
LIBRARY
OF THE
UNIVERSITY
OF
CALIFORNIA

DANSKE SAGN,

SOM DE HAR LYDT I FOLKEMUNDE.

UDELUKKENDE EFTER UTRYKTE KILDER

SAMLEDE OG TILDELS OPTEGNEDE

AF

EVALD TANG KRISTENSEN.

I. AFDELING. BJÆRGFOLK.

ÅRHUS.
ÅRHUS FOLKEBLAD'S BOGTRYKKERI.
I KOMMISSION HOS GYLDENDALSKE BOGHANDEL I KJÖBENHAVN.
1892.

Indholdsliste.

Rettelse. I Overskrifterne fra side 228 til side 299 ændres nummerrækken, så 51 bliver 52, og 57 bliver 58.

FØRSTE AFDELING.

BJÆRGFOLK.

1. Bjærgfolks tilblivelse.

1. Der blev nisser og bjærgmænd og sådan noget til på den måde, at da Vorherre styrtede de onde engle ned fra himlen, så faldt nogle af dem på bjærge og banker, og det blev til bjærgmænd; nogle faldt i skove og moser, og det blev ellefolk, og de, der faldt ned i bygninger, blev til nisser. Det er jo smådjævle alt sammen.

Hvor de ellers havde en nisse i gårdene forhen, der kunde de altid have kreaturer og heste i god stand, for nissen| han gik og stjal fra naboerne og gav til sin egen gårds besætning. P. Jensen, Kværndrup.
Sydfyen.

2. I gamle dage var der mange steder, hvor der boede *gårdboer*, *höjfolk* og *ellefolk*. Disse væsener havde forsyndet sig mod Gud og var af Vorherre blevne nedstyrtede fra himlen. De, som faldt i gårdene, kaldtes gårdboer, de, der faldt på höjene, höjfolk, og de, som faldt på engene, kom til at hedde ellefolk. A. Olesen, Nörre-Sundby.

3. Den gang Vorherre udstödte de faldne engle af himlen, faldt de ned på jorden og blev til alt det troldtøj, der findes. De, som faldt på tagene, blev nisser; de, som faldt i vandet, havfolk; de, som faldt på bjærgene, bjærgfolk, og de, som faldt i moser, blev til ellefolk.
H. Hansen, Hjallese.

4. Bjærgmændene er blevne til på den måde, at da Vorherre nedstyrtede de onde engle fra himlen, så kunde de ikke nå til helvede alle sammen, og nogle bosatte sig da i höjene og bakkerne. Johan Jensen, Mollerup.

5. Jens Nibe siger, at Vorherre også har skabt dværgene. Han har skabt både onde og gode. Dværgene er onde, og det er bedst at undgå at have noget med dem at gjøre. Dog har de ikke så stor magt som menneskene.
Nik. Christensen, Åby.

6. För måtte bjærgmænd, nisser, trolde, gjenfærd o. s. v. gå på jorden, men efter reformationen må de kun færdes under jorden. J. Jensen, Refshalegård.

7. Nisser, trolde, bjærgmænd, ellefolk, underjordiske, havfruer, havmænd, åmænd o. fl. ligger i dvale, men vil vågne året 1900 og gjøre et farligt spektakel og ståhej i landet. De vil lave storm af «ingen ting» og uvejr af endnu mindre. A. E. Jakobsen.
Nordfyen.

8. Der er en bakke her sønden for *Brunbjærg*, hvor de siger, der bor en bjærgmand. Jeg har ikke set ham, men de siger, han har levet i mange hundrede år. De kalder ham «lille Muk», og han har en gang fortalt min fader sin levnetsbeskrivelse. Han er egenlig født i en by i Asien, de kalder Nikæa, og hans fader han hed Mukra, Det var en velhavende mand, men så forliste han det, han havde. Niels Ebbesen, Andrup.

2. Vætter.

9. Vætter er nogle småbitte puslinger, som ligner drenge på en halv snes år. Der har været nogle i Dyrehaven ved *Skjelskør*, og de besögte en gang en mand i nærheden. De tændte et blåt lys på bordet og bestilte ikke andet end at se efter klokken og lyske hverandre. Midt om natten begyndte det med et at skylle, som om der blev heldt flere tønder vand hen ad gulvet, og med det samme var vætterne borte.

En mand har set et læs hø blive trukket af en hane ind i höjderne i Dyrehaven, og det var vætterne, der höstede fra omegnens beboere. Chr. Rasmussen.

10. Man har en gang set en ligskare af vætter drage gjennem Hans Andersens hus i *Vemmelev*. De så ud som små dukker, gik meget langsomt og forsvandt under væggen. Chr. Rasmussen.

11. På en gård i *Odderup* er der sådan en rumsteren på oftet med alle ting på et bestemt sted og en bestemt tid; men kun hvem der er født på höjtidsaftener kan se, hvad det er, og de siger, at det er nogle ganske små vætter. F. L. Grundtvig.

12. Vætterne patter börnene ikke alene på brystet, som

svulmer op, men også på tæerne og fingrene. Börnene kan godt dø deraf. C. M. Larsen.

13. Et hus, som ligger ved Brudebæksgården ved *Hörsholm,* har vætter. De brænder ofte under kakkelovnen som blå lys, men de lysner ikke i stuen. C. Brockdorff.

14. Da jeg var 8 år, kom der en familie og blev nabo til os, og konen fortalte, at i *Mørköv,* hvor de för boede, der var det rent galt, de kunde næsten ikke være i huset om natten, for så snart de var komne i seng, begyndte de små vætter at rumstere. De gik og snurrede rokkehjulet, og dersom moderen ikke gned börnene med hvidløg, så blev de pattede, så der kunde sidde små pletter i huden af, at vætterne havde suget dem. Folkene havde fire börn, og når de så tittede over dynen, kunde de se, at der var så lyst i stuen, for de små havde hver sit lys ved sig. Börnene var jo bange for dem, og de gamle med, for de var næsten aldrig fri for disse utysker. Konen forsikrede med stort alvor, at det var så sandt, som hun stod der.
Niels Pedersens kone, Vejlby.

15. En gammel enke fra *Romø,* som ejede mange får sagde, at om vinteren, når de stod ude i stien, plagede vætterne dem så skrækkelig, idet de brugte dem at ride på og holdt et jag med dem, som om huset skulde falde. «Så står a op», sagde hun, «å sæjer: Vil I döwelskav vær rolle! så er de stilt en bitte kon, men int så snåer har a loi mæ te, så er et de samm igjen. Mi foer ka hwærken løkkes hær tryws får de troldtöjs skyld.»
A. Ludvigsen.

16. I *Borris* ligger en stor samling höje, som kaldes *Mannehyww*· (Mangehöje), iblandt disse er Møgelhöj den störste. En tidlig morgensfund kjørte Anders Madsen forbi disse höje, og så tykte han, at det blev så rödt ved en af dem. Kort efter kom en lille ting ud så stor som et treårsbarn. Det var Møgelhyw-ve*te*n, og han kom tæt hen til vognen, men så læste Anders sit fadervor og slog kors for sig, og vætten forsvandt. P. K. Madsen.

17. Min moder var som ung pige hos en meget gammel kone i *Tingelev.* Denne sagde altid, når noget var forlagt eller på urigtigt sted: «Å, hær æ vætter ik tejen et, for di ka lisså gåt grassér om nat som om daw, for di hær alti dært løjter mæ dem.» Når det så fandtes, sagde hun: «No har di et aabrugt, de slemm töj! I går haj di tejen mi fadklud, å ka do så gjet, hwor di haj laj et igjen, law

di haj et aabrugt. Di haj så mænd smidt et i æ tovandsgryyd, for law æ vild tej en a æ eld, så laj et i en.»
A. Ludvigsen.

18. Er mig og om disse vætter fortalt en historie, som skulde have tildraget sig ved den herregård, der her i landet kaldes *Lykkesholm*. En hyrde på samme gård havde 3 börn, hvilke, som de en tid lå og sov allerbedst, vågnet de op med græden og skrigen, foregivende, nogle havde malket og diet dem. Denne börnenes mistanke forøgede deres vorter (!) eller, som man egenlig kalder det, deres patter, der ved forældrenes tilsyn fandtes at være så store og lange som en diende kvindes brystvorter (sådan sugen og patten kalder folk vætter). Men der disse börn kom uden for denne stue at ligge, lå de i god rolighed. Årsagen hertil mentes at være, fordi stuen, de lå i, var bygt af hyldetræ, hvilket var ikke godt tegn til små börns rolighed.
David Monrath.

3. De grönne drenge.

19. På *Langeland* har man en mængde sagn om en del småfolk, kaldet de grönne drenge.
F. Dyrlund.

20. Ellefolkene eller de grönne drenge var så skarnagtige. De tog alle slags ting og førte med sig, også mennesker. En jordemoder ude ved *Egelykke* havde en datter, som snart skulde giftes. Men hun kom til at se så bleg og dårlig ud. Så vågede de ved hende og så da, at der kom to grönne drenge ind ad vinduet og tog pigen med sig, idet hun lå og sov. Hun strittede nok noget imod, men de fik hende da ud og slæbte hende ind i et bjærg. Moderen fulgte efter og så, at de stillede hende ved en kværn, og den skulde hun male på. De havde ikke fået dören lukket efter dem, og så skyndte hun sig at lave et kors og smed derind. Da ramlede det hele sammen, både bjælker og alting, og der blev en skrigen og jamren. Jordemoderen havde trukket datteren ud i det samme. Denne sidste fortalte så, at hun en af dagene skulde have haft bryllup med en af de grönne drenge, men det havde hun ikke för kunnet fortælle.
Lærer Engbergs kone, Havborup.
Langeland.

21. Der boede nisser under en skovabild sønden for *Hårup* ude på marken, og en mand så en aften to røde drenge, som han kom til at gå bag efter fra skovabilden

og op til hjörnet af toftediget; der forsvandt de. Der er et hul under abilden lige ved stammen, og hvor tit man end stoppede det, var hullet åbent igjen om morgenen.
Rebekka Stovstrup, Hårup.

22. En gammel kone, Sofie Tveds, som boede i et hus, der halvvejs lå inde på kirkegården i *Lyndelse* (1861 brændte det, og byggepladsen med have blev lagt til kirkegården) var meget plaget af nogle små, grönne drenge, der kom ned til hende gjennem skorstenen. Hun klagede sin nød for præsten, og han gik derned 3 aftener med kjole og krave på, og siden havde hun så temmelig ro. D. J.

23. På *Gjæstelev* mark er der en række stejle banker ned efter en törvemose (Dæmmet), de kaldes *Lonebanken,* fordi de i gamle dage stod over med skovloninger (slåentorn). I disse banker skal have boet bjærgfolk. En kone har fortalt, at en aften, da hendes forældre var ude på Lonebanken at se til deres lod — det var förend udskiftningen — da så de pludselig en hel stor mængde grönne drenge, der gik efter dem. Konen blev bange, men manden sagde, at hun ikke skulde bryde sig noget derom, for de gjorde dem ikke noget.
I nogle engstrækninger, der kaldes Vænget og gjör skjel mellem Gjæstelev og Espe sogne, er også set bjærgfolk, grönne drenge. Sødinge skole.

24. Peder Bæk, der boede i en gård ved *Tebstrup skov,* og nogle flere så hver aften to grönne drenge oppe i «den nalleret dal», en kløft i Tebstrup skov. De passede dem selv og spaserede en tur op gjennem dalen, men folkene lod dem også gå. Jens Andersen, Tebstrup.

25. Nede i skoven ved *Tinghuset* kunde de se nogle små drenge; de var røde og hule i ryggen.
Ry.

4. Bjærgfolks koner og börn.

26. Udenfor *Ebberup* by boede trolden og hans kone i et krat, under jorden. Der hørte man ham altid, når det tordnede, råbe: «Lusse, kom hjem, det dundrer!» Ch. K.

27. Norden for *Nörre-Andrup* er der to höje, a kan ikke huske, hvad de hedder, men bjærgmanden drev hans 2 koner fra dem ned til *Elkjærshöj,* og de havde deres

bryster slået op over deres skuldre. — Elkjærshöj er en forfærdelig stor höj, og der har også været meget skrummel i den. En mand gik og plovede ved den, og da jog bjærgkonen hendes rage ud til ham. Så standede han den for hende med hans plovøkse.
Rödding.

28. Trolden og hans kone i *Ebberup* blev en gang uvenner, og han jog hende ud. Det var hen imod aften, og så måtte hun gå hen i Agerupgården, hvor Maren Bærtels den gang tjente. Der lånte Lusse hus den nat. Hun var en lille bitte, boven*) kone, men folkene i gården modtog hende meget godt og bød hende ind, og hun sad til bords og spiste nadver sammen med Maren Bærtels og de andre folk og lå der om natten. Mens de sad ved nadverbordet, var der en ridende gjæst, som sad og drillede Lusse og sagde, at trolden havde jaget hende ud og sådant mere, som hun tog fornærmeligt op. Derefter red han bort, men kort efter sagde troldkonen til folkene, at de skulde gå ud og hjælpe denne mand, for han lå henne på vejen og havde brækket benet, og da de kom ud på vejen, var det også virkelig, som konen sagde. Ch. K.

29. Knud Brunhede fortalte mig også, at han i sin hyrdetid var forsamlet med flere af sine kammerater ved en höj, og de havde alle afklædt sig. Da gik Knud, som var den ældste, op på höjen og så der et lille, spædt barn liggende ganske nøgent. Drengene blev helt forfærdede, og de klædte sig straks på. Da gik Knud atter op på höjen, men nu var synet forsvundet. At disse fortællinger af Knud var sande, tror jeg nok. J. C. Gydesen, S.-Felding.

30. Der kom en mand kjørende fra Løgstør og ad landevejen efter stranden. Det var vinter, og der var sne på. Da ser han et bitte, nøgent barn, der sidder på isen ved *Eldrup sige,* og det havde rödt hår. Det er i *Ærtbölle hede,* og der er sådan nogle bakker i nærheden. Han sidder og ser på det, og så blev han som helt fra sig selv og duede aldrig siden. Niels Kr. Jensen, Fredbjærg.

31. Da en pige, der tjente på *Fröslevgård,* om aftenen efter solnedgang gik hjem fra marken, så hun, at der langs ad et dige, som gik ud i kjæret, løb nogle små bitte, ganske nøgne börn. Hun troede først, at det var rigtige börn, men blev snart klog på, at det ikke var tilfældet. De løb så hurtig lige efter hinanden ned imod vandet (Dragstrup

*) trind, trivelig.

å) og styrtede sig så lige ned i det dybe vand, og væk var de; så var alting forsvundet. Morten Jensen, Frøslev.

32. Der er en höj i *Vester-Lem*, der hedder *Nældehöj*. Så var der en kone i V.-Lem, der kunde se underjordiske, og hun så tit, at når börnene der fra V.-Lem de spögte tæt ved höjen, da rendte bjærgfolkenes börn og spögte nede imellem de andre börn, men de kunde ikke se dem. Dem, der boede i Nældehöj, de var så fattige, men dem, der boede i höjen ved *Bustrup* mark, de var så rige. Der var et gammelt fruentimmer, der gik på omgang i sognet, hun kunde også se sådant noget. Så var hun i en gård en dag, og der var konen ved at ælte dej og slå brød op. Det hjalp dette her fruentimmer hende med. Så, ligesom de stod og æltede allerbedst, så siger hun: «A ska slå dig over dine fingre, du står og æder af æ di.» Da var det en ellekone, der stod og åd, men den anden kone kunde ingen ting se.
Jebjærg höjskole.

33. En mand i *Gudhjem* gik op på *Lensbergegården* en aften og havde sin lille sön med sig. Da de kom til et hus tæt ved stranden, blev det skinnende lyst, og de så en mængde små underjordiske börn lege på gaden. De nævnte sönnen ved navn og vilde, han skulde komme og lege med dem. Drengen vilde også have været af sted, men det lykkedes dog faderen at holde ham tilbage. G. J.

34. Vi har en höj nede i vort kjær, den kaldes *Brohöj* og ligger i nærheden af *Lövelbro*. Så var min moder en eftermiddag gået over til Lövelbro. og da hun skulde hjem, gik krokonen og et par af hendes dötre med hende på veje. Så siger den ene af tøserne til hendes moder, om hun ikke maatte rende over til de börn, der rendte og dandsede ovre på höjen. «Nej, det må du ikke, for så tager de dig med ind i höjen, og så kommer du aldrig mere til mig igjen.»—«Åjo, moder, de spiller så dejlig,» siger hun. Nej, det kunde ikke gå an, «og det er heller ikke sandt, du siger,» föjede hun til. «Jo, a kan tydelig se dem», og hun sagde, at de var ikke större end en bitte søster, hun havde der hjemme, der ikke kunde gå ene, men de kunde alligevel dandse. Så bliver de alle sammen enige om at gå over til höjen for at se, om det også var sådan i virkeligheden. Da de kommer så halvvejs, siger den lille, at nu kunde hun ikke se dem længere; og det blev så mørkt for dem, at de snart ikke kunde se at gå tilbage igjen. De kom så alligevel godt nok over til

vejen, og så gik hver til sit, og der var ikke mere ved det.

Mine forældre havde en tjenestetøs, der var barnepige for vi andre, og hun havde siddet på den höj, når hun vogtede kreaturer der nede. Hun kommer hjem en dag og fortæller, at der måtte absolut være noget der inde, for det gav det ene skrald efter det andet, lige som de kunde smække en kiste i låse der inde. Det var jo i sommertiden, og så om vinteren tog min fader der ned og kastede höjen ud i den side, hvor hun havde foregivet at have hørt skraldene. Min fader havde forelagt den mand, der hjalp ham, ikke at snakke, og så finder de sådan en stads stue der nede, og der var gange ud til to sider fra stuen, men de tykte ikke, der kunde være så små mennesker, at de kunde færdes ad de gange. Morten Nielsen, Bjærgegrav.

35. Min fader fortalte efter hans fader, at når drengene var ude at skride på Søndergårdssigen i *Hvalløs,* så kom der en hel del små drenge til dem og var så venlige og vilde have dem med hjem, men det var dem forbudt af deres forældre. De var fra en höj oppe på Hvalløs mark, de kalder *Jennerhöj*. Niels Nielsen, Årslev.

36. Længst mod syd i *Gudhjem* boede en familie, der havde mange börn, og de løb i gården og legede. Så kom der en lille pige, som ingen kjendte, og legede med. Da konen gav sine egne börn uijnarna (ɔ: midaftensmad), gav hun også den fremmede et lille stykke. Den lille pige kom så hver dag og legede med börnene og fik en lille bid, når de spiste. Men en gang kom moderen med et stort stykke mad i hånden og sagde: «Vil du saj maj, hvoer du æ frå, så ska du få dæijna madijn.» Da kom der en ubekjendt kone, der så arrigt til konen i huset og sagde: «Vil du gje, så gje, ijekke frita å fraga ejn stakkals usjyjlluer onga.» Så tog hun barnet om armen og forsvandt, og de så hverken barnet eller moderen nogen sinde siden. — Men så var börnene tillige med andre börn af byen ovenfor på bakkerne og legede, da hørte de noget inde i höjen, som sagde:

«Pibel, gå å sæt potijn på, te kjyllijaana små, som på höjen gå.»

Börnene løb da hjem og fortalte det, og siden turde de aldrig mere lege på höjen. G. J.

37. Ved *Hoven,* en lille samling af steder, som ligger omtrent en fjerdingvej nordöst for *Åby,* ligger et lille egekrat, som kaldes *Ønklöv*. Der har altid været fuldt af små

drenge med røde luer. En gammel mand i nærheden sagde, at de vilde så gjærne lege med hans börn, men man måtte passe nöje på ikke at fornærme dem, og derfor er Ønklöv også omhyggelig fredet, og der bliver aldrig taget så meget som en hvål (ɔ: vånd) derfra. Nik. Christensen.

38. En vogterdreng legede på en höj ved *Haraldsted* med troldens sön og kom så en gang for skade at knække et sideben på ham, men da det var sket i leg, gjorde de ikke drengen noget. Han blev siden hen samme gårds ejer, hvor höjen hørte til, og kjørte så en gang til staden med et læs sæd, da hans gamle legekammerat kom haltende: «Du kunde gjærne give mig en tønde sæd,» siger han, «for det er dog din skyld, jeg her må gå og halte, kjender du mig ikke?» — «Nej, jeg gjör ikke, men sæden kan du gjærne få, her har du den.» Jg. Hansen.

5. Bjærgfolk i forskjellige höje.

39. Den største af *Ærtehöjene* blev gravet igjennem i 1847, og der fandtes en stensætning i den. *Dyrehöj* er den store höj på Isak Pedersens lod ved *Kalvehave*. Herfra er mange sagn om troldfolk. R. Olsen.

40. Sønderst i sognet er 3 höje, *Skjelhöje*, hvor de har fortalt, at der var bjærgfolk i. Det var i nærheden af mit hjem. Jörgen Andreas Lavrsen, Havlund.

41. I *Lærkehöj* i Vind havde bjærgfolkene deres gang. I *Skåårbjærg* har der også været bjærgfolk. Det var små drenge med røde luer på.

Min oldemoder så nogle ellefolk ved en bæk i *Tvis*, der havde de deres gang. Det var nogne små nogne med store hoveder. De var hule bag til og så forgyldte og stads fortil. Kristen Olesen, Fjand.

42. Der er en bitte trind bakke norden for *Skivum* by ved vestre side af vejen og lige norden for sandbakkerne, den kaldes *Ottibakken*. Der sagde de, at der var en mand, de kaldte Ottimanden, og folk havde hørt, at han snakkede til dem, når de færdedes ad vejen til Nibe og kjørte hjem om aftenen. Jens Korregård, Havbro.

43. På den mark, som Kold-Jens har ejet, ligger *Pers höj*, og den er der bjærgfolk i. Den er lige her sønden for. Kold-Jens troede bestemt, at de var der, og han forbød

begge hans eftermænd, både Rasmus og Krogsen (ɔ: Krogs-Niels), den ene efter den anden, at røre ved den höj, for så vilde det gå dem skidt. En aften havde han smidt et stykke reb ved den og lod det ligge til om morgenen. Da var det skåret i 4, 5 stykker. «Der har missen ingen mennesker været ved det, det véd a,» sagde han.

Jens Kristensen, Ersted.

44. En gang var der i skumringen en del drenge oppe på en bakke, som kaldes *Gildebjærg* (i Hösterkjøb) at kjøre i slæde ned ad bakken i en stor mose. Midt under legen kom der en hel mængde små, sorte mænd mylrende op på bakken; nu løb drengene, alt hvad de kunde, hjem, men først næste morgen fandtes slæderne. F. L. Gr.

45. Imellem borgegården og ladegården (på *Erikstrup)* er en liden omflød höj, meget navnkundig, fornemmelig her udi egnen, af den gruelig spøgeri, ellekongen (eller djævelen) fordum tid haver ladet sees, og som af gamle mænd siges haver haft sit væsen i denne höj, og i de sorte krove i den östre ende af koret høres her omkring for ufredstider og midt i krigstider, ikke véd nu at skrives om.

Jens Christensen, Heddinge, 1667.

6. Om bjærgfolk, man har set eller hørt.

46. Der er bjærgfolk i *Torsted-Storehöj*. En morgen kjørte manden i Torsted-Nygård til Nibe og så da en 3 stykker der uden til. Jens Vestergård fra Torsted var med ham og så dem også, og han har fortalt det, og han er en troværdig mand. Jens Hansen, Sønderup.

47. Mens a var fårehyrde, da så a en bitte vrådrik komme ud fra *Bitte-Hesthöj*, og en bitte pige på min alder, der også gik og paste får, hun så ham også, og så rendte hun hjem, og a bag efter. Han kom fuslende ind ad kirkestien og havde en rød lue på, der stod lige i land; men ingen ben kunde vi se, han havde. Vi lå på höjen flere gange og hørte det ene smælder-i-smælder efter det andet nede i höjen.

Mollerup v. Viborg.

48. På *Foeldshöj* lige til vest for Rödding kirkegård og sydöst for præstens mark har en kone, der hed Ma Pejester set nogle små folk eller börn, der gik omkring ved den en eftermiddag. Der var en hel flok af dem.

Rödding.

49. I Udbynedre færdedes der bjærgfolk på *Gallibakke*. Udby.

50. Nede i Östervelling skov var en stor bakke, de kaldte *Mandbjærg*, og der var bjærgfolk i. Mens a var en lille dreng, passerede det, at en kone fra Östervelling, der havde været nede i engen ved Nörre-å, kom gående op gjennem skoven, og da så hun to små drenge løbe på den höj. Så troede hun jo, det var hendes egen dreng og mig, og hun kaldte ad os og gik siden runden om höjen, men da var der ingen at hitte. Så gik hun hjemad og skjældte ud over de slemme drenge. Da hun kom til hjemmet, var vi der jo og havde ingen steder været. Så kunde hun forstå, at det var bjærgfolkene, hun havde set. De havde røde luer på, og sådan nogle brugte vi også den gang.
Kristen Andersen, Vore.

51. Per Overlade og Jens Boel var ude i heden efter lyng i nærheden af *Sandskredet*. Ligesom de stod så og læssede, da kom der tre bitte korn nogle akkurat som dwarre, og gik i skridtgang og holdt fodslag med hinanden, som kunde det være tre soldater. De gik midt hen ad vejen. Så siger Per Overlade: «Det er — som han kunde bande — tre dværge, a vil hen at sprække dem an.» Nå, han strækker jo af derhen og stiller sig, men da de kom så omtrent til ham, så vendte de sig ind til den side, han stod ved, og lige imod ham. Per Overlade bliver forskrækket og vender sig om og går tilbage. «Du fik ingen snak med dem,» siger Jens Boel. «Nej, a blev ræd for dem, a har aldrig set sådan nogle för». De var ligedan klædt, havde røde luer på og var i gulse (ɔ: gulladne) klæder. Jens Korregård, Havbro.

52. I Madum er en höj, de kalder *Store-Bjerrum*. Der er også en gård, de kalder Bjerrum. Der var en bjærgmand, det var så meget vist, det sagde de da. A gik der om til Store-Bjerrum og flyttede fårene, og der var noget eng der i nærheden. Den gang a så vilde gå hjem igjen, ser a en, der står i en lavning eller et hul sønden for Store-Bjerrum. A så den tydelig, men a turde jo ikke gå helt derhen, for a troede bestemt, det var en bjærgmand. Den havde ingen ting på hovedet, og hårene fløj runden om det. Ane Kirstine Kristensdatter, Hoven.

53. Der var en höj ved siden af min faders hus i *Alstrup*, der kaldes *Lodhöj*, det er en forskrækkelig stor höj. Der har boet trolde. Mandens bedstefader i Kaldal passede kreaturer oppe i heden. Så ligger der en gård på den anden side af bakken nede mod fjorden, der hedder Illeris, de havde

også deres kreaturer i den samme hede. Når de fra Kaldal kom op gjennem dalen og op på heden, så de, at dem fra Illeris de var allerede komne, og deres drenge stod oppe på Lodhöj. Det gjaldt jo om, hvem af dem der kunde komme først. Men når de så kom op på höjen, forsvandt de Illeris drenge, og det viste sig, at de slet ikke var komne endnu. Det var så bjærgmændene, der havde været oppe på höjen.

Mens a var hjemme, fortalte de, at der lå en stor hund begravet ved siden af höjen, det havde også noget med bjærgfolkene at gjøre, men a kan ikke huske, hvad det var. Kristian Torp, Ullits.

54. Kristen Skrædder kunde se bjærgfolkene nede i præstens sandbakke. Det var nogne små nogne med røde luer. Ullits.

55. Ved siden af en höj, der hedder *Mosehöj*, lige sydöst her fra Kokholm, så a en morgen, lidt för solen kom, en bitte dreng, der løb om til den nordre side af höjen. A kom fra den søndre side. Lavst i Kokholm.

56. Per Overlade var en aften ude at skyde harer. Det var oppe på Kræn Møllers mark. Han var nemlig ved at flytte gården, og det gamle var ikke helt brækket ned, og i det gamle rad, der stod endnu, vilde han sidde og skyde en hare eller to. Men da han kommer dertil, får han en gammel mand at se, som sidder der inde med en rød lue på og nikker ad ham. Han bliver forskrækket og tör ikke gå derind, så han får ingen harer. Jens Korregård, Havbro.

57: Der var en mand i *Vore*, der hed Sören Ovesen, han holdt meget af at gå på jagt. En dag, han var ude her vesten for byen, kom der noget i vejen med kreaturerne der hjemme, og så vilde konen rende ud efter ham. Da hun kommer ud på præstens mark, ser hun nede i engbakkerne en bitte mand med en rød lue på, og så troede hun, det var Sören, hendes mand, for han gik også med en rød lue på. Så kaldte hun ad ham, men i det samme forsvandt han. Hun blev da ved længere nord på, og der træffer hun manden. Så siger hun: «Hvorfor svarte du ikke, Sören, da a kaldte ad dig her et stykke sønden for?» — «Der har a missel ikke været i dag,» sagde han. Så kunde hun forstå, at det var en af bjærgfolkene, hun havde set.
Niels Frandsen, Vore.

58. En pige har set bjærgmænd oppe ved *Örnhöj*, der ligger her oppe nordvest for Vejrum. Hun gik henne i

krattet med deres køer, og da så hun nogne usle bitte nogne med røde hoveder ved solens nedgang. Hun forsikrede, at det var sandt. Man kan også se dem ved solens opgang. Niels Simonsen, Vejrum.

59. Der var en höj på Brogårds mark, som kaldtes *Svaarhöj*, der er bleven set nogle bjærgfolk. På Stenmarken sønden og östen for kirken var der dværge i en höj, som nu er ført væk. Lavs Kristian Madsen, Rönneliden.

60. På Vaseholm er en höj, der nu næsten er udslættet, og den kaldes *Vaseholms höj*. Der var bjærgfolk, og en gammel kone har fortalt, at hun der havde set små folk med hvide luer på ved lag klokken tolv om middagen. Hun gik der som hjørde, og min moder var med der ude, men hun kunde ikke se noget. Den anden pige spurgte hende æd flere gange, om hun ikke kunde se dem; der var mange små drenge, men min moder sagde nej. Så vilde de have været henne og lege med dem, men da var bjærgfolkene væk. Når de satte sig på höjen, kunde de høre dem slå deres kister i låse. Marie Nielsen, Mastrup.

61. Min mand, Ludvig, var ovre på Hesthave at pikke. Så kom der en ved aftenstid, der gik post, og folkene sagde då til Ludvig, om han ikke vilde give tid lidt, posten og han kunde følges ad. Jo, så kom de også til at følges ad på vejen til Rödding. Da de kom næsten til *Hesthavehöj*, sad der to bitte drenge ved siden af vejen med spidse luer på. De tii (ɔ: tav) alstille. Så sagde Ludvig, den tid de var komne om dem: «Hvad er det for nogle?» — «Ja, ti du stille, dem har a set så tit.» De så dem ved nogle brinker, der er ved siden af vejen. D. L., Rödding.

62. Der bor endnu en gammel mand i Höje, Lunde sogn, som hedder Hendrik Sten, og han fortæller, at han en gang i sin ungdom har set en flok ellefolk (eller bjærgmænd). Det var en aften, sådan lige i tusmørket, at han så en 7, 8 stykker af dem komme henne fra *Lillevonesbankerne* (ɔ: Lille-Vandmosebankerne) og gå over den vestlige vej, der fører fra Svendborg-landevejen og hen til Bobjærg by (Sunds H., Svendb. A.) tæt nede ved byen, og de gik altså ned efter Risene eller Sønderhave (to sammenstødende skove). Det var kun små skikkelser, omtrent som 8, 10 års drenge, men ellers har han ikke nærmere beskrevet dem. Hendrik Sten har meget bestemt forsikret min hjemmelsmand, at han har set disse ellefolk.

Det sted, hvor disse ellefolk skal være set, er ikke langt

fra Sønderhave i Kværndrup sogn, hvorfra jeg har fortalt andre sagn om ellefolk. **P. Jensen, Kværndrup.**

63. Der var aldrig nogen, der gik fra Skjellerup og til Skjellerup Nygårde, uden at de gik vild, for de skulde om ved *Rollishöj*. Min moder har fortalt, at hendes fader en morgen tidlig var ude at lede om bæster — den gang gik de jo løse —, og de skulde have fat i dem skjön tidlig, ellers vilde de gå ned på Silkeborg grund. Da kom han om ved höjen, og lige som han nu går, kommer der en ud fra den. Så render han hen for at ville følges med den, den var jo forved ham, og han troede, det var også en, der vilde ud at lede om bæster, men han kunde aldrig komme den nærmere, end den var fra først af. Når han rendte, rendte den også. Da gik han og tænkte ved sig selv: «Da skal du hentes ind, om der er lykke eller råd til,» og så stak han rigtig i rend. Men ved det han render nu så stærkt, så falder han. Da han kommer op igjen, er der ingen ting at se, og da udbryder han: «Gid Fanden med dig, din djævel, som du har narret mig!» Så gik han hans kås og fandt hans bæster. **Jens Bærtelsen, Vole.**

64. Min bedstemoder har fortalt, at hun og en anden pige en gang som börn var ude at plukke bær i *Skarbjærge*. Allerbedst, som de sad på en af de största klitter, som der sagdes at være bjærgfolk i, og plukkede bær, kom de til at se op, og de så da på toppen af bjærget to små mennesker i grå klæder med spidse luer på. De så straks, at det var bjærgfolk, og tog forskrækkede flugten hjemad. **Kr. L. Vestergård, Ulfborg.**

65. Dagen för juleaften da gik min kone til *Bygballe*, der havde været bud efter hende, hun skulde ned og have noget til jul, og da hun kom forbi *Bastrup höj*, da stod der et höjt kvindfolk i et grönt skjört og grönne bindærmer og rødt liv og hvidt forklæde, og skjörterne var meget korte. Hvordan hun gik og kom for hende, så vendte hun bestandig front mod hende. Hun sagde god dag til hende, men fik intet svar. Hun lignede bestemt et afdød ældre fruentimmer fra Mejlby ved navn Mariane Krympes. **Rasmus Peter Mortensen, Mejlby.**

66. Skolebörnene legte en dag oppe ved *Mavehöj*. Da kom der et kvindfolk ud af höjen og rev skjörterne over hovedet, og så blev der sådan en stank, at de kunde ikke være der. **Johan Krist. Eskesen, Glibstrup.**

67. Skolebörnene så nogle småpuslinger ved *Mavehöj*,

som ligger ikke langt fra skolen. De gik så derop og så efter, men ilag de kom derop, svandt det hen, og de blev syge, da de kom hjem. Den ligger på Nörhede mark, og på den kan man stå og tælle en 15, 16 kirker. I den siges en kong Mave at være begravet.

Mændene i *Nörhede* blev ens om at kaste den ud for at få bjærgmændenes skatte, og endnu er der godt spor af, at den er gjennemkastet. De så da byen i lys lue og løb derfra.

Tæt ved, vel en 100 alen vest for, er *Dronnings höj*, hvor en dronning er begravet. Det er de to störste höje i flere sogne her omkring, og der er endda mange höje.

Anders Madsen, Nörhede., Lyne.

68. Der er nogle forfærdelig store sandbrinker norden for *Skivum* by, de kaldes *Sandbakkerne;* og en efterårsaften, da hjorderne gik der ude og var ved at drive hövderne hjem, da kom der en til dem der ude i en rød tröje og lyseblå bukser og med en rød lue på, og han rendte og hoppede i grøfterne. Det var jo sådan nogle knoppeldrenge, og da de så ham, sagde de: «Hvem er du?» Han var en dværg, han var oppe fra *Növlinghöj*, en stor höj lige nord for *Ejdrup*, der endnu er ubeskadiget. Det var 3, 4 aftener efter hinanden, den dreng viste sig for dem, og den fortalte dem ligedant hver gang. Så kommer pråten jo ud om dether, og det kommer for provst Wøldike, så han får fat i det. Han går da hen til hjorderne og spörger, om det er tilfældet. De siger ja, og han sætter af om aftenen og vil ud og se deher bitte fyre. Men vi véd ikke, om han så dem, for vi hørte ikke mere til det.

Jens Korregård, Havbro.

69. Imellem *Borup* og *Lundby* er der nogle höje, der kaldes *Borup höje*, og dem er det ikke så redelig ved. A kom fra marked i Han herred, og havde en hest bag efter vognen. Da hører a, som et meget let kjøretöj kommer bag efter, og vil så holde til siden. Hesten snorkede, og en pige, der sad ved mig, griber om mig og siger: «Å ,Herre Gud!» Det kom så forbi, men a så intet og hørte blot en lyd henne ved höjene. A blev så angst, te a lagde mig ind i Vegger-gårde om natten, for der skulde pigen til, og så havde a jo ikke længere haft hende at ro mig ved.

Hans Tyrrestrup, Gjötrup.

70. Min fader boede i *Mølgårde* i Søby sogn, mens han var ladefoged på *Søbygård*. En aften, han gik hjem, havde han en skjæppe malt på nakken. Den lå og vip-

pede, og så var det, som der gik en lyd bag ved ham og sagde lige så bestemt som posen: «Vip, vip!» Da han var kommen op til landevejen, hvor der lå en sværhöj, som imidlertid nu er kjørt væk, gav det et skrald i höjen som et svært kanonskud, og så mærkede han ikke til mere. Han troede da, det var en bjærgmand, der var fulgt bag efter ham. Peder Andersen Søndergård, Svendstrup.

71. Der har noget om natten til visse tider gået og råbt i en strækning hen efter *Lushöj*. Der var en pige, som sagde, hun hørte det råbe: «Loest!» A kom kjørende en aften silde fra *Mollerup*, og da råbte det: «Lavst!» Så troede a, det var mig, for sådan hedder a, og a troede, det var pigen, der var ude at lede efter får fra Mejlgård. Den pige tjente i Ingstrup mølle, og hun fulgte netop en anden pige på vej og hørte det da så grangivelig.

Det skal råbe, for det der er midler i de to höje dér — den ene af dem hedder *Algjerhöj*, og på den kan man stå og tælle 18 kirkesogne. Men der er ingen ting fundet endnu andt end sten. Lavst i Kokholm.

72. En aften jeg kom kjørende på landevejen mellem *Kalundborg* og *Slagelse* og skulde lige til at nå *Ågerup mølle*, da så jeg foran mig på vejen nogle små sorte skikkelser; de så ud i frastand som en stor flok skoledrenge. Da jeg kjørte rask, kom jeg snart nærmere og så nu, at det var små bjærgfolk eller nisser. De havde mørke klæder på, og hver af dem røg på en sølvpibe. Efterhånds, som jeg kom forbi dem, hilste de: «Aften, aften!» for den slags kan jo ikke sige: God-aften. Jeg så dem lige så rivelig, som jeg ser dig — og jeg kan huske, en gang imellem røg ildgnisterne op af deres piber. Jeg gav mig ikke tid til at hilse igjen, men jeg smurte på bæsterne, og der var heller ingen, som fornærmede mig. Det har vist nok været underjordiske folk, som gik til et gilde i en af bankerne der omkring.

Fortalt af Kristen Lassen i Løve. Anton Nielsen.

7. Kister slåede i låse.

73. I de höje banker ved landsbyen Åtte i *Fövling* sogn, der i en meget betydelig höjde skråner op fra Kongeåen, fortælles der, at der bor en mængde bjærgfolk; set dem har man dog aldrig, men ofte har man hørt, at de har smækket deres kistelåg i, når de har talt deres penge.

A. H. Poulsen.

74. En gang to piger i *Öster-Skjerninge* skulde vogte kvæg i en mark, hvor der var en stendysse, da rendte de og legede på dyssen. Som de så satte dem der i samtale med hinanden, hørte de snakken under dem og med det samme en gruelig latter, men det var dog ikke det, der forbavsede dem mest, de hørte, man begyndte at rasle med penge der nede og slog kistelågene hårdt i, så det gav gjenlyd i dyssen.

Husflidsarbejder R. Kristensen, Vester-Skjerninge.

75. Moder fortalte, at da hun var lille, da var der en how (ɔ: höj) på Klavs Hansens forældres lod, og der legte börnene tit, men så hørte de en dag, at der blev en lyd, lige som trolden slog kistelåget i. Så turde de ikke godt lege der mere, for der boede jo troldfolk i den höj. Nu er bakken slöjfet, og der plöjes over den. Det var på marken til *Skippinge* by. Niels Pedersens kone, Vejlby.

76. I *Gjerding* hede er *Hulhöj*, hvori der var et stort hul, da halvdelen var blevet udkjørt. Som en dreng og en pige, der vogtede kreaturer, lå der, og pigen var falden i sövn, foer drengen pludselig op ved en lyd, som om en slog en jærnbeslagen kiste i lås inde i höjen. I sin angst sprang drengen hurtig til, greb pigen ved födderne og slæbte hende i en fart ned af höjen. Anders Karlsen har ofte fortalt, at han om aftenen har set denne höj stå på guldpæle og set ellefolkene dandse og hørt dem spille.

Kl. Gjerding.

77. Vi har en höj, vi kalder *Hesselhöj*. Der satte min bedstefader sig og vilde stoppe hans pibe, og da blev han så hvims, at han måtte vælte sig derfra. Bjærgfolkene der inde slog deres kister i.

Sören Nielsen Tømmermand, Søby.

78. Der er tre höje lige her sønden for, den ene hedder *Ålshedehöj*, det er den österste. Der var a gået op en eftermiddag og vilde se efter dem, der var i kjæret at passe hövderne, og da blev a forskrækket, for det gav sådant et rabalder der inde, som om de havde slået en kiste i låse, det var sådan bestemt for mig at høre. Folk blev også vilde ved den höj. Der går en kone i nogle røde ærmer. Alle tre höje ligger i en række.

Rödding.

79. I *Kovshöj* på *Torstrup* mark har der været en bjærgmand, der slog hans kister i låse. Der skal have gået en undergang fra höjen ud i marken op til en lille höj tæt ved. Når en plöjede, kunde bæsterne somme tider synke helt ned.

Iver Hansen, Hullig.

80. Der er også en troldhöj på *Skader* mark, og der er én på *Rejtrup* mark. De har hørt bjærgfolkene slå kister i låse.
Johannes Pedersen, Skader.

81. Der er en höj på Skovagre lige ved *Hviding krat,* de kalder den *Jauwhöj,* og der hørte Niels Andersen, mens han var barn, at de slog kister i låse, og börnene i gården lige oven for bakkerne var sikre på, at der var bjærgfolk der. Niels Andersen bandte på, at han havde set dem.
Knud Jörgensen, Nörbeg.

82. Ude ved *Bolshöj* der har den gamle Jens Ywsen set bjærgfolk og mange gange hørt dem slå deres kister i låse. Nu er höjen slöjfet for mange år siden; men den gang den skulde plöjes, var den gamle så bange, og vilde på ingen måde give dem lov til at bruge øgene til det, så de måtte grave höjen den første gang.
Karen Marie Rasmussen, Linde.

83. Min faders plejemoder fortæller, at da hun var hjemme i *Brørup,* hvor hun var født, skulde hun passe kreaturerne, og da gik hyrderne op på en höj og hørte der bjærgmændene slå deres kister i låse. Der var tre höje, men det var den störste af dem, der var bjærgmænd i.
Askov höjskole.

84. En gammel mand i *Nörre-Lem* fortæller, at mens han var dreng og gik ude i Nörre-Lem hede og passede fårene, hørte han tit, at bjærgmændene slog deres kistelåg i nede i höjene. Der var mange höje der omkring.
Jebjerg höjskole.

85. Der var bjærgfolk med røde luer i *Kvasthöj* i *Ellidshöj,* og når folk om dagen lagde sig på höjen, kunde de høre, hvordan bjærgfolkene slog kister i låse der nede.
En kone i Stövring.

86. A havde en gammel bedstemoder, der tjente her oppe i *Tebbestrup,* og hun fortalte, at når de kom fra *Øen* om aftenen, var der bjærgfolk ude i *Store-Hjødals-bakke,* og når de kom silde fra engen og kjørte op forbi bakken med deres hø, gjennem *Hjødal,* så kunde de høre bjærgfolkene slå kister i låse, og så nogle bitte røde drenge. Ude i Øen havde de og set ellekvinder, der var hule bagtil.
Hans Kristian Pedersen, Haslum.

87. I *Rongenbjærg* i *Tyrskind* har min fader lagt mærke til nogle sære tilfælde. Flere gange, når han har ligget der ude om aftenen eller tidlig om morgenen og græsset med hestene, har han hørt kister slå i låse der inde. Med det

samme har hestene slået op og sprunget omkring og snöret (ɔ: prustet) i töjrslaget.

Oppe midt på banken grov vi mergel, og da vi kom en tre alen ind i mergelen, fandt vi en sort gang, der hverken udmundede til den ene eller den anden side, og der fandt vi en lille vedde garn i den gang. Det tykte vi var mærkeligt.

I den banke var der udgravet store fordybninger, som Polakkerne har haft at sætte deres heste ind i, mens de var her. Gadbjærg.

88. *De brune höje* ligger her tæt henne ved vejen til *Linå*. Det har en gjörtler hørt, at der blev slået kister i låse. Det fortalte han vor præst, der hed Lihme, og han havde en sådan lyst til at grave i höje. Han grov også dem ud, men hit ikke noget. Peder Hansen, Hårup.

89. *Skolddalsbakke* har a mange gange hørt skrald i om dagen, det var bjærgfolkene, der slog kister i låse. Lige oven for er et hul, der kaldes *Troldhullet* den dag i dag, og dalen, det er i, kaldes *Ørum dal*. Skolddal støder til Ørumdal. Ingeborg Movritsdatter, Vejrum.

90. Vi kunde som hyrder høre skrald i *Sproeshöj* på *Dørup* mark. A har siddet på den mange hundrede tusende gange, og det var, ligesom de slog en kiste lige så fast i. Ane Lavrsdatter, Tåning.

91. I *Dybdalsbakke* hørte a tit som dreng, det gav dump, og vi sagde, at det var bjærgmanden, der slog hans pengekiste i låse. I den eng der neden for kunde aldrig nogen bæster stå fæstet om natten. Det var jo i den tid, för marken blev udskiftet. Odsgård, Vinkel.

92. *Tremshöje* hedder tre höje, der står i en række på Torup ejendom sønden for *Nörre-Torup*. Der er dværge i den mellemste. Man har hørt kister slå i låse der, og der er kommen en karet og er kjørt derind ved aftenstid, og så blev den væk.

På *Fasmelide* ejendom var *Håjjhöjen*, og der smedede de inde. Knud, der var hyrde der, han hørte, der gik to hamre der inde, og han sagde, at det var sikkert.
Maren Sörensdatter, Kollerup.

8. Dundren og anden lyd i höje.

93. En gang, mens a var hjorde i *Årup*, da sad a

en dag oppe i et skåd i en bakke, der kaldes *Tvanndalsbakke*, som er ved siden af Tvanndalene, da hørte a et skatorn inde i bakken, så det var farligt, og a løb derfra nok så ræd, men måtte jo nødes til at blive ved hövderne. Jakob Nielsen, Hestbæk.

94. Vi hjorder sad på *Revlstornshöj*, og så gav det sådant et skatorn der nede, te det formelig rystede. Vi blev så bange og rendte hen til fårene og turde ikke komme mere på höjen den dag. S.-Kongerslev.

95. I *Ø-dal* på *Overlunds* mark kjørte en eftermiddag en bondemand og plöjede. Han holdt stille et öjeblik for at tænde sin pibe. I det mellemrum var der sådan en forfærdelig buldren inde i bakken ved siden af ham, og da det hørte op, kom der en lille mand med en rød hue på hovedet ud af bakken. Da manden, der plöjede, så ham, gav han sig til at slå ild i sin fyrtønde i den hensigt at tænde sin pibe, og i det samme forsvandt bjærgmanden, for den lille var en bjærgmand. Han blev bange for ilden. Når folk i ældre tid så noget sært, tog de al tid til deres fyrtønde. J. Jensen, Mollerup.

96. En gang var en kjælling gået op på *Bavnhöj* på *Kjetrup* mark tillige med nogle börn. Da gav det et grumme dunder inde i höjen, og börnene løb ned med en fart, men kjællingen var ikke videre let til bens, så hun trimlede ned. Nik. Chr.

97. Der ligger en dal mellem *Vole* og *Linå* marker, som kaldes *Tordendalen*. Her kan man om natten høre en stærk buldren i bakkerne, og nogle siger, at det er stenene i dem, der falder sammen, men andre siger, at det er troldene, der slår deres pengekister i låse. S. P. Jensen.

98. Indtil for få år siden lå en stor, flad sten på toppen af *Bækagerhöj*, den tjente de i bakken boende underjordiske som dör. I gamle dage hørte folk hyppig stöj i höjen, som når tintallerkener og tinfade slåes sammen. Jens Öster, Brundby.

99. Der var en höj vester på. Der kunde de høre noget pikke nede som en klokke, og den gravede de efter og fandt også klokken; det var en stor gammel en, men den gik ikke nu. De fandt også noget dækketöj, der lå på et bord, og flere kurve fulde af flæsk, men det var fordærvet, og dækketöjet gik i stykker, så snart de rørte ved det. Det, mente de, var bjærgfolkenes, som de havde efterladt, da de rejste fra höjen. Den höj er ikke så langt her fra. Ane Marie Kristensdatter, Ørum.

100. Der var 5 höje på min faders mark der hjemme i *Bislev*, de kaldtes *Korshöje*, og der var narrestreger ved dem. Vi søskende kjørte og samlede sten der på marken, og så falder det mig i munden, lige som vi var ved en af höjene, at sige: «Hvad er klokken?» Min søster Mine svarte lige straks: «Den er 10,» og lige med det samme var det for os at tykke, som en klokke slog inde i höjen, det begyndte at tælle op og slög ti slag, og så kunde vi kjøre vor vej med vore sten. Jens Mark, Vokslev.

101. I *Ljörslev* er en höj, der kaldes *Svanholmshöj*. Når man gjorde spektakel på den, kunde det give dump igjen der nede. Jens Peter har passet kreaturer der og hørt dem. Det var, ligesom det sagde der nede: «Vil du?» Johanne Jensdatter, Bjærgby.

102. På *Nörre-Andrup* mark var en lille höj, *Löjenhöj*, som var snart kjørt helt ud, og der sad vi hjorder på en stenstol, som var der, nemlig en flad sten, der lå på flere sten, som stod runden om den. Da gav det et stort skrald der inde. Bodil Marie sagde så: «Jen til, så er 'et ski nok a de slaww». Så kom det også, og nu kom vi snart derfra. Vi havde gået hyrder ved den höj mange gange, men vi prøvede aldrig mere på at sidde der. Rödding.

9. Smede i höje.

103. I *Tvilum* lige overfor Svostrup ligger *Troldhöj*. Kirsten Kusk kunde, mens hun passede fårene, høre bjærgfolkene arbejde neden under sig. Man har også tidlig om morgenen set deres linned ligge til törring på höjen. A. H. Poulsen.

104. I *Baggesbjærghöj* i *Jelling* var en lille sort mand. Min bestemoder har set ham og hørt det dundre inde i höjen om natten, for han arbejdede der inde. Peder Kristensen, Skovdallunds mølle.

105. Man hører ofte, at det smeder i en höj på *Årup* mark. Nik. Chr.

106. På *Vejerslev* mark er nogle store lyngbakker, der kaldes *Smedebjærge*. Der hørtes i gamle tider om natten, at der blev smedet i disse bakker. Mads Skriver.

107. I *Knudegårdsbjærget* på *Øland* hører man ofte dværgene smede. Nik. Christensen.

108. I de sidste år er der på Gåsetofte mark i *Raklev* sogn blevet udgravet en höj, som kaldes *Troldhöj*, og fra en gård, der lå tæt ind til, kunde man tydelig høre troldene smede og arbejde i metaller. De havde også stor lyst til at gjøre folk vildfarende, især gårdens beboere, som de ellers ikke fortrædigede. Manden dér havde altid lyst til om aftenen at gå ind til bymændene og tage en lille 3 skillings trekort og dertil hørende snapse. Men de nødes i behørige mellemrum, så han ikke kunde blive forblindet deraf, og desuagtet var han ikke sjælden 3—4 timer om at gå den vej hjem, som han ellers magelig kunde gå i 10 minutter. Der var en bro over en grøft, som han nodvendig skulde over, og den kunde han slet ikke finde, for det troldene narrede ham.

Troldene var så tunge at age, for det de medbragte skatte, der skulde bringes i sikkerhed i höje og dysser. V. Boye.

109. Nede i *Rabisdale* er en höj, som a lå ved og faldt i sövn. Men a vågnede ved, at det hamrede og smedede, akkurat ligesom når min mand smeder hjemme. Da a havde ligget lidt, holdt det op, men a kom naturligvis ikke på den höj at ligge tiere. Kirstine Madsdatter, Havredal.

110. På *Skallerup* mark er en lyngbakke, og der boede en smed i. De havde tit stået oppe ved gården og set lys der nede. Lærer Dissing, Erslev.

111. Oven for Svejlundstok ved *Siver kro* ligger *Svejlundbjærge*, hvori der bor troldfolk eller vætter. En gang var jeg der oppe at töjre hestene, og da hørte jeg to hamre smede der inde. Jeg blev da bange og løb hjem. Siden fortalte vor karl, at han havde hørt det samme. Nis Callesen.

112. *Jan* (ɔ: Johanne) *Munkes bakke* ligger lige oven for *Kongens lade*, og i den bakke har der været en dværgsmed. De har hørt ham smede med 3 hamre.

Der er både *Store-* og *Lille-Kongens lade*. Men i dem er der nok ingen bjærgfolk.

Den store, runde bakke længere öster på kaldes *Troldknap*. Den mand, der ejede den, turde ikke plöje den for ej at forstyrre troldfamilien i den. Flade.

113. For henved en 30 år siden vil man have hørt en smed smede inde i *Uglhöj* på *Vejerslev* mark. A. H. Schade.

114. Dværgene havde også opholdssted under Bolsgården i *Brovst*. Det kan man vide deraf, at en karl, som tjente der, vågnede en pintsemorgen ved at høre, hvorledes der blev banket og smedet under ham. Han kunde endogså høre, de trak blæsebælgen. Nik. Christensen.

115. Jens Væver fortæller også, at da han og broderen sad hjemme og vævede, var broderen en dag gået til *Lundsgårdene* sønder på Mors og kom sent tilbage over *Redsted hede* om aftenen forbi en höj, hvori han tydelig hørte én smede på en ambolt og blæse med blæsebælg.
Jens Kr. Kristensen, Rakkeby.

116. I *Mejlshöj*, som ligger mellem Limgård og Hærup i *Lime*, boede i sin tid en bjærgmand, der var smed. Tit har Folk hørt hans hammerslag om natten, ja, undertiden dundrede han så stærkt løs, at folkene i *Sinding* vågnede op midt om natten ved det, skjöndt der var en god agers længde der ned. M. Møller.

117. Et lille stykke vesten her for ligger *Egehöj*, hvor der står en smed og banker på sin ambolt. Der har forhen boet en smed i et hus ved Egehöj, og han havde sin smedje bygget ind i höjen. Det var en meget æventyrlig person, som havde været i tyrkisk faagenskab, og det er måske hans gjenfærd, man endnu kan høre.

Her lige sønden for gården er *Præstekjær*, og der formoder folk, at jorden er tagen, som Egehöj er lavet af.
Hårup.

118. Nord på *Fjallerslev* mark ved fjorden er en höj, som kaldes *Trælborg höj*. Der boede en gang en smed i den, og da det nu indtraf med ålestang på is ude på fjorden, og der fiskedes mange ål, så hændte det sig, at en af mændene fik sit stangjærn i stykker. De andre grinte ad ham, fordi han intet kunde udrette, og de fiskede en mængde ål. Endelig sagde han til dem: «I dag ler I ad mig, men det kan hænde, at jeg kan få ål, når I ingen kan få; nu vil jeg op til Trælborg-smeden med mit stangjærn.» — «Ja, gjör du det,» sagde de andre og lo atter ad ham, «så bliver du nok hjulpen.» Han gik derpå op til höjen, lagde sit stangjærn der og sagde, at han gjærne vilde have det gjort i stand. Derpå gik han hjem.

Anden dagen fik han dog for en sikkerheds skyld et andet jærn med hjemme fra, men han vilde dog først om på höjen at se, hvordan det stod til. Så lå jærnet der i god stand og så blankt som sølv på det selvsamme sted, hvor han havde lagt det. Han vidste knap, om han turde

røre ved det, men endelig tog han mod til sig og spurgte, hvad det skulde koste. «Første fent,» var det korte svar, han hørte ud af höjen. Derpå tog han stangjærnet, slog det på tømmeret og stangede så mange ål, at han slet ikke kunde bære dem. Men den dag vankede der kun lidt til de andre fiskere. Manden syntes allerede at have tilstrækkelig fent til smeden for sit arbejde, men turde dog ikke gå hjem för de andre. De hjalp ham op på höjen med smedens fent (ɔ: det bjærgede), og den dag var de da bedre at komme i tale end dagen i forvejen. Mads Skriver.

119. En dag kjørte to mænd forbi en banke ved *Hæstrup mølle* og hørte, at der blev smedet der inde. De gik da hen og spurgte, om der var nogen til stede. Der kom da en dværg ud, og de bad ham om at smede et langjærn til dem, der kunde være færdigt, når de kom tilbage igjen. Da de atter kom til banken, lå jærnet der også, men det var så gloende, at de ikke kunde tage det. Nik. Christensen.

120. Her i *Brune-bakke*, sønden for Povl Östergårds, boede der en smed, og de kunde høre, han smedede. Der står lys der den dag i dag. Det er flere gange hændet sig, at folk er blevne rædde og har taget flugten. Mens gamle Ole Bro var en dreng og gik og passede på hans faders får, så hørte han smeden, ilav det blev mørkt, og så rendte han.

En dreng, der tjente i gården, og så datteren de skulde hjælpe hinanden at vogte hövderne der oppe ved den bakke. Så lå de og snakkede om den smed. Drengen råbte da: «Smed, kom herop!» De tyktes også, han begyndte at røre sig i bakken, og tog flugten hjemad.

Der ligger en höj norden for, der kaldes *Store-Dorris*, og da han kom i nærheden deraf, hørte han noget, der ringlede. Så troede han, det var smeden, der var efter ham. Men da han kom hjem, viste det sig, at det var noget jærn, han havde i sin lomme, og jo stærkere han rendte, jo stærkere ringlede det.

Mange år efter tjente a der i en vanskelig höst. Vi kunde ikke få kornet hjem. Endelig var det tört, og så skulde vi til det. Så gik a om og bandt det en nat ved midnatstid. Mine bånd slap op, og a vilde gå hen til den anden pige og have nogle. Så siger a, om hun vilde ikke følge med tilbage, te vi kunde gå sammen. Nej, det var jo der, smeden boede; men hun fulgte lige godt med. Så råber hun: «Smed, kom nu og tag os, nu er vi her.» A sagde, hun skulde holde hendes mund. «Der er i alt

fald et lys her,» siger a, «det har Mads Östergård og mange andre set.» Om a troede, det var sandt? «Ja, det gjör a.» Så begyndte vi at binde, hver på sin rad. A havde ikke fået uden to tonneger (ɔ: tvillinger) bundet, så vilde a se mig om, og da rendte Stine vester på, alt det hun kunde. A blev også ræd, men a kunde slet ikke flytte mig, mine ben var groede fast i jorden. Da Stine så det, standsede hun og kom hen til mig. Så spurgte a, hvad hun havde set. «A tykte, a så smeden lige så livagtig stå på bakken foran mig. Else og Maren Dissing, Skallerup.

121. I Bjærgsted ved Kalundborg bor en mand ved navn Kristian Slot. For mange år siden boede i en gård nogle folk, der havde en nisse til at smede for dem. De så ham aldrig, men hvad der skulde smedes, blev lagt på en stor sten udenfor porten. Var det noget gammelt, der skulde gjøres i stand, så lagde de blot stumperne, men var det noget nyt, der skulde laves, så måtte de lægge en ting af samme slags. De måtte også lægge penge ved siden af, men nissen tog ikke halvt så meget som andre smede, og når der var lagt for mange penge, så lå det tilovers blevne ved det udførte stykke arbejde, som folkene altid kunde hente om morgenen, når det var blevet bestilt den foregående aften.

En nat bankede nissen på vinduerne og råbte: «Sid op, ellers galer den røde hane over jer!» Folkene stod op og så, at noget halm på møddingen stod i lys lue. Den blev slukket, uden at der skete videre skade, og pigen i gården tilstod, at hun havde i aftenstunden båret hed aske ud på møddingen. A. N.

122. Det var en gang, da Anders Mortensen var ude på *Mannehyw hede* i *Borris*, at han kom i nærheden af *Møgelhöj*, og da tykte han, at det var, lige som det smedede inde i höjen. Det kunde han snart vide var vætterne, og han lagde da en daler og sagde: «Læg nu en le for den daler, til jeg kommer tilbage.» Da han kom igjen, lå der også en le. Denne tog han, og med den tykte han, at arbejdet gik så let. Så var det en gang, at gården brændte, mens manden var borte, og da han kom hjem og så, at den var brændt, var det første, han spurgte om, om leen var reddet. Ja, det var den, men den havde været i ilden, så den var bleven helt blå. Siden den tid duede den aldrig mere. P. K. Madsen.

123. På Sirgårds mark i *Sir* ligger en höj, som hedder *Skrufhöj*; der har i sin tid boet en bjærgmand, som var smed. Tit har man om natten hørt klang af en stor hammer på en ambolt; nogle påstår endogså at have set puslingen komme ud af höjen og rende ned til den forbiløbende Skrufbæk med sit gloende jærn for at svale det. Der fortælles, at når man lagde noget itusläet jærnvarer

på höjen óm aftenen, kunde man være sikker på, at det lå på samme sted næste morgen og var gjort i stand, hvis man da ikke havde forsömt at lægge en sølvskilling ved siden af. Havde man det, rørte smeden det ikke.

M. Møller.

124. En gang kjørte en mand til staden, og da han kom forbi *Svejlundbjærge*, så råbte han derop: «Smed mig en le og skriv på den, hvad den skal koste, så betaler jeg den, når jeg kommer tilbage.» Da han så om aftenen kom tilbage, lå der ganske rigtig en le, og der stod skrevet, hvad den skulde koste. Endvidere stod der skrevet, at den turde hverken slibes, hares eller stryges, og ingen andre end han selv måtte slå med den.

Nis Callesen.

125. På skjellet mellem *Österhalne* og *Nörrehalne* findes to höje, der kaldes *Balbunes höje*. Den nordligste kaldes den lille, og den sydligste den store. I gammel tid gik Sundby-vejen tæt östen om den lille höj. Her boede en smed. Når man om aftenen tingede med ham, var redskabet færdigt om morgenen, og man kunde da tage det og lægge sin betaling i stedet. De redskaber kunde bide alt, hvad de så, men de måtte aldrig slibes. En mand havde fået en høle, som han brugte i en halv snes år. Da tog han sig for at stryge den, men så var bladet en stump rafte, der sad på enden af draget.

Nik. Christensen.

10. Bjærgfolks kjörsel eller ridt.

126. I *Tuorrens höj* i *Skallerup* boede dwærrier. En gammel mand havde set dem ride fra den höj og ned til *Svine-sig* og vande deres heste, og de havde guldsko under dem.

Lærer Dissing, Erslev.

127. I *Skallerup* by ligger en höj, som kaldes *Torshöj*, og i den, fortæller de gamle, boede der fordum dværge, som om aftenen red omkring på deres små heste, hvis guldsko glimtede i måneskinnet. Somme tider red de til en síg for at vande deres heste, og i höstens tid blev kornet gjærne borte omkring höjen. Så troede folk, det var dværgene, der tog det til deres heste.

F. L. Grundtvig.

Mors.

128. I Mads Hansens gård i *Bubel* havde de en gang slagtet, og der var ild i bryggerset sent på aftenen. Om ved Kl. 12 blev der med ét et sådant spektakel, som om huset skulde falde ned, og ingen kunde skjönne, hvor-

fra det dog kunde komme. For at få ro gik de ud og slukkede ilden, og da så de, som var der ude, at der kom en trækkende med fire kulsorte heste. Han trak dem ud i gården og vandede dem ved truget. Spektaklet kom af, at han skulde igjennem bryggerset og kunde ikke komme der, så længe der var ild. K. P. Dalin.

129. En kone i Nibe fortæller, at da hun som barn tjente i *Hasseris* ved Ålborg og skulde ud at flytte køerne en morgen tidlig, så hun en lille rytter med en rød hue og iført et par bukser af skind komme ridende hen imod sig ad landevejen til Ålborg på en lille hest af störrelse som en hund, der efter hendes skjön var brun eller mørkerød. Lærer Olsen.

130. En mand, der en aften kom om ved *Troldhöj* på *Sminge* grund, så der henved en snes ryttere, der red rundt omkring höjen. S. P. Jensen, Vole.

131. Man har ofte set dværgene på *Øland* age hø ind i bakkerne på små vogne. Deres heste var kun lidt större end katte. Nik. Christensen.

132. I en höj i *Tise* boede der en höjmand. En kone fra Vrensted eller Tise sogne havde selv erfaret det. En forårsdag, da hun tilligemed en anden gik forbi höjen, hørte hun tydelig, at höjmanden slog sine vognfjæl sammen inde i höjen. Han var nemlig i færd med at kjøre sin gjødning ud. A. Olesen, N.-Sundby.

133. På *Hörslev* mark ved Århus, fortælles der, så en mand en aften sildig en vogn komme ud fra en höj med 4 kulsorte heste for. Den kjørte ned i byen, ind gjennem en gård og derfra ud på en åben plads, hvor höjfolkene opholdt sig en lille tid. Andre vidste, at de gjorde denne kjøretur hver nat klokken 12, og hver gang de kom tilbage, legede de ved to huse, hvoraf det ene lå i den vestre ende af byen, og det andet lidt uden for. Kom der så nogen og vilde ad den vej på de tider, så spærrede höjfolkene vejen for dem. Der er også fortalt om en mand, som kom hjem fra en anden by sent om aftenen, at da han kom i porten, som de plejede at kjøre igjennem, kunde han ikke komme frem. Han tog frem for sig, for at overtyde sig om, hvad det var, og han fik da fat i en tömme. Så skjönnede han, at det var höjfolkene, der kom kjørende, og skyndte sig ud af porten. K. P. Dalin.

134. Henne mellem *Krarup* og *Søfelde* (i Krarup sogn)

findes en mark, som man kalder *Lillefeldt*, og nær ved Lillefeldt ligger en meget stor banke, hvor folk undertiden har set sære ting. Man har fortalt mig, at Morten Stenhugger således en gang har set nogen kjøre ud af banken i karet. P. Jensen, Kværndrup.

135. Manden i *Knudegård* (Øland) fandt en gang en hestesko som til et lille føl. Det var da en af ellefolkenes heste, som havde tabt den. Nik. Christensen.

136. En sommermorgen lidt för solens opgang stod jeg og sendte korn ind ad en luge på den östre længe af min faders gård. Vi var komne lidt silde hjem med læsset aftenen forud, og da luften var god, lod vi det stå natten over; men nu skulde vi have det ind, för vi skulde have davre, at vi straks kunde tage fat på at kjøre ind igjen. Som jeg stod, hørte jeg, at der blev slået en marsch, jeg lyttede, og så kunde jeg høre både trommer og piber. «Skal der være eksersits på Glimminge lyng i dag?» spurgte jeg dem, der var inden for at tage imod. De havde intet hørt, sagde de. «Det må der vist skulle være alligevel», sagde jeg. «I kan jo selv høre musikken,» og de rakte hovederne ud af lugen og hørte det allesammen. «Det var dog lige forunderligt», sagde en daglejer, «at man ikke skulde have hørt noget om det.» Men i det samme fik vi öje på hele kompagniet, der trak op, men om de var store eller små, kan jeg ikke sige, for de var så langt borte. Solen gik op i det samme, og siden hverken hørte vi musikken eller så noget til dem. Chr. Weiss. Bornholm.

137. I *Mejlbjærggårds* plantage ligger der 3 höje, der kaldes *Björnshöje*, og der har de set en mand, de kaldte Björnshöjmanden. Vor karl har også set noget der som dreng. Han skulde en morgen tidlig ride til Kovsted med et øg, der skulde til hest, og da han så rider op til landevejen, ser han en vogn komme kjørende med 4 heste for, som han antager for en postvogn. Nu vil han ride rask til, at han kan indhente den, og han kommer også nær dertil, men så drejer den om lige for deher höje og kjører ind i den ene. Karlen red forbi höjen og mente, at vognen dog var kjørt forbi, men nu så han hverken heste eller vogn. Det var en pålidelig karl, så det skal nok være sandt.

Den mand, der går der, han går også ind i höjen. Min fader har set ham ridende, så han har alle befordringer. Han kom fra Randers en løverdag, og da han kom nede ved Bilidt, kunde han se noget, der kom imod ham oppe

på bakken ved höjen, det var så stort og lignede en ridende på en stor hest. Da han kom nærmere til det, var det en gangende, men han var så höj, te det var forfærdelig. Nu kom manden helt nær til, og så tager han et skræv over grøften og var helt væk med det samme. Min fader troede, det var en husmand, han kjendte, og da han kom lige for, sagde han: «Du skal ikke ræde mig hen, Sören Smed, for a er ikke så bange.» Men da der ingen var, så stak han af hjemad. Niels Jensen, Glenstrup.

138. En gårdmand i *Björnstrup*, der både var pålidelig og brav, gik med en lygte op på sit loft for at måle korn til julebægten. Vejen førte gjennem stegerset, og der så han en kane, trukken af en vædder, og i kanen sad to fruentimmer bagi og to mandfolk foran. De var meget smukke at se til, men ikke större end fingre. F. L. Refsnæs.

11. Køer og andre dyr hos bjærgfolk.

139. I *Bøgebjærg* ved Asminderød boede den stolte troldkonge. Ude ved Lerkenborg i *Olshöj* boede storfyrsten, og han holdt en gang gilde, hvortil han indbød troldkongen. Han fik sådan lyst til en smuk rød kvie, der græssede ved Olshöj, at han først gik hen til bonden og spurgte, hvad den skulde koste, og da han svarede, at han ikke vilde sælge den for en hel skjæppe penge, tog troldkongen den alligevel, men lagde en skjæppe penge i steden. F. L. Grundtvig.

140. En mand gik fra *Tim* til *Nörre-Omme* over den store, øde hedestrækning. Med et ser han en ganske bitte mand komme trækkende med en lille, rød ko. Den vejfarende blev nysgjærrig og standsede for at se manden med koen, men i samme nu forsvandt den lille mand, og koen var intet steds at opdage. Marie Sandal.

141. I *Krustrup* findes en höj — eller rettere fandtes, ti den findes ikke nu, da den er bortkjørt til fyld — hvor der i gamle dage boede ellefolk. En gammel kone, som døde for en halv snes år siden, fortalte, at hendes forældre ofte havde set ellefolkene vande deres ko ved en bæk, der løber et stykke sønden om höjen. Thomas Kr. Kristensen, Skallerup.

142. Min oldemoder fortalte, at der var en bjærgmand

i en lille höj på Mads Jörgensens mark i *Snorup*, og en dag, da hjorderne sad ved den ene side af höjen og spiste deres meldmad, da hørte de omme på den anden side af höjen en småpikken, og da de gik derom, så de, at en ko, som var fæstet der, var bleven flyttet et lille stykke. Töjrhælen var rykket op og sad lidt længere borte fra höjen og var slået lidt ned. Den havde altså været i bjærgmandens vej. Der var flere køer sat omme ved den side, men kun den ene var töjret op ad höjen. Niels Tranbjærg, Tirstrup.

143. I en höj på *Horns* mark boede en trold, og han havde en sort ko, der gik ved en gårdmands køer, som boede i nærheden af höjen. Drengen, der passede køerne, måtte tillige passe troldens ko, men han fik også betaling derfor, ti hver dag stod der henne ved höjen en tallerken med en pandekage og en toskilling på. Så et år fik gårdmanden en dreng, der var sådan en slemme knægt. Den første dag han kom ud med køerne, kom jo også troldens sorte ko. Drengen gik nu hen til höjen for at se, om det passede, hvad han havde hørt, at der skulde stå en tallerken med en pandekage og en toskilling på. Jo, det passede godt nok, og drengen spiste pandekagen og puttede skillingen i lommen. Men så knappede han hans bukser ned og gjorde hans behov på tallerkenen. Fra den dag af kom der hverken pandekage eller toskilling, men den sorte ko blev lige godt ved at komme, så den dreng måtte passe troldens ko uden betaling. S. P. Jensen, Vole.

144. I *Næsby* (Sorterup) var en lillepige ude at flytte kreaturerne i nærheden af en höj. Blandt køerne var der en hvid ko, og da pigen vilde pikke den af sted (ɔ: flytte den), hørte hun, at der var noget, der råbte: «Du må ikke røre den hvide ko, for det er vor». Da lillepigen så i vejret, sad der en lille tøs på toppen af höjen, men da hun havde sagt disse ord, blev hun trukken ned i höjen, og der blev sådan jammer og skrigen der inde. Der kom nu en sort én hen til lillepigen, tog hende om hovedet og vilde slæbe hende derind også, men så var der nogle höstfolk i nærheden, som frelste hende, dog blev hun noget fjogetosset fra den tid af. A. N.

145. Fra Sinding ved Silkeborg fortælles følgende: I Sinding boede en bjærgmand; og denne bjærgmand havde en stor stak smör uden for hans dör. Når han skulde have smör til en meldmad, gik han ud og op på spidsen af smörstakken, satte sig der og lod sig glide ned til det nederste; det smör, han så kunde samle imellem

hans ben ned ad stakken, brugte han til én meldmad. Da bjærgmanden var død, var der ingen, der vilde have af hans efterladte smör, det blev derfor stående i stakken. Nu er der groet lyng over det, men man kan endnu se furer ned ad höjen, hvor han har taget smör. Derfor kaldes höjen endnu den dag i dag S m ö r-s t a k. Joh. P. Nikolajsen.

146. Ved en gård, der ligger her norden for på bakken, Bakkegården, ligger to höje, den ene i öster og den anden i nordöster. Den i öster hedder *Holehöj*, og i den har der været ellefolk. Den gamle mand i gården, Sören Ladefoged, så dem dandse runden omkring höjen om aftenen og deres sølvspænder, der sad i deres sko, de glimrede om födderne på dem. De gik også ned på gården og stjal folkenes flæsk af deres saltkar, og om morgenen var karret fuldt af skruptusser; ja, de gik endogså i sengene til folkene. Der har været en hvid stud i gården også. En aften, manden kom hjem af byen, skjændte han på drengen, fordi han ikke havde trukket den hvide stud ind. Jo, han havde trukket den ind. Da de så kom ud med en lygte og så den stå udenfor dören, tog de den ved hornene og trak den ind. Men alle båse var fulde, og deres egen stod bunden. Med et forsvandes den under hænderne på dem. En anden gang var der i gården forsamlet nogle mænd heraf byen og sad og svirede. Da de kom ud, gik den hvide stud ude i gården. Så vilde de have trukket den ind, men den løb fra dem og gik op til höjen, og der blev den henne for dem. Så var den altså kommen derfra. I den anden höj har der for resten også været ellefolk. Ane Marie Andersdatter, Åsted.

147. En aften a kom fra Lerkenfeldts mark og vilde hjem, så a to gråsse kalve komme ud af *Björnshöj* og gik ned ad Lusdam. A blev ræd og rendte hjem, det stærkeste a kunde. Svingelbjærg.

148. Min moders moster, Maren, fortalte, at hun en gang, medens hun var hjemme, var ude at lede om lam ved höjlys dag. Hun kom i nærheden af *Vindblæs* kirke, hvor der er nogle store bakker; der så hun nogle lam, der løb op ad ét bak og ned ad et andet. Tilsidst fik hun at se en gammel gråskjægget mand, der stod og lagde begge sine hænder og sin hage på sin kjæp; men hun fik ingen lam med sig hjem den dag, de måtte ligge ude om natten.

149. I *Isenbjærg* skal have været bjærgfolk, som ejede store hjorder af svin, der gjorde de nærmeste beboere af Over- og Neder-Isengårde megen skade med at omrode deres marker og sæd. Beboerne skal da have anholdt hos

øvrigheden om beskyttelse mod dem. Det blev da betydet bjærgets herre, enten han så var trold eller djævel, at holde sine svinehjorder i tömme, hvortil han og skal have været villig, når han af Isenboernes jorder måtte indhegne et stykke jord til et svinelukke, så meget som han kunde indhegne, mens præsten prækede, og det blev ham bevilget. Den opkastede vold fremkom ved, at to hunde opskrabede volden ligeså hurtig, som en modig hest kunde rende eller galoppere foran dem. Endnu findes kjendelige spor af hegn om den ejendom, der fortælles at have været Isenbjærgmandens svinelukke. H. . . . .

150. I *Barnebanken* på Erdrup mark, *Hemmeshöj* sogn, har værct trolde; gamle Peder Jensen i Gryderup har en gang hørt violinspil der inde. Man har også for nogle år siden set en skikkelse som et får stå der oppe. Det løb somme tider mellem Stude og Erdrup og brægede som en vædder og køs mange folk, men man vidste ikke, hvad det var. Christian Rasmussen.

151. En fisker gik op på *Lodhöj* for at se, om der var fiskerbåde på fjorden. Da fik han öje på en hund, der lå på höjen og vendte sig og så ilde til ham og skottede efter ham. Strandby.

152. En kone på om ved de 60 år fortæller om bjærgtrolde og siger: «A hå sit dem, de æ Fanden tå mæ sannd!» om man end søger nok så meget at modsige hende. Hun fortæller følgende: «A havde en gang været med en gammel kone i *Mariager* og gik tilbage om aftenen. Da vi kom på en bakke, gik der en so med et helt kuld grise, vist nok en 7, 8 stykker, og de var pænt sortbrogede alle sammen. A sagde: «Skal vi ikke have en af dem med os hjem?» Men konen svarede: «Lad dem gå i Jesu Kristi navn!» Hvad det var for grise, véd a ikke, men vi kunde tydelig høre soen grynte. I den tid gik jo svinene ude, så det var ikke helt umuligt, at det var en virkelig so, hun havde set. A. Svendsen, Stejlbjærg.

153. Anders Baks fader har fortalt, at i *Drageshöj* fandt nogle drenge en gang en meget tam gås i et hul i toppen af höjen. De tog fat på gåsen flere gange og løftede den i vejret og lod den falde ned igjen. Da de derefter forlod höjen lidt og kom tilbage, var gåsen forsvunden. Om samme höj fortælles også, at der er set en gloende jærnstang fare ind i den. Kl. Gj.

154. Imellem Varde, Hylleslev og Orten på *Varde*

mark ligger en höj bakke, der hedder *Isbjærg*. Oppe på toppen skal der til bestemte tider sejle en gås i et guldfad. En mand var gået over Isbjærg i den rette tid og tænkte på at tage fadet med sig, men ser i det samme Varde i lys lue. Han bliver så befippet, at han straks render der ud ad, men så var der slet intet. Så vil han gå tilbage efter sin gås, men nu var den også borte. Mange har siden sögt forgjæves efter den.

Lærer Jepsens kone, Billum.

155. Neden for *Dagbjærg Dojs* er der en mose, de kalder Höne-mose, og den har sit navn af en höne, som de har truffet der. De vilde have taget den, men så sk . . den hvert tag, og så slap den ind i bjærget. Man siger

Den, der kan Hönemos' nøgl' find',
den kan åld Dååbjærre Dojs's guld vind'.

Men nøglen er endnu ikke funden.

156. Der var en höj inde i *Linå skov*, og der lå en dreng og skrabte i jorden ved den en dag. Da fandt han et æg, der så ud, som det var nylig gjort. Det var bjærgfolkenes, mente de, og det havde vel sagt ligget der i mange år, endda det så så ny ud. **Peder Hansen.**

157. På *Allerslev* mark ligger *Lishöj*, og der ud ad gik en aften en kone, som hed Ane, for at se efter hendes mand, der skulde komme hjem fra Præstø. Som hun stod oppe på höjen og så ud ad Ravnemøllen til, så hun en lille, trebenet hund komme løbende ind i höjen. Den gjøede og foer lige mod hende. Hun blev bange og skyndte sig hjem, men som hun kom ind ad dören, var hunden lige i hælene på hende. Dog slap hun fra den og fik dören lukket efter sig.

Så kommer historien om varulven, en anden dag, de var ude. Den var her en trebenet hund. F.—l.

158. Der er en höj i *Vejby*, og den har al tid haft ord for, at der var noget skidt ved den. Der var en hjordepige, og hun var oppe at hente køerne en aften der tæt ved höjen. Så kommer der et dyr ud af den; a kan ikke huske, hvor mange gloende haler det havde, og det satte af efter hende. Hun besvimede da, og køerne kom hjem, uden at hun var med. Så måtte de op og hente hende. Der kan ingen gå om ved den höj om aftenen uden at gå vildt.

Jebjærg höjskole.

12. Legende bjærgfolk.

159. Lars Sognefoged fortalte, at han har set mange små folk løbe omkring ved *Møgelhöj* på Hersom mark.
Terkild Gregersen, Ørris.

160. En gang min fader gik til *Viborg*, så han vesten for *Grönhöj* nede på heden nogle hvide drenge med røde luer på deres hoveder, der rendte omkring ved en höj og spögte. Han boede i Sønder-Resen. Det har han fortalt os mange gange. Lavst i Kokholm.

161. Min fader var kjørende efter jordemoder til Sevel Skovby, og da han så kjørte hjem med hende igjen, og de kommer om ved *Djelld*, hvor der ligger så mange höje östen vejen, og hun var glad og fornöjet og sad og nynnede en sang, da ser han, der kommer så mange små løbende fra de höje og ned til vejen, og de satte dem i rad på vejgrøften. Enhver havde en lille kurv i sin hånd, og så sad de og så til hverandre og lo og så til ham, da han kjørte forbi. Han sagde ingen ting til dem og var heller ikke ræd. Så kom det ham i tanker, da han var kommen forbi, at han vilde se om, men da var de der ikke, og så blev det så sort for ham runden omkring, og der var endda blank sky, og det var lyst vejrligt. Nu kjørte han stærkt til, for han kunde stole på, at hestene kunde finde vej, og kjørte ned til Stubbergård, over Stensagre. Der var en lille bæk, og det var jo rindende vand. Så snart han kom over det, så blev det lige så lyst som forhen. Jörgen Villadsen, Ramsing.

162. A har set bjærgfolk, og de havde røde, spidse luer på. Det var om efteråret, og a var sådan en dreng, der skulde gå og passe kreaturerne, ilav de gik løse. Så skulde a hente vand op til fårene af et vældhuld, og a havde en bitte hund med mig. Lige med et tager den til at gjø, og da a ser op, kommer der en stor hoben små folk ud af *Dybdals bakke* og rendte hen ad bakken til et fårehus og op på det og ned igjen. De kom ud ved en stor sten og kom rask af sted. Så tænkte a, det var Odsgård börn, der var ude efter fårene, og a sætter spanden og vil ned til dem. Hunden fik a med, men da vi kom det på en 50 alen nær, vilde den ikke med længere, og så blev a og stående. Et öjeblik efter forsvandt de, og a véd ikke, hvor de blev af. Lars Jensen, Vinkel.

163. Der er et stort bjærg östen for Mønsted, de

kalder *Kobjærg*, og i ældre tid var der nogle, der kunde se, lidt för solens nedgang, nogle små drenge med røde luer på rende der ude. Petrine Kristiansen, Mollerup.

164. Jens Borup i *Tøving* på Mors gik en morgen klokken 2 ud at flytte hans bæster, og der lå en bitte höj, hvor han ser to bitte drenge, der løber efter hinanden runden omkring höjen, og der var ingen boliger i nærheden, som de kunde være fra. Han gik da hen efter höjen, men da han kom der, var der ingen. Det var slet mark rundt omkring, så der var ingen steder, de kunde gjemme dem. Han har fortalt mig om den tildragelse mange gange, og han löj ikke. Mads Filtenborg, Stevnstrup.

165. Det var, inden marken blev byt, da drev de jo rundt omkring med hövderne. En lille pige, der gik ved fårene om foråret, kunde se de små dwarreunger, de løb inde mellem fårene, og hun vilde drive dem fra, for hun var ræd, de vilde tage lammene. Men hun kunde ikke. Hendes søster kunde ingen ting se, og det var hun fortrydelig over. Det var på *Marskjeldals-gårds-agre* neden for krattet, det skete. Inger Movridsdatter, Vejrum.

166. Da æ var 11 år, skulde æ lige ved solnedgang hen at lede efter køer. Da kommer der en 7, 8 små mennesker henne på Remmene sønden og vesten for *Kjæn Smeds Sande* og norden for *Nörkjær Remme*. Æ stod på en höj bakke og så dem. Da tænkte æ: «Nu kommer du nemt efter at få spor på dine køer.» Æ troede nemlig, det var pastor Bruns sönner og Hansens sönner fra Lyngholm, der havde været ude i klitten. Da æ står der, giver de dem til at lege der på Remmene. Det var nogne stakkede, tykke nogne, det var nogne sære lave kvabbier, men de kunde endda springe ud til alle sider og springe så langt op og ned ad bakken, te æ kunde ikke nær springe sådan ned ad, og æ var endda god til det. Så blev æ jo ræd, og æ sætter afsted gjennem Nörkjær, gjennem rojk (ɔ: tørvedynd) og skidt, te æ var så overbesat med lævver, og æ blev ved, til æ kom op på diget ved vor mark, og da var det først, æ turde se mig om.
Anders Kristensen Istrup, Ørum.

167. Der er en lyngdorris östen for det væld, som kaldes *Mærgors Kjelde*, og der har de set nogle små drenge løbe og hoppe på. Folkene kaldte dem dværge, og de kunde ikke have kreaturerne fæstet der nogen sinde.
Povl Smed, Flade.

168. Min faster så en gang ved det sydvestlige hjörne af *Fovlum* kirkegård en 5, 6 bitte fyre, der havde så travlt og foer frem og tilbage. Strandby.

169. Mogens's og Kristians dötre i *Tise* skulde en gang kjøre til Trandum kirke, hvor der boede en klog pige, som de skulde søge råd hos. Den ene af pigerne boede i Nörre-Tise, og den anden i Sønder-Tise, og så vilde den ene jo kjøre om ad den anden og tage hende med. Det var om natten klokken 2 og månelyst, og der var et tyndt lag sne på jorden. Som de nu holdt i Sønder-Tise på landevejen og blev læssede op der, så de 7 bitte drenge, der løb bag efter hverandre på en gammel grøft nör på fra byen. Det så ud, som de kom fra et hus, der lå tæt ved groben, og så satte de dem med hånden under deres øre. Folkene kjørte jo, da de var færdige, og så så de ikke mere til det. Kristen Mortensen, Vejsmark.

170. Stavis å i *Vigerslev* sogn på Fyen hedder på et sted i Langesø skov *Frostens å*, og der fører en bro over ved vejen til Rue. Her findes mange nisser, og der lever endnu folk på egnen, som har set dem. For nogle år siden var en del börn ude at vogte kvæg i nærheden af åen. På én gang ser de en utallig mængde små puslinger komme frem og løbe om imellem hverandre. De var alle grå og havde spidshuer på hovedet, ganske således, som man i regelen ser dem afbildede. Börnene blev først lidt bange, men gav sig dog god tid til at se på de mærkelige småfolk. En vogn fra Rue kom kjørende i det samme. En lille nisse løb over vejen og var nær bleven kjørt ned, men slap dog lykkelig forbi. Börnene løb nu hjem og hentede deres forældre. Da de kom til stede, var nisserne der endnu, skjöndt ikke i så stort et antal; men forældrene kunde slet ingen se, hvor meget börnene end pegede.

En aften kom en arbejdsmand gående den samme vej. Da han var lige ved *Frostens bro*, mødte han en liden grå dreng med et knippe rør på ryggen. Manden så på den sære pusling og vilde hilse god-aften; men i det samme var den lille forsvunden, så det var tydeligt, at det var nissen, han havde mødt. Anton Andersen.

171. I *Knepshöj* i Andrup bjærge, *Steppinge* sogn i Sønderjylland, har der för været mange nisser. Man har tit set dem lege uden om höjen tidlig om morgenen. Det var små grå mænd med lange, røde tophuer. A. C. Poulsen.

172. I *Sandelsbjærg* var der tolv dværge. De skå-

tede på höjen om aftenen og havde en bitte rød lue på. En mand, der drev og plöjede, så dem også skåte på höjen. Nogle i Sønder-Saltum havde deres handel, og de var så rige.

Her kommer historien om Ate og «aldrig fattes».

Folk kastede efter dem og fandt nogle stuer som kartoffelkuler med potter i. Kristen Nielsen (Futkræn), Mosehuse.

173. Der var også bjærgfolk i *Alsgårdshöj* ved *Stövringgård*. Når de var ude at more dem, så skete der noget særdeles. Jeg var bange for den höj, og jeg hörte også en gang et stort rabalder der nede.

Lavrs Jensen, Marie-Malene.

174. To drenge gik og fulgtes ad; den ene var født på en tid, så han kunde se mere end andre folk. Som de går allerbedst, giver han sig til at le; den anden syntes ikke, der var noget enten sagt eller gjort til at le ad lige i det öjeblik, og spurgte derfor: «Hvad ler du ad?» — «Kan du ikke se det?» sagde den anden. «Nej, jeg kan ingen ting se!» — «Stå så op på min den venstre træsko, så skal du se!» Det gjorde han, og nu så han nogle bitte drenge med røde luer på, der løb og tog «buttis» næsten ved siden af dem. «Ja, var det ikke i Tvede?» — «Måske sig, det kan jo godt være!» — «Jo, dér har de da stået og sét på, at bjærgdrengene har løbet og legt på Per Jebjærgs toft.»

Sagnet om drengen, som stod på den andens træsko, har jeg hørt i min tidlige barndom; da jeg fortalte det til en karl fra Tvede, faldt det ordskifte, som jeg her har skrevet tilsidst.

Karen Marie Rasmussen.

175. Jörgen Glarmester gik en aften sildig tillige med sin sön forbi *Store-Tyvehöj* på *Torsø* mark. Da de kom næsten til höjen, sagde drengen: «Nej se, fader, hvilken en mængde små drenge, der løber på höjen!» — «Hold din mund, dreng,» sagde faderen og skyndte sig afsted.

Marie Buhl.

176. Anders Baks bedsteforældre kom en aften kjørende fra Ålborg og så et blus på *Sortehöj* og en hel del småpuslinger, der løb fra ilden og ned på ageren og tilbage igjen. Mandfolkene vilde haft konen til at holde hestene, mens de undersögte, hvad det var, men dertil var hun ikke at bevæge. Kl. Gj.

177. Der er en höj, der kaldes *Skaldhöj*, den ligger æpå den gårds ejendom, de kalder Færkgården, og der har de set ellefolkene rende omkring og hoppe over ag-

rene i höstens tid. Når der kom nogle og nærmede sig, så rendte de ind i höjen igjen. De rendte også ned og drak deres gode öl i gården.

I nordvest fra den höj er der nogle store huller, der kaldes *Røverhullerne,* og der skal et røverkomplot have opholdt sig.

Der er en höj lige her sønden for, der kaldes *Pinårreshöj* (Per Norges höj), og i den skal der være begravet én, de kaldte Per Nordmand. Hans Kristiansen, Vokslev.

178. På Skramgårdens mark i *Svindinge* sogn (Gudme h.) har der hidtil stået to stenhöje (stendysser). Den ene af disse kaldte man *den lange höj,* og en meget stor sten på denne kaldte man *Skulørstenen.* Höjen er tildels ført bort omtrent 1880. Ved den anden höj har en karl endnu omkring ved 1878 en aften set en mængde små skikkelser med spidse luer og grå ben holde sig lystige med musik o. s. v.

Skuløret kaldte man et der på egnen meget omtalt spøgelse.
P. Jensen, Kværndrup.

179. En kone i *Hørning,* de kaldte Graverkonen, hun gik ned i *Jegsen dale* og *Bjertrup dale* og samlede bylli (ɔ: bøller). Da så hun dwarrene sidde ved et bitte bord under en enebærbusk og spille kort. Kortene var ikke större end en negl. Nu havde hun hørt, at når hun kunde få en dwarrehat på, så kunde hun gå ind, hvor hun vilde, uden at blive sét, og da de nu netop sad med hatte på, listede hun sig hen og greb efter én; men hun fik ingen, for dwarrene smut fra hende, og sut (ɔ: sank) i jorden. Sådan prøvede hun flere gange, for hun så dwarre tit, men aldrig hun fik nogen. Hun snakkede tit siden om, hvor rart det havde været at få en af de hatte. Rytter-Niels, Hörning.

13. Følgeskab med bjærgfolk.

180. En gang var der kun nogle fiskerhuse i *Ærtbølle.* Da lå byen i *Ildrup* lige en fjerdingvej öst for, hvor den nu ligger. Der tæt östen for Ildrup sige har været berygtet for et kjedsomt sted at komme forbi om natten. En pige og en dreng slog lyng der, og så så de på en bitte trind höj, der kaldes *Smedehöj,* en bitte dreng som et barn med et bart rödt hoved, og ved de står og ser på den, kommer den ned ad höjen og hen ad den sti, hvorved de stod. Så blev de så forskrækkede, te de løb hjem.

En kjørende mand kom forbi en bitte höj lidt derfra ved solens nedgang, og da sad en og drejede hovedet, og øgene havde nær taget magten fra ham. Nogle andre kjørende, en 3, 4 vogne, der kom fra Hvalpsund og vilde til Overlade med kul til en smed, så, at der lå et menneske ved det samme sted, og det løftede de på og tumlede med og vilde have på vognen, men kunde ingen veje komme med, det var så tungt. Så lod de det ligge.

En mand, der kom kjørende en morgen fra Ærtbølle og lige ud ad vejen, så en komme ridende på en hvid hest gjennem heden uden at følge hverken vej eller sti. Da den kom omtrent til ham, vendte den lige tilbage gjennem heden. De blev så forskrækkede, te det var svært.

Når folk er kommen ad det stykke vej ved nattetid, er der gjærne blevet sådant et forskrækkeligt mørke for dem.
Strandby.

181. En gammel mand i *Husby* kom forbi et par höje og så da to puslinger med røde huer på hovedet løbe foran sig, indtil de nåede en gård ved vejen, hvor de da smuttede ind ad lovinduet.

En pige fra *Staby* gik forbi de samme to höje, og da kom der to små drenge, som rejste dem op fra en agerren, løb forbi hende og tog vejen lige op mod höjene.
A. L.

182. Gamle Niels, som for en snes år siden døde i en höj alder, fortalte mig, at da han en gang som dreng vogtede kvæg i krattet tillige med andre drenge, og de havde lagt sig på siden af *Fru Mettes bjærg*, viste der sig pludselig en lille pusling med en rød hue på. Drengene spurgte, hvor han skulde hen, hvortil han svarede: «A véd et *et*!» og gav sig til at løbe, og drengene bag efter, men da de havde løbet höjen rundt, forsvandt han ind i samme. Han havde, bandte den gamle, røde bukser på til midt på sine lår.
N. J. Termansen.

183. Det var en gang, a var kjørende fra Ålborg. Da a kom til Bomhuset nord for *Brovst*, kom der en lille bitte én rendende, den var ikke större end som så, og den rendte imellem hjulene og hammelen. Det var så mænd en dværg. Så blev den ved at følge os og gik og så op til mig, og a blev så forskrækket. Kusken han kjørte til, og så blev den væk, da vi kom til korsvejen ved *Bratskov*, og vi så nu ikke mere til den.
Ane Marie Madsdatter, Brovst.

184. På *Kullen* er der en höj bakke ud mod søen,

som hedder *Trollhättabacken*. Der har en gang været trolde, men nu er de dragne bort; der har også været en hule til, som nu er styrtet sammen. Om nogen havde set troldene, spurgte jeg den dreng, der var min fører. Jo, der havde en kvæld været et trold efter hans morfa'r, den gang han var en lille gosse. Der var også en kone, der havde set dem stå og tvætte deres klæder i søen foran hulen, «og de var lige så svarte som De selv.» Hun, der havde set det, var mormo'ren til den kone, der havde fortalt ham det. A. Olrik.

185. Der var et bryllup her inde i *Hårup*, og så var der to mænd, der var udflyt fra byen, de gik hjem sådan i dagningen, og da kom der tre bitte nogle med små røde luer på og fulgtes et stykke med dem hen til en skovabild, hvor de forsvandt. Den ene var min kones farbroder, og de bevidnede, at det var sandt. A har været ved skovabilden og færdedes tit om ved den, og der er et hvirveltrindt hul nede ved roden. Det har stået åbent i den tid, a har kjendt. Sören Hansen, Hårup.

186. I *Gudhjem* var en tysk soldat indkvarteret, som mange gange havde ønsket, at han måtte få nogle underjordiske at se, for han troede, det var morsomt. Andre folk sagde til ham, at det skulde han ikke ønske, men soldaten blev ved med, at det vilde vist fornöje ham. En dag gik han et ærende til Melsted, et fiskerleje lidt fra Gudhjem. Det blev aften, inden han gik hjem, og da han kom på *Lillevang*, et stykke bakket land mellem Gudhjem og Melsted, blev han pludselig omringet af en uhyre vrimmel. De hjörlede og snakkede rundt om ham, men han forstod ikke, hvad de sagde. Der var fuldt, til hvilken side han vendte sig, og han gik således hele natten, så sveden dryppede af ham, uden at vide hvorhen. I dagningen blev han med et ganske alene, og da han så sig om, stod han midt på *Lens-eng* neden for Klinten (ɔ: en stor klippeblok på engen). Dette sted er omtrent en halv mil fra Lillevang. G. J.

187. Ved *Rostrup* i Gadbjærg er der et sted, der kaldes *Brunbjærg*, og der er hørt et låg slå så hårdt i inde i banken, og pengene klingre der inde. Der er nogen sikkerhed for, at der er noget ved det med den höj, for hundene i byen gjör sådan tummel hver nat ned imod den, og når der er sne på, kan man se på sporene, at de har sögt ned der imod. En gang var en dreng henne at flytte til nat, og så kommer han om ved Brunbjærg og kommer

til at se lidt til den ene side. Der så han nu to små skikkelser komme efter ham af störrelse som to langstøvler. Han løb, hvad han kunde, hjem ad og fortalte, hvad han havde set. Så havde han en ældre broder, og han og to karle til af byen de tager skovl og kjæppe og går ned imod spøgelserne, men de kunde ingen ting finde.

Rostrup har en gang kun været én gård, og manden i den skal en gang i krigens tid have gravet sine penge ned der.

En karl fra Rostrup.

188. Min oldemoder tjente i *Årup* præstegård, og hende var en gang en af nisserne efter, og hun løb tværs over agrene for at undgå ham. Så faldt han over hver agerren, og derved reddede hun sig.

Lærer Andersen, Husby.

14. Bjærgfolk gående ind i höje.

189. I *Illenbjærge* ved Löjt boede forhen underbostöj. Lave Lavsen gik en gang fra Löjt til Nörby, og som han gik bedst, så han to små folk gå foran sig og holde prirk (ɔ: præken) med hinanden. Det var en mand og en kone, og manden havde en rød høll på. Lave gik nu rask til for at nå dem, men kunde ikke komme dem nærmere, end han var, og da de kom til Illenbjærge, så gik de derind, og han så ikke mere til dem. Den lille kone lod sig ellers ofte se, og hun var almindelig bekjendt under navnet Kjesten Illenbjærres.

N. C.

190. Der var i min drengetid i *Gammelby* en gammel mand, som var født 1756 og døde 1840, han fortalte mig, at han i sin drengetid lå på *Fru Mettes bjærg* og vogtede tillige med nogle andre drenge. Denne bakke ligger nordvest for *Læborg kirke* og er om ikke det höjeste så dog det næsthöjeste punkt i Ribe amt. Som de nu lå på siden af bakken, så de lige pludselig ved siden af dem en lille löjerlig fyr med en rød lue på. Deher drenge springer op og siger: «Hvor er du fra? hvor kommer du fra?» — «A véd et *et*, a véd et *et*,» siger han og løber, og drengene bag efter ham. Da de har nu løbet denher banke næsten — dog ikke helt — rundenom, slap han fra dem. Men om han slap ind i bjærget, vidste den gamle mand ikke. Han troede det fuldt og fast og sagde: «Han havde F. annamme mig røde bukser på til midt o æ lår, til midt o æ lår!» Det gjentog han og fortalte

med sådan en troskyldighed og salvelse, at vi drenge idelig vilde have ham til at fortælle denne historie.
N. J. Termansen.

191. A har gået med min broder og passet kreaturerne ved *Skalldhöj* eller *Sønder-Storrhöj*, og da så vi en mand, der kom öster fra og blev henne ved höjen. Vi så efter ham og tænkte, at vi igjen skulde have set ham, når han kom forbi, men det gjorde han ikke, og da vi så kom derhen, var der ingen. Det var også en farlig höj at lægge sig ned ved. En pige, der lagde sig der, flöj op og ned og var helt vilds. Sören Nielsen, Troestrup.

192. I *Hjölund höj* i *Kragelund* har der været bjærgmænd. En murer her i sognet, som de kaldte Gamle-Adam, så en aften tre bjærgmænd gå ind i höjen, og han har mange aftener og nætter set lys på og ved foden af bakken. J. Jensen, Refsh.

193. Mig og min broder gik og ledte om vore får, og da så vi en bjærgmand ude ved *Viuf* møllevej. Han var i en lille grå kjole og foer af ned i höjen.
Vilhelm Udesen, Ammidsbøl.

15. Flygtende bjærgfolk.

194. Der var en mand her ude på marken, der hed Jörgen Hjuler. Han var gået ned til Skovdallunds mølle. Så vilde hans kone gå i møde med ham, og hun havde et lille barn, det tog hun med sig. Så satte hun sig ved et dige neden for *Sorthöj* på Per Ravns mark for at hvile sig. Ved hun så sad der, så kom der en lille kone til hende, og hun havde sådan hendes forklæde fuldt. Så siger hun til konen: «Mange penge, meget godt!» og så viste hun hende hendes bryster, ti hun vilde give barnet patten. Men nu trykkede konen hendes barn ind til sig og læste hendes Fadervor, og så forsvandt konen, hun vidste ikke, enten hun sank i jorden, eller hvor hun blev af, men hun så hende ikke mere. Så gik det sådan omkring, te præsten fik det at vide, og hun blev kaldt op til ham og skulde gjøre redelighed for, om det var sandt, hun havde sagt. Ja, hun kunde ikke sige andet, end at det var sandt, og det blev hun ved at påstå. Mette Marie Eriksdatter, Jelling.

195. På *Overlund* mark er der en dal, der kaldes

Ø-dal. Det hændte sig der en eftermiddag, at en bondemand, der var ude at plöje, holdt stille et öjeblik for at stoppe sin pibe. I det mellemrum han nu holdt dér, hørte han en forfærdelig torden inde i en bakke, og da tordenen holdt op, kom der en lille mand med en rød lue på spaserende ud af bakken. Den gang han nu var kommen ud, gav manden sig til at slå ild i sin fyrtønde for at ville have sin pibe tændt, men idet bjærgmanden så det, så forsvandt han i bakken igjen. Han blev jo bange for ilden. Når de i ældre tider fornam noget overnaturligt, så tog de altid til deres fyrtønde. Johan Jensen, Mollerup.

196. Ude ved *Båring skov* ligger en höj, der hedder *Troldhöj*. For en 40 år siden var der en mand her ude for at kløve «trunder». Mens han sad og spiste sin meldmad, kom der to små mænd med røde huer på hen imod ham. Han skjönnede da, at det måtte være bjærgmænd eller nisser, og da de kom ham noget nærmere, truede han ad dem. De gik da ind i höjen igjen. K. P. Dalin.

197. En aften i hoveritiden var en mand ude at höste på *Vester-Hærup mark*, og det blev meget sent for ham. Da han endelig holdt op, så han en hel mængde småpuslinger komme ud af *Tophöj*, der lå i nærheden, og løbe omkring på agrene. «Da skal a snart flytte jer ind igjen,» sagde han höjt, rejste sin høle op på enden, strøg den og begyndte at gjøre mine til, som han vilde begynde at hugge løs på ny. Så rendte bjærgmændene, alt hvad de kunde. Jens Nielsen, Lem.

198. En dag kom en mand gående med en økse over *Tjørnehoved mark*, og da så han en lille pusling komme løbende ud fra stenkisten hen imod «Niels Hemmes handsker.» Han gik just forbi et træ, og der hug han øksen ind, så det klang stærkt. Da blev puslingen bange, vendte om og løb tilbage til stenkisten. Fr. C.

199. Anders Baks morfa'r var en dag ude at lede om kalve og kom da ind imellem nogle store bakker, hvor han fandt en lille mand med en stor rød hue. Han spurgte, om han ikke havde set nogle kalve, men fik intet svar, og den lille skyndte sig bort. Da troede han, det var en bjærgmand. Det var vester oppe ved *Oplev* eller der omkring. Kl. Gjerding.

200. Der er 3 höje på *Næsborg mark*, de kalder *Brøndum höje*. Ved den ene af dem kunde de se dværg-

folk om dagen gå fra den ene höj til den anden. Der var flere, der så dem om hjemlys dag. Min moder havde en broder, der var henne at lede om nogle kalve, og da han kom om ved höjen, stod der en bitte dreng der oppe, og så spörger han ham, om han ikke havde set deres kalve. Sa bliver drengen henne lige med et, og hyrden bliver så forskrækket, at han løb derfra, hvad han kunde.

Just Vinter, Løgsted.

201. En mand og hans sön gik en aften til deres hjem i *Ajstrup*, de kom vist fra marked. Da de kom i nærheden af *Tooghöw* (ɔ: Tågehöj), siger drengen: «Sikke mange små drenge, der sidder på höjen og klør dem i deres hoveder.» Ja, manden kunde ingen se. Men drengen så dem, og jo nærmere de kom höjen, des tydeligere, og han vilde have faderen med op til dem, men da de vilde op på höjen, forsvandt puslingerne aldeles. K. M. Rasmussen.

202. Gamle-Hans har mange gange set dværgene på *Øland* ved *Hvolgård*. De var omtrent 2 alen höje og gik i lange blå kofter, havde røde luer på hovedet, og hver middag så han, hvordan deres bleg skinnede i solen. Han lå som hyrde i en fjerdingvejs afstand, men så snart han kom nærmere, forsvandt det hele. Nik. Christensen.

203. På *Vadum hede* var dværge i en höj. Man kunde undertiden se dem ovenpå, men når de fik öje på folk, smed de dem ned i höjen igjen. Nik. Christensen.

204. Bertel Jensen har set en trold, da han en aften gik hjem fra *Ondløse*. Det var en lille bitte en med grön stumptröje og rød hue på hovedet, akkurat, som han kunde se præstens røgter. Han bød god-aften et par gange og råbte tilsidst: «Er det dig, Jens?» Men så forsvandt trolden. Ch. K.

205. Min kones broder henne i *Serup* så en knægt henne ved en höj. «Ja, a kan nok se dig!» råber han, men da han kom derhen, så havde bjærgdrengen put sig ned i höjen. Peder Hansen.

206. For mange år siden, mens folks heste gik løse om natten, hvor de vilde, skulde karlene tidlig op om morgenen for at lede om dem. En karl i *Tornegård* kom op en nat, da klokken var 1, og han gik ud i engen for at lede. Da mödte han en gammel kone i en rød tröje, som gik meget stille. Karlen sagde: «God-morgen, gamle mo'r!» ti han syntes, at han kjendte hende, men med det

samme forsvandt hun. Flere har set denue gamle kone på samme sted. Nik. Christensen.

207. Kristen Søndergård i *Dragstrup* satte sig en aften i landevejsgrøften og vilde hvile sig. Som han sad allerbedst, nærmede der sig en hel masse dværge eller nisser og gjorde tegn til at ville omringe ham. Så fik han endelig munden på gled og råbte: «I Vorherres Jesu navn, hvad vil I kram mig?» Så forsvandt de. Jebjærg höjskole.

208. På Vinkel mark i *Höjslev* sogn ligger *Vinkelhöj*, hvori der boede ellefolk og adskilligt andet pak, og hyrden havde flere gange hørt bjærgmanden slå sin pengekiste i lås. En aften for ét par menneskealdere siden kom en karl ilende forbi höjen, men som han gik lige ud for den, kom et par fruentimmer ud af samme, og gik ved siden af ham uden at sige noget, og de blev mere og mere påtrængende. Han kom endelig i tanker om, at det måske var ellefolk. Derfor tog han til at nynne den bekjendte salme: «Jeg går i fare, hvor jeg går,» men de blev endnu ved at følge ham, indtil han kom til det vers: «Jeg går med Jesus, hvor jeg går; han går nu ved min side.» Da vendte de sig og gik tilbage til höjen. Karlen skulede nu om til dem, men da så de fæle ud; forhen syntes han, de var smukke. Jeppe Jensen, Fly.

209. En gammel mand i *Vemmelev* har fortalt, at han en dag så en trold komme hen til sig, da han gik og bandt havre. Trolden var meget lille, havde en rød hue på og var så bred over skuldrene som en halvdör. Han spurgte da manden, om det var hans havre. «Ja, vil Gud, så bliver det mit,» svarede manden. Men öjeblikkelig var trolden borte. Det var, fordi manden sagde: «vil Gud!» Chr. R.

16. Bjærgfolk hentende vand.

210. Ude på æ östre hede i *Lydum* er en höj, hvor der boede en bjærgmand. Han skal være kommen med hans røde lue på og en sølvkande i hånden ned i en dal vesten og sønden for, for at hente vand. De kunde se ham, når det var månelyst vejr. Kristiane Larsdatter, Rærup.

211. Der var nogle bjærgfolk i *Grøftebanke* lidt östen for *Torrild*, og de havde en sti over til Blide kilde, for

der hentede de vand morgen og aften. Det var nogne bitte små nogne. Gåsehjorderne, der gik med gjæssene ovre på lyngbankerne ude efter skoven, de kunde se dem hente vandet, og de kunde også høre dem slå kister i låse. De Nedergårds mænd gik og plöjede side om side, for de havde jo ager om ager, og så fandt de en ovnsrage. Så siger den første: «Nu har det Fandens troldtöj kylt deres rage herop!» Men den anden gjorde den i stand, og da han havde været hjemme at spise til onden og kom tilbage, fandt han en sigtekage. Den anden derimod mistede den bedste af sine heste. Det har Per Markmand fortalt, og det skete i hans faders drengetid.
Ane Hansdatter (Lamme-Ane), Torrild.

212. Imellem *Egtved* og *Bøgvad* ligger en mægtig bakke, som kaldes *Skarbjærg*, der skal bjærgfolkene nok haft deres tilhold. Efter folks sigende har man för set dem dandse omkring höjen i måneklare nætter. En kone i Bøgvad fortæller efter sin bedstemoder, at mens hun ejede gården, var der en gang løbet et par kalve bort for hende. Hun blev ved at lede efter dem, til det blev langt ud på aftenen. Da traf hun tæt ved Skarbjærg et par småbörn med en blank kjedel i hånden. «Men hvor skal I småstakler hen så sildig?» udbrød hun; men i det samme kom månen frem, og hun så da, at de så helt gamle ud i ansigtet; det var da straks klart for hende, at det var bjærgfolk, som skulde ned til bækken efter vand. Karoline Brummer

213. I småbakkerne öst for *Pindstrup* er der bjærgfolk. Man kunde se, de rendte med kjedler imellem dem ned efter *Skidenvandet* et stykke sønden for bakkerne, og der hentede de vand. Pindstrup.

214. På Refsnæs er *Hybertshöj* og *Örnekulen*. Man har set dværgene i denne höj hente vand med åg i den nærliggende *Birkemose*. Når folk hentede jordemoder og skulde der forbi, var de nødte til at have en mandsperson bag i vognen for at beskytte hende. F. L.

215. Der er to höje her östen for *Ullerup*, de kalder *Bavnehöje*, der var ellefolk i. De gik ned til en kjelde her norden for en af gårdene i Ullerup og hentede vand i en spand. Man lagde især mærke til et bitte kvindemenneske, der gik med et barn på hendes ryg, og hendes bryster var så lange, at hun kunde smitte dem op på hendes ovsler (ɔ: aksler), og så kunde barnet sidde der og tage brystet. Et meget bitte menneske var det, og de sagde,

at hun kom lige så godt ved middagstider som ved aftenstider. Kristen Kjeldsen, Ullerup.

216. I den række banker, der ligger mellem *Moselund* og *Pårup*, har der en gang boet bjærgfolk. Kristen Pedersen har fortalt mange sælsomme ting, som han har set den gang, han var hyrde der. En morgen tidlig så han en lille mand med en spids rød hue og et meget langt hvidt skjæg løbe ned til *Bølling sø* med et sølvkrus i hånden. Lidt efter så han ham igjen komme tilbage, lidt mere forsigtig, bærende med sølvkruset fuldt af vand i den ene hånd, og gå op mellem bankerne. En anden gang så han et lille hvidt nøgle garn trille ned ad en banke, og lidt efter så han en lille mand løbe efter det og samle det op. Lærer Christen Hördum, Funder.

217. Tæt ved *Hvolgård* på *Øland* ligger en bakke, og da Anders boede her, gik der en lille sti fra bakken og op til gårdens brønd. Ad denne sti havde dværgene deres gang, men Anders var kjed deraf og satte et trækors i stien. Fra den tid blev de borte. Hans moder satte hver aften mælk og grød ud til dværgene. Når noget blev borte i huset, og folkene ledte efter det, sagde hun bestandig: «Det er ikke værd at se efter det,» for hun vidste nok, at dværgene havde lånt det. Nik. Christensen.

218. Sønden *Skalkendrup* ligger tre små höje hos hverandre, der kaldes *Føjgse bjærge*, til hvilken kjendes en liden sti, når kornet står og gror, og ingen véd, hvorledes eller hvorfra denne sti kommer. Ole Worm.

219. I *Nörby*, Oksby sogn, tæt sønden for i bjærgene, er der en klit lige så stejl som et hustag på den nordre side, og der er en sti op ad den, som ellers ingen går op ad. Der gror stærke helme ved begge sider, og man har også prøvet at plante helme i den sti, men de ligger altid oprykkede om æ morgener. Det ser for resten ud med trapper som af rotter. Klitten hedder *Troldbjærg*, og folk sagde, at för solen stod op, og efter at den var gået ned, kunde man ikke komme op på den. Simon Böjsen, Billum.

220. Der ligger en höj lige vesten vor præstegård, de har kaldt *Gjengjelds höj*, se, der skal have boet dværge i, og de skal have kommet om middagen og have spaseret lige så pæne ned til *Farsø* by og så hjem igjen i höjen. Kristen Sörensen Spillemand, Farsø.

221. I ældre tid såede de byg æpå græs, for de

havde ikke foder. Altså er meningen den, at bæsterne gik ude. Så skulde de have for byglandsploven, og en kone i *Alstrup*, som den gang var en tøs, hun skulde gå ned til kreaturerne i kjæret efter bæsterne, som også gik der nede. Da ser hun, der kommer en bitte ussel én og sætter ud til fjorden. Det var da et kvindfolk, for den var i skjörter. **Kristen Jensen, Fovlum.**

17. Forskjelligt arbejde udført af bjærgfolk.

222. I *Fovlum* er der en dam, og der er en brink ned til dammen, som kunde lægge til med snedriver, så der blev en udmærket skråning til drengene at skride på slæde ned ad. Oppe på diget om den mands toft, hvor dammen var, kunde der om aftenen ligge en bjærgmand og se på drengene, og når de væltede af slæderne, kunde han slå et skogger op ad dem, det morede ham.
Ane Marie Kristensdatter, Ørum.

223. *Dværghöj* ligger tæt ved landevejen til Kalundborg, i *Kongstrup* på Refsnæs. Ved min ankomst hertil stod ved höjens fod en mægtig torn. Min afdøde nabo og præsten bevidnede ofte, at de havde set en lille mandlig pusling med stor slaghat på hovedet stå og gotte sig ved månelyset. Min nabo var den gang avlskarl hos præsten og kjørte med ham. **F. L.**

224. Min faster har set tre bjærgmænd på deres mark. De bar dem til, som de kylte sten af marken, og de kunde kylle dem ret lige så langt hen. De var ikke ret höje, men de var føre og med røde luer på. Det havde andre drenge jo også, men deres lue var mindre, og den stod lige i land. De havde også hatte, men så var de usynlige.

Ellefolkene var noget höjere, og de boede i ellerne.

Bjærgfolkene rejste, da vi skrev 3 syvtaller. Det har Sybille også spået. **Ane Marie Kristensdatter, Ørum.**

225. Dværgen på *Smedhöj* var bare nøgen. Han sad og naskede sig. Manden, der så ham, piskede på hestene og skyndte sig hjem. De var så forhverrede, at de ikke vidste af sig selv. **Risgårde.**

226. Gamle Peder Nielsen på *Nibe mark* har som dreng siddet på *Langebjærg* og vogtet svin. Da kom der

en gammel mand og bad ham om at lyske sig. Det gjorde han også, men jo mere han lyskede, jo mere utöj kom der i hovedet. Da kom der en dreng i det samme med mad til Peder Nielsen, og da forsvandt trolden pludselig. Chr. R.

227. En pige fra *Sønder-Kongerslev*, der en dag var nede på *Kjællingbjærg* og flytte køer, så en mandsling, som barhovedet og i skjorteærmer stod og kastede sand op af en sandgrav. Da han fik öje på pigen, ved at hun udstödte et forundret råb, snappede han sin røde tophue, der lå på jorden, og var öjeblikkelig forsvunden.

M. Nielsen.

228. I *Sandalsbjærg* bor der en bjærgmand, og han har selv bygget bjærget til en bolig for sig, og han har også bygget en stenbro over *Ry å*. Jeg har ofte set denne bro i vandet, siger en gammel mand, men en anden gammel mand kan se to broer. Nik. Christensen.

229 Der var bjærgfolk i *Sandalsbjærg*, og de slog kister i låse. Der er en stenbro, som kaldes *Dværgebroen* over *Ry å*, et stykke nord for den bro, der er lige ud for Toftgård. Men den ligger så lavt i vandet, at man går i til knæerne, når man triner over på den. Det er dog farligt, da stenene er så glatte, og der er et forfærdeligt høl sønden for. En dreng, som vilde gå over den bro, druknede. Det er nogle forfærdelige sten, der ligger i den bro. Den havde bjærgfolkene at gå over på, når de vilde til Jetsmark.

Vor kirkedör skal have været dör for Sandalsbjærg, men det er vist nok lögn. Niels Kristian Nielsen, Kvorup.

230. Der var en mand fra *Hornstrup*, der gik til Jelling en aften i sådan dejligt måneskinsvejr. Ilav han så gik tilbage, så han en mand oppe på *Sorthöj* på Per Ravns mark, der sad og lavede træskeer. Manden tænkte, at han vilde da op og kjøbe et par skeer af ham. Der, hvor han sad, var der så mange spån, så mange spån. Så gav den fremmede ham to skeer, og han gik så hjem ad og tænkte ikke mere på skeerne den aften. Men om æ monninger, ven de skulde have deres davre, så manglede de et par skeer. «Det er sandt,» siger han, «a fik et par skeer i aftes, og de sidder i min kjolelomme.» Så tog han dem op, og da var det sølvskeer. Han gik så tit til Jelling siden, men han så aldrig manden mere.

Mette Marie Eriksdatter, Jelling.

231. En kone i *Jerslev* er opfødt tæt ved en bakke, som kaldes *Flyvbjærg*. Hver aften så hun, hvorledes

dværgdrengene kom ud af bjærget udenfor deres nörredör. De holdt her deres nadver og sagde bestandig: «Gu læ blajner dryv öwe mååu, men a æder min grød.» Nik. Chr.

232. Husmanden på *Hellebjærg* gik i den gamle Hellebjærg-mands tid en juleaften hjem fra gården over bakken til Hellebjærg-huset og havde sin lille datter ved hånden. Da hørte de på én gang en smækken og klingren som med tintallerkener. «Hvad var det, fader?» sagde pigen. «Nu har bjærgfolkene fået deres nadver, nu skal vi hjem og have vor.» Jörg. Hansen.

233. Der siges, at da prins Kristian i året 1831 var på *Fur*, kom bjærgfolket dagen i forvejen sent på aftenen over til *Rødsten* og pillede mosset af for at gjøre ære af prinsen. R. H. Kruse.

234. Ved åen, der gjör skjel mellem *Svindinge* og *Frørup*, er der inde ved en mose, *Voldmosen* kaldet, to steder, som kaldes *Skandserne*. Det er levninger af klostre eller sligt, men ingen véd dog ret, hvad det er. De består af en lille forhöjning i midten, som omgives af to små jordvolde. Nu er det hele groet over med skov, men tæt derved er ved plöjning fundet mur- og tagsten, og der skal også en gang været fundet en vindues-haspe af guld. På det ene af stederne gik en mand i gule skindbukser med en dragt og bar vand i et par ottinger. På det andet sted gik nogle börn og legede, og så kom en lille mand ud af höjen med en spids hue på, og han gik hen og tog hatten fra den ene af drengene. Endelig var det også en gang, at manden og pigen var ude at plöje, og da kunde pigen se en lille mand gå der nede omkring, og imellem lagde han sig ned og ragede i jorden. Manden kunde intet se. Sødinge skole.

235. Ved *Nysselhöj* på *Uldbæk hede* sad en kvinde og nyslede sig efter utöj. Johan Kristian Eskesen, Glibstrup.

236. Ude ved *Bratbjærg* mellem *Mollerup* og *Kvorning* har Folk set en kone sidde og løske sine börn. En mand, der kjørte forbi, sagde et ord, som fornærmede dem, men a kan ikke huske, hvad det var, og så løftede det åsættet af vognen og satte det ovre på ageren på den anden side af grøften. Bæsterne gik hjem med undervognen. og de blev ved ad vejen, men manden sad nok så pænt i åsættet på den anden side. Så kunde han gå hjem, hvad tid han vilde. Mollerup.

237. Der er en höj lige vesten herfor på *Troestrup mark*, den kaldes *Storrhöj*, og der har været bjærgfolk i. En af deher natmandsfolk, der skar hunde og sådant noget, den gik en morgen för dag i sådant et ærende og kom så om ved höjen, og da så han en bjærgkone sidde dér og binde på en hose. Sören Nielsen, Troestrup.

18. Spindende bjærgkoner.

238. Ved *Langhöj* sidder om aftenen en spindekone med sin rok. Medens rokkehjulet snurrer rundt, synger hun: «Håår-snåår — fire og tyve mark i timen.»

I höjen har man hørt kistelåg slå i; der er nemlig en skat begravet. J. Grönb. Pedersen.

239. Der er en höj på *Elsted*byes mark, der kaldes *Jennhyw*. Min kones bedstefader har set en kone sidde der og spinde på en guldrok. Så svandt hun hen og sank ned i höjen. Han sagde til hans sön, at han måtte vide, han fredede den, og den er endnu holdt i hævd af folkene. Lærer Nörgård, Snedsted.

240. Midtvejs mellem *Hemmet* og *Lönborg* er *Fladhöj*. Det er den eneste höj på den strækning. Der sidder en gammel kone oppe og spinder. Höjen er en tvillinghöj med en lille indsnævring midt på dens overflade. Pastor Engberg, Hemmet.

241. I *Vester-Vedsted* er der et bjærg, hvor man fortæller, at der sidder en gammel kone og spinder dag og nat. Man kalder derfor bjærget *Spindbjærg*. J. L. K.

19. Hjælpende bjærgfolk.

242. På Peder Mortensens lod i *Stude* ligger en höj, som var beboet af trolde. De gjorde mange knuder, men frelste dog en gang gården fra at brænde. Der var nemlig gået ild i køllen om natten, da alle folkene lå og sov. Dören ind til sovekammeret blev da reven op, og en stemme råbte: «Her ligger I og snuer, og der er ild i eders stuer!» Alle mand kom da straks på benene og nåede lykkelig at standse ilden. Chr. R.

243. I det nordlige Fyen ved *Einsiedelsborg* var der

store skove, og de husede mange overnaturlige væsener. De gamle Podebusker fik så mange penge af dem, at de målte dem med en skjæppe hver løverdag aften.

Det var hårde herrer mange af dem. Dog har den sidste Podebusk stiftet et stort legat for fattige. Jakob Rasmussen.

244. «Det er godt at leve ved bjærget, for de kan få penge af troldene,» er et gammelt ord.

En gårdmand gik for 15, 16 år siden hjem til *Ulsted*. Da kom der 5, 6 vogne forbi ham der syd for byen. Det var ved midnatstid. Nik. Christensen.

245. På *Skalmstrup mark*, hvor der står en busk, sad en pige og syede på en skjorte. Hun kunde ikke huske, hvordan ærmet skulde vendes, da hun skulde sy det i, men så hørte hun en röst nede fra jorden, som råbte: «Ærmet ret, skjorten avet». Sofie Lund.

246. En hyrdepige sad en gang ved en höj og syede på en særk; men da hun så skulde til at sy ærmerne i, kunde hun ikke finde ud af, hvorledes hun skulde bære sig ad, for at den rette side kunde komme til at vende ud af dem. Som hun nu forgjæves brød sit hoved, hørte hun bjærgkonen inde i höjen sige: «Ærmet ret, og bullen vrang, så får særken sin rette gang.» Så kunde hun sy særken. K. M. Rasmussen.

247. Der boede to mænd hver på sin side af en höj på *Agdrup mark*, Vester-Brönderslev. Deres marker stödte sammen, og de kom i trætte om skjellet. Da kom der en aften en dværg ud til dem og sagde, at de skulde lade et plovjærn vende over höjen, så skulde de nok få det rette skjel at se. De gjorde da således, og der blev en dyb fure, denne fure gjör skjellet endnu. Nik. Christensen.

248. I *Gudhjem* var der et sted, at konen lagde dej om aftenen, og om morgenen, da hun stod op for at slå det op, stod brødet bagt i ovnen. Folkene troede naturligvis, at de underjordiske havde gjort det, mens de sov. G. J.

249. Fru Anna Søe, der skal have boet i Thomas Ravns gård i *Torup*, hun havde dværge til at male malt for sig. De malede jo selv deres malt den gang, og da de skulde til at brygge, så sagde hun til pigerne om aftenen, at de kunde gå hen at lægge dem, hun skulde nok male maltet for dem. Så vilde pigerne dog op at kige efter, hvordan det kunde gå til. Da sidder der to bitte

dværge med røde luer på og maler, og fruen stod med en svøbe og piskede på dem. Ane Bolette Justsdatter, Imer i Klim.

250. På *Bislev mark* er der en gård, og der havde efter rygtet ellefolk deres gang stadig til. Manden han stod sig så uhyre godt, og der var sådant et held ved det, han tog sig for, som der da er endnu. Så hændte det en gang; der kom en svoger til ham, og da kom snakken på deher ellefolk. Han forsikrede, at de gav ham lykke i alle dele og hjalp også med at tærske i laden. Det bandte svogeren på var lögn. Det var nu en sommeraften, og så siger manden: «Du kan få dem at se henne ved höjen. Kom herhen og stå op på min höjre træsko og se ind under min höjre arm.» Men det vilde han ikke, og så fik han dem ikke at se. Jens Mark, Vokslev.

251. På min faders mark ned imod Sålfo sø på nogle agre, der kaldes *Søblokker*, der gik min fader og min moder om hösten og satte korn sammen, og det var silde om aftenen. Da kommer der en bjærgmand og vil hjælpe dem. Så sagde min fader: «Vi behøver ingen til at hjælpe os,» og så gik den igjen ind i krattet der på bakken. Der havde bjærgfolkene en stenstue oppe, og de fejede uden for og havde deres skydsel og rage og deres forhandling. De siger, at der er ingen bund i den sø.
Maren Andersdatter Stær, Øls.

252. Min kone var født på *Livø*, hendes fader var skovfoged der. En af hendes ældre søskende var en dag gået ud i skoven, og så gik hun vild. Endelig kommer hun til en grøft eller rende, som hun ikke kunde komme over, og hun giver sig til at græde. Da kommer der en lille bitte mand med en rød lue på og bar hende over. Hun kommer hjem og fortæller det, og folkene kunde nu nok forstå, at det var en nisse, for der var kun to familier der ovre, og den anden familie havde ikke sådan en bitte én. Lærer Søe, Gudum.

253. Så mange jagtbåde, der er blevet bygget i *Gudhjem*, har de underjordiske bygget lige så meget på om natten, som de rigtige om dagen, og skjöndt de ikke ligefrem har kunnet se det, så har dog jagterne blevet usædvanlig hurtig færdige. Dette er også meget skylden i, at der er godt held med dem, og de både, som de underjordiske har bygget mest på, er de heldigste. G. J.

254. På *Rispebjærg*, et bakkeströg på grændsen af st. Peders og st. Pauls sogne på Bornholm, har man set

små krigsfolk med røde hætter på hovedet eksercere, det var især tilfældet i Svenskerkrigen, ti da eksercerede de rødhættede hver nat, for at de kunde være med til at forsvare øen. Mange har set en höj oprejst på tre stötter og derunder antændt en stor vagtild, hvorom de hopper og dandser. L. Kofod,

255. Den gang her. var ufred med England, og den engelske flåde var her og vilde indtage *Bornholm*, skal de underjordiske have vist sig meget tapre. En engelsk flåde lagde sig ud for Povlsker sogn, og Bornholmerne måtte derfor holde vagt der syd på landet ved strandbredden. En nat gik der kun en mand på vagt, og förend han tænkte på nogen ting, begyndte Engelskmanden at skyde. I førstningen vidste manden ikke, hvad han skulde gribe til, men da hørte han flere stemmer, som sagde: «Skudt, skudt!» De underjordiske kan nemlig ikke skyde, för en kristen mand har skudt først. Manden adlød og skød sin bøsse af mod de engelske, og straks hørte han rundt om sig: «Paf, paf!» og han så, hvorledes hattene flöj af folkene på skibene og rullede ad søen til. De engelske vendte om og skyndte sig bort. På samme tid skal flere have hørt de underjordiske pibe, tromme og klirre med sabler og geværer og mange gange set og hørt dem eksercere på *Rispebjærg*. De er også sete oven *Årsdale* at marschere ned mod stranden med fuld musik.

I denne tid plejede Bornholmerne, når de hørte skud fra skibe, som sejlede der ud for, da at antænde bavnerne og klemte med kirkeklokkerne, det kaldtes at gjøre allarm. Det var således en nat, at der blev gjort allarm, og alle mand skulde af sted, at der, just som konen i *Vibegården* i Povlsker gik og hjalp sin mand med at komme af sted, kom en lille mand med et stort hoved og stak dette ind ad dören for at se, om han var færdig. Derpå lukkede han igjen dören i og gik sin vej. Men noget lignende skal være sket på flere steder. G. J.

256. I året 1807 forsvarede bjærgfolkene landet mod Engelskmændene, det er da vist nok. Fjenden skød på *Hasle*. Underjordsfolket havde stillet sig op på strandkanten og råbte: «Fyr, fyr!» for at få de overjordiske til at skyde først, för kan de nok ikke. Landfolket kunde nok ellers ikke se dem, men Engelskmændene så dem i tusendvis. Derfor sejlede de deres vej ret ad; de turde ikke vove dem ved at binde an med så mange, kan jeg tro. De har da også kavalleri. Jeg havde en morbroder, som

var officer, og en aften, han tilligemed nogle gode venner red hjem fra eksercitsen, hørte de, da de var ved *Skruppegårdene*, at der først blev kommanderet: «Holdt!» og så: «Höjre om!» lige til det skraldrede efter. Solen var just gået ned, men ellers var det dejligt vejr. De drejede sig om for at se, hvor det kom fra, og så da en hel eskadron trække forbi. De var så blanke og pudsede, så det lige var en lyst at se på dem. Det var små nette folk og heste, sagde han, og al ting var pudset og glimrede som det bare sølv, om det så var hesteskoene, var de lige så blanke.

Somme siger, at deres heste har tre ben, men vi havde en pige hos mine forældre, hun havde tjent på en gård i *Öster-Marie*, hvor de havde deres gang igjennem, og de kunde aldrig se det bedre, end når der var faldet sporsne, så var det lige så tæt med små hestefjed — hun sagde nu, at de havde fire ben, for der var mærker efter fire sko. Samme pige sagde, at de kunde også høre bjærgfolkene om aftenen, når de sad og spandt, men når de holdt op for at lytte, hørte de ikke noget. Det skulde heller ikke være godt at komme i gården efter klokken 8 om aftenen.

Bornholm. Chr. Weiss.

257. Den gang Jens Holmsted her fra Stövring lå som soldat på *Bornholm*, skulde han en nat gå strandvagt, sådan har han selv fortalt, og da gik han ind i en hytte til en enlig mand for at få ild i piben. Denne mand sagde så, at det ingen nytte var til, han sådan gik og passede på, for de underjordiske skulde nok selv bevogte deres ø. Nu skulde strandvagten lægge mærke til, hvad den mödte, sagde manden, men de skulde holde dem nær til stranden. Da Jens Holmsted så var kommen ud til de andre vagter, mödte de først et regiment infanteri og lidt efter en afdeling kavalleri på trebenede heste, og endelig kom artilleriet, de kjørte så nær op på strandvagten, at den måtte gå med det ene ben i vandet, og da de var komne forbi dem, vendte vagten sig og så efter dem. Da lå der nogle krigsskibe lige ud for i havet, og så gav de sådan en salve, som besvaredes af landhæren, og gjenlyden var så stærk, at Jens Holmsted sank i knæ.

Stövring.

258. En gårdmand på *Tyholm*, der stadig handlede ilde med sine tjenestefolk, havde en gang en lille hyrdedreng, som han al tid pryglede for den mindste forseelse, og derfor var drengen jo meget bange for den strænge

herre. Så skete det en aften, da han drev hjem med nogle løse kreaturer, at han manglede en sort stud. Nu kan det nok være, at manden var gal i hovedet. Drengen fik en god lussing, og så sagde manden til ham: «Nu kommer du ikke hjem, för du har fundet studen,» og så drev han ham ud af gården. Det var en mørk aften, og den stakkels dreng var meget bange for spøgelser, kirken lå ganske tæt ved, og han havde hørt mange fortællinger om folk, der gik igjen. Så gik han ude på marken og græd, og da kom han hen til en höj, og så en lille mand komme ud af den og hen imod ham. Han blev for alvor ræd og skreg höjt; men den lille mand sagde til ham: «Hvad græder du for, lille dreng?» — «Å, der er bleven en stud borte for mig, og jeg tör ikke komme hjem, för jeg har fundet den, ellers vil manden slå mig ihjel!» — «Nej, det skal han nok lade være, følg nu med mig, så kan det være, at jeg kan hjælpe dig.» Drengen fulgte med den lille mand ind i höjen, og så gav han drengen en skefuld grød. «Å, det var endda nogle gode grød, må jeg ikke få en skefuld til? jeg synes ordentlig, at jeg bliver så stærk af dem.» — «Jo, det kan du gjærne,» svarede den lille mand, og så gav han ham nok en skefuld. «Jeg vilde endda gjærne have en skefuld til,» sagde drengen. «Ja, så tag den, men så må du love mig tre ting, og det er for det første, at du skal gå hjem og ikke bryde dig om studen, og for det andet, at når du så kommer hjem, og manden kommer ud til dig og vil slå dig, at du skal gå hen til bindestenen og rykke den op og kaste den efter ham, så skal han nok lade dig gå; for det tredje må du love mig, at du aldrig må gjøre nogen ondt med din styrke.» Dette lovede drengen bjærgmanden og derpå gik han hjem. Nu kom manden ud og spurgte, om han så havde fundet studen, og da han benægtede det, vilde manden til at slå ham, men i det samme gik drengen hen til bindestenen, rykkede den op og kastede den efter manden. Derpå forföjede manden sig hurtigst mulig ind, og siden den tid prøvede han ikke på at slå drengen, som nu havde fået kjæmpekræfter. Dagen efter fandt drengen studen liggende ganske rolig oppe på kirkegården. I. Kr. Jensen.

259. I *Mols bakker* tæt östen for *Knebel* ved Agrivejen findes en stendysse. En rund plads, omtr. 20 skridt i gjennemsnit, er omgiven af 22 store kampesten. Midt i pladsen er et gravkammer, bestående af 6 store sten med en vældig uhrformig overlagssten. Inde i gravkammeret kan vel stå en snes voksne mennesker oprejst. Der skal

för have været en höj over stedet, og i höjen boede en troldfamilje. Konen fra gården Poskjær i Knebel gik en gang til troldkonen og bad hende spinde uld for hende. Det lovede troldkonen, og dersom Poskjærkonen kunde gjætte eller få at vide, hvad hun hed, inden hun kom igjen med spindet, skulde hun ikke give noget for det. Poskjærkonen fortalte dette til sin mand. Han gik en aften ud til höjen. Så hørte han troldkonen vugge og synge for sit barn. Det var et vers, hun sang, og i verset var det navn, han ønskede at vide, Hottetejlil. Nogle dage derefter kom troldkonen med spindet. «God dag,» siger hun. «God dag, Hottetejlil!», svarede Poskjærkonen. Da troldkonen hørte sit navn nævne, skyndte hun sig tilbage til höjen og fik ikke mere arbejde fra Poskjær.

J. Grönborg Pedersen.

260. Når Skuldelev bønder gik over bakkerne mellem *Skuldelev* og *Österby*, så de tit bakken stå på fire gloende pæle, og bjærgfolkene dandse der under.

En kone sad Mortens aften ene og kartede, efter at de andre var gåede i seng. Da kom ind ad dören en stor kjælling med et par karter under armen og sagde: «Skal jeg hjælpe dig?» Konen turde ikke sige hende imod, og den anden kartede toet (ɔ: ulden) blot på en kort tid. Så kom en anden kjælling med en rok under armen ind ad dören og sagde: «Dag!» Hun kunde ikke sige: »God-dag!» «Skal jeg hjælpe jer at spinde?» Konen havde nær tabt både næse og mund, men hun turde heller ikke sige nej til hende. Så inden kort tid var alt toet spundet, og ind ad dören kom den tredje kjælling med en væv. Det gik lige sådanne til: snart var det vævet med. Men kjællingerne vilde ikke gå, de «kræfte» mad og drikke ind, fordi de havde hjulpet hende. Så havde hun en nabokone, til hende klagede hun sin nød, men denne sagde: «Det har gode veje, du skal blot lade dig falde baglænds ind ad dören og sige: Skadsbjærg brænder, og alle börnene er faldne i ilden!» Det gjorde hun også, og ud løb alle kjællingerne, det bedste de kunde, og konen blev dem kvit.

Optegnet af en bondedreng. Henry Pedersen.

261. Der var en gang to unge folk, som ikke havde været gift ret længe. En dag siger manden til sin kone: «Nu er det vist bedst, du kommer til at få noget töj lavet, så jeg kan få mig nogle ny klæder!» Konen, der var så doven, at hun ikke gad bestille andet end ligge i sengen fra morgen til aften, vidste ikke, hvorledes hun skulde bære sig ad for at få töjet færdigt, hun blev da helt syg

af sorg over, at hun intet gad bestille. Så en dag kom en grim troldkvinde ind til hende. Hun lå som sædvanlig i sengen, og troldkvinden sagde da, at hun havde hørt tale om, at konen skulde have noget töj lavet, og det kunde hun godt få hende til at gjøre. Hun skulde intet give derfor, «men når jeg kommer med det, skal du gjætte mit navn, og kan du ikke det, så skal du følge med mig og al tid tilhøre mig.» Konen vendte sig nogle gange i sengen, vidste ikke, hvad hun skulde gjøre, men gik til sidst ind på troldkvindens tilbud; og det blev da bestemt, at om tre uger skulde denne komme med töjet, og da det var afgjort, gik hun sin vej. Den dovne kone lå i sengen og opremsede alle de navne, hun kunde hitte på, men lige vidt kom hun. Den bestemte tid var snart til ende, og konen kunde hverken spise eller drikke. Manden var helt bekymret, han kunde ikke forstå, hvad konen fejlede. En dag var han på jagt oppe mellem nogle bjærge, og som han går, hører han en sang i jorden under sig; han lyttede da og hørte én synge, mens den vævede: «Hi-e, hi-e, hå-e, å, den bondekone véd ej, hvad jeg hedder, men jeg hedder Gundeli.» Manden så sig omkring og opdagede da en revne i jorden; han tyktes nok, det var sært, men han skrev dog på hans frakke med et stykke kride, hvad han havde hørt, for at kunne huske det. Den dovne kone blev mere og mere syg, jo mere dagen nærmede sig, da hun skulde gjætte troldkvindens navn. Dagen för spurgte manden, om hun ikke vilde sige ham, hvad hun fejlede, og hun fortalte da, hvorledes det hang sammen. Manden kom straks i tanker om, hvad han havde hørt den dag, han var på jagt, fik fat i hans jagtfrakke og læste navnet. Konen blev så glad, at hun straks sprang ud af sengen og var nu bleven helt rask igjen. Næste dag, da troldkvinden kom, trådte hun i jorden, så den formelig rystede, men knap var hun kommen ind i stuen, för den dovne kone råbte: «Gundeli!» Troldkvinden gav et skrig af sig, så huset rystede, og forsvandt i jorden med det samme. Siden den dag var konen ikke doven.

Optegnet i Kragelund. Jens Jensen, Refshalegård.

259—261 har meget tilfælles med æventyret «De tre spindekjællinger», som findes i mange former i folkemunde. 261 har et noget fremmed præg, og det er nok muligt, at det er indvandret hertil fra Sverige. Noget meget beslægtet findes også i flere sagn om kirkebygning, som fortælles både i Danmark og Sverige.

20. På vej for at bage eller brygge.

262. Der var en bjærgkone, der kom gående med hendes grydeske. Så spurgte de hende om, hvor hun var fra. Ja, hun var fra *Grøftbjærgshöj*, og hun skulde over til *Kajbakshöj* og koge til et barsel. Det var kirkefolkene, hun kom til her vesten for mit hus, og det var dem, der spurgte hende ud. Kirsten Marie Sörensdatter, Grönfeld.

263. Der kom en bitte pige om ved en tjenestedreng, og så spurgte han hende efter, hvor hun skulde hen. Ja, hun skulde til Boels-Maren med barselmad. Der er en höj, der kaldes *Boelshöj*. Margrete Jensdatter, Mejlby.

264. Der kom én forbi en trold. Han spurgte ham om, hvor han skulde hen. «Til *Blokkenbjærg* og se efter en barselkone.» Peder Lodbjærg.

265. Der er en bakke nordvest i *Sundby* ned til fjorden, der kaldes *Halds bakke*. Så var det en aften, nogle af deres får i *Klitgård* var bleven henne, og så vilde konen så tidlig op om morgenen og hen og lede om dem. Lige som hun går, kommer hun om ved en gammel kone, der gik med et kar på sit hoved. Hun siger god-morgen. Den svarte ikke. «Hvor er denher kone fra?» Hun var fra Halds bakke og skulde ned æd Rygs bakke og bage ved hendes søster. Det er en gammel kone, der har fortalt det, og hendes moder, det er passeret med, og altså er det hændet for en hundrede år siden.

Bjærgfolkene i den bakke havde også undertiden deres linned ude. Johan Worm, Sundby.

266. På den anden side af *Firhöjene* ligger en klint, som kaldes *Hinbjærget*. Der imellem har været en vej, som forhen brugtes til kjørevej. Nu var det en nat, at en mand fra Karlslunde vilde til Kjöbenhavn. Som han kjørte på denne sti, mödte han en kone med en øreballe på hovedet. Manden syntes, han kjendte hende, han hilste, og hun igjen. «Hvor skal du hen?» spurgte han. «Jeg skal hen til Kløbaks og bage brød.» Da manden hørte det, blev han hed i hovedet og piskede på bæsterne, det bedste han kunde. Chr. N.

267. Der ligger et bjærg østen for skoven i *Dover* sogn, der kaldes *Dakbjærg*, og der gik megen snak om, at der var bjærgfolk i det, og de dandsede om natten. Manden, som ejede Dakbjærg, han vilde plöje lidt op ad det, for

det er noget fladt og skrånende ned til öst, men det kunde bjærgfolkene naturligvis ikke lide, og hvert år, han plöjede derop, så mistede han en hest.

Der er også en höj på *Vroldmark*, der kaldes *Bjærgmandsknold*, og der var også bjærgfolk. Så var en gang nogle fiskere, som bor langs med søen, ude at fiske på søen, og da hører de, at bjærgmandens kone i Dakbjærg hun råber til hende ovre på Vrold mark, om hun vilde ikke låne hende hendes grubekjedel. «Ja, hvad vil du have den til?» svarte den anden. Hun vilde have den til at koge Troelses det grå øg i. Troels, det var nu den mand, der mistede et øg hvert år. Deher fiskere de farer jo hjem og får bud til manden, han matte endelig få det grå øg hent hjem, ellers blev det kogt af bjærgfolkene.

Niels Pedersen, Hårby.

21. Bjærgfolks bryllup, barsel eller begravelse.

268. Der var nogle bjærgfolk i *Tofte mark*. Så var der en dreng, der kunde se dem, han var født om natten kl. 12. En middag kl. 12 så han, der kom en hel flok ned ad bakken, lige som det kunde være gildefolk. Så kaldte han ad hans moder, hun skulde komme ud og se, der kom så mange gildefolk ned ad Tofte bakke. Han kom siden til Tofte at tjene hos en mand der, og han skulde en dag kjøre ploven for manden. Så blev det aften, inden de fik fra, og da var der en höj i marken, der så han en bitte én komme ud af, og den gik oven på höjen med en bitte rød pikkellue på. Så siger han til manden: «Se, der går en bitte lille dreng henne med en rød lue på, hvad mon det er for en lille dreng?» — «Å skiid, du knægt, det det er jo ræven.» «Nej, det er pigen ta mig en dreng, a kan se, han går med en rød pikkellue på.» — «Ja, se du nu efter at kjøre, vi kan komme til enden og få fra.» — Ja, det er sandt. Manden er levende endnu, der har fortalt mig det. Tofte.

269. Der var et sted ovre i *Store-Brøndum*, hvor der også har været trolde en gang. Der ligger en höj sådan midt i byen, og der boede en mand ved siden af, der hed Jens Skomager. Det er nordvest for kirken, nede i det norderste af byen. Så var det, imens a var dreng, te det passerede, at troldene kom ind til Jens Skomager en

aften og holdt dands. Det var gamle folk, og mand og kone lå i sengen og så på dem, og de fik nogen belönning af troldene, for det de måtte holde bryllup der, men a kan ikke huske, hvad det var. Hen ad dagningen forsvandt de igjen. De kom ind ved syldstenene og gik ud igjen ved syldstenene (ɔ: grundstenene). A skulde have tjent der, men da var det nylig passeret ved deher gamle folk, og så sagde min moder, at det var vanskeligt at lade mig komme derover. S.-Kongerslev.

270. En gang, da jeg kjørte fra Kalundborg, var jeg da næsten kommen til broen ved *Ågerup mølle*, og det var så mørkt som en bælg. Så så jeg nede ved broen, at der var noget, som gnistrede. «Det var også godt» tænkte jeg, «nu kan du få tændt din pibe». Jeg troede begribeligvis, at det var et menneske, der røg tobak. Så gav jeg da pillekerne et rap og nåede snart broen. Ja, det var rigtig nok nogen, der røg tobak, men mennesker var det ikke. Det var bare små puslinger med mørke tröjer og hvide bukser, og hver af dem havde en sølvpibe (ɔ: pibe med sølvbeslag). De bakkede godt, og når ilden gnistrede, så kunde jeg så rivelig se dem. De gik på kanten af vejen, én for én, og de skulde formodentlig til gilde i en höj der omkring. Jeg sagde god-aften, men de svarede ikke, og jeg turde nok ikke vove at bede om ild på min pibe, bæsterne de fnyste og skabede sig, og jeg lod dem jo løbe, så det varede ikke ret længe, inden jeg kom fra djævelskabet. Men det kan nok hænde sig, at jeg var ikke rigtig glad, förend jeg kom hjem til vor mo'r. A. N.

271. Ude på *Kamstrup mark*, lidt vesten for byen, ligger en höj, hvor der al tid har boet höjfolk. Nu var det en gang, at en husmand, som hed Ole Jensen, var gået til Roskilde for at besörge nogle småærender, og det blev sent, inden han blev færdig til at gå hjem, så at det var helt mørkt, da han gik ud af Hersegade, for derad går landevejen til Kjøge ud forbi Kamstrup og Skalstrup og alle de andre byer der ud ad. Som han nu kom godt uden for byen, kommer der en vogn efter ham, og han spurgte, om han måtte age med, da vognen nåede ham. Manden holdt, og Ole sad op hos ham, og så kjørte de frem ad vejen. Men manden var fra Skalstrup, og da de nu nåede vejen, der går op til Kamstrup, siger Ole: «Ja, her vilde jeg gjærne af, hvis du vil holde?» — «Ja nok,» sagde manden, og han holdt. Nu havde Ole kjöbt sig en pægl brændevin, og den havde han på en lille flaske i sin

lomme — for i de tider var det ikke så almindeligt med brændevin som nu; når de kom til kjöbstaden, så kjöbte de en pægl brændevin, og dermed var det forbi — og han vilde gjærne gjøre manden til gode, og så siger han: «Værs'god og tag en slurk af min flaske!» — «Ja nok,» sagde manden, men i det han vilde sætte flasken til munden, hører de en stor vognrummel bag dem. «Hold ud til siden,» sagde Ole, «der kommer nogen kjørende,» og manden drejede til side. Som han nu havde fået sig en tår af flasken, kom den første vogn ved siden og kjørte forbi. Men sikke kjøretöjer! Hestene var ikke större end lam, og folk og vogne var derefter. Den ene vogn efter den anden svingede om dem og kjørte op ad Kamstrup til, og rækken var så lang som en stor brudeskare, den, det også var. Da nu den sidste vogn kom ud for dem, rækker Ole sig ud over agestolen — for han var dristig overfor alt sådant noget — og siger: «Med forlov, I gode mænd, hvor skal I hen?» — «Vi kjører vor vej, og I kan kjøre jer!» blev der svaret. «Ja, så kan vi også det,» sagde Ole, og så blev de holdende lidt, og imens var de forreste komne op gjennem Kamstrup, og de kunde tydelig høre, at de svingede ud ad vejen, om til den store höj, og der blev de borte. «Du kan tro, at de holder bryllup i höjen, og at de har været henne at hente en brudgom,» sagde Ole. Så drak de en gang af flasken, og Ole sagde tak og stod af og gik hjem. Jeg kan huske ham som en meget gammel mand, og jeg har selv hørt ham fortælle det, ikke én, men mange gange. M. Abrahamsen, Kildebrønde.

272. En mand fra *Lindet* i Vester sogn kom en aften ridende forbi en höj, der stod på fire pæle, og höjfolket dandsede lystig om der inde. Da manden fik öje på dette her, holdt han stille for rigtig at betragte dandsen. Nu kom der en lille mand ud af flokken med et bæger vin i hånden, som han bød manden drikke til brudeparrets ære, ti der var nemlig bryllupshöjtid. Manden turde i førstningen ikke nyde vinen, men den lille pusling forsikrede, at han godt kunde drikke den, da den ingen skade kunde gjøre ham. Derpå tömte manden bægeret ud til bunden og fandt sig meget vel tilfreds dermed.

Fortalt af hans barnebarn, en kone i Törring.
Lovise Hansen.

273. Lige op til kanten af Mos sø ligger *Dakbjærg*. Der var en bjærgmand, der havde bryllup. Ovre på den anden side af søen boede en anden bjærgmand i noget, de kalder *Mos Sø-Bruug*. Så var der en røgter ude på marken

ved nogle bæster, og han hørte ham råbe over til den anden, om han ikke kunde låne hans store kobberkjedel i morgen. Hvad han vilde have den til? Han vilde have den til at koge Lavrses det grå øg i. Så fortalte røgteren det, da han kom hjem, og de fik øget ind i stalden om natten, men om morgenen var det væk alligevel.

Smede-Rasmus, Dover.

274. Nede i noget, de kalder Nörreskoven, var der en mand, som i hans yngre år så *Tulynghöj* stå på fire pæle. Den gang gik drengene jo og passede kvæg, til de var store, og så havde bjærgfolkene bryllup, og den dreng nærmede sig höjen, og han lærte at spille et stykke efter dem, for han kunde spille lidt på violin.

Rasmus Mathisen, Ry.

275. Min moder og min moster gik oppe ved en forfærdelig stor höj i *Hjælm hede*, der kaldes *Vibesøhöj*, de gik og passede fårene. Så gik de hen til höjen og satte dem og åd deres meldmad. Da gav det sådant et stort skrald der inde. Dernæst gav det sig til at spille, og der blev den skjönneste musik. Så troede de jo, der var bryllup der inde, og blev noget rædde for at være der og løb så derfra.

Der var også tit noget at bemærke for flere end dem ved den höj. Nogle dage efter kom der en karl og skulde op at grave törv. Så kom der en ussel bitte én til ham og sagde, at når han kom hjem og åd hans onden, skulde han sige, te *Desdas* var død. Han tænkte ikke mere på det, men da han kom hjem til *Sepstrup* til onden, så rendte det ham i tanker, og han fortæller det, men kunde jo ikke forstå, hvad det havde at betyde. Da giver det sig til at klappe lige så mange småklap inde under kakkelovnen. Det var den villeste af deres folk, der var død, og han havde været så stræng imod dem, så det var de glade ved.

Jörgen Villadsen, Ramsing.

276. Tæt ved *Bjerring* ligger en anselig bakke: *Kløsbjærg*, og ned ad sammes vestlige side slynger en gangsti sig ned til søen. I en lille afstand derfra syd for byen ligger *Spilhede* med 3, 4 kjæmpehöje. Nu hændte det sig, at en gårdmand fra Bjerring en sommermorgen med bare fødder vandrede ad den sti, han boede i den anden gård nord for præstegården. Da han var kommen lidt op ad stien, så han en dværg, som sad på den kløftede sten, der ligger ved siden af stien, og kjæmmede sit hår og havde lagt sin store bredskyggede hat ved siden af sig. Han

mærkede ikke manden, og denne tog hatten og beså den fra alle kanter. «Hvad er du for en karl?» Dværgen foer op og vilde snappe sin hat, men manden holdt den i vejret og sagde: «Bi lidt, du fryser vel ikke dit hoved om sommerdage. Hvad er du for en karl?» — «Ak», sukkede dværgen, «gjör mig ingen fortræd; vil du give mig min hat og lade mig løbe, skal jeg gjærne sige dig, hvem jeg er. Jeg er en sön af dværgen her i Kløsbjærg og skal i dag holde bryllup med den rige dværgs eneste datter på Spilhede, som en gang skal arve alle höjene der og alle hans midler. Alle underjordiske fra Tange bro og til Bjerring mølle er indbudne, ja, endog nogle fra bakkerne hinsides Gudenå. Uheldigvis sov jeg vel længe i morges og var ikke bleven påklædt, da min broder fra *Brokhöj* og min fætter fra *Stenshöj*, som skal være mine førere, kom for at afhente mig. Jeg undså mig ved i deres nærværelse at besörge min renlighed og var derfor listet herop oven for jorden. Nu beder jeg dig ret indstændig om at give mig min hat og lade mig gå.» — «Nej, du skal gjøre en lille spaseretur med mig op til byen», sagde manden, «at nogle flere af byfolkene kan gjøre dit bekjendtskab, og din hat får du ikke så længe, for ellers smutter du fra mig. Det kunde ellers være morsomt at prøve, hvorledes den tingest af hat kan passe mig.» Hvor forundret blev han nu ikke! Nu kunde han se lige så godt ind i höjene som ovenpå. Inde i Kløsbjærg sad et lille selskab og ventede på brudgommen, og på Spilhede så han tydelig, at der forberedtes en stor fest. Han kunde også kjende bruden, der strålede af guld og ædelstene og jævnlig løb hen til dören for at kige over til Kløsbjærg. I en mindre höj var indrettet kjøkken, og kokkekonen stod og rørte i en stor suppekjedel. Han greb nu dværgen ved armen, og det hjalp ham ikke, hvad han stred imod, ikke heller, at han bød ham en anselig sum penge, til byen måtte han. Her vakte han den största forundring, og alle stimlede sammen for at se ham. Så trak han ham ind og bandt ham til foden af et stort gammelt egebord. Den gode dværg måtte nu tåle mange ydmygelser. Én spottede med hans sorte tykke ben, en anden morede sig over hans tykke mave, den tredje gjorde sig lystig over hans brede ansigt. Men mandens nabo, Mikkel Jakobsen, var også kommen derind, han boede i den tredje gård fra præstegården. Den spøg syntes han ikke om. «Min kjære nabo,» sagde han, «jeg kan ikke godt lide, at du gjör denne lille person fortræd og forspilder ham hans bryllupsgilde. Han

har jo aldrig gjort dig nogen fortræd. Lad ham komme tilbage til sin brud og sine venner». Manden svarede: «Jeg har ikke haft i sinde at gjøre ham fortræd, men da det sjælden træffer, at man får slige godtfolk at se, vilde jeg også, at flere folk i byen skulde have godt deraf. Men da du nu beder for ham, skal han også straks have sin frihed.» Med disse ord løste han rebet og gav ham sin hat. Dværgen takkede nu venligst Mikkel Jakobsen og sagde: «I den gård, hvor jeg har været fange, skal aldrig komme rigdom, men i din gård skal aldrig komme armod, ej heller skal din slægt uddø, din gård skal afvekslende besiddes af en Mikkel Jakobsen eller Jakob Mikkelsen.» Så satte dværgen hatten på og forsvandt. Første del af spådommen er gået i opfyldelse, men navnene Mikkel og Jakob er omsider uddøde i gården, hvorvel slægtskabet endnu ikke helt er forsvundet af gården. Rimeligvis er dværgefamilien da også uddød. R. H. Kruse.

277. Når man kommer fra Bolteskov og til Gjæstelev, lå der för lige ved *Gjæstelev by* en höj, som nu er gravet af, og den kaldtes *Møllehöj*. Da manden i den gård, der lå nærmest ved höjen, en aften kom forbi den, kom bjærgmanden ud til ham og sagde: «Kom herhen i morgen aften, for da gjör jeg min datters bryllup, og så skal du se, hvordan det går til.» Næste dags aften gik manden også derhen, og bjærgmanden kom ud og spurgte ham: «Hvad ser du nu?» — «Jeg ser ingen ting.» — «Sæt så din ene fod på min.» Det gjorde han da, og så så han, at höjen stod på fire gloende piller, og han hørte tillige, hvordan bjærgfolkene sang og dandsede der inde i höjen. Ellers fortæller man også, at disse bjærgfolk havde deres bolig henne under *Danspegården* (?) — sådan hed mandens gård — og en gang drak alt hans öl. Sødinge skole.

278. Præstens karl i *Væsløs* eller *Arup* kom ridende langs med stranden. Så kom der én ridende bag efter ham, og den siger til ham: «Det er en uheldig tid, du kommer ridende her ad stranden.» Nej, det syntes han da ikke. «Jo, det er, du kommer skidt af sted med det.» — «Nej, vist ikke, nej, a farer i min husbonds forretning, a er en Kristen, og der er ingen, der kan gjøre mig noget.» — «Ja, a har også været en Kristen,» siger den anden, «men nu er a det rigtig nok ikke. Men kan du nu følge med mig, så skal du ingen forlegenhed komme i. Deres sön i *Boldbjærg* skal have deres datter i *Valdbjærg*, og a er forrider og skal foran at berede brylluppet, og nu kommer

hele bryllupsskaren bag efter. Kan du nu følge med, så skal du få den at se.» Så sætter de jo kraft på og rider alt det, hestene kunde rende. Karlen var godt ridende, og han kunde godt følge med. De stående (ɔ: imens) de nu rider, fortæller den anden, at han var bleven tagen ned i en höj på *Ust* (ɔ: Vust) mark af nogle ellefolk.

Den gang de så kom op til bjærget, viste han ham en plads og sagde: «Der kan du rolig blive holdende.» Dernæst gav han ham en bitte klump sølv, det skulde vel forestille at være deres mønt, og da han havde fået den, kunde han se hele skaren, og det var, ligesom hele bjærget var en hel bygning med lys ved lys lige så tæt. Den fremmede sagde: «Der kan du så se dem,» idet de drog om ved dem, og han blev holdende der, til hele skaren var forbi, og så var der ligesom en port, de smuttede ind ad. Da de var inde til hobe, gav det et stort skrald, som om porten blev smækket i, og så var det hele forbi.

Jens Kristian Smed, Tranum.

279. Der var en mand, som skulde til *Løkken* med et læs korn, og han vilde kjøre langs med stranden. Så kom der én løbende og nåede ham, og han siger til denne her mand, at han skulde kjøre rask. Ja, så begynder han at kjøre raskere, men det kunde ikke blive rask nok. Han skulde kjøre endnu meget sårrer (ɔ: hurtigere). Han svarer, at det kunde han ikke, for han havde så meget læs. Så tager ham, der gik ved siden af, to sække af vognen og tager en på hver ovsel (ɔ: aksel). Se, nu skulde han da bedre til at kjøre, men det kunde endda ikke skride rask nok endnu. Med et så hytter han sækkene i vognen til ham igjen og siger, at nu skulde han holde op med vognen til havbakkerne, for der skulde gjøres plads. Kongens datter på *Boldbjærg* kom kjørende og skulde ned og have kongens sön i *Furby bjærge*. Så holdt han også til siden, det gjorde manden, og da kom der også en stor række lukkede vogne og kjørte ham forbi.

Furby bjærge er på denher side af Skagen.

Kristen Jepsen, Rødehus.

280. På *Udby mark* ved Kalundborg ligger en stor höj, som kaldes *Børen*, og på *Smallerup mark* én, som kaldes *Maglehöj*. En dag gik der nogle folk på Udby mark og rev hø, og det var lige ved solnedgang. Så så de, at der kom nogle små folk gående hen over marken, og foran gik der en pusling med en krone på hovedet, og han sang:

«Til Børen, til Børen,
til kongens datters bryllup.»

Sådan blev han ved at synge, så længe folkene kunde høre ham, og de kunde se, at puslingerne gik hen mod Børen og blev borte der. Jörgen Hansen.

281. *Børen* er en forunderlig dannet banke på *Rørby mark*, den er nogenlunde firkantet og ganske flad og jævn oven på. Kanterne af den er bratte ligesom klinten ved en strand. I denne banke boede troldkongen. Alle folk der omkring har hørt, hvorledes tunge kistelåg blev smækkede i der inde. En gammel kone ved navn Sidse Skrædder gik en aften til sit hjem. På én gang kom der hende et kjøretöj i møde, som havde sådan en underlig skabelon. Hvordan det så ud, og hvem der var på, fik hun ikke rigtig at se, men da de kom ud for hende, testede hun dem an og spurgte: «Hvorhen gjælder rejsen?» Så var der én, som råbte: «Til Børen, til Børen, til bryllup med kongens datter!» Da de var komne hende forbi, så Sidse, at der slæbte to harver med opad vendte tænder bag efter vognen, og da hun så over ad Børen til, var den så oplyst, så det var en lyst. A. N.

282. På markerne, der hører til *Nörhalne* i *Biersted* sogn, ligger to höje: *Bjælkehöj* og *Elleshöj*. En aften for længe siden gik en mand mellem disse to höje. Da mødte han en hel skare af småfolk, som spærrede ham vejen: «Hvad mon det skal betyde?» tænkte han. Da var der en af småfolkene, som trådte frem og sagde: «Jeg gifter min datter fra Elleshöj til Bjælkehöj.» — «Ja, far med Gud», sagde manden, men i det samme forsvandt hele skaren. Nik. Christensen.

283. I *Lystrup*, Vivild sogn, ligger to höje, den ene hedder *Turshöj*, og den anden *Gravshöj*, og i dem boede der bjærgfolk. En gang skulde datteren i den ene höj giftes med en sön i den anden, og hun skulde have stort udstyr. En nat kom trolden til en mand og forlangte hans trækstude til at kjøre udstyr med. Om morgenen var studene nok komne tilbage, men de var døde. Ved munden af dem lå så en skjæppe penge. P. K. S. Overgård.

284. Det er ellers en gammel tale, at deres sön af *Desterdys* fik deres datter af *Mårhöj*, og der var et stort bryllup. Endnu hører man ofte, hvorledes det hamrer og banker i Mårhöj (mellem Stenum og Løkken). Nik. Chr.

285. Der boede en ellekonge i *Langsbjærge* nede nordöst for Flade kirke, og så var der også en i *Skjær-*

höj. Deres datter fra den første höj blev gift med sönnen i den anden. Manden fra en gård lidt syd for kirken, der ligger midt imellem höjene, gik og havde sådan en tandpine. Så kom der en til ham og spurgte, hvad han gik der efter. Ja, hans tænd var ham tilovers. Men han troede, at han gik der for at ville passe dem op, når brudefølget kom, «for a gifter min datter fra Langsbjærghöj og til Skjærhöj». Nej, det var slet ikke sådan, det var, som han havde sagt. Så lavede han det sådan, at han ikke mere fik ondt i hans tænd. Brylluppet stod i Skjærhöj.

Niels Kristian Andersen, Flade.

286. Der var to höje i *Vester-Jølby*, og midt imellem var der en gård. Den ene höj var *Klosterhöj*. Der i den gård boede en gammel mand, som hed Henrik Søndergård, og han gik ude i gården, for det han kunde ikke sove i hans tænd. I den ene höj havde de en sön, og i den anden en datter, og de skulde netop have bryllup den nat, og deres vej gik lige igjennem den mand hans gård. Den gang de kommer nu kjørende og skal hen til den anden höj, så standser de og spörger ham om, hvad han gik oppe efter, om han gik der for at se efter dem? Nej, han gik, for det hans tænd var så gale. Så tog en af dværgkonerne et hvidt lommetörklæde, og det flyede hun ham og sagde, at når han bandt det om hans tænd, så skulde han aldrig få ondt i dem mere. Det gjorde han og fik siden aldrig tandpine. Der blev en hule i hans kind, og der løb en klar vædske ud af ned på hans hage. Sådan ivessomda dryppede det ned på hans vest, det har a selv set, og det var kommen deraf. Det hvide lommeklæde, siger de, er gjemt i gården den dag i dag er.

Else og Maren Dissing, Skallerup.

287. I *Skranderup*, Sejerslev sogn, boede en mand, som var meget plaget af tandpine. En nat stod han op af sin seng og gik omkring på gulvet, ja, til sidst uden for huset. Så kom der en fremmed mand til og bød godaften. «God-aften,» sagde Palle. «Hvorfor går du her ude så sildig?» Ja, han havde så ondt i sine tænder. «Siden du ikke går her for at se efter mig og mine, skal jeg hjælpe dig, hvis du så vil gå ind i dit hus. Jeg bor henne i *Langsbjærg*, og i aften har min datter bryllup, brudetoget kommer nu snart fra Langsbjærg til *Krobjærg*, men det må du ikke se.» Palle fulgte rådet, og så snart han kom ind, var tandpinen borte. Han havde aldrig siden ondt i sine tænder.

Nik. Christensen.

288. Nord for *Fårup* ligger *Stovhöj*, og sønden for ligger *Hulhöj*. Det er en gammel tale, at de giftede deres datter fra Hulhöj til Stovhöj. Den gang de førte bruden til Stovhöjen, gik just en mand og klagede sig, fordi han havde ondt i maven. Da havde dværgene ondt af ham, og de rådede ham, at han skulde spise små kropstegte (ɔ: i ålens eget fedt stegte) ål. Han fulgte deres råd og kom sig.
Nik. Christensen.

289. Oppe på en höj på *Buderupholms mark* har min moder tit set lys brænde.
I en höj norden for *Ellidshöj* — Byen har navn efter den — var der ellefolk, og så var der en gang bryllup i den. Så vilde de låne deres skåder og surdej i huset der tæt ved, og de turde ikke nægte dem det. Konen fik da lov at se hele bryllupsstadsen, for toget skulde igjennem rollingen, og de kom også både ridende og kjørende, og allersidst kom der en bitte mand på en grå hest, og han vendte baglænds og sad og peb i r..en af hesten. Da den kom ind under bordet, trådte den med sin ene fod i hundens fad, så det dandsede rundt om imellem benene af folkene. Det kom konen til at le ad, og derover blev manden hæftig og gav hende et ørefigen, idet han spurgte om, hvad hun lo ad. Så fortalte hun det, men han kunde ingen ting se. De havde også musik med, men heller ikke andre end konen kunde høre den. Marie Nielsen.

290. På en gård i *Mårbæk* i Bedsted sogn var der mange vætter. Underbostöjet kom tit og lånte et og andet i huset. En gang kom der en lille mand og lånte en saks af pigen. Dagen efter var der bryllup, og hun fik lov til at se den herlighed. «Men så snart du lér, får du ikke mere at se.» Næste dag så pigen også vætterne komme og gå ned i en höj tæt ved gården. Hun gik hen og så ned i den, og der var en stor herlighed. Men som de bedst sad, blev et par af dem uenige, og da sprang en anden, som sad omme bag bordet, op og vilde over og skifte lyd imellem dem. Han havde pigens saks bunden ved siden i steden for en sabel, og da han sprang op på bordet, stödte saksen imod dette, og den kom således til at stikke ham i det ene lår. Pigen kunde da ikke bare sig for at le, og derfor fik hun intet mere at se. Nik. Christensen.

291. En mand og en kone havde sådant et uheld med deres kreaturer, at det gik helt tilbage for dem. Så gik manden ude i mørkningen og var i skidt humør, og da kommer der en lille mand til ham med en rød lue

på og siger: «Aften.» Ja, han kjendte ham ikke. «Ja, da er vi naboer, og a har hørt, det står sig ikke godt med dine kreaturer, men det vil a give dig råd for. Du skal flytte dit kræhus.» Ja, det klagede han sig ved, han havde ikke råd til det. Så kunde han flytte kræet over i kornloen og sætte korn der, som han havde kreaturer, det kunde da ikke koste så meget. Sagen var, at han boede lige der underneden, og hans loft var ikke tæt, så der flød nogen saft ned på hans bord og i hans suppe, men om der faldt en rugkjærne ned, det havde han ikke imod. Ja, manden fik så det flytte gjort, og nu blev alt bedre, og kreaturerne treves helt godt. Så var det en dag lige för jul, de havde fået brygget, og manden var ikke hjemme, da kommer denher lille mand op til konen, om han kunde ikke låne et anker af hendes juleöl, for han vai kommen så uheldig af sted, gjorden var sprungen om hans tønde, og de skulde have bryllup der nede. Det lånte hun ham, men hun vilde nok have at vide, hvordan det gik til med det bryllup, og vilde nok se brudeskaren, når den kom, og sådan noget. Ja, den skulde igjennem deres stue, og han kunde jo nok bringe hende til at se det, men hun vilde komme til at fortryde det. Hun var dog slemt nysgjerrig og vilde se det. Ilav manden kom hjem, fortalte hun ham det om öllet, men det var han ikke godt tilfreds med, nu var de af med öllet, og de fik hverken öl eller tønde igjen. Anden dags morgen, da de fik deres davre, da kom brudeskaren ind som af det ene hjörne af stuen og skred over til det andet, og forved gik en hinkende spillemand og gned på fjolen. Det kunde konen se, men manden ikke, og hun slog en grov skranni (ɔ: latter) op. Han skjældte ud, men hun blev ved at skranne, og til sidst gav han hende én ved hovedet, te hun sank lige ned på bænken. Ørefigenet havde hun fået, men da hun kom til sig selv, fortalte hun, hvad det var. Nogle dage efter kom han med öllet igjen, og siger så, at de måtte ikke se i ankeret, for det vilde ikke bekomme dem godt. Hanen sad i den, og de måtte godt tappe af den. De tappede så af det, og det løb bestandig. De havde juleöl til påske, og det var bedre öl end deres eget. Det var jo manden godt fornöjet med, nu behøvede de ikke at brygge mere. Men så en dag tog nysgjerrighed overhånd, og han så i tønden. Da var det ikke andet end spindelvæv, og så havde de aftappet.
Skovrider Mads Holdt, Påbøl.

292. En underjordisk kvinde bad en kone om at låne hende hendes gyldenstykkes hue, da hun skulde til

bryllup. Så måtte hun få stadsen at se. Hendes to börn sad ved en skammel og spiste af et fad vælling, da brudefølget kom igjennem stuen. Bag efter toget red spillemanden på en trebenet hest, der slog ud med det ene ben og slog vællingfadet i stykker. Da konen næste dag fik sin hue igjen, var der en plet af vælling på den, fordi hun havde lét af toget. H. Rørdam.

293. På *Næsby mark* var en kone, som havde megen omgang med troldene. En dag kom således en troldkjælling for at låne mel, hun skulde gjøre bryllup om morgenen, sagde hun. Konen spurgte da, om hun måtte se brudeskaren. Ja, det måtte hun nok, men det vilde koste hende et ørefigen. Dagen efter kom hele skaren spaserende igjennem stuen, gik ind under dörtærskelen og ud i svinestien, hvor deres kirke var. Det var nogle små bitte pusinger med knæbukser og røde huer på. Konen lo o. s. v. Chr. R.

294. Vor gamlemoder fortalte, at som folkene en middag sad ved bordet, kom der en underlig én (en vætte) ind på *Egtvedgården* og spurgte, om de måtte kjøre igjennem stuen med brudestadsen, og sagde med det samme, at vilde de se toget, måtte de tie bomstille, ti ellers forsvandt de. Så kom de da, men ved dörtærskelen lå de og vraltede og væltede og kunde ikke komme over, så folkene umulig kunde bare sig for at le, og så forsvandt de alle. Jörg. Hansen.

295. I et hus i *Holsten* var der vætter. En dag kom der rullende en lille kugle som et nøgle garn og bad konen om at give lidt til dens bryllup. Hun måtte få lov at se stadsen o. s. v. Holsten ɔ: Sønderjylland.

Der kom ny folk i det hus, men vætterne kunde ikke lide den kone, ti hun tænkte aldrig på at lægge noget til side eller i krogene til dem, og ingen ting vilde da lykkes for dem. Da rådede nabokonen hende til at spörge dem, om hun måtte være der. «Ja, når du vil være god mod vætterne.» C. Brockdorff.

296. Konen får en øring (ɔ: lussing), fordi hun ler af en hest, som slår til en lille tyk dværg, da österstuedören og kjøkkendören springer op, og der både kom ridende og kjørende. Nik. Christensen.

297. En mand havde to dötre, de var en dag ude at spasere, og så mödte de bjærgmanden; han bad dem besøge sig på søndag, da skulde han have barnedåb. «I skal

ikke spörge andre derom end præsten, og hvis I så kommer, så kan I gå ned i eders bryggers og banke på en væg, så skal der blive lukket op for eder.» Dermed gik så bjærgmanden. Pigerne spurgte nu præsten, hvad han syntes, de skulde. Han svarede: «Hvis sådanne puslinger virkelig har barnedåb, så synes jeg, I skal gå derned.» Pigerne havde nok lyst til at vide, hvordan det så ud hos bjærgmanden, de trak derfor deres bedre töj på om søndagen, gik ned og plukkede nogle blomster, som de vilde forære bjærgfolkene, gik så ned i bryggerset og bankede på, hvor der da straks blev lukket op for dem; bjærgfolkene var glade ved dem, og de blev bænkede ved bordet. Da kom den ene af pigerne til at se op, og så så hun, at over deres hoveder hang en vældig stor kampesten i en silketråd. Pigen blev bange, men bjærgmanden sagde, at det skulde hun ikke være bange for, der var ingen fare, «hele livet hænger jo i en silketråd.» Da de vilde hjem, forærede bjærgmanden dem nogle hövlespåner og bad dem om at gjemme dem godt, men den ene af pigerne kastede sine lige straks på ilden, den anden gjemte dem i sin dragkisteskuffe. Da hun siden vilde se til dem, var det guldpenge. Nu fortrød den anden. at hun havde ladet så hånt om sine og kastet dem på ilden, og hun ragte i asken efter dem, men de var brændte i kul.

Stadil. Maren Bonde, Vedersø.

298. Der boede en bjærgmand i en höj, som ligger tæt vesten for *Hasle by* (den er senere forsvunden og forvandlet til grusgrav), og han blev en gang budt til barsel hos bjærgmanden i *Borum-Eshöj* og skulde også være fadder. Så vilde han da give faddergave, men den dag, barselet skulde være, blev hans kone syg, og han måtte da blive hjemme. For dog ikke at undlade at give faddergaven, der skulde bestå i en guldhammer, gik han op på sin höj for at smide den derover. Men idet han nu stod og svingede, gik hammeren af skaftet, og den flöj mere til nordvest og faldt i en lavning ved Mundelstrup og frembragte *Gjeding sø*, men skaftet kom godt nok til Borum-Eshöj uden dog der at efterlade sig noget spor.

N. Nielsen, Viborg.

299. I den östlige ende af *Tungelund* og den vestlige side af *Mondrup* marker ligger en række höje, en 13, 14 stykker, der næsten alle har sit navn og sin historie. Den ene er så höj, at der kan tælles 23 kirker på den, og den kaldes *Mondrup höj*, hvor en skat skal være begravet. Flere har forsögt at finde den, men er altid blevne

forhindrede deri. *Bavnehöj* med to mindre höje klods på er den nordligste i rækken, og der skal være en meget stor underjordisk lejlighed i den, som ikke alene strækker sig ind under de tre höje, men også under bakkekammen. I denne höj boede bjærgkongen, og han var meget mægtig, så folk gjorde godt i at være venner med ham. Han kunde ikke fordrage herren på *Hagsholm slot* — som den gang endnu ikke var ødelagt — for denne havde nogle nisser, som stjal bjærgkongens guld og leverede ham. Heller ikke kunde han komme nogen veje med en enlig meget rig og gjerrig trold, der boede i *Låddenhöj*, mellem *Ajdt* og *Astrup*. Ane gik i sine unge dage og passede får i heden der omkring, og da kommer bjærgkongen hen til hende en dag og tager hende med hjem, for hans sön skulde navnes, og når han kunde få en döbt til at overvære denne handling, vilde sönnen kunne få magt over slotsherrens nisser. Til gjengjæld herfor betingede Ane sig, at hun skulde have hendes bryllups-udstyr af ham, når hun skulde giftes. Da så tiden kom, at Ane vilde gifte sig med Per i *Borris*, forlangte hun sit udstyr, men kongen mente, at når han skulde give hende udstyr, vilde han også råde for, hvem hun skulde have. Det var for meget for Ane, og da Per var godt kjendt med dem i *Klepvadshöj* (Klokkevadshöj), gik han der ind for at rådføre sig med dem. De gjorde ham opmærksomme på forholdet mellem bjærgkongen og eneboeren i Låddenhöj, og så gik Per til denne. Han var straks villig til at hjælpe ham. Ane skulde nu gå ind på kongens forslag, og når han så havde udbetalt hende det fornødne guld til udstyret, skulde hun forlange en dags frist, för hun endelig bandt sig, og aftalen blev, at hvis hun sagde ja, skulde hun lægge et stykke træ på höjen som hendes skjærv til bavnen, men sagde hun nej, skulde hun levere udstyret tilbage. Det bestod af en skjæppe sølv og to guldsmykker. Hun skulde så tage et stykke træ på kirkegården, det lå ved den östre side af lågen, og dyppe i vievand og lægge det på höjen efter solens nedgang. Det gjorde hun. Men da kongen fandt det, blev han så arrig, at han slængte det en 100 favne bort, og der, hvor det faldt, blev et høl, hvoraf der stadig flyder vand, som så dannede *Troldkjæret*. Guldsmykkerne, der skal være i familien endnu, har den egenskab, at der ingen fattigdom kommer, hvor de er til huse. Ane blev gift med Per, og der er også midler nok i deres slægt. Træet, te Ane lagde på höjen, fandt Gamle-Terkild i Mondrup, det lignede en af de figurer, der er på prækestolen, uden det, næsen er

slået af den. Vi brugte ham som dukke, mens vi var börn, slutter fortælleren, og han tilföjer: «Nu skal de nok alle være døde, deher bjærgfolk, men kongesönnen fik dog magt over herren på Hagsholm.» S. Jensen Sort, Århus.

300. Else i *Fiskbæk* fortalte om, hvordan folkene i en gård en aften sad inde i stuen og da så en stor mængde småfolk, der kom op af et hul ved ovnen. De kom lige så stærkt, som de kunde, og de skulde af sted til begravelse, idet de råbte i munden på hverandre: «*Utta* er død, Utta er død, vi skal til begravelse.»
Kirstine Madsdatter, Havredal.

301. I *Søllerup* boede en husmand, han vilde til Kjøge med smör. Han vågnede midt om natten, og da det var ganske lyst, stod han op og mente, det var dag, for han havde intet uhr. Han begav sig nu på vej og kom forbi *Påskebjærget.* Da så han en ligskare, og han veg til side for ikke at komme dem i vejen. Men langt bag efter den øvrige ligskare møder han en halt mand, som i vred tone spörger Søllerupmanden: «Hvor kommer du her så til dags?» Manden sagde, at han troede, det var dag, da han stod op, og så var han gået på vejen til Kjøge. Den halte mand sagde ham da, at det var bjærgfolk, som begrov en i Påskebjærget, hvor de havde deres kirke, «og du er lykkelig,» sagde han, «at du gik af vejen for ligfølget, ellers havde det knust dig, men kom her ikke en anden gang på den tid.» Således slap manden lykkelig derfra.

En gammel kone har fortalt, at hun som lille pige vogtede får på *Påskebjærget.* Da hun blev sövnig, lagde hun hovedet ved höjen, men så hørte hun, hvorledes de lukkede kister op og i nede i bjærget. Da hun vågnede, var hun lidt fortumlet i hovedet og måtte bæres hjem.
Louise Sadolin.

22. Den glemte ölspand, bjærgfolk faldne i ilden eller gjærende öl.

302. Ved *Dysted* i Sydsjælland ligger en höj, som kaldes *Addebanke.* En gårdmand, som boede i nærheden af denne höj, kom en aften og gik hjem til sin gård; da så han, at höjen hvilede på fire gloende pæle, og inde i höjen var der en frygtelig stöj og hurlumhej; blandt an-

det hørte han, at der flere gange blev råbt: «Adde er død!» Da manden kom hjem til sin kone, fortalte han hende, hvad han havde hørt og set. I samme godlag, havde en lille nisse listet sig ind i bryggerset for at stjæle öl. Så snart han hørte mandens fortælling, råbte han: «Ja, hvis Adde er død, så må jeg nok af sted,» og dermed løb han og lod karrene, som han skulde have öl i, blive stående. Derefter fik höjen navn, og man har til for få år siden der i gården forevist karrene, som nissen lod blive tilbage; om man har dem endnu, véd jeg ikke.

C. C. Hedemann, Næstved.

303. På *Egelykke* havde de en nat brygget gammelt öl, og det skal der altid våges over, for at det ikke skal kaste sig, og der bliver sat en stoppenål i dören. Men nu havde en af pigerne hverken stoppenål eller noget, og hun havde taget den, der var sat i bryggersdören. Min morfader var sat til at våge og sidder ude i et lille kammer tillige med et par af pigerne. Da hører de, at det gav et bump ude i bryggerset, ligesom den ene halvdör blev smækket op, og de hører en råbe: «Sig til *Vibbi*, at *Kolöje* er død.» Da tabte den trold sin lejle ned i öllet, som han sad og øste op af, og skyndte sig ud. Den beholdt de på gården, og det var den bedste lejle, de nogen sinde har haft. De sad i kammeret, endskjöndt de skulde have siddet i bryggerset, for det han vilde snakke lidt med pigerne. Lærer Engbergs kone i Havborup.

304. Ved byen *Svendsbjærg* på Lolland er en höj, hvor der för har boet trolde. Så en dag listede en af troldene sig ned til en af bønderne i Svendsbjærg med en lejle for at stjæle öl i den. Men som han bedst var i færd med at tappe öl i lejlen, kom der en og sagde til ham: «*Søløj, Vippe* er død!» Ved denne underetning blev trolden forhindret i öltapningen og skyndte sig bort og glemte at tage lejlen med sig, hvilken siden i lang tid opbevaredes der i gården som en stor mærkelighed.

Lars Frederiksen.

305. I *Lejbølle* er en gård, hvor der skal være en gammel trælejle. Manden i gården var en dag ude at plöje ved *Langebjærg*. Da kom en person løbende: «*Akeleje, Vipping* er død!» o. s. v.

Da de kom ud i bryggerset, hvor de havde hørt den hylen og jamren: «Er Vipping død, er Vipping død», lå den omtalte lejle i et ölkar, og han må da have villet stjæle öl. Sødinge skole.

306. Syd for det sted, hvor *Hegnet* nu ligger, er der et engdrag med höje bakker på den sydlige side. Iblandt disse bakker er der en, som ligger temmelig isoleret og kaldes *Hvirvelbakke*. Om den siges: «Hvem der har det guld, der er i Hvirvelbak' ind', den kan hele Danmark vind'.» Ude midt i kjæret, altså imellem Hegnet og *Ytrup*, er en lille holm, hvor Hegnet en gang skal have ligget, og der skal endnu findes murbrokker, så der har været bygninger. Da boede der ellefolk i Hvirvelbakke, og de kom undertiden over til Hegnet og hentede af deres godtöl i kjælderen. En gang hørte pigen noget pusle der nede ved tønderne, og der var én, der råbte nede i kjælderen: «*Prim* er død». Dertil blev svaret: «Hvad, er Prim død!» og dermed blev kjælderlemmen smækket i. Lidt efter gik pigen derned, og da stod der en sølvkande ved tønden. Den blev opbevaret på Hegnet i mange år.

Lærer Nielsen, Græstrup.

307. «Hils *Bommerisse* fra *Bommerusse*, at nu er *Pipperen* død,» o. s. v. Tappen var af öltønden, men der stod en svær sølvkande under tønden, som nissen havde glemt. Fra den dag af var der megen lykke på gården. E. L.

308. Nord for Nörre-Kjærgaard i *Navr* ved Holstebro ligger en höj, der hedder *Gilleshöj*. I denne höj var der mange bjærgfolk, og de gik undertiden ned til Kjærgård og tappede öl. Folkene i gården hørte dem nok pusle der inde, men ingen vovede at forstyrre dem. En aften, da det atter rumsterede ved öltønden. blev der pludselig råbt: «*Hejj* er død, Hejj er død!» — «Aa, hillekløer, er Hejj død!» blev der atter svaret, hvorpå hele skaren styrtede bort fra gården; men i skyndingen glemte de en stor kobberkjedel, som skal være på gården endnu. M. Møller.

309. Imellem Gammel- og Ny-Bågø, de to eneste byer på *Bågø*, ligger en höj. «Å, sig til *Skæld*, at *Vip* er død. — «Å, er Vippe død!» og en pusling farer ud af vinduet, men lader en kobberkjedel stå, som han vilde hente öl i. Denne kjedel har indtil den dag i dag været der på stedet til et minde om de underjordiske. Lærer Hansen.

310. Troldene i *Langebjærg* på *Ormitslev mark* lånte tit öl i gården, men de stjal nok tiere endda. En aften hørte folkene tydelig, at der råbtes udenfor vinduet: «Hør, *Ade, Dade* er død!» En troldkjælling, som tappede öl i nærheden, gav da et skrig af sig og løb hjem, men

hun glemte en stor messingkjedel, som blev i gården i lang tid efter. Chr. R.

311. For mange år siden kjørte gårdmand Ole Pedersen i *Bårup* forbi *Elverhöj*, som ligger i *Hellested* sogn, og vilde til Kjöbenhavn. Da hørte han nogen inde i höjen sige: «Jeg skal rage, og jeg skal bage, og jeg skal følge Ole Pedersen til Kjöbenhavn.» Da Ole Pedersen nu ikke skjøttede om sligt følgeskab, vendte han om for at kjøre hjem, og da han nu atter kom ud for höjen, råbte det ud fra den: «Sig til *Ade*, at *Dade* er død.» Da manden kom hjem, spurgte konen, hvorfor han ikke var kjørt til Kjöbenhavn. Han fortalte nu, hvad der var hændet ham, og så hørtes der sådan larm fra stegerset, og en stemme råbte: «Hvad, er Dade død!» Nu hørte man noget klinge der ude, og da man så løb ud i stegerset, var der intet at se uden en aflang kjedel, som stod halvt fyldt med öl henne ved öltønden, og nu kunde de forstå, at troldtöjet havde været der for at «låne» öl, men ved den uventede efterretning om Dades død havde efterladt kjedelen.

Elverhöj ligger på Lars Jörgensens mark, og hans kone fortæller, at hendes morfa'r lod hugge grene af et på höjen stående træ for dermed at lukke gjærdet nede på engen, og samme nat døde hans bedste hest, som om morgenen fandtes liggende død i en agerfure. Den gang turde man heller ikke dyrke den ager, hvorpå höjen ligger. Kort efter at den nuværende mand havde fået fæste på gården, hændte ham det samme. Han huggede nogle grene af træerne på höjen, og samme år døde også to af hans bedste bæster. Konen mener, at der skal være en elverkonge begravet i höjen. Der er nu kun ét træ tilbage, en gammel hvidtjörn, dens mage, som stod tæt ved, blæste om for et par år siden. Den nuværende gårdfæsters plantningsforsøg er fuldstændig mislykket. Forstkandidat O. Bloch.

312. En mand fra *Bårup* i Stevns red en aften forbi Elverhöj. Da kom en lille mand løbende ud af höjen efter ham og råbte: «Sig til *Ada*, at *Dada* er død!» Manden skyndte sig nu hjem; men de der hjemme syntes, han var noget sær, og spurgte ham, hvad der var i vejen. Han fortalte det så, men da hørte man fra spisekammeret en röst: «Er Dada død, er Dada død!» Det var en elverpige, der havde stjålet öl og nu løb bort i sådan en fart, at hun glemte guldkjedelen, hun tappede i. Den beholdt de siden på gården, og derfra stammer al den velstand, der er i Bårup. V. Bennike.

313. En mand fra *Levring* havde været i Viborg. Da han så kom tæt til Levring, vilde han gå op ad en bakke ved siden af vognen, og da hører han, at der bliver råbt ud fra en höj: «Kan du ikke sige til *Sortöje*, at *Viting* er død.» Manden blev meget ræd, men kom ellers helt godt hjem. Da han så kjører op for dören, kommer konen ud og spörger, om han vel kunde se at finde hjem. Jo, svarede han, det kunde endda gå an, men han blev noget ræd, da han kom om ved höjene her uden for byen, for da var der én, der råbte: Sig til Sortöje, at Viting er død. Men ligesom manden siger dette her til konen, lyder det i gården: «I! er Viting død!» Mand og kone gik nu ind, og de mærkede ingen ting til, men lidt hen på aftenen, da konen vilde gå ud at tage gjær af öllet, finder hun i karret et stort sølvbæger. Sortöje har formodentlig været ved at tage noget öl, men da han så hører, at Viting er død, løber han hjem ad og glemmer i sin befippelse at tage bægeret med. Den gamle mand, der har fortalt mig dette, siger, at sølvbægeret findes endnu i en gård i Levring, og han har selv drukket af det. Det har været der over halvandet hundrede år.

S. P. Jensen, Vole.

314. Et par bøsseskud fra *Toksværd kirke* er to store höje, den ene kaldes *Låddenbanke*, og den anden *Addebanke*. Disse höje har i gamle dage været beboelsessteder for nogle frygtelige troldfolk, farfader kaldte dem jætter. Om aftenen så man bestandig lys ved höjene, men folk var bange og gik langt uden om. De var små og hæslige at se til. Stundom gik de til höstfolkene og vilde hjælpe med hösten, men kristne mennesker slog kors for sig og vilde intet have med dem at bestille. De forsvandt da al tid med det samme. De kunde iføre sig en slags ham eller dværghat, og med den kunde de gjøre sig helt usynlige. Derfor kunde de stjæle sæden af marken og öllet af spisekammeret, og af det tappede de hele spande fulde. Men når man skrev et kors med kride på tønden, så kunde man høre dem råbe: «Krös, krös!» og de kunde skjære tænder i arrighed, men turde ikke nærme sig tønden. En gang havde man dog glemt at skrive korset, og en jætte tappede da to spande fulde, men för han blev færdig, hørte man en anden råbe så höjt, han kunde: «*Adder*, har du hørt, at *Madder* er død?» Den anden svarede med bedrøvet stemme: «Nej, er Madder død?» og glemte i sin bedrøvelse at sætte tappen i tønden, så det gode öl løb på gulvet. Han glemte også sine spande, og dem havde

min farfaders oldefader selv set. Jeg husker ikke, om bedstefader vidste, hvorledes disse spande så ud.
Stine Lauritsen, Amerika.

315. En mand, der boede på gåsetorvet i *Stege*, var en gang ude på landet. Da han red hjem, kom han forbi en höj, som ligger ved vejen mellem provstegården og Stege, og så den rejst på fire gloende pæle og der under dands og lystighed af småfolket. Pludselig blev der en almindelig forvirring mellem dem, og han hørte en stemme råbe: «*Bör* er falden i fyr! Bör er falden i fyr!» Da han var kommen hjem, fortalte han, hvad han havde set og hørt, men da lød det tydelig ude fra bryggerset: «Ak, er Bör falden i fyr, det var min sön!» Man skyndte sig nu derud, men så ikke andet, end to fremmede spande, fyldte med det nybryggede öl, og et fremmed åg, hvoraf man kunde se, at småfolkene just havde været i færd med at stjæle.
G. N. Bugge.

316. I en gård i Gudmandrup, *Höjby sogn*, findes en meget stor kobberkjedel. Den forrige ejer af gården havde en gang været i Nykjøbing, og da han kom hjem om aftenen, så han *Stenbjærg* på Höjby mark stå på fire gloende pæle. Der brændte mange lys i banken, og troldfolkene dandsede, men da lystigheden var på sit höjeste, blev der pludselig tummel, og han hørte troldene råbe: «*Skatte* faldt i ilden.» Da manden nu kom hjem, fortalte han, hvad han havde hørt og set. Men da hørte de en stemme fra ölkammeret sige: «Er Skatte falden i ilden, så må jeg nok af sted.» Da manden nu gik op i kammeret, var der ingen, men trolden havde i sit hastværk ikke alene glemt at stjæle öl, men også at tage sin store kjedel med sig, og således kom den til gården. F. L. Grundtvig.

317. I *Rålshöj* på Neble mark har der været trolde. De gik til *Neble* og stjal öl. En troldkjælling var da også gået op i storstuen i en gård. Men bedst, som hun står og tapper öl i en stor messingkjedel, kom drengen løbende hjem fra marken og fortalte, at han havde hørt nogen råbe i höjen: «*Asser* faldt i ilden, Asser faldt i ilden!» Kjællingen gav da et stort skrig af sig og løb både fra kjedel og öl. Denne kjedel var i gården for ikke mange år siden, men ingen véd, hvor den nu er. Chr. R.

318. Troldene i en höj ved *Gudmundstrup* i Ods herred holdt en aften gilde med stor lystighed. Da de kom til at mangle öl, sendte de én hen i en nærliggende gård

at tappe öl i en stor kjedel. Manden i gården var just i staden, og da han på hjemvejen kom forbi höjen, hvor der brændte lys, holdt han stille ude på vejen for at se, hvor lystig det gik til. Men med et blev der en stor tummel der inde, og han hørte dem råbe til hverandre: «Nu faldt *Skotte* i ilden.» Da han efter sin hjemkomst kom ind i stuen, fortalte han, hvad han havde set og hørt. I det samme hørte de fra kammeret ved siden af en stemme, der sagde: «Er Skotte falden i ilden, må jeg nok skynde mig.» De gik nu ud i kammeret, men der var ikke andet at se end en stor kobberkjedel, som trolden havde glemt. Den beholdt de, og den findes endnu i gården. Th. Leth.

319. I *Vorhöj* på *Ørby mark* boede nisser, der undertiden gjorde udflugter op til Ørby, og navnlig havde de deres gang igjennem Peder Vadstrups gård. Man hørte dem undertiden synge: «Vi rejser fra Vor til Tuer og til Uder at skyde sten, det er alle vore.» Nissernes udflugter lod til at være fourageringsrejser. Kom de ind i en gård, hvor der blev brygget öl, sprang de op i karrene, uerten vilde da ikke gjære, og det lede nissetöj drak alt, hvad de kunde. En gang var man også i færd med brygning i den omtalte gård, da en nisse rakte hovedet ind ad bryggersdören, sigende, at han skulde hilse *Vitti*, at *Vatti* var død. «Hvad, er Vatti død?» lød en stemme op af bryggekarret, samtidig med at en nisse sprang op deraf og forsvandt. N. P. Olsen.

320. Ned ad *Skagbjærg* sås ofte to nisser komme rullende ligesom hjul, og en aften hørtes en af dem flere gange råbe: «Sig til *Vitti*, at *Vatti* er død.»

Når der bryggedes i Ole Bondes gård, skulde man al tid passe på at have rendestenshullet stoppet, ellers krøb nisserne der igjennem og op i ölkarret, og man kunde da ikke få öllet til at gjære. Efter Grethe, Selsinggårde. N. P. Olsen.

321. I en gård i *Kolby* havde konen en dag brygget, men uerten vilde ikke gjære. Om aftenen sendtes pigen til *Hårmark* for at hente friske gjær. Da hun nu kommer forbi en mose noget fra vejen mellem byerne, kom der én løbende hen imod hende og råber: «Sig til *Vitti*, at *Vatti* er død.» Pigen kommer tilbage med gjærene, og medens konen står og sætter disse på uerten, siger pigen: «Det var dog underligt, medens jeg gik forbi mosen, kommer der én og råber: Sig til Vitti, at Vatti er død.» Næppe havde hun udtalt dette, för en nisse springer op af karret, og så fik de uerten til at gjære.

En lignende begivenhed fortælles også at skulle have fundet sted i den nordligste gård i Hårmark, men nis kom da frem af Janeshöj, mellem Hårmark og Pilemark.

Eftcr Mette Marie Kristensen, Selsinggårde. N. P. Olsen.

322. Hos nogle folk på *Bågø* kunde man aldrig få held med öllet. Det vilde ikke «gjøres», men var om morgenen i det sted ganske plumret. Nogle fremmede ytrede den mening, at det kom af, at de underjordiske badede sig i öllet. For at passe på dette blev en karl sat til vagt ved ölkarret, indsvöbt i et knippe halm, og kogende vand ved siden af ham. Han fik nu ganske rigtig at se, at de underjordiske kom, sprang i ölkarret og begyndte at bade og boltre sig her. De lod til, at dette huede dem rigtig godt, og sagde: «Ligge lomme, bade vomme.» Om lidt sagde én: «Strå gik!» — «Nej, strå gik nicht,» svartes der. Dette gjentoges tre gange. Da tog karlen, der stod på vagt, en strippe kogende vand og øste det over puslingerne, der med et hvinende skrig foer af karret og ud ad vinduet. Men fra den tid havde folkene i gården bestandig stort uheld med deres kreaturer, der døde det ene efter det andet.

Lærer Hansen.

23. Atis og Watis.

323. En mand der kjørte hjem ad en aften, hørte én råbe: «Hils *Hatte*, te *Fatte* er død.» Han grinnede, ilav han kom hjem. Konen spurgte, hvad han grinnede ad. «Ja, det var snart noget sært noget. Han tykte, ilav han kjørte, te der var noget, der hoppede op i vognen til ham og sagde: Du kan hilsen Hatte, te Fatte er død. Ilav han han siger det, hører de noget, der siger: «Er Fatte død, så har a rele nok ikke tid til at være her.» Så smutter der en lille mand igjennem stuen og ud ad, så stærkt den kunde.

Anders Höjbjærgs kone, Havlund.

324. En mand var i Århus. På vejen kommer han forbi en bakke, og da kom der en nisse ud med en rød lue på hovedet og råbte: «Sig til *Adis*, at *Vadis* er død.» Manden kom ind et sted på vejen, og da han kom i snak med folkene, sagde han, at han på vejen kom forbi en bakke, og der kom én med en rød lue på løbende ud og sagde: Sig til Adis, at Vadis er død, men han vidste ikke, hvad det skulde betyde. I det samme var der én i et hjørne under bænken, der løb ud og råbte og klagede sig: «Å, er Vadis død, å, er Vadis død!»

Ane Nielsen, Lisbjærg Terp.

325. En mand i *Gjellerup* kjørte en aften om ved en höj i sognet, hvor der siges at færdes alskens pak. Da hørte han, at der fra höjen kom en röst, som sagde: «Når du kommer hjem, da hils *Bilser* fra *Bulser*, at *Balser* er død.» Manden blev naturligvis hed om ørene og skyndte sig hjem, og da han var kommen ind i stuen, sagde han det samme til sine folk. «Hvad, er Balser død?» lød det i det samme fra b o r d e n d e n. Og heraf kunde de forstå, at de havde troldpakket i deres eget hus, og de flyttede gården af samme grund. Jeppe Jensen, Åkjær.

326. En mand fra *Sønderholm* havde været i Ålborg og kjørte nu hjem. Så kom han forbi *Trold kirke*, og da kom der en dværg ud og klappede i sine hænder og sagde: «Hilsen *Ati*, at *Wati* er død.» Da han kom hjem, fortalte han det og föjede til: «A kan ikke vide, hvad det var for én?» Så kom der én op fra e n k i s t e, der stod på gulvet, og sagde, idet han gik op og ned ad gulvet og klappede i hans hænder: «Å, er Wati død, er Wati død!»
En gammel kone i Vokslev.

327. Da en mand fra *Jestrup* på Tyholm havde været ovre æ Væjle og rejste hjem igjen og allerede var kommen igjennem Tybjærg, men det var ved midnatstide, hørte han, da han var kommen et stykke syd derfor, et tydeligt råb: «Å-å, sæj ed te *Atti*, te *Watti* ær dø!» Han kom hjem, fik hestene fra, kom ind og fik nadver og skulde i seng. Så fortalte han konen, hvad der var hændet ham, og da han havde sagt de samme ord som rösten, sagde en röst helt höjt henne under k a k k e l o v n e n: «Å-å, er Watti dø, så mo æ te'en.» Med det samme foer der som et vindpust ud af dören.

Udtrykket: «Oppe over æ Væjle» bruges af beboerne på Tyholm om selve Ty. Sønden for Vejlen er Tybjærg, en lang bakke, hvis östende ved landevejen forhen var skilt fra det øvrige stykke og kaldtes Tybjærg hoved. Deraf udtrykket: Igjennem Tybjærg. Joh. Nielsen.

328. I huset lige ved siden af degnens boede en dværg under deres kakkelovn. . . . . *Attis* . . . *Wattis*. Så tog dværgene til at klage dem under kakkelovnen: «Å, er Wattis død!» Ane Noer, Vilsted.

329. Min moders fader kom hjem fra en lang rejse, og da han kom ud for *Alstrup* lideende, lå der én, som sagde: «Å vi, å vi, kan du hilse *Atis* fra *Vatis*, te Vatis er død.» Da han sagde det hjemme, kom der én udaf k a k k e l o v n s k r o g e n og klappede i hans hænder.
Jakob Nielsen, Hestbæk.

330. En mand her fra byen havde været i Randers. Om aftenen silde, da han kjørte hjem og kom forbi *Lindbjærg bakke,* så kom der en bitte dreng, eller hvad det var for én, og siger, om han ikke vilde hilse *Bet,* te *Bjat* var død. Han blev jo noget hed om ørene ved at høre den röst og kjørte videre. Han kom altså hjem, men sagde ingen ting om det, inden de var i seng. Da sagde han til konen: «Der var rele én, der kom op af Lindbjærg bakke, og han hvælld ad mig, om a vilde ikke hilse Bet, te Bjat var død.» Da han fortæller nu det, er der én, der siger inde under kakkelovnen: «A, Gud både og bedre hende det, er Bjat nu død fra alle hendes små börn.» Så havde de jo nu fået troen til, at de havde bjærgfolkene under kakkelovnen. Anders Kristensen, Törring.

331. I *Panderup* bakker boede en mand ved navn Just Pedersen, og ham gik der en dværg hjemme ved. Det var en ussel bitte fyr med en rød lue på, og han var så stærk, at når han satte foden på hjulene af en vogn, kunde karlen ikke trække den. En dag, de kjørte op i marken ved nogle höje, havde de et lille barn med, og det lå oppe ved höjene, mens de gik og mejede. Da de kom dertil igjen, var den ene træsko af barnets smadret, men foden havde ingen skade taget. Så troede de jo, den træsko havde ligget på dværgenes vej. Anden dagen skulde de derop og meje igjen, og da de så skulde hjem, kom der så mange op af höjen og råbte, at de skulde bie, de vilde snakke med dem. Det turde folkene ikke, for de troede, at dværgene vilde gjøre dem fortræd, og så kjørte de, alt hvad de kunde. Da dværgene nu ikke kunde oprende dem, råbte de: «I skal hilse *Jakob,* at *Benjamin* er død.» De vidste jo ikke, hvem Jakob var, og tænkte ikke på, det var dværgen der hjemme, for ham havde de intet navn til. De kjørte så hjem og talte ingen ting om. Da de var ved at spise nætter, giver de dem til at fortælle til dem der hjemme, hvad de havde hørt. Dværgen lå under kakkelovnen, og han træder nu op og siger: «Er Jakob død!» Dermed satte han ud af dören og rejste sønder på efter höjene. Siden så de ham aldrig mere oven på jorden.
Öster-Hornum.

332. Der er en lille höj ved udkanten af *Dybbøl,* som kaldes *Hvilhöj.* Forbi denne höj kom en aften en mand gående, og i det samme kom der en lille nisse løbende ud og sagde, om han ikke vilde hilse hjemme og sige, at *Kårl Kat* var død. Da manden, som boede på *Nybøl*

mark, kom hjem og havde siddet hjemme lidt, sagde han: «Det er sandt, ue ved Hvilhy kom en lil mand løffen å saj, om æ et vild sæj jem, te Kårl Kat va dø.» Nu kom en lille nisse løbende ud bag kakkelovnen og sagde: «Er Kårl Kat dø, så ska æ jem!» og i det samme forsvandt han.
Marie Johansen.

333. En mand fra *Djørup* var i Ålborg. På hjemvejen kom han forbi *Viihöje* imellem *Sønderholm* og *Binderup.* Da råber én, at han skulde hilse *Ati,* te *Wati* var død. Da han kom hjem, var konen ude i kjøkkenet, og dören stod åben til stuen. Så fortæller han det, og da springer der en bitte mand ud fra askekrogen og siger: «Å, er Wati død!» og han løber ud, te asken stod om ham.
Hans Tyrrestrnp, Gjötrup.

334. Östen for *Hårup* på Linå mark ligger en höj, som kaldes *Kjællinghöj.* En aften kom manden fra Grönbækgården i Hårup forbi höjen, og idet han kom lige ud for den, hörte han én råbe efter sig: «Sig til *Bulti,* at *Bolti* er død!» Manden så sig forundret om, men kunde ingen ting se. Da han kom hjem, begyndte han straks at fortælle, så snart han kom inden for dören: «Da har jeg aldrig hørt sådan noget för, som jeg hørte i dag, ti da jeg kom forbi Kjællinghöj, hørte jeg én, der råbte: Sig til Bulti, at Bolti er død.» I det samme sprang en lille pusling ud fra rummet under den åbne skorsten, og idet han råbte: «Er Bolti død, er Bolti død!» løb han ud af dören og var væk med det samme, og de så ham ikke tiere.

Grönbækgården er nu en lille bondegård, idet der er solgt meget fra den, og navnet har den fra en af dens ejere. Det er fra en nyere tid, da det ikke er hundrede år siden, den fik det.
Hans P. Hansen, Skjellerup-Nygårde.

335. Dæ war en mand, han haj wot i Rais (Randers), da han så kjoo hen a væjen om awtenen å vild' hjem, så tøt han, dæ kam nååd ebag ætte woenen å sêå: «Næe 'u komme hjæm, så ka 'u helsen mi søster å sæjj, dedde *Hikke* fræ *Hakke* æ døj.» No, den gång manden war så kommen hjæm, å di sad å fæk dje nætter, så seje han: «A véd aldrig, hwa de war, a høør ijawten; de wa, lissom dæ kam nååd ebag ve woenen å såå, dedde a sku helsen hjæmm å sæjj, dedde Hikke fræ Hakke æ døj.» — «Åå! æ mi søster da døj!» wa dæ så nood, dæ såå uud i såelst; så wa de ællkjællinger, di hai i dje own. Karen M. Rasmussen, Linde.

336. En dag var manden i *Kaldal* til mølle. Da han nu kjører hjem fra møllen, så kommer der en röst og siger,

om han ikke vilde hilsen *Atis*, te *Watis* var død. Det vidste han jo ikke, hvad var. Da han kommer hjem, går han ud i kjøkkenet til konen, der var ved at lave aftensmad, og han fortæller hende det. Da tog det på inde i ovnen og klagede sig: «Å, er Watis død, er Watis død!» De blev jo helt forskrækkede både manden og konen, för vidste de ikke af, at de havde sådanne fremmede.

Kristen Jensen, Fovlum.

337. En gammel mand, Sören Søndergård, var i *Nibe* at kjøbe sild. Da han kjørte hjem gjennem *Møllehulen*, sagde en til ham: «Du kan vel sagt sige til *Ati*, at *Wati* er død.» Han kom hjem, og ilav kvindfolkene nu stod og gjorde sild rene ude i bryggerset, kom manden ud til dem og fortalte o. s. v.

Da kom der en ud af ovnsmunden og græd og vred hænderne og sagde: «Å, er Wati død, er Wati død!»

Vokslev.

338. Et sted var der noget överløs ved deres ovn. . . . . . *Atis* . . . . *Watis*. Da han fortalte det, sprang det op ved ovnen og sagde: «Å, å, er Watis død!»

Jens Begs enke, Sundstrup.

339. Der var et sted henne i *Drastrup*, hvor de havde ellefolk. De havde dem bag deres ovn, men vidste ikke af dem at sige. Manden tog en dag til Ålborg, og da han kjørte hjem igjen, hørte han nogen sige: «Vil du ikke sige til *Ette* og *Atte*, at *Watte* er død!» Men han så ingen. Da han kom hjem, sagde han det til konen, og de blev så fornummen, for de hørte en röst, der kom bag fra ovnen og sagde: «Å vi, å vi, er Watte død, er Watte død!» Så vidste de, at det var ellefolk.

Øster-Hornum.

340. Der boede nok bjærgmænd under æ kakel i vor gamle stue her i gården. Manden havde været til mølle og kom forbi *Torhöj* ude på marken, og da kom der én rendende ud fra höjen og sagde: «Hils *Lånng-Laas* fra *Stakket-Maas*, te *Humpel-te-Pumpel* er død.» Så da han fortalte det hjemme, hørte de, det jamrede og klagede sig inde under arneskjødet, hvad det nu var. Gadbjærg.

341. Denne her gård lå forhen inde i byen *(Hårup)*. Da kom manden hjem en aften, han havde været i *Linå*, og fortalte konen, at på vejen var der kommen noget til ham ude ved *Kjællinghöj* og havde råbt, at han skulde sige *Buldter*, te *Båldter* var død. Så farer Buldter ud af

arneskjødet og hen og ud af dören, idet han råber: Å, er Båldter død, er Båldter død!» Sören Hansen, Hårup.

342. Der var et sted, der var ellefolk under deres ovn, og de kom og lånte brød, men betalte det godt nok igjen. Så en aften kommer der en rendende til manden ude i gården og siger: «Du skal hilsen *Atis*, te *Watis* er død, når du kommer ind.» Manden kunde ikke forstå, hvad det var for noget pjåk. Men da han kom ind, sagde han det alligevel, han vilde jo fortælle konen det. I det han står nu og siger det, så kommer der en ind ad kjøkkendören og siger: «A *wi*, å *wi*, ær Atis *dø*.»
Hans Kristiansen, Vokslev.

343. Det var skikken her i gamle dage, at hver mand skulde til Nibe efter sild. Så var der en mand her i den allervesterste gård i byen, ligesom han kjører ude i heden imellem *Farsø* og *Svingelbjærg*, kom der en bitte mand rendende bag efter ham og råber: « Hold, bi, bitte mand, når du kommer hjem, vil du så ikke hilse *Ati*, te *Wati* er død!» Da han kom hjem, var der en hel del gjælkvinder til stede, og de sad jo der og morede dem og snakkede om alle hånde, mens de gjorde sildene rene. Omsider kommer manden i tanker om det bud, han havde fået. Så vilde han til at fortælle kvindemenneskerne det, den bitte mand havde sagt. Dengangenstid han fortæller nu det, så kommer der én op af joen (jorden) imellem kvinderne og siger: «Å vi, å vi, er Wati død, å vi, å vi!» og de bliver jo så forskrækkede, te de smider sildene og flyver af sted hver til sit. Så kunde manden gjøre ved hans sild, hvad han vilde.

Når en mand kom hjem med sild, var hele byens kvindfolk samlede der for at hjælpe åt gjøre sild rene. Disse kvinder kaldtes gjælkvinder. Anders Kr. Smed, Vesterbølle.

344. Min fader gik til Svingelbjærg til smedje, og så ligger der en höj mellem *Farsø mark* og *Svingelbjærg mark*, der kaldes *Svingelbjærg höj*. Der kom to jomfruer ud fra den og sagde til ham, om han ikke vilde gå ind i *Kragegårdene* — det var to gårde, der lå samlede — og sige *Atus*, te *Watus* var død. Andet skulde han ikke sige. Det gjorde han også. Da han nu sagde det, blev der sådan en jammer neden under dem: «Å, er Watus død, er Watus død!»

Da de flyttede gården ud, fandt de sådan en stor stue neden under laden, og der var så meget et stads lag hvidt sand strøet i den, men der var ikke andet i den.
Kristen Sörensen Spillemand, Farsø.

345. En karl i *Ankjær* kjørte til Börkop mølle. Da han på hjemvejen i tusmørket kjørte i *Wunsvad* og kom forbi en bakke, råbte noget fra höjen: «Når du kommer hjem, så sig *Pilser*, te *Pjalser* er død!» Han kom hjem og fortalte det til manden. Da hørtes der en jamren og klagen i laden, og så så de en hel flok eller række drage ud af laden og hen imod höjen. Anton Lose, Askov.

346. En mand ved navn Povl Jensen, som boede på Kjærgård i *Björnsholm* sogn passerede en mørk aften et sted i Ovdrup, kaldet *Guldbakken*, hvor den alfare vej går igjennem. Her hørte han en röst tydelig sige: «Hils *Ate*, at *Vate* er død,» o. s. v. Siden hörtes hver aften i lang tid slagsmål i fremhuset (kjøkkenet). Ovdrup.

347. En mand fra *Bjærg* kom fra Randers, og da han kom kjørende forbi en höj, de kalder *Grönhöj* ved *Terslev* udflyttergårde, sådan ved aftenstid — den gang var der jo ingen vej der om ad, de kjørte, hvor de tyktes, og hvor de kunde — så kommer der en bitte person til ham og siger: «Sig *Attis*, te *Wattis* er død.» — «Hvad er det for noget sludder,» svarede han, og så kjørte han videre og huskede ikke mere om det, for der er jo langt derfra og til Bjærg. Da han var kommen i sengen til konen om aftenen, giver han sig til at fortælle det. Da blev der sådan en hylen og klagen i hele huset, alt det første han havde sagt det ord, og så kunde de jo forstå, at hele huset var fuldt af bjærgtrolde. Peder Justesen Kristensen.

348. En mand i *Vester-Ørum* kjørte hjem fra mølle. Noget kommer op i vognen og siger, at han skal hilse *Find*, at død var hans lille rosenkind, o. s. v. Noget jamrer sig ynkelig. Nik. Christensen.

349. Bjærgfolkene i *Vordebjærg* og *Fiskbækbjærg* (Skottelsbjærg) gik til hinanden. En gang kjørte en mand til mølle, og da var der en af dem oppe at kjøre med ham, men han vidste det ikke. Så kom de imod en anden bjærgmand, og så hørte manden grangivelig, te der var en på vognen, der sagde, han skulde hilse *Matte* fra *Tatte*, te Tatte var død.». — «Å, er Tatte nu død!» Det var på vejen imellem Fiskbæk og Varde, og manden kjørte til Fiskbæk mølle.

I Fiskbæk til Jens Mortensens sagde de, at tallerknerne ranglede og blev henne, men de kunde ikke se, hvor de blev af. Når sagerne havde været henne en tid, kom

de igjen. Der var en sådan snak om det, mens a var en tøs. Kokholm.

350. Der var en gammel kone i *Grynderup*, der fortalte, at det var slemt med ellefolk i hendes hus. De skulde passe på hver aften at få kors lagt over ilden og kors over rokken, og lige sådan over karterne, for ellers kunde de ikke have nogen ting i fred for det. Det var også lige så galt med ulden. Men så træffer det en dag, ligesom hun stod ude i kjøkkenet og vaskede op, at der var én, der kom og lagde sig over nedredören i kjøkkenet — den gang havde de jo to döre — og klagede sig til *Ati*, at *Wati* var død, og *Pulte* havde ikke klæder. Så vidste hun, det var om at gjøre at passe på tovet. Siden den tid paste hun al tid på at få kors syet på sækken, og siden skjönnede hun aldrig, at noget blev henne.
Mikkel Jensen, Grynderup.

24. Katten eller puslingen ved kakkelovnen.

351. En aften Anders Pedersen i *Råby*, eller måske det var hans fader, Per Andersen, kjørte hjem fra Randers og var kommen til Lindbjærg bakke, så kunde hestene med et ikke rykke vognen længere. Han kunde ingen ting se, der var i vejen; men så kom han i tanker om, at han altid havde hørt, at de skulde tage det fjerman hovedlag af hestene og se igjennem det, så kunde man se, hvad der holdt vognen; det var ellekjællinger, og de bad ham, når han kom hjem, at hilse *Butte*, at *Batte* var død. Det lovede han, og så kunde han kjøre igjen. Da han kom hjem og fortalte, hvad der var sket ham, var der noget, der gav sig til at græde nede ved kakkelovnen.
Karen Marie Rasmussen.

352. I ældre tider var der i *Gjellerup* sogn en större gård, som hed *Bisse*. Stedet kan endnu påvises, hvor gården har ligget, men den er forlængst nedreven, og jorden hører til Lindbjærggård. Om en mand, som boede i Bisse, fortælles følgende: Han var et år nogle dage för jul i Kideris mølle for at få malet. Da han om aftenen kjørte hjemad og kom forbi *Trehöjene* på Gunderup mark, var der en stemme, som lød til ham ud fra höjene: «Å, vil du et hilsen *Bilser*, te *Balser* er død!» Da manden nu kom

hjem, fortalte han sin kone, hvordan han nær var bleven bange, og gjentog så, hvad rösten havde sagt til ham. — «Å, er Balser død!» lød det i det samme fra kakkelovnskrogen. — På Bisser mark ligger endnu en sten, som vender sig, hver gang den kan lugte, at de bager i Krogslund.
(Sml. nr. 325.) Jens Andersen Favrholdt, Munklinde.

353. I *Bjærggård* i Nederby på *Fur* hørte de om vinteraftener jævnlig puslen og småsnakken i kakkelovnskrogen, som ingen forstod, indtil en aften dören blev åbnet, og én, som de ikke kunde se, kom ind og sagde lydelig: «Hils *Pig*, at *Pjag* er død!» hvorpå svaredes fra kakkelovnskrogen: «Så bliver vi her ikke længere.»
R. H. Kruse.

354. Nu skal I høre en af min faders fortællinger: I Snærild, *Odder* sogn, kom en kat ind og satte sig i skorstenen hver dag, og aldrig så tit de kylte den ud, kom den igjen. Så kommer karlen hjem en dag, han havde været ude at plove, og fortæller, at der kom en lyd til ham der ude, som sagde: «Svend Brat, sig til din kat, hun skal stræb' å komm', for *Kurremurre* er død.» Det første karlen havde sagt det, så sprang katten ud af skorstenen og løb væk, og siden så de den ikke.
Ane Hansdatter, Torrild.

355. På *Vissing* byes marker, et par mil syd for Randers, ligger en höj, kaldet *Ueshöj* eller *Oshöj;* i denne skal der have været nisser eller bjærgfolk, tre ialt. Disse tre kom en gang i hårene på hinanden, og enden på slagsmålet blev, at den svageste, han hed *Finkenæs,* måtte drage bort fra höjen. Han drog så ind til byen, og her gik han ind i en gård, kaldet *Pilgård,* hvor han fortalte, hvorledes det var gået ham, og bad, om han da ikke kunde få ophold her en tid. Det fik han lov til, og så blev han der da med det samme. Han bestilte ingen ting uden at varme sig ved ovnen, men han tærede heller ingen ting fra huset, ti hans føde bestod af frøer og tusser, som han selv fangede og stegte. Sådan gik nu nogen tid; men så hændte det sig en dag, da manden i gården var gået ud i marken og var kommen i nærheden af höjen, at han hørte en röst derfra, som sagde: «Höjj, bitte mand, vil du ikke sige Finkenæs, at *Jafet* er død.» Manden løb hjem, alt hvad han kunde, og sagde, hvad han havde hørt. Aldrig så snart havde han gjort det, förend Finkenæs fik sådan et grueligt hastværk med at komme af sted, at han nær havde glemt at sige både tarvel og tak; dog takken fik de,

og det var da den, at de aldrig skulde mangle penge der i gården, samt at der aldrig skulde blive mere end én arving der, hvilket også har holdt stik til den dag i dag.

Kristen Pedersen, Hals.

356. En gårdmand i *Åby* fortæller: Her ved den nörre side af kakelen sad en dværg, der hed *Aat*. Manden var en gang på *Gjøl* efter sild og kom på hjemvejen forbi en höj. Han hørte da et råb om, at han skulde hilse Aat, te *Waat* var død. Siden han kom hjem, fortæller han, at der kom en bitte bitte én til ham der ude ved höjen og sagde, at han skulde hilse Aat, te Waat var død. Da var det Aat, der sad i kakelen, de havde været så slemme ved ham i höjen, at han ikke kunde være der, og derfor var han løben derfra og sad nu alle tider ved kakelen og skulde forestille at være syg, og der var ikke noget ved ham at gjøre. Men da han hører det, er der ingen ting i vejen, han trækker hans frakke på og siger farvel og tak, og aldrig skulde de fattes (ɔ: blive fattige). Siden så de ikke noget til ham. Vester-Hoven, Åby sogn.

357. På *Ålsø mark* tæt ved vejen fra Ålsø til Hoed er der en höj. En mand, der hed Mads Væver og var ude fra *Dolmer* på den anden side af Grenå, kom forbi den höj, og da kom der en lille pusling ud af höjen og sagde:

«Du mand med den runde hat,
du kan sige til den grå kat,
at Filippus er død i nat.»

Så kjørte han hjem. De havde haft en gammel grå kat der i gårde, så længe han kunde huske, og ingen vidste, hvor den var kommen fra. Da han nu kommer hjem til Dolmer, fortæller han det, der havde tildraget sig på vejen, og da springer den gamle kat, der lå på en lænestol ved kakkelovnen, ud på gulvet og ud af vinduet, og siden så de den aldrig mere. Skibelund.

358. Det var i en gård i *Sanderum* sogn, at der en aften kom en stor kat luskende ind ad dören og løb hen og lagde sig under kakkelovnen. Folkene i gården vilde have jaget den ud, men det var aldrig at tænke på, de måtte kjönt lade den blive, hvor den var. Katten havde nu sit ophold der i gården i lang tid, men så var det en aften, da kommer der sådan en lille pusling med en rød lue på hovedet og kiger ind ad dören, som han åbnede en lille smule på klem, og siger: «*Birrelirre* er død!» Så må I tro, at katten fik travlt, den springer op, og i det den råber: «Hvad, er Birrelirre død, ja, så må jeg af sted!»

så farer den skyndsomst ud. Siden så man aldrig noget mere til katten, men næste morgen lå der en pung med penge i uden for dören. H. Pedersen, Hammerum St.

359. En maud kjørte fra *Stenum* til *Løkken*. Forbi *Mårhöj*. «Hils den lille *Sættenæt*, at *Davfæt* er død.» De havde en gammel kat, som lå under kakkelovnen. «Er Davfæt død, da må jeg af sted.» Siden så de den ikke. Nik. Christensen.

360. En mand ved navn Plat havde en trold i skikkelse af en kat. En aften han kom hjem, fortalte han, at da han gik forbi en höj, kom der en lille trold og råbte: «Plat, sig til din kat, at *Knurremurre* er død.» Katten lå på en stol ved kakkelovnen, men da den hørte det, sprang den ned og udbrød: «Er Knurremurre død, så skal jeg skynde mig og hjem!» Siden så de den ikke. Kr. Eriksen.

361. Manden i en gård på *Næsby mark* hørte det råbe ude på marken: «Hør du, *Klat*, sig til din kat, at *Knurremurre* er død.» Han fortalte det, da han kom hjem. «Hvad er . . . . .,» råbte katten og foer ud af dören og kom aldrig mere. Siden mærkede man ikke troldene der i gården. Chr. R.

362. Underboer — således kaldes nisserne her — var man meget plaget med i gammel tid i Nörhus, *Åbel* ved Tønder. Vor tjenestepige, som er derfra, fortæller, at man en gang hørte en tydelig sige: «Hils *Brihat*, te *Peeses kat* er død.» A. L.

363. Tilråbet: *Aten* . . . *Naten*. En sort pudel, der lå under kakkelovnen, rejste sig og siger: «Æ han dø, da ska a hjem å skywt æ arre,» og med disse ord forlod han stuen. A. K. Greibe.

364. Der er tre gårde i Kjølvring i *Åby*. I den østerste gård havde de gårdbukker. Manden havde to røde køer, der stod sammen og var ensdan (ɔ: af ens udseende), og endskjöndt folkene slet ikke passede dem, var de dog bedre i stand end de andre køer. Den gårdbuk sad ved siden af kakkelovnen i flere år. Da kom der en aften en og loppede (ɔ: åbnede lidt) dören og siger, at han skulde hilsen fra *Jaat*, te *Faat* var død. Så såre som den röst var hørt, forsvandt gårdbukken med de ord: «Fåwal, å åller fattes!» og de så ham aldrig siden. I mange år var der nu velstand i den gård, og manden blev ikke fattig, så

længe han var der, men da han flyttede derfra, blev det skidt med ham. Også dem, der kom efter i gården, blev der velstand hos. **Peder Jensen, Vedsted.**

25. Bjærgfolks drab.

365. En dreng i *Funder* fortalte hjemme, at han havde set bjærgfolk på en höj, der ligger i *Abildskovdal*, og som hedder *Troldhöj*. Han beskrev så nöjagtig, hvordan de så ud, og hvor mange der var, og hvorledes de dandsede med hinanden. Hans moder troede det, og hans fader tog en ladt bøsse og fulgte med derud for at skyde dem. Drengen kunde se dem, men de andre ikke, og faderen skød flere gange efter hans anvisning. Til sidst blev den gamle ramt, te han hinkende løb hans vej. Folk blev rædde for den skyden der nede, og det blev mældt på herredskontoret, og så fik den skyden en ende. **Kragelund.**

366. Der er en höj, her nede ved de to Bjærggårde i *Tvede*, den kaldes *Præsthöj*, og så oppe ved den östre af Lundgårdene var også en lille höj, som a ikke véd navn til, den lå i deres have. I de to höje var bjærgfolk, og de besögte hinanden og kom her omkring ved vor mølledör, så der må deres vej have gået. Hundene var altid så slemme ved dem. Der fortælles, at den birkedommer, der har boet her, han hed Mandrup, han skød én, og da de kom ud om morgenen, lå der noget, som om der kunde være spildt en kande tjære, det skulde jo være blodet af bjærgmanden. Siden den tid kom de ikke klods her forbi, men et stykke sønden og östen for, hvor der går sådan en kjærvej. En mand her oppe i *Linde*, der var oppe i Skalmstrup at slå høslæt og gik hjem om natten, kom i følge med en bjærgmand, da han gik forbi Præsthöj, han gik og skræbte og hvælte (ɔ: skrålte og råbte) så grimt; men han så ham ikke. Da han fulgtes med ham, gik han og tænkte på, at han vilde lægge sig ind i møllen om natten og ligge på noget halm i laden for at undgå det følgeskab, men lige för han kom til møllen, blev han af med ham, det var, idet han stak fra kjærvejen, den blev bjærgmanden jo ved at følge. Da han nu mærkede det, blev han ved at gå, og han var glad, men glæden blev kun stakket, for da han kom lidt oven for møllen, mødte han ham igjen, og så blev han ved at følges med ham, til han kom til den

östre Lindegård, der blev han henne ved höjen. Siden mærkede han ham ikke. Tvede mølle.

367. Det var mølleren i *Lindegårds mølle*, Mandrup hed han (den samme, der ejede Cyprianus), som en aften skød en af bjærgfolkene med en sølvknap. Da han kom ind igjen, spurgte konen ham efter, hvad det var, han havde skudt. Det var den sorte hund, sagde han; han vilde ikke sige hende det. De siger, at da han havde skudt den, kom alle de andre bjærgfolk løbende og klagede dem, og siden gik de ikke om ved møllen, men over kjæret, når de gik mellem Præsthöj og Lindegårde. Den aften Anders Jensen, som för omtalt, fik deres følgeskab den vej, blev de borte, da han kom til møllen, og han glædede sig over, at han nu var dem kvit, men da han kom til svinget af vejen, tog han (somme siger, at der var kun én, andre siger to) ham igjen, og fulgtes med ham til Lindegårde. En aften, da manden i den östre Lindegård kjørte fra Randers, hørte han bag sig nogen sige, at han skulde hilse *Buttis*, at *Battis* var død! Da han fortalte det hjemme, hørte de noget, der gav sig til at græde nede ved deres kakkelovn.

Ved *Præsthöj* har jægerne tit set en brok, som de aldrig kunde få hundene til at tage. Alle andre brokke vilde de bide, men den kunde løbe, så frit den vilde, de *vilde* ikke röre den. Karen M. Rasmussen.

368. Der var en bjærgmand i *Viuf* en gang, og ingen vidste af, at han var der. Den mand, der boede i Hans Nielsens gård i Viuf, han sagde en dag til hans karl, at han skulde kjøre til mølle. Da han så kommer ud til de höje ved møllevejen, så gik der en bjærgmand ude. Han løb ned i höjen, men karlen tog et par sten og kylte ned i det hul, han var gået ind ad. Så kom bjærgmanden til syne igjen og sagde: «Sig til *Finndkind*, te død er den lille *Kee*.» Karlen havde nemlig med en af stenene slået et af bjærgmandens börn ihjel. Da karlen kom hjem om aftenen, fortalte han det, og så rejste den bjærgmand, der var i Hans Nielsens gård, af om natten og op til höjen, men forinden skar han struben over på karlen.
Vilhelm Udesen, Ammidsbøl.

369. Der er nogle höje på *Viuf mark*, der kaldes *Femhöje*. En karl, der kjørte til Dons mølle, kom der forbi, og da dandsede de nede i höjen. Så slog han en sten derned. Da kom bjærgmanden op og sagde: «Hils *Finndké*, te *Lill* er død.» Anders Udesen, Abildgård.

370. Thomas Svendsgård i *Sevel* havde en dag været på jagt og gik om aftenen hjem efter. Da kom han forbi en lille troldhöj, og der var lys inde i höjen. Han tyktes, det kunde være skjönt at få dem til at slukke deres lys, og så skød han på det. Lyset blev også slukt, men bøssepiben flöj af i det samme, og en hel tid efter fandtes den ude i mosen en fjerdingvej derfra. Han prøvede ikke tiere på at skyde til sådan noget.

Jens Svendsgård, Hove.

26. Bjærgfolk forlanger hjælp.

371. En mand i *Bjærgsted* tændte en hellig eftermiddag sin pibe og gik ud i marken for at se på sæden. Da han kom ud til en höj på lodden, sad der en lille mand, som stoppede sin pibe. «Kan du give mig lidt ild?» sagde den lille. «Ja nok», svarede manden og ryststede sin ild ned i i den andens pibe. «Nu kan du stoppe hos mig,» sagde puslingen. Manden stoppede nu af hans tobakspung og fik ild, hvorpå puslingen forsvandt. Manden forsikrede siden, at så god tobak havde han aldrig smagt, hverken för eller siden. A. N.

372. En pige gik ved nogle bakker på *Øland*. Da kom der en lille mand til ham, som sagde: «Hold, bi og læg min moder på strå, hold, bi og læg min moder på strå, da vil jeg give dig en god belönning.» Pigen vidste først ikke ret, om hun turde, men endelig fulgte hun med dværgen ind i höjen. Hun lagde den døde dværgkone på strå, og han viste sig heller ikke utaknemmelig, men gav hende stor rigdom. Nik. Christensen.

373. Gamle Ma' Povls kom forbi *Søndeshöje* her i *Uldbjærg*, og der lå et par bukser, som var noget i stykker. Hun tog dem hjem og syede dem sammen, og så bar hun dem hen og lagde dem på deres sted igjen. Da lå der en tröje, som hun også tog hjem og syede sammen. Den gang hun kom igjen, lå der en betaling til hende, men a véd ikke, hvor meget det var.

Jens Begs enke, Sundstrup.

374. En husmandskone i *Österby* havde påtaget sig at spinde hör for de underjordiske i *Bishöj*. En nat kommer en af deres kvinder til hende og siger, at det, hun nu havde spundet, måtte hun selv beholde, hvis hun

så vil undlade at bløde resten i sit hjærtevand (ɔ: spyt), når hun spandt, hvad også konen lovede og holdt.
Fortalt af Morten Kusk. N. P. Olsen.

375. En fattig kone kom til at spinde for en troldkone, men måtte ikke væde garnet med spyt, hun skulde have en krukke med vand stående hos sig. I flere år lod hun det være, men blev så kjed af at spinde for troldkonen og vædede garnet med spyt. «Dette sidste garn kan du selv beholde, nu mærker jeg nok, at du er bleven for rig og vil ikke mere spinde for mig.» Chr. K.

376. En fattig kone fra *Smidstrup* kom forbi *Langebakken* på vejen til Rungsted, og da kom et kvindemenneske og spurgte, om hun vilde spinde for hende. Hun sagde ja og fik siden år ud og år ind lige så meget spind, som hun ønskede, fra bakken, hvorpå hun lagde garnet igjen, når det var færdigt. Hun fik fødevarer til gjengjæld. C. Brockdorff.

377. Der kom en gang en bjærgkvinde fra höjen i *Kongstrup* til en mands bedstemoder med fire pund smukt bundthör og forlangte hende til at spinde det til fin tråd. Dette gjorde hun. Men da troldkonen atter kom, sagde hun: «Garnet er godt, men du har vædet fingrene i din mund; behold det og spind mig atter fire pund, men væd ikke garnet.» F. L.

378. Der var på *Ærø* en kone, som spandt for bjærgfolkene. Da hun en gang kom ud til dem med det garn, hun havde forfærdiget, og skulde have betaling, tog den ældste af bjærgtroldene en skovl, fyldte den med kul og lagde i konens forklæde. Hun gik hjem med disse kul uden at ytre sig om, enten hun var fornöjet dermed eller ikke, men derhjemme kastede hun dem hånlig i forstuen og gik ind. Siden så hun, at der hængte to af disse kul ved forklædet, og da var det guld. Nu vilde hun ud at hente det andet, men det var nu borte. Sødinge skole.

379. Det hændtes en aften, at en lille besynderlig person kom ind på gården Bakken i *Tolne* sogn ved Frederikshavn og forlangte af manden, om han ikke vilde overlade ham et værelse, hvori han samme nat kunde afholde en forsamling. Penge havde han ikke at betale med, men han lovede manden, at denne ikke skulde komme til at fortryde at have overladt ham stuen. Da han ikke tvivlede om, at den lille pusling var en bjærgtrold, turde han

ikke sige nej, og forsamlingen blev derfor afholdt i storstuen. Mod daggry var troldene borte, og manden blev ikke lidt overrasket ved, at de i hans stue havde efterladt et helt sølvtaffel, af hvilket endnu enkelte dele skal være til i omegnen.

A. P. Gårdboe.

27. Skydsel og rage gjort i stand.

380. I *Stejlhöje* i *Durup* har der været nisser, så længe noget menneske kan huske, og naturligvis i alle de andre höje med undtagen i *Skjoldhöj*. Min moder fortalte ofte en historie om dem. En mand drev og plöjede tæt op til deres dör, just en dag de bagede, for de stakler kan heller ikke undvære føde. Under dette arbejde var deres ildskovl gået i stykker og bleven lagt uden for dören. Manden fik da öje på skovlen, bandt sine bæster, gik hjem og gjorde den i stand og lagde den så på det sted, hvor han havde taget den. Da bagningen var til ende, havde de lagt et brød uden for dören til manden for hans ulejlighed.

Nisserne er muntre og livlige folk, gjör ofte store gilder og indbyder mange af deres naboer. Ved sådanne lejligheder tager de sig gjærne en svingom uden for deres boliger, og har da stor ulejlighed med at løfte hele boligen op på pæle for at give plads til dandsen. Disse nisser bliver ellers ikke synlige for mennesker, uden når deres røde luer af vanvare falder af deres hoved.

Anton Gårdboe, Hobro-egnen.

381. I gamle dage var der en mand i *Bjerre herred*, som havde hans mark lige hen til en sort banke, hvori en bjærgmand boede. Dette vidste manden meget godt, og en dag han plöjede tæt ved den, lå der en rage oven på banken, som var i stykker. Så satte han skaftet godt fast med en kile og lagde ragen igjen. Bjærgmanden var nemlig ved at bage, og om eftermiddagen, han igjen kom ud at plöje, lå der på samme sted en lille kage til ham. Den skulde han have, fordi han dannede ragen i stand.

Sören Hansen.

382. Jeg har kjendt en mand, der fortalte, at han i sine yngre år, da han tjente i *Löjt* ved Åbenrå, gik en søndag morgen förend solopgang ud i marken for at flytte hestene, der stod i töjr på en græsmark, hvor der var en kjæmpehöj. Ved højens fod lå der en skydsel, der var

brækket. Han tog den hjem og gjorde den i stand, hvorefter han gik hen og lagde den på stedet, hvor han fandt den. Förend middag gik han atter i marken for at flytte og vande hestene, og da lå der en dejlig kage; denne fik han, fordi han i stand satte skydselen. Bjærgkonen havde nemlig bagt brød i morgenstunden.

Trykt i et amerikansk blad «Dannebrog».
Peder Hansen, Davenport, Jowa.

383. Da en mand, som plöjede en aften silde på sin mark, kom forbi en höj, som hedder *Marskildshöj*, hørte han en stemme råbe ud af den: «Lav mig en rage, så skal du få en kage.» Manden gik hjem, lavede en rage og lagde den ved höjen. Næste morgen var ragen borte, og i steden for den lå et stort sigtebrød. **Stud. Fr. Melbye.**

384. Ved en höj på Jens Frandsens mark i *Skalmstrup* gik en karl og plöjede en formiddag. Han så da en ovnrage og en skåde, som begge dele var i stykker. Han gjorde dem i stand, og da han ved meldmadstid om eftermiddagen kom ud til höjen, lå der en frisk skoldbaj.

Baj kaldes alt fintbrød her på egnen. Skoldbaj er flade kager af dejen, som bages i ovnsmundingen, mens ovnen varmes.
Sofie Lund, Stövring.

385. I en höj mellem *Voldum* og *Hvalløs*, der kaldes *Besehöj*, har der været bjærgfolk. Når de bagte, hentede de rage i en af de to nedre gårde i Voldum, der kaldes Vestergårdene. Så gik skåden i stykker en gang, og i det samme gik der en karl og plöjede ved siden af. Nu kom den i land, og karlen så det og slog et söm i. Da de fik baget, kom den i land igjen, og så stod der en kage på skåden. **Niels Nielsen, Århslev.**

386. En mand i *Randbøl* sogn var ude at plove. Da finder han et par pinde, og dem stikker han ned ved sit langjærn. Så kommer der en lille mand og beder ham om at få sin rage og sin skjøde. Det havde han ikke taget. Jo, det sad henne i hans langjærn. Så fik han jo pindene igjen. Ja, nu skulde han jo nok få deres kage at smage, når de fik baget. Og lidt efter stod der henne ved agerenden en tallerken med småbrød på.

Det var henne ved *æ Staldbanker*, dette her gik for sig. De har aldrig kunnet have deres heste töjrede på det sted.

En mand med nogle flere havde gravet nogle penge op der, som var i en gryde, og så vilde han løbe hjem med dem, men en pusling løb bag efter og råbte, at han

skulde lade ham få dem igjen. Da han så kom i hans dör og stod med den ene fod indenfor, blev han stor karl og sagde: «Ja, nu kan du hvælle i min r . . » Men så gik gryden i stykker, for det han sådan snakkede, og de halve penge faldt indenfor dörtrinet, men dem, der faldt udenfor, de rejste deres vej. Ersted.

387. I *Alsbjærg* bakker er der en stenknold, og der er bjærgfolk. En mand gik og plovede der, og så fandt han noget ovnværk, der var i stykker. Han boede i den sønderste gård i Alsbjærg, der nu er brækket ned, og hed Anders Krog. Nu kunde han jo nok tænke, hvis værk det var, og så slog han det sammen med nogle söm; men bjærgfolkene vilde ikke have det. Da det nu blev liggende, tog han det med sig, da han kjørte hjem, og skarrede det med træpinde. Så tog de det, og så fik han en hel hoben penge for sin ulejlighed. Niels Hansen Væver, Törslev.

388. Historien om ovnsragen, der var i stykker, fortælles også frå *Turnhöj* på *Gjerrild mark* og *Rytterhöjen* ved *Stensmark*. Marie Buhl.

389. Der har ligget en gård midt i *Årslev* by, hvor der i flere slægtled var velstand, hvad der ellers ikke var tilfældet i de andre gårde i byen. Nu er slægten uddød, og gården udflyttet. Årsagen til denne velsignelse var, at manden en dag gjorde en lille ovnrage i stand, der lå ved en höj på marken. Han gik og plöjede og fik da öje på den. Til belönning derfor kom der da lykke i gården. Lærer Jensen, Årslev.

390. I *Troldhöj* på *Vissing mark* er der bjærgfolk. Manden i *Pilgård* plöjede ved den höj, og så lå der en rage, som var i stykker, for de var ved at bage i höjen. Han gik hjem med den og gjorde den i stand. Så fik han det løfte, at der aldrig skulde blive mer end én arving i gården. Det er også slået til i de sidste tre menneskealdere i det mindste. A har tjent der, og den mand havde tre börn, men de to døde. Sådan har der let kunnet være rigdom i den gård. Johannes Pedersen, Skader.

(Sml. også hermed nr. 355.)

391. Min moder fortalte, at hendes fader plöjede ved en höj, og da kom der noget bagværk ud af höjen, han skulde gjøre i stand. . . . . Jens Holst, Tise-Torp.

392. En mand plöjede ved en höj, der ligger i den östre side af *Søby mark* ved *Røgind* skjel. Det var på Jens Skrædders mark. Så ser han en ovnsrage o. s. v.

I min bedstefaders, Jens Skrædders, tid kunde de aldrig holde bæsterne töjret ved den höj. En gang pindede de dem og fæstede dem så svært godt; men om morgenen var de hvide af skum.

At pinde bæsterne er at sætte pinde på den indre side af klæptræerne, så de går ind i kjæberne på hesten, når den rykker til. Søby, Fjends herred.

28. Skydsel og rage.
Den spisende har held deraf.

393. På *Ærtbølle* udflyttermark er der en stor, flad höj, der kaldes *Bredhöj*. En dag for mange år siden gik en mand og plöjede på nogle agre, der går til höjen med den ene ende og bærer navn af *Bredhöjsagre*. Som han nu en gang, mens han går og plöjer, kommer op til Bredhöj og vil til at vende, ser han, at der på höjen ligger en ovnsrage og en skåde, og begge dele var noget i stykker, for skrabejærnet var gået helt af ragen, og bladet til at sætte brødene på sad løst på skåden. Manden ser jo noget på disse sager og véd ikke rigtig, hvad han skal tro om dem, men endelig får han da fat på nogle sömstumper, han gik med i lommen, og så sætter han sig ned og gjör redskaberne i stand. Han plöjer så igjen en omgang, og da han næste gang kommer op til höjen, er ragen og skåden henne, og der, hvor de havde ligget, stod der nu et lille bæger med vin eller sådan noget i, og en bitte hvid kage lå der ved siden af. Manden kunde nu forstå, at de havde været ved at bage inde i höjen, og at han skulde have dette her, fordi han havde gjort deres sager i stand. Han åd så kagen og drak det, der var i bægeret, og gode sager var det nok. Der blev da fortalt, at manden siden efter blev så stærk, at der hverken var lige eller mage til.

Et par hundrede skridt sydöst for Bredhöj er der to andre höje, en större og en mindre, der ligger ganske nær ved hinanden, og rimeligvis derfor kaldes T v i l l i n g h ö j e; de har ingen sinde været synderlig store og er nu næsten slöjfede af ploven, hvorved der i udkanten er fundet en hel del skrøbelige urner med aske og benstumper. Noget længere fra Bredhöj i nordöst findes K j e l d h ö j; den er sammensunken i midten, men ellers omtrent ubeskadiget. I foden af den er der en gang fundet nogle små stenredskaber. Lærer A. C. Nielsen, Malle.

394. I *Skyum* ligger *Storehöj*, hvor en dreng fandt en ovnskåde, som var i stykker. Han kunde da forstå,

at bjærgfolkene var ved at bage, og gjorde den så i stand, men skrev på den, at han vilde have noget for sin ulejlighed. Da han kom tilbage, lå der en fin-meldmad, og da han nu spiste den, blev han siden så vældig stærk.

I samme höj bor en smed, som har en hest, og hver nat trækker han med hesten hen til en kjelde for at vande den. Derved er der blevet en sti fra höjen og ned til kjelden.

På samme ejendom ligger en mindre höj, som kaldes *Lillehöj*. Sönnen i gården lovede en gang, at når han blev mand der, skulde han snart få höjen jævnet ud. Han holdt sit ord, men så blev hans kreaturer syge, og straks efter han selv. Han lod da kjøre lige så meget jord til höjen igjen, som han havde taget fra, og den dag i dag ligger höjen uslöjfet. J. Kr. Krabbe, Skyum.

395. En stor bakke i *Tvilum* sogn, der kaldes *Lysbakken*, har i mangfoldige år været plöjet. Første gang, der kom plov i den, fortæller man, at karlen og drengen, der plöjede, fandt en ovnsrage og en ovnsskåde, som begge to var i stykker. De gjorde begge dele i stand, og næste dag, de kom ud på bakken for at plöje, lå der to kager. Drengen spiste straks den ene, men karlen turde ikke spise den anden, han var ræd for de kager, bjærgmændene havde lavet, og lod den da ligge. Hvor den siden blev af, vidste man ikke. Men drengen tog ingen skade, derimod blev han så stærk, at der ikke fandtes så stærk en karl i flere miles omkreds. S. P. Jensen, Vole.

396. Af en höj på *Udby mark* ved Kalundborg så en gang et par karle en ovnsrage stikke ud, som var noget itu. «Skal vi lave den?» sagde den ene, og det gjorde de da. Næste gang de kom til stedet, var ragen borte, og der lå to brød i steden for. Den ene karl turde ikke spise sit brød; men han blev syg bag efter. Den anden derimod spiste begge brødene, og han blev fra den dag af meget stærk.

En anden gang sad en hyrdedreng og stak ind i höjen med en kjæp. Da tog pludselig troldene fat i den og trak den ned fra ham. Et halvt hundrede år efter blev höjen udgravet, og man fandt et stenkammer i den; i dette lå kjæppen, som en gammel mand gjenkjendte som den, han som hyrdedreng havde leget med. V. Bennike.

397. Dværgene havde sølv, linned, skåder og rager ude at ligge på *Langbjærget* på *Gjøl*. Kristen Tybo gjorde

ragen i stand og hørte en stemme sige, at han ikke skulde være bange for at spise meldmaden. Den bekom ham også vel, og han stod sig også godt, så længe han levede.
Nik. Christensen.

398. I *Hvidding* er der en höj, de kalder *Glanshöj*. Der kjørte en mand og plöjede ved den, og så kom der en ildrage op, som var i stykker. Den gjorde han i stand, idet han smækkede den sammen med et söm. Lidt efter lå der en bitte sigtekage på en sten på samme sted. Han tog den og spiste den, og den smagte lige så godt som deres eget brød, og det bekom ham godt nok. Manden hed Jens Batum.
Niels Krist. Pedersen, Nörbeg.

399. En mand plovede på *Handest mark*, og da finder han en skåde liggende midt i furen. Så gjorde han den i stand. Et par timer efter lå der en varm kage på en tallerken. Han spiste den, og den smagte godt. Det var lige ved siden af *Møgelhöj*. Glenstrup.

400. Henne i *Voldum* var der en karl, der drev og plöjede imellem Voldum og Hvalløs, og der lå en bitte höj tæt ved. Så, mens han var henne ved den anden ende, kom der en rage op, og den var i stykker. Han gjör den så ved. Om middagen drev han hjem til Voldum og kom der ud igjen om eftermiddagen. Da lå der en kage ved höjen på det sted, hvor ragen havde ligget. Han skar hul på den og spiste, og det gik ham så meget godt.
Kirsten Marie Pedersdatter, Hornslet.

401. Min faders bedstefader plöjede på en mark. Et sted fornam han en stærk hede, og det lugtede, som om det kunde være bagevarme, men oven på jorden lå bageredskaber o. s. v. Hen op imod middag stod der en tinskål med to ører på af dem, vi kaldte spiseskåler i forrige tider, fuld af sød vælling, og der lå en sølvske ved siden af. På en tallerken var der et par bidder flæsk, på en anden en æggekage og kniv og gaffel også, så vidt jeg mindes. Han spiste så af det, og det gjorde ham aldrig nogen eneste ting. Bornholm. Chr. Weiss.

402. Der kom en bjærgmandskone springende med hendes dejede hænder ud af *Bavnhöj* her på *Årestrup mark* og med en skåde, der var i stykker, til en mand, der gik og plöjede der. Han gjorde den også i stand med et söm, han tog af sin plovås, og fik nu et stykke skoldkage, da hun havde bagt, med öl til. Han gjorde kors

over det og læste hans Herrens bön, inden han tog ved det, men så kom konen og sagde, at det behøvede han ikke, for det var lavet af det samme som hans.
Jens Kristensen, Ersted.

29. Skydsel og rage.
Den spisende har uheld.

403. På *Høgsted* byes mark i *Vrejlev* sogn findes en mængde både små og store höje, og en af de störste kaldes *Bavnhöj*. I den siges der for sandhed at være troldfolk. En gårdmand der fra byen, Lars Östergård kaldet, har fortalt følgende til en kone, som igjen har fortalt det for fuldt pålideligt. En dag, han gik og plöjede oppe ved höjene og havde sin dreng med sig for at kjøre hestene, fandt han en skåde, der var i stykker. Han forstod nok, at det var bedst at gjøre den i stand, og derefter plöjede han videre. Da han igjen kom til stedet, var skåden borte, og i steden for stod der en sigtemeldmad til hver af dem. Lars tog sin og spiste den, men drengen vilde ikke have den anden, og de plöjede så videre. Få timer derefter blev drengen syg og var meget syg i flere dage, så de troede, han havde død. Han kom sig dog, og den sygdom troede alle var ham påført af troldfolkene, fordi han forsmåede deres gave. Georg Himmelstrup.

404. På *Torshöj* plöjede en mand, Sören Kristensen, for en 20 år siden. Da kom et kvindemenneske ud af höjen i sorte klæder og sort i ansigtet, om han ikke vilde fære en skåde, hun gik med, så skulde han få en kage. Så kom hun med en, og da blev en dreng, som kjørte ploven, syg.

Torshöj er tæt ved Solbjærg præstegård. Deri er fundet en offerkniv. A. H. Schade.

405. Fra herregården *Øland* i *Harring* sogn var for mange år siden to karle ude at plöje i nærheden af en dysse, som ligger lidt fra gården. Da de nu plöjede forbi, lå der en skåde, som var itu, og de hørte én råbe: «Ja, nu har jeg dejen færdig, men intet at sætte den i ovnen med, hvad skal jeg stakkels kvinde gjøre?» Den ene karl havde tilfældigvis et par söm i lommen, hvormed han gjorde skåden i stand og lagde den der, hvor han havde taget den. Den anden karl sagde nu til ham, at han

skulde forlange et brød i lön for at have istandsat skåden. Da de om eftermiddagen kom i marken, var skåden væk, men der lå to små brød på en stor sten ved dyssen. Karlen, som havde gjort skåden i stand, tog det ene brød og spiste; men den anden karl tog det andet og puttede i lommen for at vise det til gårdens folk. Om natten blev han så syg, at han var døden nær, og først den tredje dag efter var han fuldkommen rask.
Hassing herred. Kristoffer Holm, Sønderhå.

406. To karle fra *Volstrup* i *Hörmested* sogn lugtede brødrøg fra en höj i marken, og den ene karl havde et par söm i sin tobaksdåse og istandsatte skåden. Den anden karl, som intet havde gjort, sagde: «Ja, nu vil vi også have nyt brød fra bjærgkonen for vor ulejlighed.» Om eftermiddagen, da de kom i marken, stod der to små brød på en lille tallerken. Den første fortærede sit brød, men den anden, der havde forlangt brødet, puttede det i lommen for at vise gårdens piger troldkonens brød. Men da han kom hjem, blev han pludselig syg og døde. Han måtte ikke have foragtet det brød, han havde forlangt, endnu mindre drive spot dermed. Brødet (en brødformet sten) blev siden i mangfoldige år opbevaret i Volstrup, indtil det ødelagdes ved gårdens brand i begyndelsen af dette århundrede. L. C. P.

407. På *Måre mark*, *Herrested* sogn, imellem Måre og Lindeskov, boede der troldfolk i en höj, som kaldes *Mahöj*, og jordemoderen fra Herrested måtte tit der ud i forretning. En gang gik en mand med sin plovdreng og plöjede ved höjen. Da de så kjørte der forbi, ser de en ovnsrage liggende uden for med løst skaft. Manden tager sin plovøkse og sætter skaftet fast. De kjører igjen, men da de kommer med næste fure, står der en bakke med mad og to snapse. Manden spiste og drak sit, men drengen turde ikke. Inden aften var han død. **Henrik Jensen, Svindinge.**

408. . . . To skoldkager . . . . Karlen: «Gid Fanden havde det troldpaks mad!» Drengen spiste dem da begge, og fra den tid tog han mageløst til både i kræfter og forstand, så at han blev den villeste karl på egnen, men karlen derimod visnede hen dag for dag og døde kort efter.
A. N.

409. Da manden havde gjort den skåde og rage i stand, som bjærgfolkene havde lagt ud, vilde drengen slet ikke æde den kage, de havde sat til dem, og så svandt

han hen og blev til ingen ting. Han havde haft rigtig godt af at spise den. Else og Marie Dissing, Skallerup.

410. Der var to karle, der plöjede op til en höj. Da siger den ene til den anden: «Bjærgmanden bager i dag.» Da havde han lagt hans skydsel ud, den var i stykker. «Dersom vi nu danner skydselen, så får vi et stykke kage i eftermiddag.» Så lå der også to stykker på en hvid lerken, og den ene tog hans stykke, men den anden tog ikke hans. Ham der ikke tog det, han levede ikke ret længe, men svandt hen. Det havde bjærgmanden jo gjort ved ham, for det han havde forsmået hans kage, men den anden blev ved at være rask.
Thomas Jörgensen, Lindeballe.

411. En mand fra *Bådstrup* gjorde hoveri til Grundet og plöjede på *Troldshöjen*. . . . . Skydsel og rage . . . . Plovdrengen lo og sagde, at han ikke vilde have noget af det troldpaks brød eller vin. Men inden han kom til enden at ageren, havde han brudt sit ben. Nik. Christensen.

412. En mand i *Fredsø* på Mors gjorde ovntræer i stand. De skød et sølvfad med smörrebrød ud af höjen. Han spiste meldmaderne og tog fadet med sig, men det sidste skulde han have ladet være, for nu gik han i armod. Nik. Christensen.

413. Den istandsatte ovnsrage i *Herrested* sogn (nr. 407) . . . Der stod et stykke mad til hver og en potte öl til. Drengen vilde intet have og løb hjem, men blev da sådan, at folk fra byen måtte passe på ham. Manden spiste maden og og drak til og befandt sig vel. Sødinge skole.

414. For mange år siden var der en dreng, som kjørte plov for sin fader. Han klagede da nogle gange over, at han var sulten. Da stod der pludselig et stykke ostebrød på gjærdet ved dem. Det spiste drengen, men om natten blev der sådan en vældig tummel i kammeret med dands og musik. Det var trolde, som vilde have drengen, og han vilde også gjærne dandse med, men karlen holdt ham. Først da drengen blev konfirmeret, fik han ro.
Chr. R.

415. Mette Overmølle i *Randum* har følgende fortælling efter sin moder, som boede henne i *Gudum*. Der i sognet, henne östen for var det nok, går der nogle lange dybe dale mellem höje bakker. Vor nabos datter gik der inde og passede på hövderne, og man vidste, hun havde

samkvem med ellefolkene, der boede i höjene. En dag, hendes fader gik og plöjede der ved bakkerne, var pigen plovkusk, for det måtte til, den gang man plöjede med tre for. Som de nu plöjer, siger pigen: «I dag bager æ ællekone, det kan a ryge.» — «Sikke noget snak,» siger faderen, han vilde ikke tro det, skjöndt hun blev ved hendes. Nu kjører de igjen nogle omfurer og kommer til bakken, da står der en tallerken med to sigtemeldmader på, der endnu var varme. Da de nu havde sat dem ved dem (spist dem), siger han: «Nu skal I ha' mange tak.» De plöjer igjen og plöjer en omfure mere og kommer tilbage til samme sted, da er tallerkenen henne. Pigen passer igjen på hövderne, som hun plejer, og al ting går godt til hen i æ Mikkelmes (ved Mikkelsmesse), da lader de også deres svin gå derhen, og hun skal passe på dem, men hun kommer ikke hjem med dem, for hun kom ind til ellefolkene. Hun havde et pænt klæde om hendes hoved, som hendes moder havde givet hende, det tager hun og syer ud på det: «Nu er a ved æ ellefolk og kommer aldrig til jer mere.» Så binder hun det om halsen på et af svinene, og det kommer hjem med dette, så forældrene læser det og bliver meget sörgmodige derover, hvad de da også havde grund til, da de aldrig så deres datter mere. P. K. M.

416. En karl tjente i *Solbjærg*. En aften han gav hestene af løben, fandt han en hvedekage på bunden, men turde ikke tage den. Næste morgen kom ellekonen. Hun tog kagen og sagde: «Havde du ædt den, så havde du haft den!» og så var hun så vred, at hun kastede brysterne over sine skuldre, og det blev hun længe ved med. Nik. Christensen.

417. I *Åsted* er en gård, på hvis mark der ligger en höj, i hvilken der bor ellefolk. En dag gik manden i gården og plöjede ved nævnte höj og fandt da en skåde, hvis skaft var i stykker. Manden kunde nu straks forstå, at det var ellefolkenes, og at de vilde have den gjort i stand; han tog derfor et söm og slog skaftet sammen med. Næste dag var skåden væk, men derimod lå der et brød, der skulde være en belönning til manden fra ellefolkene. Manden tog brödet med sig hjem og stak det op i taget ved sin lade, da han ikke turde spise det. En tid efter, da brødet var blevet dygtig muggent, kom der en lille mand og vilde have det igjen; men manden vilde ikke af med det, dog den lille snappede brødet og løb sin vej, i det han råbte: «Haj do ædt en, så haj do hat en! haj do ædt en, så haj do hat en.» P. K. Jensen.

418. Min moder fortalte om en skåde, der lå ved en höj. Hun tog og fæstede den sammen. Så stod der et stykke skoldkage, men hun åd den ikke.
Jens Begs enke, Sundstrup.

419. I Brobyskov i *Nörre-Broby* sogn passerede det en gang, at en mand, som var ude at plöje på en mark, hvorpå der var en kæmpehöj, så en ovnsrage, som var i stykker, komme ud af höjen. Han tog da sin plovøkse, slog den sammen igjen og plöjede videre. En senere gang, han plöjede forbi höjen, blev ragen atter rakt ud til ham, og den gang var der en lille kage på til ham. Han tog kagen, men der siges, at han ikke har spist den. Det er vel næppe en menneskealder, siden manden døde, han har selv fortalt det til min meddeler. Morten Rosenkjær.

30. Skydsel og rage.

Dyr får maden.

420. Oppe på vore agre har ligget en höj, der hedder *Skorhöj*. Så lod min fader den grave ud og kjøre af vejen. Der var en stor stue i, og min fader fortalte efter hans fader, at han havde set höjen på pæle, og der var dands i den. Der lå en bitte skåde ude på fureme, og den flytter han af vejen. Da han kommer der tilbage, lå pinden der igjen. Så kom han til at se til den, og da manglede der et söm i den. Så gjorde han den i stand. Da han atter kom tilbage, var den henne. Siden lå der et stykke varmt brød på en tallerken, og det gav han hans ene øg. Siden treves det så forfærdeligt.

Höjen skal være falden ned på bjærgfolkene, og så flyttede de. Nogle skal have set dem kjøre op over vore agre til to höje, der hedder *Lyngsøhöje*, og det var, ligesom det var glöj (ɔ: gloende røde) sager, der havde faret. De lånte et par stude af en mand i *Gamborg* at flytte med, og de blev leverede tilbage og lå godt nok i båsen om morgenen, men var døde, og så lå der betaling for dem. Siden skal der have været sådan lykke i Gamborg.

Mens min faders fader var en dreng, lå han med en anden bitte hjordetøs der oppe på de höje, og så fandt de en benknap. Så sidder de og siger: «Det er dwarremandens». Men som de siger det, bliver der sådan en allarm i höjen, som om de havde slået kister i låse. Så

bliver knægtene bange og sætter nord på. Drengen løber tværs over den anden höj, og tøsen ved siden af. Da de kommer et bitte krumme ned på agrene, vil de se dem tilbage, og da stod der for dem at se en bitte dreng på den norderste höj, og han svalrede æd dem.

Niels Korregård, Havbro.

421. Der er en gammel mand her i byen, som ikke kan lide, at nogen ytrer tvivl om bjærgfolkenes tilværelse. Han er lige så forvisset derom som om sin egen. Følgende har han selv oplevet: *Årupgård* var i hans barndom delt i to gårde, Sønder- og Nörre-Årup. Hans fader boede på den sidste. En dag var han og faderen ude at plöje vesten for gården, og han kjørte plov for faderen. Plöjemarken skrånede op ad bakke til en kjæmpehöj, der nu er forsvunden. Så, da de kommer op og skal til at vende ved höjen, opdager drengen en ovnrage i furen, og denne ovnrage var der ikke for få minutter siden. Faderen tager den op, og det viser sig, at hovedet sidder løst; derfor tager han et söm, han har i lommen, og tømrer det fast med. Han lægger atter ragen i furen og plöjer videre. Da de så kom til stedet igjen den næste omgang, var ragen borte, og i dens sted lå der en stor kovring (halvkugleformet brød). Denne tager faderen og skjærer i stykker, og den viser sig at være fyldt med hestehår; han gav hestene kovringen at æde. Denne kovring var fra bjærgfolkene, for det manden havde gjort deres ovnrage i stand.

For manden i nabogården, Sønder-Årup, vilde det gå tilbage. Der var nemlig den mærkelighed ved det, at de kunde aldrig få mad nok på bordet; hvor meget der end blev sat ind, den gik altid til og kunde endda knap forslå. Manden får da endelig på en måde fat i en bjærgmandshat, og da han sætter den på en dag ved bordet, fandt han, at det var ikke så sært, maden gik til, ti der sad ikke mindre end ti bjærgfolk ved bordet og spiste med. Når der nemlig blev kaldt til davre, unden eller meldmad, blev der råbt på folkene fra rålingshuset, og da denne lå meget langt fra yderhusene, som brugeligt var den gang, så måtte man råbe höjt, og bjærgfolkene kunde da høre det oppe i höjen, hvorfor de også indfandt sig til spisetiderne. Men siden den dag, de var blevne opdagede, kom de aldrig mere, og nu kunde manden klare sig.

Joh. Skjoldborg, Kollerup.

422. . . . . Skoldkagen ved siden af höjen . . . . .

De turde ikke selv æde den, men brækkede den i stykker og gav øgene den, og så blev de så stærke og så fede.
Jakob Nielsen, Hestbæk.

423. Dæ plöww en ma*n* hænn we *Roestrop* höww, å da han kam te ænen o a*g*eren, da lå dær e owwnswærk å war i stø*k*er. Så wa di w*e* å baag hjæmm, å så troww han, de wa djæt i*t* owwnswærk, å så håd han no s*æ*m î hans lomm å slåw e sa*m*el mæ. Så plöwe han jo ijæn en ommgå*n*g, å dæn gå*n*g han kam te ænen ijæn, så l*å* dær en skållkaag. Så wist hau e*t*, hwa han sku gjör we dæ*n*, mæn så to*w* han en å ga hans *ø*eg en. De war jo hans mjæneng, te de war djæt i*t* owwnswærk, mæn dæ*n* gå*n*g, han håd så ginn øgen brøe, så hö*t* han nöj hænn i hö*w*en, dær såå: Åå, det na*r*, de skul do e*t* ha gjo*w*, do sku sjæ*l* å æt e, så hå do fåt dæ*n* st*ø*rki, din *ø*eg fæk.»
Bislev. Hans Tyrrestrup, Gjötrup.

424. En mand kjørte og plöjede, og da lægger han sig til hvile ved en höj, hvor han finder en rage, som er i stykker. Så tager han et söm, som han pikker i den og gjör den sådan ved. Dernæst plöjer han videre. Da han kom tilbage igjen til stedet, stod der en meldmad og en dram. Han turde ikke selv tage det, men så giver han øgene det, og så blev de så stærke, at han kunde kjøre så meget med dem, han vilde. Petrine Kristiansen, Mollerup.

425. Der er sagn om, at der er bjærgfolk i *Havhöj* på *Grynderup mark*. Det var i den tid, byerne var sammen om driften. Så drev der en mand på den ager næst ind til höjen, og i det han kjører omkring höjen, så han en skåde, der lå, og bladet var i stykker. Så havde han nogle söm i hans lomme, og så fæstede han bladet på skaftet. Da han nu havde drevet nogle flere omfer (ɔ: omgange) og kommer der omkring igjen, da får han en skoldkage at se, der lå uden for höjen. Så tog han den og delte imellem de to øg, men de andre to fik ikke noget af den — det var jo den gang de kjörte med fire. Siden var de to øg altid så fede. Jens Larsen, Strandby.

426. I *Alstrup lide* var der så meget bjærgfolk. De sad ude på liden så mange bitte bitte mennesker og sad og løskede dem. Det sagde min moder, hun så. De havde tit så meget ude på liden, der kunde skjönne (skinne) og glimre, og det så hjorderne, når de gik nede i kjæret. Men når de så løb efter det, var det væk. Det var jo om dagen. En dag kom der en mand og kjørte ned ad hans kjær, og

da lå der en skåde, som var i stykker. Han fæstede den nu med et söm, han havde i lommen. Da han kom tilbage af kjæret, lå der en skoldkage på pladsen. Han turde ikke æde den, men gav så øgene den.

I Alstrup lide er der en dal, der kaldes *Dwarrehul*, og der er også en *Dwarrehöj*. Kristen Jensen, Fovlum.

427. Vi hørte, det smedede i *Årestrup höj* mange gange, og når det var godt vejr, løb en 2, 3 bjærgdrenge og spillede uden på höjen. Mig og min fader kjørte plov der forbi, og så fandt vi en rage, der var i stykker. Min fader havde et söm i hans lomme, og det smækkede han den sammen med. Siden lå der en kage eller rulling. A så den først og råbte: «Fader, fader, her ligger en rulling.» Han tog sin kniv og skar den i stykker og gav øgene. Det halve af den var lige så fuldt af hår.

Jens Kristian Larsen, Kollerup.

428. I *Hesselbakket* ved Villadses gård i *Dalbynedre* var bjærgfolk, som kom ind til Villadses og vilde låne et og andet. En gang lånte de en rage og kom tilbage med en skoldkage, som de gav hunden, og den døde deraf. F. Estrup.

429. Der var en gammel mand her henne i *Svingelbjærg*, der plöjede en dag på hans mark ved siden af en höj. Da kommer der en bitte pusling med et stort skjæg ud til ham, og han havde en ovnsrage, som han vilde have gjort i stand. Det var nu om formiddagen. Men om eftermiddagen kom han ud igjen med en skoldkage. Den gav han sin hund, og så døde den. Kristian Torp, Ullits.

31. Bjærgfolk i stue og kjøkken.

430. En gammel 88årig mand, født og opvokset i *Höjslev* sogn, Fjends herred, fortalte følgende: I min barndom var endnu troen på de underjordiske almindelig imellem folk. Jeg hørte ofte min moder fortælle derom, og noget har jeg selv oplevet, som i min erindring står i en vis forbindelse dermed. En dag, da jeg som 7, 8års dreng stod i vort kjøkken hos min moder, kom der en ualmindelig lille mand ind af dören. Han hverken hilste eller sagde noget andet end det ene ord: «Munddrink», hvilket min moder må have forstået således som, at han ønskede noget

at drikke, ti hun rakte ham straks et krus med mælk, hun just havde ved hånden. Efter at have drukket vendte han sig og gik, og aldrig senere så vi noget til ham. Det mærkelige var, at ingen af vore naboer eller nogen i nærheden, som vi udspurgte derom, havde set eller kjendt en sådan skikkelse som den nævnte, og at min moder var fuldt overbevist om, at det havde været en af de underjordiske, er jeg vis på. Thea Walther.

431. I en gård i *Skårup* stod konen en juleaften ude i kjøkkenet og var ved at lave nætter til, og så med et stod der en dreng ved hende. Så spörger hun ham om: «Hvor er du fra?» — «A æ To*we*s dreng ude i höjen,» svarte han. «Ja, så ud til Thor til Dæwlen med dig!» Så slap han ud af en bagdör. Den höj, han talte om, var *Skårup höj*.

Bjærgfolkene i samme höj red på deres øg om natten, det var små bitte drenge med røde luer.

Sören Nielsen, Troestrup.

432. Der boede bjærgfolk underneden *Havrdalshus*. Hver gang de bog i huset, så lagde konen en kage af til dem, og når hun så var gået væk og kom tilbage, var kagen borte. Undertiden, når det var koldt vejrligt, og skruen brand i ovnen, så de bjærgkonen komme og sidde der udenfor og give barnet patte, og hun sad også og legte med det. Til sidst blev börnene i huset så fortrolige med det, at de kunde gå hen og pippe til dem. Der var også sådant held ved at have de bjærgfolk. Men en gang havde konen glemt at sætte kagen, og da kom der sådant misheld, indtil konen næste gang bagede. Da huskede hun at sætte kagen af. Mariane Agger, Bjærgby.

433. Min bedstemoder snakkede tit om, hvad hun havde set, en gang hun var oppe ved de gamle degnefolk at hjælpe dem at bage. Der kom nemlig to små drenge og stod for ved ovnsmundingen og varmede dem. Hun fortalte det siden til degnen, men han sagde: «Det skal du ikke bryde dig om, Karen, det er nogle, der bor henne i *Pershöj*.» Hun blev jo forundret over det, men hun kunde nok mærke, at folkene i skolen var vante til det besøg, og de sagde også, at når bjærgfolkene var blevne varmede op, gik de deres vej igjen. Udby, Rugsø herred.

434. Mine bedsteforældre boede i *Kamose* her i *Gudum*. Konen var væver og sad en dag i væven, det var en forfærdelig vinter og knog. Da ser hun ud af vinduet og ser

et kvindfolk komme ud fra heden af, gården lå ved hedesiden, hun gik med bare hænder og arme og kommer ind ad gangdören, men inden for deu stod hun og så sig rundten om og sagde ikke et ord. De snakkede til den, men den svarede ikke, öjnene gik blot runden om. De blev halvt forskrækkede for den. Da den havde stået lidt, lukkede den dören op og gik atter den samme vej, lige ud efter heden. Det var jo én, der vilde have forrettet én ting, men kunde ikke få det sagt. Folkene tykte, det var sært, at den kunde bjærge sig i den frost. Men det må jo have været en sær ting der ude fra heden, en af bjærgfolkene vel sagtens.

Ane Katrine Jensdatter, Kloster-Hedehus.

435. I *Kaldal* havde bjærgfolkene deres handel ved skorstenen og lavede deres mad. De havde en gang en pige i gården, der gjorde kors over ilden, og det var forbøden hende af følkene. Så blev der en farlig tummel i huset, og hun måtte til at have det rettet.

Jakob Nielsen, Hestbæk.

436. Manden i *Kaldal*, Per Kaldal, han gik og plovede, og så kom der et bitte korn dværg-kvindemenneske til og bad ham, om han ikke vilde lægge de furer tilbage igjen, han nu sidst havde plöjet, for hun kunde ikke komme til Österbæk efter vand til hendes börn. Det sagde han ja til og gjorde det også.

Om natten gik deres ildklemme i kjøkkenet i Kaldal lige så klinkende. Folkene kunde høre det. Da var deher ellefolk ved skorstenen at lave til. Men om morgenen stod alting på plads, som folkene havde sat det om aftenen, der var ingen ting at se. Kristen Jensen, Fovlum.

437. Der var en höj tæt ved min farbroders gård i *Grönning* i Salling. Der var nogle derfra, der vilde gå ned i gården og male på deres kværn. Manden var snedker, og så gik han op til höjen med en skarreøkse og flængede i den og sagde: «Fanden skal kløve dig, hvis du ikke bliver af min gård og maler på min kværn, og a skal sådan og sådan handle med dig og tage min økse og kløve dit hoved, hvis du ikke bliver derfra.» Så blev de fri for deres besøg. Maren Andersdatter, Rærup, Farsø.

438. Den gamle Kræn Graversen i *Skaldborg*, Tise, fortalte, at når han kom hjem om aftenen, så han nogle små drenge, der sad på sengesiden og tændte deres piber og rögte af. De spøgede også på en höj, der var vesten

til byen. Når han kom vester fra, så han dem med deres røde luer på. Jebjærg.

439. En aften sagde den gamle kone i en gård i *Åby* til pigen: «Gå ud i kjøkkenet og sæt noget i kakkelovnen,» og det gjorde hun, tog nogle törv og gik hen til kakkelovnsmunden og begyndte at sætte dem ind. Straks begyndte det at lue og blive lyst, og da kunde hun se, at der stod en lille bitte kone i en rød tröje. Pigen blev meget ræd, men alligevel rørte hun ved den lille kones ene arm, og den var både kold og hård. Pigen løb ind og fortalte den gamle kone, hvad hun havde set. «Lad hende stå, den stakkel, ti hun fryser.» Nik. Christensen.

440. Sønden for Vissing ligger *Oshöj*. Der havde en bjærgmand hans tilhold. Han sögte tit ind til *Pilgård*, hvor de satte mad ud til ham. Derfor har der altid været rigdom i den gård. Han viste sig i deres ovnsgrav med en blå lue på hver höjtidsaften. Peder Sörensen, Vissing.

441. Henne i *Rærup* i Kloster sogn var det sådan om natten, som mange småpuslinger affenserede inde i huset. Så var de henne ved den kloge kone, og hun sagde, at der var kun ét hjörne på marken, hvor de kunde bo på og være fri. Så flyttede de gården for det sin skyld, og det var den, Mads Madsen havde. Konen vilde aldrig have snak om den ting. Mette Hansdatter, Krarup mølle.

442. Der har været bjærgfolk i et hus i *Stenild*, og de tog alt muligt. De kom ind ad vinduet, og en pige, der har tjent mig og var fra det hus, har set dem mange gange. De affenserede i huset og tog, hvad de vilde, men aldrig kunde folkene se dem gjøre skade, for alting var der alligevel. Ane Kirstine Kristensen, Nörbeg.

443. En mand, a tjente, i Søgård han havde boet i *Sejstrup* östen Skive og hed Jörgen Kusk. Han sagde, at han kunde ikke være i den gård for rummel og skrummel, og ingen lykke havde han med hans kreaturer. En sommermorgen han vågner og ser op til bordet, da var der så mange små, der sad på bænken og løb op på bordet med røde luer opå, det var af det rette slags. Så blev han jo kjed af at være der og flyttede.
Jörgen Villadsen, Ramsing.

444. Byen *Hønkys* lå för, hvor nu Hellevad Lild kirke ligger, men da beboerne ikke kunde være der for underbostöj, så flyttede den ene efter den anden ud, hvor

nu byen ligger, og fordi de blev kysede derhen, fik byen navnet Hønkys eller Hankys.

Andre fortæller, at byen blev afbrændt af Polakkerne, hvorpå beboerne byggede nede ved åen det nuværende Hønkys. Nik. Christensen.

445. Der var et hus her norden for oppe i heden, og her boede Præjst-Kristian. Hans fader hed Varberg og var præst i Hem, og var bekjendt for, at han kunde spise så meget. Der var sådan allarm og kommers i det hus, te ingen kunde være der. Præsten var ridende derop en nat og skulde sætte det væk. Men kort efter blev huset brækket ned. Anders Kristensen, Törring.

446. I et hus lige her vesten for nede ved Sjørup sø der sad to skræddere og syede. Så gik konen der inde og lo og grinnede. De kunde ikke forstå, hvad hun lo ad, men da hun havde gået sådan en lidt, spurgte de hende jo om, hvad hun lo ad. «I så nok ikke de to bitte drenge, te der stod og tog jert værk og vendte det og så til det, de lo ad jer og var lige så tilpas.» Da siger den ene af skrædderne: «Da tör a — som han kunde bande — ikke være her, især når det bliver nat.» — «Da skal du ikke være ræd for dem,» siger hun, «de går her ved mig hele tiden, og a er helt godt tilpas med dem, for de fornærmer ingen. Når a skulde være ræd, så det galt ud, for her kommer også hver aften et blåt øg uden for dören og lægger hendes hoved på tagskjægget.» Men skrædderne forlod skam huset, den gang det blev aften, de turde ikke være der siden, og konen blev ene tilbage med drengene. Niels Kristian Jensen, Fredbjærg.

447. Sören Kjelddal, der boede på *Nörager mark*, tog en aften Kristen Jakobsen i Tisted op at kjøre. Da de nu kom hjem til Sörens, bad han Kristen trine indenfor og få sig en dram og en bid brød. Mens Sören nu var ude at tænde lys, så Kristen, at der steg tre börn op fra gulvet tæt ved kakkelovnen, en dreng og to piger, og gik hen til Sörens kjole, der hængte under bjælken, og fuslede den på alle kanter, de tænkte vist, der var godt i lommerne. Den tid Sören nu kom ind med lyset, spurgte Kristen ham, om han havde börn. «Nej,» sagde han, «jeg har hverken kone eller börn.» Da Kristen så gav sig på hjemvejen, faldt han først i en skudtörvgrav, så han kom i vand til halsen, og dernæst blev der sådan håndteret med ham, at han blev vild mange gange, inden han vandt hjem.

Han tænkte, det var, fordi han havde fortalt Sören Kjelddal om de bjærgfolk. Nik. Christensen.

448. I Roe, *Grönbæk* sogn, er der en gård, hvor bjærgfolkene driver slemt spil. Gården ligger nemlig lige under bakken, hvor bjærgfolkene bor. En nytårsaften gik manden til Grönbæk, og konen blev da alene hjemme. Da han atter kom hjem, lå hun i sengen og rystede over hele kroppen. Hnn spurgte ham, om han intet havde mærket til, da han kom, for der havde været sådan musik og stöj, at det var helt overhånds. Nej, han havde ikke, og det var ikke så fri, han lo lidt ad hende. Ikke så snart han så var kommen i seng, för tummelen begyndte igjen. Han ud for at se efter, men der var intet at opdage.

En anden aften, da alle lige var komne i seng, hørte de tydelig, at der blev trillet et helt læs sten ned over taget og ned på stenbroen, men da de kom ud for at se efter, var der intet at opdage. A. H. Poulsen.

32. Bjærgfolk tager og bringer tilbage.

449. Tæt op til byen Sebber og Sebbersund ligger *Sebbersundsbjærg,* som også kaldes st. Nikolaj bjærg, sandsynligvis efter kirken, der har stået der. Der er også oppe i en dal en kilde, som kaldes *st. Nikolaj kilde.* Ruinerne af kirken stod endnu i min drengetid, men blev brugte til bygningen af broen.

Oven på bjærget var markjord. En dag går en mand der og plöjer. Da han kommer til enden af ageren, finder han der en skåde, som er i stykker. Han gjör den i stand og finder snart efter en fin kage.

I det hus, der lå næst ved bjærget, kom dværgene tit og lånte hammer og økse o. s. v. Når det var borte, vidste beboerne, bjærgfolkene havde taget det, og det tog de ikke så nöje med, for det er ikke godt at være uvenner med dem. En dag kom der bud fra Sebber kloster, at manden skulde pludselig til hove. Han vil da vaske sig og have sit hår redt og sådan, og så vil han gå ind og tage kammen, der ellers sad under bjælken. Men væk var den. Han skulde hastig af sted, og han brummede da noget over de bjærgmænd, der snappede og tog alting. Så siger konen: «Hys, ti stille, Per.» Hun fik da også tysset på ham. Da han kom tilbage, vilde han se efter, om den nu var kommen igjen, og da sad der en guldkam ved bjælken. «Og det er

nu sandt,» sagde min bedstemoder, «for kammen var i familien i mange mange år, og min bedstemoder sagde, at hun havde set den.»

Sådan fortalte min bedstemoder mig, og det var altså en historie fra hendes bedstemoders tid. C. A. Brögger, Ravnkilde.

450. Der boede en gammel pige i et lille hus i *Sødring* neden for bakken. Hun kom en dag op til degnekonen og fortalte, at bjærgfolkene der inde i bakken havde været inde hos hende og hentet et skilderi, hun tænkte vel, det skulde være til at pynte op med til et gilde hos dem. Hun havde ledt efter det og kunde ikke finde det. Anden dagen stod skilderiet ved enden af dragkisten, så var de komne med det igjen. **Sødring.**

451. Steffen, der boede i et hus vest i *Ry*, han forsikrede, at han om natten hørte hans dör gå op, og så savnede han adskilligt i hans hus, saks og kniv o. s. v. Han var så vis på, at bjærgfolkene havde taget det, og havde brug for det til at klæde lig eller lignende forretninger. Nogle nætter efter gik dören op og i igjen og så var sagerne komne tilbage. De bjærgfolk var fra *Skovsbjærg*. **Rasmus Mathisen, Ry.**

452. I *Bjerre bakke* har der også været bjærgfolk, min mosters første mands søster så dem som lille pige, når de om aftenen løb og legede mellem börnene på gaden, de så ud som små drenge med røde huer på. Når nogen af börnene faldt, slog de et bredt grimt grin op, men hun hørte ingen lyd. Det er også hændet i hendes fødegård, at lys og andre ting har været sporløst forsvundne i nogen tid, og så en skjönne dag er bleven fundet på sin plads igjen. De tror da, at bjærgfolkene har haft det lånt og atter båret det hjem. En gang hang der et gammelt uhr i deres storstue, som ikke gik; men en gang imellem hørte deres dreng, som sov der oppe, at uhret tog til at gå af sig selv en lille tid, men så vidt jeg véd, så han ingen ting. **Karen M. Rasmussen, Linde.**

453. Der er en höj nede ved *Tolstrup*, de kalder *Sadetmagerhöj*, der skal have været så mange dværge i, og de havde gilde der og dandste. Men de mærkede dem også i en gård tæt ved, for dværgene kom og tog et og andet, hvad de brugte, men de leverede det godt nok tilbage igjen.

Fra samme höje fortælles, at der var barselgilde, og konen i gården blev bedt til at bære barnet, men hun

turde ikke komme i det selskab og nægtede det. Siden kunde de snart ikke være i gården for dværgene, de gjorde altid et og andet spilopper. **Just Vinther, Løgsted.**

454. Et kvindemenneske havde en dag været i *Sundby*. Om aftenen, da hun gik tilbage, satte hun sig ved siden af *Balbunes höj* og så i sin kurv efter nogle hosebåndsremme, som hun havde kjöbt. Da blev de borte mellem fingrene på hende, men i det sted fandt hun en metalklump, hun syntes, det var tin. Den gjemte hun på i mange år. Da kom kjedelførerne (ɔ: folk, der rejste omkring og solgte kobberkjedler) en dag og gav hende en kjedel for klumpen, så den må nok have været af guld. **Nik. Christensen.**

455. På *Husby klit* boede en rig gårdmand, han havde en stor gjældfri gård og desuden 4000 rdl. i kisten. Nu var han noget ængstelig for, at pengene skulde blive stjålne, og om natten lyttede han efter den mindste lyd. En nat syntes han, det puslede; han kaldte på sin kone, men ingen af dem kunde siden høre noget. Om morgenen så han efter pengene, men de var alle borte. Dog tröstede de sig med, at de dog havde deres gård, og de kunde vel leve af den. Men da deres to tjenestefolk kom ind og skulde have davre, lå der en grumme hoben snavs på bordenden: «Hvad er dog dette?» — «Å, kast det snavs på gulvet!» sagde manden. Men da konen strøg det ned, var det, som om det nistrede og glimtede. «Men se dog, hvor sært det ser ud,» sagde hun. Manden så, men der var ikke noget at opdage, og ærgerlig sparkede han til snavset. Om aftenen silde kom en fremmed lille mand til gården og bad om nattely. «Nej,» sagde manden, «sidste nat blev der taget 4000 rdl. fra os, jeg er ikke til sinds at have fremmede.» Han blev dog ved at bede, og endelig sagde konen, at han måtte blive i laden. Han gik da derud. Om morgenen, för det blev lyst, var den fremmede oppe. Han gik ind til manden og konen og sagde: «Nu skal I få betaling for husly. På bordenden ligger der penge til jer. Det var snavset, I strøg ned og sparkede til. Havde I ikke huset mig i nat, havde I aldrig fåt pengene igjen, men nu har I været flinke, nu kan I tælle dem, når i kommer op.» Manden og konen talte pengene og fandt dem nöjagtig. Nu forstod de først, at det var nissen, der vilde prøve dem. Siden vil klitboerne nødig nægte nogen fremmed husly. **Marie Sandal.**

32. Bjærgfolks lån af korn, brød, mel, ovntöj o. s. v.

456. Det er sagt af de gamle, at der findes et sted under en banke på *Øksenbjærg*, midt imellem Gjentofte og Søby, hvilken de fordum naboer, synderlig Voldbro-folk haver banket på, når de behøvede og begjærte til låns kobberkjedler, gryder eller andet brugeligt redskab, hvilket de og derefter ved en stund bekom. Thi det blev set og befandtes uden på samme höj, hvortheden de førte det siden lakkeløst tilbage igjen. Men dersom nogen lånsmand da befandtes troløs og svigagtig, da vederfores hannem gemenlig stor vedermod i sine anslag. Ole Worm.

457. I gården *Kudal* (Kodal) i Ørslevkloster sogn, havde fra umindelige tider boet underjordiske, hvilke al tid levede i venskab med gårdens folk. Somme tider hændte det sig, at de lånte hos husmoderen brød, öl eller husgeråd, og de bragte al tid lånet tilbage. De havde deres lejlighed underneden gårdens bryggers, og undertiden frembragte de underjordiske mænd en åbning i bryggersgulvet og tillod folkene på gården at bese værelserne der nede; en enkelt gang foretog også manden på opfordring et besøg hos de underjordiske og forefandt bohave og øvrige bekvemmeligheder af samme beskaffenhed som hos almindelige bønderfolk på de tider, ligesom han blev modtagen med almindelig gjæstfrihed og velvilje. En gang var manden kjørende til mølle, og som han var på hjemvejen, hørte han nogen råbe bag efter sig; han ser sig da tilbage og fik at se en underjordisk mand med korte ben og rød spids hue løbende af alle kræfter for at indhente ham. Den lille fremmede bad ham da tjene sig i, så snart han kom hjem i sin gård, at råbe: «*Attivatti* er død!» Dette lovede manden. Så snart han ved hjemkomsten havde gjort udråbet: «Attivatti er død», åbnedes bryggersdören, og en underjordisk kvinde kom frem og gjenmælede som svar på budskabet: «O ve, o ve! er Attivatti død!» Hun var en lille trivelig person med et par svære bryster, der åbenbart besværede hende, hvorfor hun tog dem med hænderne og lagde dem hver på sin skulder og forsvandt.

Lærer Petersen, Hurup.

458. Et sted var manden hen ved höstens tid kommen i sådan forlegenhed, han kunde ikke få noget korn. Han havde været ét sted og vilde have, og han havde været

et andet, men de havde alle sammen nægtet ham det, og så vilde han jo gå hjem igjen, men da kommer der en mand imod ham, og så spörger han ham om, hvor han vilde hen. Ja, han vilde hjem, og nu havde han gået og villet kjøbe korn, men kunde ingen steder få noget, og han var snart helt ude af sig selv. Så siger denne her mand til ham, at han kunde da få en tønde korn at låne af ham, til han fik indavlet. Stedet blev jo bestemt, hvor det skulde leveres; men det kan a ikke huske, hvor var, og han kom også med det, han skulde give igjen, da han havde fået indavlet. Men så kasserede den fremmede mand det, for det var ikke rent nok, han havde stået på det i hans træsko og torsken det af. Nu måtte han til at stå i hans bare födder og tærske kornet af og gjøre det rent. Dværgen sagde, at det korn, han leverede, havde han stået på marken i hans bare födder og løst (samlet) op, hvad der var faldet af negene, og det var så galt på mandens egen mark, tror a. Jens Larsen, Strandby.

459. Der er to höje i *Ust* (Vust) nordöst for Ellesbøl, de hedder *Korpenshöj* og *Rishöj*. Dem var der ellefolk i, og der var en sti imellem begge höjene, som de færdedes ad. Bjærgmanden i Korpenshöj lånte en mand, som boede tæt ved, en halv tønde rug, og han skulde levere det tilbage igjen, når han fik indhöstet. Da han nu kom med det, vilde bjærgmanden ikke have det, for det var ikke rent nok. Ja, han kunde ikke få det renere og forstod ikke, hvordan det så skulde være. «Ja,» siger bjærgmanden, «men du går inde i loen i kornet med dine træsko på, men jeg sanker det endogså op i mine hosefödder på marken.» Så gik manden i hans hosefödder og tarsk, og så var der ingen ting i vejen.

De gik også al steder og lånte i mit hjemmen. Så kom de også en dag og vilde låne et skywt (skjört), deres datter skulde have bryllup (bojel), og de fik det også. Men så varede det vel længe, inden de kom med det igjen, og så vilde folkene hen og kræve det. Da var det så helt overdryppet af tælle. Det var nemlig selve bryllupsdagen, de var komne, og havde de nu blevet til dagen efter, skulde skjörtet have været lige så fuldt af guld, som det nu var af tælle.

Ingen turde plöje den, for så blev de skidt (syge). Som börn var ví endogså forbudne at tage så meget som en blomst på den. En mand, der boede på den östre side af höjen, plöjede dog ned i den, og han blev nok også skidt. Men siden den tid var det først Risbuskhöjen tog

til at gro. Så vilde de have til, at bjærgmanden fra den anden höj var flyttet hen i den. Nu groede de ris så værgesløst op på den höj. Ane Bolette Justsdatter, Imer i Klim.

460. Der er en stor bakke ved *Bjærg*, norden for byen, der hedder *Bjærgsbakke*, og der var bjærgtrolde i. Der lå et sted ved siden af bakken, de kaldte Hjul-Mikkels, der gik de inde i snesetal og dandsede med bitte røde luer på. Manden han sagde til konen mange gange: «A vil nødig af med dem, for vi har både held og lykke i gården, så længe vi har dem, og hvissom de skal drage fra os, så tror a nu, det vor (vorder) skidt.» Konen sagde: «A var ræd nok for dem det første, men nu tykkes a, det var kjedsomt, dersom vi ikke skal have dem til at gå og pusle, det er jo så rosomt, og det gjör ikke noget.» En dag sagde hun: «Du véd, vi havde ikke flæsk i går morges, og i dag lå der et helt stykke flæsk i saltkarret, det er de da kommen med, Gud véd, hvor de har fået det fra.» — «Det skal du aldrig bryde dig om,» siger manden, «for det smager lige godt. Men du skal blive ved at klage dig for flæsk, indtil vor gris er fed.» Hun föjede til: «Ja, nu behøver vi ikke at spare på flæsk, vi vil æde flæsk hver dag, og tager de så lidt igjen, det skal du aldrig bryde dig om.»

Men så en nat blev der sådan hylen og klagen og anstalt der ude i bakken, te det var da forfærdeligt. Så rejste de derfra alle sammen, og manden græd, og konen græd, og det var tordengalt. De vilde jo nødig have været af med dem. De rejste til *Törring* i Törslev sogn, hvor de samledes alle sammen sønden for Anders Jörgensens gård, og så rejste de videre sønder på, og ingen vidste mere, hvad de blev til.

Peder Justesen Kristensen, Dalbynedre.

461. Forhen plejede folk at gjøre kors i sædbunken, når de havde tærsket, ti så kunde de underjordiske ikke tage noget af den. I *Tjörnede* er der en gård, hvor Höjfolket al tid kom for at låne mel og gryn, når deres eget var sluppet op. «I skal få igjen, når de får tærsket på *Bonnerup*, for der gjör de ikke kors i bunken,» lovede de hver gang; de holdt også ord. Chr. Weiss.

462. En gang da en gammel kone i *Bråby* sad i sin stue, kom der en trold fra höjen på hendes mark ind og bad, om hun vilde låne ham noget brød, da de skulde have stort gilde i höjen. «Jo,» sagde konen, «men hvornår kan jeg få det igjen?» — «På søndag,» svarede trold-

en. «Ja, men hvor får I det fra?» spurgte konen. «Vi får det fra *Næsbyholm*, for på løverdag så kaster de, og når de så har fået kornet lagt i bunker, slår de ikke kors over dem som andre, og så tager vi noget af kornet og bager brød af.» F. L. Grundtvig.

463. En aften, da en gammel kone i *Gudbjærg* vilde til at gå i seng, hørte hun, at det bankede på dören, og da hun så gik for at se, hvem der bankede, så hun, at der stod sådan en lille sær pusling udenfor. Nå, konen forstod jo straks, hvad det var for én, og blev lidt sær, men hun tog sig i'et og spurgte, hvad han vilde. Ja, han vilde da så grumme gjærne låne et par brød, han havde nu været så mange steder hos folk, men han havde ingen fået, og de manglede dem netop så hårdt der, hvor han var fra, de skulde have stort gilde, og havde fået for lidt brød bagt. Så tog konen da et par af de störste brød og gav puslingen dem, og derpå gik hun i sin seng. Da hun nu et par dage efter kommer ud i bryggerset, opdager hun, at der var kommen sådan et par vældige store brød, og da brødene blev skårne over, lå der en hel del sølvpenge inden i dem. Konen var da vis på, at det var de underjordiske, der havde været der og betalt hende for hendes villighed imod dem. H. Pedersen, Hammerum st.

464. En juleaften kom en bjærgmand ind i *Nörre-Tang* og bad konen der om brød. Det var gamle Peder Tang hans moder. Da han fik det, lovede han hende sådan rigdom, og det skulde blive ved i fjerde led, men så skulde der komme tilbagegang igjen. Stine Kjærgård, Ulfborg.

465. Der var bjærgfolk i *Glenthöj* i *Lellinge*, som gik ned i en gård lige ved siden af banken og lånte brød og andet. Der var rigtig en sti, som de gik ad fra gården og op dertil, og jeg har set stien. Hvad de lånte, betalte de godt nok igjen. Hans Nielsen, Todbjærg.

466. I *Møhöj* i *Vedbysøndre* ved Slagelse var der bjærgfolk, og der kom tit en lille mand ind til en skrædder, som boede i Ottestrup vest for höjen, og lånte brød og sligt. Derfor stod han sig så godt, og al ting lykkedes godt for ham. Det var min bedstemoders fader. A. L. –.

467. Der kom en lille nisse og vilde låne et brød hos min bedstemoders fader, som boede i Ottestrup. Han havde en rød lue på og sagde, at han var fra *Møhöj*, som ligger et stykke nordvest for *Kindertofte* kirke. Så fik han også brødet og gik med det.

Samme höj kunde bedstemoder huske at have set stående på fire gloende pæle, og bjærgfolkene holde gilde der inde. Fru Sofie Nielsen, Kjöbenhavn.

468. Östen for *Nörre-Tang* i Ulfborg er en höj med höjfolk i. En kone derfra kom til gården en aften og vilde have en tønde öl. Konen i gården spurgte, hvor hun var fra. «Kjender du mig ikke? vi har endda været nabokoner i så mange år.» Ja, hun var da her nede fra höjen og fik også öllet. Så et par dage efter kom hun igjen og vilde betale det tilbage, og så siger hun: «Så længe du kan lade være at se i den öltønde, skal den nok blive ved at give öl, og så skal din slægt blive ved at have velstand i fjerde eller femte led, fordi du har lånt mig det öl.» Tønden gav også öl i lang tid, men omsider tog nysgjerrigheden overhånd, og hun måtte have set i den, hvad det end skulde koste. Da var den fuld af skimmel og spindelvæv. Så var det forbi både med öl og det hele. Det forekommer mig, at konen fra Nörre-Tang hed Karen. En karl på Testrup höjskole.

469. Der var bryllup ved bjærgfolkene, og de havde lånt en tønde öl i en gård. Den gang bjærgkonen kom med öltønden igjen, sagde hun, at det var godt öl, der var i den, og det skulde aldrig slippe op, når de var forsigtige med at tappe af den og aldrig så ned i den. De tappede også af den længe, men omsider blev konen nysgjerrig og så i den. Da var den fuld af frøer og tusser og spindelvæv, og så kunde hun aldrig tappe af den mere. Rödding i Salling.

470. I *Nollund* havde æ tatterer deres bolig under folkenes beng. Sådan kaldte min oldemoder bjærgfolkene. Det var sådan små folk, og de kom en gang og lånte folkenes öltønde. De måtte ikke se i den, de bragte tilbage, men da konen en gang så i den, var den fuld af spindelvæv. Sören Vistisen, Hoven.

471. Der var en gang en kone i *Klodskov*, og hun havde en søster, som var gift i en anden by. En gang var hun da i besøg hos denne søster, og de sad og snakkede om deres egne ting, og hvad der nu sådan kunde falde dem ind. Så sagde da konen fra Klodskov: «Men hvad er det dog, du gjör ved dit öl, at det er meget bedre end andet öl? det må du endelig sige mig, jeg vilde så grumme gjærne lære at brygge sådan.» — «Ja,» sagde søsteren, «det öl kommer jeg nu så nemt til, og jeg skulde

vel ikke snakke om det, men dig kan jeg vel nok sige det. Der kom en dag en nisse og lånte en potte öl hos mig, og lige siden den tid har jeg haft tønden fuld, så min tap bliver aldrig tör». — «Å, vil du ikke tappe mig en lille tår til, for jeg er bleven så törstig over at høre derom.» Søsteren løb ud med ölpotten, men kom ind igjen med den tomme potte, ti nu var tappen tör, og hun kunde ikke få en dråbe af tønden. Det var, fordi hun havde snakket derom. C. Grove.

472. Ved *Stedstrup, Eskildstrup* sogn, ligger en stor banke, som kaldes *Bjærget*, og heri boede en gang bjærgfolk. En gang da de bagede, blev dejen vel tynd, og en af troldene blev sendt op at låne noget mel i en gård, som hedder *Hejngård*. Han kom til gården om natten, bankede på og sagde: «Vil I inte låne mej noget mel, fo vi hår platted fo tønt.» H. Nielsen.

473. Ved *Ubberup* ligger en banke, som kaldes *Banen*, hvorfra der tit kom småfolk til den gård, der ligger tæt ved, og lånte mel og gryn, men de gav det alle tider tilbage. Når de kom i kvælden, sagde de: «Aften!» og når de gik, sagde de: «Nat!» Talte man om at tænde lys, skyndte de sig at komme bort. F. L. Grundtvig.

474. I en banke ved byen *Sallinge, Hillerslev* sogn, boede der bjærgfolk i gamle dage, som ofte kom ind i byen og lånte alt slags töj af beboerne, men de var al tid meget redelige med at bringe det lånte tilbage igjen.
Sødinge skole.

475. I den nederste gård i *Udby*, der beboedes af Mads Udby, havde bjærgfolkene deres gang. De boede i en lang bakke, der var lige bag ved gården, og så kom de op i en kobås, hvor de brækkede hul og gik omkring i hele gården og lånte folkenes sager, mel og gryn m. m. De vidste godt af dem at sige og var gode venner med dem, og de kom da også al tid tilbage med, hvad de havde lånt.

Bjærgfolkene i *Jakobs bakke* kunde ikke være i *Urte* (ɔ: Udby) by for ringlen og kringlen. Örsted fattiggård.

476. Der var en höj i *Hundborg*, hvor der boede nogle bjærgfolk. Tæt ved höjen lå der en bondegård, og til denne kom bjærgfolkene, som uden tvivl har været fattige, idelig for at låne så én ting og så en anden; men de bar det også al tid redelig tilbage. Bjærgfolkene kom for

resten aldrig ind; de stod altid udenfor vinduet og kaldte, og det var stadig om aftenen. Lars Dybdahl.

477. En af troldene i *Kjællingbjærg* kom til manden i Blegkildestedet, som ligger derved, og bad om at låne en ovnrage. Det gjorde manden da også, og næste morgen stod ovnragen i hans bryggers med et dejlig stort brød, men da han var bange for, at brødet kunde skade, satte han det ud på Kjællingbjærg igjen, hvorfra det næste dag var forsvundet. M. Nielsen.

478. Öst for *Linde*, ned mod Lindbjærg skov, men på denne side af Linde møllebæk og kjæret, ligger *Lindegårde.* Det er to gårde, der för har ligget tæt ved hinanden, men for nogle år siden blev den vestlige flyttet nærmere til byen, så nu ligger kun den ene på den gamle plads. Der er eller har været ellekjællinger i Lindegårde; der er et næsten slöjfet bakke tæt östen for gården, som har været beplantet med granskov; det kaldes *ællkjældsbak.* Det er ikke længere siden, end i mandens faders og bedstefaders tid. Ellefolkene bagte, og så lånte de gjærne deres skåde i gården. Når den så kom tilbage, stod der for det meste en skoldkage på den.

En gang måtte de flytte deres nøds (kostald), og det kom af, at ellefolkene havde klaget over, at det dryppede lige ned på deres bord. Det er virkelig sandt, for den gamle Smed-Såren, der boede i et hus lige over for mit hjem, har fortalt det for sandt, og han var en sandfærdig og godt lært mand.

Man har også set ellefolkenes börn, der løb og legede ned efter Lindegårds mølle; det var nogne bitte nogne med røde luer på; en mand skød en gang en af dem med en sølvknap.

En anden fortæller mener dog, at det var bjærgfolk; de havde deres gang fra *Præsthöj* nede ved *Tvede,* forbi Lindegårds mølle op til bakken eller höjen ved Lindegårde. Møllerens hunde gjorde al tid et slemt spektakel om nætterne; og en aften, da Kristen Andersens fader gik fra Tvede og hjem til Linde, kom der ved Præsthöj to små mænd med røde luer på og fulgtes med ham lige til Lindegårde, der blev de borte. Jeg véd ikke, om de snakkede til ham, men de gik da ved siden af ham. De kom også tit ind i stuen i den östre Lindegård om aftenen og sad og røg tobak. (Sml. nr. 366 og 367.) Karen Marie Rasmussen.

479. Der var bakkefolk i *Jakobs bakke* i *Udby,* men

de kunde ikke være der for ringlen og kringlen i *Judi* by. Så flyttede de ned i *Trindelbjærg bakke*, for de folk i skovhuset ved Trindelbjærg var de gode venner med. Når de bagte, lånte de en skåde ved dem, og når de så bar den hjem, lagde de en kage ved siden af til folkene. A er født i det hus.

Da bjærgmanden flyttede, sagde han et vers omtrent som så:

«Må a ent i Jakobs bak blywv,
I skal mæ ent fra Trindelbjærg dryww.»

Maler Sörensen, Udby.

480. I *Snedsted* var der så mange dværge; det var så skjönt at se på dem, når de løb med deher snurreler eller små røde luer på hovedet, for når de kom til en agerren, så trimlede de lige over den. Det var ikke så sjældent at se dem, de løb og lånte folks skydsler og rager og andre ting, og når man så vilde bruge det, så var det væk. Men det kom altid igjen, og somme tider lå der en skoldkage ved siden af, de skulde have til tak for lån. Min moder har tit fortalt os om dem, men siden vi kom herned, har vi næsten ikke hørt snak om slige sager.

Hans Kristiansen, Vokslev.

481. På en af *Kulby* bylodder er en banke, som hedder *Spurvetoft*, og der var bjærgfolk i, som vilde tit låne i gården neden for. Fik de ikke, hvad de forlangte, kunde man være vis på, at der skete uheld med kreatur eller andet. **C. Grove.**

482. De underjordiske har dog ikke alle forladt *Ry*, ti en mand ved navn Jakob, der er død for nogle år siden, har fortalt, at han tit har set en lille mand gå fra byen og ud til *Koppehöj*, hvor han bestandig blev henne. Man mener jo, at bjærgmændene tit må til byen for at få, hvad de trænger til, og altså færdes imellem os, når vi mindst tænker derpå. **Th. J.**

483. Fra *Bladhöj* på *Snare-Hastrup mark* og hen til en nærliggende gård fandtes al tid en frisk banet sti, uden at nogen vidste, hvem der trådte den. I gården savnedes aldrig öl, og det kom af, sagde folkene, at katten al tid lå på öltønden. Men andre folk sagde, at de havde færdsel med höjfolkene, og derfor var stien al tid frisk, og tønden fuld. **Chr. N.**

484. I en höj et par hundrede alen lige öst for *Grönbækgården* i *Hårup* boede der bjærgfolk. Man så

så tit de små folk færdes ved höjen, og undertiden, når der var gilde hos dem, stod höjen på gloende pæle. Den gang lå der et hus syd for gården, og brønden findes endnu den dag i dag. Konen i huset levede i god forståelse med bjærgfolkene, og en dag gav de hende et skjört, som de sagde, hun kunde bruge hver dag uden at slide det op, og det skulde endda blive kjönnere, jo længere hun brugte det, men hun måtte aldrig gå i kirke i det. En søndag morgen, som hun var ved at feje i sin stue, hørte hun klokkerne ringe i *Linå* kirke, og da hun syntes, at det var ved tiden, hun kom af sted, så hun ned ad sit skjört, som nu var blevet rigtig kjönt, så hun syntes, at hun ikke havde noget kjönnere at komme i. Hun gjorde sig derfor hurtig færdig og gik i kirke uden at tænke på advarslen fra bjærgfolkene; men da hun kom i kirkens våbenhus, forsvandt det pæne skjört, så hun stod i sit simple underskjört og måtte i en fart skynde sig hjem, men siden den tid så hun ikke mere til bjærgfolkene, og hun fortrød hårdt at have gjort dem imod.

Hans P. Nielsen, Skjellerup-Nygårde.

485. Her oppe i *Fårtoft* ved Overgård var der også en höj. Der kommer en bitte mand, om han kunde ikke låne en silkekjole, hans datter skulde giftes. Han får den, og det bliver bestemt, hvor længe han måtte beholde den, men det gik over tiden, og de blev rædde for, at kjolen skulde ikke komme igjen. Så sender de en dreng ned til höjen, der skulde råbe om den, og så kom kjolen også, men den var overbegjort med vokspletter. Så sagde de, at dersom de havde ladet dem beholde den, til de selv var komne med den, så havde den været ligeså overbesat af guldstjærner, som nu af vokspletter. Bryllupped var nemlig ikke til ende, og bruden var i kjolen endnu, da budet kom. Else og Maren Dissing, Skallerup.

486. En gang sad en pige i kjørhuset og malkede. Da så hun på én gang en bjærgkone komme op af jorden, og hun beder pigen om at låne et skjört og den stribede tröje, da hun skulde til barselgilde næste søndag. Da pigen nølede, truede hun hende med, at hvis hun ikke gjorde det, skulde både hun og koen synke ned gjennem jorden til dem. I en hast løb da pigen ind efter töjet og fik det godt nok tilbage i uskadt stand. Vestjyll. Holger Rørdam.

487. På en gård i *Ty* boede dværgene i bagerovnen og stjal fødevarer der på gården. Ingen mærkede noget til dem uden tjenestepigen, for hende åbenbarede de sig.

De kom en dag og bad hende låne dem sit spejl, da der skulde holdes stort bryllup iblandt dem, og bruden skulde pyntes. Hun fik da lov til at se bryllupsstadsen, men blev jaget af tjenesten, da hun ikke vilde sige, hvad hun havde set, og husbonden havde hende mistænkt for, at det var hende, der havde stjålet hans fødevarer. C. M. Carstensen.

488. En mand, som boede i en gård i *Jandrup*, havde en kobås, hvori den ene ko al tid døde. En dag, som konen sidder og spinder, går dören pludselig op, og en lille bitte pige af störrelse som en finger trådte ind og bad om at låne en saks. «Hvad vil du have den til?» spurgte gårdkonen. «Til at skjære min søsters brudekjole, hun skal have bryllup i morgen.» — «Hvor bor I?» — «Ude under det hyldetræ der ved muren har vi vor nedgang.» Det træ stod netop lige ud for den ulykkelige kobås. Konen spurgte nu om, hvor brylluppet skulde stå. «I eders store kakkelovn. Vil du se noget af stadsen, skal du i morgen se derind akkurat ved middagstid, men du må da vogte dig for både at le og snakke.» Til sidst siger konen: «Da I bor der under hyldetræet, kan du så ikke sige mig, hvordan det kan være, at den ene ko i båsen al tid dør.» — «Jo, dens urenlighed løber ned på faders bord, og så bliver fader vred og drejer halsen om på den.» Den underjordiske fik nu saksen, som slæbte langt bag efter hende, da hun gik. Anden dags middag så konen ind i kakkelovnen, og var der da ganske rigtig bryllup der inde. Der var en lille præst og en tilsvarende degn og sådan latter og lystighed, at konen til sidst måtte le med, men så forsvandt det hele. Manden flyttede sin kobås, og siden døde ingen af køerne der. H. M. I.

Fortælleren kaldte dem ellefolk. De ligner imidlertid ingenlunde de beskrivelser, man i andre egne af landet giver af ellefolk.

489. På en bondegård i *Satrup* havde man underbosfolk, der især opholdt sig i et kammer i den ene ende af huset, der kaldtes æ kleve. De var til jævnshold usynlige. En søndag formiddag kom en lille pige hen til tjenestepigen i huset og begjærede en saks og en redekam. Først sagde hun nej, men da de lovede, at hun skulde få brudestadsen at se, lod hun dem få, hvad de forlangte o. s. v. J. L. K.

490. På den vestligste gård i *Svendstrup*, Brede sogn, var konen en søndag formiddag ene hjemme. Som hun stod for skorstenen ved maden, kom pludselig en lille

bitte kone hen til hende med gyldenstykkeshue, sort skjört, blåt forklæde og rödt livstykke. «Jeg vil bede jer låne mig en saks at tilskjære min datters brudeklædning med» o. s. v. Da toget drog gjennem stuen, og vognen med brudens moder kom forbi, rakte hun en saks hen imod konen, som denne stiltiende modtog. Ved nærmere undersøgelse viste det sig at være en saks af det fineste guld. Den skal længe have været gjemt i familien A. L.

491. På en gård på *Als* kom nogle små nisser ofte for at låne et og andet, når de skulde have gilde. En dag kom de igjen, og da bad de dötrene at komme med der ned i höjen, da der skulde være barnedåb. Pigerne syntes også, det kunde være morsomt nok, og gik med. Om aftenen, da de atter skulde hjem, fyldte nisserne dem forklædet, som det så ud til, med hövlspåner, og takkede dem, fordi de havde gjort dem den ære at komme der ned. Da de unge piger kom hjem, lo den ene ad, at de havde fået törklædet fuldt af hövlspåner med hjem, og kastede dem i brændekurven, men den anden gjemte dem i sin kommodeskuffe. Næste dag hun vilde se til sine hövlspåner, var de blevne til guld, og nu fortrød den anden ordentlig, at hun havde kastet sine bort. Der var blot blevet hængende én i forklædet. Marie Johansen.

34. Bjærgfolk stjæler öl, dej o. s. v.

492. Der boede nogle nisser i en höj ved *Brandtbjærg*, og de vilde komme og malke folkenes køer. Men for at forebygge det bar folkene i Brandtbjærggård, som ligger ved siden af, hver höjhellig-aften mad ud på bjærget til dem. Det var også væk hver helligmorgen efter, og så lå der 2 skilling til dem i deres skorsten.
Klavs Peder Madsen, Tåstrup.

493. En mand fortæller, at da han i sin ungdom vogtede på *Nihöjene* ved *Rækkende* og stod og borede med sin kjæp ned i en af dem, blev den taget fra ham ned i höjen. Da han kom hjem og fortalte det, skjændte hans husbond på ham derfor. Rasmus Olsen.

494. Min moder lå på *Rollishöj* imellem *Skjellerup* og *Skjellerup Nygårde* og paste höveder tillige med andre knægte. Så var der en stor dreng, de kaldte ham Bitte-Krude-Anders, hans fader kaldtes Store-Krude-Anders,

han lå med hans kniv og vilde grave nogle rödder op, de kalder Pimpinellerod, og de andre knægte så til. Kniven lægger han så fra sig på höjen nedenfor et hul, som var der og lignede et rottehul. Allerbedst som de nu sidder der, skrider kniven op og glider ned i det hul. Den gang den var kommen ned i höjen, giver det sig til at dundre nede i den, som om de kjørte med kareter der inde. Krude-Anders, der var lidt större end de andre, siger så: «Der er, F. skal tage mig, skånneri i höjen!» og så rendte de derfra alle sammen lige så stærkt, som de kunde. Jens Bærtelsen, Vole.

495. Kræn Pallesen lå oppe i *Nörreskoven* som hyrdedreng på et stort bjærg, der er ved *Potnæs-tangen*. Da hørte han noget der nede og blev ræd, og så kylte han hans kniv. Den slap ned i bjærget, og så begyndte det at gå under ham, som hele bjærget skulde have skiltes ad. Så løb han derfra og fik aldrig hans kniv mere. Ry.

496. En pige i *Panderup* sad ved en höj at spise sin mad, men måtte i det samme løbe efter køerne, og da hun kom tilbage, var maden borte, dværgene havde taget den. Nik. Christensen.

497. På *Knivholdt* hede var der en höj med som et hul i på søndre side af höjen. Når det var regnvornt vejr, så gik hyrderne der ind i ly. De var seks i alt, og det var i fællesdriftens tid. Der var et stenbord og små sten som stole ved siden af at sidde på. Der sad de så og spiste deres meldmad, og tit lod de noget brød ligge; det havde ellefolkene da taget, når de kom tilbage. Men når meldmadsklædet var bundet om brødet, havde de ikke magt til at tage det. Sådan fortalte min moder også — og hun sagde ingen lögn — at når de gjorde stöj, kunde ellefolkene stå bag ved stenene, som var der til vægge, og kikke ud. Når det var solskinsvejr, gik de uden til med deres røde luer på. Tellef Kristensen, Vedsted.

498. Et sted syntes de al tid hver gang de bagede, at der var en kage mindre, når de blev bårne på loftet, end når de blev tagne ud af ovnen. Deher dværge havde deres gang ned under kværnen til deres bolig. Nik. Chr.

499. En kone i nærheden af *Höjbjærg* havde stöbt lys til höjtiden, og hun vidste bestemt, hvor mange der var. Da hun så kom juleaften for at hente ét, var de borte næste alle sammen. Troldene i Höjbjærg havde taget dem til festen i banken. Chr. R.

500. I Povl Nörs gård lå manden på bænken om aftningen og sov, og folkene var ikke komne ind. Så kommer der én ind med en messingspand og giver sig til at øse i den af dejen, der stod i dejnkarret ved siden af kakkelen. Så vågner manden og flyver ned af bænken. Drengen bliver så forskrækket, at han render fra spanden, og så havde de den i år og dag at vande deres føl og kalve af. Men en aften, de havde den ude ved stalddören, blev den henne.

Johan Worm, Sundby.

501. En kone hørte en dag börnegråd nede under gulvet i hendes stue, og hun hørte også, at den underjordiske kone tröstede sine börn med at sige: «Græd nu bare ikke, börn, for i morgen skal konen her oven for brygge, og så skal I nok få öl.» — «Det skal dog blive lögn,» sagde bondekonen ved sig selv, og da hun næste dag bryggede, lod hun slet intet öl løbe på gulvet. Nu hørte hun atter de underjordiske börn græde, og deres moder tröstede dem igjen og sagde: «Ti nu bare stille, börn, i morgen falder hun der oppe og brækker sit ben, så skal I få blod at drikke.» Bondekonen faldt også dagen efter og brækkede sit ene ben.

H. Petersen.

502. I en höj, som kaldes *Drengehöj*, ikke langt fra *Langdos* vesten Tisted, boede nogle bjærgfolk, som var meget tyvagtige. En gang løb nogle börn uden for höjen og legte. Imidlertid hører de nogle börn græde inde i höjen; derpå hører de en stemme, som siger: «Græd ikke, i morgen skal I få varmt brød, Krogs kone har dejnet i dag.» Med det samme hører de en anden stemme, som siger: «Det kan ikke hjælpe, for hun har gjort et kors over dejnkarret.» — «Jo, det kan,» blev igjen svaret, «for hun gjorde intet kors, för hun dejnede.» Börnene løb nu hjem og fortalte deres forældre det. Da tager Krog en slude (knippel) i hånden og sætter sig ved dejnkarret for at vogte det. Hen ud på natten kom bjærgmandens kone med en kjedel i hånden hen til dejnkarret. Da hæver Krog hans slude og slår hende over begge armene, at kjedlen faldt, og hun forsvandt. Så vidt jeg véd, skal denne kjedel være til endnu.

Lars Dybdahl.

503. En husmand, der tjente ved en gårdmand, han lå ved en höj og passede kvæg, og så hørte han nogle små börn, der græd inde i höjen for brød. Da sagde moderen til dem, at de skulde ikke græde, for i måår skulde Nisses kone bage, og hun slog ikke kors over hendes dej. Det var netop det sted, hvor manden tjente. Han sætter sig

så om aftenen i kakkelovnskrogen med en slagel i hånden. Om midnat kom der så en kvinde ind ad dören med bare arme og en jærngryde med bøvl over i hånden, så hun kunde bære den. Så siger hun höjt: «Sov alle dem, der sover,» og dermed kastede hun sövne på dem, så de sov hveren og var ikke til at vække, andre end ham med slagelen, ham kunde hun ikke få i sövne. Så satte hun jærngryden ved siden af dejtruget og tog låget op og öste *di* (dej) i med hendes hænder. Da slår han ned på hendes arme med slagelen, te hun gav et stort skrig og flöj ud af dören og lod hendes gryde stå. De brugte den gryde i mange år til at fodre deres svin af, indtil endelig en aften de glemte den ude, da så de den aldrig siden.
Lem, Salling.

504. Omtrent öst for *Höje* by, Lunde sogn, ligger en höj grusbanke, kaldet *Gammelhöj*. Her er bjærgmænd. De har för gået hen i den første gård til höjre i Höje og stjålet öl fra manden der. For omtrent en snes år siden så en pige en aften, sådan lige i russet (ɔ: mörkningen), en lille grå mand gå på Gammelhöj. Det er det sidste, der er set til bjærgmændene her. P. Jensen, Kværndrup.

505. I *Höjbjærg* ved *Tårnborggården* har boet trolde. En gang havde en kone der i nærheden brygget öl. Så om natten hørte hun noget uden for, der råbte: «Læg hid og did over öllet, ellers kommer bjærgmanden og ta'r det.» Konen lagde da et kors over ölkarret, og trolden måtte nu kjönt lade det være. Chr. R.

506. En bonde i *Vollerup*, Raklev sogn, hørte en aften silde, at det puslede i ölkammeret, og da han nok kunde forstå, at det var trolden, besluttede han at gjøre en ende derpå og råbte til konen: «Mo'r, stå mig bi og hold et kors over mit hoved.» Så åbnede han dören, men så ingen, hvorimod öllet strömmede brusende ud af hans bedste fjerding. Troldene havde nemlig ikke fået tid til at sætte tappen i af angst for korset. V. Boye.

507. Et sted boede der ellefolk under deres skorsten. De kunde lette et par sten og så komme op. Konen var så forlegen med dem, for de vilde drikke hendes öl, og så klagede hun til deres karl. Han bandt sig ind i noget halm og lagde sig lige inde under siden af karret. Så kom de og vilde sætte dem på kanten af karret for at drikke, men som de kom én for én, pirrede han til dem, og de væltede ned i karret. Det kunde de ikke forstå,

de blev gale og sprang op og opdagede endelig, hvad der lå ved karret. En nat efter kom de og tog ham i sövne og lagde ham på bolværket over deres brønd. Da han nu vendte sig, plumpede han i kjelden og druknede. Siden den tid var der ingen, der turde fornærme dem.

Kristine Madsdatter, Havredal.

508. I gamle dage boede der nisser i en höj på *Fyen*, og om aftenen rådslog de om, hvor de skulde stjæle noget öl, hvilket de behøvede. Nogle sagde, at de skulde gå til degnens, men de fik til svar, at det var så magert, og enden blev da, at de skulde tage af bødkerens, for det var så fedt. Da de nu kom der, krøb de ind ad vinduet til hans ölkjælder, hvor de gik rundt og smagte på öllet og fandt til sidst en tønde, hvor der var godt öl, og den skulde de da til at slæbe bort. Men bødkeren, som var vågen, hørte det bulder, der var i hans ölkjælder, og gik ned for at se, hvad det var. Men da smuttede alle nisserne ud ad vinduet igjen så nær som én, der ikke kunde komme så hurtig af sted som de andre, og derfor måtte smutte ned i en tom öltønde, der stod. Men da manden så spidsen af en rød hue stikke op deraf, slog han spundset til på tønden og gik sin vej. Da han nu fortalte sin kone, hvad han havde gjort, bad hun for nissen, men manden svarede, at han skulde nok lære det tyvepak at lade hans öl være i fred. Så måtte da den arme nis sidde i tønden om natten, men i taphullet var der ingen told, og hullet var så stort, at han kunde få to fingre der ud ad, og så fik han boret så stort et hul, at han kunde stikke sin ene fod ud, og hvad ser så bødkeren om morgenen: nissen hoppende af sted i tønden på sit ene ben over gården. Da han kom hen over rendestenen, faldt tønden fra hverandre, og nissen pilede til höjen det bedste, han havde lært. Deraf fik han navnet Haltekok. Da han nu kom ud til höjen og fortalte de andre nisser, hvordan det var gået ham, så besluttede de, at de vilde hævne sig, hvilket de også gjorde, for næste nat gik de hen og tog tappen af alle bødkerens öltønder, så alt öllet løb ud. F. L. Gr.

509. I *Oshöj* og *Salthöj* på *Mærsket* har i ældre tider boet trolde. En mand kjørte en gang der forbi med en tønde öl, men pludselig blev hestene stående, og hvor meget han slog, hjalp det ikke, han måtte trække dem hjem og lade vognen stå. Da hørte han nogen råbe: «Oshöj stodder og Salthöj kjælling, kom nu, lad os svire.» Om morgenen, da manden kom efter tønden, var öllet borte.

Chr. R.

510. Troldene fra *Borrebjærg* lånte tit fødemidler i en gård i *Boeslunde*. Når de så gjældte igjen, satte de det på en sten uden for gården. Men siden fandt de på at stjæle på møllen. En møllersvend, som endnu lever, har fortalt, at der en dag blev taget et stort hul ned i en møllepose, men han kunde ingen se. Så tog han sin kjæp og slog rundt omkring, og så blev der intet mer taget. Chr. R.

511. På en mands mark i *Vivild* var der en stor bakke, og i den boede tre trolde. Hver Voldborg aften kom de ud og tog noget af det, der var nærest ved deres hjem. Manden, der ejede jorden, havde en gang glemt to harver og en plov på marken, og dem tog de og brændte. Men hvad der var mærket med kors, kunde de ikke tage. Så var det atter en Voldborg aften, de havde deres harver og ploven stående ude, og manden var ikke hjemme. For nu ej at miste dem skulde karlen gå derned og skrive kors på dem. Han gik også, men da han kom til den første og vilde bukke sig og skrive, gav trolden ham et ørefigen. Så vilde han gå til den anden og prøve, om det var lige sådan. Den trold satte hånden på hans nakke, trak frakken af ham og beholdt den. Nu flygtede han hjem og fik intet udrettet. Så gik den bitte dreng hen til hans moder og sagde, om han måtte ikke gå. «Kan du da gjøre det?» sagde moderen. Ja, det var han vis på. «Du véd nok, hvad du har i dine lommer.» Ja, det var et stykke kride og så en rönnepind. Så gik han nok så glad. Da han kom et stykke hen ad vejen, kom han til at tænke på, hvad han nu skulde gjøre for at hindre troldene. Han gik jo med kridtet i hans lomme, og så skrev han først et kors på hans kind. Kors var troldene jo bange for, og så undgik han da vel at få ørefigen. Dernæst tænkte han på, at den anden trold havde taget karlen i nakken. «Men så vil a binde den rönnepind, a har i min lomme, i mit mundklæde og så sætte pinden om i nakken.» I det samme var han kommen til den første harve og bukkede sig så ned og skrev. I det öjeblik gav den første trold ham en under øret. Men korset på kinden brændte igjennem hans hånd, så han skreg og løb sin vej. Da drengen nu kom til den anden harve, kom den anden trold og slog ham i nakken, da han böjede sig ned over den. Men så visnede troldens hånd. Så skulde han hen og slå kors over ploven, og da han nu havde set, hvad virkning den rönnesplind havde på den anden trold, kom han i tanker om at ville tage den og vise den tredje trold den. Da han nu kom, holder han pinden frem og siger: «Kjender

du det? det er en splint af Jesu kors.» Så blev den tredje trold til kul. Han tog et bitte stykke af det kul med sig hjem og kommer nok så glad og siger til hans moder: «Så du, a stod mig for troldene! og den splint, a havde, var da også en stump af Jesu kors, som min bedstefader sagde. Når a bliver stor, så kan a gå, hvor a skal, for troldene er bange for mig» Ane Margrete Fris, Bode.

512. Min fader kom til *Borg* at tjene, og han passede fårene af hele byen. Så var der to höje, de kaldtes *Tinghöje,* og de ligger på Hesselmed mark. Det kunde tit give et skrald i de höje, te æ får kunde rende langt ud ad heden, men han vidste ikke, hvad det var. Folk mente jo, det var sådan en gammel stengrav, der skød sammen, men det kan én nu have sin betænkning om. Så var det en aften, det var sådant et koldt vejr af æ søndöst, og han havde hele flokken af Borg by, men der var en gårdmand, der hed Eske, hans får var sådan simple. Min fader gik forved fårene hjem ad, og ilav han kom til byen, så manglede han Eske hans får. Se så måtte manden med ud at lede. Min fader vidste, hvor han sidst havde haft dem. Så kommer de ud til Tinghöje og går lige sønden om dem. Da de kommer om til søndöstkanten, hvor der lige var en grön kant, der stod som en tøndesæk, sådan så det ud til, så siger min fader: «Hvad er det?» Manden gav ham et skub, for han var ræd, men det var min fader ikke. Den sæk var surret neden for hvert hjörne med halmbånd, og det gik overkors, så der blev langvejs ruder. De gik så begge uden om sækken og om til den anden side af höjen, der stod fårene. Hvad der var i den pose? det fik min fader ikke at vide, for ingen af dem turde jo se, hvad der var i den. Simon Bojsen, Billum.

35. Bjærgfolk stjæler mad ved gilder.

513. En gang var der bryllup i en gård her i nærheden *(Uggerby)*. På en höj ikke langt fra gården sad der en hyrde og så på toget til og fra kirke, og da nu toget svinger ind i bryllupsgården, siger han sådan halvhöjt: «Ja, hvem der nu var med dèr!» Næppe var de ord slupne af ham, för han ganske tydelig hører nogen råbe: «Tag min hat!» og med det samme ser han en hat komme trillende ved siden af sig. Han griber hatten og sætter den på hovedet, og straks ser han en hel række bitte små

mænd i røde tröjer løbe fra höjen og ned til bryllupsgården. Nu er hyrden straks på det rene med, at det er höjfolket, der vil til bryllup, og han løber derfor bag efter for at se, hvad de kan have der at gjøre. Først var han lidt barge for at gå ind i gården, for det er nu sådan en egen sag at komme ubuden til bryllup, men han opdagede snart, at hatten gjorde ham usynlig, og han gik derfor ind i stuen til gjæsterne. Der inde var höjfolket allerede i færd med at tage for sig af spise- og drikkevarer, den ene tallerken mad og den ene kande godtöl forsvandt efter den anden for öjnene af gjæsterne, uden at disse kunde blive kloge på, hvor det blev af. Hyrden skyndte sig nu at tage for sig af retterne, indtil han havde fået det, han kunde spise og drikke. Så gik han tilbage til höjen igjen, smed hatten og sagde: «Tag min hat!» og straks var hatten forsvunden. Således fik hyrden sit ønske om at komme til bryllup opfyldt. **Sören Bastholm, Bjærgby.**

514. Der ligger to gårde ved hverandre i *Tårs* sogn, som hedder *Stagsted*, og straks vesten for ligger to store höje, som kaldes *Stagsted höje*. Så var der bryllup i Öster-Stagsted, og der drev en fårehyrde fra det sted ude i marken og vidste ingen ting af, inden der kom en hel snes hatte trillende ned af höjen, og med det samme kom der en hel del bitte nøkkerer ud af höjen, og de tog hver sin hat, og så såre de tog dem på, så blev de henne, og han kunde ikke se dem mere. Da han mærkede nu det, råbte han: «Lad mig få én!» og lige med det samme kom der også en hat trillende ned til ham, a véd ikke, enten den var hvid elller sort, og så satte han den på og lod fårene gå, men fulgte med alle de andre, for de kunde vel se hverandre, når de havde hattene på. De sætter ind ad bryllupsgården og ind ad den fornemste stue. Den kone, der havde den bestilling at sætte på bordet, hun satte det ene fad ind efter det andet og blev ved at hælde i flaskerne, men det blev alt sammen henne, for höjfolkene slugte jo i dem af det. Så siger hun til kokkekonen, at hun kunde ikke forstå, hvordan det gik til, for alt det, hun bar ind, det blev også fortæret, og det blev vist galt med at få maden til at slå til; det gik jo så vidt, at det var rent umuligt at tage imod folkene, når de kom fra kirke. Så gav drengen sig til kjende og fortalte, hvordan det havde sig. **Kristen Jensen Krog, Jetsmark.**

515. På en gård ved navn *Vasholdt* i Vendsyssel plejede bjærgfolket at have tilhold, uden at nogen på

gården vidste det, dog undrede konen sig over al den mad, folkene spiste til middag; for der var aldrig så mange grød på bordet, at de jo blev spist. En dag lå kvæghyrden ude på marken ved en lille höj, da der blev ringet til middag. Straks hørte han nogen i höjen råbe: «Ta mæ mej (min) hat! ta mæ mej hat!» — «Ta mæ mej hat!» råbte nu også hyrden, og straks smed bjærgfolket en hat op til ham, som han tog på, og gik nu hjem for at spise til middag. Men hvor forundret blev han ikke, da han så, at hveranden mand ved bordet var bjærgmand.

Fortalt af en kone, der bor på Mov hede. Lovise Hansen.

516. Tæt uden for *Svansbjærg* i Kjøge-egnen ligger en höj, som hedder *Lunden*, og i den er der höjfolk. Niels Olsen i *Bastrup* har set höjen flakt ved höjlys dag, og småfolket mylre der inde. Der var en tid, da Svansbjærgerne aldrig kunde holde gilde, uden at jo mad og drikke slap for tidlig op, og ingen kunde begribe, hvordan det gik til, for der havde været fuldt op af begge dele. Endelig en gildesaften fik man grunden at vide. En karl, som skulde flytte kvæg, forlod gildeshuset, og da han går hjem ad, ser han Lunden rejst på fire røde pæle. Som han nu går nærmere til, hører han en stemme råbe: «Giv mig min hat, jeg har glemt den.» Karlen, der var en modig fyr, råber: «Giv mig også min!» og i det samme ruller en hat hen for hans födder. Aldrig så snart han har sat hatten på, för han kan se alt, hvad der går for sig, og han ser da tillige, hvordan småfolkene bener af, alt hvad de kan, ind ad byen til. Han skynder sig bag efter, og da han kommer ind i gildeshuset, finder han ganske rigtig en bjærgpusling sidde ved siden af hver karl og tage ordentlig til sig af retterne. Nu lukker han dören i lås og fortæller de andre, hvordan det hænger sammen, og for at de selv kan se, låner han dem én efter én hatten fra höjen. Men da karlene først fik syn på, hvor de sad, kan det nok hændes, at puslingerne fik ordentlig klø, og fra den tid kom de ikke mere til gilde i Svansbjærg. Hatten fandtes længe der i byen. G. Rode.

517. I *Målbjærg* boede en nisse, der var konge over en stor del af bjærgfolkene her omkring. Så var der stort bryllup i *Kjølby*. Den gang folkene var komne fra kirken og skulde til bordet at spise, så kom nisserne. Da folkene var taget til kirke, lå der en hjordedreng ude ved siden af bjærget, og han hører, der bliver sådan dumren der nede, og de råber: «Tag mig min hat, tag mig min hat!» Nu

var det en dristig dreng, den samme hjordedreng, og han råbte: «Tag mig også én!» Så svarer de: «Der er ikke andre end faders den gamle.» — «Ja, tag mig den.» Så fik han hatten på, og så kom dwarrene jo op, og de går til Kjølby, men drengen følger med, for han tykte jo, han kunde lige så godt gå, som de kunde. Da de kommer ind i bryllupsgården, var gjæsterne ved at gå til bords. Dværgene stak dem op imellem gjæsterne, hvor de fandt for godt, og så begyndte alle at spise. Men maden blev for lidt, og kokkepigen kunde ikke forstå det, for hun havde lige så meget her som alle andre steder. Så blev de færdige til at skulle dandse. Troldene kom ind i dandsestuen tillige med de andre, og de dandste med deres egne fruentimmer. Da folkene havde dandst en tid, kom de til at slå hyrdedrengens hat af, og så stod han der inde i hans gamle klæder. Nu vilde de jo have at vide, hvordan han var kommen der, og så fortalte han det, men han kunde ikke forstå, hvi de ikke kunde se ham. Den gang han gik hjem til gården, sagde han goddag til de folk, han kom forbi, og de så efter ham, men kunde ingen ting se. Det kunde han jo heller ikke forstå.

Thomas Jensen Nörgård, Næsborg.

518. En dreng her ovre ved *Holmgård* gik ved en höj og vogtede får. Så hører han nogen råbe inde i höjen: «Moder, tag mig min hat, moder, tag mig min hat!» Sådan var der en 5, 6 drenge, der råbte. Så render drengen også hen til höjen og råber: «Å, tag mig også en hat!» De svarede: «Der er ikke andre end din faders den gamle, vil du have den?» — «Ja, lad mig få den,» sagde drengen. Det var sådan ved middagstid, og de skulde ned og have deres middagsmad på Holmgård. Den gang de kommer til bordet, kunde denher dreng med hatten se, at de andre dwarredrenge rendte på bordet og hjappede af folkenes mad. Så kunde de vide, hvor deres mad blev af, de havde ikke för kunnet begribe det.

Jens Begs enke, Sundstrup.

519. I min fødeby, *Kjølby*, er der et stort rundt bjærg, *Vårbjærg*, og oppe på den höjeste pynt er en höj. Al det første om foråret, fårene kunde komme ud, da sögte vi fårehjorder op på det med fårene, det hørte ellers til herregården, men lå for det meste udyrket. Så sad vi der oppe ved höjen for at sidde lidt i læ, og da kunde det give sådanne skrald i höjen, at fårene blev bange og løb deres vej, og vi løb bag efter, for vi havde jo hørt de gamles fortællinger.

Om morgenen, når det ringede til davre på *Krastrup*, en fjerdingvej derfra, skulde bjærgfolkene derned og have noget i deres potter. Så siger dværgene til hverandre: «Tag mig min hat tag mig min hat!» Da siger en karl, som hørte det: «Tag også mig én!» Så kommer der en dværg og siger: «Du må undskylde, vi har ikke uden faders sörgehat, og den må vi ikke tage.» Der var en gammel kone, og hun fortalte mig det.

Der blev båret mad op til byhyrden, men imens han så gik hen og mödte kreaturerne, gik bjærgfolkene hen og åd maden, men potten lod de dog stå. Vesterbølle.

520. I en höj ved *Irup* opholdt der sig nogle bjærgfolk. Det var sådan for en tid siden, at folkene fik så ussel en kost på Irup, at de næsten ikke kunde spise den. Der blev tit klaget til herskabet, og dette undredes selv over, da maden var god, når den blev indbåren, hvordan den så på et öjeblik kunde forandres og blive så dårlig; men hændelsesvis kom man dog efter, hvorledes det hængte sammen. En dag da et stort stykke skjødesløs dreng, der vogtede fårene, lå i middagsstunden ved benævnte höj, hørte han, i det der blev ringet til middag i gården, at der blev råbt af flere stemmer inde i höjen: «Hvor er min hat, hvor er min hat?» I det samme råber drengen: «Der er ingen uden en gammel pjalt af min faders, lad mig få den.» Han havde knap nok sagt dette, för der lå en hat ved ham. Han satte den uden videre på sit hoved, og straks kunde han se, at höjfolkene strömmede ud af höjen og ned i gården, og drengen bag efter for at se, hvad de vilde der. Da så han, at de sad rundt om på bordet og spiste, og så snart de havde afspist, vendte de deres bagdel til og gjorde fadene fulde igjen, og derpå gik de. Straks derpå kom folkene og skulde spise, så fortalte drengen den hele historie. Avlskarlen tog da hatten for næste dag at se dette; det gik, ligesom drengen havde sagt, og just da de var i færd med at gjøre fadene fulde igjen, tog avlskarlen en skarp kniv og snittede værktöjet fra den ene af dem. Dette hjalp, og siden den tid kunde folkene godt spise deres mad. Lars Dybdahl.

521. En karl skulde til bryllup. På vejen kom han forbi en höj og hørte sådan skjælden og banden derinde. Da var det dværgene, som var oppe at slås om deres hatte. «Giv mig min hat!» og «giv mig min hat!» Han holdt stille og hørte på det. «Det kunde være herlig, om jeg også kunde få en af de hatte,» sagde han. Fik deres

gammelfaders, når han vilde komme tilbage med den om aftenen. Red til bryllup o. s. v. Tog omsider hatten af og ønskede fæstemanden til lykke. Denne spurgte, hvorfor han stod her og ikke sad til bords med de andre gjæster. Ingen budt ham og vilde ikke selv gjøre sig næsvis. Fæstemanden fik også hatten på, og så dværgene spise med. De blev drevne ud med en slagel. Fæstemanden døde straks efter brylluppet, og karlen havde aldrig en helbredsstund mere. Nik. Christensen.

522. I *Vester-Årup*, som den gang var to bøndergårde, havde de en höverdreng, der lå og passede på fårene. Så blev der kaldt til onden, og hövderne skulde da gå og passe dem selv så længe, men en dag kom han ikke hjem, og da folkene forgjæves ventede efter ham, spiste de deres mad og gik igjen til deres arbejde. Om aftenen, da han kom hjem, sagde manden: «Hvordan kan det være, du kom ikke hjem i middag?» Så lo drengen og sagde: «Jo, a var også her hjemme.» — «Det kan a ikke vide.» Jo, så fortæller han, hvordan det forholdt sig. Han havde ligget oven på en höj, og der hører han, te alle dværgfolkene de råber: «Tag mig min hat, tag mig min hat!» Så siger han: «Da tag også mig én.» Da drengen nu fik den hat på og kom hjem, kunde ingen af folkene se ham, men han kunde se deher bitte folk de løb omkring på bordene og øste i dem og søb, men heller ingen af dem kunde folkene se. Det eneste, de mærkede, var, at de aldrig kunde få gryder store nok at koge maden i. Men uagtet der blev spist så megen mad, var der alligevel sådan velstand og middel, te det var forskrækkeligt. Så da manden hørte drengens fortælling, sögte han om råd for det, og han fik også bjærgfolkene forvist, men aldrig blev der sådan lykke i gården mere. Jens Krist. Smed.

523. Der var dværge et sted, hvor folkene var så forkomne og forsult, de kunde på ingen måde skaffe til veje det, de kunde spise, og det var, for det at dværgene kom ind og spiste med, men de var usynlige. En dag kom der en mand derind, og han havde fundet en hat et andet sted, hvor dværgene også havde været inde, og så gik han med den hat, men da det var en dværgehat, så kunde han se dem og se, at dværgene stod rundt omkring bordet, ja, endogså inde imellem benene af folkene, men de kunde ikke se alt det småværk. Så siger han: «Hvordan kan det være, I er så mange mennesker her? det er også et mirakel, te I kan skaffe føden til veje til så mange folk.»

Så lærte han dem, at de skulde læse, för de begyndte at spise: I Jesu navn går vi til bords. Det hjalp, så forsvandt dværgene. Niels Pedersen, Stjær.

524. *Årup* har to gårde. Manden i den sønderste gård kunde ikke forstå, hvordan det kunde være, at maden aldrig kunde slå til. Så talte han med hans nabo om det, for han gik i såden armod, at der var ikke råd til. «Det skal have gode veje,» siger naboen, «der har du den hat, den kan du sætte på, når du kommer hjem, og I skal til at spise.» Sagen var, at rållingen lå så langt fra udhusene, at de stod og·råbte, når folkene skulde ind til deres mad, og det kunde bjærgmanden i *Åruphöj* høre, og så rejste bjærgfolkene hjem til gården og spiste med dem. Anden dag, da de taler til mad, så går manden ind og sætter hatten på og ser, at bordet var rundt besat med ene små nogne, og de hug i dem, alt hvad de kunde. Men da nu manden havde fået dem at se, så forsvandt de. Jens Krist. Larsen, Kollerup.

525. En trold boede i *Blishöj* ved *Væggerløse* på Falster, han syntes godt om en bondekone der i byen, som tit trakterede trolden på bondens bekostning, navnlig mærkede manden, at den bedste mad blev borte. Han blev da tungsindig og gik omkring i landet og spurgte, om ingen kunde sige ham, hvor maden blev af. Han kom da også til Fribrödrebakkerne, en halv mil fra Stubbekjøbing. Da mödte han en pusling, der spurgte, hvad han fejlede, han så så sörgmodig ud. Manden fortalte det. Nu var puslingen uven med Blishöjstrolden, han gav manden en salve til at smøre sine öjne med, derved blev manden så klaröjet, at han kunde se to myg sidde og mages på Stubbekjøbing kirketårn, gik så hjem, og blev sat til bords af konen; men al den mad, der duede noget, tog trolden, satte sig dernæst på bordet og gjorde lidt der. Manden, som nu så det hele, tog en kniv og skilte trolden ved det, han ikke gjærne vilde miste. Trolden rejste sig, løb ned af bordet og bort, idet han råbte: «Han så mig! han så mig!» Severin Toksværd, Höjet ved Nykjøbing på Falster.

526. Her inde i *Hårup* var der barselgilde, og så kom en af gjæsterne for sildig, de var allerede begyndt med at spise. Da han kom ind, så han, at der sad nisser omkring på suppefadene og labede ligesom katte. Så sagde han noget om det, og da sprang de ud af dören og sagde: «De så os, de så os!» Rebekka Stovstrup.

527. Ved et bryllup i *Tvede* kom de til at mangle

mad, fordi bjærgfolkene fra *Koldbakken* usynlig var til stede og slæbte afsted med store börringer. Sofie Lund.

528. Om Bonavedde fortælles der, at han kunde se underjordsfolkene, hvor andre slet ikke tænkte på dem. En gang var han gjæstbuden et sted, og når han kom ind i stuen, så han, at der sad lige så mange af de små til bords som af de rigtige folk. Men så tog han en ildtang, gik ud og gjorde den gloende, og kom ind og vilde nappe underjordsfolkene om næserne med den; det blev de så bange for, at de spoede dem at løbe deres vej.
Kr. Skovmand.

529. En moster, a havde, hun drev med hendes får ud efter *Husbjærg* i *Hammershöj*, da hun var en 6 år. Da kom der en bitte dreng til hende, når hun åd hendes meldmad. Det var en bitte tyk prygl med en snoldlue på. Han tog en bid, når hun tog én, og bed af den modsatte ende. Så klagede hun sig hjemme over, at hun fik for lidt meldmad, for sådan og sådan var det. Da de hørte det, turde de ikke lade hende gå ved fårene længere, men gav hende anden bestilling. Niels Krist. Pedersen, Nörbeg.

36. Råb på eller tale til bjærgfolk.

530. Når fårehyrderne lå ved fårene ude på marken, kravlede de stundom ude på höje og bakker, og idet de slog med deres hyrdekjæppe, sang de:

«Bjærremand, bjærremand Bind'!
æ do hærind',
så ska Fanden føør dæ ue mæ sæjsten egepind',
fii ofår, å fii obåeg,
å fii ve hwæe sii.» Jeppe Jensen.

531. I *Sønder-Felding* sogn er der en höj, som hedder *Troldhöj*. Når vi hyrder samledes på den, sagde vi ofte til bjærgmanden, som skulde bo i höjen:

«Bjærremand, bjærremand Bennd!
er du her ennd?
så ska du føres ud med femten jegepennd.»
T. Kristensen. R.

532. «Bjærgmand, bjærgmand Tudlilut
vil du mig noget, så kom herut.»
Bruges i en börneleg. J. T.

533. Nogle hyrder var en gang kommen sammen med

deres får ovre i *Papsø, Torning* sogn, hvor de da forslog tiden med at lege, tog hinanden i hænderne, løb omkring en höj og sang:

«Bjærgmand, bjærgmand Bomm,
er du her ind', skal du her ud komm.»

I det samme løb fårene til skade, og enhver løb efter sine. Da de kom tilbage til höjen, løb de forskrækket tilbage, for oppe på höjens top lå en lille underlig skikkelse, som de alle tog flugten for, og siden gjentog de aldrig legen.

J. Jensen, Refshalegård.

534. Når man vil kalde bjærgmanden ud af en höj, går man hen til den og råber:

«Bjærgmand, bjærgmand Brinde!
er du herinde,
så skal Fanden føre dig ud med femten gloende pinde
og en stålstang på din nakke.» P. K. Madsen.

535. Når börnene løb runden om den höj på *Snorup* mark tolv gange og sagde:

«Bjærgmand, bjærgmand Binnd!
er du herinnd,
så skal Fanden føre dig ud med tolv jegepinnd,
tre æfor, og tre æbag, og tre ved hver side,»

da gav det et skrald inde i höjen, og så slog han hans kiste i låse. Det var helt sikkert. Niels Tranbjærg, Tistrup.

536. I *Femhöje* i *Velling* sogn bor en bjærgmand, som hedder Find. Hyrderne, som vogtede får ved höjen, gik derhen og råbte:

«Bjærremand Finnd,
er du her innd,
så skal Fanden jage dig ud med alle vore egepinnd!»

Med det samme hørte de et svært rabalder i höjen, og siden den dag lod de sligt være. P. K. M.

537. På min fødegårds mark her i *Sejling* ligger *Svinhöj*. Den var der bjærgfolk i, og ingen turde fare om ved den om aftenen. Der blev set lys på den og hørt rabalder i den. Da vi gik der i min hjordetid, var vi store karle om dagen og sagde: «Bjærremand, bjærremand Buu, er du herind', så kom herud med di hwitoppe luu.» Så gav det et rabalder — kom det os da for, og vi løb ned ovenpå hinanden og næsten trådte hinanden, til vi kom på et stykke rug. Der kunde bjærgmanden ikke komme og tage os. Samme höj blev slöjfet for en 20 år tilbage. Der var et stort gravkammer i den, hvori lå et forfærdelig langt sværd, og uden om en forfærdelig masse sten. Jens Jensen Skov, Sejling.

538. Der var en bitte höj knold på Peder Frandsens mark i *Ø*. Rundt omkring den var der nogle små huller ind i höjen, og der stod nogle lyseblå fyrreskjelde, én for hvert hul. Så var der en bitte hjordedreng der, han gik om dagen og tog skjeldene fra. Han sad også på knolden og bankede på den og sagde: «Bjærgmand, bjærgmand Binnd, est du herinnd, så skal Fanden føre ham ud på femten jegepinnd.» Nu sad han der og trask på höjen så længe, te bjærgmanden blev kjed af at høre på det og kom ud. Så render drengen hen på ruglandet, der var rundt omkring ved, for han vidste, at det var bjærgmanden forment at gå på rugen. Så rendte bjærgmanden rundt omkring knolden og råbte: «Kom af det bløde, og kom på det hårde.» Hvis drengen havde nu kommet af, vilde bjærgmanden jo have snakket med ham. Det blev drengen jo klog på, og han blev siddende, te husbonden kom ridende og fik ham op på hesten og red hjem med ham. Siden kom drengen ikke på den knold. Ole Mønsted, Hulbæk.

539. Min bedstefader fortalte, at han og andre drenge om aftenen var henne ved *Tofthöj* i *Gadbjærg*, og der løb de og legede oppe ved de höje, der ligger nord for byen. Så vilde de drille bjærgmanden, og så råbte de:

«Nis mæ di nies, å Tulli mæ di to!
æ do herinnd, så skal du udgo.»

Så rejste höjen sig, og der kom en hel mængde småfolk, og drengene løb ad byen til det bedste, de kunde. Bjærgmændene fulgte dem, indtil de kom til broen. Da drengene kom så løbende over bækken, gav det et plask i vandet, og så så de ikke mere til dem. Lærer Nielsen, Tågelund.

540. En mand i *Börsmose* var ridende hjem ad her fra *Ål* af, og da han kom forbi *Lille-Jens höj*, sagde han: «Jens, kom her ud og skjænk mig!» Så kom han og med en sølvtommel. Det slog manden bag over sig, og så tog det hårene af hesten. Nu red han så stærkt, han kunde, for Jens var bag efter ham. Han red ind i en rugager, og der kunde Jens ikke komme, så han beholdt bægeret.
Gunde Gundesen, Kjelst.

541. På halvøen *Hindsholm* på Fyen har fordum været en mængde jættestuer og dysser, og adskillige er endnu bevarede. Når man kommer ad den höjt liggende landevej forbi *Martofte* og *Brockdorff* ud ad Fyenshoved til, ser man til begge sider af vejen på de smalle landstykker mellem vejen og vandet mægtige gravhöje og rester af dysser. Især vil man lægge mærke til en stor

meget jævn, rund höj, der ligger på en naturlig bakke ved Martofte. Den bærer navnet *Moseshöj*, og i den findes en nu udgravet «gangbygning», der er en af de störste og smukkest byggede i Danmark; den består af et kammer, der er 32 fod langt og 7 fod bredt, og én til dette førende gang, som er 22, 23 fod lang; den er så höj, at man kan gå omtrent oprejst der inde, og væggene og loftet er over alt dannet af höje, smukt tilpassede sten. Om denne höj findes adskillige sagn. Der fortælles, at den om natten står på gloende pæle. Og af gårdmand Lorens Nielsen i Martofte er fortalt følgende: En gang gik ungdommen fra Martofte til nabobyen *Snave* for at lege jul. Da de kom forbi Moseshöj, råbte en ung karl, der vilde være rask på det, op til höjen, om bjærgfolkene ikke vilde med til juleleg. Nu hørte de en stemme i höjen: «Mose, giv mig min røde hose, jeg skal med de Martofte drenge til Snave at lege levj (udtryk for juleleg).» Martofterne gav sig nu til at løbe, men bjærgfolkene efter dem. Martofterne nåede dog lige at komme igjennem Snave vangeled i det öjeblik, bjærgfolkene tog i det udvendig, og når man er kommen igjennem vangeleddet, kan bjærgfolkene ikke gjøre én noget.

Af samme mand og af en anden, hvis moder tjente hos den kone i Snave, der omtales i sagnet, fortælles videre: En kone i Snave gik en dag hen ad vejen til Martofte og siger da hen for sig, just som en skruptusse krøb over vejen. «Du laver nok snart til barsel». Om aftenen banker det på ruden. Det er bjærgmanden fra Moseshöj, der vil have konen med hjem for at hjælpe hans kone ved hendes barselfærd, og af sted måtte hun til Moseshöj. Da barselfærden var overstået, bød bjærgmanden hende et glas vin; men hun lod det løbe ned over sine klæder, og de var også straks svedne af på de steder, hvor vinen kom. Så gav han hende en hob sten i forklædet og fulgte hende uden for. Men hun var jo, lige til hun rystede, og livet sad hende i halsen. Så snart bjærgmanden var borte, smed hun stenene og rendte hjem. Lidt smul af dem var lige godt blevet hængende ved forklædet, og da hun næste dag tog det frem, sad der guldkorn på det.

J. E. Boesen, Sorø akademi.

542. Midtvejs mellem *Martofte* og *Snave* ligger *Peder Moses höj*, hvori der tilforn boede dværge. En aften, som nogle unge folk gik fra Martofte til Snave for at lege jul og kom tæt forbi höjen, fik en lystig fyr iblandt dem det indfald at råbe: «Hej, hej, bjærgfolk,

vil I med til Snave at lege jul?» I det samme hørte de det råbe inde i höjen: «Peder Mose, tag mig mine hose, jeg skal til Snave at lege jul!» Men da de derpå hørte en snakken og buldren med kistelåg derinde, blev de alle sammen bange og skyndte sig ad Snave til. Lidt efter viste sig i dören til gildestuen en lille pusling, og folkene blev end mere bestyrtede, end de för havde været. Dog nogle af dem bød ham ind, og han gik også og spögte med dem en tid af natten. A. C. P.

543. *Høgebjærg* (udt. Höjbir) ved *Jyderup* er en meget höj, regelret kegleformig banke midt i en stor skov og er selv aldeles skovklædt. I den boer troldenes konge. For en 50 år siden voksede der et stort træ nede på foden af denne banke; det var åbent oven i, og man så tit en damp stige i vejret derfra som fra en skorsten. To drenge, der havde været hos præsten, kom en dag her forbi. Da sagde den ene: «Kom her ud, trold! så vil jeg i tre år tjene dig i Fandens navn!» Denne dreng var nu ikke til at få fra höjen igjen, men blev ved at gå forvildet om og tosse ud og ind. Til sidst faldt han om og lå som død, og i fire dage efter måtte han ligge i sengen, men derefter kom han sig. V. Bennike.

544. Den tid vi boede i *Skjensved*, traf det sig, at en mand kom sildig fra Kjøge, og da han kjørte forbi *Naver bjærg*, råbte troldtöjet inde i bjærget: «Det skal Filaks have.» Manden smurte på hestene og kjørte, alt hvad töjet kunde holde. Da han nu kom hjem, fortalte han, hvad der var mödt ham, og det rygtedes snart i byen, hvorpå nogle drenge gik ud på höjen og gjorde stöj og allarm; men især råbte de på Filaks, uden at de dog så eller hørte noget; ti om dagen lader troldtöjet sig aldrig se og har heller ingen magt. Men nogle dage efter, da Hans Ol's folk var meget silde ude at höste, viste de en lille dreng, der havde været med at gjøre stöj på bjærget, hen for at flytte to heste, der stod töjrede ved samme. Da han kom der hen, kom der en lille halt, sort kjælling ud af höjen og løb efter drengen. Denne løb, alt hvad han kunde, men kjællingen nåede ham og slog ham over hans ryg med en lille stav. Da drengen kom tilbage til höstfolkene, var han stum og kunde ikke tale et ord, men pegede og tegnede for sig. De troede, at det var af skræk, men da han ikke kom sig dagen efter, sögte de med ham til præsten, der dog ikke kunde hjælpe, för han havde været på bjærget og talt med troldtöjet, da gav det ham mælet igjen. Johannes Olesen.

545. Min bedstefader har en gang fortalt, at da han og nogle andre drenge en gang var inde i *Höjris skov*, kom de til en höj, og der så de ved middagstid nogle små drenge med røde luer løbe rundt om höjen. Så gav de sig til at råbe på dværgen og dværgkonen. Hun kom først ud og var en lille lav kone, og han kom sidst og var den mindste af alle drengene. Så satte hun efter dem, og de løb, men så kom de for en å og havde nær ikke kommet over den, men hun blev stående ved den anden bred. Siden turde de ikke kalde på hende. Rödding.

546. To börn sad og legede på *Barnehöj* i *Landsgrav*. Da fik en af dem i sinde at råbe, at Barnehöjskjællingen skulde komme. Pludselig blev der sådant rabalder i höjen, så drengene gav sig til at løbe, og den ene glemte sine træsko. Men han, som havde råbt, turde aldrig siden gå forbi Barnehöj om aftenen. A. N.

547. Der var en gård i *Eskildstrup*, som havde haft mange ejere i kort tid, og de var enten snart døde eller blevne forarmede og smidt ud af herremanden. Så kom der en ny mand, og den aften, da han flyttede ind i gården og kom inden for porten, sagde han: «God aften, Skalle!» — «Aften!» sagde en stemme oven over porten. Manden eller karlen, for han var ugift, sagde: «Er her nogen, som jeg ikke kan se, så beder jeg dem til gjæst lille-juleaften.» Den bestemte aften kom trolden, just som bonden og hans folk var færdige med deres staldtjeneste og var komne ind i stuen, men havde dog endnu ikke tændt lys. Da han trådte ind, sagde han: «Aften, og en glædelig jul alle sammen.» — «Hvem er du?» sagde bonden. «Jeg er den, du bad til gjæst i aften.» — «Så vær så god at sidde op til bordet og tag en bid mad.» Trolden satte sig og spiste. «Nu beder jeg dig til gjæst lille-nytårsaften,» sagde trolden. «Ja, det er godt nok, men hvor boer du?» — «Når du bare går uden for din stalddör, så træffer du mig nok.» Den bestemte aften gik manden uden for stalddören og blev ført ned i troldens bolig. Den så smukt og godt ud, syntes han, og trolden bad ham til bords. Han satte sig op, og de spiste risengrød. Men som de bedst sad og spiste, snappede trolden hurtig fadet af bordet. Bonden blev lidt forundret over det, men han tog mod til sig og sagde: «Hvad skal det betyde?» — «Ser du ikke, det drypper ned på bordet?» spurgte trolden; «derfor er det, at ingen kan bestå i gården, men vil du flytte stalden hen i en anden længe, så skal du blive en rig mand her.» Det gjorde bonden, og så gik det ham godt. H. Nielsen.

548. En herremand havde en gård, som ingen vilde have i fæste. Men til sidst tvang han en karl til at tage den, og da nu den ny ejer den første morgen kom til gården, hilste han i sin utilfredshed på den med de ord: «God morgen, Skaldepande!» — «Hvor véd du, at jeg hedder Skaldepande,» svarede én — og det var nok en trold — henne fra laden, «men det er nu det samme med det, vil du opfylde, hvad jeg begjærer, så skal vi nok komme ud af det sammen.» — «Ja, det vil jeg gjærne, hvis det er til at opfylde,» svarede manden. «Det er ikke andet, end at du skal flytte din stald, for kreaturernes urenlighed flyder al tid ned på mit bord.» — «Ja, det skal jeg nok,» svarede manden.

En juleaften gjorde trolden sin datters bryllup, og manden så hele stadsen, de dandsede i gården, og alle döre og porte flöj op, men ingen så noget, uden manden.

P. Olsen.

549. På *Tårnholm* gods var en gård, som næsten al tid stod folketom, fordi ingen kunde være der for spøgeri. Til sidst tvang herren en karl til at være der, men det var og en dristig fyr, som ikke let lod sig forbløffe. En aften gik han hjem fra byen, hvor han havde leget på gade, og da han kom i nærheden af gården, sagde han: «God aften, Skaldet!» Han mente gården, fordi den var så nøgen; men trolden, som spøgede der, hed Skaldet, han kom derfor straks hen til karlen og sagde: «God aften, du er den første, der har nævnet mig ved navn, dersom du vil lyde mig, så skal du blive rig. Du behøver blot at lave stue, hvor du har stald, og stald, hvor du har stue, ti skarnet fra din stald er mig til besvær.» Det gjorde karlen, og siden lykkedes al ting for ham, så han snart blev en rig mand.

Chr. R.

550. Der var en mand i *Fåborg,* de kaldte for Mads Kusk i *Agerbæk.* Han og hans kone, de var ude i mosen at læsse et læs kjærhø. Så kom der en bitte mand med en rød lue på vippende over knoldene hen efter *Gavlbjærg.* Det bjærg sigtede han efter. Så siger konen: «Hvad er det for en én, der kommer med den røde lue på?» Manden kunde ingen ting se, og hun måtte stå og vise efter den med hånden. Den kom fra *Rishöj* og satte over efter det andet bjærg. «Da gad a nok set den karl», lægger manden til at bande. Lige i det samme, som han bander den slemme bande, sigter den bitte mand lige efter dem. Da han kommer nær hen til dem, så kan manden

se ham. Han giver sig nu til at læse hans Fadervor, for han tænkte, at han kunde læse ham fra sig, og så vender han også om og fortsætter ad Gavlbjærg til. Gavlbjærg er et stort fladt bjærg, min fader har boet derved i 30 år, og a kjender det så godt. De vilde have til, at bjærgfolkene i Rishöj og Gavlbjærg havde omgang med hverandre.

Kai Burchardt Nielsen, Harte.

551. I *Nörbjærg,* en gård i *Gjötrup,* havde de en hund, som aldrig tav nætter ud. Tæt ved gården var en lille höj. En aften, da karlen vilde gå til *Drøstrup,* kom han forbi höjen og gav sig til at råbe efter bjærgmanden. Næste aften gik han igjen til Drøstrup og bar sig lige sådan ad. Da kom bjærgmanden ud og spurgte, hvad han råbte efter ham for. Karlen vidste ikke, hvad han skulde svare hertil. Bjærgmanden sagde, at det kunde endda blive godt, når han vilde få deres hund bunden eller skudt, for han kunde ikke komme til brønden for den, når han hentede vand om natten. Gjorde han det, skulde der komme lige så megen lykke til gården, som der för havde været vanlykke; men blev hunden ved at gå løs, skulde det gå ilde både med karlen og de andre folk der. Karlen gik da lige hjem og fortalte sin husbond, hvad bjærgmanden havde sagt. Manden lod straks hunden skyde, og han kom ikke til at fortryde det. Nik. Christensen.

552. Den nys bortdøde Frann-skrædder, der troede om sig selv, at han kunde mane rotter bort ved læsning, havde en krøbbels, forstandssvag dreng. Det er velbekjendt, at skrædderen nødte ham til at anråbe troldfolket i *Maglehöj,* der ligger lige over for *Tudse* skole, om penge. Det skete med de tre gange gjentagne ord, der fremsagdes i skrædderens overværelse: «Fader, fader, giv mig penge!» Men forgjæves. F. Dyrlund.

553. Den gamle Villads her i *Ersted* — han boede i den allervesterste og sønderste gård — det var sådan en heksemester, og han kunde komme deher bjærgmænd og ellefolk i tale, når han vilde. Så boede der en bjærgmand ude på hans mark i en bakke, der hedder *Kringelbjærg,* sønden for vejen til *Årestrup,* der er en grusgrav i den nu, og ham kaldte de Kringelbjærgmanden. Se, ham sagde gamle Villads, at han kunde komme i tale, når han vilde. Så var det en aften, at han og Kolde-Per og Sören Östergård — det var netop ham, der siden kom til at bo i Tveden — de sad og svirede i den nordvestligste gård her i byen, og da de havde fået dem nogle

dramme, så begynder Villads at prale af, at han kan komme denher bjærgmand i tale, og dersom de vilde følges med ham op til Kringelbjærg, så skulde han kalde på ham, så de kunde få ham at se og komme til at snakke med ham. Ja, de vilde da godt med, sagde de, måske fordi han ikke skulde tro, det kunde forskrække dem. Så rejser de jo af derud med hverandre, og så siger Villads, hvordan de har at forholde dem. «Nu skal vi gå tre gange omkring bjærget, og når a så slår tre gange i bjærget med min kjæp, så kommer han mossel.» Nå, de spaserer jo omkring bjærget, og så slår Villads ned i jorden med kjæppen og råber åpå ham: «Davbjærremand, kom her ud, der er to, der vil tale med dig!» — «Der er tre,» sagde Kolde-Per. Men han vilde ikke komme. Han slog anden gang, og der kom ingen. «Ja, når a slår nu tredje gang, så kommer han mossel. Han tænkte måske, de skulde være blevne forskrækkede og rendt deres vej. Nå, så slog han tredje gang, men der vilde ingen til at komme. I det samme giver en hund sig til at gjø så stærkt, det var netop Sören Bravlstrups her oppe ved skoven. «Nu véd a mossel besked,» sagde gamle Villads, «bjærgmanden er gået derop, og på den måde kan han jo da ikke komme ud til os i aften.» Sådan slap Villads for at kalde bjærgmanden frem, for de skal jo begå dem med lögn, og hvordan de kan, når de kan ikke nærere.

Villads så så tit deher bjærgfolk, han så, de gik og spaserede fra *Bavnhöj* og ned til degnens fåresti, og derfra og ud til Kringelbjærg, og de gik og tog hverandre i armen og havde voksfakler eller lys i hånden. Der var en gang et kobbel får, dèr slap ned for ham i Kringelbjærg, og havde han ikke haft så meget mere klogskab, så havde han aldrig fået dem igjen; men han læste dem op, for han havde Cyprianus og hans bøger og kunde komme Gamle-Jerrik i tale. **Jens Kristensen, Ersted.**

554. Mosemanden går fra *Nedre-höje* til *Hammel höje* på *Djörup hede*. Der var en sti tværs over markerne, og det så ud, som én kunde have gået med en høle og skåret kornet af hele det strög. I de sidste år er den sti forsvunden. A tror, a er kommen imod ham en aften. Det var i *Karls mose* neden for *Snorup höje*. Han så ud som et almindeligt menneske. Der fulgte en dreng med mig, og han bad godaften, da vi kom til ham. A sagde til drengen, han skulde tie stille, «én véd ikke, hvem én snakker til om aftenen». Men han bad en stor dæwel på, at vilde han ikke svare, så skulde han få noget andet,

og da drengen gik med et töjr, slog han løs efter skikkelsen. Da blev den så stor, så stor for vore öjne at tykke. Men det blev ved at passe sin vej, og vi paste vores. Drengen blev straks så syg og brækkede sig, te a döjede nok med at få ham hjem, a måtte bære ham til sidst, og han var syg en tid lang efter. Jens Mark, Vokslev.

555. En aften efter solnedgang red nogle drenge ud for at søge efter løsgående heste, som skulde bruges næste dag. Det var i den tid, da folk lod kreaturerne gå vårløst (ɔ: hvor de lystede), som det hedder på bornholmsk. Da drengene kom til *Haglebjærgsbakkerne,* red de derop for at se sig om. Her traf de en mand, som de ikke kjendte, han spurgte dem, hvor de agtede sig hen. «Vi er ude at lede efter smådjævle,» svarede de muntert. Med ét forekom det dem, at hele höjen stod i lys lue, hvorover de blev ikke lidet forfærdede og sögte at komme derfra, hvilket dog ikke lykkedes dem för næste morgen, ti hvordan de end vendte og drejede sig, var de bestandig på höjen, dog gjorde ilden dem ingen skade. Den ukjendte så de ikke mere til. For fremtiden vogtede de sig meget omhyggelig for disse slemme bakker. Chr. Weiss.

En karl kaldes på Bornholm dreng, og man har benævnelserne hoveddreng, dreng og halvdreng for forkarl, karl og större knøs. En dreng kaldes derimod for hårra, og pigen pejin, samt et pigebarn pipling.

556. En mand havde været ude at spille til et gilde, men kom sent hjem. Da han kom forbi en banke, hørte han en græde. Han spurgte så: «Hvad fejler du, min lille?» men fik intet svar. Han gik videre, men med et råbte én med vældig stemme ham ind i öret: «Hvad fejler du, min lille.» C. M. L.

37. Ophør med höjes ødelæggelse. Atter istandsatte höje. Husvilde bjærgfolk.

557. En mand gravede mönnetörv på en höj på *Holte mark,* og da han havde ført dem hjem, kom bjærgmanden hen til ham og sagde, at han skulde tække hans hus igjen, ellers skulde han nok vise ham, hvad magt han havde over ham. Manden førte da törvene tilbage.

Ellekonens lys (vættelyset) brænder endnu ofte om natten på den höj, og der må da findes en skat i den. Nik. Christensen.

558. På Gryderup mark i *Boeslunde* er en banke, som kaldes *Boeshöj*, hvor der nok i ældre tid har været underjordiske. En mand vilde en gang tage en sten væk, som lå derpå, men en stemme råbte der nede: «Lad mig beholde mit hjem, så skål du få lykke i dit hjem.» Manden lod da stenen ligge. Chr. R.

559. *Øland* ejedes for en snes år siden af en hr. G. Tæt vesten for våningshuset ligger en meget stor höj omgivet af en grav, og den ene side af höjen er bevokset med kratskov. I samme skal være en guldrok, hvorfor gården skal gjenopbygges, når den en gang brænder. G. fik i sinde at anlægge en mølle på höjen og begyndte med at lade den jævne oven på. Den første nat, efter at arbejdet var begyndt, kom et par små grå mænd ind i stalden til en gammel rögter, som lå der, og pålagde ham at sige til hr. G. næste morgen, at hvis han ikke ophørte med at grave i höjen, skulde der ramme ham en stor ulykke. Rögteren udførte hvervet, men G. lod ikke til at agte på det og blev ved med arbejdet. Dog hørte han snart efter op dermed, afskedigede på én gang alle arbejderne, og lod höjen forblive i samme tilstand, hvori de forlod den. Men fra den tid var G. som forvandlet, gik tankefuld omkring og nedtrykt, og efter nogle ugers forløb hængte han sig. Efter hans død skal der være fundet et papir, hvori han gjorde det til en forpligtelse for gårdens følgende ejere aldrig at røre höjen. A. C. P.

560. Der er bjærgfolk oppe i *Tiisbjærg*. Folkene her i egnen havde en gang pintsegilde der oppe, og det forstyrrede bjærgmanden noget. Da de så gik hjem, kom han i lag med mølleren, der var ungkarl, og var med til gildet. Hvordan de skiftede det, og hvordan det ellers gik, véd a ikke, men mølleren måtte da til at love bjærgmanden, at der aldrig mere skulde blive pintsegilde på Tiisbjærg. Mads Krist. Kristensen, Påbøl.

561. En gårdmand i *Hördum* havde en kjæmpehöj på sin mark, som han besluttede at slöjfe. Nogle arbejdere begyndte så en dag derpå. Men da de næste dag kom for at fortsætte arbejdet, var den jord, der var kjørt fra dagen för, nu atter kjørt tilbage om natten. Der blev så ikke gjort mere ved höjen, og den ligger uslöjfet den dag i dag. Jens Kr. Krabbe.

562. For mange år siden vilde en herremand opføre en mølle på en höj, som lå lige ved hans gård, og han

havde akkorderet med en tømmermand om at bygge møllen, men natten efter akkorden kom tre småpuslinger til tømmermanden for at få ham til at forhindre, at møllen blev bygget. Han gik da om morgenen til herremanden og vilde gjøre, hvad han formåede, men da han kom til gården, havde herremanden hængt sig om natten, og der blev ingen mølle bygget. Om samme höj fortælles, at der findes store skatte i den, men at de kan ikke udgraves, för gården brænder, da skal der kunne findes så meget, at gården kan opbygges pány. (Sml. nr. 559) Kristoffer Holm, Sønderhå.

563. En mand gravede i den nörre side af *Nikolajbjærget*. En nat, som han lå i sin seng, kom en dværg til ham og sagde, at han ikke måtte grave her, fordi han så kom dværgenes bolig for nær. Så gravede han i søndre side, og fra den tid mærkede han intet. Nik. Chr.

564. Der er taget sten fra *Peder Ravns höj* på jævn jord. Förend lys aften kom der en lille én, der havde en sabel på den ene side. Så kjørte Peder Ravn stenene der hen og har senere ikke fejlet noget. Jelling.

En ejer, P. R., har vel bortført sten, men advaret ved en bjærgmand, har han ført dem tilbage og gik da fri for straf.

565. På toppen af *Rasmus höj*, Sønderup mark i *Boeslunde*, har mange gamle folk set en lille bitte mand spasere. Derfor kan herren i Skyttevænget ikke lide, at den bliver slöjfet. Chr. R.

566. Sønden for *Sønder-Kappel* ligger *Bavnhöj*, hvori der er bjærgfolk. Manden, der ejer den, vil af den grund heller ikke lade den jævne, skjöndt der kun er lidt tilbage. H. A. B.

567. Den sidste *Hellebjærgmand* grov en tid efter penge på knolden, hvor nu flagstangen står, men så en nat, han lå syg, kommer der så mange små, sorte skikkelser ind og siger: «Hvis du ikke lader höjen og den nederste del af haven i ro, skal ingen mere få fred her.» Så lod han gravningen fare. Jörg. Hansen.

568. På *Sæderegården* i *Klemensker* boede for nogen tid siden en mand ved navn Klavs Anker. Han gik og hakkede ved en höj tæt ved. Da sagdes der i höjen: «Gjör vos ente husavijela.» Bonden svarede: «Ja, gjör ja ed, så er der plas i min norra hodda.» Morgenen efter var al ting udsmidt af hodden. Bonden tav stille og satte sine sager ind igjen, men hen ved aften gik hans datter i skoven og skulde

samle kvæget, så var der nogne, som sagde «Vara daj!» Datteren varedė sig ikke, men blev stående stille og så sig forskrækket om. Hun kom siden hjem, men gik fra forstanden og kunde aldrig siden få ro for de underjordiske, og så snart de andre folk slap hende, slap hun ud af sengen. Det var dog kun to gange, de slap hende, og begge gange fandt de hende igjen. Den ene gang lå hun tværs over brøndkarret, og den anden gang på et dobbelt stengjærde. Bornholm. G. J.

569. Manden i *Dalgård* førte bort af *Österhöj* i sin mødding, da blev ellekonen vred og lod om aftenen alle sine börn samles i Dalgårds-mandens kjøkken. Da blev han bange og lovede dem, at han vilde føre hele møddingen tilbage til höjen. Lødderup. Nik. Christensen.

570. En mand havde på sin mark en stor höj. Nu syntes han, det var alt for galt at lade höjen ligge unyttet hen, og han gav sig derfor til at kjøre jord fra den ud på marken. Det gik godt en tid. Men så en nat, som manden lå i sin bedste søvn, blev der banket på ruden, og en stemme råbte: «Klæd mit hus!» Manden brød sig imidlertid ikke noget derom, men blev ved at tage jord fra höjen. Næste nat blev der atter banket på ruden og en stemme råbte: «Klæd mit hus!» Men manden blev ved, som han plejede. Nu begyndte den ene ulykke at bryde løs over ham efter den anden, gården brændte, og da den var bygget op, brændte den atter, kvæget blev sygt og døde. Sa holdt han endelig op med at tage jord fra höjen, men fred fik han ikke, for nu havde han vakt de underjordiskes vrede. Vrejlev. Johannes Neve.

571. Der er en höj her vesten for vor gård i Hestbæk i *Rybjærg*, den hedder *Neshöj*, og nu er den slöjfet. Der skal have boet en dværg i, og ejeren i gården han brugte et år at grave gröntörv af den; men så juleaften derefter, da konen kom ud ad kjøkkenet, da sad bjærgmanden der ude med hans kone og hans börn, de kunde ikke hæle sig for kuld i höjen, for manden havde taget ovret (taget) af hans hus. Så gik konen jo ind og fortalte manden, te hele herskabet sad i kjøkkenet, og han gik da ud til dem. Bjærgmanden sagde så, at han skulde beklæde ham höjen igjen. Den tid, det var så bleven gjort, var de fri for dem igjen. Jon Kristensen, Hestbæk.

572. I *Erslev* er en gård, der kaldes *Höjgård*, og der tæt ved er en höj, gården har da navn derefter. Manden

havde en gang taget grönsværet og kjørt i hans mødding. I mørkningen, da konen skulde fram og tænde lyset, så kunde hun ikke komme igjennem, der var ikke plads til hende. Hun kalder på manden og beder ham komme fram (ɔ: ud i kjøkkenet). Da var der vel ikke noget ved det. Ja, hun kunde ikke komme til fremme. Så vilde han forsøge det. Men han kunde heller ikke, og ingen ting kunde han se. «Hvad er der ved det?» siger han. «Ja, det er wanner (vi andre), der bor i höjen; du har taget taget af vor höj, så det regner ned til os.» Ja, så fik de at blive i gården foreløbig og gjøre så lidt ulæmpe som mulig, så skulde han nok gjøre höjen i stand igjen. Han tog så hele hans mødding og kjørte op på höjen og klappede det rigtig godt til. Så fornam de ikke mere til dem, og der blev sådan velsignelse og rigdom i den gård, og det har fulgt den, så de er rige den dag i dag.

Else og Maren Dissing, Skallerup.

573. Der var en bonde i *Erslev*, som besluttede sig til at udgrave en höj, der lå ved hans gård, men aldrig så snart var arbejdet begyndt, för regnen strömmede ned og forstyrrede hans værk. Om aftenen fyldte dværgene hans dagligstue, og da han spurgte dem om, hvad de vilde, svarede de, at det var dem umuligt at være i deres eget hus, da grönsværet var taget af, og regnen skyllede der ned. Nu mente de, at han, der havde ødelagt deres hus, var nærmest til at huse dem hos sig. Så blev de i gården om natten, men da manden igjen dækkede höjen til, så holdt dværgene sig også på deres egne enemærker. F. L. Gr.

574. Om *Dalgårds* östre höj i *Lødderup* siges, at en gang havde man begyndt at grave den ud, men da stod dværgene rundt omkring ildstedet i Dalgård og vilde ikke derfra. Så spurgte man dem, hvorfor de stod der, og de svarede da: «Vi er husvilde, og det regner ned til os.» Höjen blev nu straks tildækket med hestemøg, og siden den tid har ingen vovet at udgrave den. A.H.Schade.

575. Vestligst i *Malle* sogn på et bakket hededrag, der falder af imod Limfjorden med höje, bratte skrænter, ligger nogle höje, der kaldes *Dværghöjene*. En gang kom seminaristerne fra Randum til den mand, på hvis ejendom höjene lå, og bad om lov til at ud grave den största dværghöj for om muligt at finde oldsager. «Ja, for mig kan I gjærne få lov,» svarede manden, «men jeg vil ellers ikke råde jer til at komme til den.» — «Hvorfor det, da?» Jo, han havde selv en gang, da han byggede laden, be-

gyndt at tage sten af höjen, men det måtte han holde op med. Det er nu en 30, 40 år, siden dette passerede, fortæller den gamle. En tid i forvejen var nogle stude en aften ikke komne hjem med de andre, hvorfor jeg og to drenge måtte ud at lede efter dem. Jeg gik ned og sögte under Lidebakkerne, og drengene skulde gå op i heden og længere omkring, men jeg gik og gik og fandt ingen stude. Til sidst går jeg så op i heden, hvor jeg tænkte, at jeg kunde træffe drengene. Jeg kunde også straks skimte et par småfolk, der stod på den störste dværghöj, og i den tro, at det var vore drenge, råbte jeg til dem, om de havde fundet studene. Det fik jeg intet svar på; så gik jeg nærmere og råbte igjen, men det var det samme; nu blev jeg noget ærgerlig og råbte tredje gang, og så satte jeg rigtig nok en skjön stor karl på, at jeg skulde lære dem, hvis de ikke svarede. Men aldrig så snart var ordet ude af min mund, för der ikke var så meget på höjen som bag på min hånd. Så havde jeg fået nok af den leg og listede af hjem, og da var drengene for længe siden komne med studene. Det er den eneste gang, jeg har set dværgene, for straks efter rejste de, men det gjorde alligevel så meget, at jeg holdt op med at tage sten af den höj, og jeg har heller ikke rørt den siden; man skal lige godt hytte sig for at komme sådant noget for nær. A. C. Nielsen. Himmerland.

576. Lars Kusk her i *Ersted*, der tjente i *Lundbæk* hos baronen, har fortalt, at der var en dum, som opholdt sig der, måske de fik noget for at have ham, og så var de en dag ude at grave en höj ud, og den dumme var med. Han pegte op ad i vejret og ned mod jorden og gjorde så mange tegn, og så blev baronen bange og sagde, at de skulde lade höjen være. Höjen skulde have været kjørt hen i en mergelgrav, og alle andre steder vilde den dumme godt arbejde, men på höjen vilde han ikke. Han stod blot og pludrede og pegte, og så rædede han baronen væk, da han kom ud til dem. Jens Kristensen, Ersted.

38. Straf på mennesker for ødelagte höje.

577. Noget af det værste, der er passeret, er nok ellers gået for sig på *Dammegården* i *Ny-Larsker* sogn. Jeg havde mit korporalskab der nede omkring i de grænd-

ser, det var, efter at jeg var kommen til gården, som jeg nu har. Jeg kom en dag for at sige bonden selv til hovedvagt; jeg traf ham i porten. «Jeg kan se på dig, hvad du vil,» sagde han til mig, men du har ikke behov at sige mig til, jeg kommer aldrig til nogen hovedvagt mere, jeg.» — «Sikkedan er det,» sagde jeg, «hvordan har det sig?» — «Jeg har forsét mig,» sagde han. «Jeg mente ellers, at du var en skikkelig karl, der ikke var for at have noget udestående med nogen,» sagde jeg. «Nej,» sagde han igjen, «det har aldrig været min lyst, men jeg har alligevel forsét mig.» Han var mådelig (syg), så jeg nok. «Lad os mænd gå indenfor, du,» sagde han, for vi var dus og gode venner, «du har vel ingen syp (snaps) fået på lang tid.» Brændevin længtede jeg nu slet ikke efter, men der var inget ved det at gjøre, jeg blev gjæstbuden, kan tro, men der var et jammerligt hus. Könen græd. «Her ser sådan halvdant ud,» sagde hun, «man har ingen ting lyst til. Fa'r er mådelig, og jeg er svag, dog er det ikke det værste, jeg er færdig ved at tro, at vi selv har voldet det.» — «Ja, det kan du godt tro, mo'r,» sagde han, «det er slet ikke andet end vor egen skyld, men hvem kunde tænke på sådant.» — «Ja, det er lige rigtig sandt.» Han var så kjedsom, så kjedsom, så det ammede dog ikke. Nu fortalte han, at det havde været en aften meget silde, at noget havde banket på stuedören. Han var alt gået i seng, men stod straks op for at se, hvem det kunde være, der kom så sent, de andre var gåede i seng. Da han kom til dören, stod der en lille, gammel mand uden for og beklagede sig over, at det var så koldt at være husvild. «Det er det også,» havde han sagt, «men hvor er du ellers fra, siden du kommer til mig med den fortælling?» — «Jeg har för boet her ude i höjen, som du har taget så meget bort af,» sagde den gamle, for Dammegårdsmanden havde bygget sig en ny stuelænge og taget opfyldning der ude fra. «Er du derfra?» sagde han kjækt, «så har vi jo været naboer i mange år, kan jeg vel tænke.» — «Ja, her har jeg boet længe för, der blev gård på dette sted,» svarede den gamle, «så det lader ilde, at du således har gjort os husvild.» — «Har jeg gjort nogen husvild, har jeg husplads nok til dem her,» sagde han, men det skulde han ikke have sagt, han gjæstbød dem jo formelig ind til sig på den måde, og det varede ikke længe, för han havde fuldt, kan tro. Han døde nu, og siden har det været galt og var så i mange år. Der var en stue eller et kammer, hvilket det nu var, som ingen kunde komme

ind i uden at blive syge, og så døde de da og, og det er lige rigtig virkelig sandt, for jeg var selv med til dötterens ufröl (gravöl), da hun var død. Den dötter mistede de nu, fordi hun lå i det kammer. Præsten var der nede og så til hende, og han sagde, at det syn, han så på hende, havde han aldrig set på noget menneske. De havde også en sön, en elskværdig horra, som skulde været bort over til Kjöbenhavn og læst til officer, men han kom ingen steder, han var konfirmert og al ting, men så blev han så syg, at det ammede aldrig nogen eneste ting, og han døde nu med, kan tro. Bornholm. Chr. Weiss.

578. Peder Didriksen, der nu er død for et års tid siden, gravede sig en gang en bolig ind i en höj i *Pårup*, hvor der boede bjærgfolk. Disse blev meget vrede på ham, fordi han således forstyrrede dem, og bankede ham undertiden ganske forfærdelig. Da han var meget forfalden til drik, kom han ofte sent hjem om aftenen, og da havde bjærgmanden en gunstig lejlighed til at banke ham. En nat kom han både svedig og blodig hjem og var helt syg. Hans kone spurgte ham om, hvad der var hændet ham, og han fortalte hende da, hvor grusomt bjærgmanden havde handlet ham. Han havde slået ham ind i ansigtet samt for brystet, og trykket ham ned på jorden, så at han næppe kunne ånde, langt mindre skrige. Det var imidlertid også den sidste gang, bjærgmanden slog ham; ti kort tid efter flyttede han derfra, idet han fik sig et nyt hus bygget. Lærer Christen Hördum, Funder.

579. På Sören Hedegårds mark i *Årup* ligger *Hvilshöj*, hvori der er bjærgmænd. En aften, han var ene hjemme og var gået uden for, så han en hel del dandse op og ned ad höjen. Han var syg den gang, og de søgte råd for ham og var nede ved den kloge kone i Vindblæs. Han havde, den gang han blev syg, solgt noget af jorden af höjen til opfyldning, og havde allerede kjørt en snes læs bort. Den aften, han blev syg, gik han ind i stalden, og der kom så en af bjærgmændene til ham. Præsten var der henne og rådede ham til at frede og jævne höjen igjen, og den kloge kone rådede ham også til at gjøre den pænt i stand. Da han så fik den gjort pæn og plantet til, så blev han rask.

Der lavedes gjødning i siden af höjen og var bygget et skur til det, som var gravet ind i höjen. En mand, der sad der en nat, hørte et barn græde tre gange og var ude at se efter det, men blev til sidst klog på, at det var

inde i höjen. Han slukkede så ilden og gik hjem, og siden vilde ingen være der om natten, og fabrikken blev nedlagt.
Lærer Sören Ditlevsen, Elsted.

580. I *Smidstrup* i Holbæk amt boede en mand, som var rig og höjt agtet, men han lod også den gravhöj, som lå på hans mark, være i fred. Sådan var hans sön nu ikke sindet, for han lod höjen ødelægge, men fra den stund blev han syg og fik værk i lemmerne. Lykken gik ham imod, og efter at han havde måttet sælge jord og gård, døde han i stor armod. V. Boye.

581. En mand nede i *Höjslev*, Kræn Jebjærg, tog sig for at kaste en höj ud, og der fandt de så ligesom et kammer inde. Der var fejet og strøet sand hver morgen, når de kom og arbejdede; men hvem der gjorde det, fik de ikke at se, for der var ingen. Manden fik lige godt höjen kast ud, men duede aldrig siden.
Kristen Ajstrup, Ovstrup.

582. Når en mand giver en anden lov at grave i hans höje, bliver han selv en krøbling eller stakkel. Der var en lang røgel ovre i *Ålbæk*, og manden, der ejede den, gav nogle lov til at at kaste der. De kastede lige et spor igjennem den og fandt også det, de sögte, men manden blev så meget en sölle stakkel. Rödding.

583. Min mand, præsten Jessen i *Vedsted*, lod en stor höj på præstegårdens mark gjennemkaste for at finde oldsager, som dog ikke fandtes. Adskillige frarådede det som farligt, da ingen levede længe, som gav sig af med sligt. Året efter blev min mand syg og døde, og vist nok tror adskillige, at höjens gjennemkastning har været årsagen. A. L.

584. På *Hönsholm* boede en mand, som slöjfede en höj på hans mark, og kastede jorden i hans mødding. Men det kom han bittert til at fortryde, for han blev straks syg og sengeliggende og lå i tyve år, og kom sig aldrig. Efter at höjen var ført bort, voksede der en tornebusk op på stedet, og den findes der endnu. Ingen tör røre ved den eller gjøre den fortræd, ti der er ligesom et lys synligt i den, og man mener, at det er en dværg, som her har sit leje eller sin gang. Nik. Christensen.

585. På *Udbyovre* mark findes også mange höje, nogle af dem kaldes *Rajshöwwen* (Randers-höjene). I disse foretog en mand, de kaldte Brede-Mads, sig at grave.

Han kjöbte et stykke jord og byggede sig et hus oppe ved dem, fik dem så for en stor del slöjfede, men levede ikke ret længe, og folk troede, det var for alt det roderi i höjene. K. M. Rasmussen.

586. I gamle dage, da folk havde bedre öjne end nu om stunder, da var der mange der så, at *Trehöjene* på H. P. Hansens mark i *Udby* stod på gloende stötter. Men som tiden gik, var der en gang en af ejerne, der fik lyst til at grave dem ud for at se, om der ikke var noget i dem. Den mindste var der ikke noget i, og da den anden blev gravet ud, døde konen i gården. Så mente manden, at hans kone døde, fordi höjene blev ødelagte, og han standsede derfor med arbejdet. Den störste af höjene lever endnu. Annette Jensen.

587. Niels Terp, der boede i *Lynderup, Giver* sogn, gravede en höj ud på hans mark og fandt så meget gammelt stensager, dannet i gafler og knive, og guldsager, det var derved, han fik sin rigdom. Han havde ikke så få dötre — sönner havde han ingen af — men de blev dårlige alle sammen. Nogle blev sindssvage, nogle blev draget (værkbrudne), og så døde de jo efterhånden; ligesom én blev syg og døde, så lavede en anden sig til, og der blev ikke uden én levende, den tog ingen skade, og den er levende endnu. Så solgte han gården og flyttede et andet sted hen, hvor han døde. Jens Korregård, Havbro.

39. Ødelæggelse af höje.
Kreaturer syge. Uro i huset.

588. Udenfor en gård i *Rerslev* er der en anselig langdysse. Manden fortalte mig, at han for nogle år siden begyndte med at tage noget bort af höjen, men da fik han det i så höj grad med syge kreaturer, at han nu nok skulde lade höjen stå. Jordløse. A. Smith.

589. I *Nörre-Lyndelse* sogn ligger en höj på en mark midtvejs mellem Dömmestrup og Bramstrup. Det var en gammel kjæmpegrav, hvorfor manden, der ejede den, fik i sinde at lade den gjennemgrave. Næppe havde han begyndt på arbejdet, för der kom bud til ham, at en af hans kvier var ved at dø. Han opgav da sin plan for denne gang, men siden gjenoptog han igjen arbejdet. Atter

indtraf det samme tilfælde, og hver gang han siden prøvede at åbne höjen, døde en af hans køer. Til sidst opgav han udgravningen.

Höjen var nemlig beboet af nisser. De havde deres nedgang i haven under et stort pæretræ; men åbningen dækkedes af en stor, flad sten, som ingen vovede at røre. Deres gange i jorden strakte sig vidt omkring. Inde i kostalden var der således en bås indrettet til kalve; men ingen kalve kunde være i den, ti der nede under stod nissernes bord. Lærer H. Hansen, Hjallese.

590. På en anden gårds mark i *Åsted* er også en höj, der kaldes *Stjenshöj*. Manden tyktes, at det var skjönt at grave i höjen, for han havde hørt tale om noget, de kaldte oldsager, men så fik han sådant' et uheld med hans kreaturer, höveder og heste døde for ham, og han var lige ved at gå fra gården af armod. Han var nu meget forknyt over det. En dag, han kjørte og plöjede oppe i marken tæt ved höjen, kommer en ussel bitte vældig grim troldkone med en rød lue på op til ham, og han så nok, den kom ud af höjen. Han blev jo noget forskrækket, da hun kommer hen til ham med to pinde, som hun kaldte hendes ovnrage. Hun klagede sig sådan over, at den var gået i stykker, for hun skulde lige til at have brød i ovnen. Så slog han et söm i den og standede den, og så gik hun igjen. Han tænkte ikke mere ved det, men plöjede videre. Lidt efter kom hun ud igjen med et stykke kage, som hun vilde give ham. Men det var så sort og så ud, som det var hvædsten, og han turde da ikke godt æde det. Så sågde hun til ham, at når han vilde æde det og så lade være med at grave i höjen, skulde han nok få held med hans kreaturer for eftertiden. Han gjorde det, og så fik han held og lykke, og det varede ikke længe, inden han blev en rig mand. Jebjærg höjskole.

591. På en mands mark i *Skyum* var der en höj, i hvilken der boede bjærgfolk. Manden var meget gjerrig på jord; han gav sig en dag til at plöje nogle furer ned fra siden af höjen; men knap havde han plöjet tre furer, för den ene hest styrtede. Som han og hans kone meget bekymrede sad om aftenen og talte med hinanden derom, hører de en stemme uden for vinduet, som siger: «Hvis du vil lægge disse tre furer tilbage igjen, så skal de være dig lige så gode som denne hest.» Næste dag lagde han igjen furerne tilbage og pyntede höjen af, og morgenen derefter, da han kom ud i stalden, stod der en hest i den døde hestes sted. Lars Dybdahl.

592. Grete-moster fortalte, at den gang hendes mand, Lars Pedersen, plöjede *Dværghöj*, døde begge deres heste. Hun mente ellers, at hestene havde drukket grundvrøvle (frøyngel) i Søndermose og var døde deraf. Lars Pedersen havde også mistet to heste for at plöje Dværghöj for nær.
C. Sörensen, Anholt.

593. I *Bedsted* er *Tofthöj*, og den gav ejeren sig til at kaste i. Da mistede han en plag og dagen efter en ko og kort efter atter et kreatur. Så kom han i tanker om, at det var höjens skyld. Han gik op til provst Bentzon her og fortalte ham det og spurgte ham, om han troede, det var en straf for det. Han svarede, at dersom han selv tænkte det, skulde han lade höjen være, men tænkte han det ikke, så vilde han ingen ting sige. Han gik så hjem og dækkede hullet til. Så hørte uheldet op. Han pålagde siden hans sön at frede höjen, og denne atter hans svigersön. Nu er den givet til staten. Lærer Nörgård, Snedsted.

594. En mand her i *Snedsted* i Biersted by kastede i *Tåshöj*, vel sagtens for at få nogle sten. Dagen efter satte han en åringsplag ud på græs, og da den var løben nogle gange om i töjret, faldt den og brækkede låret. Samme dag mistede han en ko og havde sådan nogle flere småuheld. Så mente han, at det skulde komme af, at han havde kastet i höjen. Han gik da til præsten og fortalte ham det. «Ja, tror du, at der er synd ved det, så lader du være,» svarede han, og nu gik manden hjem og dækkede höjen til, samt pålagde sönnen aldrig at røre den. Da vejvæsenets folk gik omkring for at finde sten til broer o. s. v., kom de også her til og begyndte at kaste. Manden gik nu hen og spurgte, hvorfor de kastede i höjen. «Det har vi lovlig ret til.» — «Hvad vil I da have for at lade det være?» Så gav han dem penge for at rejse igjen, og siden solgte han höjen til staten. Lærer Nörgård, Snedsted.

595. I Vendsyssel ligger der en gård, som hedder *Søndergård*, og der er det ikke godt at være for spøgeri. Der fortælles af gamle folk, at der er taget sten af en höj og lagt til brosten i hestestalden. En aften meget silde kom karlen hjem fra gilde. Han hørte, da han kom ind i gården, et voldsomt spektakel henne i hestestalden og gik da straks derhen for at ville se, om hestene var løse. Det var de dog ikke, de stod godt nok alle sammen på deres plads, men en af dem blev ved at skabe sig. Han så da nöjere efter, og fik öje på en broget kalv, der lå oppe ved krybben, akkurat som den, der stod nede i

kostalden. Han vilde da gå op og få kalven bort, men det kunde han ikke få lov til for hesten. Så gik han ned i kostalden og så efter der, og da stod den brogede kalv godt nok på sin plads. Nu gik han ind og kaldte på manden, som straks kom med lygten i hånden for at se efter, hvad der var på færde. Men han kunde ikke se noget aparte, al ting var, som det skulde være.

På samme gård er der ellers også noget i vejen med hundene. Undertiden ser man lænkehunden blive smidt op på taget, uden at man kan se, hvad det er, der gjör det. Den løse hund har til et vist klokkeslæt om natten sin vandring at gjøre. Den løber ud af porten ad en markvej, som fører ned til et kjær. Denne tur kan ikke opsættes eller hindres, men må udføres hver evige nat.

Karl Timmermann.

596. En mand i *Barup, Hellested* sogn, vovede at afhugge en gren af et træ, der stod på en höj ude på hans mark, fordi jorden, hvorover grenene skyggede, ikke gav nogen afgrøde. Men det kom han kun dårligt fra, ti kort efter døde en af hans bedste heste, og mange påstod, at det var, fordi han havde afhugget grenen. Lars Nielsen.

597. Sønden for *Sønderstrupgård* i Han herred har der været en höj, som blev slöjfet for en 40, 50 år siden, og der blev bygget en vejrmølle på pladsen. I höjen var en stenstue, hvori der siges at have været enkelte småting, som ikke blev bevarede. Stenene af stuen brugtes til underbygningen under møllen. Et gammelt sagn fortæller, at der i höjen boede en dværgkonge, som blev meget vred over den forstyrrelse, der blev i hans hjem, og svor, at han vilde hævne sig derfor. Det gik ud over hestebesætningen. Hestene kunde undertiden blive helt rasende i stalden om natten, og dyrlægen kunde ikke sige, hvad de fejlede. På den tid var der i Vendsyssel en gammel theologisk kandidat, som gik under navn af Hals præst, han rejste omkring og skaffede fred, hvor der var blevet noget i vejen af den art. I Sønderstrupgård fik de også fat på ham. Da han kom, var der flere heste døde, og de andre hang i båsene, da de ikke kunde stå. Han sagde, at det var dværgkongen, der satte hans heste i stalden, og derfor blev de andre heste syge, «men nu skal vi se at få dem bort.» En nat skulde en dreng på 15, 16 år våge med hestene. Kl. 12 om natten hørte han noget i gården, og han vilde da hen og se, men så sloges der tre slag på stalddören. «Værsågod,» sagde drengen, og dören sprang op, og der

kom noget ind i stalden, som om det kunde trække med heste og føre dem til bås. Drengen blev ragt over ende, og hestene tumlede og klagede sig, som om de kunde blive plagede til døde. Drengen fik sig samlet op og fandt med besvær ud af stalden, kom hen og fik kaldt på Hals præst — han var på gården i lang tid — og han og gårdens folk kom op. Da præsten kom ud i stalden, sagde han til drengen: «Du har ikke holdt din mund og past dig selv, da du hørte noget, endda jeg sagde dig det.» Jo, han havde. «Det er lögn i din hals,» og så gav præsten ham en på hovedet, så han trimlede. Så kom han til sin fulde bevidsthed igjen, og præsten læste så noget, som ingen forstod. Så begyndte det igjen at pusle i stalden, og da det hørte op, sagde præsten: «Kan I se dem, der rider,» men der var ingen, der kunde se nogen. De kunde høre hovslag ud af gården og hen ad vejen. Siden var der ikke noget, der puslede, men hestene døde så nær som én, og den lagde sig aldrig mere, når den var på stald, og döjede med at få munden til jorden, når den var på græs, den måtte böje knæene ligesom små føl.

Skomager Lars Petersen, Løgstør.

598. En arbejdsmand, der hed Anders Mælesen, slöjfede en höj på *Ilbjærg mark* nordvest for byen, og siden svandt han helt hen. Brugtes slig jord til opfyldning under huse, var der bestandig spektakel, og var det under fæhuset, sygnede kreaturerne hen. Således gik det hos en mand i *Harre*. Han gik helt i armod, og hans kreaturer døde det ene år efter det andet. Det hjalp ikke, hvad han foretog sig. Han gravede hunde eller katte ned i båsene eller uden for dören. De eneste dyr, der kunde begå sig sådanne steder, var fårene og duerne. Grunden hertil var, at Jesus kaldes det Guds lam, og at Guds ånd foer ned som en due. P. Chr. Chr., Knebel.

599. Der var en gang træer på en höj i *Torpet*, og disse træer måtte ikke røres. Så kom der en ejer, som ikke brød sig noget herom, han skar klaver deraf, men da de kom pa kreaturerne, så døde disse. Det var ellefolk, som boede i den höj. Vendsyssel. Nik. Christensen.

600. En mand som boede i *Nörhalne*, hvor Anders Åen nu boer, kjørte sten bort af *Balbunes höj*. Men da blev hans höveder syge og døde, og den kreatursyge hørte ikke op, inden han førte alle stenene tilbage. Nik. Chr.

601. På Jens Ovesens mark i *Mondrup* er en knold,

der kaldes *Lusknold*. Det har været en höj, men en forhenværende fæster lod den udgrave for stenenes skyld, da der fandtes en stenstue i den. Under arbejdet blev manden helt overfyldt af lus, og alle de kreaturer, der kom i nærheden af höjen, blev også lusede. Deraf har höjen fået sit navn, og i længere tid var den gårds besætning stadig plaget med utöj. S. Jensen Sort, Århus.

602. Norderst i *Åsted* by ligger en gård noget enlig, og der på den gårds mark er en hel del höje — der har været en 5, 6 stykker i det hele — og der iblandt to vældige store nogne. Nu boede der en mand i gården, som vilde grave i de höje. Men de var så fulde af bjærgfolk. Han graver nu og finder i den ene en stensabel med guldhåndfang, og i den anden en stor guldarmring. Men nu havde han jo fornærmet deher bjærgmænd, og det begyndte at spøge så vældigt på gården, te de kunde næsten ikke være der. En aften kommer karlen ud i nødset, og da gik der en løs stud derude. Han gik hen at hente en lygte, men da han kom tilbage, var der ingen ting. Den anden aften så samme karl en stor hvid stud ude i gården uden hoved. Så blev manden ræd for at grave i höjen og lod det være. Siden mærkede de ikke så stærkt til noget.
Jebjærg höjskole.

603. Sören Nielsen i *Årup* havde anlagt en gjødningsfabrik i en höj på sin mark. Efter den tid mærkede han selv der hjemme om aftenen, at der var noget efter ham ude i husene, det nappede ham i benene. En aften, da det var månelyst vejr, men dog noget skyet, så han en mængde små skikkelser, der løb op og ned ad höjen, men ikke længere ned end til plovjorden. Han gik nu til præsten og spurgte ham om råd, for han var jo i vånde. Denne sagde: «Jeg troer ikke på det, men råder Dem dog til at dække höjen efter igjen.»
Pastor Christensen, Hurup.

604. I höjen ved *Vedhöjgård* havde Jens Torndal ladet indrette en teglovn, og der blev da så galt fat i gården, at ingen kunde være der. Jens gik da en aften om til höjen og bad og tiggede om at få fred, men han fik kun det svar, at höjen rejste sig op på gloende pæle lige for hans næse. P. Chr. Chr., Knebel.

605. Ved *Hönsholm* norden for *Hedegård* var der en risbusk, som de tog bort, og så blev der en sådan uro der hjemme i Hedegård. De sögte til en kone vester på om

råd, og hun sagde, at det var nogle af de sidste underjordiske her på egnen, som boede der under, og når de flyttede risbusken tilbage på sin plads, vilde de få ro.
Lavst Kristensen, Jetsmark.

606. I *Sønder-Nissum* boede der for to slægtled tilbage en kone, som i daglig tale kaldtes Ka' (Karen) Hus. Hun havde en dag travlt med at vaske og kalke sin stue, og så vilde hun da også have sin seng frisket. Hun bar dynerne og halmen ud og kalkede i sengen. Da hun nu var færdig, så hun, at der var for lidt halm, og hun gik da hen på en bakke, som lå tæt ved huset, og slog lyng. Det lagde hun forneden i sengen, og så bar hun halmen ind og lagde oven på. Men om natten ser hun en masse små bjærgfolk inde i sin stue, og de dandsede derinde og sprang omkring. Men så kom de også hen til sengen, hvori konen lå, og de begyndte at plukke i halmen og vilde ned i bunden af sengen, så konen havde nok at bestille den nat med at holde de små bjærgfolk borte. Næste nat tog hun mangletrillen med sig i sengen, og da bjærgfolkene kom igjen og holdt styr akkurat ligesom forrige nat, kunde Ka' Hus ikke bestille andet end at ligge og slå efter dem hele natten. Da det så blev dag, gik hun hen til sine venner og spurgte dem om, hvad hun skulde gjøre for at blive fri for disse bjærgfolk. De rådede hende så til, at hun skulde tage lyngen af sengen igjen og lægge det hen på den bakke, hvor hun havde taget det, og passe på, at hver en stilk kom med. Hun måtte hellere tage noget halm med, end at der skulde blive et gran tilbage af lyngen. Det gjorde hun, og siden mærkede hun aldrig til bjærgfolkene i sin stue. Maren Bonde.

607. Det hus, a her boer i, er bygget på en höj, og de første ti år, vi var her, var det grimt med det spektakel. Det var somme tider, som huset skulde falde, for det rystede over det hele. Endnu kan det undertiden være galt, især over vor ene seng. Da höjen blev ført væk, fandtes der en tre urner, og så var der stenpikket i en runddel omkring höjen. Hans Kristiansen, Vokslev.

608. Anders Plov i *Svoldrup* gravede en potte op i en höj og satte den på loftet. Der blev nu sådan et spektakel i huset og på loftet, at han måtte til at sælge stedet og flytte sønder på. Han kom til at bo i Bjærggrav jordemoderhus, for hans kone var jordemoder.
Svingelbjærg.

609. Ormefruen kaldes det sted, hvor Jens Pedersen

Kjöbmands gård nu står (*Kalvehave*). Der var tilforn to eller tre småhöje, som ved gårdens bygning blev slöjfede. Efter beboernes fortælling var der i førstningen spøgeri der, og karlen kunde ikke ligge i karlekammeret, så de måtte flytte det. I Jens P. Kjöbmands tid skulde de en gang grave et dödt føl ned ude i haven, men blev forstyrret i arbejdet (af ellefolkene?) ved, at dyrene i stalden holdt en forskrækkelig tummel, men når de kom der ud, var der dog ingen ting i vejen. Efter sigende blev de sådan forstyrrede flere gange. R. Olsen.

610. På *Mollerup hede* er der en höjde, som kaldes *Brunbakke*. Den var for et halvt hundrede år siden beboet af dværge, som rigtig havde deres spil der. Ofte så man ildflammer stige op af höjen og flyve i retning langs med vejen til et hus, der lå i nærheden. Manden, som boede der, troede, at det var bjærgmanden, som kom i denne skikkelse, og var bange for, at han vilde gjøre ham ondt, da han havde taget noget sand af den ene side og måske da var kommen bjærgfolkene for nær. Man havde også undertiden hørt nogen smede der inde. Tit hørte man om natten en rytter komme ridende igjennem en gård, som ligger ved höjen, og hen til en vældkilde, hvor han vandede sin hest, og derpå atter vendte tilbage. Fra hestens hov flöj gnister. Man var så vant til dette ridt, at man aldrig brød sig om det, og tit lå folkene og hørte på hestetrampen. A. H. Schade, Nykjøbing.

611. I *Strøby* sogn, Stevns herred, ud til stranden ved Kjøge bugt står en sten, som kaldes *Ellekongens ridehest*. Stenen er omtrent to alen höj oven for jorden, tre kvartér bred og en halv alen tyk. Foroven er den udhugget eller dannet af naturen i form som en sadel, og den er ret magelig at sidde skrævs oven på. Om denne sten fortælles, at den en gang var tagen op i den gård, på hvis mark den står, og var lagt ind foran i bagerovnen, hvor man her på egnen för har brugt at have en slig langstrakt sten liggende. Ejeren af gården blev imidlertid nødsaget til at flytte stenen ned på sin gamle plads igjen, da der hver evige nat var sådan en kjøren og riden, at ingen kunde lukke et öje. Efter at stenen var flyttet tilbage og stillet op på samme måde som tidligere, var spøgeriet forbi. Stenen står på samme plads endnu, og ingen vover at flytte den. P. Chr. Hansen, Langø.

40. Forskjellig straf for ødelæggelse af höje.

612. Ved *Nebs mølle, Valsølille* sogn, er en meget höj bakke, hvorpå vindmøllen er bygget for omtrent 30 år siden. Om denne bakke hedder det, at den tidligere beboedes af trolden Ale Bip, og han blev meget fortörnet, da møllen blev bygget, og hans ro derved forstyrret; hidtil havde han levet i god forståelse med mølleren og af og til aflagt ham et lille besøg, men siden den tid kom han ikke. Så fik trolden i sinde at male hver nat, og det kunde mølleren ikke lide, han bandt derfor hjulene. Møllersvenden holdt ikke af det kammeratskab, og så gik han op en nat for at fange Ale Bip; men om morgenen stod han på hovedet i kværnen. Siden blev Ale Bip borte.

Meddelt af Ane Kirstine Pedersen, der i sin tid har været husjomfru på Nebs mølle, Sorø amt. Jens Hansen, Höm mølle.

613. 1846 blev alle sten borttørte fra *Rappe Röjle* til afbenyttelse til grund for en mølle, som skulde bygges i *Kalvehave*. Der var ikke andet i höjen end sten og jord. Men i al den tid, der blev arbejdet på at bryde og flytte stenene, gik der bestandig to harer, og den ene havde en lang hale ligesom en ræv. Det fortælles af flere, som påstår at have set dem gå omkring ved folk i nærheden af höjen.
R. Olsen.

614. Kammerherre Vichfeld på *Engestofte* lod en gang en kjæmpehöj gjennemgrave, og der fandtes iblandt andet en del ben, som blev lagt op i det kammer, hvor kammerherren havde sine oldsager. Men om natten hørte de alle både oppe og nede en farlig stöj der inde, og det lød, som om alle oldsagerne blev smidt hen ad gulvet. Benene blev næste dag sendt ind til Kjöbenhavn. F. L. Gr.

615. En vej igjennem *Rind* sogn er i sin tid bleven anlagt over *Rind höj*, hvorved denne er bleven slöjfet, men siden var det nødvendigt at kjøre i trav på dette sted om aftenen, for ellers tog bjærgmanden sig en kjøretur med, og han var så tung, at hestene knap kunde trække ham.
Palle Fløe, Vostrup.

616. Der var en mand, som havde en höj på sin mark, hvori der boede bjærgfolk, men nu syntes han, at det var en skam, at höjen skulde ligge der til ingen nytte, og da den var tæt ved gården, kom han i tanker om at

bygge en vejrmølle der oppe. Men da han så begyndte at bygge på møllen, kom bjærgmanden ud til ham og sagde, at hvis han byggede en mølle på den höj, så skulde den røde hane gale tre gange over hans gård (ɔ: gården skulde brænde tre gange). Manden byggede alligevel møllen på höjen, men gården er også brændt fuldstændig af to gange, og det varer måske ikke længe, för den brænder tredje gang. K. Kr. Jensen, Gudum.

617. Der er en lille sø eller stor dam ved gården *Øland*, hvor der ligger en pæn rund höj ud i. En gang, da en af ejerne havde taget sig for at ville grave den höj ud, kom der om natten en lille pusling i grå klæder ind i kammeret til karlene, som skulde grave i höjen, og sagde til dem, om de vilde hilse herremanden, at han skulde lade det være, ellers skete der en ulykke. Det vilde han imidlertid ikke og blev ved at grave. Men snart efter brændte gården. Den har brændt én gang för, og når den brænder tredje gang, så må höjen graves ud, og så finder de en skat, hvorfor hele gården kan blive bygget op.

At der var noget galt ved det med den höj, havde folk også en anden gang fået bevis på. Staldkarlen havde nemlig lov til at have et par får og få græsset på gården, og de får havde han en dag fået båret over på höjen. Der var nemlig vand imellem höjen og land, og der var lagt et langt gangbræt derover. Han syntes jo, at de kunde have det så godt der ovre, for der var græs nok. De stod der også den hele dag, men formelig sultede, da de ikke kunde bide et eneste græsstrå over; det var troldtöjet, som hindrede dem i det.

En af ejerne der — han hed vist Skibby — gik fra forstanden, og folk sagde, det kom af, at han havde rodet i höjen. Lærer Helligsø, Borup.

618. På *Hvilshöjgårds mark* i *Öster-Brønderslev* var en höj, som kaldes *Dandserhöj*, fordi man undertiden så höjfolkene dandse på den. Manden lod höjen udgrave og stenkisterne bortføre. Derover blev höjfolkene meget fornærmede, og en morgen tidlig i drivtåge kjørte to vogne forbi gården. Folkene, som var på vognene, så da, at höjfolkene med fire heste kjørte på gårdens östre hus. Fra den tid var der ingen lykke mere for de folk. Nik. Christensen.

619. I omegnen af *Ry* var der for nogle år tilbage en jynovn, hvor man i gamle dage gik til alters. Manden, som ejede marken, forstyrrede den og brugte stenene til at

lægge ind under sit hus. Fra den tid har han heller aldrig haft lykken med sig. Nik. Christensen.

620. På *Ajstrup mark* ligger «den store höj». En mand førte ud af den i tre år tillige, men da fik han vanlykke, og intet vilde trives for ham. Her boede også en smed i den höj. Nik. Christensen.

621. På *Gadstrup mark* ligger der en höj, hvori der i gamle dage har boet en trold. En tidligere ejer vilde tage nogen jord fra höjen til at fylde i en dal. Det gik længe godt, men så træffer de en dag på en flad sten, der syntes at dække for en åbning, som gik ind i höjen, og i samme öjeblik, som de begyndte at vælte stenen bort, så de, at mandens gård stod i lys lue. De løb da fra deres arbejde og hjemad, det bedste de kunde, men da de nåede gården, var der hverken ild eller brand at se, og det var da klart nok, at det var trolden, som var bleven vred, fordi de var gået hans bolig for nær. Stenen fik da lov at ligge i fred for den gang, men er dog siden taget bort, uden at der er sket noget mærkeligt derved. Krist. Jensen.

622. Sören Skov har hørt, at en mand en gang vilde grave törv på en höj på *Mariager mark*, men derover blev bjærgmanden i höjen vred og rev til gjengjæld mandens hus ned. H. A. B.

623. På Jens Jensens mark i *Skaftelev* ved Slagelse ligger tre höje, to lange og en rund. I den runde skal der have boet en trold, som hed Brun, og han var ejer af den og et stykke jord, som ligger imellem höjene. I gamle dage blev dette stykke jord aldrig dyrket, fordi man troede, at det tilhørte trolden. Nu kom der endelig en mand, som vilde dyrke det op, men da han begyndte derpå, råbte alle de omkring boende, at nu kunde han ikke leve ret længe. Ikke desto mindre levede han i mange år, og avlede godt på det stykke jord, som ikke havde båret noget för. Han havde en del uheld med sine kreaturer, og det sagde naturligvis folk, at det var trolden, der gjorde ham det til gjengjæld for marken, han havde mistet. En gang havde de fået lyst til at grave i höjen for at finde troldens guld, men fandt kun en mængde sten. De tog nu nogle af dem hjem i den tanke, at de nok skulde blive til guld, når de kom hjem i varmen, men sten var det, og sten blev det. P. K. Madsen.

624. I *Nörheden* i *Funder* sogn ligger der en stor

höj, kaldet *Bjærghöj*. I den blev der for vel et halvt hundrede år siden gravet et dybt hul, for om muligt at finde oldsager, men uden resultat. Røde-Kristian, der ejede höjen, og således gravede i den, havde ved siden af en ager kartofler, som stod i fuld grøde. En morgen blev han meget forbavset ved at se en mængde deraf opgravede og vendte om, således at roden med knoldene vendte opad, medens toppen var nedad. Han blev derover meget ophidset, idet han troede, at det var et ondskabsfuldt menneske, der havde udført denne skurkestreg for at hævne sig på ham. Da dette imidlertid gjentog sig hver nat, vilde han dog sætte en pind derfor og lagde sig en nat i hullet i höjen med en plejlslagel i hånden, for at gribe gjerningsmanden på frisk gjerning og give ham hans fortjente straf. Der kom imidlertid intet menneske, men hen ved midnatstid kunde han ved månens skin se, at kartoffelbuskene begyndte at vende sig meget hurtig, den ene efter den anden, uden at han kunde opdage årsagen. Da faldt der ham pludselig en tanke ind, og idet han rejste sig for at gå hjem, sagde han: «Åå, læ dæm graw åp i Jesu Kristi navn,» men straks holdt det op, og siden kunde han have sine kartofler i fred. Han har selv fortalt det, og han troede bestemt, at höjen var beboet af bjærgfolk, som nu vilde hævne sig på ham, fordi han havde forstyrret dem ved at grave i höjen.

Hans eftermand, Mikkel Skygge, vilde en gang tage noget jord af höjen til at fylde et hul med i sin kostald, men da han om aftenen trak et par stude ind i stalden og bandt dem ved båsen, begyndte de at skråle og sparke i jorden, ja, skrabede sandet langt bort, idet de bestandig så efter det jord, han havde taget i höjen. Mikkel Skygge blev meget forundret derover; vel havde han hørt folk sige, at der boede bjærgfolk i höjen, samt det ovenfor nævnte om Røde-Kristian, men han anede mindst, at blot jorden fra höjen kunde have nogen indflydelse derpå. Han gik da op imellem dem for at berolige dem, men studene blev nu helt rasende og brølede og sparkede så forskrækkelig, at han måtte løbe derfra. Omsider sled de sig løs og ilede ud af stalden, idet de bestandig gloede efter det jord, han havde taget af höjen. Da Mikkel havde prøvet at lade andre kreaturer trække ind i stalden, og det gik bestemt lige sådan, betænkte han sig ikke, men lod alt det jord, han havde taget af höjen, kaste ud af stalden og andet føre ind. Siden kunde han have sine kreaturer i stalden stående i fred.

Christen Hördum.

625. For en snes år siden boede der i *Vang* i *Sønder-Nissum* en gammel kone, hun vilde en dag gå ud i *Husby klitter* med noget mad til en syg kone, som boede der ude. Da hun så gik hjem ad, kom hun gjennem en blåbærslette, hvor hun lagde sig og sankede blåbær i sin kande, som hun havde haft maden i. Da hun havde ligget et lille stød, tyktes hun tydelig at kunne høre en kiste blive slået hårdt i nede i bjærget, hvorved hun lå, og dernæst en röst, som sagde: «Du må ikke plukke disse bær.» Konen blev meget forskrækket og troede, at det var bjærgfolkene, hun havde hørt. Hun vilde nu skynde sig at gå hjem, men gik i den modsatte retning og kom til Husby i steden for. Der traf hun på en lille dreng, som kjendte hende og spurgte om, hvor hun vilde hen. Ja, hun vilde da hjem, svarede hun. «Da er det en gal vej, du er kommen på, for du er i Husby.» Konen fulgte nu med drengen ind i den gård, hvor han tjente, og da de hørte, hvordan det var gået til, måtte hun på ingen måde gå gjennem klitterne tilbage igjen, skjöndt det var den nærmeste vej; nej, drengen sknlde følge hende med kjørevejen uden om klitterne. Da de så kom med vejen hen til Husby kirke, gik de over kirkegården, og da blev hun ret vendt og kunde selv gå hjem. Men hun var aldrig rask siden den tid og døde ikke ret længe efter. **Maren Bonde.**

41. Bjærgfolks kul, sten og skarnbasser.

626. En dag havde de underjordiske deres penge ude at vejres, da solen skinnede så klart. En mand kom forbi og så, der lå noget på höjen, som lignede små stumper kul. Han tog et stykke med sig, og da han kom hjem, så han, at det var en sølv-fireogtyveskilling. De underjordiske havde altså brugt det fif at skabe deres penge om til kulstumper, for at menneskene ikke skulde tage dem.
Samsø. Morten Kusk ved N. P. Olsen.

627. På *Österby mark* havde vogterdrengen lagt sin tröje ved en stenröse (-dysse), medens han paste kreaturerne. Der kom da en gammel kjærling til ham og sagde: «Tag dit fra mit, så vil jeg give dig din lue fuld.» Drengen opfyldte den gamle kones ønske, og hun gav ham så en dygtig slant i luen af, hvad der for ham så ud som trækul; men da han kom hjem, var det de rene sølvpenge.
Fortalt af Morten Kusk. N. P. Olsen.

628. Der var en gang en bjærgmand, der havde lagt sine penge ud til törvejr, men de så ud som en mængde kul i bitte små stykker. Det så en mand, og han lagde da en synål imellem dem, så kunde bjærgmanden ikke tage dem igjen. Da det blev aften, råbte bjærgmanden, at han skulde komme, og manden fik nok en god belönning for at tage nålen bort, at han kunde få sine penge samlede ind.
Fr. Knudsen, Agerskov.

629. Min kone fortalte efter hendes fader, at mens han var hjordedreng ovre i *Balle* sogn, kom han en dag til en höj, hvor der lå en hel dynge kul. Han splittede dyngen ad, for han vidste ikke, hvad det var. Da var det jo penge, de havde ude at vejre. Da han skulde til at se sig om, var hans får split så vidt omkring, og så skulde han til at samle dem sammen og döjede meget med det, så han kom der ikke tiere den dag. Anden dagen var der aldrig et kul på höjen. Peder Hansen, Linå.

630. En kone i Tjörnehoved, der i sine unge dage tjente i *Stavreby*, fortalte, at en dag, da hun skulde ud til kilden at hente vand, var der slet intet vand at få, men hele kilden var fuld af kul. Så gik hun hjem og fortalte det, men i gården sagde de: «Havde du blot været så klog at tage nogle af kullene, havde du været rig for din levetid, men nu kan du kuns gå ud til kilden, nu er der vand nok.» Det var der også, men kullene var forsvundne. Fr. C.

631. I *Gjern bakker* er der en höj, som kaldes *Troldhöj*. Den gik hjorderne op på om middagen for at se efter, om de andre hjorder var på andre höje. Sådan gav de nemlig signal til hinanden, når det var middag. En dag kom en kone derop, og da lå der en sort kalv på nogle kul og solbagede sig. Kullene så så dejlig ud, og hun vilde have et forklædefuld med hjem at lægge på hendes ildsted. Hun tog så hendes spænds (livstykke) og lagde kalven på. Da hun var lige gået derfra, sagde den: «Sko yww!» Hun svarede: «Sko röww!» — «Ja,» svarede kalven, «havde du ikke taget mig så södt og lagt mig så blödt, så skulde du have fået noget andet at vide.» Da hun kom hjem, smed hun kullene, og da hun siden skulde til at se til dem igjen, var det ene sølvpenge. Det var ikke så sært, at kalven vilde have beholdt dem.
A. J. Gothenborg, Holmstol.

632. En mand i *Aggersborg* kom ridende forbi *Stojj*-

höj en dejlig månelys aften, den ligger langt nord for kirken. Da lå der så mange sten og glitrede sådan ved höjen. Nu havde han netop glemt at få noget godt med hjem til hans börn, og så siger han til sig selv: «End om a red nu hen til höjen og fik nogle af de sten til dem.» Så fyldte han hans ene lomme og drog videre. Da han nu kom ind til börnene, begyndte de at purre ved ham og vilde have godt. «Å, Herregud, her har a nogle sten,» siger han. Da var det ene sølvpenge. Han ud og op på øget igjen og tilbage til höjen, men da var der ingen ting.

Jens Kristian Larsen, Kollerup.

633. En aften for mange år siden red en mand fra *Aggersborg*, der havde været af by, hjem efter. Det var en dejlig måneskinsaften; så ser han, da han kom forbi en höj, at der lå sådan nogle pæne blanke sten på höjen og lyste i måneskinnet. Pludselig kommer han i tanker om, at når han kom hjem, vilde hans börn spörge, om han ikke havde en ting «skjönt» til dem; her var da i hvert fald nogle nydelige sten. Han stod så af og fyldte sine frakkelommer. Da han nu kommer hjem, løb jo börnene hen til ham og stak hånden i lommen for at se, om han havde noget til dem, og til stor forundring haler de den ene håndfuld specier op af lommen efter den anden. Hvad manden har at gjøre, han skynder sig tilbage til höjen for at få nogle fler af den slags sten, men da var der ingen.

Joh. Skjoldborg, Kollerup.

634. Så vidt a véd, stedfæstede min plejemoder følgende til de höje, der er ved *Tuesbøl*. Der kommer en pige en søndag gående forbi en af dem og vil til kirke. Det var en vinterdag, og der lå et tyndt lag sne over jorden, men det var skjönt solskin. Så ser hun op ad den søndre side af denher höj imod solen, og da ser hun, at den er helt overdækket af skarnbasser. «Det er da sært,» tænkte hun, «men det vil der ingen tro, når a fortæller det, a vil tage et par af deher skarnbasser med mig.» Så puttede hun et par af dem i den ene af hendes lufhandkler. Det gik jo, som hun tænkte, folk grinnede ad hende, da hun fortalte det sære syn. «Ja, da skal I her se,» sagde hun, og så rystede hun hendes handkel ud, men da var det guldstykker. Lav de så kom hen til höjen, som de jo ikke var sene på, da havde bjærgmanden fået hans skarnbasser samlet ind.

N. J. Termansen.

Lufhandkel (lufvante, luffe) er med én finger, handkel med fem fingre. Skytten har én med to fingre, at der kan være en finger til at trække bøssen af med.

635. Min fader — fortæller den gamle Jens Murmester — var en morgen tidlig sådan hen ad foråret kommen ud at gå på sin mark. Det var lige i lysningen, der var ingen oppe i hele byen, men den gamle havde nu ikke kunnet sove, og så havde han tændt piben og taget vanterne på, for det var nok koldt, og han var ræsen (ɔ: kuldskjær). Som han nu sådan går og dasker ude på agrene, kommer han i tanker om, hvad han så tit havde drömt, at han skulde finde en stor rigdom ved den höj, der lå lige for enden af hans mark. Uden ligevel at tænke videre ved det, kommer han nu denher morgen op til höjen. Da ser han lige straks, der ligger sådan noget underligl småtteri og kravler på höjen. Levende var det, og det lå sådan og vrimlede som en slags skarnbasser, syntes min fader, men nogle sære forunderlige skabninger var det. Han går en 2, 3 gange omkring höjen og ser på dette her, og tilsidst bliver det for ham, som hele höjen var mylrende fuld af det kram. Endelig fordrister han sig til at putte nogle af deher småtingester i sin ene slugvante (lufv.), og så lister han af hjem på, og da begynder folk at komme op. Nu syntes han ligevel, det var narvornt at gå og bære på det kram i vanten, og så ryster han det ud og hvister det langt fra sig hen imod kirkegårdsdiget. Da glimrede det som guld og klingrede mod stenene. Det gav et sæt i ham, han hen at lede og op til höjen — da er der ingen steder så meget som her bag på min hånd. A. C. Nielsen.

42. Bjærgfolkenes sølv og guld.

636. En bondekarl kom en aften ridende forbi *Stageshöj* og så, at troldene havde ført alt deres guld- og sølvtöj udenfor for at bleges i månelyset. Han var just kjæreste med en ung pige, datter af en rig gårdmand, som ikke vilde give sit minde til deres forbindelse, da karlen var fattig. Han fortæller nu kjæresten, hvad han havde set, og hun spurgte ham, hvorfor han ikke havde taget noget af det guld og sølv, han havde set. Han begav sig da næste aften hen til höjen igjen, og da han atter så guldet og sølvet udenfor, udbryder han: «Hwa, Jesu Kristi kors!» hvorpå troldene i en hast fik travlt, og det forsvandt pludselig, og höjen blev lukket. Men to svære sølvlysestager blev glemt udenfor, og dem bemægtigede karlen sig. De satte ham i stand til at gifte sig med sin kjæreste, og de opbevaredes længe i familien. N. L.

637. Udenfor et hus var en stenhöj. Her så husmandens søster en gang en kone sidde og svøbe et lille barn. En anden gang fandt hun et forklæde fuldt af sølv på höjen, men da hun vilde bære det ind, og der i det samme kom en krage efter hende, smed hun det igjen og skyndte sig ind. Hendes broder gik straks ud for at hente sølvet, men da var det borte. V. Bennike, Vallekilde.

638. Troldfolkene i *Nörskoven* havde en dag så mange penge oppe at vejre. En kone kom der forbi, og hun smed egstål imellem dem, så kunde de ikke tage dem tilbage. Hun tog nu pengene i hendes forklæde, og de kom så til Randers, og man vil sige at Nygade blev bygget for dem. Nörskov mark, sagde de gamle, var rigere end hele Danmark. Höjen er gravet ud, men de fandt ikke andet end gravkamre og potteskår.

Der er en höj oppe på *Tebbestrup mark, Brohöj*, der skal have ligget syv års skat til Danmark i den höj.
Hans Krist. Pedersen, Haslum.

639. En aften, da en mand kom forbi *Store-Vårbjærg* på *Taftebjærg mark*, så han, at en hel mængde småpuslinger dandsede omkring höjens top. Han gik ganske sagte nærmere for bedre at se på deres lystighed, og nu så han også en del store kister fulde af skinnende guld- og sølvpenge. Lågene var lukkede op, for at pengene kunde blive luftede ud i måneskinnet. Han kunde nok ønske at eje nogle af disse skinnende penge, og da han så sit snit dertil, kastede han sin kniv i en af kisterne. Hurtig som et lyn forsvandt alle puslingerne ned i höjen med de øvrige kister, men den, som han havde kastet sin kniv i, lod de stå, og idet de forsvandt i höjen, truede de ad ham. Han skyndte sig nu efter heste og vogn og nogle mænd for at kjøre kisten hjem. Deres trusler brød han sig ikke om, han troede ikke, at slige små fyre kunde gjøre ham noget, men næste morgen, da han kom ud i stalden, lå alt kvæget og var død i båsene. Samsø. Mikkel Sörensen.

640. På grænsen af *Vigerslev* og *Søndersø* sogne på Rasmus Andersens lod ligger en kjæmpehöj. En endnu levende kone, som for en 50 år siden passede køer der på marken, fandt ofte store sølvskillinger på höjen; hun gav sin fader dem, og han gav dem ud som andre penge, men det var penge, som troldene havde tabt, når de spillede klink om natten. Hendes fader havde også i sin barndom vogtet på den samme mark og havde da ofte hørt, hvordan troldene smak med kister og skabe inde i höjen.

En aften, da hun opholdt sig i den modsatte ende af marken, så hun et mærkeligt lille sort dyr løbe op på höjen og blive borte med det samme.

Hendes fa'rmoder, der døde omtrent 1830, har fortalt, at hun som ung pige en nat var ude at malke klokken 2, da hun bag efter skulde til hove på *Margård*. Hun så da ganske tydelig, at höjen stod på fire gloende pæle. H. Jensen, Slagelse.

641. I en stor höj ude på *Smidstrup mark*, *Gadbjærg* sogn, har der været bjærgfolk. Der lå om dagen, når solen skinte, så mange vidderer på den höj, men folk turde ikke komme til og tage af dem, for de vilde jo have til efter sigelse, at det var bjærgfolkenes sølv og guld, de havde ude at sole. Mårskjælgård.

Vidderer er pilegrene, der er vredne sammen.

642. I *Mavehöj*, *Lyne* sogn, er der en bjærgmand med en rød lue på. Han har haft hans sølvtöj ude at sole. Vostrup. (Sml. nr. 67)

643. De har set, at bjærgfolkene har lagt deres sølv og guld ud at soles, der ude på *Hvirvelbakke*. En gammel mand, Kræn Boel, kom fra *Ytrup* en aften, og han så, de kom kjørende med fire heste for en kane og flere hunde kom farende rundt omkring fra Hvirvelbakke op gjennem den dal, der går op ad Ytrup. Jon Kristensen, Hestbæk.

644. Mig og Sören Væver vi lå oppe på *Låsby höj* st. Hansdag og ventede efter, at bjærgmanden skulde vejre hans penge, de havde bildt os ind, at de skulde vejres st. Hansdag om middagen, og vi vilde nok have nogle af dem. Det skulde jo være i solskin, de skulde vejres, men der kom ingen. En gang, ved a gik derom, da hørte a, de slog en kiste i låse, og da blev a vis på, der var noget. Jens Smed, Jævngyde.

645. En forvalter på *Rammegård* kom en aften ridende hjem fra *Lemvig*. Da han så kommer forbi to höje, der ligger tæt ved Breddam, da havde æ bjærgmænd deres guld ude. Så tog han hans kniv og smed hen i det og sagde, at han vilde dele halvt. Men i det samme blev han dog angst og red så stærkt, at hesten støvtede, inden han kom til Rammegård. Da han havde lagt sig i staldkammeret, kom der én ved vinduerne og sagde, at han skulde komme og dele med dem. «I kan tage jeres og lade mit ligge,» svarte han, og derved blev det. Han fik da så meget, at han kjöbte *Herpinggård* for det.

Ole Snabe, Törring.

646. En pige gik i måneskin fra Ytrup til Hegnets mølle og kom om ved *Hvirvelbakke*, et særlig berygtet sted. Med ét så hun en mængde sølvtöj stå ved siden af bakken. Hun tog da en kande i hånden og sagde: «Gud give, den var min!» Da hun nu igjen kom tilbage, var alt borte så nær som kanden, den kunde troldene ikke røre ved, da pigen havde nævnt Guds navn i forbindelse med den, og én råbte: «Tag den, tag den!» Hun tog den, og den gjemtes i mange år i den næstöstlige gård i *Ytrup*. Troldene var også på spil med nogle jægere, der gik sildig hjem. Udenfor Hvirvelbakke så de noget usædvanligt færdes og hidsede da deres tre hunde derefter. Da hundene kom til stedet, hylede og skreg de, og én af dem blev rent borte, den anden døde straks efter, og den tredje kunde man aldrig siden få med udenfor huset.

En mand ledte efter får. På én gang hørte han langt borte én råbe: «Hov, hov!» En kort tid efter ser han den råbende ride foran sig oppe på bakken, og for hvert råb gav det et blus bag efter ham, som om det var noget krudt, der blussede. Til sidst tabte råbene sig i nogle hvislende lyd.

Min bedstefader ledte også efter kreaturer. På et overdrev imellem *Ilbjærg* og *Gamstrup* jorder så han to store ryttere stå foran sig i skyerne. P. Chr. Chr., Knebel.

647. En mand kom forbi en höj ved gården *Li* i *Tårs*. Han så der blandt andet guld- og sølvtöj en kande halvt fuld af guld. Da han var kommen et stykke bort, ønskede han, at «Gud give, den kande var min!» Da han kom hjem, stod kanden på bordet, og den skal endnu findes i den sønderste af Ligårdene. Nik. Christensen.

648. Henne på *Bustrup mark* var der nogle höje, og der boede bjærgfolk. En lille pige så en dag, at bjærgfolkene havde alt deres sølv og guld ude på höjen. Så kom der én til vinduet om natten og råbte, at hun skulde komme ud, så skulde hun få det halve af det, hun havde set i dag. Hendes fader svarede, at det skulde hun ikke have noget af. Han var jo ræd for, at når hun kom derud, skulde de have beholdt hende.

I den samme gård hændte det en aften, da konen var kommen i seng, at dören gik op, og hun så en lille kone komme ind. Et bitte gran efter blev vuggen så tung, at hun kunde næsten ikke trække den. Da var det ellekonen, der havde lagt sig over vuggen og vilde have taget hendes barn og så lagt hendes eget i steden for. Men det kunde hun ikke, for moderen havde slået kors over vuggen.

En gang var hendes ny vanter bleven henne, de lå på dragkisten, og så en tidlang efter lå de på samme sted, og da var der slidt hul på fingrene. Så troede hun, ellekonen havde haft dem.

En aften kom der en mand fra *Lem* kjørende fra Skive, og da kommer der en bjærgmand fra en af de höje mod ham og holdt hans kjæp op for hesten. Der var en sølvknap på enden af den. Manden måtte til at kjøre af vejen, for det han kunde se ham; havde han nu ikke kunnet se ham, så havde det jo blevet galt. Jebjærg höjskole.

649. En aften kom en pige fra *Stövring* öst for Randers forbi en lille höj, som er på Sören Tybos agre öst for byen. Da så hun en flat, nogle lagner m. m. belagte med penge — det var bjærgfolkenes, der havde dem ude for at vejres. Hun så sig om, og da hun ingen blev va'r, lagde hun sig ned på knæ og skrabede i hast forklædet fuldt, hvorpå hun løb hjem til byen, så stærkt hun kunde, med skatten. Men da hun kom ud og vilde se til pengene, var det bare hövlspåner. Marie Sandal.

En flat er en firkantet trækasse til at temse mel i. Den brugtes altså ved bagning, når man vilde have ej alene grovkager, men og finkager (ikke sigtebrød).

650. En kone ser på en höj en hoben guld- og sølvpenge. Får travlt med at tage nogle i sit forklæde og iler hjem. Undervejs bliver forklædet så let. Ser efter og opdager kun nogle små stykker kul. Angrer, at hun ikke har lagt en stoppenål eller et andet stykke jærn imellem pengene. Nik. Christensen.

651. En mand på *Fur* kom en aften om ved troldens bolig der i *Rødsten*, og der lå en vældig masse guld ude på bleg. Denher Furbo var en fattig mand, og han tykte, det var rart at få en klump, så kunde han få sin gjæld betalt og blive en rig mand tillige med. Han tager uden videre så meget, som han kunde slæbe, og så kiler han jo af hjem ad. Men den gang han var kommen et stød hen, så kommer trolden efter ham, han kom ridende på en hovedløs hest, og det gik gruelig rask, så manden kunde ikke rende fra ham eller klare sig for ham. Han vidste da ikke andre råd end at rende ind på kirkegården og smide guldet der, for der skulde trolden nok tage sig i agt for at komme. Den gang manden nu havde gået der et stød, tænkte han, at nu var han nok skilt ved ham og kunde gjærne gå hjem. Men som han så går, får han syn på, at der kommer nogle folk rendende hen over marken,

og de havde nogle lange stager og spande med dem. Han kunde aldrig forstå, hvad det var, og begynder at se sig omkring. Så opdagede han, at hans gård den brændte, og det var det, de rendte efter. Det var naturligvis trolden, der havde gjort det, for da han nu ikke kunde hævne sig på andre måder, så var han rendt derhen og havde gjort det, det var jo ikke en karl, der var til at spøge med. Nu havde manden jo ikke tjent ved det, og han ble ved at være fattig alligevel. Det står som et minde for æ Furbo, te de skal ikke komme for nær til den karl der oppe i stenen. Jebjærg höjskole.

652. Der er to bakker i nærheden af *Fussing*, der kaldes *Grovebakkerne*. Der er kratpurl hen ad den bakke, der er på venstre side af vejen. I det færdes der nogle bjærgfolk. Mine forældre og min broder kjørte somtid til Randers, og så kunde de høre, at der var sådan skrigen og tumlen inde i de buske af nogle bitte nogle med røde luer på, og de råbte, at der var så mange penge i en kiste, de skulde stræbe at komme, ellers sank den for dem. Min moder vilde ikke, at de skulde stå af vognen, men min fader stod lige godt af og kravlede ind over hegnet. Så så han så mange småfolk. Min moder råbte nu, at han skulde komme, og så gik han også tilbage. Flere har set det syn i det Grovebakke-purl. Jesper Jensen, Vinkel.

653. Der er en gård i *Dybe*, der hedder *Store-Flansmose*, der skal have været stor rigdom, og det var de komne til på en aparte måde. En mand, der var bestyrer på Herpinggård, han kom en aften ridende fra Lemvig. Tæt östen for *Rammedige* ved to höje, der kaldes *Guldhöje*, hvoraf den ene ligger på den ene side, og den anden på den anden side af landevejen, der kommer han til to små drenge på landevejen. De havde en rød lue på, og de bærer en kobberkjedel imellem dem. Han ser, at den er fuld af guld- og sølvpenge, og da han véd, at de jo ikke kan tåle nogen ting stål, så tager han hans kniv og kyler i kjedlen. Nu kunde drengene ikke holde ved den længere, og den søkker ned imellem dem og bliver stående på jorden, og så forsvinder de. Så sagde han hans forpagtning op på Herpinggård og kjöbte Flansmose. Sådan kom han til hans rigdom, men han sagde, at når fjerde led gik ud, så gik æ rigdom fra gården. Det var vel sagtens, for det han var kommen til den på en snavs måde. Fjerde led var eneste sön, og han sad som en konge der. Men han blev skilt fra hans kone, og det gik

rent galt. Han gik på sognet længe för hans død og var helt under fattigforsörgelse. Til sidst gik han i en grob mellem Törring og Hove, og der blev han. Josef Örnskov.

654. Der var en kone her inde fra *Hårup,* hun var ude at flytte kalvene en sommermorgen ved en höj her vesten for gården, der kaldtes *Eghöj,* men nu ikke længere er til, for de har kjørt den ned i mosen. Da hun så kommer der til höjen, ligger der en rød dreng ved et skrin, og ham tager hun op i hendes forklæde, klapper ham og løser forklædet og lægger ham på jorden igjen i det. Derefter tog hun skrinet og gik hjem med. Så råbte han efter hende: «Havde du ikke taget mig så södt og lagt mig så blödt, så skulde du have fået andet at tænke på.» Nu gik hun hjem med skrinet, og det var helt fuld af penge. Siden den tid måtte hun og hendes mand skiftes til at våge ved skrinet, de turde ikke sove begge to, for de var vel bange for, at de penge skulde blive henne for dem ved en eller anden lejlighed. Så kom de penge til *Mollerup* og hen i en gård, der hedder Krogen, og der har de været til i dag, men nu hedder det sig, at de er væk.

Rebekka Stovstrup.

655. Fra vejen mellem *Dömmestrup,* Nörre-Lyndelse sogn, og *Søbygård* går en sidevej ned efter nogle udflyttere. Tæt ved den vinkel, disse veje danner, er der indenfor i marken et vandhul, kaldet *Damsåle.* Herved sad en aften en del unge folk og havde nogen morskab for, men pludselig hørte de omtrent neden under dem en ringlen som af en del sølvtöj. De blev straks tavse og forföjede sig bort. Jeg har talt med en af dem, der var til stede. H. Hansen, Hj.

656. Der er et sted nord på, som kaldes *Gradbusken,* hvor der har været dværge, som fortælleren har set med legemlige öjne og et sted, som kaldes *Lindbusken,* som de også har haft sølv og linned ude, og kister har været slået i lås. Et sted, kaldet *Almandsbakke,* har også nogle været set rende om som små drenge og lege. Dværgene havde røde huer på, men hvorledes de ellers var klædte, kan man ikke sige. Gjøl. Nik. Christensen.

657. Jeg har hørt en mand fortælle, at han som dreng var med sin fader i marken, hvor der var en kjæmpehöj. Han var gået op på denne, medens faderen plöjede, og så da en stor gryde fuld af sølvmønter i et hul på höjens top. Han prøvede på at trække den op, men han magtede

ikke at løfte den, hvorfor han løb at hente faderen, men da begge kom til stedet, var gryden borte, og hullet lukket. Der må nemlig ikke snakkes ved sådanne lejligheder.
Trykt i et amerikansk blad. Peder Hansen.

658. Forbi en höj ved *Jebjærg* i Salling kom en aften en kone og så den dækket med gyldne smykker. Særlig tiltalte hende en guldring, og hun ønskede, den var hendes. Da hun senere gik vejen tilbage, lå ringen der, men det øvrige var forsvundet. Katrine Glud.

659. I *Husby* er et par höje, der kaldes *Nörby höje*. En gammel mand har fortalt mig, at medens han i sin barndom passede kreaturer der omkring ved disse höje, hørte han tit et smæld i höjen, ligesom én slog et kistelåg i. En dag, han lå på höjen og rodede i den med en pind, fandt han en smuk guldring. Han vilde vise den til en lille pige, der også gik ved höveder i nærheden, og løb hen til hende med den. Han gik med den på fingeren, og pigen så, den glimrede i solskinnet, da han kom hen mod hende, men da han så vilde tage den af fingeren for ret at vise hende den, var den forsvunden, og hvordan de så end ledte, kunde de ikke finde den, men det var nu hans mening, at bjærgfolkene havde taget den igjen. Manden i *Nörbygård*, på hvis mark höjen lå, lod en del kjøre væk af den ene, men siden den tid var der intet held for den familie i den gård. Deres kreaturer døde, deres börn blev sygelige, og det blev rent skidt med det hele. Kr. L. Vestergård.

660. I en bakke på *Lyngå* mark boer bjærgfolk, som tit har deres sølv ude at vejre. I en dal ved bemældte bakke fandt en mand, der var skomager af profession, en hel mængde skosåler, der vel efter udseendet var en del forslidte, men dog godt kunde bruges anden gang. Da han kom hjem, fortalte han sin kone om den fundne skat, greb i lommen, men optog i steden for skosåler det rene skinnende guld. R. H. Kruse.

43. Bjærgfolkenes töj ude på höjene.

661. I *Hönemose* i en sump nord for *Dagbjærg Dås* ligger nøglen til Dåsen gjemt, ti da bjærgfolkene forlod höjen, smed de nøglen til samme ud i denne sump, og den, der kan finde nøglen, kan blive ejer af det guld og sølv, der gjemmes i höjen. Da en dreng en gang fandt en stor

nøgle, hvorved var fastgjort et stykke lænke, i Hönemose og havde smidt samme fra sig, som noget af ingen betydning, kom en stor hane frem af mosen og sagde til drengen: «Denne nøgle var nøglen til Dagbjærg Dås, og den skulde du ikke have smidt bort, ti den, der er ejer af denne, er med det samme ejer af alt det guld og sølv, der ligger gjemt der inde.» Drengen sögte nu efter den på ny, men kunde ikke finde den mere. (Sml. nr. 155.) Jeppe Jensen, Åkjær.

662. I *Dagbjærg Dås* har der jo boet bjærgfolk. En gang havde bjærgkonen tabt sin nøgle, og folk hørte, hvordan hun gik og jamrede sig over tabet af den. En mand, som plöjede i nærheden, fandt en ualmindelig stor nøgle, som han aldrig havde set mage til. Han tog den op og hængte den på ploven, men som han kort efter havde fjærnet sig lidt, var nøglen forsvunden, da han kom tilbage. Det var rimeligvis bjærgkonens nøgle, han havde fundet.
H. Petersen, Fårbæk.

663. For henved hundrede år siden var der i *Brande* sogn en dreng og en pige, som vogtede nogle höveder i nærheden af en höj. Da var det en morgen i tågevejr, at drengen så höjen næsten helt overlagt med små klude i alle slags kulører. Han vilde tage dem, men pigen fik ham til at lade være. Imens dette foregik, løb hövederne deres vej. De fik nu travlt med at hente dem tilbage, men da de kom igjen, var kludene borte.
Samme dreng kunde se ligfærd, brudefærd og meget mere. T. Kristensen.

664. Min moder havde hjemme i *Vejrum* og tjente i *Torup*. Så vilde hun gå hjem en forårsdag, og så kom hun over en stor hede. Der så hun en plet ved vejen belagt med ene klude og trævlværk og af alle slags kulører, men ingen ting tykte hun det duede til. Det var midt om dagen, og solen skinnede. Da hun om eftermiddagen gik hjem og forbi det samme sted, var der slet ingen ting. Det var noget af bjærgfolkenes, der skulde solbages. Ane Marie Kristensdatter, Ørum.

665. En pige gik fra *Melsted* til *Gudhjem*. Da hun kom til *Lillevang* på den lille slette mellem Vippebækkajin og Sjævn (Skjærene), så hun hele sletten overtrukken med blå- og hvidstribede dynevår, hvorpå der lå en utallig mængde små dværge med røde nissehuer på. Hun vendte straks tilbage til Melsted, og hele to år turde hun ikke gå over Lillevang. G. J.

666. Imellem *Søndbjærg* og *Serup*, Tyholm, er der en bro, hvorom en gammel kone fortæller, at da hendes moder en aften gik der over, så hun, at kjæret over alt var ligesom behængt med hvide lagener og bleer.

Serup skal have navn af en sø, som skal have været mellem Søndbjærg og Serup. Der er nu mose og eng på det sted. H. A. B.

667. Der er en höj på *Mollerup hede* på Mors, kaldet *Prinshöj*, hvorved der for længere tid tilbage var noget sært skidteri. Langt borte kunde man mangen gang se den belagt med linned, men når man kom nærmere, var det borte. A. H. Schade.

668. Mine forældre boede henne i *Kjærsgård*, og så flyttede de derfra, da a var fire år, og hen til *Stötrup* at bo her i *Farsø* sogn, og det var nok dwarre, som flyttede med dem. Det var, mens a var bitte, da vilde min moder gjøre et besøg henne i *Strandby*, og som hun går, ser hun en stor höj, der kaldes *Bavnehöj*, forved sig, og der lå uhyre meget hvidt linned på den, og hun ser to folk sidde ved og passe på det. Hun syntes, hun kunde kjende dem, at det var hendes naboer, og hun vilde hen og have en pråt med dem, men da hun kommer nær og så vidt helt hen til dem, så var der ingen ting, slet intet. Så gik hun jo hendes ærende, men da hun kommer hjem, fortæller hun det, som a godt kan huske, a var jo en bitte knægt den gang. Om anden dagen går a til skole, og a kommer igjen om aftenen, og a går godt nok langs hen ad en ager, da a ser min moder forved mig. Hun havde været oppe ved en nabokone, tænkte a, og så sætter a i rend efter hende, men a kunde ikke nå hende. A rendte stærkt, og hun gik raskt, og nå hende kunde a ikke. Da a kom ind, sagde a: «Hvorfor vilde I ikke bie mig, moder? a råbte endda ad jer.» — «A har endda ingen steder wåt,» sagde hun og blev ved at spinde. Men a sagde, det var usandhed, for a så hende tydelig og var ikke langt fra hende. Der blev nu ikke mere ud af det, og vi gik til sengs, da sengetid kom. Da kommer der én til vinduet og siger: «Maren, sover du?» — «Nej,» siger hun. «Nu er vi flyttede her hen,» siger den igjen, «nu boer vi i den bitte lange bakke, der er lige sønden for Plov-Thomasses. Hun rejser sig op og vil se, men da er der ingen ting.

Der var alle tider noget i det sted, men hvad det var, det kan a ikke fortælle eller forstå. Det var en aften, a

var bleven uklar med mine andre søskende, og var gået udenfor og sidder der og spiller på en bitte fjol. Ligesom a sidder, så kommer der en stor sort hund lige tæt ind til mig, og a bliver forskrækket og knyger op og ind. En anden aften giver det et stort skrummel på dören, og derefter var det, som der kom en tre, fire mennesker gående og vilde ind. Men da min moder gik op og så efter, var der ingen ting. Niels Kr. Jensen, Fredbjærg.

669. Ved stenkisten på *Tjörnehoved mark* har folk ofte, når de kom noget fra den, set mange stykker hvidt linned udbredt, ligesom det lå for at törres, men når man går nær hen til stenkisten, forsvinder linnedet, og der er intet andet at se end de to sten, som har stået der i umindelige tider. Fr. C.

670. Peder Sejersen fra *Lægind* har fortalt mig, at han meget godt kan huske, at han i sin barndom har set ellefolk have linned på bleg ude på en höj, der fandtes tæt ved hans faders gård i *Ørding*. A. H. Schade.

671. På *Pengshöj* har de til visse tider på dagen set bleg ude så stor som til en hel gård. Den lå omkring de torn, der står der.

Man har set *Trindbjærg* nordvest for *Flæjum* stå på pæle. Gregers Pedersen, Torslev.

672. På *Kjetrup mark* findes *Bavnehöj*. Den gang Mariane og hendes søster var börn, da så de ved sommerens tid en barneskjorte ligge uden på höjen. Nu vilde den ene af dem have skjorten, og den anden også, men da de kom helt derhen, var skjorten borte, og de kunde tage æbag. Nik. Christensen.

673. Nogle små nisser, som boede i en höj i *Dybbøl*, så man ofte have deres töj hængende ude, som det så ud til, for at törres. Men en mand, som havde fået noget hos en nisse til at smøre öjnene med, så nu, at det var lutter guld. Marie Johansen.

674. Kristen Jakobsens fader trak en gang til marked med en ko. Da han kom en halv fjerdingvej sønden for *Kæmpdrup* mellem to höje, der kaldes *Rönhöje*, lå der et rödt uldklæde med hjörnerne over kors. Han betænkte sig på at tage det, men pillede hjörnerne til side med sin kjæp. Da var klædet fuld af skarn, så det turde han ikke have. Nik. Christensen.

675. Min gammelfader, Mikkel Simonsen, kom ved middagstid forbi en höj ovre i *Ty*, og den var helt overbelagt med ene silketörklæder. Så tog han hans fyrværk og kylte hen på dem, og lige med ét var alle klæderne forsvundne så nær som det, hvorpå fyrtöjet lå. Det tog han straks og bandt om hans hals, og det var næsten uopslideligt. Der var nemlig hårdstål i fyrjærnet.
Mariane Agger, Bjærgby.

676. Henne ved *Sorø* gik en mand og plöjede sin banke. Han blev da så sær forunderlig over, at der fra banken og ned til hans gård var en sti, som han aldrig för havde set; men da fandt han en vante, som var så stor, at fingrene kunde rumme en tønde sæd, og nu havde han opløsning på gåden. Han tog da vanten med sig hjem om aftenen. Men om natten kom en röst uden for vinduet, som sagde: «Vante og ven, giv mig min vante igjen! ellers ligger to af dine heste, de störste og bedste, døde i morgen på mosen.» Manden hængte da vanten ud på et bjælkehoved, og lidt efter blev den reven væk, så huset nær havde væltet. Men siden efter trivedes al ting vel der på gården.
Chr. R.

677. For flere år siden gik en mand ved *Stokkelund* tæt ved Lenseng. Da han kom til vejen, mylrede der af små troldfolk. Da han kom lidt længere ned på vejen til *Rodholms-skoven*, så han to sidde ved en kiste, der var oplukket, og hvoraf de tog linned og meget sølv og guld. Manden blev bange og tænkte: «Havde jeg bare haft noget stål ved mig,» men ikke en gang sin lommekniv havde han. Bornholm.
G. J.

678. En pige, der vogtede får ved en höj i *Bråby*, fandt en glaskniv — vel sagtens en flintkniv — men da fårene i det samme løb ind i sæden, måtte hun efter dem, og så lagde hun kniven på en af de sten, der omkrandser höjen. Men da hun kom igjen, havde troldene taget den, ti det var deres kniv.
F. L. Grundtvig.

679. En mand fra *Jersie* kom forbi *Søllerød höje*. Da var der sat en sølvrok ud på en af dem at soles, og en höne gik omkring der med en hel flok kyllinger. Da manden så den glindsende sølvrok, tog han den til sig og vilde bære den hjem, men i det samme kom hönen efter ham og huggede ham så længe i hovedet, indtil han satte rokken igjen. Det var jo en höjkjælling.
Ole Hansen.

680. En gårdmand i *Vollerup* så et dejligt rödt öl-

anker ligge på en höj tæt ved Vollerup, just som han kjørte forbi. Manden skyndte sig nu hjem og så tilbage til höjen, men da var det borte.

En höj, der lå på den såkaldte *Præstebanke*, stod tit på røde pæle, og der brændte en svær ild under den.

Tæt ved *Kallerup* by lå *Arlehöj*, hvor man hørte svære kistelåg smække i. S. Gr.

681. I *Hune* var en höj, hvori fandtes en hel mængde potter med aske og ben. De stod i en stue, opført af store kampesten, og inde i stuen stod store sten med indskrifter i et fremmed sprog. En kone, der tog én af potterne hjem, blev syg og lå i sengen i mange år til straf. Nik. Chr.

44. Hjul, ildstråler og gloende stange.

682. Bjærgmændene farer om natten imellem *Hjølundhöj* og *Vindbjærg*, der har de ströget. Man har set dem med deres røde luer på. E. T. K.

683. Om *Engeshöj* sydöst for *Gjerding* fortælles, at den står på fire guldpæle, og en mand har fortalt mig, at han en aften blev yderst forskrækket ved at se nogle sorte mænd komme syd fra hen imod höjen, bærende noget imellem sig, der kunde ligne en kurv. Kl. Gj.

684. Der er en höj på *Vinkel mark*, hvor der har været en jættestue. Den kaldes *Store-Wajshöj*. Den jættestue var så höj, te a kunde næsten gå der inde, og så stor som en almindelig bondestue og med to kamre ud fra den. Overliggerne var vel en favn brede, og der var strøet lige så pænt sand inden i den. De var fire lodsejere om den, for der var et hjörneskjel midt på den, og de var også enige om at splitte den ad. I höst kom der ligesom den stærkeste hvirvelvind og hvirmede og suste fra den höj og til en anden höj, som kaldtes *Somborg-höj*, lidt til nordöst for, og det var da noget skidteri, som færdedes der. Folk blev så forskrækkede og troede, at nu kom bjærgmanden og tog dem. De har også set en hvid jomfru, der gik fra *Vinkelvad* og hen til höjen. Lige så snart de kom til höjen, så var hun væk. Anders Jörgensen, Søby.

685. Nede ved *Skjödstrup* er der to steder, hvor der har været bjærgfolk. Der har også været her på bymarken. Vi gik nogle kvindfolk en aften fra *Bygballe*, og det var

så lyst for den venstre hånd, men det var så mørkt for den höjre, for der lå *Bastruphöj*. Da vi kom ud for den, stod der et höjt kvindfolk med grönne bindærmer og rödt liv og hvidt forklæde og langt grönt skjört. Hende blev a rigtig nok ræd for. Der har også andre set hende end a. A har også en aften set et ildhjul ved de höje. Det var en fastelavnsmandag, a gik med brødkurven, og det kom farende om ved mig og satte efter *Møgelhöje*.

Margrete Jensdatter, Mejlby.

686. Der er en höj vest for *Handest*, der hedder *Seenhöj*, og en anden höj öst for byen hedder *Møgelhöj*. Der boer trolde i de höje. Der stod lys på begge höje, og når de trolde besögte hinanden, var det fra Seenhöj i skikkelse af hjul og fra Møgelhöj i skikkelse af en gloende jærnstang. Handest.

687. I *Pårup, Funder* sogn, ligger der mange store kegledannede höje, som alle skal være beboede af bjærgfolk. Iblandt andre er der to höje, *Lilvarrehøj* og *Hvidbjærghöj*, som gamle folk endnu forsikrer at have set mærkelige ting ved. En aften så Kristen Pedersen, der vandrede ad en vej mellem höjene, en lang gloende stang stige på langs op af toppen på Lilvarrehöj. Da den var kommen helt op, vendte den sig og foer i en vandret linie hen til Hvidbjærghöj, hvor den på langs ligeledes steg ned igjennem toppen af höjen og forsvandt. Lærer Chr. Hördum, Funder.

688. Der gik en gloende stang fra *Klövnhöj* og ud i nordvest til *Refshöj*, begge på Knude mark. A har været ræd for at gå om ved de höje. Rödding.

689. Der var tre mænd her fra *Handest*, der af og til havde set lys brænde på *Seenhöj*, og så troede de, der var en skat. En aften gik de ud at grave, og da fandt de hanken af en stor kobberkjedel, som de tog ved. Nu så de gården brænde, smed spader og skovle og løb. Men da de kom hjem, var der ingen ild alligevel. Natten efter flyttede bjærgmanden i skikkelse af en gloende jærnstang, og siden den tid har de ikke gravet i höjen. Man har dog siden fundet et lig og et stort sværd der. Glenstrup.

690. Mellem gårdene *Særkjær* og *Gårdhöje* i *Måbjærg* ligger en del höje, af hvilke den största hedder *Bavnhöj*. Så omtrent en halvanden fjerdingvej mod vest ligger mellem andre höje en meget lang höj, der almindelig kaldes *Lånngmæt* (Lange-Mette); denne höj ligger i Alstrup, *Navr* sogn. Nu siger de gamle, at bjærgmændene

i disse höje var meget gode venner, således så man en aften en mægtig stor guldstang blive slynget ud fra Bavnhöj og hen mod Lånngmæt, det var naturligvis en gave til den derboende bjærgmand. M. Møller.

691. Lige vest for *Ry* ligger en banke, som kaldes *Skovsbjærg*, og her skal i gammel tid have stået et slot eller måske en kongsgård. Men ethvert spor deraf er nu forsvundet med undtagelse af, at der undertiden opplöjes røde murbrokker. Inden i bjærget skal bo en mægtig bjærgmand, som huserer i alle bakkerne ved Ry, og ofte ses som en ildstråle flyve fra Skovbjærg til den sydvest derfor liggende *Stejlehöj* eller *Kappehöj*, kaldet således, fordi her för var et rettersted. Undertiden skaber han sig om til et eller andet dyr, især for at narre skytterne. Således traf nogle på et dyr i Sønderskov, som de forfulgte i lang tid, indtil det omsider sprang i et hul og forsvandt. Her blev da straks sögt efter det med lange humlestænger, men det var umuligt at finde bund, og så kunde de jo nok tænke, det havde været bjærgmanden. I forrige tider levede en mand i nærheden af Skovsbjærg, som havde fornærmet bjærgmanden, hvorfor han gjorde alle hans börn til krøblinger. Siden vogter folk sig for at gjøre ham vred. Th. J.

692. Folk fortæller, at de har set en rød vej oppe på himmelen som en bue, der gik fra *Lundbjærg* og over til *Skjær bøge*. Det må så have været bjærgmanden, der har været ved at flytte hans penge, han har ikke kunnet have dem i ro i Lundbjærg. Rebekka Stovstrup.

45. Sang og musik ved höje.

693. Der var sommergilde til Anders Andersens et år, og jeg spillede for karlene — den gang havde de sommergilde fra Voldermisse (1ste maj), til de red sommer af by st. Hans dag, og de, som «gik hen», betalte så spillemandspenge Vorfrue dag, og dermed var det forbi for den sommer. De dandsede i byloen i den søndre længe, og jeg spillede om eftermiddagen, så det var en lyst at høre. Da det blev aften, dandsede de ved måneskin, for det var fuldmåne, og de lukkede lemme og döre op, og det skar. Men så med ét blev fjolen så stum som et hakkebræt. Jeg smurte buen, og jeg gned igjen; lige meget hjalp det; jeg rov, og jeg skrov, men der var ikke

mere klang end i en gammel træsko. De skulde dandse «mollevit», og den véd jeg, jeg ellers kunde rive af mig, så det snurrede efter; men karlene trampede og stampede helt ud af takt, for de kunde ikke høre musikken. Kan du forstå det? Ja, jeg ikke heller. Men hør nu bare. Da jeg kom hjem, lå Karen vågen, og så siger hun til mig: «Det var da fælt, så *de* har dandset og stöjet henne under væven hele aftenen. De dandsede ril, og de dandsede mollevit, og jeg troede, du sad og spillede henne ved bordenden, for jeg hørte lige så tydelig både rilen og mollevitten, som du sad der. Så slog en af de små i vejret imellem og slog sig på træskoen og sagde: Han tror nok, han spiller for dem der ovre, men hans musik tager vi.» — «Ja, nu kan jeg forstå, hvorfor fjolen ikke vilde lyde,» sagde jeg, og så gik jeg i seng.

Fortalt af Jens Pedersen. M. Abrahamsen, Kildebrønde.

694. På en gård ved *Kastrup, Amager,* er der to gange om året, forår og efterår, spil og sang i kjælderen, men går man derned, er der intet at se. Mads Olesen, der tjente i en gård ved siden af, har selv flere gange hørt det.

F. L. Grundtvig.

695. Der var en höj på *Alstrup* ejendom, og min moders moder sagde, at når de satte øgene der nede på den om aftenen, hørte de den yndigste sang der inde. De kaldte den *Niels Jensens höj.* Det var, når de havde haft øgene i dræt (ɔ: arbejde på marken), at de satte dem der.

Ane Marie Pedersdatter, Fovlum.

696. En gammel mand, der var nabo til os, han fortalte, at han en nat havde ligget henne i noget, de kalder *Bomholt* i *Alling* sogn, og da han vågnede om morgenen, hørte han, der var den dejligste musik ude i en höj, en lidt fra gården, der kaldes *Bomholts-Storehöj.* Der vilde de jo også have til, der var bjærgfolk.

De havde nu mange køer i den gård, men i en vis bås kunde de ingen køer have, for koen piste ned på bjærgmandens bord.

Peder Hansen.

697. Nede i *Gildhöje* på præstens mark er der hørt musik. En julemorgen, en mand gik til kirke, hørte han stærk musik der. *Langhöj* grændser dertil, og kirkestien går tæt sønden for den. Den mand hed Mads Andersen. Hyrdedrengene har hørt tummel nede i de höje om efteråret, når de har vogtet der.

Johan Mejer, Trebjærg.

698. Der var en höj ude i nærheden af *Bjarup* kirke,

de kaldte *Degnehöj*. Der stod én og spilte på den höj, hver dag præsten kjørte fra sogne. Så spurgte præsten ham en gang om, hvad han stod og spilte der for. Ja, han stod og spilte for nåde, svarte han. «Ja, du får aldrig nåde,» sagde præsten, og så slog han fjolen i stykker, og siden så de ham aldrig mere. Den gang kjørte *Linå* præst til *Dallerup* til sogne. Peder Hansen.

699. Der var to mænd, der gik på jagt neden for *Himmelbjærget*. Den ene var musikanter, og som de nu gik, hørte de en musik. Han lærte stykket og spilte det for de unge folk i mange år. Mange har også kunnet sungen det, men a véd ikke, der er nogen, der kan det nu. De kaldte det «bjærgmandens stykke». Ry.

700. I *Nörreskoven* lidt fra *Ry mølle* er en höj, hvor det ikke skal være rart at komme forbi om aftenen for bjærgfolk. En aften kom en spillemand der forbi, da bjærgfolkene havde dands og lystighed. Forbavset over dette uvante syn tænkte han på at komme derfra snarest mulig, men ligesom fastholdtes af deres fortryllende musik. En af melodierne kunde han huske, da han kom hjem, og i lang tid derefter var den bekjendt her i egnen under navn af «bjærgdandsen» og spilledes næsten ved alle legestuer. Th. J.

701. A har hørt det spille i *Låddenhöje* på *Tulstrup mark*. En pige, der var oppe at flytte køerne om eftermiddagen, hun hørte det først, men talte ikke om det. Min broder han hørte det også, men blev jaget hjem, for han blev ræd. A gik og paste løse får, og så om aftenen, a kom fra fårene, kunde a høre det i lang afstand. Da a kom i nærheden af det, mödtes a med en gammel kone. «Kan I høre, hvordan det spiller henne i de lådne höje?» sagde a til hende. «Det har a sku hørt så tit,» sagde hun, det bryder a mig ikke noget om.» Så blev a ved at gå længere ned og flytte vore kalve og kommer til karlen, der sætter vore heste om natten. «Kan du høre, det spiller?» siger a til ham. — «Jo, det kan a godt.» — «Skal vi ikke gå derhen?» Nej, han bandte nej. A sagde jo og blev ved at snakke med ham så længe, til vi daskede af, og a gik foraf og var ikke angst. Der var nogle buske der, og de spiller lige godt, men da vi kom tæt hen til buskene og var ikke uden 25 skridt fra stedet, så hørte det op, og vi hørte intet siden, ikke heller, at det har givet dump i bakkerne. Meningen var, at de flyttede den gang.

Det var en underlig underlig musik, ligesom både flöjter og lirekasser, men meget höjere toner. Den samme eftermiddag, det spilte i de lådne höje, spilte det også i *Åondal* imellem Törring og Tulstrup, der er store bakker op ved begge sider. Der lod det til, de havde været efter en pige, og hun var så fortumlet, at de måtte bære hende hjem, og hun blev som sindssvag. Hun var fra *Törring*. Jörgen Rasmussen, Tulstrup.

702. Mig og min moder vi gik en morgen meget tidlig forbi *Næsgården* i *Tem* sogn og kom så ned i en sloge, hvor der var en höj ved siden af og mange småstier om på höjen. Der hørte vi sådan musik og nåstren og slåen kister i, te vi blev helt rædde og gik ind i en gård tæt ved for at blive der til dag. Vi kaldte ikke på folkene, men opholdt os i et af husene. På tilbagevejen var vi inde i den samme gård, og de fortalte da, at der var bjærgfolk i den höj, og de var tit ude at dandse og gik omkring på höjen hver dag. A så dem også selv siden, det var små drenge med røde luer på, der gik der oppe. De lignede andre börn, men a var jo ikke tæt ved dem. Folkene i gården sagde, at de gjorde ingen fortræd, når man ikke gjorde dem noget, men vi turde lige godt ikke gå der siden. Marie Pedersen, Nörre-Vissing mark.

703. Tæt ved gården *Bönnelykke* i *Longelse* er en höj, der somme tider står på gloende pæle, den kaldes Höjbjærg. Der er tre höje ved hinanden: *Höjbjærg*, *Storkebjærg* og *Avenbjærg*. Ved et bestemt klokkeslæt svinder pælene væk, og al musik dør hen. Det var ved klokken 2 og 3. Folk kunde høre dværgene le og se dem dandse og kunde kjende én og anden af dem, de havde indtaget i höjene, og som dandsede med dem. Det var sadan mageløs dejlig musik, og mange har hørt den. En jordemoder skulde forbi Höjbjærg. Men vognen tog samtidig konens moder med, der skulde hen at varte datteren op i barselseng. Jordemoderen sov, men konen lagde mærke til, at bjærgkonerne havde deres dyner og kjøkkentöj og andre sager ude at sole, for det var dejlig månelyst. Ingen af dem sagde et ord; men da kusken kom til vejende, sagde han: «Ja, havde det ikke været, at jeg kjørte med jordemoder, så havde jeg gået op og taget hele næver fulde.» Lærer Engbergs kone, Havborup.

704. Der er tre höje ude i *Fussing* skov, de kalder dem *Trehöje*, og der har de hørt musik og dands. En

smed fra *Svinding*, der smeddede på gården og gik hjem om aftenen, hørte det, da han gik forbi. Lars Nielsen, Vinkel.

705. *Skyttehöj* ligger oppe i *Hylling*, og når folkene lå på den om aftenen, kunde de til sine tider høre, at der holdtes dands der, og der var en dejlig musik der inde. Ikke så gamle folk påstår at have hørt det.
Jens Andersen, Kalris.

706. I *Vindbjærg*, *Kragelund* sogn, er der mange folk, som har hørt musik og dands især i tåget vejr. En mand, som gik der forbi en aften, så tre lys ved höjens fod. Mange har også mellem Vindbjærg og en anden stor höj, *Hjölundhöj*, også kaldet *Kongehöj*, hørt bjærgmændene eller andre småpuslinger flyve i luften, og i gammel tid var mange bange for at gå over linien mellem disse to höje.
Jens Jensen, Refshalegård.

707. Der er en höj i *Lødderup*, der hedder *Rovhöj*. Der har de spillet og dandst og moret dem, te det var forskrækkeligt, når der kom nogen forbi om aftenen.
Peder Skriver, Mors.

708. En spillemand fra Ålborg ved navn Hellebjærg havde en gang sammen med sine börn været i *N.-Kongerslev* at spille til gilde. Da han næste dags aften kom forbi *Ellitshöj* og var kommen i nærheden af en kæmpehöj, der bærer samme navn som byen, blev börnene først opmærksomme på nogle små mænd og kvinder, som gik og puslede om dem. De kaldte derpå på faderen, som tyssede på börnene og bød dem endelig ingen ting at sige. Derpå tog han sin klarinet frem og blæste nisserne et stykke for dermed at kyse dem væk; men til spillemandens forundring tog nisserne til at dandse, og ud af höjen mylrede en skare småfolk, som også tog del i den for spillemanden vidunderlige dands. Endelig stak han klarinetten i lommen, men nisserne fulgte ham næsten til Ålborg. Det var öjensynligt, at han ved at blæse for dem havde interesseret dem. Lovise Hansen.

46. Dands på höje.

709. Der var en gang en mand, som red fra *Grönsund* med et kobbel heste. Da han så kom lidt derfra, så han en af de nærmeste höje stå i lys lue, og en hel mængde småpuslinger dandsede derinde. Dersom han nu

ikke havde haft sine heste at passe på, så havde han gået hen til höjen og kastet sin kniv i ilden; for når han havde lagt stål for sig først, så kunde intet troldtöj have skadet ham, og så kunde han fået opdaget, hvordan det hele hang sammen. Men nu havde han til alt uheld sine heste i det öjeblik, og så fik han ikke opdaget noget den gang. Annette Jensen.

710. På eller under en höj i *Kjærby hede*, tæt ved vejen mellem denne by og *Hald*, har bønderne ofte ved nattetider set stuer med vinduer og döre, hvor en hel mængde bjærgfolk dandsede lystig i de stærkt oplyste sale, men så snart de kommer til, forsvinder det hele. R. H. K.

711. Da jeg var tolv år, blev jeg af min fader, som var degn i Almind, sendt over på *Viuf mark* for at finde nogle får, som var løbne væk. Vejret var noget tåget — om det var forår eller efterår, mindes jeg ikke. En anden dreng, Lavrs, to år ældre, fulgte med mig, og klokken var 11 om formiddagen. Som vi nu gik op ad de nordre bakker, kom vi til at se noget sært sort noget henne i krattet på en kjæmpehöj, der lå lidt vest for os; vi tyktes, det var for stort til at være en krage, og mente, om det ikke skulde være en sort stork. Da vi kom hen til höjen, viste det sig imidlertid at være en gammel pjalt som af et par bukser. Vi vilde da gå igjen, men som vi vender os, ser vi pludselig tre par bjærgfolk stillet op på marken en 2, 3 alen fra os. Hvert par, mand og kvinde, havde hinanden ved hænderne og de gav sig nu til at dandse rundt i en kreds vel omtrent en 5 minutter. Vi havde, som man siger, nær tabt både næse og mund og hverken talte eller rørte os, endskjöndt vi med et par skridt kunde have stået midt imellem dem. Da forsvandt de pludselig for vore öjne, og Lavrs syntes at høre et dump inde i höjen, det kan jeg ikke sige noget om, for jeg hørte det ikke. Vi forlod nu noget betuttede stedet og fandt længere henne fårene. Da vi drev tilbage, holdt vi naturligvis, nöje kik med höjen, men der var da ikke noget. Bjærgfolkene var omtrent en alen höje. Mændene havde rød opstående spids hue med lys flosset kant og grå klæder, der sad stramt om livet som undertöj. Kvinderne havde hovedtöj, som gik ud ibag som med en spids; hvordan deres kjoler var, mindes jeg ikke, men ærmerne var røde.

Manden, der har fortalt dette, er Jakob Brøndum, godt 60 år gammel. Han er en sön af den gamle Christen Brøndum, som forhen var degn i Almind, og vidt bekjendt som en klog mand og dygtig benbrudslæge. Jakob Brøndum er også noget «klog»,

og selv læger her på egnen anerkjender hans dygtighed i benbrudstilfælde. Han er en fuldstændig pålidelig mand, og har sagt mig, at han vilde dø på fortællingens sandhed. Da drengene kom hjem, fortalte de tildragelsen ved middagsbordet, og den gamle Brøndum sagde da blot: «I kunde have taget den pjalt med hjem, drenge!» Anders Jessen, Almind ved Kolding.

712. Dæ va jen gang en mand,, dæ haj et påld (knold) i sin mark, vo han alle kund hold sin kretyere å, men han kund slet et få å veed, va de va, dæ jawwed 'em løøs. Da kom dæ en lil piig op å æ påld, å hun haj et firklæffer (firklöver) ă sæ, te hun et vist aw å sejj, å de gøør, te hun kund se, te en hel flok nisser dandset rundt om æ bjære. Å så öjt (råbte) hun hæn te æ röjter: «Kan do *it* se, te de æ e nisser, dæ jawwer æ kræ løøs?» Å mæ de samm sånk all e nisser ned i e bjære, å di æ alle kommen te syyn sindt.
Felsted ved Åbenrå. Jörgen Iversen.

713. Pigerne fra *Ry* samledes ved *Slagelsehöjene*, når de skulde ud at malke deres køer, som gik i fællesskab ude ved *Løve mose*. En gang var nogle piger samlede og dandsede rundt omkring den ene höj. Som det allerbedst gik, kom en gammel trold ud af höjen, dandsede med og sang: «Bygget står i blade, studen har horn, og jeg er den ældste mand, i Bankebére boer.» Den forreste pige, som trolden havde fat i hånden på, sagde da: «Krist bevare os fra den ældste mand, i Bankebére boer.» Han slap dem af hånden, og pigerne rendte ad hjemmet til, det bedste de kunde. Nogle fik deres kander, de, som stod ved den side, hvor trolden slap, andre ikke. M. M.

714. Tæt ved *Ramløse* er der en höj, som kaldes *Børshöj*. Ved samme by så en kone juleaften tre harer komme løbende ud på et lille kjær tæt ved höjen, hvor de begyndte at dandse omkring på isen. Da de havde dandset en tid, begyndte de at samle brænde og gav dem derpå til at dandse igjen. Lidt efter kom en lille mand ud med en pisk og gav sig til at prygle på harerne, som da blev til troldfolk, tog deres brænde på nakken og forsvandt dernæst alle fire i höjen, som åbnede sig for dem.
V. L.

715. Lige op for Darris-rende i Peder Randløvs skov ligger *Darrishöj*, og den höj har navn af, at der dandsede tolv Darrisser om den hver eneste nat. Der var det, Flab-Rask vilde have været begravet. M. H. og J. B., Lille-Tåning.

716. Der er en plet her nede i en dal, de kalder *Engedalen*, og der groede hverken lyng end græs. Der

var mening om, at bjærgfolkene der havde deres dandseplads. A har set den plads, for min fader viste mig den, og den stod nagen i min tid.

Min oldefader og en anden mand kom kjørende der forbi om natten med træ, og det var en god og lige vej. Den forreste råbte til den bageste, at han skulde komme hen og hjælpe ham og holde ved hans vogn, for den vilde vælte, hvorimod den anden svarede, at han havde nok at gjøre med at holde hans egen. Så er der en bakke ved siden af lige oven for den plet, og ved samme tid, da vognen rejste sig for dem ved den ene side, så de knap kunde række op og tage ved og holde ned på den, da kom der en kjøvle trillende ud af bakken og ned imod dem, og den gloende ild stod ud af begge ender, lige te det lormede. Min oldefader bedömte den kjøvle til at være på en 14, 16 kløv og en tre alen i længden; men hvad det var, kjendte de ikke til, de havde mening på, te det var det væsen, der fartes. Beboerne kaldte den plads eller runding, de kom forbi, for *Spindehuset*, det var som en gårdsplads, men der var ikke noget hus. Nogle erklærede for, at de havde hørt snur af rokke der på den plads. A har rendt der med mine bare födder mange gange, men nu er det beplantet med gran og begroet med löv og birke.

Sören Hansen.

717. Min moder sagde, at bjærgfolkene dandsede ved *Dakbjærg*. De kunde sådan se, når solen skinnede, hvordan bjærgfolkene kunde dandse, det var så smukt, for det var ligesom kramdukker at se på.

De var ude at mede (meje) om hösten, og så var der en pige, der havde set det, og hun sagde til de andre, da de skulde hjem til onden: Hun vilde hellere blive ved de Dakbjærg fruer og dandse med dem, imens de gik hjem. Da de kom tilbage, fandt de hendes lig, hun havde dandset sig ihjel.

Jakob Jörgensen, Firgårde.

718. Der var en höj i *Kare*, ovenfor hvor a er født, den hed *Silgishöj*. Min bedstemoder og bedstefader fortalte, at der dandste nogne små nogne med røde luer på.

Jens Gårdsted, Ørsted fattiggård.

719.* Det var, ilav Mads Röst gik i skole henne i *Lyne*, og de havde frihed om middagen, da så de et stød henne på en höj en jomfru, der dandsede i et bitte stumpet skjört, og det tinede runden om. Så var der en 3, 4 drenge, der bad læreren om at få lov til at gå op på höjen for at se, hvad det var, og det fik de også lov til. Da

de kommer nu nær til den nordre side af höjen, så svinger den og løber ned på æ søndre side, og så forsvandt den der. De tykte, at der blev sådan en grov slem lugt ved höjen, og de var runden om at se alle steder, men væk var den. Der var et dige i nærheden, og så var de henne at se, om den ikke havde put sig der; men nej, der var intet at opdage. De kom tilbage til skolen, og læreren spurgte, om de så noget. Så fortalte de det hele; men så blev de syge og kom til at kaste op. Det var vel en bjærgmandsunge, der havde været ude at mønstre sig af, og derfra kom vel den grimme lugt.

Han havde også set noget som et glashjul, der kom trillende hen ad heden efter höjen til.

Johanne Marie Thomasdatter, Tirstrup.

720. *Dwarrehöj* på vejen herfra til *Kragelund* ligger nede lige under bakkerne og er opført af ene klegsand. Den gamle sognefoged, Anders Svendsen, fortalte, at han havde set tre jomfruer dandse oven på höjen.

Sören Jörgensen, Engesvang.

721. I nærheden af Odense findes en höj, der bærer navn efter Palnatoke og kaldes *Palles höj*. På den dandser der hver aften i måneskin tre hvidklædte piger. En aften kjørte en modig og forvoven mand ved navn Anders Nielsen forbi höjen. Da han så de dandsende piger, råbte han: «Go' avten, lille piger! moo' je' dandse med?» Ingen svarede, og han kjørte videre. Men da han var kommen hjem og havde fået hestene i stald, måtte han uden videre dandse ud til höjen og hele den lange vej tilbage igjen. Det var straffen for hans overmod.

Lærer H. Hansen, Hjallese.

722. Der er to bakker vest for *Hvolbæk*, den ene hedder *Silgishöj*, og den anden *Löjenhöj*, Der er bjærgfolk i. De kunde se dem dandse på bakkerne, og de hørte dem slå kister i låse, så det gav et helt skrald der nede.

Niels Frandsen, Vore.

723. Kræn Skipper har fortalt, at han en aften, da han kom forbi *Koldbakken* ved *Åstrup*, tydelig så en hel del små mænd med røde luer på dandse omkring en sten på toppen af bakken. Han gik tæt hen til dem, men så forsvandt de med et. Åstrup ved Randers. Marie Sandal.

724. Et par mænd gik en aften fra *Møgeltønder* til *Tønder* og så da en lille kulsort figur komme frem af jorden ikke langt fra dem. Straks derpå kom to lignende

skikkelser, den ene fra öst, den anden fra vest, og disse tre begyndte nu en underlig dands et stykke fra jorden på den jævne mark. Da den havde varet ved en stund flöj de to atter mod hver sit hjörne, og den tredje sank i jorden. A. L.

725. En gammel kone, Karen Madsdatter, har fortalt, at mens hun var et barn, skulde hun en aften gå fra et lille hus i *Öster-Hærup*, hvor hun boede, og ned til *Sinding* et ærende, og da kom hun forbi *Sinding höje*. Ved en af dem så hun, at der var en hel del smådrenge med røde luer på, som dandsede der uden for og rendte runden om höjen. Så vilde hun gjærne hen og spøge med dem, men besluttede at forrette hendes ærende i Sinding først og så spøge med dem, når hun kom tilbage. Men da var der ingen ting at se.

Den höj har også tit været set løfte sig gå gloende pæle, og derfra fortælles også historien om ovnsragen. Manden fik den dejligste finkage til lön for sit arbejde.
Sognefoged Jens Nielsen, Lem.

47. Höje på pæle og dands der inde.

726. På *Tostrup mark* er der en kjæmpehöj, som hver julenat bliver løftet op på fire gloende pæle, og man kan se heksene dandse der under. Chrl. K.

727. En kone gik en aften neden om en höj på östsiden af *Vænø*, som kaldes *Hyldebjærg*, og da stod den på fire stötter, og det glødede som af ild der under.
C. M. Carstensen.

728. Den gamle degn her, Nörgård, fortalte, at han havde set *Hjortshöj* på *Årupgårds* ejendom på fire gloende pæle. Lars Jensen Lunde, Serup.

729. Der er mange gamle folk, der har set *Rishöj* i *Uggerby* stå på fire gloende pæle. Sören Bartholin.

730. Man har set *Skrååvhöj* lige nord for *Lerbjærg* stå på 24 gloende pæle. Niels Povlsen, Lerbjærg.

731. *Grönhöj* her norden for vor gård har også stået på gloende pæle. Vole mark.

732. Hver st. Hans-nat står *Ulshöj* på fire gloende pæle o. s. v. Det var på denne höj, Esbern Snare lå og hørte troldens navn. H. A. B.

733. Der er troldfolk i *Kejsehöj* på venstre hånd fra vejen mellem *Præstø* og *Kalvehave* færgegård lige over for Viemose skole. Den stod på fire gloende pæle om natten, men er nu udgravet, og siden har ingen set noget.
Bang.

734. Lars Jensen gik en aften fra *Bonderup* til Nörager, og da han kom til *Stensbjærg*, da hørte han i *Nörager-höj* en lyd som af et menneske, men han tænkte, at det var noget, der ikke kom ham ved.

Han har set *Ellebjærg* stå på tre ildstötter og har undertiden hørt musik der. Nik. Christensen.

735. Til den höj, i hvilken jættestuen i *Svanninge* findes, knytter der sig mange sagn. Ved höjtiden stod den på fire stötter og småpuslinger tumlede sig der inde i underlig dands. Ofte hørte man ved dagen, når man lagde sig til hvile på höjen, hvorledes penge taltes, og kistelåg smækkedes op og i nede i höjen.

I nærheden af denne höj, i *Svanninge bjærge*, har man også tit og på forskjellige steder hørt pengeklirren og lyde af kistelåg under jorden.

736. Der var trolde i *Møgelhöj* mellem *Kvotrup* og *Gjeding*, der nu er slöjfet. De kunde stå i deres sovekammer i en af de sønderste gårde i Kvotrup og se den stå på fire gloende pæle, og dem, der lå på den, kunde høre kister slå i låse. Kristiane Pedersdatter, Kvotrup.

737. En mand kjørte om aftenen fra Sundby med sin kone, og da de kom forbi den lille *Balbunes höj*, sagde han til konen, at nu havde han hørt så og så meget om den höj, men aldrig selv set noget, så det måtte vist nok være noget snak. Men ligesom han havde sagt det, rejste höjen sig op på fire stager, og det brændte under den. Nik. Chr.

738. Niels Mortensen har set höjen *Barnet* stå på fire pæle, og at de kastede ild op. Jörgen Hansen.

739. Følger vi Fåborg-landevejen fra *Kværndrup* by efter *Egeskov*, så finder vi lidt uden for byen, der, hvor vejen svinger lidt til höjre, en banke inde i Vestermarken til höjre for landevejen, som kaldes *Rubbjærg* (Rugbjærg). Denne banke har för stået på fire pæle, og man har set bjærgfolkene dandse der inde under. P. Jensen, Kværndrup.

740. *Stejlebjærg* kaldes en höj grusbanke öst for *Kværndrup* by. Her boede i gamle dage kongen over alle de fynske nisser. En gang om året var der stor stads:

Stejlebjærg stod på fire guldpæle, og underneden banken var en blændende belysning. Enkelte kunde se små væsener bevæge sig der inde og høre strængeleg. En nærliggende banke kaldes *Fluebjærg*, den var nissekongens ladegård, imens Stejlebjærg var hans borggård. Imellem disse to banker var der en gangsti, som nisserne trådte, og som aldrig lod sig udslætte. P. Jensen, Kværndrup.

741. *Radhöj* kaldes en banke, som ligger öst for *Kværndrup* by, dels på præstegårdens mark, dels på N. Hansens enkes jord. Den del af Radhöj, som ligger på sidstnævntes jord, har folk set opløftet på fire pæle, og man kunde se en del bjærgmænd dandse der inde under. Imellem Radhöj og Stejlebjærg, der ligger vesten for, har der altid forhen været en gangsti, som var trådt af bjærgfolkene, når de færdedes imellem begge banker. P. Jensen.

742. Troldene dandser under *Maglehöj* på *Smørumovre* mark . . . Fire pæle. De har også et dækket bord. V. Boye.

743. På *Dørup mark* ligger *Sproeshöj* nær Jordbjærg banke og syd for Mos sø. Den har af og til hævet sig på söjler, og flere har set bjærgfolk dandse der. Lærer Hovgård, Tåning.

744. Efter gammel snak har *Barnehöj* nord for *Hörning* stået på pæle, og bjærgfolkene har dandst under den. Folk kunde stå i *Blegind* og se det. Nu er der bygget en vejrmølle på höjen. I *Lille-Barnehöj*, der ligger et lille stykke nordöst for, ligger der en kjæmpe begravet med et guldæble på hans bryst. Der lå en stor flad sten på höjen, så at overkanten af den var lige med jordens overflade, og der grov min husbond ned for at ville have fundet æblet, men han fandt intet.

Når hjordedrengene kom i nærheden af de tre *Edslevhöje*, kunde de høre, hvordan der blev slået kister i låse der inde. Rytter-Niels, Hörning.

745. I gamle dage såes i visse nætter, *Dandsebjærget* på *Brundby mark*, *Tranebjærg* sogn, stå på fire pæle og i ildsluer; man kunde da se nisser og underjordiske dandse der under. Samsø. N. P. Olsen.

746. *Dejbjærg* eller Dejerbjærg, som det almindelig kaldes, står på fire gloende pæle. Det er en höj bakke i *Vester-Skjerninge* nörremark, og det fortælles, at en aften, da en mand kom fra Hundstrup og vilde skyde gjen-

vej efter Vester-Skjerninge by hen forbi Dejerbjærg, til sin store forbavselse så, at bakken stod på fire gloende pæle, og mange små folk dandsede der inde under.
Husflidsarbejder R. Kristensen, Vester-Skjerninge.

747. Følger vi vejen, der går fra Bobjærg til Lunde, så kommer vi lidt uden for *Bobjærg* over en lille bæk, og derefter går vejen så at sige gjennem en grusgrav. Til venstre for vejen og ikke langt fra grusgraven er en lille banke, som kaldes *Møbjærg*. Denne banke har man för set stå på fire gloende pæle, og inde under banken kunde man så se bjærgmændene holde dands. P. Jensen, Kværndrup.

748. Mellem *Vridsted* og *Vrove* ligger *Vrovehöj*, hvor der siges at have været mange bjærgfolk. En aften kjørte præsten i Vrove tillige med sin kusk om ved højen, og da rejste den sig på fire glødende pæle, og neden under dandsede bjærgfolkene. Kusken så ned efter det, men præsten bad ham at passe på tömmen, da han ellers var bange for, han skulde blive ellevild. Jeppe Jensen, Åkjær.

749. Der er en höj, der hedder *Kobbehöj* ovre i *Sønderskoven*, den stod somme tider på fire födder, og der var spil og dands der inde. Ry.

750. *Skyttehöj* öst for *Jævngyde* har det givet skud i. Det hørte Smed-Johan fra Jævngyde. *Kloonshöj* lige norden for skolen har stået på fire pæle, og der dandste de.
Jens Pedersen, Jævngyde.

751. I *Wathöj* er der mange bjærgfolk, der dandser og mysler om natten i höjen, og så står den på fire guldpæle. Ane Marie Kristensdatter, Ørum.

752. Om foråret, når det var godt vejr, har de gamle i *Elling* kunnet se en hel del småknægte med røde luer på ligge uden for *Møgelhöj* og solbage sig. Der var nogle komne om ved den om natten, og de havde set den stå på fire piller og bjærgfolkene dandse og holde legestue der inde. Om dagen havde man også hørt dem smække kister i nede i banken underneden. Jens Pedersen, Ris.

753. Ude på *Hyldested mark* stod en höj, der hed *Hyldehöj*. Den er omtrent jævnet nu. De kunde se den stå på tre guldpæle, når dværgfolkene holdt gilde, og de dandsede der under.

Der var en höj ovre på *Vindblæs mark*, der hed *Vejhöj*. Den gamle Anders Kristian har tit hørt dem slå kister i låse der. Ane Noer, Vilsted.

754. På *Skovsagerhöj*, på gårdejer Hans Bajs mark i *Ø*, levede i gamle dage en stor del bjærgfolk, som ofte gjorde gilde, og ved slig lejlighed stod höjen på fire gloende pæle. Man så da bjærgfolkene med de store røde luer dandse der inde, klappe i hænderne og gjøre alle mulige kunster. Man troede, at når der var gilde, havde troldene besøg af naboerne. Johan Jensen, Mollerup.

755. I *Galgebanke* på *Enner* bymark, Tamdrup sogn, findes endnu bjærgfolk, og hver höjtidsaften har de gilde og lystighed, banken hæver sig da op på höje ildpiller, og man kan se bjærgfolkene færdes inde under banken, der er oplyst. De spiser ved lange gildeborde, og bag efter holder de dands. F. P. J. Lund.

756. En mand fra *Ørum* vilde kjøre til Randers en dag. Da han skulde hjem igjen, blev det noget silde for ham, og da de så langt hen ad aften så en höj i afstand, der stod på fire gloende pæle, løb hestene løbsk, og de væltede. De kom dog på benene igjen uden skade. Så var det, de skulde forbi höjen, og da sagde konen til ham, han skulde gå hen og se, hvad det var. Nej, det vilde han ikke, der var to broer, de skulde over, og så kunde det hænde sig, at hestene løb igjen. Kvorning.

757. En pige, der tjente i *Tjörnehoved*, kom en aften forbi en höj, der stod på gloende pæle, og der var dands og lystighed, og bægrene gik rundt. De råbte, at hun skulde komme ind til dem, men hun rystede på hovedet og gik videre frem. Så kom en lille trold med en bredskygget hat løbende efter hende med et sølvbæger i hånden og bød hende drikke, men hun fortsatte sin gang og indlod sig ikke med ham. Fr. C.

758. På *Malle bakke* en god halv mils vej syd for *Løgstør* ligger fire store höje, der er fredede og derfor temmelig ubeskadigede. Om disse höje fortælles blandt andet følgende: I den sydligste *Vandstedgård*, der ligger tæt neden for Malle bakke, boede en gang en mand, de kaldte Peder Mortensen — enkelte gamle folk kan nok lige huske ham. Han var en grumme velstående mand, og folk vilde da sige, at han havde sin rigdom fra den östre höj på Malle bakke. Der tjente et år en pige ved ham, som en gang i höstens tid vågnede op midt om natten, og hun så da til hendes store forskrækkelse, at der var skinnende lyst i kammeret. Først troede hun jo, der var ildebrand oppe i Malle, sprang op og løb hen til vinduet,

der vendte ud imod denne by og imod höjene. Så gav hun da et hvin af rædsel, for nu så hun lige så grangivelig, at den östre höj stod i en lysende lue på fire gloende stötter, og at det var derfra, ildskjæret faldt ind ad hendes kammervindue. Hun ind i stuen og råber på manden og konen; de kom også snart på benene, men da manden så, hvad det var, flirede han så småt og sagde til pigen, at det skulde hun aldrig bryde sig om, men blot gå i sengen igjen. Så gik han ud og var henne lidt, og da han kom ind igjen, var det hele straks forbi. A. C. Nielsen.

759. Langs den östlige side af *Isefjorden*, fra Hjortegården i nord til Jægersprisbugten i syd, strækker sig höje klinter med en række store kjæmpehöje langs toppen. Den kone, der var på *Hjortegården* for en hundrede år siden, fortalte, at hun en nat stod ved vinduet og ventede på sin mand, der var rejst bort, og så da höjen tæt ved stå på fire stötter. Der var tændt lys under den, og dandsende skikkelser viftede forbi lyset. Hun kunde se overkroppen af de dandsende. Endvidere har hun fortalt, at om sommeren, når folkene fra gården skulde ud om natten for at jage dyr af sæden, hvorved de i regelen måtte være til hest, da så hun tit hele flokke af höjfolk vandre fra den ene höj til den anden.

Hvor klinten sænker sig ned imod Jægersprisbugten, ligger på skrænten et lille tæt krat, *Strandstubben*, og der går en lille pusling, som har bolig i en höj der ude. Frands Brøndsætter havde ofte set ham. En aften gik Frands fra Bøgebakken oppe ved landevejen ud over Fiskervangsmarken for at se på vejret, om det tegnede til godt marsvinsfiskeri. Da blev han med ét vildfarende, og da han vendte sig om, så han en lille pusling med rød hue, ikke större end en dreng, der stod og grinede ad ham og sagde: «Hæ, hæ, hæ!» — «Er det dig, der vil forvilde mig?» sagde Frands, «det skal blive lögn; jeg skal nok hitte frem, du skal ikke få nogen magt med mig,» bandte han og gik videre; men snart soppede han i vand indtil knæerne og snublede mellem rommetuer, så han troede, at han var kommen ud i Gåsemosen. Da han var gået sådan en stund og begyndte at se stranden, vendte han sig pårny om, og så da igjen puslingen, der grinede sit: «Hæ, hæ, hæ!» — «Nå, er du der endnu,» sagde da Frands; «ja, nu kan du gjærne gå, nu skal du have tak, at du har vist mig så godt på vej.» Og dermed skiltes de. Anna Stolpe, Kbh.

760. Et sted på Fyen lå en höj, som var beboet af

troldfolk. Manden mente imidlertid længe, at det kun var noget dumt snak, men besluttede sig dog til sidst til at undersøge det. En aften siger han derfor til konen: «I nat vil jeg ud til *Troldhöj* og se, om der virkelig er trolde der ude.» Hans kone tiggede og bad ham om endelig at lade det være, troldene kunde nemt tage ham; men manden vilde nu ikke lade sig sige og gik derud, da klokken var hen imod 12. Idet han gik, puttede konen nogle rönnepinde i hans lomme, han kunde måske få brug for dem, mente hun. Manden lo deraf, men han kunde jo sagtens tage dem med, og dermed gik han. Da han kom ud til höjen, var det stille, og han sagde halvhöjt: «Jeg gad nok se troldene, de gjör vist ikke megen fortræd.» Da lige med ét stod höjen på fire gloende pæle, og indenfor var der et mylr af småpuslinger, der dandsede og sprang omkring mellem hverandre. Manden blev som lynslået af skræk og vidste hverken ud eller ind; men med ét foer alle troldene lige på én gang ud af höjen og hen imod ham. Nu var gode råd dyre, tænkte han, hvad skulde han gjøre? Løbe fra dem var ikke til at tænke på, blive stående var heller ikke så rart. Men så kom han i tanker om pindene, som koneu havde puttet i hans lomme. I en fart fik han dem op og lagde dem i små kors omkring sig. Idet samme var troldene lige ved ham, men da de nu opdagede korsene, gav de et vældigt brøl af dem og foer alle sammen ind i höjen igjen, som så straks lukkede sig. Manden skyndte sig nu hjem, det bedste han kunde, og kom siden aldrig i nærheden af Troldhöj.

Herman Pedersen, Hammerum station.

761. Der var fuldt af dværge på *Øland*. En aften gik en karl forbi *Hvolgårds* lade, da hørte han en stöj der inde og tittede ind ad dören. Da dandsede dværgene både over bjælker og hanebånd. De spurgte, om han ikke havde lyst til at dandse med. Jo. Endelig sendte folk bud efter præsten i *Österby*, og han stillede dandsen. Men karlen blev aldrig menneske mere. Nik. Christensen.

762. I *Povlsker* var en klog præst ved navn Kofod. Lidt fra st. Povls kirke ligger en bakke, som hedder *Ringelhöj*. En gang kjørte præsten der forbi om natten, og höjen stod da på stötter, og man dandsede der under. Imellem dem var en student, som præsten godt kjendte, og han skal have sagt: «Ja, havde jeg haft min bog med mig, så skulde jeg let have taget ham ud derfra.» G. J.

763. I gamle dage så man undertiden om natten

Store-Vorbjærg stå på fire gloende pæle, og ildsluer brænde under det. Når en dristig nattevandrer nærmede sig, forsvandt det hele syn; men hvis det kunde lykkes nogen at kaste en salmebog ind under bjærget, kan det ikke synke, men må blive stående på pælene.

Samsø. **Fortalt af Jens Johan, Alstrup.** **N. P. Olsen.**

764. Tæt ved *Bidsinge* ligger en höj, og det fortælles om den, at i gamle dage husede den troldtöj. Ved juletid stod den på gloende pæle hver nat, og man kunde da se, de holdt dands og lystighed der inde. Börnene fra höjen, nogle små puslinger, kom jævnlig sammen med andre folks börn om aftenen, og de legede meget godt sammen. Men skete det så om sommeren, at det begyndte at lyne og tordne, så foer börnene op og råbte: «U, u, uu, uu! nu dundrer det, nu skal vi hjem,» og så jollede de af sted, så hurtig de kunde, ad höjen til, og der forsvandt de.

Annette Jensen.

765. Der var en höj i *Bislev*, der hed *Grydehöj*. En aften stod den på fire guldpæle, og der var bryllup der nede.

Ellemanden dér kom og vilde have en kone med ud til hans kone, hun skulde gjøre barsel. Ja, når han vilde love, at hun skulde komme lige så godt op som ned. Da hun gik derfra, fik hun et forklæde fuldt af spåner, og det blev til penge.

En mand, der plöjede ved siden af höjen, gjorde ellefolkenes skåde og rage i stand. Siden lå der et stykke skoldkage på siden af höjen. Det var som mos at smage på, så han kunde ikke spise det. **Ane Marie Madsdatter, Brovst.**

766. Der var én her i *Farsø*, der var født stum, og han fulgtes med hans fader en aften i et julebesøg. De går hjem igjen om natten, og som de nu går, kommer de forbi en höj, der kaldes *Ætruphöj*, den ligger på søndre side af vejrmøllen, men er nu næsten split ad. Drengen kunde være ved en ti år. Så begynder han at gjøre så mange tegninger, og han hviner, og faderen hvisser på ham, men det bliver mere, og han lod, som han vilde rende til höjen. Faderen holdt ham ved sig, det meste han kunde, og de kom da hjem. Så kunde han tegne det op for dem, at han havde set höjen stå, som den var gloende, og så mange mennesker, der sprang rundt omkring derved og på den og morede dem. Faderen havde ingen ting set.

Niels Kr. Jensen, Fredbjærg.

767. De er komne ned gjennem *Månnes hule* og har set *Dakbjærg* stå på fire gloende pæle, og bjærgfolkene har

svunget dem derunder for fuld musik, og en bitte mand med en stor rød lûe på sad og kikkede i toppen af höjen. At der har været noget der, er sikkert nok, for en gang var de ude at hverre hø i Alken sådan ved middagstid, og det var i nærheden af höjen. Så skulde de hjem at æde deres middagsmad, men den ene pige hun vilde ikke med, hun tykte, hun var så tung, og så gik de andre og lod hende ligge. Da de kom tilbage, stod fråden ud af halsen på hende, og da havde troldtöjet dandst hende ihjel. hun var død og blev død. (Sml. nr. 717.) Peder Johansen, Mos sø.

768. Når nogen går ud over Kjeld Kristensens mark i *Mollerup* og kommer til *Mawskank*, så kan de ikke komme længere i öster; men så går de lige over til *Rævbakken*. På Vrat-vejen syd for Mollerup kan heller ingen gå uden at gå vild. Folk har også set, at *Huulhöj* der i nærheden har stået på fire gloende pæle, og nisserne har dandst rundt om den. J. Jensen, Mollerup.

769. Der er nogle höje norden for *Helligsø*, de kalder *Wolle-höje*, der har været ellefolk i gamle dage. Min faders fader var en aften nede i Helligsø og kom og vilde tilbage igjen ved midnatstide. Som han går i hans egen tummerum, ser han lige ved siden af sig, te den nordvestre höj stod på fire glød pæle. Det stod nu hen noget, så var han i Helligsø igjen om aftenen, og da han kom tilbage, var der intet at se. Så siger han: «Hvorfor har I ikke eders lys tændt i aften?» — «For vi har intet,» sagde én bag ved ham. «Da skal I have,» svarede han. Så tyktes hàn, te der var noget ved hans side den hele tid, og der han kom ind, greb han et lys og kylte ud af dören, og det var også henne om morgenen, da han kom op. Det havde sagtens brunden den nat. Joh. N.

48. Guldbægere.

770. Om *Borum-Æshöj* fortælles, at den til höjtiderne stod på pæle. Der var fuldt belyst underneden, og man så troldene dandse der inde. En ridende kom en aften der forbi, og så kom der en trold ud og bød ham en drik af et bæger. Han kastede den bag over sig og red med bægeret. Men troldene kom efter ham, og på vejen tabte han det. Han undslap dem, da han kom over *Terp mølleå*. Jens Peter Smed, Lading.

771. Lige norden for *Frisvad* ligger en höj, hvor der en gang var bjærgfolk. Den stod en nat på fire pæle, og da kommer der en mand ridende ad en kornråge eller et awnsted, og da han kommer nu forbi og ser, at de har gilde der, så forlanger han, om de vilde give ham noget at drikke. Så kom de også og gav ham noget, men han slog det bag over sig, og det var så skrap, at det tog skindet af hesten. Så red han langs ad æ råge med bægeret, men de vilde jo have det igjen og rendte og råbte, at han skulde ride af æ råge og på æ gåde, for så længe som han red der, kunde de ikke komme til ham. Han blev ved at ride der hen ad så længe, intil den tid kom, da de skulde ind ad æ bjærg, og så beholdt han æ bæger.

Frisvad kaldes den bæk, vi kommer over på vejen fra Gadbjærg til Rostrup. Peder Mikkelsen, Gadbjærg.

772. En mand kom en aften ridende forbi en höj, hvor der boede små nisser, disse havde stort gilde, og höjen stod den aften på guldpæle, og de små nisser dandsede nok så lystig både inden i höjen og udenfor, og de drak af guldbægere. Manden spurgte nu, om han ikke måtte få lidt at drikke med. Jo, det måtte han jo gjærne, og en lille nisse kom løbende hen og rakte ham et fyldt guldbæger, men manden kastede indholdet over skulderen, sporede sin hest og red i fuldt firspring hjem ad, beholdende guldbægeret, men den lille nisse fulgte godt efter, så det var på et hængende hår, at manden slap godt fra det, ti da han red ind i stalden, var den lille nisse så nær, at han greb efter hestens ene ben, men fik kun fat i dens sko, som han også beholdt. Da manden nu så efter, havde indholdet af bægeret, som var kommen på hesten, taget både hud og hår af.

Fra *Als* har jeg hørt det samme sagn, kun med den forskjel, at det var med nød og næppe, at manden slap ind på kirkegården, hvor nissen ikke kunde komme.

Marie Johansen, Bøffelkobbel.

773. Langt ude paa heden öst for *Holstebro* boede i oldtiden, sagde smed Henrik Moe, en led heks, der drev et slemt hus med de rejsende, som kom derind, for dem kom der endda nu og da nogle af, da hun havde lidt krohold. Hun havde da for skik at give dem gift i drikkevarerne, når hun troede, de havde penge hos sig. Så en dag kom der en meget fin herre ridende og holdt uden for hendes dör, og da hun gik ud til ham, bad han om en tår at drikke. Ja, hun kom da med drikken, men rytteren betragtede meget nöje den drik, og han må have

fundet, at den havde et mistænkeligt udseende, ti han hældte det altsammen ned på siden af hesten, og da han så blev vaer, at det tog både hår og hud af dens side, kan det jo nok være, at han fik travlt med at jage sporerne i hesten og gallopere væk. Men det var nok ikke rigtig efter heksens kogebog, hun tog straks sin egentlige skikkelse på og havde da bryster så lange, at hun måtte slænge dem over sine skuldre for ikke at træde på dem, og satte så i vild fart efter goden rytter. Denne var imidlertid kommen til Vridsted å og satte altså i fuldt firspring over broen der, men denne hersens slaskenpatte trængte da så hårdt ind på ham her, at hun lige fik fat i hagen af hestens ene bagsko, ligesom han skulde til at sætte over. Så er der jo intet andet om den ting, end at rytteren kom lykkelig fra hende der, da det slags folk jo ikke kan gå over rindende vand, men hagen af skoen beholdt kvinden, og deraf kommer det, at den bro hedder *Hagebro.*

M. Møller.

774. I *Dagbjærg Dås* boede fordum en bjærgmand med sin familie. Det skete en gang, at en mand, der kom ridende der forbi, fik det indfald at bede bjærgkonen om lidt at drikke. Hun gik også efter det forlangte, men hendes mand befalede hende at tappe af den giftige tønde. Dette hørte imidlertid den rejsende, og da bjærgkonen rækker ham bægeret med drikken, kaster han indholdet over sin skulder og rider derfra med bægeret i hånden, alt hvad hesten kan løbe. Bjærgkonen slog sine bryster over sine skuldre og rendte efter ham, som bedst hun kunde. Da han nåede det sted, hvor Karnp å skjærer landevejen fra Viborg til Holstebro, var hun ham så nær, at hun snappede en hage af hestens sko, og fra den tid af kaldes stedet *Hagebro.* Over det rindende vand kunde bjærgkonen ikke komme, og manden var altså frelst. Siden viste det sig, at nogle dråber af drikken var faldne på hestens lænd og havde aftaget både hud og hår. H. Petersen, Fårbæk.

775. Herremanden på *Stubbergård* kommer ind en aften og siger til hans karle, om der var ingen af dem, der havde lyst til at komme til bojel i aften. Der var én, der sagde jo. Så måtte han tage den bedste hest, manden havde, at ride på, og så vilde han sige ham besked. Der var bryllup i en höj, der kaldes *Dagbjærg Dojs,* og den var der fire mil til. Men når han kom i nærheden af den, vilde det se ud, som den stod på fire gloende pæle. Når han så var kommen forbi höjen, skulde han vende og ride hjemad igjen og råbe og sige singodt. Så vilde der komme

én ud med en sølvkande og give ham at drikke. Men det, der var i den, skulde han slå bag over sig og så ride. Men han skulde se efter at komme over det meste plöjeland, han kunde træffe. Nå, så rider karlen, og det går ham, som manden havde sagt. Den, der kom efter ham, havde bryster så lange, at de slæbte på jorden. Han red ud på noget plovjord, og der kunde hun ikke komme, for når hun skulde have været der, så skulde hun have været om lige så tit, som ploven havde gået om i jorden. Han red over to fold, men den sidste fold var ikke så meget stor. Da han kom over den, var han nær ved strömmen, og det var godt, for da var kvinden så nær efter ham, at hun snap i hagen af hans hestes sko, og den beholdt hun. Stedet blev derfor kaldt *Hagebro*. Karlen kom hjem med kanden til Knud Gyldenstjerne, og han beholdt den.

Anders Agård, Fjelstervang.

776. En ung mand red en aften om ved en höj i nærheden af *Hagebro kro*. I höjen fandtes bjærgfolk, og bjærgmandens kone stod uden for den. «Kan du give mig lidt at drikke,» spurgte manden. «Såmænd kan jeg så,» sagde bjærgkonen, og hun gik ind og hentede drikke i et sølvkrus. Så kastede han drikken og red o. s. v. . . . . Hagebro kro. **Villads Andersen, Trabjærg.**

777. En karl red forbi *Dagbjærg Dås*, og da så den ud som den villeste herregård. Så vilde han ind og have sig en tår drikke. Der kom en jomfru med et sølvkrus, og det tog han o. s. v. Hver gang han kom over en ager, måtte hun uden om. Ved *Hagebro* skulde han over rindende vand, og nu slap han fri. Men hun var så forrendt, at hun døde af det. Så kom bjærgmanden, og da der lå en stor sten oppe på heden, løftede han den lige op med fem fingre og puttede hende der ind under.

Søby, Fjends herred.

778. En karl var forvildet og kom ridende forbi *Dagbjærg Dojs*. Så tykte han, at han kunde se så mange lys ud af vinduerne, og jo nærmere han kom, des mindre blev de, og til sidst blev det nogle små bitte trinde huller, han kunde skimte lys igjennem. Da han kom dertil, råbte han, om de kunde ikke enten låne ham hus eller vise ham vej. Jo, de kunde. Ja, det hastede med ham, han skulde til Holstebro, og han ønskede helst at komme af sted da. Så kom der et fruentimmer ud til ham og skulde vise ham vej. Hun spurgte ham ad, om han var ikke törstig. Han takkede og sagde jo. Så kom hun ud med en stor

sølvkande fuld af drikkelse og flyede ham. Så rind det ham i tanker, som han fik den i hånd, at det var ham vist ikke rådeligt at drikke af den. Han hvistede da det, der var i kanden, oven over hans hoved bagud. Der kom nogle dripper på bagen af hesten, og det tog både hud og hår af, så langt det kom. Nu gav han hesten af sporerne og beholdt kanden, og så red han, alt hvad hesten kunde stække. Nu vidste han, hvorhen han skulde, og var slet ikke forvildet. Hun bag efter og var så nær, at hun greb i den ene bagsko og beholdt det halve, da han red over vadestedet ved *Hagebro*. Det har broen fået navn efter. Da hun nu gik tilbage, språt hun på vejen, og der kom to drengebörn ud af hende. Der lå hun på julemorgen, da folkene frå *Sjørup* kom og vilde til Dagbjærg til kirke, og de kom så omkring ved det. Så blev der lagt en stor dynge sten der til kjendemærke på, hvor det passerede, men nu er de nok flyttede.

Ole Mønsted, Hulbæk.

779. *Dagbjærg Dås* var det villeste slot at se til. . . . . Bjærgmandskonen, der løb efter ham, kunde ikke komme tværs over plovfurerne, men skulde rende omkring hver enkelt. Hun nåede at snappe hestens ene bagsko, men han beholdt sølvkanden. Hun styrtede, men da bjærgmanden så, at hun lå død, tog han i en stor sten med hans fem fingre og lagde den over hende. Det er ved *Hagebro*. Søby, Fjends herred.

780. En mand kom ridende forbi *Dagbjærg Dojs*. Så gik der én og pulrede der ude, og den siger han til, om han kunde ikke få en tår at drikke, han var så törstig. Jo, den går ned i höjen og kommer tilbage med et sølvkrus. Han tager det, men giver nu hesten af sporerne og rider. Hun følger ham helt til *Hagebro*, men der slipper han fri. Kristen Ajstrup, Ovstrup.

781. Imellem *Hornslet* og *Termestrup* nord for Kalvø Vig er der en höj, hvorfra en rytter en aften hørte dands og lystighed. Han standsede og lyttede; da kom en lille mand med en lue på ud til ham med en flaske og et hornbæger, skjænkede og bad ham drikke. Manden slog drikken bag over sig og red afsted med bægeret; men den lille efter ham med en stor jordklump i favnen, og han kunde lige følge hesten. Da drejede manden ind på en plöjemark, hvor trolden ikke kunde følge ham, og slap sådan. Men da han kom hjem, var hud og kjöd brændt af hestens bag lige til benet. Hornbægeret, hvor efter byen

Slet fik navnet Hornslet, blev sendt til kunstkammeret, og manden fik så mange penge derfor, som en god gård var værd. V. Bennike.

782. Der var en karl, han red forbi en höj, de kaldte *Hæningshöj*, den ligger sønden for *Hornslet*. Der så han så mange små mennesker, og de var ved at dandse og hoppe uden for höjen. Så gav han holdt og vilde se på, hvordan det gik til, og da kom der én og bød ham et guldhorn og bad ham at drikke af. Han tog imod det, men kastede det bag over sig. Der kom tre dropper på ryggen af hesten, og det tog både hår og skind af. Nu red han, alt det han kunde, og de små folk efter ham og kjællingen i spidsen. Så kunde han se, han kunde ikke begå sig med hende, og så stak han tværs over plovjord. Det kunde hun ikke løbe over, hun skulde runden om hver fån (fure), og så råbte hun ad ham og sagde: «Du skal ride æpå de boor og it æpå de joor,» og i det samme tog hun en klat og hug efter ham. Der bliver da en höj på marken, som de kalder *Vendingshöj*, for det hun vendte i det samme, hun kunde jo se, hun kunde ikke hverken nå ham eller ramme ham. Det er siden blevet forvendt til Hæningshöj. Da han kom nu så lykkelig fra hende, brugte han det horn til at bygge Hornslet kirke for, og deraf har den navnet. Kirsten Marie Pedersdatter, Hornslet.

783. En karl kom en gang ridende forbi et bjærg på *Tendrup mark*, de kalder det *Hvonbjærget*. Så kom der en fin dame rendende ned fra bjærget og bad ham holde, mens hun skjænkede ham en snaps. Han gav også holdt og tog guldbægeret af hende, men i steden for at drikke slog han det bag over sig, og der kom nogle dripper på hesten, det tog hele hvien (o: huden) af bæstet på de steder. Men hornet beholdt han i hånden og satte af, alt hvad han kunde, tvært over alle agre, og hun satte bag efter og bad ham om at ride på det hår'e, og ikke på det båre, for hun skulde følge vejen og kunde ikke rende på det plöjede. Hun rendte med en stor håndfuld jord i hånden, og da hun kom et stykke hen, så kylte hun det, og så vendte hun sig og sögte tilbage. Der, hvor hun kylte den klump jord, blev en stor höj, og den kalder de *Vendildshöj*. Men karlen han leverede guldhornet her til *Hornslet*, og så sagde de, at kirken blev bygget op for det horn, derfor blev det nu kaldt Hornslet, för kaldtes det blot Slææt. Nu kalder de höjen Hænildshöj, men det er Vændildshöj, for det hun

der vendte om, og den ligger her imellem Hornslet og skoven.
Kirsten Pedersdatter, Hornslet.

784. En karl fra *Hornslet* red til Vasken kro, der ligger imellem Hornslet og Segalt, for at hente en flaske brændevin. Da han rider tilbage og kommer om ved *Hornshöj*, som ligger omtrent midtvejs, står höjen på fire pæle, og der er lys der inde og dands og lystighed. Han rider nu derhen og spörger om, hvad der var ved det. Ja, der var bryllup her i aften. Om han vilde drikke en snaps? Ja, han takker. Så kommer der én hen og byder ham et horn fuldt af drikke. Det første han har fået det, slår han hesten omkring og rider ind på en plöjemark. Det var i den tid, da gårdenene var i fællesskab, så agrene var lange og nåede helt ind til byen. Drikken slog han over hesten, da han var bange, det var gift, de havde budt ham, og nogle dripper tog også hårene af, det så han dagen efter. Bjærgfolkene vilde have deres horn igjen og råbte, idet de løb: «Rid af det fore og kom på det båre!» — «Nej, Fanden tage den, der gjör det!» Han red, og de rendte på bårene efter ham og skreg. Da han kom næsten til byen, gik der en korsvej, og så var han fri, men af forsigtighed sprang han af hesten og ind på kirkegården og smækkede hornet ind i våbenhuset. Så mældte han det hele til herskabet på *Rosenholm*, og det sendte guldhornet ind til kunstkammeret i Kjöbenhavn. Derfor skjænkede man dem en kirkeklokke i Hornslet, så nu hår de tre klokker. For eftertiden fik byen navnet Hornslet, för hed den blot Slet.
Thomas Stær, Sivested.

Vasken kro er en gammel kro, der nu er nedlagt.

785. I heden sydvest for *Tolne* ligger fire betydelige höje, der kaldes *Storhöjene*. Her boede i gammel tid en stor hob bjærgfolk, og ej alene hyrderne så dem mange gange med de røde lüer gå ud og ind i höjene, men også folk fra byen, der arbejdede i heden og marken, ja, de hørte dem smedde og tømre der inde. En gang var der bryllup i Tolne præstegård, og om aftenen kunde man se, at der også var dands og lystighed blandt bjærgfolkene i Storhöjene. En ung fyr blandt gjæsterne fik lyst til at komme derop. Han tog stodhesten, for han vidste nok, at den og dens rytter kunde de ikke forhekse eller gjøre noget. Så kom han til höjen og så på lystigheden, men afslog at dandse med, da han desuden vidste, at hvis han sad af hesten, tog de ham med ind i höjen, og så kom han måske aldrig ud igjen. Så kom der en trold med en stor stob o. s. v. Han

red, men troldene satte efter ham, og han gjorde da en omvej og kom først over *Byrbæk* og så over to andre rindende vande, og da var han frelst, ti troldene måtte standse ved det tredje vandløb. Bægeret gav han bruden i brudegave, og det var det kosteligste, hun fik. Det blev siden i hendes familie, så længe den boede i præstegården,

L. C. P.

Ved stodhesten forståes vist nok her en hest, der altid stod i stalden, mens de andre heste gik løse i marken både sommer og vinter.

786. Ved *Hårlev* i nærheden af Kjøge findes en kjæmpehöj. Ud af denne kom en gang en pige og bød en ridende mand en drik o. s. v. Pigen forfulgte ham med stenkast lige til kirken, der var han frelst, og den sidste sten blev siddende i kirkemuren, hvor man endnu ser den med mærket af de fem fingre i. Men bægeret gjemmes på gården, hvor manden havde hjemme. V. Bennike.

787. En mand fra Stövring red en aften fra Tvede for at komme hjem. Da han kom til *Koldbakken,* så han, at hele den store bakke stod på gloende söjler, og en mængde bjærgfolk dandsede der inde. Der kom da en gammel mand hen til ham med et sølvbæger og bød ham en drik. Manden tog bægeret, men hældte drikken ud. Da blev bjærgmanden vred og råbte: «Enten du nu rider over land eller vand, skal jeg nok nå dig.» Men manden red så hurtig, at den anden ikke nåede ham. Lige ved *Stövring* forsvandt bjærgmanden, og bægeret var længe i mandens familie her i byen. Sofie Lund.

788. Der har været et guldbæger i *Fur præstegård,* og måske det opbevares der endnu. En höjtidsaften i måneskin havde bjærgmanden alt hans guld ude. Da var der én, der vilde passe ham op, men bjærgmanden fik det dog samlet ind så nær som et guldbæger, inden manden fik skudt over det. Så kunde han ikke tage det ind igjen, og manden tog det da og leverede det ind i præstegården.
Rödding.

789. På skjellet mellem *Dalum* sogn og *Stenløse* findes nogle temmelig höje bakker, hvor der boer trolde. En aften kom en rytter der forbi. Han så da bakkerne hæve sig op på tre flammende piller, og rundt om höjen var der sat utallige flammer og blus, gule og blå. I selve höjen dandsede troldfolket. Rytteren greb i forbifarten et temmelig stort blus og skyndte sig ad Stenløse til. Men troldene satte efter ham. Da han mærkede, at han trods

sin gode hest ikke kunde undfly dem, kastede han blusset ind på marken for mulig at blive dem kvit. Blusset slukkedes, da det faldt på den fugtige jord, men troldene vedblev at forfølge. Trods det rasende ridt nåede de ham og slog ham ihjel. Blusset blev siden fundet. Det viste sig at være det pure guld, og for værdien deraf blev *Stenløse kirke* bygget.

Ved samme bakkes fod findes en lille mose, om hvilken der går sagn, at en bispegård her skal være sunken ned. Man mener endnu at kunne høre kvæget brøle der nede, og bordklokken ringe. Lærer H. Hansen, Hjallese.

49. Guldbægere hentede tilbage.

790. Udenfor præstegården ligger to höje, som kaldes *Skadeshöje*, på hvilke i formål dage udi den præstes hr. Niels Madsens tid, som anno 1442 haver været præst her i *Pjedsted*, er set en dands, som præsten selv haver holdet på en hest og set på. De, der dandset, haver drukket hannem til med et horn fuld, han haver taget det af dem, men hældet af, hvad i var, og hastelig redet ind i præstegården med hornet. Men som han en juleaften var gangen i bad, er én kommen indgangen og indgået i lillestuen, som hornet var, taget det og gået ud igjen og sagt: «Her tager Skade sit horn igjen.» Og intet mere man véd at sige om disse höje. Efter Berent Falenkamp. Ole Worm.

791. Ved vejen imellem *Kristrup* og *Stånum*, den nuværende vej til Klavsholm, ligger en höj, kaldet *Klownhöj*, der nu er ubetydelig, men i gamle dage var meget större, og om hvilken der fortælles følgende sagn. Ejeren af *Stånumgård*, en farbroder til den nuværende, kom ved midnatstid ridende fra Randers, og da så han höjen stå på fire gloende pæle, og en mængde trolde dandsende der omkring. Som han nu forskrækket så derpå, kom en af troldene løbende hen til ham og bød ham drikke af et med vin fyldt guldbæger. Han tog det også, men spildte vinen og beholdt bægeret, i det han lod hesten løbe i fuldt firspring hen ad vejen. Han blev imidlertid forfulgt af troldene, men beholdt forspringet, til han kom til Stånumbro, der ophørte forfølgelsen, ti som bekjendt kan trolde ikke komme over rindende vand. Han havde nu bægeret i flere år og lod det hver höjtidsaften gå rundt ved måltidet med mjød i. Så hændte det imidlertid en juleaften i et forrygende uvejr,

at en gammel kjælling kom dertil og bad om husly, hvad hun også fik. Da nu efter endt måltid bægeret gik rundt, kom det også til den gamle kjælling, men idet hun fik det i hånden, forsvandt hun, og de så aldrig mere til bægeret.

En anden mand, der ligeledes ved midnatstid kom der forbi, så et gloende hjul, der fra höjen kom løbende ned imod ham, og gav sig derfor til at løbe og var så fortumlet, at han løb en helt anden vej, end han skulde, og kom først til sig selv ovre på Randers-Grenå landevej, hvilken er langt derfra.

Det første af disse sagn er almindelig gjængs i hele sognet, og det andet har jeg hørt af den pågjældende mands enke.
Laurits Thaøstum, Kristrup ved Randers.

792. De var en gang samlede til mændgilde i Fogedgården i *Hollandsbjærg.* Der sad de og snakkede om bjærgmændene, der havde deres gang fra *Madebakken* og ind til *Bøøntoft* og holdt der deres gilder og dandsede. Så var der en karl, som væddede med mændene i byen om, at han skulde ride ned og få et sølvbæger ved dem. Men han vilde have en rød hest at ride på, der stod i stalden. Det gik nu godt nok, og bjærgfolkene kom og bød ham at drikke af et bæger. Han slog det bag over sig og red hjem. Bjærgfolkene kunde ikke løbe over plovet jord, men måtte følge vejen, og så nåede han hjem og satte bægeret på bordet. En tid efter kom en bitte gammel kone og satte sig ved kakkelovnen. Bægeret blev sat på det nederste af bordet, og så forsvandt hun med det. Anders Foged var med til at få bægeret hentet, og det er ikke mange år siden han døde.

De slog også kister i låse i Mååjbakken.

Mænd- og konergilder holdtes mest om fastelavn, når de alle var forsamlede. Lavrs Knudsen, Bode.

793. I *Madebakken* var der bjærgfolk. Nedenfor er en flad slette, der kaldes *Bøøntoft,* og der dandsede de. Der er to gårde, der kaldes Fogedgårdene, og i den ene af dem var der bryllup. Der tjente en forvoven karl i gården, og han sagde, at hvis han måtte få det sortblissede øg at ride på, turde han godt ride derned. Man kunde lige stå uden for porten og se derned. Så kom han afsted og holdt og så på lystigheden. Da kom de straks og vilde skjænke for ham. Han tog bægeret og red med det tvært over den plovede jord, og sådan kom han hjem. Nu havde de bægeret en tid, indtil der atter blev en forsamling i gården. Da kom der én og tog det igjen. **Bode.**

794. En gang var en mand fra *Kjærregård* ridende

til barsel i *Skjödstrup by.* Da han red hjem, kom han om ved *Lille-Jens höj,* der ligger lige ved siden af vejen, og så råber han: «Lille Jens, kom ud og skjænk mig en dram!» Allerførste det var sagt, det varede da ikke mange minutter, da kommer der en lille pusling ud af höjen med et sølvbæger i hånden. Han tæjer også æ sølvbæger af god lille mand. Men nu var han jo så fornuftig, at han hiver det langt ud over æ bagdel af æ hest, og så rider han, så stærkt han kan, med god sølvbæger og kommer hjem med det, og det var i Kjærregård i mange år. Men omsider en dag kommer der en lille dreng, så det ud til, og vilde have sølvbægeret, og han fik det også. Der havde strent noget af denher drik på hestens bag, og det var, ligesom det havde sveden hårene af. Sært nok er det med den höj, for aldrig er der kast i den, og den er endda lige skreden sammen i midten. (Sml. nr. 540.) Simon Bojsen, Billum.

795. Omtrent en halv mil fra Assens, tæt ved Assens-Fåborg landevej, ligger *Bohöj* på *Voldtofte mark, Flemløse* sogn. Denne höj ligger uden for gården og er efter alt at dömme en almindelig meget stor kæmpehöj. Om en navngiven mand i Voldtofte fortælles, at han en aften red forbi höjen på en sort hingst og så, at den stod på fire røde pæle, og troldene dandsede der inde under. To af dem kom ud og bød ham ind, men han afslog deres indbydelse. Så skjænkede de for ham i et guldhorn, og han tog hornet, men kastede dets indhold over sit hoved, og red så stærkt han kunde. Troldene råbte efter ham, at han skulde ride af det båren og ind på såren. Men manden fulgte vejen, og den sten, de kastede efter ham, ramte heller ikke. Den sten har indtil for tredive år siden ligget et stykke öst for höjen tæt ved vejen. Der var på den ene af dens sider trykket en stor hånd dybt ind. Selve stenen var så stor, at den indeholdt 6, 8 vognlæs. Hvor den vædske, som var i guldhornet, havde ramt hesten, gik hårene af. Da manden kom hjem, hængte han guldhornet til stads over sit bord, men så hændte det sig en dag, at der kom to små drenge ind i gården og spillede for dem. Konen spurgte, om de vilde have et stykke mad, men de svarede, at de hellere vilde drikke af det smukke bæger, som hængte over bordet. Konen tog da bægeret ned og skjænkede öl deri til dem, men så snart de havde ved bægeret, var de forsvundne.

Gamle folk holder for, hvilket vi kan høre ved andre lejligheder, at trolddom ikke har så megen magt på de banede veje, som på grönjorden. Morten Rosenkjær.

796. De bjærgfolk i *Bjærg* var i familie med dem i *Grönhöj*. Der kom en juleaften en mand kjørende fra Randers, han var fra *Vinstrup* og hed Ajs Josten. Så kom der et kvindemenneske ud af höjen og bød ham en drik öl af et sølvbæger, men han kylte öllet bag over sig og sagde hyp og kjørte løs, for han vilde jo godt beholde bægeret. Der var en stor rugmark ind til Vinstrup, og så satte han tvært på, der er jo ikke så langt fra byen og til höjen, og der kunde bjærgtroldene ikke gå over, men skulde udenom. Han kom også i gården og fik porten lukket, inden de nåede dertil. Så måtte de jo rejse af igjen, og så havde han sølvbægeret. Det skulde på bordet, juleaftenen kom igjen, de skulde have en drik af det. Da kom der en gammel kone og vilde ligge om natten — det kunde godt falde sig sådan i de dage — og så skulde hun jo også smage öllet af sølvbægeret. Men i det samme sprang dören op, og så var kjællingen væk med sølvkruset uden videre. «Let kom det, og let gik det,» sagde manden, og så var der ikke mere om det. Peder Justesen Kristensen.

797. Der skal være bjærgfolk i *Kjællingbjærghöj*, der ligger östen til *Sigsgård*, — sådan kaldes en lille herregård, der ligger lige ud til mosen. Folk så, at de dandsede der oppe ved höjen. En karl fra *Refs* var reden derned for at se dem, og så kom de ud og skjænkede for ham. Men han red hans vej med bægeret. De satte efter ham, og da han kom forbi *Annishöj* — det er sådan en bitte knop her oppe på udflyttermarken — da kom der også nogle ud af, og så havde de nær taget ham, men så var de trolde i Annishöj gale på dem i Kjællingbjærghöj, og de råbte til karlen for at frelse ham: «Rid af det hårde og på det båre!» Se, båren kunde de ikke komme på, og så frelste karlen sig, og de havde det sølvbæger i hans hjem til om anden juleaften. Da kom der en gammel kjælling derind, og så vilde de give hende en drik af sølvbægeret, men da hun havde fået det i hånden, forsvandt hun med det. Sønder-Kongerslev.

798. I *Dværgehöjene*, vestligst i *Malle* sogn blev der i gammel tid holdt megen stöj og lystighed om höjtidsaftener. Höjene åbnede sig, og dværgene turede og dandsede om røde og blå blus. Der blev tit snakket om, at det vist kunde være skjönt nok at komme op og se lidt nærmere på den stads, men der var alligevel ingen, der rigtig turde. Så var det endelig en juleaften, at en karl, der tjente på *Svendstrupgård*, tog mod til sig, satte sig på en

hest og red op til höjene. Da han så holdt ved en af dem, kommer der straks en lille fyr hen til ham og byder ham kage og vin, og karlen tog også godt nok til sig af det. Den lille går, men kommer snart igjen med et stort sølvkrus og spurgte karlen, om han ikke også vilde smage deres juleöl. Jo, tak! Karlen tog ved kruset, men i det samme hug han hælene i hestens sider og foer af sted hjem, det bedste han kunde, med kruset i hånden, medens dværgene hujede og skrålte efter ham. Så gik der et år, og det blev igjen juleaften. Strængt vejr var det, og så lige i mørkningen kommer der en gammel, fattig stodder til Svendstrup og bad om at blive der om natten, han kunde godt tage til takke med simpel lejlighed og ligge i ovnen, blot han måtte få husly. Jo, det var der da ingen ting i vejen for. Nu skulde folkene til bords, og den sölle gamle mand fik da også en plads med. Først fik de brød og brændevin, og godtöllet gik omkring i det sølvkrus, karlen havde taget fra dværgene. Så siger manden i gården: «Jeg synes ikke, den gamle der nede han får noget öl, ræk ham kruset, han skal da også vide, det er jul.» Stodderen fik kruset, men ikke så snart havde han det i hånden, så var han væk, som et lys der går ud, og ingen har set hverken ham eller kruset siden. A. C. Nielsen, Malle.

50. Bægere og trolderåd.

799. *Kjællingbjærg* er et bakkeströg ved den nordre side af *Sønder-Kongerslev kjær*. På søndre side af kjæret ligger *Örnebjærg* på herregården Kongstedlunds ejendom. Begge steder bor der troldtöj. En karl fra Refsnæs skulde for mange år siden ride et ærende til Kongstedlund. Det var om aftenen, og da han red ud af Kongstedlund, tænkte han ikke godt nok efter, eller også var han ikke rigtig kjendt, nok er det, han rider i öst i steden for vest og kommer til Örnebjærg. Her havde troldtöjet gilde med dands og drikning, og höjen var hævet i vejret på gloende pæle. Karlen holdt stille på hesten og sad og morede sig over dette her «leben», men det varede ikke længe, för der kommer en trold og byder ham en drik af et horn. Karlen kigede i hornet, fordi han syntes, at drikken ikke så videre appetitlig ud. I det samme råber en stemme over kjæret fra Kjællingbjærg: «Smid det bag om dig!» Det var troldene i Kjællingbjærg, som netop var i ufred med deres naboer i Örnebjærg. Karlen gjorde, som det blev

ham sagt, og en stærk drik har det været, for nogle dråber, som faldt på hesten, sved hårene af. Men vilde karlen ikke have drikken, så vilde han så meget hellere have hornet, og han gav derfor hesten af hælene og lod den strække ud derfra, det bedste den kunde. Trolden vrælte, og straks mylrede hele forsamlingen ud af höjen og bag efter karlen. Uagtet det var nogle småpuslinger, kom de nærmere og nærmere ind på karlen, der endda red som en gal mand. Men så råbte de ovre fra Kjællingbjærg: «Rid fra det hårde og ud på det bløde!» Det gjorde han så, og det hjalp, ti da de kom ud i plöjemarken, kunde de ikke følge ham, så han fik forspring, men over kjærvasen fra *Kongstedlund mark* til *Halkjærsgård*, hvor han var nødt til at følge vejen, var de lige ved at indhente ham, og den forreste greb fat i hestens hale. Karlen blev så angst, at han kastede hornet, hvorpå forfølgelsen hørte op. Da han kom hjem, døde hesten samme nat. M. Nielsen.

800. En karl, der tjente en præst på Sjælland, skulde en aften ride til kjöbstaden, da datteren var bleven syg. Da han red hjem, var det blevet midnat, han skulde just forbi en höj, og som han kom lige ud for den, så han, at den stod på fire gloende pæle. Han red nærmere for at få det rigtigt at se, og da så han tydelig, at höjfolkene dandsede der inde. Som han nu holdt stille, kom én ud og bød ham et bæger med drikke. Han tog også imod det, men kastede drikken bag over hærden (akslen) ud over hestens lænd. Da foer den af sted med ham, som den Onde var efter dem, ti nogle dråber var faldne på dens lænd og brændte hårene af, og bjærgmanden bag efter, og det var ikke langt fra, at han havde nået karlen. I det samme kom en lille kone ham i møde, hun var af bjærgfolkenes slægt, men forskudt af dem, og derfor vilde hun hævne sig. Hun gav karlen det råd, at han skulde ride tvært over de plöjede agre, for så kunde bjærgmanden ikke indhente ham. Det gjorde han også, så nu slap han lykkelig hjem. Men han var endnu ikke sikker. Han måtte skynde sig at binde hesten og at give lægemidlerne og så straks løbe over i kirken, for havde han først været der, så havde bjærgmanden ingen magt over ham. K. P. Dalin.

801. I *Boslunde kirke* ved Korsør findes et bæger, som er kommet fra bjærgfolkene i *Kanehöj*. En karl red engang der forbi og råbte: «Du Kanehöjs kjælling, skjænk mig, når jeg kommer tilbage!» Da han kom tilbage, stod kjællingen uden for höjen med et bæger vin og rakte ham,

men han turde ikke drikke det, og hældte det over sin skulder, og red bort med bægeret i fuldt firspring. Men i det samme kom en énbenet trold ud af höjen og løb efter ham. En trold i en anden bakke lidt fra Kanehöj så dette og råbte: «Fly de bolle, tag de knolle, søg det hellige sted.» Karlen, som forstod dette, red nu ad Boslunde til og passede altid, at han red på tværs af agerrenene, og Énben, som ikke kunde hoppe over renene, men skulde uden om hver, kunde nu ikke vinde med; men han nåede dog så nær, at da karlen sprang af hesten ind over kirkemuren, stod han ved siden og smed hesten ind til ham.

Hans Pedersen, Haldagermagle.

802. På *Næsby mark* ligger to höje med troldfolk i. En aften, da trolden i den ene höj havde gilde, og den stod på ildstötter, kom en karl ridende der forbi, og da han så, at troldene dandsede, gik han ind og dandsede med til langt ud på natten. Næste aften kom han atter ridende der forbi, og da de sad og drak der inde, bad han om at få noget at drikke med. Straks kom der en trold ud, som hed Énben, og rakte ham et guldbæger med drikke i. Den smed karlen ud over hesteryggen, og så red han, alt hvad han kunde, med guldbægeret, og Énben efter ham. Men da karlen kom forbi den anden höj, stod Hyrebels kjælling uden for, og da hun var fornærmet over, at hun ikke var budt med til de andre troldes gilde, råbte hun til karlen:

«Følg med isen, så vinder du prisen
over plöjet jord,
så skal han (Énben) løbe op og ned ad forene,
til det hellige sted.»

Det råd fulgte han og red over plöjet jord, lige indtil han kom til kirkegården, hvor han lod hesten springe over muren med bægeret, som siden blev brugt i kirken. F. L. Gr.

803. Lidt over en mil syd for Slagelse på venstre side af vejen mellem Skjörping og Flakkebjærg, på *Skjörping* byes mark var for nogle år siden en höj, der nu næsten er udjævnet, og den kaldes *Barnet.* Som en bonde fra *Flakkebjærget* en aften kom ridende hjem ad fra Slagelse og kom nær til Barnet, så han hele höjen stå på fire gloende pæle, og da han kom nærmere, så han mange småfolk dandse lystig omkring under höjen. Manden standsede lidt for at se på den kommers. Men så kom der én af troldene på ét ben hoppende hen til ham med et stort bæger og bød ham at drikke. Manden lod, som han drak,

men hældte i det samme indholdet bag over, og noget af det kom på hestens lænd og tog både hud og hår af. Manden beholdt bægeret i hånden og foer afsted, trolden bag efter. Manden red, alt hvad han kunde, men midt imellem Barnet og Flakkebjærg havde trolden så vidt nået ham. Men så boede der en troldkvinde i *Hødysse*, Hødyskjællingen, som ligger på Flakkebjærg mark på Hedegårdenes ejendom, og hun var bleven uvenner med trolden i Barnet. Hun kom løbende og råbte til manden: «Ad det bolle, på det knolle, så kan Énben ikke nå dig, og søg det hellige sted.» Manden red nu ind over den plöjede mark tværs over agrene, hvor trolden måtte løbe ager op og ager ned og blev så på den måde noget bag efter. Manden sögte lige til kirken, red tæt til kirkemuren og sprang hurtig af hesten ind over muren, men trolden var dog så nær efter ham, at han nær havde fået fat i ham. Og da han så, at manden slap, kylede han hesten bag efter ham over muren, så den knækkede alle sidebenene.

Bægeret blev siden af manden givet til kirken, hvor det endnu efter sigende bruges til alterbæger. Da troldene så, at Enben ikke fik fat i manden, kylede en af dem en stor sten efter Flakkebjærg kirke, men den nåede ikke så langt, men faldt i åen neden for banken. Det er en sten på en 4, 5 alen i tykkelse og lige så i höjde, og trykket af troldens fingre kan tydelig ses endnu. Lærer Hansen.

804. En karl, der tjente på *Refsnæs*, var en dag redet ud til *Vildmosegård*. Da han kom tilbage, var det aften, og just som han kommer til *Kjællingbjærg*, en stor bakke i Nörre-Kongerslev sogn, stod den på fire pæle, og troldfolket dandste lystig om der inde. Karlen holdt nu stille for at se, hvorledes slig en trolddands tog sig ud. Endelig bad han en af troldene om at få lidt at drikke. Nu kom der en lille kone frem, som rakte ham en drik i et sølvbæger. Karlen tog bægeret, men kastede indholdet over sin nakke, så at nogle dråber faldt på hesten, det sved hårene af. Derpå red han bort med bægeret, ti han syntes, at det kunde være en passende gave til hans herskab. Troldfolket, der så, at karlen red bort med deres bæger, satte efter ham, mandstærke, som de var. Nu så det galt ud med karlen, ti troldfolket var snart i hælene på ham. Men da han kom til *Stennis bakke*, kom der en lille mand ud og råbte til ham: «Rid o de hoor å po de boor, ellers tåer di dæ!» Karlen forstod i førstningen ikke rigtig, hvad disse ord skulde betyde, men endelig kom han i tanker om, at han skulde ride fra vejen og ind på den

plöjede mark. Aldrig så snart havde han gjort det, för troldene måtte vende om, ti de kunde ikke gå i den plöjede jord. Da karlen kom hjem, forærede han sit herskab sølvkruset. Et års tid efter, en juleaften, kommer der en lille kone til Refsnæs og beder om lidt at drikke. Pigerne gav hende vand i et lerkrus; men hun sagde, at hun ikke kunde drikke af andet end et sølvbæger. Nu hentede de hint sølvbæger, som karlen havde taget fra troldene, og aldrig så snart fik hun bægeret i hånden, för hun forsvandt med det. Pigerne forstod nu godt, at den lille kone måtte høre hjemme i Kjællingbjærg.

Troldfolket i Kjællingbjærg og Stennisbakke var i strid med hinanden og sögte på flere måder at gjøre hinanden fortræd.

En gammel mand fra *N.-Kongerslev* skal en måneklar aften have set en lille kone sidde på Kjællingbjærg og spinde på sin rok, ligesom flere har hørt, at kister er blevne lukkede op og smækkede i der i samme bakke.

Det skal heller ikke være trygt at færdes der ved nattetider, ti det kan let hænde, at troldfolket vildleder de vejfarende. Lovise Hansen.

51. Alterbægere fra höje.

805. På *Flakkebjærg mark* er der en höj, hvor der boede en trold, der kaldtes Énben, fordi han havde kun ét ben. Om helligaftenerne stod höjen på fire pæle og troldene dansede da lystig omkring der under. Nu kom der en juleaften en karl ridende der forbi, og Énben kom ud og skjænkede for ham i et sølvbæger og bad ham at drikke det, der var deri. Det turde karlen ikke, han hældte det da ud bag ved sig på ryggen af hesten, hvor indholdet sved hårene bort. Derpå red han ad byen til over mark og gjærder, medens trolden satte efter ham. Karlen nåede da også ind på kirkegården, og der kunde trolden ikke sætte efter ham, fordi det var indviet jord. Nu blev han vred, fordi han havde mistet sit bæger. Han tog da en stor sten og vilde knuse kirken med, men den kunde ikke nå så langt, den faldt uden for byen og var så stor som en voksen mands höjde med tilsvarende tykkelse og bærer endnu mærket af fem fingre. Bægeret skal endnu benyttes som alterkalk i Flakkebjærg kirke.

Meddelt af ungkarl Niels Hansen, Løvegård, ved M. Balle.

806. Förend *Vester-Vedsted* sogn fik sin egen præst, måtte en præst fra Ribe tage her ud og prædike. En gang havde han glemt sin alterbog, og hans karl måtte tilbage til Ribe efter den. Da karlen om aftenen kom ridende med bogen og kom forbi den såkaldte *Spindebanke*, der ligger lidt nord for V.-Vedsted by, så han, at banken stod på ildstötter, og inde under den var der dands og lystighed. En pige kom ud og bød ham en drik i et sølvbæger. Karlen hældte drikken bag over og sprængte bort med bægeret. Han blev så hæftig forfulgt af troldpakket fra höjen, at han med nød og næppe nåede ind på kirkegården, hvor de måtte lade ham i fred. Karlen gik da ind i kirken og satte bægeret på alteret, og det skal være dette bæger, som endnu bruges i kirken.

Lærer Kr. Jensen, V.-Vedsted ved Ribe.

807. Den såkaldte *Firhöj* i *Karlslunde* sogn stod på fire røde pæle hver juleaften. Byens karle blev da enige om, at en af dem skulde ride ud til höjen, og han fik den raskeste hest at ride på. Der var både musik og dands, og en trold kom ud med et stort sølvbæger i hånden. Karlen kastede vinen bort, men en dryp faldt på hestens lænd og sved både hud og hår bort. Han sporede nu hingsten, men trolden råbte: «Rid af det bolde til det knolde.» Da trolden nåede den plöjede jord, måtte han løbe frem og tilbage lige så tit, som ploven havde gået der. Da han nu kom tæt hen til kirken, hvor karlene ventede ham, råbte han: «Luk kirkeporten op!» Så kom han ind på indviet jord. Trolden hug sin økse så langt ind i ringmuren, at den revnede, men kunde ikke komme længere. Dette bæger står endnu i Karlslunde kirke. Kl. Gj.

808. Ved *Lyng sø* i *Pedersborg* sogn ligger en bakke, der hedder *Brøndhöj*, hvorpå ofte lå nogle småtrolde og solede sig. En mand kom en gang efter sådan en lille trold, men han krøb hurtig på alle fire hen til en tjörnetorn, og der blev den borte. Da manden kom til tornen, var der ikke så meget som et musehul at se ved den.

En rask ungkarl kom en aften forbi Brøndhöj og så den stå på fire røde pæle. Da gik han ind i den gård, som ligger nærmest ved søen, fortalte det til manden og bad ham låne hans vrinsker at ride på. Manden vred sig noget derved, men da lagde karlen 100 rigsdaler på bordet til pant for hesten. Så fik han den og red lige til höjen. Nogle småfolk kom ud og bød ham inden for. Han sagde tak, fik sin hest i stald og holdt sig lystig med

dem, men vilde dog hverken spise eller drikke. Endelig bød han godnat og vilde hjem, men da han sad på hesten, kom en böjet kjælling ud og bød ham en rejsesnaps, o. s. v. Hesten blev split ad, karlen væltede sig ind over kirkegårdsdiget. Bægeret i *Pedersborg kirke.* A. N.

809. Imellem *Satrup* og *Rakkebøl* på *Sundeved* var i gammel tid et krat, hvori de små nisser opholdt sig. En dag, de stod og kjærnede, kom to mænd ridende forbi og bad dem om lidt kjærnemælk at drikke. De fik også mælk hver i et guldbæger, men mælken kastede de bag over rumpen af hestene og red så, alt hvad hestene kunde løbe. De nåede dem dog ved Rakkebøl kro, netop da mændene vilde trække hestene ind i stalden. De tog hver fat i et bagben af hestene, og dette måtte også følge med; men mændene slap for resten uskadte derfra og beholdt bægrene, om hvilke der siges, at det er dem, der bruges ved altergang i *Satrup kirke.* Heinrich Thomsen.

810. På Sören Ebbes mark i *Viksnæs* ligger *Guldstubbehöj.* En mand, der en aften kom ridende hjem fra Sakskjøbing, så trolde dandse.... Guldbægeret. Red ind på en kornmark. Men da han kom ud igjen, var trolden efter ham, indtil han kom til et höjt gjærde med et led på, der hvor nu skolen er. Da råbte trolden: «Stat, gjelding (gilding)!» men manden råbte: «Spring, vrinsker!» og så sprang hesten over leddet ind på gaden, og manden red op til kirkemuren og kastede bægeret der over. Der lå det om morgenen, og det bæger findes i kirken endnu. H. Bojsen.

811. Til *Åstrup kirke* knytter sig følgende sagn. I en höj ved *Lunde* var der forhen underjordiske. De holdt gilde om natten, og så længe det varede, holdt folk ikke af at komme for tæt hen til höjen, der da var åben, så at man kunde se, hvordan troldtöjet dandsede og drak. Det skete alligevel en enkelt gang, at der kom nogen forbi, og de kunde da se, at troldfolket havde et meget stort bæger af guld. Hos en bonde der i nærheden tjente en karl, som var en modig fyr. Han fik i sinde at prøve på at ride til gilde hos troldene, og en aften, da alle de andre i gården sov, tog han en vrinsker, som hans husbond havde, og red til gilde på den. Da han blev holdende ved höjen, kom der straks en af troldtöjet ud til ham med guldbægeret fyldt, og bød ham at drikke af det. Karlen førte bægeret til munden, men i steden for at drikke kastede han drikken over sin skulder. Lidt af den faldt på hesten, og på de steder, hvor den nåede, svedes hårene af.

Karlen beholdt imidlertid bægeret i hånden og red af sted, alt hvad hesten kunde rende. Troldene var imidlertid bestandig i hælene på ham, og han kunde høre, hvorledes de råbte: «Stat, gilding!» Havde det været en gildet hest, han red på, så havde de taget ham, men da det var en vrinsker, så kunde de ikke standse ham. De løb imidlertid godt, og det lod ikke til, at de kunde blive trætte, men da så karlen pludselig, at han var nær ved Åstrup kirke. Så red han lige imod den, for han vidste, at hvis han kom på viet jord, så havde troldtöjet ingen magt over ham. Han var også så heldig at nå hen til kirkegårdsmuren, inden troldtöjet fik ham revet af hesten, og han var ikke sen med at lade hesten springe over muren. Bægeret, som han havde taget, gav han til kirken, og det findes der endnu. På det sted, hvor han lod hesten sætte over muren, er der en sten, hvori der er et hestefjed, som hans hest har trådt. P. Jensen, Kværndrup.

812. Karlens ridt med troldbægeret. . . . . Han red tværs over alle agre, så kunde trolden ikke nå ham, for han havde kun ét ben og dertor bestandig måtte løbe uden om furerne. Karlen nåede da *Flakkebjærg kirke*, förend trolden, og var nu i behold. Da råbte trolden: «Ja, var det ikke for de hellige ding-dang, så skulde du se, hvad Énben skulde gjøre ved Toben.» Da han så kom hjem, tog alle troldene en stor sten og strittede efter kirken for at slå den ned, men stenen nåede kun til åen, og der ligger den endnu. Man ser tydelig mærker i den af hænder.
(Sml. nr. 803, 805 m. fl.) Chr. R.

813. En karl red en nat forbi *Pølse höje* ved Kalvehave. Da stod en af dem på stötter o. s. v. Da han red med bægeret, råbtes der fra höjen: «Å, Énben løb og tog Guldben med sig.» Andre siger, at én løb efter ham og sagde: «Stat, gilding!» Men karlen svarede hver gang: «Løb, vrinsker!» Han var knap inden for sin husbonds port, för de var uden for den. Da han ej turde beholde bægeret, skjænkede han det til *Kalvehave kirke*.
Lærer Rasmus Olsen.

814. En julekvæld væddede nogle karle om, hvem af dem der turde ride til *Firhöjene* ved Karlslunde. En af dem sagde ja, når de andre vilde lade kirkegårdsporten stå åben. Den enbenede trold løb nu efter ham, og karlen slap ind på kirkegården med bægeret, men trolden nåede blot at hugge med sin økse i porten. Bægeret er i *Karlslunde kirke*. (Sml. nr. 807.) E. Maribo.

815. . . . Énben skulde træde på hver fure. Han havde en økse i hånden, kylede den efter ham, og den blev siddende i kirkeporten. Alterbægeret i *Karlslunde kirke.* Chr. Nielsen.

816. På *Frørup mark* ved Nyborg er der en stor banke med en dyb hulvej igjennem. Da en mand en gang red her forbi, kom en trold ud af höjen og bød ham en gang at drikke. Han tog også mod bægeret, men slængte drikken bag over sig, noget faldt dog på hesten og sved hårene af, men bægeret red han rask af sted med hen over en plöjet mark. Trolden forfulgte ham vel, men kunde ikke komme ret rask af sted på den ujævne mark, da han måtte vælte sig over hver fure. Endelig nåede manden kirkegården, og der smed han bægeret ind over muren, men inden han selv nåede ind ad porten til præstegården, fik trolden i rumpen på hesten og rev den af. Bægeret bruges som alterbæger i kirken, men ved höjen spøger det endnu. V. Bennike.

817 Dær vår enn gann enn mann åå re fraa *Stæe* (Stege) yw a laannvæenn a *Klendenn* tæ. Daa ha' såå kåm tæ *Östre höw,* såå såå ha', a höwenn sto påå fire pæle, åå a dær vå' såå maanne åå daannse dær enne. Der kåm såå åsse enn lelle mann yw te ham mæ et bæer i nævenn åå sporde ham a, åm ha'tte velle dregge en lille tåår vin. Ha' tåw åsse bæere å lo, lessåm ha' dragg, men hæl' de al sammen bav öwer hoe påå sæ, å de, dær falt påå hæstenn, de sve alle håårene aa. Ha' jåw daa spårene i hæstenn åå re, al de ha' ku', åå bæere behåld ha' i nævenn, lee tæ ha' kåm tæ *Ærmelu'* (Elmelunde), åå dær slap ha' enn påå kjærkgåårenn, lessåm dænn lelle mann vår i hælene påå ham; mæn såå ku' ha'tte jöre ham nåwe, får de slaws fålk ka'tte rænne lee yw, mæn ha' måtte følle fårene åp åå ner påå dænn plöjde jor ve sien a laannvæenn. Dærfår ku' mann ri fraa ham; men de bæer, såm dænn mann fek dænn gann, de ær de, di haar tæ alterbæer i Ærmelu' kjærke inøw. Fra Borre på Møen. N. E. Hansen.

818. En karl fra *Boslunde* red en aften silde fra Skjelskør. Da han kom til *Dyrehavsbakken,* så han, at den stod på fire pæle, og at troldene havde travlt med at dandse. Han blev holdende for at se på löjerne; men da kom der nogle af troldene ud og bød ham en drik i et guldbæger. Karlen tog imod bægeret, men drikken kastede han bag sig og hesten, og dermed satte han af sted med bægeret i hånden, alt hvad remmer og töj kunde holde.

Troldene fulgte efter, og de kom ham nærmere og nænere. Han red da ind på marken, og det hjalp; han kunde nemlig ride tværs over alle marker, men når troldene kom til en agerren, så måtte de løbe uden om. Alligevel var de karlen meget nær, da han kom til Boslunde, men da kastede han bægeret ind over kirkegårdsmuren, og nu lå det på indviet jord, så kunde troldene ikke få det, de måtte da vende næsen om og hjem. Dagen efter viste det sig, at hesten havde flere svedne pletter på bagdelen, det var nogle dråber af drikken, som havde voldt dette. Bægeret blev så ellers i lange tider brugt som alterbæger i Boslunde kirke.

819. I *Findinge* i *Espe* sogn ligger *Store-höj*, og der er kalken kommen fra, som bruges i *Gjæstelev kirke*. En mand fra Balteskov red med den fra bjærgfolkene: «Følg det jævne og ikke det hårde.» En gang kom bjærgmanden så nær, at han med den ene finger rev hestens ene bagsko af. Endelig smed han bægeret ind på kristen jord o. s. v. Sødinge skole.

820. Karlen rider med sølvbægeret fra *Navebjærg* eller *Navlebjærg* på *Kirke-Skjensved mark* og til *Höjelse kirke*. Hun hugger efter ham med sin økse, da han rider ind på kirkegården, men hugget traf i porten. Ole Hansen.

821. Dværgene kan ikke gå over furerne, men må trimle sig over dem, fordi korsets tegn fremkommer ved gangen over dem. De råbte til en gammel kone: «Ikke ore bore, men ere bore,» hvilket vilde sige, at hun skulde gå langs furerne eller renderne. Nik. Christensen.

822. En bonde havde været ude at plöje, og da han tog hjem, skulde han forbi en höj, hvor nogle troldfolk råbte efter ham: «Jeg ofrer jomfru Bogle.» Men bonden kastede sin hammel ind til dem og svarede: «Jeg ofrer jomfru Bogle med hammel og med hamle.» I det samme kom en lille mand frem og bød ham at drikke af sit guldbæger o. s. v. P. Olsen.

823. En aften red en mand fra *Uggerløse* mellem Ringsted og Holbæk, og vilde til stads. Da kom han forbi en höj, der stod på fire røde pæle, og höjfolket dandsede inde i den, så det knagede. I det samme kom der en trold ud til ham og rakte ham et guldbæger, men han vilde ikke drikke deraf og kastede det bag over hesten. Hvor det havde rørt den, blev der en

skoldet plet. Nu red manden af sted, men en anden trold råbte til ham, at han skulde ej ride på de knoller, men på de boller. Som manden kom til en eng, der støder op til stedets kirke, styrtede hans hest, og for nu at blive frelst, skjænkede han bægeret til st. Ovald (?), til hvem kirken var indviet. Trolden greb en sten og kastede efter ham, men den ramte kirkemuren, som derved fik en revne, man aldrig siden har kunnet få lukket. A. Smith.

51. Bjærgtagne kommer tilbage.

824. «Jeg kan huske,» fortæller en mand, der er født i 1826, «at der over nedgangen til den åbne begravelse i *Tölløse kirke* har været en höj kirkestol lige over for prædikestolen, og den lod herremanden bygge til et par folk, der kom i kirke hver eneste søndag; den blev reven ned omtrent 1850, da kirken blev lavet om. Mine bedsteforældre kjendte godt disse gamle folk, men jeg har aldrig kjendt dem; de var døde, længe för jeg blev født. Det var jo för skik, at kvæget gik i øvre om efteråret, og så gik det somme tider langt bort, ja, så de knap kunde hitte det igjen. En løverdag aften fulgtes alle Tølløse piger og huskoner ud at malke; de måtte gå langt. Nå, så hittede de da kvæget pokker i vold, hvor, véd ikke jeg; nok er det, de får malket og skal hjem, så siger en af konerne til de andre, at de kunde bare gå, hun skulde komme lige straks — hun skulde vel et naturligt ærende, tænker jeg. De gik; de var mange, og der var ingen, der savnede hende, för de kom til byen. De unge har vel haft deres kjæresterier at snakke om, og sådant noget kan de gamle somme tider også have deres morskab af at blande sig i. På én gang savnede de hende. De blev noget underlige ved det og hørte efter i hendes hjem, men hun var der ikke. Manden gik på arbejde, og var altså heller ikke hjemme. Da pigen på det sted, hvor han arbejdede, kom hjem med sin malkebøtte, fortalte hun, at hans kvinde ikke var kommen hjem. Han gik ud for at møde hende, da han tænkte, at hun nok kom, og fandt også hendes malkebøtte, men hende så han ikke noget til. Da blev der uro i lejren; flere gik ud med lygter, men de fandt kun manden; hun var og blev borte, endda de sögte hele natten til den lyse morgenstund. Der blev sögt i otte dage, og næste løverdag aften fandt de hende ude mellem *Grön-*

tved bakker, hvor der den gang var en hel hob krat og tjörn, der lå hun og var lige så nøgen, som hun var født til verden; men hun kom dog til sig selv igjen, så hun kunde gå og passe huset, men blev ved at være indeslut-tet og stille. Efter den tid var hun meget gudfrygtig og kunde ikke tåle at høre nogen bande og tumle, og manden måtte hver søndag gå i kirke med hende. Da hun var bleven lidt tunghør og gjærne vilde høre, hvad præsten sagde, og da herskabet godt kunde lide hende, lod de bygge denne stol, der var lige så höj som prædikestolen. Hvor hun havde været, vilde og kunde hun vel aldrig sige; spurgte nogen hende ud om det, blev hun bomstille. Men der er i nærheden af Tjörnede to dysser, hvor imellem der er en sti, skjöndt ingen mennesker færdes der, om folkene i disse kan have haft noget med dette at gjøre, kan man ikke vide.» Chr. Weiss.

825. I *Elsted* ved Århus var der en pige, som blev bjærgtagen. Hun havde, mens hun passede køer, lagt sig til at sove på en höj, og så tog bjærgfolkene hende. Men så var der en klog degn der på egnen, ham sögte pigens forældre. Degnen sagde også, at han nok skulde få pigen fra bjærgfolket, og en aften gik pigens fader og degnen ud til höjen. Denne sagde, at nu vilde han gå til den ene side af höjen, manden skulde stå ved den anden, så om lidt vilde der komme én, ja, der vilde måske komme flere, men manden måtte ingen tage, för den kom, der sagde: «Tag mig så i Jesu navn.» Det gik, som degnen havde sagt, der kom flere, som sagde: «Tag mig», men manden lod dem gå; så til sidst kom der da én, som sagde: «Tag mig i Jesu navn.» Hende tog manden, og det var da også hans datter, men pigen var, da hun kom hjem, helt sær, og vilde partu ud i höjen til bjærgfolket igjen, hun sagde, der var så rart at være. S. P. Jensen, Vole.

826. I har vel nok hørt, at i *Lindbjærg* i *Åby* sogn der har været bjærgfolk, og der var det, at den gamle Jens Trold havde været i mange år. Han var en dreng på 12, 13 år og sin moders eneste sön — hun var ikke gift — da han blev borte for hende en aften, og hun kunde ikke tænke sig, hvor han var. Men en løverdag aften kom Jens hjem og bad om noget rent töj, og han var helt glad og tilfreds, men han skulde straks af sted igjen. «Hvor skal du hen, Jens?» sagde hans moder. «Det må jeg ikke sige, men jeg har det så godt, at du kan ikke give mig det så godt, og du skal heller ikke komme til at fejle noget, når

jeg bliver der, du må ikke spörge mig om det mere.» Tiden gik, og Jens's moder fejlede heller aldrig for noget, hver 14de dag kom Jens efter rent linned. Da hans moder døde, var det i mange år, at de aldrig hørte noget til Jens, men en skjön aften kom han hos en slægtning og bad, at han måtte blive hos dem; de kjendte ham ikke, men da han sagde, hvem han var, kunde de nok mindes, at hans moder havde talt om sin sön, der var forsvunden fra hende, og de modtog ham med glæde, og de havde lykke med alt alle dage. Men når de spurgte Jens, hvor han havde været i så mange år, svarede han blot: «Det véd jeg nok,» andet fik de aldrig at vide hos ham.

Det fortælles også, at en kone, som boede i et hus der tæt ved, og var jordemoder, en nat blev vækket af en lille mand, som bad hende følge med. Hun gik da også med, men vidste ikke, hvor de gik hen, inden de var kommen til indgangen, da ser hun, at det var bjærghulen i Lindebjærg. Det var da bjærgmandens kone, som var i barnenød, og da hun var færdig, fulgte bjærgmanden hende igjennem udgangen, og da de skiltes, gav bjærgmanden hende et stykke, for hende at se og tage på som et kul, men da hun kom hjem, var det en guldskilling.

Husflidsarbejder R. Kristensen, Vester-Skjerninge.

827. I *Gudbjærg*, i det östlige Fyen, var en pige, som havde begyndt at gå i skole, men en aften, hun havde været der, blev hun så syg, at hun hverken kunde snakke eller spise, men lå ganske stille og fik ikke andet at vederkvæge sig på end noget sukker og lignende. De mente da hver dag: «Nu har hun ikke længe tilbage.» Hun lå således i flere år, og der brændte lys hele natten, for de kunde ikke vide, hvilket öjeblik hun døde. Da nu tiden kom, hun skulde konfirmeres, kunde der ikke være tale om, at hun kunde komme med; men om natten för konfirmationsdagen blev lyset slukket, og der var en forfærdelig stöj et öjeblik; så blev alt rolig igjen, og de kunde høre, at hun trak sit vejr lige så godt som nogen anden. Om morgenen stod hun op og klædte sig på, men hendes moder sagde, hun skulde blive liggende, hun kunde ikke være rask endnu. Hun påstod, at hun aldrig havde været syg, og hun vilde konfirmeres i dag. «Nej, det kan du ikke, for du har intet töj at få på,» sagde hendes moder. Hun viste hende da, at hun havde det smukkeste töj, som tænkes kunde. Hendes fader gik da hen til præsten og talte med ham om det. Men han sagde, at hun først skulde gå til forberedelse hos ham et halvt år. Da nu manden kom hjem med den

besked, påstod hun, at hun havde været hos præsten hver gang med de andre konfirmander, og hun kunde svare på alle de spörgsmål, han vilde stille til hende. Den dag blev hun dog ikke taget med, men i kirken vilde hun dog lige godt, og hun blev da konfirmeret en anden søndag og var mere dygtig til at besvare præstens spörgsmål, end nogen af de andre havde været. Hun fortalte da sin moder, at hun havde været hos bjærgfolkene, der havde hun haft det så godt, men hun vilde dog ikke vedblive at være hos dem. Hun gik også i skole hver dag, men der var ingen, som kunde se hende. Den syge, som lå hos dem, det var bjærgmandens datter, som var så syg, at hun ikke kunde leve i bjærget, «men da jeg vilde hjem, så måtte de hente deres egen datter, og jeg måtte da ind og slukke lyset, förend de kunde komme ind.» Der var ellers aldrig nogen fik noget at vide hos hende.

Husflidsarbejder R. Kristensen, Vester-Skjerninge.

828. En pige, der fulgte med hendes kjæreste en dejlig måneklar nat, kom til en höj, hvor man sagde, der var bjærgfolk. Han spurgte hende da, om hun nu ene turde gå den øvrige del af vejen. Dertil svarede hun ja, så lyst som det var. Da hun nu var kommen om på den anden side af höjen, hørte hun meget stærk musik, og da hun vendte sig om, så hun dands og alt slags gjøgleri omkring höjen, hvorpå en lille bjærgmand løb efter hende. Hun blev meget ræd og løb, det bedste hun kunde, men blev indhentet og spurgt, om hun ikke vilde have en dands. Hun undskyldte sig med, at hun havde ingen sko. Dem skulde hun nok få, og hun måtte nu følge med tilbage og dandsede og dandsede til den lyse morgenstund. Mange andre dandsede med, og hun syntes, hun kjendte dem, men hun var så underlig forvirret, at hun ikke kunde sandse, hvem det var. Om morgenen, da hun kom hjem, var hun sindsforvirret og blev det sin hele levetid. A. Moltke.

829. Da min kone var en tøs på en 6 år, viste hendes broder hende ud at passe kreaturer mellem *Linå* og *Hårup* i nærheden af en skov. Så kom der to små drenge med røde luer på til hende, og de lokkede, og de ledte efter at ville have hende ind i skoven med dem. Men i det samme kom der folk til, og de fik hende så med hjem. Hun var helt som forvildet og vidste snart ikke af sig selv at sige, og hun havde lidt mén af det alle hendes dage. Hun kunde aldrig lide, at nogen snakkede til hende om det. A spurgte hende vel ud, men a kunde nok for-

nemme, at hun ikke kunde tåle at snakke om det. Hun sagde blot, at det var to bitte drenge med røde luer på.

Niels Kristiansen, Vole.

830. Der var en pige i *Törring*, hun var en 10 år og lå og vogtede fårene ude i marken tidlig på foråret og lige i mundingen af en dal. Der kjørte en mand oven for og plovede. Så allerbedst som han går, kommer han til at se sig om, og da havde troldtöjet taget pigen og kjørte runden om med hende oppe i luften der nede i dallet. Pigen hun giver sig til at skrige i vilden sky over dether. Så holdt manden stille og gav sig til at læse hans Fadervor, og da han havde læst det tre gange, så slap troldtöjet hende, og hun slap uskadt derfra.

Peder Johansen, Mos sø.

831. A havde en broder, der sad på en bakke i *Udby bakker* og faldt der i søvn. Der kom en bjærgmand og talte med ham, og han fik siden sådan lyst til at være ved dem, det stod altid siden i hovedet af ham; han var helt sær, og de måtte tage ham af tjenesten og have ham hjemme længe, inden han forvandt det. Han stjal sig fra folkene somme tider og rendte op til bakken.

Mariane Olesdatter, Tårup.

832. På min faders mark i *Skiffard* er en stor dal, *Dybdal*, og på begge sider er der temmelig store bakker. Östen for er *Bjærgbakken*, og som karlen plöjede derved en dag, fandt han en skåde, som han gjorde i stand, imens han spiste sin meldmad. Da han kom tilbage, lå der en kage, hvoraf han selv spiste noget, og han gav ogsaa pigen noget, der gik og spredte møg. Men hun blev tåbelig af det, og da hun kom hjem, sagde hun: «Kan I høre, hvordan de spiller her ude i bakken? a skal ud til dem». Hun vilde absolut af sted, og den gamle mand så nu, at hun løb ned til bakken. Der tumlede bjærgfolkene med hende den ganske nat. Hun kom vel tilbage igjen om morgenen, men de måtte siden holde hende indespærret for at holde hende fra at søge ud til bakken. Ane Katrine Nielsdatter, Fjellerup.

833. Omtrent en fjerdingvej fra *Palsgård* ligger en stor höj, som hedder *Ashöj*, der er bevokset med krat. Her levede en bjærgmand, som fik en pige ind i höjen. Der stod noget kvæg nede på marken omkring höjen, og denne mark hed *Isager*. En hel del piger gik ned for at malke dette kvæg, og iblandt dem var der en ung gal én, der al tid var på spil. Hun vilde gjøre löjer og tog derfor en hvid kalv fat i halen, men den løb af sted med hende, og

de andre syntes, hun forsvandt i Ashöj. Der inde var hun i 7 år, og kom da bjem igjen, men var siden aldrig rigtig i hovedet. A. Moltke.

834. Der gik en gammel pige i *Bislev* i min moders tid. De kaldte hende Elle-Kirsten. Hun havde været i en höj i 7 år og var nu tondtet. Ane Marie Madsdatter.

835. Oppe i *Grynderup* skal der have været mange bjærgfolk, og til sine tider skal de have været meget slemme til at tage mennesker ind i deres höje og beholde dem der en tid. Piger beholdt de somme tider i flere år, men karlfolk slap for det meste snarere ud. Nogle var der så længe, at de var unge, da de blev tagne ind, og gamle, når de kom ud. De kunde både være friske og raske, men der var altid noget sært ved dem. Ingen kunde få at vide af dem, hvor de havde været, eller hvem de havde været imellem, eller hvordan de havde haft det. De sagde måske så meget som, at de havde haft det godt nok. Især hen imod hellig kom deres særhed frem, de kunde da forsvinde en tid om aftenen og kom så igjen om natten.

I den östre gård i Grynderup var en ung pige, der var søster til konen, hun var væk i 7 år. Hun kom igjen en juleaften, trådte lige så stille ind og satte sig på kakkelovnsbænken, men sagde ikke et ord. De spurgte hende ud, men fik intet svar. Hun fik mad og drikke, men tog bagvendt på alting med hænderne, som for resten sad rigtig nok. Hun blev gående i gården som sædvanlig og var stille og rolig, men undertiden blev hun noget sær og forsvandt så for en tid, men så var der altid et brød, en ost eller et fårlår forsvunden også. En gang paste de hende op og listede sig på hosesokker efter hende, da så de, at hun forsvandt ind i en stor lyngtörvskrue, der stod uden for gården. Efter at hun var kommen tilbage fra den tur, flyttede de skruen, og da så de, hun havde dannet sig som et lille kammer der inde, som hun kunde lukke for med lyngtörv. Da hun opdagede, at den var flyttet, viste hun så stor sorg, at de fortrød, at de havde flyttet den, og da de siden så, hun gik ind i en anden skrue, nænnede de ikke at flytte den, og den blev stående, så længe hun levede. Glenstrup.

836. I *Tovstrup* var en karl, som var inde i en höj på Tovstrup mark i tre dage. Han var endnu levende, mens a var der henne. Det var, mens han var en stor knægt. Det var jo bjærgfolkene, han var ved, men han vidste ikke, hvordan han kom fra dem igjen. Det var i

den största af *Røgindhöjene*. Der er to af det navn, men den ene plöjede vi over, og når vi nu kjørte der over med ploven, skingrede det, ligesom når vi kjørte over en jærnbro.

Jens Bærtelsen, Vole.

837. Der fortælles fra *Nörre-Broby* om en dreng, som blev sendt i marken at hente deres får, og undervejs havde besögt nogle trolde. Men han vidste ikke, da han kom hjem med fårene, at det var otte dage siden, han blev sendt ud efter dem. Morten Rosenkjær.

838. En pige fra *Törring*, som gik på *Törslev mark*, lagde sig til at sove ved *Stenshöj*, som ligger ved bækken, der løber igjennem Öster-Törslev. Hun blev da tagen ind i höjen af bjærgfolkene. Lang tid efter kom hendes fader en aften forbi höjen, og da så han hende gå ned til bækken efter vand, men hun havde en guldlænke om benet. Da hun så faderen, sagde hun, at han skulde træde lænken i stykker lige ved hendes fod, for så blev hun fri. Det gjorde han så også og befriede hende.

I min barndom så folk ofte om aftenen bjærgfolkene fra den höj gå ned til bækken og vaske deres kjedler og kar, sagde man. Sofie Lund.

839. I *Huulhöj* på *Foerlev mark* boede i forrige tider en græsselig mængde trolde. De gik tit ned i Huulhöjgården for at låne et og andet, men gjældte al tid bestemt igjen. De sagde aldrig: Godaften, men kun: Aften. En gang skulde en pige fra *Vemmelev* ud at malke på mærsken. Hende fik troldene lokket ind i banken hos sig. Da hun nu blev borte, så sendte manden et par karle til banken for at fange hende, når hun viste sig. Den første dag kom hun ikke, for da slagtede troldene, men dagen efter skulde hun bære pølse om til nogle andre, som boede i den anden side af banken. Karlene tog da pigen og førte hende hjem, men hun var ikke rigtig klog fra den dag.

Chr. R.

840. I *Skuerup, Stenlille* sogn, vilde en gårdmand og hans kone i kirke. De havde kun et eneste barn på 2, 3 år, som de imens betroede til en tjenestepige, og gik så til kirke efter at have formanet hende til at passe vel på det. Pigen tog da barnet med sig ud i haven, men mens hun var et öjeblik borte på naturens vegne, var barnet forsvundet. Hun rendte nu og ledte alle vide vegne, men det var omsonst. Da forældrene kom hjem, blev det jo meget værre, men de kunde dog ikke nænne at sige noget til pigen, fordi hun var lige ved at gå ud af verden, så

forsörget hun var. Efter en 8 dages tid så en nabokone barnet sidde på en stærtue ude i mosen. Hun løb straks til forældrene, og de fik snart barnet op, og der blev jo en farlig glæde oprejst over det. Men barnet vilde slet ikke kjendes ved sine forældre, hvor imod det græd og råbte, at det vilde ud til sin moder ude i gården. Formodentlig har det kunnet se de underjordiske, der havde taget det, men ingen andre kunde se nogen der ude. Først da præsten og degnen havde læst og sunget over det, tog det ved forældrene og blev som andre börn. A. N.

841. Gamle Ole Pedersen i Neble, som nu er død, har som dreng været nede i *Langebjærg* på *Gryderup mark.* Han kunde hverken huske, hvordan han kom ned eller op. Kun vidste han, at troldene var meget gode imod ham og bød ham mange rare spiser, men han vilde intet nyde. Hans bestilling var at passe to heste, men høet, som han skulde give dem, var som tjörne og tidsler. Han vilde aldrig tale derom, undtagen når han kom i gildeslav og fik en lille tår. Chr. R.

842. En gammel mand, som nu er død for nogle år siden, skal som dreng have været nede i *Langebjærg* på *Neble mark.* Han legede på banken og blev med ét borte. Hans forældre sögte da en klog kone, som gav dem det råd, at de skulde gå avet om banken og blæse i et byhorn. Det gjorde de også, og så snart de var færdige, kom drengen op, men forældrene kunde ikke styre ham, han vilde tilbage i banken igjen. Så fik de det råd, at de skulde lade ham omdøbe, og da det var sket, blev han rolig. Chr. R.

843. Jens Andersen har kjendt en mand i *Boslunde,* som i sin barndom har været hos troldene i *Borrebjærg.* Han legede på banken tillige med nogle andre drenge, men blev så på én gang borte for dem. Hans forældre sögte da øvrigheden, som straks lod trolden indstævne til at møde i retten. Trolden måtte jo også møde, og dommen faldt da, at han skulde levere drengen sund og frisk tilbage. Drengen kom også, men han kunde fra den dag ikke bestille andet end gå med hvedebrød, ti han rystede al tid så grumme meget på hænderne. Chr. R.

844. En dag, da en kone, som stod på en hedebakke og slog lyng, havde lagt sig til at sove, åbnede en bjærgmand bakken og tog hende ned til sig. Hendes mand blev utålmodig over hendes lange udeblivelse og sögte alle

vegne efter hende. Omsider blev hun frugtsommelig ved bjærgmanden, men kunde ikke blive forløst, hvorfor han måtte hente en kristen jordemoder. Denne kunde nu ikke lade være med at give den bedrøvede ægtemand underretning om hans kone, og han gik da hver dag hen til den bakke og lagde sig der og hørte hende virkelig synge vuggeviser der nede. Han råbte höjt og bad, at hun endelig måtte komme hjem til ham igjen. I bjærgmandens fraværelse kunde hun komme sin mand så nær, at hun kunde tale med ham og sige ham sin tilstand. Han bönfaldt hende atter om at følge med sig hjem, men hun sagde, at det slet ikke kunde nytte ham, for hun gjorde aldrig gavn mere. Men han blev ved at bede, og græd og jamrede sig, og hun gav omsider efter for mandens bönner og fulgte med ham hjem. Her satte hun sig på en stol ved kakkelovnen, og kom ikke mere derfra, förend hun døde.

Lærer Schive.

845. På bakkerne på den nordvestlige del af *Fur* ligger to höje, der kaldes *Smedjehöjene*. En gang hændte det sig, at en husmandskone fra *Debel* by stod og slog lyng i nærheden af disse höje. Da det så blev middag, lagde hun sig ved den ene höj for at tage sig en lille hvile, mens hun spiste sin meldmad. Hun hørte da til sin forskrækkelse, at det hamrede og klang i höjen, ligesom om der stod en smed der inde og smeddede på sin ambolt. Om aftenen, da hun kom hjem, glemte hun naturligvis ikke at omtale sin hændelse, og der var nu mange, der måtte ud til höjene for at høre den underjordiske smed. Så var der også en smuk ung kone fra samme by, som kom der ud en gang og lagde sig ned ved höjen for rigtig at høre bjærgmanden hamre. Men denne fandt behag i konen, lukkede höjen op og tog hende ind til sig. Nu blev der naturligvis megen spörgen og leden efter den forsvundne; der gik en månedstid, men konen var og blev borte. Endelig kom manden i tanker om, hvor hun måtte være, og han gik derfor op til Smedjehöjene og råbte og bad så mindelig om at få sin kone tilbage, men han fik intet svar, og således gik det flere gange. Han gav sig dog ikke fortabt, og til sidst fik han så det svar, at konen aldrig kunde komme tilbage, da hun nu var gift med bjærgmanden. Manden vedblev dog fremdeles at gå op til höjene og bad og bad, at han da endelig måtte få sin kone igjen, som han ikke kunde leve foruden. Langt om længe havde konen fået lært at lukke höjen op, og en dag, da hendes mand også var der med sin bön, sagde

hun til ham, at det vilde være til deres egen skade, hvis hun kom til ham igjen, og at hun ikke mere kunde være til gavn oven jorden; men han blev ved med sit, og så måtte hun bestemme en tid, da manden kunde hente hende, uden at bjærgmanden skulde vide det. Så kom hun da atter til sit forrige hjem, hvor hun straks satte sig på en stol i kakkelovnskrogen; men der blev hun nu bestandig uden at udrette det mindste, indtil hun døde. Hun talte ikke stort med folk, og ingen fik noget at vide om, hvorledes hun havde haft det i höjen. Det hus i Debel, hvori denne kone og hendes mand boede, véd enkelte gamle folk endnu af at sige. De skal have boet i det sted i Debel, hvor gamle Jens Danielsen for nogle år siden boede.

A. C. Nielsen, Malle.

846. På herregården *Skovsgård* i *Humble* sogn boede i det 16de århundrede en sørøver, der førte et vildt og grumt levnet og var frygtet af de fleste. Sammen med ham boede hans søster Ellen, hun var blid og god og sögte at indvirke på broderen, men uden held, og dog holdt han meget af sin søster. En dag gik hun med to veninder ud i skoven, og da de kom til en lille höj, satte jomfru Ellen sig ned og bad de andre gå videre, men komme igjen om en time, hun var træt og vilde hvile sig imens. De andre gik, og hun blev ene tilbage. Da de lidt efter kom igjen, var jomfru Ellen borte, og græsset var meget nedtrampet, hvorhos de fandt hendes ene handske oven på höjen. Nu løb de ind til gården og fortalte hendes broder det, og han tog straks femten af sine bedste ryttere med sig og nogle spillemænd og begav sig ud til höjen. Her begyndte de at ride omkring, medens de spillede, og det vedblev de med i 40 dage og nætter; når nogle blev trætte, kom andre fra gården til, men så den 40de nat hævede höjen sig pludselig på fire stötter, og en trold trådte frem med jomfru Ellen ved hånden og sagde, at her var hun igjen, men så skulde de holde op med den dundren og den musik. De red nu hjem med jomfru Ellen, og atter så troldhöjen ud som för. Men rundt om höjen, som siden har fået navn af *Ellensbjærg*, er der endnu spor af, at der har været en vej. Hun bragte med sig ud af höjen en silkekjole, som hun sad og syede på, men i den hast, hun kom af sted, fik hun ikke det ene ærme med, og hun kunde ikke få mage til töj nogen steder. Hun havde også en sølvkniv og en sølvgaffel med sig, og de er endnu på *Tåsinge slot* og har den egenskab, at de kan stille blod. Jomfru Ellen blev senere gift med en

præst. Da hendes broder døde, kunde han ingen ro finde i graven, og hendes mand skulde da mane ham ned. Jomfru Ellen holdt fra et vindue öje med dem, og da hendes broder gjorde præsten det spörgsmål: «Hvor er Vorherre, når han hverken er i himmelen eller på jorden?» kunde præsten ikke svare; men da Ellen så, at hendes mand var i nød, råbte hun: «Da svæver han over vandene!» Da hendes broder hørte det, begyndte han at synke i jorden, men fik tid til at råbe til Ellen: «Havde jeg troet dig til det, søsterlil, skulde du have siddet i troldenes bjærg den dag i dag!»

Fortalt mig af min moder. Anna Rasmussen, Klæsø.

847. Jomfru Ellen var bleven borte. Så kom hendes broder hjem, han havde været ude at studere, og han var så klog, at han vidste, hun sad i *Ellensbjærg*. Han gav sig til at rune hende ud, nogle siger, at han lod en mængde spillemænd blive ved at gå rundt og spille, til troldene blev så kjede af det, at de lod hende gå. Dog havde spillemændene gået så længe, at der har været en sti kjendt uden om bjærget fra de dage. Da jomfruen kom ud, havde hun en bog i den ene hånd med grönne bogstaver i, og i den anden en sølvgaffel og sølvkniv . . . . . Præsten i *Humble* fik ti rigsdaler om året for at holde en prædiken i fasten til minde om disse begivenheder. Ligeledes blev der slagtet en ko og given hen til de fattige. Så kom der et nyt herskab, som ikke vilde vide noget af det, men de havde nær mistet alt deres kvæg om vinteren. Da slagtede de koen, ligesom de forrige. D. J.

848. En lille pige var tagen af bjærgfolkene i en banke tæt ved *Skovsgård* på Langeland. Da hun havde været der i nogle år, fik hendes brödre at vide, hvor hun var, og vilde have hende ud. De fik sammenkaldt nogle præster, og en del mennesker samledes og slog kreds om banken for at gribe hende, når hun kom. Men da hun kom farende, foer hun ud over dem alle sammen, og de var endda bevæbnede. Hun satte ud efter Östersøen, der er i nærheden, og hvis de ikke havde haft nogle store mynder med, der greb hende, havde de ikke fået hende. Hun havde ikke andet end en kniv og gaffel i hænderne, og hendes kjole manglede det ene ærme, den var ikke bleven syet færdig. Denne kniv og gaffel kunde helbrede alt, når det berørtes dermed. Men så uddøde familien på gården, og kjolen solgtes ved auktion tillige med de to dele og alt det øvrige. Pigen hed Ellen, og efter hende hedder

banken endnu *Ellensbjærg*. Hendes to brödre gjorde alle de skarnsstreger, de kunde hitte på. Da den sidste døde, gik han igjen, og de måtte have bud efter præsten. Men han havde nær tabt, den døde gav ham sådanne slemme spörgsmål. Blandt andet spurgte han om, hvor Vorherre var, da han hverken var i himmelen eller på jorden. Der stod præsten og kunde ikke svare. Men da svarede Ellen, som sad oppe i anden etage ved et vindue, hvor under de stod, at da svævede han over vandene, og sådan hjalp hun præsten i flere spörgsmål, så den døde til sidst måtte bukke under. Men förend de fik rigtig magten, sagde han til søsteren: «Havde jeg troet dig til det, søsterlille, da skulde du have blevet i Ellensbjærg.» Hun var jo så klog og havde den ualmindelige egenskab, at hun kjendte alle og enhver og vidste deres stilling, og hvordan de havde det i deres hjem, om hun end aldrig havde set dem. Hun kunde endda ikke gå af stedet og ikke komme længere, end hvor de bar hende hen. Der, hvor hun kom ud af banken, er endnu et hult sted, og der gror hverken löv eller græs. Det var den syvende onsdag i fasten, hun blev manet ud af banken, og siden den tid er der i *Humble kirke* bleven prædiket den dag hvert år, og derfor har Skovsgård måttet betale ti rigsdaler til Humble præst for den gudstjeneste. For ikke ret mange år siden gik denne kirkefest ind af sig selv, da der til sidst ingen kom, men betalingen erlægges endnu det år i år til Humble præst.
Sødinge skole.

849. To brødre eller venner: Melkior Hvas og Sti Pors på *Skovsgård* var meget ugudelige og voldtog fruentimmer. Den sidste havde en søster Ellen, som blev røvet af bjærgfolkene ind i *Ellensbjærg* tæt ved gården. Men brödrene fik hende manet ud igjen. Da havde hun en kjortel med sig, hvortil manglede et ærme, og en kniv og en gaffel, der kunde stille blod. Disse sager blev solgt ved auktion for en hundrede år siden og ført til *Tåsinge slot*. Gaffelen skal senere være kommen til Rudkjøbing og tilhører nu byskriver J. Rasmussen. Den havde to grene, benskaft med sølvring på begge ender og en meget usædvanlig form. Da den sidste af brödrene døde, spögte han o. s. v. Sødinge skole.

850. Der gik somme tider en kræmmer omkring fra *Tjörntved* ved Holbæk og handlede, og han fortalte, at en morgen, som hans kone var gået ud at malke, og han passede den lille i vuggen imens, blev hun så længe borte,

at han til sidst måtte ud efter hende, men hun var ikke til at finde, skjöndt alle gårdens folk ledte med. Kun fandt de hendes træsko og malkespanden oppe på toppen af en af *Gryntebakkerne*. Der sad manden så i to dage, og han gik da hjem igjen og vuggede. Allerbedst som han sad, kom en tynd pjalt, næsten som et stykke töj på en staver, ind ad dören og siger: «Du skal så mænd ikke være bange for din kone, lille mand, for hun kommer nok igjen, når greven i Grynte er kommen fra gjæstebud.» Og næste aften kom konen også til dören, men uden forstand, den havde hun tabt som Gryntes amme. Jörgen Hansen.

851. Imellem *Øksendrup* og *Tanges mølle* ligger en höj, i hvilken boede bjærgfolk. En gang røvede de en pige. Men da hun havde været hos dem en tidlang, var de en dag bleven så trængende for nogle gryn, de sendte så pigen ud at stjæle nogle. Hun gik da hjem til sine forældre, for der vidste hun bedst besked om, hvor grynene var at finde, og tog da nogle i sit forklæde og gik. Men på dette var der et hul, og her ud af rendte da gryn hele vejen fra gården til höjen. Dette grynspor opdagede pigens forældre, de sögte efter hende, fandt hende og førte hende hjem, men da kunde hun ikke tale rigtig L. F.

852. En hyrdedreng på *Erdrup mark* blev af bjærgfolkene slæbt ned i en banke der på marken, og var der i tre dage og nætter, men vilde hverken spise eller drikke. Den tredje aften hørte han klokken ringe i *Boslunde kirke* og udbrød: «Å, Herre Jesus, nu ringer bedeklokken.» Den morgen fandt man ham oven på banken. Chr. R.

853. I ældgammel tid boede der på *Tranekjær slot* en greve, som havde en datter, der hemmelig havde trolovet sig med jægeren fra slottet. Ved at vandre gjennem en underjordisk gang, som den gang førte fra slottet til en nærliggende skovbakke, *Tovlykke* kaldet, holdt hun stævnemøder ved nattetid med sin elsker. Vægteren var hendes fortrolige, og hun havde aftalt med ham, at han, på den tid hun bedst usét kunde vende tilbage, i steden for det sædvanlige vægtervers skulde synge et vers af en anden sang. En nat, da hun på den aftalte tid kom til mødestedet i skoven, var jægeren endnu ikke kommen, og da hun ikke turde være ene i skoven, hængte hun sin guldhalskjæde på stedet til tegn på, at hun havde været der, og besluttede straks at vende tilbage gjennem löngangen. Men i det hun vendte sig om, følte hun sig pludselig greben af to stærke arme, der omfavnede hende, og

en mand foer af sted med hende igjennem skoven. Det var en af de underjordiske, der havde deres tilholdssted i en anden skovbakke, bjærgkvindens sön, der i lang tid havde været bedåret af grevedatterens skjönhed og længe havde tænkt på at bortføre og fæste hende til sin brud. Han førte hende nu til sin moders hule. Men moderen, der var en fæl heks, vilde hverken med det onde eller gode give sit minde til, at han måtte beholde hende, idet hun arrig udbrød: «Slig fin og spæd kone passer ej for bjærgmandens sön!» og hvor nødig han end vilde, måtte han give afkald på hende, som græd og jamrede og bad for sig. Følge hende tilbage igjen kunde han da i det mindste, men heller ikke det vilde moderen tillade, cg da han alligevel gjorde det, råbte hun efter ham: «Du skynder dig så stærkt, du vil, det kræver dig fire lig!» Denne gruelige spådom gik også i opfyldelse. Da jægeren nemlig, hjemkommen fra sildig jagt, i hast var ilet til mødestedet og ikke traf sin kjære, men fandt kjæden, tog han den for tegn på, at deres hemmelighed var opdaget, og i fortvivlelse derover affyrede han den medbragte bøsse mod sit bryst og dræbte sig selv. Kort efter vendte bjærgmanden tilbage med grevedatteren, som ved synet af sin elskers lig styrtede om af skræk. Bjærgmandens hjærte rørtes derved, han kom til at tænke på, at han mulig var skyld i begges død, og efter forgjæves at have forsögt på at kalde dem til live igjen, vidste han ikke bedre udvej til at gjøre sin uret god igjen, end ved at følge dem i døden. Greven var bleven opmærksom på, at vægteren sang helt andre vers, end han plejede, han åbnede da vinduet, kaldte på ham og spurgte om grunden dertil. Vægteren tilstod det straks, og så snart greven havde modtaget budskabet om datterens død, lod han uden videre vægteren hænge til straf for sin delagtighed i hemmeligheden. J. M. Gram.

Er egenlig på prosa visen om «portvægterens lange nat», R. Nyerup, Udvalg af danske Viser, I 13.

854. En dreng gik og vogtede får ved en höj ude på marken, hans fader var gårdmand. Så kom der en dag en bitte grå mand op til ham og siger, om han kunde ikke få et lam. «A véd ikke, om a tör for min fader. Men nu skal a hjem og have min onden, så skal a spörge ham om det.» Da drengen så kom hjem, fortalte han om bjærgmanden, der vilde have lammet. Faderen sagde: «Du skal svare ham, at kan han få ved jen, så kan han tage den.» Det varede ikke længe, inden den bitte mand fik fat ved et lam, og så tog han det jo med sig ned i höjen. Nogle

dage efter kom han igjen op til drengen og sagde: «Nå, du fik nok ikke betaling for dit lam.» Men drengen var ræd for ham og sagde: «Fader snakkede ikke om, a skulde have noget, det kan være det samme.» Men bjærgmanden vilde have ham med sig ind i höjen, at han kunde få betalingen. Så kom han der ind. «Nu skal du aldrig komme levende her ud fra mere,» siger han, «uden du kan ikke sige tre sande ord.» Så stod drengen en bitte krumme, og så siger han: «Nu har a aldrig været her inde för.» — «Det er sandt,» siger bjærgmanden. Han står igjen en bitte krumme og betænker sig: «Nu har a aldrig set så tykke vægge som her.» — «Det er også sandt.» Han står igjen lidt: «Nu har a aldrig set så grim en mand som jer.» — «Det er også sandt.» Og så gav han ham tre skjæpper guldpenge. Nu havde han betaling for hans lam, og så gik han hjem til hans fader med dem.

Maren og Else Dissing, Skallerup.

855. Ilav de gjorde hove, var en karl kommen noget tidlig te'n, og han kom også i tanker om, at det var for tidlig. Da det var godt vejr, lagde han sig ned ved siden af en höj og vilde tage en sövn, men da han blev vågen, havde de båret ham ind i höjen, og han var i den prægtigste sal, hvor der funklede alle steder, og der var damer, der spillede den dejligste musik. De vilde beholde ham, kunde han forstå, men han lod, som han sov. Ilav de nu ikke sådan kunde få magt med ham, vilde de forestille, at de vilde skille ham af med livet, for at han skulde give sig i med dem, og så tog de en stor blank kniv og trak på brystet af ham. Men da det var over midnat, kunde de ingen skade gjøre ham. Så måtte de bære ham ud igjen. Der står i sangen om det:

Havde hanen ikke slaget med sin ving',
så havde jeg aldrig kommet fra Elverhöj og fra den elverkvind'.

Ole Sig, Rærup.

52. Bjærgtagne kommer ej tilbage.

856. Der, hvor nu *Lem mølle* i *Stövring* herred er bygget, stod för en höj, der kaldtes *Vrathöj*. Da den blev slöjfet, fandt man så mange sorte lerpotter med aske og ben i; der var også mange store sten inden i höjen, de stod så pænt på kant, som om de dannede en begravelse, og der fandtes mange sten i lignelse efter våben, de

blev vist sendte til Kjöbenhavn. I gamle dage boede bjærgfolkene i Vrathöj. En höstaften silde gik en pige ad den vej, der fra Lem fører ud til landevejen, og vist nok tværs over den og videre ud i markerne; enten skulde hun ud at binde, eller havde været det og gik hjemad, men da hun var kommen til et sted, hvor der var diger på begge sider af vejen, forsvandt hun helt. Man sagde, at hun var bleven tagen ind i höjen, og der blev gift med en af bjærgmændene. K. M. Rasmussen.

857. Mens kirken i *Höjslev* blev bygget, boede der en trold i de såkaldte *Brudedale* nord for Höjslev, der brød det ned om natten, som folkene i deres ansigts sved havde opført om dagen. Der blev da sat vagt ved kirken, og da trolden den nat kom igjen for at fortsætte sit ødelæggelsesværk, spurgte man ham om grunden til hans fremfærd. Han svarede, at kirken var bygget på hans ejendom, og der vilde han ikke tåle den. Dog blev de ved at snakke frem og tilbage med trolden, indtil han gav dem lov til at bygge på to betingelser. Den første var, at de skulde lade hans hue indhugge i en sten, og stenen indmures på kirketårnets nordre side. Det skete, og den dag i dag kan man se denne hue i stenen. Den anden betingelse var, at den første mø, der kom til at stå brud i kirken, skulde tilhøre ham, og skjöndt det ikke var så lille en fordring, gik de dog ind på den. Det varede et års tid, inden en mø blev viet i kirken, og hun var fra det nordre i sognet. Da de havde været i kirken og vilde kjøre til hjemmet, kom han til kusken og bad ham at holde, da bruden tilhørte ham og ingen anden, og «vil du ikke med det gode,» sagde han, «så skal vi nappes om hende.» De ord var henvendte til brudgommen. Nu gav kusken hestene af pisken og jog afsted i fuldt firspring, men alligevel indhentede trolden dem og rev et hjul ud af vognen, så de væltede, og nu tog han bruden og bogstavelig slæbte hende hen over marken til de store dale, der endnu bærer navnet Brudedale, hvor trolden havde sin bo. Dog kunde bruden ikke komme aldeles i hans vold, forinden han fik brudesmykket af hendes hoved, og dette kunde han ikke selv udføre. Men så fik han en fårehyrde til det under løfte om belönning derfor. En dag i skumringen mange år efter gik en gammel kone, der var jordemoder i Höjslev, uden for sit hus og plantede kål, men bestandig krøb der en stor skruptudse for ved hende, så hun ingen steder kunde sætte spade for dyret. Konen går da og småskjænder på tudsen og siger: «Å, kryb din vej, din tykmave, det

kunde så mænd være almisse at hjælpe dig, når du skal lægge din mave, stakkel.» Og som konen sagde dette, forsvandt dyret. Men om natten, da jordemoderen lå i sin bedste sövn, kaldte trolden fra Brudedalene hende op og sagde, at hun måtte endelig følge med ham, da hans kone var i barnsnød. Tillige fortalte han hende, at hun halvvejs havde lovet hende det i går, ti tudsen var bjærgmandens kone, der havde påtaget sig en sådan skikkelse. Jordemoderen fulgte da med ham, og han førte hende nu ind i en hule, hvor det var så mørkt, at hun ingen ting kunde se. Men trolden tog en lille æske med salve frem og smurte dermed hendes öjne, og nu blev det så lyst som dagen. Han førte hende derpå ind til den syge kone, og hun forløste hende. Da var det den brud, han havde bortslæbt fra vejen.

Da jordemoderen havde forløst konen, sagde denne til hende: «Når min mand nu betaler dig for din hjælp, så vil han lægge for dig en del guldpenge og ved siden der af nogle spåner og for dig at se på rene ubetydeligheder, men dog skal du tage spånerne i steden for pengene, ti hvad der her er guld, har hos jer ingen værdi, men hvad der her synes værdilöst, er hos jer det pure guld.» Bjærgmanden lagde da også frem for hende, som konen havde sagt, men jordemoderen foretrak til troldens forbavselse spånerne for guldet, og da hun kom hjem, var det bare guldpenge.

Hvor trolden slæbte bruden hen, visnede græsset, men siden blev der en grön sti. Et sted der i nærheden hentede hun vandet, de brugte i hulen, og hun havde en lænke om benet. Ligesom trolden fik den første mø, skal han og have den sidste, der vies i kirken.

En hyrdedreng gik en gang rundt om höjen i Brudedalen og sagde: «Bjærremand, bjærremand But, æ do hærennd så ska Fanden fløt dæ ut.» Men nu hørte drengen bjærgmanden spörge sin kone: «Æ æ wand warm, æ æ knyw hwas?» og så tænkte drengen: «Det er vist bedst, jeg piller af; det første, jeg kan komme af sted, er vist ikke for snart.» Jeppe Jensen, Åkjær.

858. Da *Höjslev kirke* skulde bygges, havde bygmestrene deres maes med det stykke arbejde; ti hvad de byggede op om dagen, blev straks revet ned den følgende nat, så sten og tømmer næste morgen lå i én skuddermudder. Det var jo de underjordiske, der drev deres ufærd der, hvorfor de gode Höjslevboere også klogelig henvendte sig til dem for at få lov til at bygge deres kirke

i fred. Ja, bjærgfolkene var da heller ikke så vanskelige at komme til rette med. De vilde bare have den første brud, der kom over en bestemt bro i nærheden af kirken. Nå, den blev da lovet dem, og nu kunde bygmestrene arbejde i fred, så kirken blev knaphændet færdig. Men så var det jo denne sag med bruden, og det kan man jo vel tænke, at der var ingen brud, der havde lyst til at komme over denher bro, indtil sagen var ved at gå i glemme. Så var der endelig en brudeskare, der kjørte ad den vej til kirke. Nu var der jo rigtig nok nogle, der mente, at det vilde gå hårdt og ilde til med bruden, men hun kom godt nok til kirke og blev viet til sin brudgom, kom da endelig også hjem igjen, men så heller ikke længere; ti bryllupsnatten forsvandt hun så aldeles, at ingen kunde komme hende på spor. Siden den dag hedder gården, som godt nok ligger i en dal, *Bruddal.* Nu gik der sådan omtrent et års tid, og ingen havde hverken hørt eller spurgt noget til den forsvundne brud, da kom der en klar måneskinsnat en lille mandsling ind til de gamle i Bruddal og opfordrede konen til at følge sig, da hendes datter lå i barnsnød og nok ikke kunde blive forløst, med mindre der kom en kristen kvinde til hende. Konen var ikke meget for det, men da hendes mand sagde, at hun helst måtte gå, og den lille lovede, at der intet ondt skulde times hende, fulgte hun med ham. Hvor de gik omkring, kunde hun nu slet ikke blive klog på, men lige med et stod hun ved sin datters seng. Da hun havde forløst hende, sagde hun farvel til hende og bad om at komme tilbage. «Det skal du,» sagde mandslingen, «men først vil jeg betale dig for din bistand, hold dit forklæde op!» Hun gjorde så, og den lille fyldte det da med noget, som konen syntes mest lignede kul, hvorfor hun tænkte på at kaste det fra sig igjen, men da den lille bad hende at passe godt på det, tænkte hun, at hun kunde da gjærne gjøre ham den fornöjelse, hun kunde jo også tænde ilden ved det næste morgen. Den lille vilde nu følge hende op, men datteren råbte efter hende: «Hils min fader og sig, jeg har det godt!» För konen ret vidste af det, stod hun i hendes eget kjøkken, hvor hun smed kullene ned i törvekassen og gik så i seng. Næste morgen så hun imidlertid, at kassen var halvfuld af guldstykker. Siden den dag blev der stor velstand i Bruddal. M. Møller, Sir.

859. Om *Höjslev kirke* fortælles der, at da man vilde bygge den, havde man dertil valgt et sted, hvor bjærgmanden havde sin bolig. Han fortörnedes over, at man

således forstyrrede hans fred, og rev derfor det ned om natten, som man havde opført om dagen. Man indlod sig i underhandling med bjærgmanden, og han lovede ej alene at lade arbejderne være uforstyrret, men også at hjælpe dem med arbejdet på den betingelse, at han fik den første brud, der blev viet i kirken. Man gik ind derpå, og bjærgmanden byggede nu ganske ene lige så meget om natten, som de mange havde kunnet bygge om dagen, så at kirken snart stod færdig, men da tiden kom, hentede han også sin belönning, til minde om hvilket nogle höje lyngbakker öst for Höjslev by, imellem hvilke er en lille grön og frodig dal, endnu kaldes *Brudedals bakker*. Der fortælles endvidere, at bjærgmanden indmurede en stor sten i kirken med det tilföjende, at man under den kunde tage pengene, når kirken trængte til reparation. Da dette en gang blev nødvendigt, prøvede man på at udtage stenen for at lede efter skatten, men under forsøget derpå truede kirken med at synke sammen, og man måtte derfor opgive det og fandt således ikke bjærgmandens skat. Thea Walther.

860. Da *Höjslev kirke* skulde bygges, blev det revet ned om natten, som de byggede om dagen. Det opdagedes, at en bjærgmand, som boede i nærheden, gjorde det, og arbejdsfolkene gjorde da den akkord med ham, at han skulde bygge kirken og tillige indlægge så meget guld og sølv en steds i den, at den igjen kunde bygges op for, når den brændte eller blev faldefærdig, og derfor skulde han have både den første og den sidste brud, som blev viet i kirken. Den første brud har han fået. Da de kjørte til kirke, blev der passet godt på hende, og hun kom også godt hjem, men da hun fik brudekrandsen af hovedet, fik bjærgmanden magt til at tage hende. Hun kom altså til at bo hos ham, men hver dag gik hun ned til en brønd og hentede vand. Hendes fader talte med hende og vilde befri hende, men hun svarede, at hun var godt nok fornöjet, hvor hun var. Den sti, hvor bjærgmanden gik med hende, er al tid grön både sommer og vinter, og på den nordre side af kirken er en sten, hvori en lille hat er udhugget, og inden for den ligger skatten, som kirken skal bygges op for. Man skal en gang have prøvet på at bryde stenen ud, men forsøget mislykkedes.

Ane Kirstine Refsgård, Rödding.

861. Da man begyndte at bygge på kirken i *Höjslev*, kunde man aldrig bygge så meget om dagen, at det jo var nedrevet om natten og splittet langt omkring på mark-

erne. Folk skjönnnede snart, at dette ikke kunde blive til noget, og derfor henvendte de sig til bjærgmanden, som boede der i sognet, og akkorderede med ham, at han skulde bygge kirken på den betingelse, at han skulde have den første og sidste brud, der blev ført til kirken, i byggelön. Da nu den første brud var bleven viet, kom bjærgmanden og hentede hende, og den gård kaldtes siden den tid *Brudedal*. Der var en dam i nærheden, hvor bruden senere hentede vand, men for at hun ikke skulde løbe bort, havde hun en lang guldlænke om livet, og den ligger efter sagnet i Brudedalsbakkerne endnu. Når ejerne kjører bakken ud, vil den blive funden.

Samme bjærgmand var en gang i Kjöbenhavn, og i gaden mødte han manden fra Brudedal. Det var netop lille-juleaften, og manden vilde gjærne hjem. Bjærgmanden tilbød da at ville ride med ham, så kunde de endda komme tids nok hjem til juleaften. Nu red de gjennem luften over både hav og land, men da de kom over Viborg by, begyndte de at synke; det var vel tidlig, ti den ene af hestens hove stödte imod domkirkens spir, så kirken revnede, hvorfor den måtte istandsættes.

Ane Marie Madsen, Hestbæk.

862. Om trolden, der tog bruden, fortælles også fra *Hodsager*. **Vinding höjskole.**

863. I *Borbjærg* er der norden for kirken en bro, over den tör ingen brudeskare kjøre; men er det fra den kant i sognet, de skal der over, kjører de en lang omvej og kommer til kirken fra en anden side; ti da kirken var under bygning, fortælles der, blev det nedbrudt om natten, som var opbygget om dagen. Præsten gjorde da akkord med Djævelen om, at ham skulde den første brud tilhøre, der kom over den foran nævnte bro, for at han skulde lade kirken uforstyrret fuldføre. **Iver Kr. Jensen, Vester-Fiskbæk.**

864. Da kirken i *Borbjærg* ved Holstebro skulde bygges, fortælles der ligeledes, at alt det, der blev muret om dagen, blev revet ned om natten, og her var det ingen mindre end den Slemme selv, der huserede. Man blev da enige om at slutte en overenskomst med ham, hvis det lod sig gjøre. Jo, han var skikkelig nok at underhandle med, han vilde bare have den første brud, der kjørte over Kirkebroen öst for kirken. Det gik man ind på, og nu kunde man bygge kirken, men til dato er der ingen brud kommen over denne bro. **M. Møller, Sir.**

865. *Borbjærg kirke* er bygget i Rige-Knuds tid af store engelske gråsten. Bruden var fra *Trabjærg* o. s. v. Broderen, der påtog sig at forsvare hende mod bjærgmanden, var kyrasser i Horsens. A. Pedersen.

866. Sagnet vedligeholder sig endnu i *Borbjærg* med hensyn til farten over Kirkebækken, og jeg véd, at enkelte för deres død har taget løfte af deres efterlevende om ej at føre deres lig over denne bæk til kirkegården. Dog er der i de sidste åringer ført enkelte lig af börn og andre, som ej brød sig derom, derover, og intet uheld er mødt derved. H . . . . . .

867. Det bekjendte sagn om, at de, der byggede Borbjærg kirke, måtte love den Slemme, at han måtte få den første brud, der kom over Kirkebækken, når de måtte bygge kirken i fred, havde hele befolkningen i den östre del af sognet fuldkommen tilegnet sig. Brudefolkene fra Trabjærg, Skave, Tinkedal, Hoggager og Abildholt kjører omtrent en halv mil af deres vej for at undgå at komme over den frygtelige bæk. De kjører således gjennem Borbjærg mølle, norden om Møllesøen, i hvis søndre side bækken udmunder, og kommer således fra nord til kirken i steden for at komme fra öst. Også de døde blev til for ikke længe siden ad denne omvej kjørte til kirkegården. Jeg véd da, at man kjørte denne omvej med min faders lig i 1827, hvorimod det ikke var tilfældet med min moders i 1850, og nu kjører ligene fra den östre del af sognet al tid over bækken. Da jeg i 1883 spurgte min søstersön i Trabjærg, om ingen brud endnu havde dristet sig til at kjøre over Kirkebækken, fik jeg at vide, at nu var der da endelig for kort tid siden kommen én der over, men det var sket så godt som for vanvare. En karl og en pige fra et nabosogn havde kjöbt et lille sted, der lå lidt östen for bækken på Borbjærg byes mark. Da de vilde holde bryllup og var ukjendte i egnen, havde de ikke noget stort følge med, og ingen havde gjort bruden opmærksom på den fare, der vilde være ved at komme over bækken. Brudefolkene gik derfor i al troskyldighed, fulgt af nogle få personer, fra deres hjem og over bækken til kirken, og denne hele vejlængde udgjorde kun nogle få bøsseskud, hvorimod de vilde have haft over en halv mil at gå om ad møllen og norden om søen. Man har heller ikke hørt noget til, at bruden senere er kommen galt af sted. Severin Veiersøe.

Forskjellige opskrifter af sagnet fra Borbjærg er allerede trykte i J. F. III 131—133, IV 329, fra Höjslev i J. F. VIII 43, 44, fra Haderup i J. F. III 131, VIII 45 og fra Fovlum i J. F. III 130.

868. *Bavnehöj* i Sønderhå, Hassing herred, kan ikke udgraves. En gang skal nok nogle have forsögt derpå, men så snart de begyndte at grave, blev der sådan en banken og dundren i höjen, at de blev bange, og siden er det ikke blevet forsögt. Nogle påstår at have set höjfolkene gå ud og og ind af höjen. Der er også nogle, som vil have set höjen stå på gloende pæle, og i fuld oplysning

set höjfolkene dandse. En gang var der stor festlighed på en gård i nærheden, og der var nogle lystige unge mennesker samlede. En af disse, en ung forvoven karl, vilde vædde med en anden karl af selskabet om, at han skulde besøge höjfolkene. Han gik da op til höjen, men kom aldrig tilbage, og ham er det, folk mener der tømrer og dundrer i höjen. Kristoffer Holm, Sønderhå.

869. Der var nogle folk, der boede i *Gudhjem* lige op under en klippe, og de havde en datter, der sang så dejligt. Hun sang salmer, så det kunde høres langt ud, og det havde også frydet underjords-folkene; de vilde gjærne have hende ned til dem og fik da også held til at stjæle hende en gang. Hun forsvandt nemlig lige med ét, og siden kunde de høre hende at synge inde i *Hårkaraklippen*, det er en stor klippe nede ved havet. Kr. Skovmand.

870. I *Herrested* sogn på *Måre mark* er en stor höj, hvorfra man forhen kunde se over til Sjælland. Der boede bjærgfolk, som tog en pige fra en mand i *Måre*. Han sendte hende en aften ud på marken for at hente gjæs, men hun kunde ikke finde dem, og for bedre at se sig om gik hun op på höjen, men sank da ned og forsvandt. De troede aldrig at skulle se hende mere, men en aften, da moderen var ene inde, kom en pige ind til hende og bad om nattely. Konen sagde nej, det var jo ikke helt mörkt endnu, hun kunde nok få hus et andet sted. «Må jeg da bede om et stykke mad?» Det gav konen hende, og hun satte sig på bænken inden for dören og spiste. Nu gav hun sig til at spörge, om de ikke for nogle år siden havde mistet en pige her i gården. Konen svarede jo og spurgte, om det var hende. Pigen svarede ikke på det, men sagde: «Vil du give mig en pose gryn, så skal jeg sige, hvor jeg er, og så kan I selv dömme, hvem jeg er.» Grynene strøede hun bag efter sig lige op til höjens nordre side, og forældrene fulgte bag efter. Som de stod der, sank pigen ned for deres öjne. De forsögte at grave hende op, men da var jorden bleven så hård, at de ikke kunde få en spade i. Bænken, som pigen sad på, er endnu i gården. Sødinge skole.

871. Der var en höj tæt nord for *Östergård* i *Brovst*, og der var bjærgfolk i. De stjal deres barn der i Östergård. Siden fik de sådan lykke der i gården, så der var ingen redning til. Siden sönnen i höjen var bleven før (ɔ: voksen), kom han hjem til leddet i gården, men han kunde ikke få magt til at komme indenfor det, han måtte

være så god at gå tilbage til höjen igjen. A tror, hans moder snakkede med ham, men hun havde ikke magt til at få ham med sig. Kristen Nielsen, Mosehuse.

872. Her nede i *Östergård* i *Brovst* havde de en sön, der kom ind i *Österbjærget* her östen for byen. Han hed Peder. Han skal være kommen op en gang og kommen til hans moder på vejen, og så vilde hun have ham med hjem, men det vilde han ikke, han vilde atter ind i bjærget, de så ham aldrig mere. Der var en bitte grön plet, hvor han gik ned.

Den gamle Ane Johanne havde altid så meget med ellefolk at bestille, og de sagde, at hun fik hendes rigdom der nede.

A tror nok, der er ellefolk i Österbjærget, for a har tillige med flere hørt kister slå i låse der inde.
Ane Marie Madsdatter, Brovst.

873. En dreng i *Fårtoft* gik en juleaften udentor dören og blev rent henne med det samme. Mange år efter red en mand ved midnatstid på landevejen og blev indhentet af én, der red på en trebenet hest. «Å, å!» siger manden, «hvem er dette her menneske?» — «Har I aldrig hørt tale om en dreng, der blev henne juleaften? ti det er mig.» «Å, så! hvordan er det gået til?» — «Ja, jeg var jo noget let i munden; da jeg var kommen uden dören, kommer der en karet lige gjennem vor gård, og jeg giver mig til at råbe: Å, lad mig komme op at age! men lige med det samme sad jeg bag på kareten og kjørte med lige ind i *Bulbjærg*.» — «Er der da ikke råd til at komme derfra?» — «Nej, såmænd er der ej! Jeg passer deres höveder og får mad og drikke nok; men det er jo ikke min slags folk, og du kan nok tænke, det er kjedsomt for mig aldrig at høre et Guds ord eller komme til alters; det eneste, jeg har at ro mig ved, er den krumme, jeg kan uden ad. Men de har deres væsen for dem selv, og det kan nu ikke blive anderlunde. Men jeg har ellers travlt, for vor gamlemo'r er død, og jeg skal byde folk til begravelse fra *Gasbjærg* og mange store höje, og jeg skal være hjemme i morgen årle.» Siden har man ikke hørt til ham. Fru E. Dybdahl, Sennels, Ty.

874. På den store *Fjelkinge* bakkes vestside, ligger nogle meget store sten. Om disse går følgende sagn. Det var ved juletid, og den fejredes på sædvanlig vis nede i Fjelkinge. Julebukken gik fra gård til gård og sang sine salmer og drejede julestjernen. Han fik da i sinde at gå

til den næste by nord på, og da han kommer forbi Fjelkinge bakke, ser han oven omtalte store sten på ildsöjler. Han går nærmere til dem, og trolden kommer ud og beder julebukken gå med ind under stenene og synge lidt for sig. Julebukken gjör det, og da han vel er kommen ind, sænker stenene sig, og han bliver borte for bestandig. Men stenen blev opkaldt efter ham og kaldes *Bukkebjærg-stenen.*

Fortalt af en Villandsbo, som er bosiddende i Kjöbenhavn. John Johnsson, Kjöbenhavn.

875. I *Swarrishöj* her i *Vilsted* boede en dværgmand, der hed Swarri. Hans kone var bleven narret der ind.

Ane Noer, Vilsted.

876. For mange år siden var der bryllup i *Sønderse* i en gård midt i byen. Om aftenen blev bruden borte med ét. Manden og gildesfolkene sögte straks efter hende ud ad vejen syd på efter *Lykkehöj.* De så også höjen gloende oplyst af ellefolkene. Manden fik aldrig sin brud igjen, for det var ellekongen, der havde taget hende.

Efter Peder Kristensen, Sønderse. Jens Rasmussen, Stensby.

877. Henne i en by, de kalder *Dommerby,* var en mand, der havde en datter, og så skulde de om sommeren hen i kjærene at gjøre hø tör. Den gangenstid det blev hen ved middag, skulde de jo hjem at have middagsmad. Men pigen blev så sövnig, og så bad hun, om hun måtte ikke blive i engen, til de kom igjen, hun kunde ikke holde ud at gå hjem. Så siger hendes fader, at det kunde da endelig blive godt, de kunde jo tage noget mad ud til hende, når de kom igjen, og så kunde hun ligge og hvile sig imens. Den gang de så kom igjen, var pigen henne, de kunde ikke finde hende nogen steder eller opdage, hvor hun var bleven af. En tre dage efter var de ude på engen igjen, og så kom hun ned fra en stor höj med en lænke om hendes ene ben. Hendes fader gik da hen til hende og sagde: hvordan det kunde være, at hun kom sådan? Jo, siger hun, for bjærgmanden havde taget hende, og han lå og holdt om den ene ende af lænken, for at hun skulde ikke løbe fra ham. Så siger hendes fader: Ja, han vilde hugge lænken over med hans høle. «Å nej, gjör det ikke,» sagde hun, for så fik de hverken lykke eller velsignelse i, hvad de havde hjemme, men så længe hun levede, skulde de ingen nød komme til at lide. Så varede det i en tre år, da så de en søndag morgen, som de kommer og vil til kirke, at der var en sten løftet op uden for våbenhusdören og lagt ned igjen. Nu vilde de jo til at se, hvad

der var der nede. Så stod pigen der, hun var sat ned i jorden og var død. Nu kunde de se, hvor deres barn var blevet af, og at hun havde været i bjærgmandens vold. Han havde alligevel fået hende slæbt i kirkegården. De blev formuende folk, men hvad storhed var der ved det alligevel?
Ane Marie Nielsdatter, Ørum.

878. For omtrent hundrede år siden skal dværgene på *Skirum mark*, to mil syd for Nibe, have taget et ældre barn ved höjlys dag. Den dag, ulykken skete, var faderen fraværende på arbejde, og moderen skulde så passe kreaturerne.. Barnet havde flere gange anmodet om tilladelse til at flytte koen, og en sådan blev endelig given. Det gik nu langs en tör grøft hen til koen, som stod töjret i kanten af en lille mose. Moderen fulgte alligevel straks efter, ti barnet kunde ikke rykke hælen op, men da hun kom til koen, var det forsvundet og fandtes aldrig mere, uagtet mange mennesker i flere dage var ude at søge. Om hösten fandt nogle höstfolk det töj, barnet havde på, da det forsvandt. Töjet lå uåbnet, og på det sted, hvor det fandtes, havde flere i forvejen sögt, og man mente derfor, at dværgen i mellemtiden havde bragt dette frem for dagens lys.
N. Kr. Pedersen, Grynderup.

879. Når man følger vejen fra *Torsø mølle* til *Ajdt*, kommer man om ved en bakke, der er overgroet med småtræer og buske, og efter en tidligere ejer kaldes *Sören Ajdt's skov*. Der vilde börnene gjærne søge hen for at samle jordbær. En lille pige fra *Tungelund*, som gik meget derud, forsvandt en gang sporløst. Folk havde set hende gå ind i skoven, og i flere dage ledte man da om hende så vel der som i et kjær ved siden af bakken, men alt var forgjæves.
S. J. Sort, Århus.

880. Imellem *Galtebjærg* og *Stoppeshoved* på Fyen ligger en lille skov, som kaldes *Höjehave* og tilhører en gårdmand i Galtebjærg. Her har været bjærgfolk, som har haft huler ned i jorden. En pige, som tjente i gården, kom en aften sildig ud i haven, der stödte til denne skov, og blev da en skikkelse vaer, som stod henne bag et træ. Pigen tænkte straks, at det var hendes madmoder, som havde truet med at ville forskrække hende en gang; men hun tog fejl. Hun dristede sig til at gå hen til træet, men da hun nærmede sig, foer bjærgmanden ind på hende og sagde: «Nu skal du høre mig til.» Hun begyndte at råbe om hjælp, men det var for sildig, han slæbte hende ind i skoven. Hun fik da endelig den forlov, at hun måtte tre

aftener, når klokken var 12, gå op til havedören og råbe tre gange. Dersom nogen så kom og lukkede hende op, måtte hun slippe, men kom der ingen, så sulde hun høre bjærgmanden til. Der kom ingen, og de så hende siden den aften aldrig mere. Sødinge skole.

881. Höjene på *Tandrup* byes hede beboes af nisser, og om aftenen brænder der stundom lys på dem. En dreng gik en st. Hans aften ud for at se nisserne dandse, men han blev af dem bragt ind i höjen, og man fandt intet andet af ham end hans røde hue, der hængte på en stok oven på höjen. N. Reedtz.

882. Kirsten Rolighed fortalte, at da hendes bedstefader var dreng og sad med nogle andre drenge oppe på *Gorms höj*, så fik de i sinde, at én af dem skulde gå ned i et hul, der var, og de bandt et reb om ham og hejsede ham ned. Da de syntes, han blev for længe væk, trak de rebet i land, og da var det svedent.
Peder Kristensen, Skovdallunds mølle.

883. I den søndre *Jellinghöj* lod de en hyrdedreng gå ind i med et reb om livet. Så råbte han ud til dem, at der var så mange bjælker og så meget. Så trak de i rebet, og da var det brændt over.

Når der blev gravet i den höj, så skulde Jelling brænde. Almind.

884. Den sydligste af Jællinghöjene, *Gorms höj*, kaldes endnu undertiden *Hjoor-hyw* af de gamle folk i byen, og disse fortæller, at den skal have fået dette navn på følgende måde: I gamle dage rejste höjen sig tit på gloende pæle, og man så da store skatte inde i den. Folkene i byen kom så i tanker om, at det ikke kunde være så galt at få fat i disse skatte, og de besluttede at gå ind og hente dem, men da det kom til stykket, var der ingen, som turde. Langt om længe fik de dog byhyrden til at gå der ind, men først bandt de ham et reb om livet, for at de kunde hale ham ud, hvis noget skulde hænde. Han gik da så dristig på, men næppe var han kommen der ind, för rebet brændte over, og höjen sank ned over ham, så han aldrig mere kom til syne. Karl Jakobsen.

885. Der er et mægtigt stort hul i *Rødsten*, og der er det, trolden boer. En gang stod nogle drenge ved stenen, og de fik lyst til at se, hvad der var nede i det hul. Men kun én af dem, der var en vovehals, tog sig på at gå der ned, og de andre bandt da et stykke reb om ham og

de skulde stå og holde i det uden for. Når han så gav et ryk i det, skulde de jo trække ham op igjen. Men de stod længe der, og han gav intet ryk i rebet. Så tyktes de omsider, at nu kunde han vel være fornöjet af at sidde der nede, og det var da bedst at få ham op igjen. De haler da til dem på rebet, men den gang de fik det ud, opdagede de til deres store forskrækkelse, at rebet var brændt over. Det var også en god lærestreg til æ Furbo. Hele øen ligger på den sten. Jebjærg höjskole.

886. To hyrdedrenge, der om efterårstiden gik i marken for at opsøge deres løsgående heste på en dag, da luften var tåget, og det regnede, kom til *Rødstenen* på *Fur*, og for ikke at blive gjennemvåde krøb de ind i mundingen. Omsider foreslog den ene dreng, om de ikke skulde krybe længere ind. Den anden vilde ikke, men så bandt han et reb om den første, og denne krøb så ind. Der hørtes kort efter et jammerskrig, og da han nu trak til sig, syntes rebet afbrændt i enden. Lærer Schive.

887. Der var nogle hjorder, der tykte, at det var skjönt at komme ind i *Rødstenen* på *Fur*. Én fik et reb om sig og gik der ned. Da han var lidt inde, hørte de andre, han råbte: «Her er én stue, og her er én stue, og her sidder der en gammel mand med lange skjæg for bordenden.» Så råbte han, at han vilde op, men da var rebet brændt over, og de så ham aldrig mere. Jebjærg höjskole.

53. Bjærgtagne kvinder hentes tilbage af mænd.

888. Der boede en kone her nede i *Hårup*, og hun fik en skifting, hvorimod hendes eget barn kom til bjærgfolkene, der boede i *Busborghöj* ude på deres mark. De gav konen et skjört, og så erklærede de for hende, at jo længere hun gik i det, jo pænere det skulde blive, hvorimod hun ikke måtte gå til kirke i det. En lang tid efter står hun og fejer i hendes forstue en søndag morgen, og da ringer det i *Linå* kirke, og da hun tykte, at hun var pæn nok, så strøg hun af til kirke, men da hun kom til wavvenset, så stod hun i den bare klokke, og skjörtet var væk, og hun så det aldrig siden. Så var hendes mand til smedje et stykke tid efter i Linå, han var inde at få hans heste beslåede, og da han nu kommer ridende hjem efter,

da stod höjen på pæller og var lagt tre alen fra jorden. Så ser han den datter, de havde taget fra ham, og hun hed Birte, hun dandser med udslagen hår og var ved at drikke bryllup. Da rider han til og griber i håret af hende og trækker hende op på hesten til sig, og så rider han efter hjemmet. Men ham, der skulde have hende, han var så tæt efter ham, at han river den ene bagsko fra. Men så frelste han sig ved, at han rider ind på en rugager, og der måtte bjærgmanden ikke komme. Så råber han: «Rid æpo de oor, å et æpo de boor.» Men manden blev lige godt ved at ride på rugen. Da råbte bjærgmanden igjen: «Lille Birte, lille Birte, de syv sølvskåler er udrukne endnu.» Men han blev lige godt ved at ride, og så fik han datteren hjem. Nu tog de skiftingen og lagde den et stykke ud på vejen. Så kom bjærgmanden og erklærede, at han havde aldrig omgannes sådan med hans datter, som han nu gjorde med bjærgmandens. Manden svarede blot, at hvis han vilde have den, så kunde han tage den. (Sml. nr. 484.) Sören Hansen, Skjellerup-Nygårde.

Våbenhuset kaldes wavvenset (våbenset), wamelset, æ skrywhus (skrivehuset), æ skröwtes (skriftehuset).

889. I en höj på *Dejret mark* i *Tved* sogn boede en bjærgmand. Tæt ved höjen lå en gård. En gang lå konen i gården i barselseng; så kom bjærgmanden og slæbte hende ud af sengen og ind i höjen. Den forknytte mand blev nu rådet til at plöje tæt ind imod höjen. En aftenstund i dejligt måneskinsvejr gik manden ud til höjen, og han så, at bjærgfolkene holdt dands udenfor höjen. Bjærgmanden dandsede med konen fra gården, og hun havde udslaget hår. Så snart hun opdagede sin mand, løb hun til ham, og de stræbte nu mod gården. Bjærgfolkene, der løb efter, kunde ikke nå dem. De havde nemlig ondt ved at komme over plovjorden, de trillede stadig om ved at gå over furerne. Manden beholdt sin kone, men hun var aldrig rigtig i hovedet siden. Jens Grönb. Pedersen.

890. I *Skuldelev* i Horns herred boede for længe siden en gårdmand, hvis kone lå i barselseng og en nat blev bortstjålet af noget troldtöj. Manden fik tilladelse til at gifte sig med en anden kone. Men så en dag han havde været ridens i Roskilde til marked, at han pa hjemvejen om aftenen kom forbi et sted, som kaldes *Brandbjærg*, så han sin første kone gå og bære vand fra en mose op til bjærget. Han kjendte hende og sagde: «Hvad, jeg tror, det er dig, vor mo'r!» — «Ja,» sagde hun, «her

må jeg gå og bære vand hver nat.» — «Det skal du ikke, smid spanden og kom her op på hesten.» — «Nej, det tör jeg ikke,» sagde konen, «de passer for godt på mig.» — «Ja, skynd dig, om du vil med,» og så hivede han hende op og red, alt hvad hesten kunde rende, ad Skuldelev til, og slap også lykkelig inden for, skjöndt troldtöjet snap efter rumpen på hesten, ved at de slap ind ad porten.
Fortalt af en bondedreng. Cand. mag. Henry Petersen.

891. Syd for byen *Lindeskov* i *Ellested* sogn imellem byen og *Ny-mølle* ligger en stor banke, og i den har der boet bjærgfolk. Møllerens kone blev borte, og al søgen var forgjæves. Nogle år efter giftede han sig igjen, da konen ikke var til at opdage. En dag var han ridende ud på en fyrig hingst, og det blev senere for ham, end han havde tænkt sig, for det var selve juleaften. Da han kom forbi höjen, så han den stå på fire guldpæle, og troldene dandsede lystig der inde. Midt imellem dem ser han sin kone dandse med en lang flettet pisk af sit hår ned ad ryggen. Nu sporede han sin hingst, jog ind imellem dem og tog sin kone ved håret op på saddelen, hvorpå han i en fart red ud af höjen og hen over noget plöjet jord. Da troldene ikke kunde løbe over furerne, nåede han velbeholden hjem med konen og boede i mange år sammen med begge konerne. Det er nu slet ikke så længe siden, tilföjede min meddeler, for jeg er født her i byen, og min bedstemoders mormoder hun kunde huske, at mens hun var lille, da levede de sammen, og hun kjendte dem godt alle tre. Henrik Jensen, Svindinge.

892. Ved *Vejringe* på Falster er en höj med troldfolk. En mand, som boede ikke langt derfra, havde den ulykke, at alle hans koner blev røvede fra ham, og han havde endda haft syv. Han kom forbi höjen en st. Hans aften og så til sin store skræk, at den ene række af de dandsende bestod af hans syv koner med en gammel trold i spidsen. Just som nu trolden løb til for at svinge omkring med sin lange række, sprang manden til og snappede den bageste af konerne, hvilket netop var den sidste, han havde mistet. Denne fik han da lov til at beholde i fred, men blot fordi trolden havde haft fat på hende, var hun helt forvildet i hovedet alle sine dage. E. L.

893. Bag ved Sören Povlsens gård her i *Skjödstrup* ligger en höj, der hedder *Troldhöj*, og der var for mange år siden trolde. Der var en mand i byen, der hed Knud, hans kone havde ikke holdt hendes kirkegang, og så var

hun en dag kommen uden for og så gået om ved höjen, og der var troldene komne og havde taget hende. Manden vidste aldrig, hvad hun var bleven til, og kunde ikke finde hende nogle steder. Men så havde nogen fortalt ham, at hun var oppe i den höj. Ja, han var lige nær, for han vidste ikke, hvordan han skulde få hold i hende. Men så var der nogle, der rådede ham til, at han skulde få hold i en uskår hest og ride derop. Da stod höjen på pæle, og der var dands i den. Nu mærkede konen jo, at han var uden for, og hun kommer da ud til ham, og han får hold i hendes hår og slæber hende tilbage og bliver ved at holde i håret. Men han havde alle troldene bag efter sig. Så vidste han nu aldrig, hvordan han skulde komme fra det; men da kom han i tanker om at ride over noget plovet jord, for der kunde de ikke gå over, de skulde uden om. De råbte efter ham, men de nåede ham ikke, så han slap godt fra det. Petrea Marie Nielsen, Skjödstrup.

894. I den gård her i *Grönfeld,* der ligger i hullet lige neden for smedjen, var der en kone, og hun kom til at gå over vejen, inden hun gik i kirke. Så kom der en bjærgmand fra *Kajbakken* og tog hende, og hun kom med ham hjem. Nu var manden vant for hans kone, og han ledte jo efter hende, men kunde ikke finde hende. Så blev der rådt ham, te han skulde plove en fåår fra Grönfeld og til höjen, og det skulde ske om formiddagen klokken elleve, for da kom alle småtrolde op at dandse. Det gjorde han, og så kom konen op med de andre, og han fik hold i hendes hår og slæbte hende med sig. De andre efter dem og råbte, han skulde ride i det volde og ikke på det folde. Men det gjorde han jo ikke, og så fik han hende hjem. Men de sagde, hun var aldrig rigtig siden.
Kirsten Marie Sörensdatter, Grönfeld.

895. Der var for lang tid siden en herremand på *Linderupgård,* grov rig var han, og så havde han så kjön en kone, at hendes lige ikke fandtes mellem Randers og Ribe. På samme herremands mark var der en höj, hvori der var troldfolk, og somme tider hændte det sig ved aftenstid, at höjen rejste sig på stolper, der så ud som den flammende ild, og neden under dandsede og drak troldpakket og holdt en grumme lystighed. Så en gang forsvandt herremandens frue, og ikke en sjæl vidste, hvor hun var bleven af. Manden lod lede efter hende vidt og bredt, men det hjalp ikke, hun var borte, og han var jo helt ude af sig selv af sorg, som ikke så sært var. Så

en aften kommer herremanden forbi höjen, hvor bjærgfolkene var til huse, og han ser da, hvordan den rejser sig på fire gloende ildpæle, og neden under var der en vrimlen og uro af de små trolde, som af bier i en bikube. Midt i sværmen står hans kone, kridhvid i ansigtet og med håret hængende løst ned ad ryggen. Herremanden skyndte sig hjem, for han kunde ikke tåle at se det syn; men nu vidste han, hvor hans kone var, og han mærkede, at han ingen ro kunde få, för han fik hende befriet. Næste dag rider han hen til en klog kone og spörger hende til råds. «Det skal jeg forklare dig,» sagde hun, «når höjen nu rejser sig igjen, må du tage den bedste løber af din stald og ride der hen og se at liste hende fra dem; de vil jo komme efter dig, men du skal ride, alt hvad remmer og töj kan holde, ad kirkegården til; men pas endelig på at ride tværs over agrene.» Da höjen nu igjen rejste sig, sadlede herremanden sin gråskimmel og red der hen. Bjærgfolkene holdt gilde, drak og hoppede lystigt om mellem hverandre. Det lykkedes ham godt nok at få sin kone listet ud, uden at de straks agtede det, og han lader så stryge ad kirken til. Men nu mærker troldene, hvad der er sket, og de sætter af sted bagefter. De kunde for resten trave bedre, end man skulde tro, og så havde de noget giftigt skarn, de smed efter dem; mere end én gang var de nær ved dem, for han havde glemt konens råd og red langs ad agrene. Men som de nu er ham allernærmest, kommer han ind på en mark, hvor agrene går på en anden led, og nu fik han forspring. Endelig nåede de da kirkegården, og nu var de bjærgede, for på indviet jord har al slags djævelskab ingen magt. Villads Andersen, Trabjærg.

896. I *Velberstoft* blev en pige bortført af en bjærgmand. En gang som hendes broder plöjede ved siden af höjen, hvor bjærgmanden boede, så han hende af og til uden for höjen, men lige som han så hende, så forsvandt hun igjen. Deres ind- og udgange var der ingen, der kunde forstå. Endelig er han så nær, en gang hun er ude, at han kom imellem hende og höjen, og så kommer han til at tale med hende. Hun sagde da til ham: «Det eneste råd at komme herfra på er, at du plöjer tre furer lige her fra höjen og hjem til dören, derpå spænder du den frahånds hest fra og rider på den på disse tre furer; jeg skal nok være færdig, når du kommer, at sætte mig op til dig; men vogt dig for, at hesten ikke træder uden for furerne; ti så er det forbi med os begge, for bjærgmanden kommer nok bag efter os. Når vi så kommer hjem, så

kommer han og vil skjænke dig vin i et guldbæger. Du skal også tage det og lade, som du drikker, men alligevel kaste det over din aksel og putte bægeret i din lomme.» Som sagt, så skete det, og pigen blev således frelst.

Lars Dybdahl, Sennels.

897. En gammel hjorde fortalte, at han havde en søster, der var kohjorde et sted, og så kom hun til at dandse på höjene med bjærgfolkene. De fik hende besnakket til at komme igjen og dandse med dem, når hun fik køerne ind om aftenen. Aldrig så snart hun fik køerne i gården, smed hun töjrerne og så af sted. De fik da en karl på en uskår hest, og han af sted og nåede hende, ligesom hun var kommen til höjen og skulde der ind. Han fik hende så op, og af sted gik det. Ellers havde hun vel aldrig kommet tilbage fra dem.

Kristiane Pedersdatter, Kvottrup.

898. Der var to piger, der gik ved en höj henne på *Sjelle mark*, og den ene af dem blev taget ind i höjen. Der var én, der kom ud og tog hende og fik hende ind. De vidste ikke, hvor hun var bleven af, men så kunde den anden tøs, der fulgte med hende, sige dem det. Så var der en om aftenen, der rendte til og snappede hende, for da var höjen sat på gloende pæle, og bjærgfolkene dandste under neden. A har set den pige, der var der inde. Hun vilde så gjærne have været der ind igjen, for hun havde det så godt ved dem, te det var uden al ende, sagde hun.

Peder Hansen.

899. Fra en gård i *Sangstrup* blev en gang stjålet en pige af nogle bjærgfolk, som boede i *Stenhöj*. Længe vidste man ikke, hvor hun var bleven af, men nogle hyrder så hende dandse oppe på höjen mellem bjærgfolkene, og så gjaldt det jo om at føre hende tilbage. Endelig fik man det råd, at hver af bymændene skulde plöje en fure fra gården ud til höjen og tilbage igjen, og derpå skulde en af de raskeste karle i byen ride ud til höjen og passe på, når bjærgfolkene kom op til dands. Så skulde han snappe pigen og derpå skynde sig hjem så stærkt, han kunde. Men han måtte passe bestandig at ride midt på det plöjede. Det gik, som det var bestemt, karlen fik fat på pigen og foer af sted i galop, men de blev forfulgte af bjærgfolkene, der bestandig råbte: «Rid på boren og ej på furen!» ti der kunde de ej indhente dem. Han kom vel hjem, men pigen var aldrig rigtig siden.

Marie Buhl.

900. En pige fra *Hillerslev* sogn forsvandt aldeles.

En snes år efter kommer hendes broder en aftenstund forbi *Dalshöj* öst for *Skinderup kirke* og så hende sidde der. «Hvad, sidder du der!» siger han. «Ja, nu kan du frelse mig, for herskabet er til barselgilde i *Skadhöjene* — de er nordvest for Skinderup kirke, — og når du nu får hingsten for ploven og plöjer tre furer rundt omkring höjen, för de kommer hjem, så er jeg frelst.» Karlen kom hjem i en fart, og hingsten blev spændt for. De tre furer blev plöjede, og imidlertid slæbte pigen ud af höjen alt det guld, hun kunde. Ligesom hun var færdig, kom höjfolkene hjem og indbød karlen til at følge dem. Men i steden for tog han pigen og alt guldet op til sig på hingsten. Nu vilde de have givet ham noget at drikke af et bæger, men han sprængte hesten over de tre furer. Så kastede de drikken efter ham. Indholdet faldt på hingstens hale, og den blev afsveden. Men för end trolden kunde komme på langs omkring med de tre furer, var karlen nået hjem med pigen. Til tak for frelsen byggede hun Skinderup kirke. Der var virkelig på den gamle altertavle malet en sort hingst uden hale, hvis betydning provst Sörensen ofte grundede på. På den nordre side af kirken findes også udhugget en galopperende hingst uden hale.

Lærer Yde, Stagstrup.

901. Der er en gård her norden for, der kaldes Spillingsgård, og den har navn efter en höj nordöst for, der kaldes *Spilhöj*, men er så vidt kjørt væk nu. Den höj er der bjærgfolk i. De rejste den op på fire pæle om aftenen og dandsede under den. Der er også en höj på *Tudvad mark*, der er oprejst på fire pæle. Jesper Sörensen i *Vork*, der er tødt i Tudvad, har set det. Lav de dandsede, kom der så mange börn og vilde se på deres dands, men da snappede de en pige ind til dem, og så kunde faderen ikke få hende igjen. Så var der én, der lærte ham det råd, at han skulde plove en fure fra gården og til höjen og tilbage igjen, og så skulde han ride frem efter höjen i den ene fure og få fat i barnet og så ride tilbage i den anden. Lav han nu red tilbage, rendte bjærgmanden ved siden af furen og råbte: «Rid oppe på æ båre og ikke i æ fåre (ɔ: fure).» Men det gjorde han jo ikke. Lav han kom hjem med barnet, så lagde det sig under bordet og rullede sig sammen som en hund og vilde hverken spise eller drikke. Det havde nemlig spist bjærgmandens mad, og så duede det ikke mere. Så måtte de lade ham tage barnet igjen. De bar det op til höjen, for de kunde ikke have det.

Min bedstemoder har en gang set et par bjærgmænd med røde luer på oppe på en höj. Min moder har også en aften set dem oppe på *Spilhöj*, hun var ude at lede om hendes køer. Hun så, at der løb sådan nogne små sære tykke nogne på höjen, og så vilde hun gå derop og spörge, om de havde ikke set køerne, men da hun kom derhen, var der ingen, og så kunde hun nok forstå, det var bjærgmænd, hun havde set. Kristen Pedersen, Egtved.

902. Den gamle Ole Knudsgårds faders moder, der levede i *Knudsgård* i *Kobberrød*, var bjærgtagen i *Hjælpensbjærg* og kunde ikke komme derfra, uden ved at manden plöjede en fure fra bjærget og til gården, som hun skulde have at gå i. Gjætrup.

903. I *Hjælpensbjærg* er der bjærgfolk. De havde en gang taget konen af *Knudsgård* i *Kobberrød* ind til sig, og det skete en juleaften. Så blev der sögt råd hos en klog mand, og han sagde, at der skulde plöjes en fure fra Knudsgård bosdör (ɔ: bohusdör) hen rundt om bjærget og tilbage igjen, så skulde konen nok komme. Dette skete, og næste juleaften kom bjærgfolkene og afleverede hende.

Hjælpensbjærg er en rund bakke nordligst i Gjætrup sogn og lige nord for Kobberrød by, og det ligger helt isoleret. Der er et par kjæmpehöje oven på, og mærkeligt nok er der tillige en kilde i nordsidens overkant. Vandet deraf flyder norden ned ad bjærget. Man kunde tænke sig vandforbindelse med Kobber höjes bakke, der er noget höjere, ved vandholdige lag, hvis ikke, er Kildens beliggenhed mærkelig. Kildens gjennemsnit er vel en fire, fem alen, og vandet i bunden skal være uhyre koldt, meget koldere end i de omværende kjær i lige dybde.
Johan Nielsen, Randrup.

904. Min bedstemoders moders søster gik og vogtede køer nede ved nogle bakker på *Galten mark*. Så kom der nogle bjærgfolk ud og dandsede ved kanten af bakken. Én af dem kom hen og tog ved hånden af hende og førte hende med hen til de andre, og så dandste de med hende så længe, til hun blev rent fortumlet, og tog hende til sidst ind i bakken. Næste dag ledte hendes familie om hende, men fandt hende jo ikke. Kreaturerne kom hjem af dem selv. Tredje dagen kom hendes broder ned til bakkerne, hvor hun havde passet køer, og ser bjærgfolkene dandse der ude. Der iblandt var hans søster. Hun dandsede nok så glad og fornöjet med dem. Han går så hen og tager hende ved armene og beder hende om at følge med hjem, men hun strittede imod og vilde ikke med. Så tog han hende med magt, men hun var helt forandret, da hun kom, talte næsten ikke til noget menneske og vilde

hele tiden tilbage til bjærget igjen. Hun fortalte om, at der var så prægtigt nede i höjen, der var så meget guld og sølv, og de havde været så gode ved hende. Familien fik jo magt med at beholde hende hjemme, men hun blev aldrig mere glad, var så tungsindig og vilde ikke have med nogen at gjøre. **Hårup.**

905. En mands datter blev tagen af ellefolkene. Så fik han det råd, at han skulde plove med to køer, der var med kalv, fra hans dör og til höjen og gjøre furen så bred, at en vogn kunde kjøre der. Da han nu havde gjort det, kjørte han derud og traf godt nok, at bjærgmanden ikke var hjemme. Hun kommer ud uden for höjen, og han løfter hende op til sig og kjører tilbage. Så kommer bjærgmanden hjem, og han løber langs furen og råber: «Å æ oor å po æ boor!» Men det gjorde han ikke, han kjørte videre, kom hjem og løftede hende fra vognen ind i gangen. Så var hun reddet. **Else Dissing, Dragstrup.**

906. Der er en höj henne på *Tolstrup mark* efter *Eldrup*. Bjærgfolkene dér stjal en mands kone, og hun var henne i 7 år. Hendes mand fik hende dog trukket ud fra dem, en gang da höjen stod på pæle, og de dandsede under den. Hun var så sær og fordærvet siden. Dether fortalte smeden for mig, og han var fra Eldrup. Han kunde nu så mange af den slags fortællinger, te de var et hjååttegn (hjærtetegn). **Ane Lavrsdatter, Tåning.**

907. I *Vole* var der en pige, som bjærgfolkene tog. Så sögte de en klog mand, der skulde sige dem, hvordan de skulde bære dem ad. Han lod dem da vide, at en vis aften vilde bjærgfolkene komme hen til *Øørhöj*, lidt sønden for Vole, og dandse under den. Så skulde den være stilt på fire pæle. Folkene skulde da være ridende derhen og se at få fat i pigen, de skulde tage i håret af hende og så ride, alt det de kunde. Da de kom, var der så mange bjærgfolk, lige te det myslede, og så turde de ikke komme nær nok. Det var rigtig nok en gang, de kom så nær, at de vel kunde have taget hende, men de fik hende ikke da. De var nu så sörgen over, at de havde set hende og ikke fået hende, og så tager de til den kloge mand igjen. «Ja», siger han, «nu kommer de til *Stejdalsmunde* her nordöst for Vole og dandser der, så skal I se at tage hende, for nu kan jeg ikke lade jer se hende tiere.» Så red de også til og tog hende. Men hun blev aldrig menneske mere. Hun var forrykt og sær i hovedet alle hendes dage. **Niels Kristiansen, Vole.**

908. Et sagn om *Kjællinghöj* beretter, at folkene i *Grönbækgården* havde en kjön lille pige på otte år, som forsvandt, uden at det var mulig at opdage hendes opholdssted. En aften syv år efter kom hendes broder ridende fra *Linå* og kom da om ved *Kjællinghöj*, og han så, at höjen stod på fire gloende pæle, og der var dands og lystighed der inde. Det havde stadig stået dem i tankerne, at pigen var tagen af bjærgfolkene, og derfor red han nu nærmere til höjen. Blandt de dandsende lagde han særlig mærke til en ung pige, der dandsede med udslaget hår, og hun lignede ikke rigtig de andre bjærgfolk. Han red da tæt hen til höjen for ret at betragte hende, og nu så han, at det var hans søster, som var forsvunden for syv år siden. Derfor red han så tæt til, at han kunde nå de dandsende, og en gang, hans søster dandsede forbi ham, greb han fat i hendes lange hår, snoede det om hans hånd og trak hende op på hesten. Da bjærgfolkene nu mærkede, at hun forsvandt, foer de ud af höjen og efter ham, i det de råbte: «De syv skåler var udrukket! de syv skåler var udrukket, ellers skulde du ikke have fået fat på hende!» Han red så stærkt hesten kunde springe, men endda var de nær ved at kunne nå ham, men da hørte han én, der råbte: «Rid ikke på det bolde, men på det knolde,» og han red da ind på det ujævne plöjede jord, og der havde de mere ondt ved at følge ham, da de måtte følge hver fure, men dog havde de nået ham, hvis han ikke var kommen i tanker om at ride efter kirkegården i Linå; ti da han kom der til, kunde de ikke komme til ham, da det var indviet jord, og der kan bjærgfolkene ikke komme. Lærer Hans P. Hansen, Skjellerup-Nygårde.

909. Det var en lille pige på otte år, og hun var fra en gård, der liger österst i *Hårup* og kaldes *Busborg*. Så var hun gået uden for en aften, og da blev hun væk. Så kommer hendes broder ridende en aftenstund fra Linå kirke, og der ser han *Store-Kjællinghöj* på pæle og en hel del, der dandser under neden. Så rider han hen og ser på det, og da får han öje på én med et langt hår, og så kunde han kjende, at det var hans søster. Idet hun nu dandser forbi, får han fat i hendes hår og trækker hende op på hesten. Alle troldene kommer så ud og råber efter ham: «Birt', Birt', de syv skåler er udrukken.» De havde nær nået ham, men så red han ind på plöjet jord og bag efter ind på kirkegården. Så undgik han dem. Men Birte vilde bestandig gå hen til höjen igjen, og de skulde al tid

passe på hende. Hun var femten år, den gang de fik hende tilbage. (Sml. nr. 888 og 908.) Rebekka Stoustrup.

910. En kone, som er inden kirke, må ikke gå så langt, at hun når over et hjulspor, for så kan troldtöjet få magt over hende. Således var der en kone i *Fangel*, som dristede sig til at gå langt ud i marken for at se til sine kalve, skjöndt hun var inden kirke, men hun blev fanget af nogle bjærgfolk, og ingen hørte til hende i tre år. Nu traf det sig en gang, da hendes mand red sildig hjem fra samme mark, *Österskovshave* kaldes den, at han hører en underlig sang, han holder stille, får öje på en höj, som står på gloende pæle, og ser en mængde bjærgfolk dandse der inde til sang af et rigtigt menneske, som lænede sig op til en af pælene. Han troede at gjenkjende sin kone og red nærmere, og det var hende. Nu holdt han stille og tænkte sig om, hug derpå øget med træskohælen og snurrede der hen forbi, snappede sin kone og satte igjen af sted i flyvende fart. Troldene foer efter ham og skreg af fuld hals: «Følg vejen, ikke brejen (ɔ: breden),» men han var nok ikke så dum, han red over alle marker, for så vidste han, at de skulde så dybt i jorden med benene, som ploven havde gået, og det måtte jo sinke dem. Havde han dermod fulgt vejen, var han snart bleven indhentet. Han fik dog aldrig nogen glæde af sin kone, for hun var ikke rigtig siden. Hun gik bestandig og sang:

«Jeg gik udi Österskovshave,
at se til mine kaller,
der kom jeg i en dands så lang, så lang,
den dands, den glömmer jeg aller.»

D. Johansen.

911. I *Norup, Verninge* sogn, boede en gårdmand, og på hans jord lå *Nonnebjærget*. En sommermorgen gik hans kone der ud for at give sine kalve at drikke, og da så hun bjærget stå på pæle, og bjærgfolkene dandse under det. Hun blev meget forundret der over, og da hun kom hjem, fortalte hun sin mand, at hun under Nonnebjærget havde set en dands så lang, og den dands glemte hun aldrig. Den næste morgen, da hun atter gik derud, blev hun borte. Der over blev manden meget bedrøvet, ti han skjönnede nok, hvordan det var fat. En gav ham det råd, at han skulde tage sin hingst og ride der ud på og så frit tage sin kone med hjem. Han greb hende nu i håret, som hun dandsede forbi, og da de på den måde var kommen hjem, sagde hun til ham, at han aldrig måtte sige, at hun skulde skynde sig, for så skulde hun tilbage. Det

gik godt en lang tid, men en dag, de skulde til alters, kunde hun ikke blive færdig, og da blev manden vred og sagde, at hun skulde skynde sig, ellers kom de for sildig. I samme öjeblik forsvandt hun, og han så hende aldrig mere. Sødinge skole.

912. I en gård i *Tommerup* øverste gade eller Nörregade boede for mange år siden en mand med sin kone, og en aften da konen gik op bag *Strusbjærg* med mælk til sine kalve, blev hun borttagen af bjærgtrolden og ført ind i bjærget, hvor hun opholdt sig næsten et år. Manden, som savnede sin kone, tænkte nok, hun var i bjærget, og omsider fik han en klog mand opspurgt, der gav ham råd om, hvordan han skulde få hende igjen. Han skulde tage en vrinsk hest, på hvilken aldrig noget fruentimmer havde redet, og ride op til Strusbjærg på en af de tre store höjtidsaftener, og stiltiende ride tre gange avet om bjærget, så skulde han nok få sin kone at se. Og dersom hun ikke havde levet i bjærget de tre store höjtider over, så kunde han frit ride lige hen til hende og stiltiende tage hende op til sig på hesten, hvorpå han skulde ride rask hjem med hende tvært over alle marker og hverken følge vej eller sti. Og når han først havde fået hende hjem, måtte han aldrig sige til hende, at hun skulde skynde sig, ti dersom han sagde det, vilde trolden straks igjen få magt over hende. Men så fremt hun havde været i bjærget de tre store höjtider, kunde han ikke på den måde få hende der fra igjen. Manden fulgte rådet, og da han tre gange havde redet avet om bjærget, så han det stå på røde pæle og sin kone gå og dandse runddands iblandt dem med sit lange udslagne hår. Han red da lige hen til konen og greb fat i hendes hår, trak hende op på hesten til sig og red så rask hjem over marken uden at følge vejen. Alle bjærgfolkene løb bag efter ham og råbte höjt: «Rid på det håre, men ikke på det båre (ɔ: på den hårde vej og ikke over de plöjede marker).» Da manden så igjen havde fået sin kone, passede hun rigtig sit arbejde i al ting som för, men hun var dog al tid meget stille og tavs og ligesom tungsindig og særsindet, og når nogen spurgte hende ud om hendes ophold i bjærget, svarede hun al tid med dette lille vers: «Jeg gik mig ud bag Strusbjærg og vilde gi' mine kalle, da kom jeg i såen en dands, den dands forglemmer jeg aller.» Da manden sådan havde levet med sin kone i tre samfulde år, hændte det sig en dag, at de skulde til alters. Da kunde det ingen ende få med at få hende smykket. Manden blev til sidst utålmodig

og sagde: «Skynd dig nu!» Da han havde sagt dette, blev hun usynlig for ham, og han så hende aldrig mere. Bjærgmanden havde bortført hende, og ingen kunde lære hendes mand, hvorledes han skulde få hende igjen. Thomas Hansen.

54. Kvinders omgang med bjærgfolk.

913. I *Fly* boede en gang en kone, som gik under navn af Ma Yverste (Iversdatter). Hun lå i sengen i syv år uden at tage mindste næring til sig, og endda så hun fed og rødlig ud i ansigtet. Man sagde, at hun i disse syv år blev moder til syv börn, til hvilke bjærgmanden var fader, og han tog da også börnene, ligesom det var ham, der passede og plejede konen, ti aldrig vilde hun modtage noget af sine medmennesker. Dog kom hun siden op af sengen og levede karsk og sund i mange år.

Jeppe Jensen, Åkjær.

914. For mange år tilbage kjørte avlskarlen på *Lægindgård* i *Nörhå* i marken med noget sædekorn. Han kjørte om ved en höj, som ligger der på marken, og kom tilfældigvis til at kjøre lidt op på siden af den. Da han gjorde det, hørte han en dundren, som om nogen flyttede bohave fra den ene side af höjen, det har rimeligvis været höjfolkene, som har flyttet deres sager til side af frygt for, at höjen skulde falde ned i den side, hvorpå karlen kjørte. En dag gik en anden mand og såede sæd i nærheden af samme höj, og hans kone, som var svanger, gik og kjørte harven. Da manden havde sået kornet, tog han fat på tömmen og lod sin kone sætte sig hen til höjen at hvile sig lidt. Da han nu kjørte, vendte han sig om, og da så han en lille mand med en rød lue på hovedet stå og tale med hans kone. Idet manden så det, løb han, alt hvad han kunde, derhen, men da han kom nær til dem, greb den lille mand om konens hals og kyssede hende og forsvandt derefter i höjen. Konen havde dog hverken set eller mærket noget til höjmanden. Kristoffer Holm, Sønderhå.

915. Et sted imellem *Redsted* udmarker er der en dal og en höj, som hedder *Rigdal* og *Rigdalshöj*. Min moder var helt fortrolig med bjærgmanden der, og hun sad tit i en firkantet fordybning oppe i höjen og skyttede sig mod regn og blæst. En dag, som hun sad der, gav det tre underlige dumpe slag, som hele höjen skulde styrte langt ned, og siden turde hun ikke komme til höjen. P. Chr.

916. Imellem *Møgelhöj* og *Benhöj* i *Navr* har der gået en god, tiltrådt sti, som skal være gjort af ellefolk. Man har også tit sét dem gå imellem disse to höje, og nogle véd at fortælle om, at de besögte en gammel kone, Mariane hed hun, der boede i det nærliggende *Alstruphus*. Nok er det, noget underligt var der ved samme gamle kone, hun var således meget rig, og der var ingen, der kunde udgrunde, hvordan hun var kommen til sin rigdom.

M. Møller.

917. I *Tånum* var der en mand, som blandede sig med en bjærgkone og havde börn med hende. Han kjöbte kager til dem, når han var i Randers, og gik hen og gav dem. En aften, han kjørte derfra, gav han holdt og bandt øgene og gik fra befordringen hen til höjen. Én der sad på vognen, hørte börnene råbe der udenfor: «Nu kommer vor fader fra Randers, så får vi kager.» Men det skulde ingen have hørt, for nu blev han dér og fulgte med dem ind i höjen, og de så ham aldrig mere.

Ane Marie Kristensdatter, Ørum.

918. Nede på *Lundø* kunde de se bjærgmanden komme og vande hans hest i fjordslanden. I en gård på Lundø skyldte de for at mandens søster lå i med bjærgmanden. Når folk gik i marken, lå hun i sengen og kunde hverken tude eller tale; men når alle folk var af gården, så kunde hun gå og passe al ting og lave maden. Så snart den første kom i gården, lå hun der i sengen igjen, og de kunde ikke få noget ud af hende. Søby, Fjends h.

919. Den historie, a nu skal fortælle, er en virkelig tildragelse, det er sandenfå sikkert, for min broder hans sön blev gift med den smed hans datter, som det fortælles om. De sagde, at den smed hans kone lå i med bjærgfolkene. Det var på *Hjælm* hede han boede, og östen for Hjælm mølle var de höje, *æ Grimme bakker-höje*, som bjærgfolkene var i. Men a tykkes, det er sært for mig at fortælle det. Hun var tit kjørende til Skive, og når hun kom forbi höjen, så vilde hun af og gik hen til en höj, og hendes mand skulde endelig bie hende. Så tødede hun noget der henne, og så kom hun og åg til hendes hjem. Hun avlede også börn fra den tid, men det blev nogne sære dumme nogne, de havde sådan store hoveder, og de kunde ikke snakke rigtig. De var bundne ved bordfoden med det ene ben, og deres alder blev aldrig over tolv år, så døde de, og der blev lavet kister til dem, men folk mente jo ingen ting der var i kisterne, for bjærgfolkene kom nok og tog

deres. Sådan avlede hun tre, og de opdagede, at der var kommet store læsser kjørende dertil ved nattetider, men aldrig opdagede de spor af vognraslen. Mølleren i Hjælm mølle så det, at de kom, og de fortalte også om det i *Søgård,* som a tjente. Jörgen Villadsen, Ramsing.

920. I de såkaldt *Grimme-bakker, Sevel* sogn, boede en bjærgmand, med hvem en kone i *Søgård* levede i utilladeligt forhold. En aften, da hun tilligemed sin karl kom kjørende fra Skive, stod hun af ved disse bakker, uden at karlen mærkede det, først da han kom hjem, opdagede han, at hun ikke var med, og til den ende besluttede han da at passe på, når hun kom. Da klokken var slået tolv, kom der kjørende en karet med heste for, der havde gloende sko under födderne, op for dören, og konen steg ud, og vognen vendte og kjørte tilbage med lynets fart til «de grimme bakker». Man har tillige ved nattetid sét gloende stråler forbinde bakkerne med hinanden.

I samme gård, hvor konen hørte hjemme, der var alt for gode venner med bjærgmanden, fandtes to bjærgbörn, der sagdes at være forbyttede af ham, ti i gammel tid skulde man have sine börn mærket, da bjærgmanden ellers vilde ombytte dem med sine. Af den grund måtte man straks, når barnet var født, føre det til præsten, for at han kunde døbe den lille; ti så turde troldpakket ikke nærme sig det. Disse to börn havde ingen menneskeforstand. De stod som håndbundne til bilæggerovnens fod og krøb omkring på gulvet, så langt de for båndet kunde nå, men aldrig blev de lösnet af deres bånd, og der ved kakkelovnen fik de deres mad og deres sövn. En 90årig kone, der fornylig er død, fortalte, at hun så dem, mens hun gik til præsten, og hun kunde huske, at de havde så uhyre store hoveder. Den ene forsvandt, uden at nogen kunde forklare sig, hvor den var bleven af. Den anden sagdes at være død, og der var også begravelse, og man så kisten, hvori dens lig sagdes at ligge, men den almindelige mening var, at bjærgmanden havde taget dem begge, da de blev behandlede umenneskeligt. Jeppe Jensen, Åkjær.

921. På heden imellem *Tåstrup* og *Skals* ligger en stor höj, som kaldes *Vat-hus.* I forrige tider har der boet en bjærgmand, som de kaldte Vathusmanden. Så kom der en overmodig og rig karl fra Skals ridende og vilde til Tåstrup at bejle, men da han nu kommer forbi Vat-hus, råber han: «Vathusmand, giv mig din datter!» Straks kom han også ud med hende, og ihvor nødig karlen

vilde, måtte han også tage hende med til Skals, og de blev snart efter viede i Skals kirke. Som man nok kan tænke sig, levede de dårligt sammen, for han vilde jo alligevel ikke have haft hende. Han var nu smed, og så skete det en dag, som hun stod i smedjen, at han sagde til hende: «Ræk mig den hestesko!» men hun misforstod ham og tog ved begge ender og rettede den. Da han så det, sagde han: «Hvi har du taget så mange hug af mig, da du er så stærk?» — «Jo,» sagde hun, «det lovede jeg dig jo, den gang vi stod på den brede sten.» Dermed mente hun altergulvet. Siden den tid var manden god imod hende. Men de andre folk i byen kunde ikke lide hende. Så skete det en dag, da hun var gået til kirke, og der var også en del andre folk komne op til kirken, at hun siger, som de står der: «Der kommer min fader, han er pigi vred i dag.» Alles öjne vendte sig hastig i den retning, hun pegte, og da så de et gloende hjul komme trillende hen ad gaden og op til kirken, og så hen til bjærgdatteren. Så sagde hjulet til hende: «Vil du hviste eller ta'?» Hun svarte: «Jeg vil ta',» og så gik hun om til den anden side af kirken. Nu tog det gloende hjul én for én af de til stede værende og hvistede dem over kirken. Men hun stod jo ved den anden side og tog imod dem, så at de ikke stödte dem, hvor over de jo var inderlig glade, da de jo kunde takke hende for deres liv. Siden den tid levede hun i god forståelse med folkene, og hun levede længe og fik mange börn. Slægten efter hende er stærke folk og lever endnu i egnen. Jens Kr. Nielsen, Vrå.

922. Nordvest for *Kjølby* i *Slet* herred under *Krastrup* gods lå et stort bjærg, de kalder *Marbjærg*, og der boede jo bjærgfolk. Der lå en gård i nærheden af bjærget, og der var kommen en kone til, som ingen vidste, hvor var fra, og hun var bleven gift med manden. Ingen anden kjendte hendes herkomst, og de troede da, hun var bjærgmandens datter i Marbjærg, hvorfor ingen vilde sidde ved hende i kirken, og ved gilder pegte de hende ud. Ellers var hun flink nok. Alle disse forhånelser tålte hun tålmodig, men var jo kjed af det. En gang var hun kommen til kirke i *Farstrup* tillige med andre koner og stod og ventede på præsten. Hun stod for sig selv, og ingen vilde snakke med hende; men så kom bjærgmanden fra Marbjærg og sagde: «Vil du nu kyle, eller vil du tage?» — «Jeg vil tage.» Så tog han den ene kjælling efter den anden og smed over kirken. Hun var omme

ved den anden side og tog og lagde dem lempelig ned i græsset. Siden den tid kunde hun komme imellem dem.

C. A. Brögger, Ravnkilde.

923. De skulde til at have dem en kirke bygget i *Feldingbjærg*, og så vidste de aldrig, hvor den skulde ligge. Så gav nogen dem det råd, at de skulde få to mandvolme tyre bundet sammen, og hvor de fandtes om morgenen, på den plet skulde de bygge. Så fandt de dem også lidt norden for byen. Da de havde nu fået materialierne samlet sammen og skulde til at begynde, blev det brækket ned igjen om natten, som de byggede om dagen. Murermestrene havde akkord på det, og de havde formodentlig akkorderet med bjærgmanden, der boede i den bakke, som kirken ligger på, for de passede ham op om natten og lovede ham, at han måtte få både den første og den sidste brud, der blev viet i kirken, når de måtte så få mon til at bygge, og han skulde så bygge den nordre side lige så hurtig, som de byggede den søndre side. Men han var al tid æfor om morgenen. Så blev den da færdig, og han skulde altså have de to brude. Da den første brud så kom, var han jo rede til at tage hende. Da de kom med hende til kirken, var han der og rev hende af vognen. Fæstemanden rev nu det tilhånds øg fra og smed sig på, og så red han bag efter, for han kunde nok se, det gjordes nødig at ride så stærkt, som bjærgmanden kunde rende. Endelig kom han ham så nær, at han fik fat i en nakkedusk, der sad bag i hendes brudesmykke, men andet fik han ikke. Bjærgmanden tog hende med sig til *Dagbjærg Dojs*, for der var han flyttet hen, da han blev nødt til at flygte fra Feldingbjærg, idet kirken byggedes. Så blev bruden frugtsommelig, og hun begjærede af ham at få barnet oven på, når det blev fuldvoksen. Det var en bitte pige, hun fik, og da hun blev stor, fik hun også lov til at komme op imellem kristenfolk at vandre. Omsider blev hun gift med en smed, der boede helt oppe ved Vejle. Hun blev nu frugtsommelig og fik et barn, men smeden var så slem ved hende og bankede hende alle tider for resten. En dag var en mand til smedje og fik nogle hestesko slået. Da de var færdige, skulde de have en bid at æde, for manden havde noget brød med sig. «Ja, vi kan gå ind til konen, mens vi sidder og æder,» siger smeden. De tog skoene med dem ind. Hun lå nu i barselseng, og så bad hun, om hun måtte ikke se på de sko. «Hvad Fanden i Helvede vil du se på dem efter?» siger han nok så vredt, «det er ikke noget for dig at se

på.» Jo, hun vilde da gjærne se dem. «Ja, det kan da ikke hindre skoene noget,» siger den anden mand, «at lade hende se en sko.» Så fik hun den. Hun tog nu og rettede den ud imellem hendes hænder. Så siger smeden: «Kan du nu böje den tilbage igjen?» siger han. Jo, det kunde hun også gjøre. «Hvorfor har du ladet mig slå dig så tit?» siger han. «Jo, for a nænte ikke at slå på dig,» siger hun, «a véd ikke, hvor hårdt a kan slå, og a kunde være ved at slå dig ihjel med ét eneste slag.» — «Nu skal a Fanden få aldrig lægge hånd på dig mere,» siger han så. Nu stunder det til, at de skal have deres barn i kirke. Ja, de gik til én kone, og de gik til en anden, og alle dem, de gik til, de nægtede det, og der var ingen, som vilde bære deres barn. «Ja, da skal pokker trygle dem for at bære det, du er stærk nok, og a kan gå med dig.» Det blev nu sådan. Da de kom på kirkegården, var præsten endnu ikke kommen, og de gik og vankede der. Så siger konen til hendes mand, at han skulde gå hen og se efter, om der ikke kom én vester fra og sigtede efter, som han vilde dertil. Han så efter det, og han tykte, der kom en bitte dreng rendende, alt det den kunde. Han gik hen og fortalte det til konen. «Ja, det er min fader,» siger hun. Lige som de snakker om det, kommer han springende over kirkegårdsdiget og over på kirkegården til dem. «Fyha!» siger han, «a vojede (vadede) over en strööm, og det gik over mine stövlekraver. Hvik vil du nu helst,» siger han til datteren, «enten tage eller kaste?» — «Ja, så vil a tage,» siger hun. Se, alle dem smeden havde været ved om at bære barnet, de var ved kirken til hobe for at ville se, hvordan det gik til. «Der har du nu barnet en bitte krumme,» siger hun til manden, «og kan stå og holde ved det, a skal skynde mig.» Så sprang hun over til den anden side og tog hendes kjole op, og alle dem, hendes fader nu kylte over det lave af kirken, dem tog hun op i hendes skjört, for det de skulde ikke falde mod jorden og slå dem fordærvet. Havde nu hendes fader taget dem, var de faldne mod jorden og havde slået dem ihjel. Så rejste bjærgmanden igjen, og siden kunde de godt få hvem de forlangte til at bære deres börn, når de skulde i kirke. Ole Mønsted, Hulbæk.

924. *Borrebjærg* kaldes en höj i *Nordby* sogn, og i denne boer der en höjmand, som hedder Borre; han er nu meget skikkelig i forhold til andre höjfolk, kun når han bliver grovt fornærmet, er han ikke god at komme nær. I *Taftebjærg* boede en smed, som havde prøvet sin lykke

blandt kvindfolk vidt og bredt omkring, han havde været på friertog mer end én gang, men vendte al tid hjem igjen med fejlslagne·forhåbninger. En dag fik han i sinde at gå til Nordby for at prøve sin lykke dér; han havde endnu ikke været der i sligt ærende, måske kunde han dog nu have held med sig, tænkte han. Så skrånede han tvært op over heden for snarere at nå der op, men kom snart tilbage med nedslagne miner, det havde gået ham her ligesom anden steds. Borrebjærgmanden var også den dag ude i heden, og da han ser smeden komme tilbage, stiler han sin gang således, at de kommer til at følges ad. De bød god aften sammen, og Borrebjærgmanden begyndte at udspörge smeden, hvor han havde været henne, og i hvilket ærende. Smeden fortalte ham uforbeholdent alt om sin mislykkede vandring, og spurgte sluttelig Borrebjærgmanden, om han ikke kunde sige ham, hvor han kunde få sig en brud. Det livede op i denne. «Jo,» sagde han, «jeg har en voksen datter hjemme, som jeg gjærne vil have giftet bort, følg med hjem og se hende, måske kan det blive en hustru for dig?» Det forslag gik smeden ind på, og da de kom til Borrebjærg, og han der så datteren, syntes han godt om hende. För de skiltes ad om aftenen, var bryllupsdagen allerede bestemt. Denne blev også kort efter holdt i Borrebjærg med megen stads og pragt, og nu førte smeden sin ny kone hjem til sig og var meget lykkelig. Men det varede kun kort. Alle andre folk skyede hendes omgang, og da hun skulde hjælpe sin mand i smedjen, begyndte man også at holde sig derfra. Smeden blev gnaven og uföjelig over for sin kone, og inden kort tid fik hun både skjænd og prygl. En dag, da hun således hjalp ham, siger han: «Ræk mig den sko dér!» Konen tager skoen ned fra sömmet, holder i hagerne med begge hænder og rækker den næsten lige ud. Smeden stirrede forbavset på hende, han sagde intet, men følte, at hun var langt hans overmand i styrke, og fra den dag var han god og föjelig imod hende. Når smeden og hans kone var i kirke, vilde ingen af de andre kirkefolk være i deres nærhed, og var al tid ved den ene side af kirken, når disse to var ved den anden. En dag da de gik på kirkegården og ventede på præsten, får smedekonen öje på sin fader, der kommer gående hen imod kirken. «Der kommer min fader!» siger hun. «Ja, og han er vist meget vred,» siger smeden. «Vil du kaste eller tage imod?» spurgte han sin datter, da han kom der hen. «Tage imod,» svarede hun, og nu stillede hun sig ved den ene side af kirken, medens hen-

des fader gik om til den anden side, hvor folkene stod og tog dem én for én og kastede dem over kirken, men på den anden side stod datteren og fangede dem i sit forklæde, og firede dem læmpelig ned på jorden. Da dette var endt, forsvandt Borrebjærgmanden, og siden den dag var smedekonen meget afholdt af byens andre folk, de plejede jævnlig omgang med hende, og hun var meget agtet langt omkring. Samsø. Mikkel Sörensen.

925. I *Sønden-æ-kirkes gård, Sundby* sogn, boede en kone, som var kommen fra en höj. Manden fik meget middel med hende, og derfor var det vel og, han tog hende. Hun fik et barn, men ingen kone vilde følge med hende til kirke. I den tid var det nemlig skik, at barselkvinder skulde have fire, fem kirkegangskoner med sig. Endelig forbarmede en kone sig. På vejen så de en blå tåge. «Her kommer min fader, og han er vred.» Da han kom, spurgte han datteren, om hun vilde kaste eller tage o. s. v. Nik. Christensen.

926. I *Skallerup* findes to mænd, som ansés for at være af troldæt, hvilket de også røber ved deres legemsdannelse. En af deres forfædre skal have avlet et barn, med en troldpige, og det er kjendeligt endnu. N. L.

927. I denne (*Persker*) sogn ere adskillige höje, iblandt hvilke en kaldes *Faldhöj*, og siges der udi at være bjærgtrolde. Lever endnu en pige ved navn Karine, som haver været i höjen og avlet med bjærgtrolden otte börn, hvilken sagde sig at gå med hvert barn i ni uger, og havde hun hvert barn en måned, för hun (atter) blev frugtsommelig. Bornholm. (Suhm s. 37.) Ole Worm.

928. Vest for *Tisted* ligger en langstrakt höj, kaldet *Lang-Dås*. Der skal den bekjendte stærke Niels Kristian Iversen i *Kåstrup* have faet sin ualmindelige styrke. Som dreng lå han en middagsstund ved höjen og faldt i sövn. Da han vågnede, blev han bange, han skulde få skjænd, når han kom hjem, fordi han ikke var kommen i rette tid, og han gav sig derfor til at græde. Men så kom höjmanden ud med en skefuld grød og sagde: «Du må ikke græde! spis denne grød.» Drengen spiste, og da grøden smagte godt, bad han om endnu en skefuld; men höjmanden sagde: «Du kan ikke tåle mer, så bliver du for stærk. Gå nu hjem og sig, du har fået af höjmandens grød, så lader de nok være at skjænde på dig.» Fra den dag af voksede drengens kræfter, så at han snart blev

vidt bekjendt for sin store styrke. Der fortælles om ham, at da han en dag gik og plöjede, kom en fremmed til ham og spurgte, hvor den stærke mand boede. «Han boer i den gård, du kan se der,» svarede han og tog i det samme ploven med den höjre hånd og pegede med udstrakt arm mod den nærliggende gård. Ty.

929. Ved *Søgård, Sevel* sogn, ligger nogle banker i nærheden af søen. En smed, der var bosat i Søgård, almindeligvis kaldet Sorte-Smed, havde fem kraftige sönner. Der fortælles, at da de en dag lå og legte på *Søbakkerne*, kom der ud af disse en venlig gammel kone, bjærgmandens hustru, og gav hver af börnene et stykke smörrebrød, hvilket de glade spiste, og siden den tid var de så uhyre stærke. En af de stærkeste hed Lavst, der siden blev bosat i *Fovsing* ved Lemvig og sædvanlig blev kaldt den stærke mand i Fovsing. En dag, da han gik og plöjede på sin mark, kom en Tybo hen til ham og spurgte, om han ikke kunde vise ham den gård, hvor den stærke mand boede. Jo, når han vilde vente et öjeblik, skulde han nok vise ham det. Lavst spændte nu hestene fra ploven og tog derpå i denne med den ene hånd og pegede hen mod den kant, hvor han havde sit hjem. Nu kunde Tyboen skjönne, hvem han havde for sig. Lavst bad ham følge med sig hjem, hvilket han også gjorde, men Lavst tog en sten under armen hjem, der var så stor, at otte karle ikke kunde magte den. Jeppe Jensen, Åkjær, Fly.

930. Der var nogle dværge, der boede under Mads Ejlersens arnested i *Grynderup* og inde i deres ovn. Så var dværgen bleven kjæreste med mandens kone, og nu pinte han manden og klemte ham i sengen, så han blev syg, ja, meget syg til sidst. Manden havde en broder i *Svingelbjærg,* og ham kom der bud til fra broderen, at han måtte endelig komme og snakke med ham, for han troede, han døde snart. Så sætter karlen sig jo på en hest og vil ride hen til Grynderup. Men så kommer denher dværg til ham og vil følges med ham og spörger, om han ikke må komme op at ride. Så får han også lov til det. Karlen sagde rigtig nok først: «Du kan jo ikke ride, dit pog.» Det siger han jo til. Så rider de, og det bliver dværgen så fornöjet over, at han flyer ham en flaske, der var noget smørelse i, og som kunde læge alt, endogså helt nye sår. För de kommer til Grynderup, står han af, og broderen kommer til gården, får hesten ind og snak med broderen. Men han havde også set lejlighed til at smøre

hans egne öjne med den salve. Så kommer konen ind og giver ham noget at leve af, men som han nu sad og spiste, kommer dværgen ind, og han klemmer manden af og til og er også en vending henne at kysse konen. Men han skulde stå på hendes træsko, ellers kunde han ikke nå hende. Så hvisker han til hende, at han troede, den fremmede mand kunde se ham. Det troede hun ikke. Ja, nu skulde hun gjøre et forsøg med at tage brødet af bordet, og så vilde han lægge noget andet dér. Ilav han nu sidder og sörger for det, og manden sidder véd bordet og spiser, jager han til og gilder ham. Da han kort efter red hjem og kom forbi *Råjenhöj* — der er en stor sig norden for, hvor jorden til höjen er tagen — da stod der en kone og toede nogle bukser og græd og jamrede sig noget forfærdelig. Se så snakkede han til hende og spörger, hvad hun var så harmet over. Hun fortalte nu, hvad der var hændet hendes mand. Ja, det kunde han kurere straks, og så sprang hun hjem efter hendes mand og fortæller ham om den mand, der kunde kurere ham. Den gang han kom ud og så manden, kunde han jo kjende ham og var noget kjed af det, men han måtte heran, da konen ikke vilde lade ham have fred, og han kom da til at gjøre ham i stand. Det gjorde han, og dværgen kom sig, men siden tog han ikke op til mandens kone og klemte heller ikke manden tiere. Strandby.

931. A er opfødt i en gård her nede midt i *Andrup.* För Andrupgårdene blev frigårde, da havde de ager om ager, og hjorderne kunde tælle op på deres fingre, hvem agrene tilhørte. Så var der to höje, og imellem dem havde min fader hans ager. De brugte ikke den gang at behandle jorden som nu. De fællede för höst noget, de vilde have byg i til næste forår. Men det var galt at plove der, siden solen var nede, så kom dværgfolkene ud, og så kunde de ikke pove. Der boede i min faders gård en mand i gammel tid, de kaldte æ Lillekræns-mand, han kjørte et år för höst i hans ager, og han vilde gjærne trænge den til aften, men ageren var bred, og han var ræd, han kunde ikke trænge den, til solen gik ned. Da han havde fem omfer tilbage, da så han, at han ikke kunde blive færdig, for solen var lige ved jorden. Det var han kjed af, for han vilde alligevel gjærne have haft den plovet op. «Det går vel an at tage en omfer til,» tykte han. Men så kom bjærgmanden ud, da han var lige imellem höjene, og vilde kjøre ploven for ham. Han siger til bjærgmanden: «Gjen opo den gjæller,» det var en stærk

hest, der gik fra æ hånd (til höjre), men den var noget doven. «Er den hest stærk, for det den er gjeldet?» siger bjærgmanden. Det siger han ja til. «Har du selv gjeldet ham?» Ja, han havde da; men der löj han. «Kan a også blive stærk af det?» Ja, det troede Lillekræns-mand, men han vilde blive skidt nogle dage efter. «Vil du så ikke gilde mig.» Jo, og han forrettede det også. Bjærgmanden blev straks skidt og måtte til at gå ind i hans höj. Så kunde manden få hans omfer plovet op. Bjærgmandens kone kom ud med det ene par blodige bukser efter det andet og siger til ham: «Du skal få skam for det en anden gang!» Nok er det, bjærgmanden døde. Nu lavede bjærgkonen til börn, og det gjorde Lillekræns-mands kone også. De gjorde barsel på én tid lige för jul. Den gang de kjørte hjem med Lillekræns-mands kones jordemoder, så kjørte de om ad præsten og vilde have ham med at døbe barnet, for at det skulde ikke blive forbyt. Så var præsten syg, han var forkjølet, og det var ondt vejr; han kunde altså ikke komme med, men lovede at komme i god tid anden dags morgen at døbe barnet. Konen var ikke godt fornöjet med det, hun var vis på, bjærgkonen bar had til dem. Så skrev hun kors over alle dörene, men var endda ikke vis på, at det kunde ene hjælpe. Pigen skulde sidde ved vuggen og vugge uafladelig hver tagen (ɔ: hele tiden). Men ud på natten bliver hun sövnig og falder i sövn. Det bliver Ane vaer, og hun springer af sengen og vil selv passe på barnet. Men så får hun held til at dumse lige i fem minutter, og den gang hun vågnede, var barnet forbyt, hun havde fået så meget en grimme én, der brølte så meget forfærdelig. «Gud nåde mig, arme kone,» klagede hun sig, «hvad skal a gjøre?» Så taler hun til pigen, hun skulde komme skottere (hedetörv) i ovnen. «Men du skal komme tøøs så mange skottere i, som du plejer, og så tænde ild i skruen og lade mig vide, når den brænder allerstærkest.» Nå, så kommer pigen og siger: «Nu brænder det sådan, at ingen kan komme nær til ovnen.» Da snapper Ane barnet og render fram og kyler det midt ind i ovnen. Men aldrig snarere hun gjör det, så har hun bjærgkonen med hendes eget barn, og det sætter hun på bordet og springer ind i ovnen og snapper hendes eget. Anes barn rolte (græd) ikke så lidt, og da de skulde til at se til, så havde bjærgkonen knækket det ene ben på det, men så var der en klog kone i nabolaget, der rettede det. Præsten kom i dagningen og döbte barnet, og så var den fare overstanden.

Niels Ebbesen, Andrup.

55. I med bjærgfolk.

932. Der var 3, 4 tåbelige börn i *Bonderup*. Det ene plejede at gå hen ved siden af en höj, og der lå han med bukserne om hælene og skoggrinte. Det var bjærgfolkene, der kildrede ham. Nik. Christensen.

933. I *Lild* sogn på Hannæs findes *Hulsted* og *Hulbakke*. I Hulbakke er der dværgfolk. Manden i Hulsted havde gang til de dværge. Han gik derhen hver aften, og konen vidste ikke, hvor han blev af. Hun spurgte ham ofte ad, hvor han gik hen, men han gav hende en vendedask for det, og hun fik ingen besked. Så snakkede hun med karlen, om han ikke en aften vilde gå bag efter hendes mand og så siden fortælle hende, hvor han blev af. Næste aften skulde manden ud igjen, og karlen fulgte efter. Han så, hvordan manden forsvandt i höjen, og han tænkte, at han kunde følge bag efter, men han kunde ingen indgang finde. Han lagde sig da ovenpå höjen og hørte nu, hvorledes de sagde «skål» og «vær-så-god» der nede. Endelig var der én, der sagde: «Glem ikke at drikke Hulmand til.» Så vidste karlen, hvem hans husbond var, og så kunde han jo gå hjem og fortælle konen det. Nik. Christensen.

934. Afdøde aftægtsmand Jens Brusgård har fortalt, at han tit har haft troldtöj oppe bag på hesten, han red på. Hver aften, når han skulde ride hestene hjem, var det, ligesom disse knap og nap kunde slæbe sig af sted, så snart han kom til *Lundhöj*, men når han så endelig vandt ned til *Skåret* ved præstens toft, var det at høre på, som noget dumpede ned af hestene, og disse kunde så gå deres almindelige gang. Han vendte sig da gjærne om, og hver gang så han, at stien var helt sort af små puslinger, der knøg af sted op ad höjen til igjen. M. Møller.

935. Du har nok hørt sige af den kloge mand i Søtowde (*Søtofte, Merløse* herred). — Ja, det kan jeg nok vide, for han var jo beröjted (berömt) i hele Sjællands land. Da jeg havde det dårlige ben, og der ikke var nogen ting, der kunde hjælpe, hverken doktoren i Holbæk eller apotekeren i Ringsted, så var der nogen, der rådte, at vi skulde søge den kloge mand i Søtowde. Vor fa'r var jo så om at få lånt et kjøretöj hos den gamle sognefoged, og vi kom på gled. Kors dog iligevel, hvor han tog imod os! De sågde, at han drak, og det kunde godt ligne til

det og havde folk ikke i forvejen sagt os lidt om, hvordan han var, så tror jeg, den ækle stodder havde skræmmet livet af mig. «Her kommer de, når det er bag efter!» råbte han. «Hvorfor havde I ikke skoet ordenlig, inden I tog hjemme fra? Havde I set efter den sortes fjærner bagben, så havde I ikke haft nødig at lade smeden i Udstrup give hende en ny sko! Det sinkede en halv time. havde I taget en fodersæk og en mulepose med, havde I ikke behøvet at bede i Merløse kro!» Det var meget rigtig, hvad han sagde, vi havde også både fået skoet i Udstrup og bedet i Merløse, og hvor kunde han nu vide det? Han fortalte, hvordan min dårlighed var begyndt og al ting op og ud og sagde, at han nok kunde hjælpe mig, men at jeg var selv skyld i, at det vilde blive langvarigt, over det, at jeg ikke havde sögt ham lige straks, og hid for ded og for det andet, ja, det var farlig, så han kunde snakke. Det gale gik da noget hen for ham, og så gav han sig til at læse i en stor bog, og aldrig så snart havde han begyndt, för det var, ligesom jeg skulde möste (miste) mit liv, sådan tog smærterne på — og det havde han sagt mig i forvejen — og skrige turde jeg ikke, det havde han så hårdt forbødet mig, jeg kunde ellers godt haft det nødig. Da han var færdig med læsningen, gav han mig noget, jeg skulde tage ind, og noget at smöre med og sagde, at vi ikke skulde bryde os om noget, om vi også så noget på hjemvejen, for nu havde det ingen magt over os, det vilde han være mand for; og så skulde vi da på gled hjemad. Nogen ren tosse var han ikke, om også han drak, for de måtte bære mig til vognen, da vi tog hjemme fra, og nu kunde jeg stötte så meget på benet, at jeg kunde selv gå ud til vognen, da vi skulde derfra, når bare vor fa'r gav mig en hånd, så meget havde det hjulpet, og jeg kom mig siden i dagetal og havde ro, det havde jeg aldrig haft för, hverken nat eller dag. Der er jo langt til Søtowde fra vort, det var hen ad eftermiddagen, da vi kom der, og det havde begyndt at kvælde, da vi tog derfra, men månelyst var det, det tröstede vi os til. Der var ikke noget i vejen, förend vi kom næsten til Merløse, så hørte vi sådan et underligt bulder. «Hvad var dog det?» sagde jeg til vor fa'r, men han sagde ingen ting, for han havde, hvad han kunde bestille med bæsterne, der vel også havde hørt noget, sådan som de gik på töjet. Jeg så mig om, så stod der såmænd to kjællinger med en stor klædekiste og bredte deres linned ud på marken, de skulde vel blege det; det var ikke rigtige mennesker det. Hvor jeg dog

blev bange! Da jeg kom hjem, spurgte jeg vor fa'r, om han ikke havde set noget. Jo, det havde han nok, men han mente, det var bedst at tie med det.

Da der var gået nogen tid, tog vor fa'r til Søtowde for at lade den kloge mand vide, hvordan jeg havde det; men det havde han såmænd ikke behøvet, for den kloge kunde fortælle vor fa'r det meget bedre, end han kunde sige ham det; men han havde forlangt det, og så måtte vi jo. Han havde og har endnu en broder, som boer der. Og så fik han et kjøretöj fra *Kvarmløse,* og skomageren fra *Vester-Såby,* der vilde ned og snakke med den kloge, tog med tilligemed manden, der ejede kjøretöjet, så de var tre på vognen. I det de kom til dyssen på Merløse mark, da de skulde hjem, så siger han, der ejede kjøretöjet, til vor fa'r: «Se der!» og pegede der hen; han så også godt de samme kjællinger, som da jeg var med, de bredte linned ud til bleg på marken, men han sagde ikke noget til det, andet, end at han spurgte skomageren, der sad ene i den bageste agestol, om han kunde se noget; men han sad, ligesom han hverken kunde mule eller tygge dröv, og sagde aldrig et eneste ord. Med det samme blev vognen så tung, at hestene knap kunde slæbe den frem, men i stå gik den dog ikke. I den dur gik det lige til *Soderup;* så på én gang gik hestene rask frem, og der var ikke noget at mærke. Nu fik skomageren sit mæle igjen. «Aldrig skal skal jeg tage mere til Søtowde,» sagde han, «og nu kan jeg sige jer, hvorfor hestene drog så tungt: Vi har kjørt for en pølse fra Merløse og her til. Den lå under min agestol, og her gled den af; jeg var ikke menneske for at sige noget, så længe den lå der. Gud fri mig for sådant følgeskab mere!» Man kan nok begribe, at det ikke har været nogen rigtig pølse, men noget djævelskab, som de underjordiske havde givet en pølses lignelse.

Der var i sin tid en apoteker Wengel i Ringsted, der havde ord for at være meget klogere end alle læger. Det her meddelte antages at være passeret efter 1855. Flertallet af de nævnte mennesker levede endnu i 1888. Chr. Weiss, Tingerup.

936. I *Raklev* sogn er der to höje banker, *Fibjærg* og *Kvusen,* hvori der er bjærgfolk; ja, klogere folk er rigtig nok af den mening, at den ene stamme nu er uddød, og at den anden, uagtet den boer i begge bankerne, hensygner mer og mer. De har gjort mange småpudserier, og man har flere fortællinger om börneforbyttelser og har set dem luske om på steder, hvor börn nylig er fødte. Der herskede venlig forståelse mellem de to troldefamilier,

og man véd, at Fibjærgtrolden flere gange har besögt Kvusetrolden. Han gjorde det al tid agende, derfor lejede han sig en vogn, og det måtte gå af sted i rask trav. Til vederlag gav han vognens ejer en friseddel, der havde den egenskab, at ejeren deraf nok så tit kunde give den ud, den kom al tid tilbage, og således var han aldrig øde for en lumpen daler. Fibjærgtrolden holdt meget af at more sig, derfor indbød han slægt og venner til dands og lystighed. Ved sådanne lejligheder stod höjen på mange pæle af ild, og der inden for dandsede de eller legede tagfat, idet troldkvinderne løb frem og ud til alle sider, og troldene bag efter for at fange dem. Tillige drak de af guldskåler. Men alt det kunde kun ses af de folk, der var født ved midnatstide den 29de februar.

Den samme trold havde også lyst til at age på sine andre smårejser, men ikke til at betale derfor. De kjøreture gik da ud over de stakkels bønder og deres heste. Det var dog undertiden tvivlsomt, om det var trolden eller hans oldefader, Fanden, de kjørte med, og det var gjærne, når de havde været i et lystigt lag og ikke kunde se andet end nogle lysende punkter. Enkelte har dog været så modige, at de nöjere har undersögt sagen ved at stå af vognen og lade deres vand under den. Da måtte gjæsten give sig til kjende, siddende på vognhvirvelen i skikkelse af en gås eller et andet dyr. Ved Fibjærg forsvandt han umærkelig, og kom han på vognen der, havde man ham kun et lille stykke, men han var svær at trække, hvilket man bedst kunne skjönne, når han forsvandt. Stundom kom trolden som en lille uting, der vrimlede op over hamlen, hvilken den havde ondt ved at komme fra. Når han så endelig efter megen möje kom ind i vognen, gik det ud over kusken, der blev knuget og klemt i en ulidelig grad.

Vejen ved Fibjærg er endnu ikke aldeles ren, ti pusleriet kan endnu finde sted, men dets magt er betydelig svækket. V. Boye.

937. Simon i *Hestbæk* kjørte til Viborg med skattekorn, og det blev omtrent aften, inden han igjen kom fra byen. Da det nu var helt aften, og han kom ud i heden ad Skive til, kom en lille mand til ham og bad om at kjøre med. Simon spurgte, hvem han var, og hvor han var fra, og manden svarede: «Det er sært, du ikke kjender mig, jeg er din nærmeste nabo og boer i den lille rögel sydöst for din gård.» Nej, det naboskab vilde han ikke kjendes ved, og piskede på hestene, men på én

gang blev vognen så tung, at hestene svedte, og til sidst gik de i stå. Simon stod af og gik om foran dem for at se, hvad der var i vejen med töjet. Men da han nu så ind imellem hestene, så han den lille mand med hele sin familie sidde og kro sig bag i vognen. Nu var gode råd dyre, dog han vidste besked. Ganske sindig tog han et baghjul af og smed det i vognen. Nu kunde han kjøre, og det gik godt, til han kom i sin gård, da sank vognakselen.

En anden gang var han et lignende ærende i Viborg, og da hændtes der noget, som nok var værd at høre, men ikke hører herhen. Hans hund var fulgt med, og imens han var i byen, lagde den fire hvalpe, og enten han nu glemte den på hjemrejsen eller var ubarmhjærtig nok til at lade den blive, nok er det, den blev. Dog næste morgen, da han kom ud at skjære hakkelse, lå hunden der med alle hvalpene, og det var endda om vinteren, og vejen til Viborg var seks og en halv mil. P. Chr. Chr., Knebel.

938. Mester Lars i *Barmer* kjørte en gang fra *Valsted*. Da mødte han en lille dværg, som spurgte, om han måtte kjøre med. Da præsten godvillig svarede ja, kom han op, men da blev vognen så tung, at hestene næppe kunde trække den af stedet. Kusken udbrød da: «Ja, skal den dreng sidde på, så vil jeg stå af og gå.» Præsten fik ham til at slå sig til tåls den gang og én gang til, men da kusken klagede sig tredje gang, sagde præsten, at han skulde tage det fjærmer baghjul af o. s. v. Nik. Chr.

939. Ude i *Ruderskoven*, *Birkerød*, er en höj banke, som hedder *Manglebjærg* (Maglebjærg?), og der er en stor og ældgammel trold, som kaldes Manglebjærgsgubben, og han forhekser folk, så når man går der forbi om aftenen, er man vis på, at man farer vild, og kan hverken komme frem eller tilbage. Der går kun en sti der forbi. F. L. Grundtvig.

940. En gårdmand fra *Trunderup* og så én til kom en gang klokken 12 om natten kjørende nede i landet, og som de så var lige ved at kjøre ind i en by, så de en lille grå én, omtrent ligesom en nisse, komme gående midt ud ad vejen. De snakkede noget om at kjøre af vejen for ham, men så mente de igjen at ville blive i sporet, det havde de da ret til. Men i samme öjeblik blev den ene hest flyttet over stangen, således, at de begge stod ved én side. P. Jensen, Kværndrup.

941. Ved vejen mellem kirkebyen *Førslev* (også kaldet Øde-Førslev) og *Eskildstrup mølle* er *Manglehöj*. Den er meget langstrakt i öst-vestlig retning, og der er en

hel del spidse, temmelig store kampesten rejste rundt om dens fod — ja, nu er der ikke så mange, som der var for en del år tilbage, men de få, der er, får vel lov at stå, da den hører til de fredede höje. I denne höj boede indtil for ikke mange år siden troldtöj. I begyndelsen af dette hundredår var der på den gård, på hvis mark Manglehöj ligger, en kone, der altid ofrede til de underjordiske. I forrige tider var det meget i brug at kjærne om aftenen, for så kunde karl, dreng og husmand, ja, stundom vor fa'r med, hjælpe til. Når de så havde kjærnet der på gården, skulde det aldrig fejle, at konen fyldte en lille krukke med kjærnemælk og satte den hen på höjen, der kun er et par hundrede alen fra gården. Hun lod aldrig nogen se, hvad hun gjorde — og når hun næste morgen hentede krukken, var mælken nok så pænt taget. Det gav nu al tid god lykke, når man var god mod höjfolkene.

Det er vel en 30 år siden, at en bonde med sin familie en gang ved midnatstid kjørte forbi Manglehöj, han havde været i besøg hos en slægtning, og de sad og talte om dit og dat; men da de var midt ud for höjen, var det akkurat, som om noget vilde trække mandens lille pige, et 6, 7 års barn, ned af vognen. Hun sad bag i hos bedstefaderen, som holdt godt fast på hende, men han måtte rigtig også passe på, for ellers var hun bleven draget ned af vognen. Der var ingen ting at se, men at det var troldtöjet, der havde været der, det var da alle så fuldt overbeviste om. Henrik Pedersen, Maribo amtstue.

942. På *Åbjærg mark* i *Vedersø* ligger en kjæmpehöj, der hedder *Ammeshöj*, og om den fortæller sagnet, at en mand, der boede tæt ved höjen, da han en aftenstund gik der forbi, så en hel mængde smådrenge komme ud af höjen og dandse der udenfor. Manden blev stående og så på dem, men så slog de kreds om ham, og han kunde ikke komme ud af kredsen, men de gjorde ham ellers ingen ting. Hen imod morgenstunden forsvandt de i höjen igjen, og så slap manden. Maren Bonde.

943. Konen i *Bakkerup* fortæller, at hun har tjent i gårde med en karl, der, da han som dreng en aften løb med de andre börn og skred på isen, ikke vilde hjem. Forældrene vilde fange ham, da de ikke kunde lokke ham, men al tid smuttede han fra dem, og de måtte til sidst hente flere folk og fange ham med liner, så de snærede ham deri, men han var rent tosset, da han kom hjem. I stuen kunde han se mange folk, som ingen andre kunde se, der

iblandt en gammel mand, som stod ved kakkelovnen og skar smörrebrød og lagde kjød på og gav ham, og de andre kunde høre, han spiste, men ikke se det. Han forsikrer endnu, at det var rigtig mad, han fik, at der kom nogen til ham på isen, som han vilde blive hos, og at han tror, det var dem, som kaldes ellefolk. Drengen var født i *Rustrup*, og det hjalp først med ham, da han blev döbt i *Nörre-Jærnlöse kirke*. Siden har han ikke fejlet noget. N. J.

944. For mange år siden gav en dreng fra *Ry* sig i bekjendtskab med bjærgfolkene i *Galgehöj* öst for byen, men han blev også sådan til sidst, at det var ham umuligt at være fra dem, sådan havde de forgjort ham. Th. Jensen.

945. En kone i *Smidstrup* på Øen har fortalt, at mens hun var ung og tjente, gik hun en dag ud at malke, og da hun gik hjem, kom hun forbi en stor ellemose, hvor der stod en mand og vinkede ad hende. Han havde nogle sølvskeer i hånden, som han tilbød hende, om hun vilde følge ham til dands om aftenen. Men *Edel* løb forbi ham og kom så hen til en anden mand, som viste hende en sølvkjæde og sagde til hende, at den skulde hun få, om hun vilde følge ham til dands den aften. Også ham løb hun forbi og kom så til en mand, som stod med to dejlige skospænder af sølv, og dem skulde hun få, om hun vilde følge med ham til dands om aftenen. Han blev ved at bede, til hun endelig lovede at komme, når hun havde været hjemme med mælken. Da hun kom hjem, sagde hun: «Jeg må skynde mig ud, for jeg skal dandse i törvemosen!» og dermed løb hun, så fire mand til hest, som blev sendt efter hende, næppe kunde nå hende. Men endelig fik de hende dog fat, og Edel blev nu tosset i hovedet i mange dage og talte kun om, at hun skulde ud i törvemosen at dandse. Fr. C.

946. *Rasmushöj* på *Sønderup mark* var beboet af trolde. En dreng fra byen gik en dag der ude og vogtede. Da kom én af troldene og bad, om han måtte drikke af hans flaske. Det fik han også lov til, men så begyndte han at overhænge drengen for at tjene sig, og den arme dreng lovede da for at slippe, at han vilde møde der ude aftenen efter. Næste aften sad han ved bordet og spiste just på samme tid, som han skulde møde. Pludselig sprang han op og råbte: «Nu kommer jeg!» Karlen tog da fat i ham og holdt ham. Men drengen blev syg og var siden ikke rigtig klog. Chr. R.

947. Ane Mogensdatter, der var opfødt i *Gylling skov*, fortalte, at hendes oldemoder en gang som lille pige skulde gå et ærende til en nabogård, og da kom der en bitte kone til hende, og det var naturligvis en dværgkone. Hun vilde liste hende med sig, men pigen holdt sig fast ved et gjærde, og det kunde bjærgkonen ikke rykke hende fra. Endelig slap hun fra konen og kom hjem. Pastor Møller, Gylling.

948. Nu skal a fortælle noget om mig selv, og det er sandt, for det har a oplevet. Det var en aften sådan i den tidligste mørkning, og a kunde godt se, da gik a om bag huset — det var på *Fårup mark* — og da kom der en sort mand som på en alens höjde og rækkede efter mig. A rendte så stærkt, som a kunde, men a kunde ikke komme ind i stuen til min moder, for der var sådan to halvdöre, og den ene var haspet inden på, den kunde a ikke i en hast få af. Så rendte a hen ad laden, den dör var med en hvirvel udvendig, og den kunde a få op. Det første a var der inde, så a ham ikke mere. Så gik a der ud fra og ind i stuen til min moder og sagde til hende: «I har så tit snakket om en bussemand, men nu har a sét én.» Så vilde hun have at vide, hvordan han så ud, men a vidste ikke andet, end at den var sort. Der var en fremmed mand inde ved min moder, og så siger han: «Det har så mænd været en bjærgmand, der vilde have taget pigen, men ved hnn nu kom under tag, så havde han ingen magt til at tage hende.»
Mette Marie Eriksdatter, Jelling.

949. En gang gik en kone norden *Melstedgården* tæt ved, hvor Undentagshuset nu står, og plukkede aks på stubben. Hun havde sin lille pige med, som stod og plukkede engelbær af en tjörn. Med ét løb barnet hen til moderen og spurgte: «Må jeg gå ned til folkene der nede? de lukkede netop op for mig.» — «Hvor nede?» spurgte moderen. «Dér nede,» svarede barnet, «de har så megen god mad, den får jeg også af.» — «Nej,» sagde moderen. Barnet vilde alligevel af sted, og moderen måtte formelig bruge magt for at få det til at blive. G. J.

950. Der er en gård her, der kaldes *Stavsgård*, og der var bjærgfolk i höjen ved siden af, der kaldes *Stavsbjærg*. De havde en sön, der hed Morten, a kjendte ham nu godt, og han blev noget sær, mens han var barn, og det var han blevet af at ligge oppe ved bjærget. Forældrene troede, at bjærgfolkene havde haft fat i ham og

gjort ham tosset. Han kom sig dog senere og fik gården efter hans fader. Jens Ravnkilde, Haverslev.

951. Der var en mand i *Hårup*, der hed Povl Holk, han havde en sön, der hed Sören, sådan på en 6 år. Han var en dag ude i marken og kom til en höj, som han gik op på, og så kom han der til 3 bitte smådrenge, de havde sådan nogle pæne kjæppe, og der kunde de skrue knapperne af og drikke af dem, og drengen drak også af dem. Han har selv fortalt mig det og forsikrede, at det var sandt. Da han ikke kom hjem om aftenen, var forældrene ude at lede om ham, men kunde ikke finde ham. Så om anden dagen fandt de ham ude på höjen og tog ham med dem hjem, men han vilde ikke godvillig med, han sparkede og gjorde alle de kunster, han kunde. Lige så snart de slap ham, eller han kom uden for huset, strøg han af ud til höjen. Det varede omtrent et fjerdingårstid, inden han kom rigtig til bevidsthed. De havde bud efter præsten og gjorde mange kunster med ham. Han sagde, at han havde det så godt der ude ved bjærgfolkene, og han lod, han havde været inde i höjen ved dem, men han kunde ikke rigtig samle det sammen og fortælle om det, for han var kun seks år, men at han havde drukket af kjæppene, kunde han godt huske. Jörgen Rasmussen Bak, Tulstrup.

952. Ved den del af Skalkendrup, som hedder *Skidtkilde*, ligger to höje bjærge, som kaldes *Skalkebjærgene*. Her boede i gamle dage bjærgfolk. Man kunde høre dem arbejde der inde, rasle med penge, smække med kistelåg o. s. v. Indgangen til bjærgene var i dalen mellem dem, og der skulde man vogte sig for at komme ned, ti hørte man blot bjærgfolkenes sang, så var man straks bjærgtagen, og kom aldrig hjem mere, eller hvis man kom hjem, var vedkommende dog tungsindig for hele livet. Et stykke fra Skalkebjærgene ligger *Töjsehöjene*, tre höje, der danner en trefod. Den midterste af dem var bjærgfolkenes festplads, der dandsede troldene, mens höjen stod på fire gloende pæle. Folk der på egnen var meget bange for, at deres börn skulde komme i nærheden af bjærgene. I en gård i Skidtkilde havde de en dreng, som var syv år gammel uden at nogen havde hørt ham tale, og man var vis på, han havde været inde hos bjærgfolkene. En dag fandt han en höne ude i humlehaven, og han sagde da: «Går du her, din lille sorte mær, vi har ledt efter dig så længe!» Hans moder hørte tilfældigt disse ord, og fra den tid af kunde han snakke.

Senere i tiden har ungdommen fra Skalkendrup og de omliggende byer samlet sig st. Hans-aften ved Töjsehöjene og dandset om den midterste — troldenes festplads — med blus på höje stænger. Om det er for at efterligne, håne eller skræmme troldene, véd man nu ikke. P. Jensen, Kværndrup.

953. Her vesten for byen er *Sohöj*. Et kvindfolk herfra gik af og til derud, og gik og blev helt ude af sig selv og kort sagt helt vankundig. Da a tjente der i den gård, på hvis mark höjen ligger, og gik og flyttede til sengs om aftenen, da hørte a mange, mange dejlige gange, te det gav ét skatorn efter det andet i bakkerne derude. Det er nu ingen fabel. Siden har a færdtes meget både i bjærge og dale og har ikke hørt noget, men den gang skal a love for, a hørte noget. Vi troede jo, det var bjærgfolkene, der slog deres kister i låse.
Peder Simonsen, Sønderbeg.

954. Peder Skole, der boede i *Bjærggård* i *Gjellerup*, han snedkrede i præstegården. Så var det en aften, han gik hjem, da kom han i selskab tæt ved æ Busk. De var så små og så mange, og han kunde ikke komme fra dem, men de gjorde ham ingen onde. Så siger han: «Lad mig slippe ind til min kone, så skal a komme ud til jer igjen.» Så var han fri og kom ind. Lidt efter vilde han ud igjen og blev helt balstyrig, da hun vilde holde ham tilbage, og hun måtte have bud efter mænd, der kunde holde ham, og de passede så på ham den nat. Anden dagen fik de præsten til ham, og Peder fik da sådan rolighed, at han kunde ligge ene om natten, men det varede dog en vending, inden han kunde komme ned til præstegården igjen at snedkre. Min moder talte siden med ham, og han sagde, at han tykte, det var ham umulig andet, end at han skulde ud til dem. De løb omkring ham og pulrede ved ham, han kunde ikke sige, de snakkede, men der var lige godt lyd ved dem. Siden den tid var han noget aparte.
Sören Jörgensen, Engesvang.

955. Det var i den tid, der var bjærgmandsfolk, da var der en ung pige, som gik op på en höj ved *Bække* og fandt behag i at sidde der oppe. En dag faldt hun i sövn der, og da hun vågnede, stod bjærgmanden oppe ved hende og spurgte, om hun havde lyst til at komme ind og se, hvordan han havde det. Ja, det vilde hun jo gjærne. Höjen lukkede sig op, og de kom ind. Hun havde hørt, at bjærgmændene skulde være så rige, og så tænkte hun, at der måtte være kostbarheder, men der

var blot kul. Hun så også hans kone og börn. Han spurgte så, om hun havde lyst til at få et minde med hjem. Ja, det vilde hun gjærne have og fik et forklæde fuldt af hövlspåner. Da hun kom uden for höjen, sagde hun til sig selv: «Havde han ikke andet at give mig, så måtte han såmænd helst have beholdt dem.» Hun smed da spånerne og kom hjem. Men der var en enkelt spån bleven hængende, og den var bleven til guld. Hun løb nu tilbage og så efter, men fandt ikke noget. L. Hansen, Fælsted.

956. Når hyrderne vogtede deres kreaturer der ude ved *Kylbjærg* lige her öst for vor gård, så gik der nogle bitte börn ved dem, og der fik bjærgfolkene i Kylbjærg en bitte pige ind til dem og vilde give hende nogen mad. Men hun vilde ikke spise ved dem. Det var en gammel tro, at når nogen spiste ved dem, så kunde de beholde dem. Så kunde de altså ikke beholde hende, og hun kom da hjem igjen og klagede sig over, at hun havde været der ude. Hun skulde jo alligevel ud med hövderne, men så holdt folkene dog öje med hende. De så da, at bjærgfolkene kom ud med deres heste og vandede dem ved den sig, der hedder *Fårkjær*, og hestene havde guldsko, de glimrede under födderne af dem. Det var ved en sjælden hændelse, de der fik dem at se, ellers så de dem aldrig siden.

Nogle folk, der en morgen tidlig för dag gik til hove på *Ullerup*, så to bitte små drenge komme løbende fra *Fårkjær* og hen på et dige, der gik langs *Nanderup* og ned til noget, de kalder *æ Hæjst*, det er et led for hovmarken. De løb forbi det og helt ned til *Helvigs vadested*, hvor de blev henne. De havde bitte røde luer med topper på hovedet. Johanne Jensdatter, Bjærgby.

957. Der kom nogle ellefolk til rend efter en kone i *Atrup*, der var höjfrugtsommelig, og vilde have fanget hende. Men så rendte hun sni over renene, og dem kunde de ikke komme over, så gik de i kold. På den måde klarede hun sig, men hun måtte også smide træskoene.
Niels Hansen Væver, Torslev.

958. Öst for *Kværndrup* by ligger en banke på præstegårdens mark, tilplantet med gran, hvori der för har været trolde. Det var en gang for mange år siden, at nogle karle, som passede alle byens får, havde drevet disse sammen ved denne banke, og derpå lavet sig en ild at ligge ved om natten. Men inden de ser dem til, var der kommen en trold ud af banken og havde sat sig

foran ilden, den trolde ellers ikke kan lide. Nu var der én af karlene, som tog en brand ud af ilden og kastede hen mellem benene på trolden, som straks tog flugten og ikke lod sig se mere. Siden har der ikke været set trolde der. Banken fik derefter navn af *K.... bjærg*, hvilket senere er forandret til *Tingestbjærg*, der vel i folkemunde er ensbetydende med det første navn, men synes mindre grovt i klangen. Naveforandringen skyldes provst Lassen i Kværndrup, siger man, han fandt det egentlige navn anstødeligt og foreslog det andet.

(Sml. afdl. II, ellefolk.) P. Jensen, Kværndrup.

959. *Svend Felding* han var født på *Åkjær* og blev bosiddende der som mand, og han var så snild i bygning, så ellefolkene fik lyst til ham. En aften sildig, som han red hjem, da kommer der to ellepiger hen til ham, og den ene sang for ham, og den anden bød ham drikke af et bæger. Så siger hun til ham, at nu måtte han ønske sig et ønske, og nærenstid han så vilde tömme bægeret, skulde det gå i opfyldelse. Så ønskede han, te han måtte få tolv karles styrke, og så tog han bægeret og smed drikken bag over sig, men hvor det faldt på bæstet, der sved det hår og det hele af. Så red han tvært over et fald plovjord, der kunde ellefolkene ikke følge ham. På den måde slap han fra dem. Men ellefolkene narrede ham lige godt, for der var den ulæmpe ved det, at han havde glemt at tage det fra med spisen. Da han nu havde fået tolv karles styrke, skulde han også have tolv karles mad. Den dovregryde, han fik hans mad i, har været på Åkjær og haft navnet Svend Feldings dovregryde.

Peder Johansen, Mos sø.

960. *Svend Felding* opholdt sig på *Sjelle Skovgård* og rejste imellem den og *Åkjær*. Så kom han forbi en höj ved nattetid, og den stod på en pille, og bjærgfolkene dandste runden om den, og de havde sat deres sølv ud. Så red han til og tog det og red med det, men de rendte efter ham. Han red så ind på en rugager, og der kunde de ikke komme efter ham. Så tiggede de, om han vilde da ikke give dem deres sølv igjen, så skulde han få, hvad han forlangede. Så forlangte han at få tolv karles styrke. Det lovede de ham også, men så måtte han ingen sige, hvordan han havde fået den, for så skulde han have at spise lige så meget som tolv karle. Da han nu blev så stærk, vilde herremanden på Åkjær friste ham til at sige, hvordan han havde fået det, og så sagde han: «Ja, dersom du vil føde mig, så længe a lever, så skal a også

fortælle det.» Nu måtte herremanden føde ham siden, og der blev dannet en gryde, hvori de kunde koge til tolv karle. Den kaldtes Svend Feldings dovregryde og har været på Åkjær indtil for kort siden. Lavst Sommer, Tåning.

961. *Svend Felding* skal have beboet *Åkjær*, men var skriverdreng fra førsten af. Der var en ellekjælling i et morads, og en trold i en banke inde i skoven ved siden åpå. De to var kommen i trætte, og så kom ellekjællingen til Svend en aften, han gik uden for, og bad ham hjælpe hende at fælde trolden. Så flyede hun ham et sværd, men det var for tungt, og så gav hun ham en flaske med dråber i, som han skulde drikke af. Første gang han drak, kunde han aldrig rokke det, anden gang kunde han flytte det noget, og tredje gang kunde han svinge det. Så fældede han også trolden og slog ham ihjel. Men hun forbød ham at snakke om det eller vise nogen hans kræfter, han skulde være som et almindeligt menneske; og så såre han gjorde det, skulde han spise lige så meget som tolv. En aften havde en ko kjælvet, og så havde de taget kalven og sat over i en bøvl ved siden på koen, og den stod sådan og vrælld efter kalven. Så siger nogne til ham: «Tag den kalv og smid over til koen.» — «Ja,» siger han, «så kunde en lige så godt tage koen og smide over til kalven, det er vel ligedan.» — «Ja, tykkes du det,» siger de, «så kan du jo gjøre det, sådan skriverdreng kan nok gjøre det.» Så var hans styrke oppet (opdaget), men så spiste han for tolv. Der fortælles, at han kom til at eje Åkjær siden. Der er en stor gryde i bryggerset, der skal have været hans dovregryde, og den kunde han alene spise af, når den var fuld. Der er en bæk der inde, de kalder det lette vand, det har sit udspring i skoveu, og der skal han have vandet hans hest. Der står en stor bøg lidt fra, og der bandt han den ved, og han havde en ring slået i bøgen til bindering. Bøgen er der endnu, og der er et hul ind i den. Når én skraber der ind, kan én fornemme, te der er et hul der inde. Hans sværd er sådan, te èn almindelig karl kan næppe flytte det fra det ene hjörne af stuen til det andet. Det opbevares endnu.
Niels Pedersen, Gjedved.

962. *Svend Feldings træ*, som han havde bundet sin hest ved, det stod nede ved *Bilsbæk*, men blev hugget om forrige efterår, der var mange jærnringe ind i det. Svend boede i et hus tæt ved bækken. Sören Kusk sagde, at vandet i den bæk er det letteste i verden. Pastor Møller, Gylling.

963. *Svend Felding* bandt altid sin hest ved det piletræ, der står et bøsseskud vest for *Åkjærgård* ved overgangen over bækken, når han skulde ned og vande den. Hans gryde står endnu i bryggerset på gården. Vejen mellem *Falling* og Åkjærgård er brolagt. Den kaldes Svend Feldings vej, fordi han har kjørt så meget på den.

Jörgen Hansen, Amerika.

964. *Svend Felding* var brevdreng fra *Århus* og til *Åkjær,* og der var på hans vej flere höje med trolde i. Der var én af dem, de kaldte den sorte tyr, og én, de kaldte den røde tyr. De to trolde lå bestandig i spektakel med hverandre. Den sorte tyr var Svend Felding gode venner med, men den røde tyr var altid efter ham. Så flyede den sorte tyr ham en stor jærnstav, han skulde have at værge sig med, men så kunde han jo ikke løfte den naturligvis; den var for svær. Men så siger han til ham, at han måtte ønske tre ting, og det skulde blive ham tilstedt. Så ønskede han tolv karles styrke og fruentimmernes venskab, og at han endda ikke kunde spise mere end én mand. Nu kunde han jo magte kjæppen, og så gik han i sikkerhed til Århus, men der var endnu ingen, der vidste, at han var så stærk, som han var. Så var det en gang, at en ko skulde til at få kalv, og de skulde til at trække kalven fra den. Han tykte da, at det var synd at trække den fra koen, så tog han koen og slæbte fra kalven. Nu kunde de se, han var uhyre stærk. Det var en anden gang, han blev uklar med en malkepige, og hende smed han op på et hus. Så fik herren på Åkjær det jo at vide, at han var så stærk, og fruen vilde have at vide af ham, hvordan han var bleven det. Det turde han ikke sige hende, men hun blev ved at pine ham, og han måtte da endelig fortælle hende det. Han sagde rigtig nok i førstningen, at det kunde han ikke, for så sultede han ihjel. Så vilde hun jo spörge ham nærmere ud om det, og da sagde han, at hvis han åbenbarede det, skulde han spise for tolv, og så mente han ikke, han kunde få føden. Ja, føden skulde han få på gården, så længe han levede, det skulde hun love og holde ham. Så sagde han det, og hans dovregryde og sværd er på Åkjær endnu. De øste maden op til ham i en sten, som han spiste af, den var udhulet som et fad, og den skal også være der. Der har været store jærnringe om en bøg nede i skoven, som han har haft at binde hans hest ved. Men det er nu groet ud om ringene. Adrian, som er inde fra Hads herred, han har fortalt, at han har set alle de anstalter.

Jens Bæk og Mikkel Hansen, Lille-Tåning.

965. Der tjente en karl på *Lyngballegård*, som hed *Svend Felding*. Han var en dag ridende hen med et brev, og da han om aftenen red hjem ad, kom han forbi *Borum-Æœshöj*. Den stod på pæle, og de dandste der inde, og der var så lyst, at han kunde se alting. Så kom der et fruentimmer ud til ham med et guldbæger, han skulde drikke af, men i steden for at drikke smed han det over skulderen og ned på hestens ryg . . . . Så red han, og kvindfolket fulgte med. Han red på en plovet ager, og så råbte hun: «Rid på det håre, ikke på det båre.» Da han kom et stykke ned, siger han, at dersom hun vilde give ham ti karles styrke, vilde han give hende bægeret. Det vilde hun også. Da var der en stor sten, der satte han sig af og vilde løfte på den. Men han kunde ikke rokke den af stedet. Han prøvede igjen og blev ved så længe, til han kunde løfte den op i et par stive arme. Så mente han, han var stærk nok, og hun fik bægeret igjen. Men nu havde han glemt at tale af med hende, at han vilde ikke spise mere end én karls føde, og nu kunde han spise lige så meget som ti. De måtte have en stor gryde til ham, og den har de kaldt Svend Feldings dovregryde. Den blev der i mange år, men da gården brændte, kom den nok hen. Hans Nielsen Smed, Skjörring.

966. En bondekarl kom til to bjærgmænd, der sloges, og han kunde jo ikke hjælpe dem begge. Den ene lovede at ville give ham tolv karles styrke, og den anden lovede ham mange penge. Han vilde så helst have styrken, og da præsten i det samme kom kjørende, sagde han, at det kunde han godt gå ind på. Men så måtte han ikke sige det til nogen, ellers skulde han også have tolv karles kost. Så overvandt de den anden bjærgmand, og præsten hjalp til og nedmandede ham ved *Vedslet bro*, hvor der altid i gammel tid har været meget spøgeri. Siden kom karlen til at tjene på *Åkjær*, og alle undredes over hans styrke, for de havde kjendt ham för og vidste, at han forhen var en almindelig klejn fyr. De fristede ham meget til at sige dem, hvordan det forholdt sig, og han svarede stadig, at hvis han sagde det, var han ulykkelig. Endelig måtte han fortælle det, men så blev han så tidig (ɔ: spiste så meget), at de måtte mure en grubekjedel op til ham at koge hans mad i. Den kaldtes *Svend Feldings* dovregryde og var på Åkjær i mange år. Ane Hansdatter, Torrild.

967. A har set *Svend Feldings* dovregryde på *Lyngballegård*. De havde den til kakkelovn, og den kunde tage en snes stykker favntræ. Thomas Søgård, Katrup.

968. Der var en gang en mand i *Hads herred*, til ham kom en dag en bjærgmand og bad ham om at følge med sig hjem. Det vilde manden godt. Da de kom til höjen, lukkede bjærgmanden op, og de kom ind i en lang gang, der nåede ind til hans bolig. «Her boer jeg,» sagde han, men snart vil der komme tolv mand ind og slå mig ihjel, så hvis du vil hjælpe mig, vil jeg være dig meget godt skyldig.» Ja, det vilde han da så godt. «Der i denne krog står et sværd, kan du magte det?» Nej, det kunde han ikke. «Kom så hen og drik af den flaske, så kan du nok.» Han drak et godt drag, og nu var sværdet ikke nær så tungt. Han fik en slurk til, og nu var det helt let. «Kom og drik en gang til,» sagde bjærgmanden, og da han havde gjort det, kunde han svinge sværdet som ingen ting. Lige i det samme kom der tolv mand ind til dem med dragen klinge og råbte til bjærgmanden: «Nu skal du dø!» Straks begyndte kampen på liv og død; men manden, der havde drukket af flasken, slog dem ned som fluer, og snart lå de alle tolv så døde som sild. «Det var godt,» sagde bjærgmånden, «kom nu og drik en gang mere af flasken.» — «Nej,» sagde manden, «det vil jeg ikke,» for han vidste, at bjærgmanden vilde tage styrken fra ham igjen, og slås med ham turde bjærgmanden nu heller ikke, da han ikke var nær så stærk. Da bjærgmanden skjönnede, at han ikke vilde drikke, sagde han: «Det gjör heller ingen ting, for når du ingen siger det til, er der ingen fare, du har tolv mands styrke, og den kan du da beholde, men så snart du åbenbarer det for nogen, skal du komme til at spise for tolv mand.» Dermed gik manden hjem. En dag kom han ind i en herregård der i nærheden, og der kom tyren efter ham. Han tog den imidlertid i hornene og smed den op på møddingen som ingen ting. Det stod herremanden og så på, og da manden kom ind, spurgte han ham ad, hvordan han havde fået sådan en styrke. Det vilde han ikke sige, undtagen han vilde gå ind på at give ham kosten, så længe han levede. Det lovede herremanden, og så fortalte han ham hele historien. En dag kom han om ved tolv mand i en törvemose, der stod og rykkede i en gammel træstamme, som lå dem i vejen. Svend så, hvordan de stod og asnede på den. «Den vil jeg godt tage af vejen,» sagde han, og så gik han lige til og drejede den til en anden side, han hed for resten *Svend Fælling* den samme mand. Herremanden måtte have en gryde til ham, der kunde tage tolv gange så meget som til én mand. Samme gryde er

til endnu, en gårdmand der i egnen bruger den til grubekjedel. Sören Hansen, Skjold.

969. *Svend Feldings davregryde* er kommen fra Åkjær til *Dybvad*, en gård, som hører under Åkjær, og der er den bleven muret ind til grubekjedel. Jörgen Sörensen, Båtrup.

970. En pige gik en gang fra *Linde* til *Jennum*. Da hørte hun, at der fra en höj, hvorpå en mand stod, blev råbt til hende: «Maren, vil du ha' mig?» Uden at tænke videre over det sagde hun: «Ja.» Om aftenen, da hun var kommen hjem, og det var blevet ved sengetid, blev der sådan en gruelig alarm omkring huset, det bankede og skrabede på vinduer og döre, og der blev kaldt på Maren. Pigen blev fra den tid underlig i hovedet, familien holdt hende inde, men stöjen gjentog sig hver aften. Lidt hjalp det jo, da en karl en aften tog en sølvknap og lagde i sin bøsse og skød langs med den sidevæg, hvor den værste alarm var, men det blev dog ved at stöje og råbe omkring huset, indtil de lod Maren gå frit ud, når hun vilde, uden at spörge hende, hvor hun gik hen. Hun var søster til en nulevende mands bedstemoder. Sofie Lund, Stövring.

971. Der var en gang en gammel pige, de kaldte An Ovster (Ovesdatter), hun satte sig oppe vesten for *Sønderlem* by, og der faldt hun i dumsen. Så var der én, der sagde: «Ann, Ann, An' Ovster.» Hun fortalte os det bag efter der nede i byen. «A tyt Fan uløk,» sagde hun, «te det kund *et* vær ajer end di smo bitte nåwer mæ æ røø luer *o*.» Hans Kirks kone, Rödding.

972. Lavst Hyldgårds datter tjente i *Ellidshöj* præstegård. Så var hendes moder henne at besøge hende en dag, og da hun så skulde hjem igjen om aftenen, havde hendes mand lovet at gå imod hende, for det var slemt mørkt. Da han så kom til *Sønder-Katvadshöj*, der blev slöjfet, den gang chausseen blev anlagt, da hørte han én, der råbte lige så himmelhöjt: «Nu kommer hun!» og det var jo én af bjærgfolkene, der sagde det. I det samme kom konen også. En kone i Stövring.

973. I den nederste gård i *Linå* var der en pige, som blev taget af bjærgfolkene, og hun kom aldrig tilbage mere. Denne pige havde en søster, som også nær var bleven bjærgtagen. Hun skulde en aften gå til *Skjellerup* med fon (ɔ: gaver af fødevarer i anledning af bryllup, bar-

sel o. s. v.), for der skulde være bryllup i den by. Men da hun så kom midt vejs, omtrent dér, hvor *Linå mølle* nu ligger, forekom det hende, at der var én, som gik bag ved i hendes trin. Hun tænkte først, at det nok var karlen i gården, hvor hun var fra, men da hun vilde se sig tilbage, fik hun öje på en bitte mand, der stod bag ved hende. Han spurgte, om hun ikke vilde med hen til en höj der tæt ved, for der var gilde. Pigen kunde nu også se höjen stå på fire gloende pæle, og der lød en musik så dejlig der inde, som hun aldrig för havde hørt. Men skjöndt bjærgmanden blev længe ved med pigen, kunde han dog ikke overtale hende, så hun kom godt og vel til Skjellerup med hendes fon. S. P. Jensen, Vole.

56. Udöbte börn efterstræbes af bjærgfolk.

974. Forhen var man jo meget bange for at få nyfødte börn forbyttede af bjærgfolkene, og er det så for resten endnu på sine steder. For at værge sig mod denne ulykke brændte man lys hver nat i barselstuen, indtil barnet blev kristnet, hvilket i reglen skete meget snart efter födselen. Hos en gammel skovfoged i *Brænderup vænge*, under Glorup gods, kunde det i slutningen af forrige århundrede snart have gået galt med det. Lyset var nemlig gået ud en nat, da de havde en nyfødt, og der kom da noget og satte sig på moderens ene lår, så hun slet ikke kunde røre sig af stedet, og da hun nu var bange for, at der skulde ske noget slemt, så tog hun til at sparke manden med det ben, hun havde fri, til hun omsider fik ham vækket, og han måtte da straks op at tænde lys. Siden efter måtte de bedre passe på, at der brændte lys natten igjennem. De to første nætter efter dette var der noget uden for vinduerne, der ligesom blev ved at springe op og ned, uden at man vidste, hvad det var, eller at der skete noget andet. P. Jensen, Kværndrup.

975. I et barselhus, da al ting var overstået, lagde jordemoderen sig ved barselkonen, som lå med hendes nyfødte barn i hendes arme, og de andre koner satte sig på en anden seng. De faldt alle sammen snart i sövn, ti de havde våget længe; men barselkonen, som formodentlig ikke sov hårdt, vågner ved nogen forlen (ɔ: puslen), som

hun fornam hos sig, og ser til hendes store forfærdelse, at hendes barn er borte. Idet hun ser sig om, får hun öje på ellekonen, der sidder med hendes barn på dörtærskelen og er i færd med at hviste (kaste) hendes ben over; ti formedelst deres korte ben kunde de ikke på anden måde komme over nogen dörtærskel. Da gav barselkonen et stort skrig og råbte med höj röst: «Det skal Jesus forbyde dig!» Da slap ellekonen barnet og forsvandt. Barselkonen sprang da op af sengen for at få hendes barn igjen, og jordemoderen og de andre koner blev så forskrækkede, at de næsten ikke vidste, hvad de greb til. Faderen tøvede ikke med at få præsten hentet og barnet döbt.

Lars Dybdahl.

976. Min moder fortalte, at her henne öster på var der en kone, der havde gjort barsel, og så skulde manden blive siddende oppe og passe på, fordi det ikke var döbt, og de frygtede jo for bjærgfolkene. Så mærkede konen nok, at han var falden i slum, men hun sov ikke. Da giver det et smæk ved dören, og så kommer der et stort garnnogle trillende hen ad gulvet og ned til vuggen. Der bliver da sådan en blå tåge, og så sluktes lyset. Konen rækker da over og snapper barnet og tager det over i sengen til sig. Hun talte ikke noget om det til manden. Et stød efter vågnede han, og da listede han af ud, for han vidste jo, at det var galt, at han sådan var falden i sövn, og frygtede, at barnet var forbyt. Han gik så ud i stalden, hvor den bedste af hans heste lå og var støvt. Da det blev dag, vilde han ikke komme ind. Konen måtte sende både ét bud og et andet bud ud til ham, inden han kom. Da var han så forknyt. Så spurgte hun, om der var én ting galt. Ja, og han fortalte det. «Havde vort barn blevet forbyt, og vi havde fået en skifting i stedet, det kunde vi aldrig have forvundet, men dether kan vi forvinde.» Lars Nielsen, Vinkel.

977. En kone i *Öster-Løgum* sad en gang og vuggede, og da kom der en lille mand ind, som havde en rød hue på, han vilde tage barnet af vuggen, men konen gav ham i tide et dask på hovedet, og han måtte da løbe sin vej. Næste dag så hun ham igjen smutte ud af dören, men da havde han taget barnet og lagt en skifting i steden.

Nik. Christensen.

978. En kone i *Lindelse* savnede en nat sit barn og stod op og ledte efter det på gulvet, men kunde slet ikke mærke det ringeste til det. Omsider fandt de det dog

nede under sengen helt ovre ved væggen. De tog nu barnet, som først da begyndte at græde. Da barnet var svöbt og hverken kunde bruge hænder eller födder, kunde de først ikke begribe, hvordan det var gået til, men kom så dog i tanker om, at det var bjærgfolkene i *Maglebjærg* tæt ved, som havde lagt det derned. C. M. L.

979. En mand i *Bjerre herred* havde et lille barn, og derfor var han grumme ræd for bjærgfolkene. Han gik i angst hver dag for, at de skulde komme og liste dem ind og forbytte det. De vil jo gjærne have andre folks börn, for det de bliver meget större end deres egne. En aften, som de sad ved bordet og havde lyset tændt, hørte de, at dören gik både op og i, men ingen så de komme ind. Så tænkte han: «Nu er bjærgmanden her,» og i det samme var lyset gået ud. Så rejser manden sig op og siger höjt: «Hwa æ dæ po faar? æ Gud iggi hærennd, vil da iggi Gud . . . .» Så måtte bjærgmanden pille af, for Guds navn kunde han ikke tåle at høre. Det skete for en halvfjerdssindstyve år siden. Det var endnu den gang brug at lægge salmebøger i vuggen til små börn eller enkelte blade deraf, eller også andre gode bøger, for når Guds ord var der, var bjærgmanden ikke så dristig ved at komme. Sören Hansen.

980. Ved *Stendernp* er en mose, som kaldes *Tatermose,* i den bcede en del nisser. Disse havde en dag hos nogle folk i Stenderup taget et lille barn, som lå i vuggen, og lagt et af deres egne i steden for. Folkene opdagede det ikke straks, men det varede ikke længe, för de godt kunde se det. Da barnet blev större, sad det bestandig ude på dörtærskelen og rokkede frem og tilbage med hovedet. Det levede heller ikke ret længe. Marie Johansen.

981. Min moders fader var sadelmager for arveprinsen og boede på *Jægerspris.* Da min moders broder lige var født — det er ham, s er kaldt op efter — og lå og sov i sin vugge, vågnede min bedstemoder og opdagede, at hendes barn ikke var i vuggen. Hun springer op og leder efter det alle vegne. Så havde de en af de gamle stueklokker, hvis lodder gik ned i jorden, og der fandt hun ham, han stod på hovedet der nede og sov. Bjærgfolkene havde jo været ved at tage ham ned til sig. Der var nogen der lærte dem det råd, at de skulde lægge en salmebog oven på vuggedynen, og det gjorde de siden den tid, men de havde aldrig gjort det för.

Jakob Andersen Søndergård. Svendstrup.

982. Et sted, hvor der var et nyfødt barn, kom bjærgfolkene og vilde bytte det. Der sad én ude i en abild i haven, han var gået efter at stjæle æbler, og han kunde se, hvordan de tumlede udenfor vinduerne for at ville ind og have barnet forbyt. De fik også held af det. Men folkene kunde jo ikke passe bjærgfolkenes barn. Så gav de dem til at feje det ud, og så kom deres eget barn, men det var fordærvet og blev aldrig til noget rigtigt menneske.
Ane Lavrsdatter, Tåning.

983. En kone lå i barselseng. Så var der kommet noget troldtöj og havde forbyt barnet. Da hun blev vågen, kunde hun mærke det og sagde til pigerne, at de skulde lægge barnet ud på møddingen. Da de gjorde det, så lå hendes eget barn der, svöbt som det havde været i vuggen. Hun havde gjort kors i panden på det.
Anders Höjbjærgs kone, Havlund.

984. En kone forsikrede, at bjærgfolkene var ude og vilde have taget hendes barn. Hendes mand var stået op for at give øgene, men så kom bjærgmanden. Hun troede, at det var hendes egen mand, og så siger hun: «Hvordan er det, du kommer og vil tage barnet fra mig.» Den svarede ikke. Så tog hun ud efter skikkelsen og fornam, at den var i skindklæder, og der var knapper i kjolen, og nu kunde hun forstå, det var ikke hendes mand. Så tog hun mungletrillen, der lå i sengen ved hende, og slog efter den med, og det var, ligesom hun slog på en hegle. Nu turde de ikke have barnet udöbt længere, og fik det döbt, så snart det blev dag. Ane Marie Kristensdatter, Ørum.

985. En nat, da barnet lå i vuggen, hørte manden, der var noget og puslede i stuen, og han sad op og vilde gå ud i skorstenen og tænde lys, men han kunde ikke komme længere end til stuedören, förend det slukkedes. Man mærkede da snart, at drengen var en bytting, og han kunde tit gå op på den höj, hvor bjærgfolkene boede, og sidde der og snakke om mange underlige ting.
Ole Hansen, Søllerød.

986. Der boede en mand i *Vebberstoft*, som hed Anders Godrum, han havde en datter, som hed Ingeborg. Hun var noget fjottet og kunde næsten ikke tale så rigtig, at man vel kunde forstå hende. Da hun blev så stor, at forældrene kunde skjönne derpå, så bar de næsten tvivl om, at det var deres eget naturlige barn; de henvendte dem derfor til en klog mand, og denne sagde: «Jo, det er eders eget barn, men I var, medens det var spædt, en

gang fraværende, og det har grædt, og der boede en ellekone under eders naboers hyldetræ; hun har hørt det græde, er så gået ind og har givet det die, og dette,» siger han, «er der ingen råd til.» Der var også mange, der påstod, at de tit havde set, at disse hyldetræer hængte fulde af linnedstykker, og på et öjeblik kunde de forsvinde.

Lars Dybdahl, Sennels.

987. Der var ellefolk, og de byttede börnene, lav de var små. Ellekonen skiftede et sted én, uagtet der lå en salmebog ved den. Den, hun lagde igjen, voksede ikke andet end hovedet på. Simon Bojsen, Billum.

988. Kjen Maltester (Kirsten Maltesdatter), der boede her ude på marken ved *Sortbjærg* i et bitte hus, hun fortalte, at der var bjærgfolk til, hun havde så drøvelig set dem. «Vor moder i hullet» kom op til skolen en dag, hvor de havde en bitte dreng på et par måneder, der endnu ikke var döbt. Da er I sågu ikke vantroendes,» sagde hun, «te I tör have et barn så længe, uden at have ham döbt.» Dertil bemærkede læreren: «Å, den skrålhals beholder vi nok.» Vesterbølle.

989. *Rærup mark* er fuld af ene dværge. De döjede svært med dem til Mads Limes, og deres börn blev så sölle; nogne blev blinde, og nogne gik fra forstanden. Der kom en sort hund derud om aftenen, men der var ingen, der kunde se dem andre end dem selv. Så havde de bud nede ved Maren Hånning, og da blev det nok stilt. A har talt med manden og sagt, at det var parabel (løs snak), men han bandte på, at han havde set nogle dværgunger gå ned ad en dal eller lavning, der var henne i marken.

Jon Kristensen, Hestbæk.

990. Det fortælles for vist, at i en gård i *Ollerup* havde de et barn, som var et par år, da det en dag, det gik ude, blev så fjollet, at det ikke kunde fatte noget, og det måtte da siden stadig pusles og lå i en vugge, til det var 15, 16 ar, så døde det. Da det havde været syg nogle år, var det en morgen, at der lå nogle penge under hovedpuden, og da de forespurgte, hvad det skulde betyde, fik de til svar, at det måtte være et byttebarn, og at deres eget så måtte være død, og derfor kunde de dristig bruge pengene. Der kom da også penge hver måned, så længe som det levede, men ved en smitsom sygdom døde det, tilligemed dets forældre og to søskende. Bakken, hvor bjærgfolkene boede, er på den gårds jorder, og det hændte sig, at i et hus tæt der ved, var det en aften, en kone

var ude at lukke sin dör, da hørte hun en stemme, som sagde: «Nu lukker Magdalene sin dör!» og hun blev noget underlig til mode, hun var ene hjemme med sit spæde barn, som ikke havde været i kirke. Hun lod derfor lyset stå og brænde, men da hun havde ligget noget, ser hun ligesom en blå tråd slæbe hen-over lyset, og det slukkedes, og da var det, som nogen kunde tage fat på barnet og vilde med magt tage det fra hende, hun begyndte da at synge salmer og bede bönner, og hun sejrede da og beholdt sit barn. **Husflidsarbejder R. Kristensen, V.-Skjerninge.**

57. Skiftinger.

991. De bandt sølvkors på börnene, for at de ikke skulde forbyttes, eller også skyndte de dem at få dem döbt. Der var en bytting i *Lörslev* i *Ugilt* sogn, og faderen hed Jens Lavrsen. Barnets hoved var lige så stort som både Deres og mit og ét til, og så blödt at føle på som en sypude, og så havde det lange sorte tænder. Deres mark gik lige ud til Mølgårds mark, hvor a tjente for øgdreng, og så gik a tit der ind og så drengen. Den lo ad hvert eneste menneske, der kom ind, og så viste den de lange sorte tænder. Den var tolv år og ikke uden fem kvartér höj, og hænder og arme og ben var som på et lille barn. Moderen tog til Hjörring ved markedslejligheder og slige tider at vise det frem for penge. Det kunde ikke spise nogen anden slags mad end öllebrød. Der lå en fireskilling hver morgen i konens höjre træsko, den fik hun for at have den. Det var i 1835, a så den.

Tellef Kristensen, Vedsted

992. I det allerösterste hus i *Atrup* havde de et barn, der var forbyt. De beholdt det, men det blev ved at være vanvittig altid; han var vanfør på hænder og födder og havde krampe, så det kunde formelig hugge ham over ende. Han kunde heller ingen ting sige. Han gik omkring imellem folk, og de kaldte ham den tåbelige Mikkel. Når han kom ind et sted, lagde han sig tvært over en seng på hans arme, hans hænder var jo også gale. Den gang havde folk senge med panelling for, og da de nu vidste hans skik, så lukkede de sengen op for ham, så såre han kom ind. Han havde også sådan en sær handel på at tygge hans mad. Hans tunge løb så underlig omkring, det var, ligesom når folk vil rydde deres mund med tungen. **Niels Hansen Væver, Torslev.**

993. I en by sønden for Limfjorden lige over for *Hals* og naboby til *Mav* levede for en 7, 8 år siden et væsen, som af alle antoges for en skifting. Han var den gang en 24, 25 år gammel, var lille og tyk og i det hele noget uformelig dannet. Tale kunde han ikke, men udstödte nogle lyd som en slags grynten. Når han var alene, eller troede sig alene, mumlede han uafladelig og med et vist hastværk en mængde uforståeligt töj. Inde sad han altid unker bænken eller i en mørk alkove, men tit gik han omkring ude på marken. Det ejendommeligste træk hos ham var, at alt hvad der var skåret, smærtede ham. Brødet måtte således brydes til ham, da han ikke spiste eller tålte at røre ved skåret brød. Man så ham altid omhyggelig vogte sig for at gå over stubjord og komme i berørelse med korn eller græs, der var höstet. A. C. P.

994. Vest for *Himmelbjærg* i skoven ligger *Limbjærg*, og i gården, der har navn af bjærget, havde de for en del år siden næsten alle deres börn forbyttede. Der skal på én gang have været 6, 7 skiftinger, alle små drenge med store hoveder, i det hele taget nogle sære börn; snakke kunde de ikke, og døde alle inden konfirmationen. En kone fra *Ry* påstår, at det er sandhed, og folkene der på Limbjærg er lidt af hendes familie. I denne egn, hvor det er så fuldt af bjærgfolk, er det dobbelt nødvendigt at være forsigtig og bruge visse forholdsregler med börnene f. eks. hænge dem rav om halsen o. s. v. Th. Jensen, Ry.

995. Nede i *Limbjærgene* i Nörreskoven over efter *Svejbæk* var en mand, som havde nogle dårlige börn; de var umælende og havde næsten ikke menneskelige fagter. Der var stærkt sagn om, at bjærgfolkene der nede i de store bakker havde forskift dem. Folk ræddedes for at se de börn, og når de nåede en vis alder, døde de efterhånden.

En dreng havde der nede set en kiste oven jorden, og den blev ved at sykke og blev til sidst henne, og så gav det et smæk. Sören Hansen, Linå.

996. Nede i *Limbjærg* (nu kaldes det Lystgården) havde de så meget nogle dårlige börn. Én var 25 år og kunde hverken gå eller stå. De sad bundne ved stolen. Ham på de 25 år måtte de tygge maden til, og arme og ben var ligesom kålstokke. De kunde ikke snakke, men sad og spillede på armene som en spillemand.

Jakob Snedker, Ry.

997. I et af husene i *Limbjærgene* ved *Himmelbjærget* byttede bjærgfolkene deres börn. De havde fire, det ene efter det andet af den slags. De var lige store, og når de blev tyve år, så døde de. De gav ikke anden lyd fra sig end bröl. De havde alle sammen hugtænder og gik på fire, og havde negle, der lignede mere kløer end negle. Min fader så to af dem. Hårup.

998. I *Fiskgård* i *Sir* har der for mange Herrens år siden boet en mand, de kaldte Ole Murer. I hans tid var der bjærgfolk under den til gården hørende have, og tit i lyse sommeraftener såes småpuslingerne at tumle sig mellem buskene. Så skete det, at Oles kone fødte et barn, og det tog bjærgfolkene og lagde så et andet sölle væsen i steden. Det var en hel ynk at se ham, da han blev ældre — stor blev han aldrig, og klog blev han heller aldrig. Nogle sagde rigtig nok, at han ikke var nogen bytting, men at bjærgmanden var hans fader, og at Oles kone hans moder. Nok er det da, så længe han var i gårde, var der velstand i Fiskgård, men da han gik bort, svandt rigdommen.
M. Møller, Sir.

999. En af min moders piger, der var fra *Henne*, har fortalt, at et par forældre der i nærheden havde en sön, som var stum, og som man holdt for en skifting, men som i meget var klogere end andre folk. Når hans fader t. eks. vilde så eller forrette andet markarbejde, og derfor tog seletöjet ud af stalden, slæbte den lille det ofte ind igjen, og stundom omvendt. Man var ham al tid lydig, ti han vidste al tid den rette tid til at begynde noget. Imidlertid var man meget bedrøvet over, at han ikke kunde tale, og henvendte sig til en klog præst derom. Han fik ham også til at tale, men hvordan véd man ikke, og fra den stund var han ikke klogere end andre. A. L.

1000. Ovre ved *Svejbæk* var der to dværge med store hoveder. Det var to kvindfolk, og de var gamle. Der var et rundt bord i stuen, og så snart de kom op, begyndte de at gå runden om det, og det blev de ved med hele dagen. Når den ene fik i sinde at vende sig, så vendte den anden sig også. De kjendte alle folk og kunde godt huske og godt snakke. Når der nævntes et menneske, sagde de: «Ham kjender a godt. Det er sådan en stor (eller lille) mand,» og det passede også.
Niels Kristiansen, Vole.

1001. I *Torpet* i *Saltum* var en kone, som havde fået et barn forbyt og fået en dværgedreng igjen. Det var en

föjting eller vanskabning, der var skjæv og avet på föd-
derne og så meget ussel med snak. I den gård turde de
ikke sætte en gryde på ilden uden at korse den. Gryn og
mel og slige ting korsede de, når de satte det fra dem.

Lavst Kristensen, Jetsmark.

1002. Der var bjærgfolk i et bjærg, der var der oven
til *Søndergård*. De forbyttede et barn derfra. Han var
i en gård nör i byen og en sölle stymper alle hans dage.
Han lignede også en dværg og gik i skywter (skjörter) al
hans tid.

En gang var der bryllup i höjen, og da kom bjærg-
folkene ind til Søndergård om natten og tog et og andet.

Lars Spillemand, Gjötrup.

1003. Her inde til Jens Kristians var en bitte dværg,
det var ikke tegn til, at han var et kristent menneske.
Han var broder til konen i huset, skulde være da. Han
var ikke större end bordet her, gik i skjörter og kunde
ikke snakke. Kristen Kjeldsen, Ullerup.

1004. De havde et voksent menneske her ude på
Remme, og den havde et hoved som to andre og så bryster
som store koyvere. Den lå ene i en seng, for ingen kunde
være tjent med den. A så den aldrig oppe. Den sagde
aldrig noget, men grinnede af ethvert menneske.

Kristen Kjeldsen, Ullerup.

1005. I *Alstrup* er der en dal med en höj i. Den
dal kaldes *Dværgehul*. En gang så én, der kom forbi, at
höjen var skinnende hvid af linned. Dværgene dér skiftede
også et barn. Der voksede ikke andet end hovedet på det.
Når de bad det om noget, sagde det: Ja, den vilde godt
gjøre det, når de så vilde bære den ned til sin gamle moder
i Dværgehul. Strandby.

1006. De havde en skifting i *Bitte-Erkestrup* i *Lundby*
sogn. A har aldrig set sådan én för, det var rigtig nok
en grim skabning at se. Den sad höjt i vejret i en sid-
destol, der var slået fast til væggen for enden af bordet,
og havde så en stang for brystet. Den sad med en kap-
peröl på hovedet. En gang a kom der ind, rækkede den
tungen så langt ud og gjorde sig sådan til, te a rendte ud
igjen og var så bange; ja, a glemmer aldrig det syn. A
kom så om i nødset til pigerne, og de vilde have mig til
at gå ind, til de blev færdige, men det vilde a ikke for
aldrig det. De havde den i over tredive år, og de havde
taget et plejebarn til dem, der skulde passe den. Den

kunde hverken tygge eller nogen ting, og a véd ikke, om den havde arme eller ben, for kjolen hængte ud over det alt sammen. Snakken gik, at ligesom de var imod det barn, sådan vilde bjærgfolkene også være ved deres. Så meget er vist, at der var altid sådan rigdom i den gård, siden de fik den skabning, og de var småt ved det, tör de fik den. De kunde aldrig lide, når man sagde, at det var strængt at have sådan én, de sagde: Nej, det var ingen sag. Den hed Kristiane.. Plejebarnet arvede lige med de andre börn efter dem, fordi det passede den.

Hans Kristiansen, Vokslev.

1007. Det var i den tid, de brændte brændevin, da var en kone og en pige i *Bitte-Erkestrup* i *Lundby* beskjæftiget ude i bryggerset med at komme brændevinskjedelen i gang, mens manden lå inde på bænken og lå som halvvejs i en söyn. Han havde strikken til bissen ihånden og skulde bisse barnet; men så blev vuggen så tung, at han kunde snart ikke vugge den, og han troede, at konen var kommen ind og lå over vuggen og vilde give barnet patte. Men da hun lige efter kom ind, så siger hun: «Hvad, a tykte, barnet var ved at græde.» — «Var du ikke inde ved det og give det patte?» siger han. Nej, hun var ikke. «Da tykte a, vuggen blev så tung, te a kunde snart ikke trække den.» De kom jo så til at snakke om det, men der blev ikke mere ved det. Men fra den tid af var barnet så sært og underligt. De kom dog ikke i tanker om, hvordan det var, inden det var for sent at få det rettet. Barnet vokste nok, men var så slatten og kom aldrig til at gå. Det var lige så langt som et almindeligt pigebarn, og det hængte for enden af deres bord i en siddestol. Så havde de en barnepige til at passe på det en gang, forældrene var taget fra by, og da samledes de unge til der og havde spil og dands. Men det kunde barnet ikke lide, og det tog skammelen (ɔ: den løse bænk) og fik den til at rende runden om inde på stuegulvet inde imellem dem. Så blev de rædde og løb deres vej, men så blev der også ro på tøsen. Ane Noer, Vilsted.

1008. I *Pandrup* var en skifting. Han kunde hverken røre arme eller ben, og hyrderne, der vogtede kvæg, gav ham mad. Hans leje om natten var en krybbe, som var opslået i det ene hjörne af stuen, og der lå han tredobbelt. Han blev tredive år, da han døde. Nik. Christensen.

1009. Der var en mand i *Haven*, som havde én, der var forbyttet, og sad på ét sted. Der var et sted her

nord, hvor der var én lige sådan. De sad og sugede på deres fingre, det var det eneste. Gjøl. Nik. Christensen.

1010. Der var også en skifting i *Gjötrup*, den var kommen ud af *Gjötrup bjærg*. Den kunde ikke tale, blot sige: «Bik o, bak o!» og havde sære dyriske öjne, et stort hoved og overkrop og næsten ingen ben, var sortsmudset og så i det hele rædsomt ud. Lærer Kristensens kone, Væsløs.

1011. Der var en skifting i *Næsby*, den blev en fyrretyve år, inden den døde. Det var en bitte tyk én, ikke större end som et ni års barn. Den kunde sige: «Bitte Duje, bitte Duje!» ikke andet. Der var også én her nede i to gårde ved *Nibe*-kanten, der kaldes *Eskildstrupgårdene*, men den kunde ikke gå. Slævver og snat og skidt væltede ud af den, og når de satte den ved bordenden, så blev den siddende. Niels Kr. Jensen, Fredbjærg.

1012. A har set tre ombyttinger, den ene var i *Illeris*, den anden i *Erkestrup* og den tredje i *Vesterbølle*. De så så uhyre grimme ud. Den i Illeris var en fyrretyve år. De stod alle tre i gangstole al deres tid, og al ting gik for dem. Vesterbølle.

1013. Der var en skifting ved degnens i *Lovns*. Degnens datter var moder til den. Den stod og seglede og viste sådan lange tænd. Det var en dreng, og han blev en tredive år. Ullits.

1014. Der var én ude ved *Blåkjær-Viuf* landevej, der var forbyt. Forældrene boede i et lille hus lidt derfra. Han fik mange jöwle-penge for at lade sig se.
Vilhelm Udsen, Ammidsbøl.

1015. En gammel mand på Linå mark fortæller, at i hans fødeegn ved *Grenå* levede en gang i en by, der hedder *Laen*, en lille dreng, som aldrig blev en alen höj. Folk sagde, at han var en skifting, og det var da også tænkeligt nok, for tit gik han til en höj der i nærheden, som kaldtes *Espenshöj*, og her kikkede han ind ad et lille hul i höjen og råbte: «Kik kik, bitte brödre.» Når man så spurgte ham, hvad det skulde betyde, svarede han, at i den höj havde han syv brödre. Men dværgen var da ellers skikkelig nok og gjorde ingen fortræd. S. P. Jensen.

1016. Peder Husmand, der var født på *Laen mark*, var en skifting, og han sagde, at han havde syv brödre i *Eskilds höj*, der er tæt udenfor gården, hvor hans foræl-

dre boede. Han gik i hele sit liv i en lang hvid slövkjole og var aldrig i bukser, spiste altid op, ihvor meget man satte for ham, så han vidste ingen måde, fik altid travlt om aftenen, og gik og puslede, når de andre sov. Hver aften gik han omkring ved hver dör i gården og tog hårdt i den med de ord: «Nu er den sku lukt,» gav atter et hårdt ryk og föjede til: «Og også godt lukt.» Tåbelig var han i alt, men kunde dog snakke noget, om end det var meget snøvlende og uforståeligt for fremmede, og at bande havde han også lært, for han sagde «sku» næsten til ethvert ord. Ane Sofie Thorsdatter, Glæsborg.

1017. An Husma*n*d fræ *Låen* hon haj i sæn, re wa fåbl*æ*end. Han gik neier i tårekj*æ*red we f*o*elken, få ræ ku han fo en mælldma å en dra*m*, å re wild han gien ha. Så kalldt ri a ham, om han wild kom h*æ*en å fo noue te hans unden*å*w. «Hwa ska I ha?» sæ*j* han. «Wi ska ha hweergrynsgr*ø*e,» søø min må*w*. «Nææj, så wel a ålde sæt men sk*i* i ræ far.» — «Mæn wi skal ha brænndwin å duur-om *ii* (dyppe i).» — «Ja, så for a ha en bete skifel.» Je*n* da så skuld han hendt f*å*n, å så bl*ø*w re s*å*en ed tåren å lywen, å så bløw han ræ*j* å han daske *å* mæ-*r*æm så lænng, te han bløw wilds å kam e*n*d i en rowwwa*n*g. D*æ*e fa*l*dt han, å så søø han te-*r*om, di sku'nt wåånes, få re wa deie ien bl*u*, re rææ-ræm. N*æ* ri spuu ham æte, hwo gamel han wa, så søø han, han wa sy*w*hu*n*de *o*er, å han haa sy*w* brøer i *Æskeles höw*, re wa dwærr*å*en, han ment. Ane Bilde, Karlby.

1018. Der var en skifting i *Dagbjærg*. Han var en stor lang slamper og gik i en lang slövkjole. Det var alt det han kunde gå, han gik sådan og slingrede. De sagde alle sammen, at det var et forbyt barn. I hans tid brændte Dagbjærg by, og så blev han henne og var henne i lang tid, indtil byen var bleven bygget op igjen. Da han så kom tilbage, vilde de have at vide, hvor han havde været. Ja, han havde været i *Dagbjærg Dojs* ved hans fader. Så kunde de vide, hvad det var for en fyr. Det er ingen lögn, for min moder både kjendte og snakkede med karlen. Hans fingre var lige så brede, og folk var så rædde for, at han skulde få ved dem, for når han fik hans ryg til stød, så var han så stærk, at han kunde helt grotte hænderne på dem, han fik ved, og da havde han magt i hænder og arme. Han var tillige med klog nok. Da de sagde, at alting kunde fåes for penge, sagde han nej, der var én ting, som ikke kunde fåes for penge. Hvad det var? Ja, det var Guds nåde. Ane Marie Nielsdatter, Ørum.

1019. I *Lamdrup* by, *Gudme* herred, boede for nogle år siden en mand som hed Lars Greve. Han havde flere börn — nogle af dem levede endnu 1885 — og et af disse var en skifting. Han kunde ikke gå rigtig, men én gang indtraf det dog, at han, inden nogen vidste noget om det, var kommen ud i marken, hvor han lå under en ko. Man måtte da bære ham hjem, da han, som sagt ikke kunde gå. Der var nu det sære ved ham, at han al tid vilde lægge sig under køerne, enten det så var inde eller ude, men hvorfor han gjorde det, véd man ikke noget om.

P. Jensen, Kværndrup.

1020. I *Östergård* i *Brovst* var en bytting. Det var min farbroder. Han blev nitten år, inden han døde. Han gik og passede sig selv og kunde gå ved uskår heste, og der var ingen ting, der gjorde ham nogen skade. Han lærte aldrig at snakke. Jens Sten, Sønder-Saltum.

1021. Der var en dreng vesten for *Skibsted*, hans fader kaldte de Kjååld-Jens, han kunde rende til og tage i benene af præstens bæster, og de kunde sparke ham langt hen, men hån skogrede kun af det og kunde ingen skade tage. Det var, for det han var forbyt. En aften var han krøben op på en hanebjælke, og så holdt søsteren forklædet ud. han skulde have at springe ned i, men hun kunde jo ikke holde ham, og han kunde da heller ikke støde sig. Han kunde ikke snakke noget, og så gik han i en lang kjole, det så sært ud. Sønder-Kongerslev.

1022. Her oppe i *Røgen* er et bitte mandfolk, det kommer mig for, han skal være død nu, men hvis ikke, kan han være over halvtredsindstyve år, og han gik og var fårehyrde. Han løb ikke efter fårene, de skulde nok lystre ham alligevel. Det menneske havde ondt ved at hage (sætte hagen op på) bordet. På *Lerups marked* så a en gang en anden bitte mand, men han var ikke al så lille. Begge havde et stort hoved, og de vilde have til, at de folk er forbyttede.

Her nede i *Vinkel* kom en kone i tanker om, at hendes barn var forbyt. Hun fik ovnen ildet, og så kom bjærgkonen — men hun kunde jo ikke se hende — og sagde: «Du har ikke været mod mine, som jeg har været mod dine.» Søby, Fjends herred.

1023. For et par menneskealdre siden fandtes der i *Dagbjærg* et tosset menneske, der gik under navn af Sölle-Jens, og som troede at være et bjærgmandsbarn, der var

blevet forbyttet. Når man spurgte ham om, hvem hans fader var, svarede han altid med sin langtrukne stemme: «De vé a et, men mi farbro bowe i æ Dojs (Dagbjærg Dås).» Men det, der vakte forundring, var, at han vidste, hvem dette eller hint menneske var, om end skjöndt han aldrig havde set det forhen. Som han en dag sidder på en sten, der lå op til vejen uden for det hus, hvori han havde hjemme, kom der en rytter farende forbi, og da én spurgte Jens om, hvem denne var, svarede han: «De wa Jens Povlsen i Bjat.» Og ganske rigtig var det også ham, men han kunde ikke begribe, hvorledes tossen kunde kjende ham, da han aldrig havde været i byen för, og han havde aldrig været andre steder end i Dagbjærg. Jeppe Jensen, Åkjær.

1024. Her nede i *Hårup* boede en mand, hvis kone havde den idé, at hun ingen hvile kunde få om middagen, inden hun kom i hendes ovnsgrav at ligge, og så faldt hun i sövn der. Hun avlede to börn, en pige og en dreng, men de blev til skiftinger, og de voksede aldrig ret meget. Landsdommeren på Silkeborg antog dem som til morskab eller zirat. Der blev en hest lavet til, sådan at når knægten kom med ridepisken og gav den et lille pik, så kunde den falde på knæ , og han kunde da stige til hest. Han var jo så lille, at han ikke kunde komme op på den ellers. Pigen hun gik ved fruen og var til hendes fornöjelse. Drengen blev ellers antagen på gården som skriver, og min fader påstod, at han var udmærket til at lære at skrive. Landsdommeren og fruen drog jo til kirke om søndagen, og så fandt skiftingerne også på at ville til kirke, men kort efter døde de. Det var, den gang de sögte kirken. Han blev 21 år, og hun blev 18 eller 19 år gammel. De erklærede, at de kunde se faderen til dem oppe på bakken lige ovenfor gården, for den ligger nede i en lavning. Det var en bitte mand med en rød lue på, han boede i de Tretorn (tre gamle fritstående torn). Sören Hansen, Hårup.

59. Råd for forbyttelse.

1025. I *Skramgården*, Fyen, havde de en skifting, der aldrig kunde sige et ord. En morgen, da pigen var kommen meget sildig ud at malke, hørte hun nogen råbe: «Kom Pinds, kom Pands!» og bliver ved at gjentage det flere gange. Da pigen nu kom hjem, fortalte hun, hvad hun havde hørt, og da udbrød barnet, som lå der i stuen:

«Det er min moder!» Med stor forbavselse hørte folkene det tale. Konen tog ordet og sagde: «Er hun din moder, så skal du brændes!» De tændte da et dygtigt bål i ovnen, tog barnet og lod, som de vilde kaste det i ilden. Öjeblikkelig stod barnets virkelige moder der med det barn, hun havde taget, og sagde, idet hun vendte sig til konen: «Således, som du bærer dig ad med mit barn, således har jeg aldrig båret mig ad med dit.» Hun tog så sit barn og forsvandt. Sødinge skole.

1026. En anden kone havde også fået en skifting, men en dag lod hun bagerovnen gjøre rigtig varm og satte ungen på brødskåden, men som hun var lige ved ovnsmundingen, kom en troldkone løbende o. s. v. L. C. P.

1027. Tæt östen for byen *Pilemark* på Samsø ligger en höj bakke, som kaldes *Tovbjærg*, hvor der har boet troldfolk. I Pilemark boede en mand, der hed Kræmmer-Jens. Hans kone havde fået et barn, men en dag, hun så på barnet, syntes hun ikke, det var hendes eget, og hun kom i tanker om, at troldfolkene i Tovbjærg vist havde forbyttet det. Hun sagde det til jordemoderen og beklagede sig over, hvorledes hun skulde få sit eget barn igjen. «Det har gode veje,» sagde denne, «i morgen tidlig, når I skal gjøre rent, skal I tage barnet, lægge det på gulvet og feje det over tre dörtærskler; hvis det så er forbyttet, skal troldkonen nok komme med dit barn og hente sit eget igjen.» Næste morgen, da de fejede, fulgte de jordemoderens råd, og da de fejede barnet over den tredje dörtærskel, kom troldkonen med Kræmmer-Jens's barn, tog sit og sagde: «Således har jeg ikke gjort med eders!» hvorefter hun skyndte sig af sted ind i Tovbjærg.

Jörgen Jörgensen, Langemark, Samsø.

1028. I et hus på *Måreskov, Herrested* sogn på Fyen, havde man i gamle dage et vanført barn, en vanskabning, som var meget lille af vækst, men havde et uforholdsmæssigt stort hoved. Det var en dreng. Både faderen og moderen troede, det var en skifting, som ellefolkene havde forbyttet dem. For at formå disse til at bringe dem deres eget barn og hente skiftingen, anvendtes følgende middel: Den dag man bagede der i huset, og ilden brændte allerstærkest i ovnen, tog man skiftingen på skydselen og gjorde mine til at kaste ham ind i den gloende ild. Men det lykkedes ikke herved at hidkalde ellefolkene for at afhente deres barn, derimod skete det tit, at når brødene

var bagt, og man tog dem ud af ovnen, da blev nogle af dem borte, uden at man vidste, hvor de blev af.

Lars Frederiksen.

1029. En meget skikkelig kone i *Klitlund* var så ulykkelig, at hendes spæde sön, inden han blev inddöbt, blev forbyttet af nogle trolde. En dag, hun havde været lidt uden for huset, blev hun helt forskrækket ved at se hen til vuggen, hvor barnet gav sig til at skrige helt umanerlig, og i steden for hendes lille drengs smukke ansigt så et gruelig stort hoved med gule gustne kinder og et par små katteöjne. Hun tog nu tingesten op af vuggen og så, at kroppen var lige så forskjellig fra hendes barns, ti den var kun skind og ben, og dertil så slap som en karklud. I lange tider havde hun nu sit kors med dette spøgelse, der skreg græsselig både dag og nat, så den arme kone aldrig fik sövn i sine öjne. En dag blev det alt for galt, og da hun nu efter mange gamle og kloge koners forsikring selv troede, at det var en skifting, lagde hun det i vuggen og klædte sig på, som om hun vilde langt i by. Dette lå ungen og gloede på og skreg endnu stærkere. Konen gik nu, men da hun var kommen lidt hen, vendte hun tilbage for at høre, om gråden og skrålet vedblev. Hun listede sig ind i gangen, hvor hun gjennem sprækker i dören kunde se ungens færd. Nu græd han ikke, var heller ikke så vag, ti han løb frem og tilbage under bjælken under loftet, hvor han kunde holde fast, hvad ikke en gang en kat kunde have gjort ham efter. For hver gang han vendte ved enden af bjælken ved væggen, sang han under latter: «I dag er a kapedow (rask, dygtig), men i nat skal a gjör konen urow.» Da hun noget havde set på dette spøgeri, så trådte hun hårdt i gulvet og tog til dören. Da lå ungen atter i vuggen og skreg erbarmelig. Men nu holdt den gode kone ingen lang proces, klædte hvalpen af klæderne og drog ham i håret ud på møddingen, hvor hun piskede skiftingen af alle livsens kræfter. Efter kort tid kom en troldkvinde springende med den rigtige sön i sit forklæde og slængte ham til hende med de ord: «A hår behajelt jer *båen* bier, end I hår gj*o*er we mit.»

L. Chr. Pedersen.

1030. I *Møgelhöj*, en gård i *Vinding* ved Holstebro, blev et barn forbyttet; de ulykkelige forældre blev af en klog mand rådet til ikke at røre skiftingen, men lade den ligge og skrige, så galt den vilde. Dette gjorde de, og nu skete det en dag, da det lille utusk atter vrælede i vilden sky, at der kom en lille pusling ind med et barn

på sine arme, som han smed på gulvet, og greb skiftingen i vuggen, som han forsvandt med. Forældrene blev meget glade over atter at få deres barn igjen, men da de afklædte det, mærkede de, at låret var knækket på det.
M. Møller.

1031. I en af gårdene i *Stövring* boede en gang et par folk, hvis barn var blevet forbyttet. De sögte råd hos en klog kone, og hun sagde, at de en aften skulde feje skiftingen ud med det andet fejeskarn og kaste ham på møddingen. Det gjorde de, og næste morgen lå deres barn på møddingen, men det ene ben var brækket på det.
Sofie Lund, Stövring.

1032. Der var en gang nogle folk, hvis lille barn var blevet forbyttet af de underjordiske, men de vidste ikke af det. Så var det en gang, at konen gjærne vilde i kirke, og hun bød da tjenestekarlen et stykke töj til en vest, når han vilde passe barnet, mens hun var borte. Det vilde karlen da nok, men så snart konen var gået, siger barnet til karlen: «Det skal komme dig dyrt til at stå.» Da karlen hører dette, tænker han: «Nå, er du af den slags folk, så véd jeg nok, hvad jeg skal gjøre ved dig.» Han bankede da barnet dygtig igjennem og lagde det så ud på møddingen, og det varede ikke længe, inden den underjordiske kvinde kom med folkenes eget barn og lagde det i steden for hendes, idet hun sagde: «Der har I jert eget igjen; jeg har ikke været sådan ved det, som I har været ved mit!»
H. Pedersen, Fårbæk.

1033. Bjærgmanden vilde komme og tage små börn fra folk og lægge sit eget i steden. Et sådant tilfælde indtraf en gang med en kone, som tydelig kunde se, at hun havde fået et bjærgmandsbarn, for det blev alle tider ved at være så lille, det blev blot tykkere og tykkere. Derover klagede hun sin nød til alle og enhver. Men en dag kom en kone, som lærte hende et godt råd: «Du skal,» sagde hun, «på søndag og hver dag, du fejer dit gulv, lægge barnet ved dören, ligesom du vilde feje det ud, så skal bjærgmanden snart komme med dit og tage sit eget igjen.» Det gjorde hun også, og det varede heller ikke længe, för han kom, men vred var han. «Se,» sagde han, «sådan har jeg ikke passet dit, som du har passet mit.» Dermed tog han sit eget og forsvandt. Hvem der blev glad, det var konen, som havde fået sit eget barn igjen.
Sören Hansen, Linå.

1034. I min barndoms dage fortalte man meget om

bjærgfolk. Mange havde set dem dandse runddands oven på jorden, og deres mange små börn legede, mens de gamle dandsede. De havde stor lyst til at forbytte folks börn, og det var ikke nemt at blive af med sådan en bjærgknægt igjen. Han skulde klædes nøgen og lægges ved udgangsdörens dörtræ, samt dernæst rubbes dygtig med en rublime, så barnet kunde komme til at skrige så höjt, at bjærgkjællingen kunde høre det, hvorpå hun kom med det røvede barn. Niels Andersen, Törring, ved Sofie Lund.

1035. Fortællerens fa'rmo'r har opholdt sig i den by, hvor følgende skete: En mand og en kone i *Fæsted, Hygum* sogn, havde et barn, der blev forbyttet. Barnet, som var lagt i steden for, fandtes liggende på en stol, rullet sammen som en hund. Det var vissent og slantent, med sære store öjne. De havde det i flere år, men så mente nogle, at hvis konen vilde af med skiftingen, skulde hun være mindre god imod den. Hun fulgte rådet og slog den ofte, og en morgen, efter at der havde været et sære spektakel om natten, var skiftingen borte, uden at dog folkenes eget barn kom til stede. Konen sörgede nu meget, og især var hun bange for, at de underjordiske skulde være lige så slemme mod hendes barn, som hun havde været mod deres.

Der var flere ting, der skulde iagttages for at forebygge forbytning af de underjordiske. Barnet måtte ikke leve udöbt; man lagde også salmebøger i vuggens hø, som middel der imod. Kr. Jensen, Vester-Vedsted.

1036. I *Vissing skov* var et sted, hvor deres barn blev forbyt, og de fik en skifting i steden, der havde et usædvanligt öjesyn, den satte öjnene stive i hovedet hele tiden. Den havde også et usædvanlig stort hoved, men læjt (lignede) ellers barnet godt nok. Nu vidste de aldrig deres råd. Så kom der én og lærte dem, at de skulde tage og lave noget dygtig pandekage, og de skulde bruge æg til dem, men hver gang de fik slået et æg i stykker, skulde de slå skallen i hovedet på ungen, for troldtöjet var usynligt til stede, og når de så det, troede de jo, den fik ikke andet. Det gik også en lille tid, så kom troldfolket med deres eget barn og smed det i vuggen, men tog skiftingen med de ord: «A havde missel aldrig troet i mine dage, te æggeskaller skulde være gode at fede med.» Så strøg den. Men for at det nu ikke skulde ske en anden gang, så blev der syet kors på alt barnets töj, det lå i, og så blev barnet kristnet. Peder Johansen, Mos sø.

1037. Dværgene forbyttede et barn i *Alstrup*. Konen kunde jo godt forstå, det var ikke hendes eget. Bjærgkonen kom jo med deres igjen, da de var så slemme ved hendes, men det blev alligevel ikke ret til menneske mere, det var forhandlet (forhutlet), det, de fik tilbage igjen.
Kristen Jensen, Fovlum.

1038. I *Laven* var et barn blevet forbyttet. Så var der en kone i byen, der lærte moderen at smide det ned på gulvet og feje fejeskarnet omkring det. Hun fejede da med barnet omkring i skarnet, og da kom bjærgkonen og smed det ind på gulvet, der var hendes eget, med de ord: «A har ikke o. s. v.» Hårup.

1039. Bjærgfolkene havde en gang byt et barn og sat et af deres i steden. Folkene blev nu så slemme ved dether bitte bjærgbarn, og så kom bjærgkonen igjen med det rette. Ja, nu kom hun med deres barn, de havde ikke været mod hendes, som hun havde været mod deres.
Kristen Ajstrup, Ovstrup.

1040. Til *Öster-Larses* i *Tolstrup* havde de fået en bytting, for ellefolkene havde deres gang der. Konen var helt forstyrret over det og sagde: «Det er marregi ikke mit barn,» og hun vilde ikke passe det og kunde ikke lide at se det. Så tog de til en klog kone, og hun rådede dem til at gjøre ild i ovnen og lade, som de smed det der ind. Så kom bjærgkonen også med den rigtige, men sær var hun, og de havde slet ingen fornöjelse af hende, og da hun var 23 år, døde hun. Min moder kunde huske den pige. Der var en höj på en stor bakke, som kaldes *Lyngen*, og der vilde hun gå op, og de kunde ikke holde hende derfra, da hun blev voksen. Der er en höj tæt östen for, som kaldes *Per Grises höj*. Jens Lyngborg, Havbro.

1041. På *Fanø* havde de et barn et sted, som var forhekset, det vilde ikke væjse (ɔ: vokse). Så stod konen med barnet midt på gulvet klokken 12 om natten, og konens moder gik tre gange runden om det med et fyrfad med gløder på. Skovrider Mads Holdt, Påbøl.

1042. En kone i *Bakkerup* fortæller, at en familie i hendes nærhed havde en dreng på en 10, 11 år, som var tosset. Der ligger en skov tæt ved, og barnet var særdeles klogt, til det var mellem to og tre år, og kunde tale rent og klart, hvilken gave det nu har mistet. Hun rådte konen til at lade ham døbe om igjen, da det kunde være, at han ikke var döbt rigtig, og noget ondt som følge deraf var kommen over ham og havde magt med ham. N. J.

1043. Der var en tid, da der fødtes nogle börn her, som var vanføre både på sjæl og legeme. Der var da især to, der var så gruelig vanskabte, og det er ikke længere siden, end at jeg husker at have set det ene i min barndom, og jeg er nu snart fire og fyrretyve år. Det hed sig jo, at ellefolkene var kommen og havde byttet börnene. Der var nogle folk her en gang, som havde taget deres barn med i marken og lagt det på jorden. Der var så kommet en ellekvinde, som havde taget det og sat sit eget i steden. Forældrene tog barnet med hjem, men var onde mod det. Da kom ellekvinden igjen med deres barn og vilde have sit barn byttet, «for du slog mit, men jeg kyssede dit.» Maren Nielsen, Fur.

1044. Når et lille barn fødes, må der al tid sörges for, at svøbet bliver hæftet med en stoppenål i steden for enten med bånd eller med knappenål, ti da kan dværgene ikke forbytte barnet. En kone, der ikke havde fulgt dette råd, fandt en dag en grim, skelende unge i vuggen i steden for sit eget lille barn. Den fortvivlede moder gik hen til en nabokone for at rådføre sig med hende om, hvad derved var at gjøre. Denne gav hende det råd, at hun skulde binde et forsvarligt ris og der efter tage det forbyttede barn, lægge det på møddingen og piske løs på det af alle kræfter. Konen gjorde, som det var blevet hende lært, og straks kom der en lille kvinde med konens eget barn i sit forklæde og smed det på møddingen med de ord: «Der har du dit barn, din lede kvind!» Derpå tog hun sit eget og forsvandt med det. Lovise Hansen.

1045. For mange år siden levede en kone i nærheden af *Tisted*, hvis barn var bleven forbyttet. Konen var så vred på skiftingen, at hun næsten ikke kunde lide at se den. En nabokone gav hende det råd, at hun skulde lade, som om hun vilde male barnet på håndkværnen. Da konen nu forestillede at ville male denher skifting, begyndte denne, der ellers ikke havde ladet høre fra sig, at vræle, og i det samme kom en bjærgmandskone med konens eget barn og smed det til hende, idet hun sagde:

«Der har du dit, så vil jeg ha' mit;
du har ikke gjort mod mit,
som jeg har gjort mod dit.»

Lærer Sören Ditlevsen, Elsted.

1046. En kone havde et barn, der kunde æde maden, om også den var helt kogende, og spise så meget, og så havde den så stort et hoved. Hun satte den da udenfor

dören om aftenen, og næste morgen lå hendes eget dei ude og var død. Sjælland. E. T. K.

1047. I *Atrup* regjerede ellefolkene. Kræn Bjerregård boede i den vesterste gård, og de havde et bitte barn, der stod ved enden af ageren, mens de höstede. Da de kom til enden igjen, stod der to börn. Men så var manden så klog, at han siger: «Ja, det bliver der nok råd til.» Der var en uskåren hest i byen, og den blev hentet, og så trækkede de den ind imellem vuggerne. Der blev den så mandvolm og så gal og vilde have slået bjærgbarnet ihjel. Men så kom bjærgkonen, lige så såre den kom der, og frelste barnet. Gregers Pedersen, Torslev.

1048. Der var en gårdmand i *Vendsyssel*, hans kone var frugtsommelig og gjorde barsel. Det gik nu godt nok. Da hun atter var kommen op, gik hun en dag ude i kjøkkenet, og da hun kommer ind igjen, ligger der to börn i vuggen, og de kunde ikke på nogen måde sige, hvilket af dem der var deres eget. De var betuttede over det, og så gik manden til præsten og beklagede hans nød. Han svarede, at det kunde han slet ikke gjøre noget ved, det var ham ubekjendt, han fik at søge hen til kloge folk om det. Så gik han også hen til én, der var klogere end enhver. «Du har jo en springhest,» siger han. Ja, han havde. Så skulde han lægge begge börnene på deres mødding udenfor stalddören, og så gå ind og lægge tömmen på hesten og så lade den gå ud for ved sig. Det kunde ikke gå an på nogen måde, sagde manden, for så snart tömmen blev lagt på hesten, flöj den ud og så ikke efter jorden, men blot efter øget, og så kunde den lige så snart træde det rigtige barn ihjel som det fejle. Ja, det skulde han ikke være bange for. Så lod han hesten gå ud, som den kloge mand havde sagt, og så snart hesten kom ud af dören, tog han det ene barn i hans tænd og smed i møddingspladderen, og da tog mandens kone det andet barn og gik ind med. Så kom ellekonen, så snart den anden kone var gået, og sagde: Det havde de stor synd af at smide hendes gamlefa'r ud i det pladder, for han var 160 år, og dermed tog hun ham og rendte med som et andet barn. Så blev de af med ham og havde deres eget barn igjen, og glade var de. Kristen Kjeldsen, Ullerup.

60. Forbyttelse. Det gamle barn.

1049. I *Rold skov* nede ved Hobro boede et par folk,

der kun havde en lille dreng på en otte, ni år, men han var ikke större end et barn på tre år. Han havde et stort hoved og et tykt mæle og for alting grim som en ulykke, men det kunde manden og konen ikke se noget til, da enhver jo synes godt om sine egne börn. En sommer i höstens tid havde manden et læg små grise. Da de nu var så billige, at det ikke kunde betale sig at sælge dem, stegte de dem og spiste dem selv, og dermed bar de dem sådan ad, at de svöbte dem ind i et stykke linned, omklistrede dem med ler og lagde dem ned i gloende aske; når de så blev stegte nok, kunde de flå både ler, linned og hår af dem og så tage indvoldene ud. Så var der en dejlig steg, som de spiste med stor behag. Således havde de en dag lagt en af de små grise i asken for at steges, og selv var de gået ud for at höste, og grisen skulde da steges, til de kom hjem igjen. Barnet puslede ene omkring derhjemme, og det gik da også ind og ragede op i asken, hvor grisen lå, og fandt den. Det første blev det meget forundret over, hvad det var for én, og blev da enig med sig selv om, at det var en pølse. Det var så meget glad ved den, hoppede og sprang runden om i stuen og sagde: «No hår a lewet så lænng, te Rold skow æ hoget å tow gånng o gråj op trej gånng, men åller hår a sjet såen en pølls.» Sådan blev den ved at råbe og springe omkring, og til sidst kravlede den op på hanebjælken og sad der og sagde det, da manden og konen kom hjem. Konen hørte den lille sidde og sige dette her, og så sagde hun: «Nu véd jeg, hvorfor barnet ikke bliver större, det er en skiftning, men den skal jeg nok blive af med.» Hun gik da ind i huset og kaldte på den lille, at den skulde komme ned, hun vilde tale med den. Den kom da også, og så tog hun den, og gjennempryglede den og smed den uden for dören. Der lå den nu og vrælte af fuld hals. Da han havde ligget her en tur, kom der en lille grim kone med et lille barn på armen og smed det til konen, idet hun sagde: «Der har du nu din unge! jeg har været bedre ved den, end du har været ved min.» Da hun havde sagt det, var hun forsvunden med skiftningen. Men konens eget barn var dog alligevel fordærvet af troldfolket, og det døde straks efter.

Kristen Nielsen, Ejgsgård.

1050. Der var et sted, de havde et bitte barn, og konen var helt urolig ved det, for det tog så lidt af sted, og da de mente, at det var ved den tid, barnet skulde begynde at sige noget, kunde det dog aldrig sige andet end «pølse». De sögte råd mange steder. En kone kom der

ind en dag, og da sagde den også: «Pøls, pøls!» Så sagde hun: «A vil råde dig et råd.» Ja, hvad det skulde være? «Nu har jer so fået grise. Du skal tage en spæd gris og have en rigtig ild på og stege den hel, som du har taget den fra soen.» Så tager konen også grisen og steger den hel, og da den var stegt nogenlunde, kommer hun ind med den og står ved barnet, og det ser på grisen. Så smører hun det én om øret med grisen, og det flyver ned i vuggen, men kommer atter op, og sådan får det en visker tre gange. Da siger knægten: «Pøls, pøls, nu har a levet, mens *Rold skov* er brændt af tre gange og groet op igjen, men aldrig har a set sådan pølse, som denher.» Så svandt han væk, og hun var fri for ham. Det var jo en dreng.

Niels Kr. Jensen, Fredbjærg.

1051. Der kom en gang en lille pusling ind til en bondemand i hans dagligstue, hvor hele familien var forsamlet for i fællesskab at nyde en gris, der var født samme dag, men kort efter døde, og nu var kommen i panden for at steges. Puslingen sagde intet, da han kom, og svarede heller ikke, da han blev spurgt, og det undrede folkene sig meget over. Nogle af dem antog ham for en lille hjemløs dreng, andre for en nisse, men de lod ham sidde, da det var synd at jage ham ud, hvis han var en fattig dreng, og ikke rådeligt at fornærme ham, hvis han var en nisse. Da nu konen kom bærende med grisen ind på bordet, udbrød han: «Vidt har jeg rejst, og meget har jeg set; jeg har set *Rold skov* opbrænde, opbrænde, opbrænde tre gange, men jeg har aldrig för set en pølse med fire ben og en tryne.»

A. E. Jakobsen, Örritslev.

1052. En moder syntes, at hendes barn var blevet lidt underlig, og frygtede for, at det var bleven forbyttet. Hun fik da det råd, at hun skulde tage en måneds gammel gris og koge, som den var, både med hud og hår, og når den var kogt, skulde den sættes ind på bordet, således, at barnet kunde ligge i vuggen og se på den. Dette blev så gjort, og da barnet, som altid havde råbt på pølse, så dette, sagde det: «Nå hår a sit *Rold skow* i grön jo*wr*, men åller hår a sit såen en pøls bådde mæ hud å hååI.» Nu kunde konen da høre, at det ikke var hendes eget barn. Hun fik da det råd, at hun skulde koge en kjedel vand, og så skulde hun tage det forbyttede barn og lade, som hun vilde putte det i kjedlen, så vilde dets moder komme med hendes eget og gjøre ligeså ved det, hun skulde da passe på at tage hendes eget i hænde. Dette

skete også; dværgkonen smed barnet fra sig med de ord: «A hår *et* wot mod dinn, som do hå wot mod minn.»

Ane Marie Madsen, Hestbæk.

1053. Der var en kone i nærheden af *Harre* i Salling, hun havde et barn, som var forbyt. Det var så meget en grimmeste én. Nu havde hun haft den i mange år, og den var ligedan. En slemme moget beskidt én var det, hun kunde aldrig holde den ren, og al tid vilde den ligge i sengen og svine sig til. Når hun gik ud, rendte den op og tog alt det pølse den så, og så lagde den sig igjen. Den sagde al tid «ølls», for den kunde ikke snakke rele. Hun klagede sig jo over det, og så var der en kone, der rådte hende til, te hun skulde koge en lille gris, sådan en rele bitte gris, og sætte i et fad på deres bord, men hylle den til med et törklæde, og så skulde hun sige til barnet, at nu gik hun i byen, men det måtte ikke se efter, hvad der var i fadet, det var en pølse, som det ikke måtte få. Så skulde hun blive stående i nærheden, sådan at hun kunde høre, hvad det sagde. Aldrig så snart hun var gået ud, så den op og lettede klædet. Så siger den: «Æ du ølls do, æ du ølls do, do hår nejes do, do hår öw*n* do, do hå bien do, do hår hååI do, no hår a löw*e*t, sinn dæ wa skow, hu Harre kjæ*r*k stoer, å de wå bådde å*p*hoggen å å*p*growen to*w* gånng, men aldrig i mi daww hår a sit så*d*en en ølls.» Så går hun hen og fortæller konen det. «Nu skal du tænde din ovn rigtig godt,» siger hun, «og så skal du tage ham ud og ruske ham forsvarlig i hans ører og sige: Nu skal du brændes, nu har a döjet længe nok med dig.» Se, den gang hun gjorde så det, kom ellekonen med hendes barn og kylte det fra sig, te det fik den ene arm i stykker. Dermed så snapper hun hendes eget, og så siger hun: «Du har ikke været ved mit, som a har været ved dit.» Men hendes rigtige barn var fra forstanden, den var tretten år nu, og det var jo slemt kyvsomt, men hun blev da afe med den anden skovter.

Petrine Kristiansen, Mollerup.

1054. Ved *Hjerk kirke* ligger et hus, og der var for mange år siden nogle folk, der havde et barn, som de mente var et forbyt barn. Konen hun var så harmet over det, hun kunde ingen ting fly barnet, som det vilde have. Det vilde ikke have andet end pølse. Så kom en dag en kone derind, og så vilde hun have at vide af hende, hvad hun skulde gjøre ved det barn, sådan og sådan var det. Ja, hun skulde stege en levende gris, og så give det den, men det skulde være en helligmorgen, det skulde nok

hjælpe, mente hun. Så gjorde konen også det, og den gang hun kom ind til barnet med grisen, så tog det ved den og sad og så på den den et stød. Så stak det i at grinne da så svært, og så sagde han: «Nu har a set skov og grön eng der, som Hjarre og Hjerk kirke står, tre gange, men aldrig har a set sådan ølls.» Så forsvandt han, og de så ham ikke siden. Deres eget barn fik de heller ikke. Jebjærg höjskole.

1055. I *Hjerk* var der en gang nogle bjærgfolk, som havde forbyttet et barn hos en kone. Konen var kjed deraf og vilde meget gjærne af med skiftingen og have sit eget barn igjen, men hun vidste ikke, hvordan hun skulde bære sig ad dermed. Hun fik da det råd, at hun skulde stege en gris hel; og når den skulde vendes over ilden, skulde hun få skiftingen til at gjøre det. Konen gav sig så til at stege grisen, og da hun syntes, det var ved tiden, at den skulde vendes, sendte hun skiftingen hen, for at han skulde gjøre det. Han gik også, men da han kom hen og så grisen, blev han meget forundret stående og sagde: «Høls, har du øren, høls, har du öjne, høls, har du hale, nej, nu har jeg set meget i mine dage, jeg har set skove gro op og igjen blive hugget ned tre gange dér, hvor Hjerk kirke står, men sådan en pølse har jeg aldrig set.» Han blev bange og vilde ikke vende grisen, og konen begyndte nu at banke løs på ham. Da kom bjærgfolkene og smed konens eget barn ind på gulvet og tog deres eget med sig igjen. Jens Pedersen, Otting.

1056. Det var henne i *Hjerk*, der var nogle folk, der kom i tanker om, at deres barn var blevet forbyttet, hvad man kalder en skywting. Så gik de hen til en klog én og spurgte, om han kunde kjende dem råd til det. Hun sagde, at de skulde slagte deres gris og lægge på bordet med ører og al ting og så lade ham være ene inde ved den. Som han nu sad der, snakkede han med den, rykkede den i sit øre og sagde til den: «Øls (han troede det var en pølse), har du ører, øls, har du næse, øls, har du öjne, øls, har du mund, nu har jeg set skov og grön mark tre gange der på den plads, hvor Hjerk kirke står, men aldrig har jeg set sådan en øls.» Så kom konen ind til ham igjen, nu havde hun hørt nok . . . . . .
Ane Kirstine Refsgård, Rödding.

1057. Der var et par folk i *Harre*, som havde et barn, der ikke voksede af stedet. Så tvivlede de nok på, at deres barn var forbyttet. En gang, de havde slagtet

en gris og havde kommet hovedet i en gryde, så tumler dether barn der framme og ser hovedet i gryden. Så siger det: «A kan håww löw å grönt græjs trej gånng, hur Harre å Hjærk kjærker står, men en sådan pølls hår a aldrig sjæt faar.» o. s. v. P. K. M.

1058. «Pølse med øre, pølse med rumpe, og pølse med fire ben. Nu er jeg så gammel, så jeg kan huske, at der var ørken-skov på *Tune hed'* og slet hed' på *Humble-øre,* og nu er der slet hed' på Tune hed' og ørken-skov på Humble-øre, og aldrig har jeg set sådan pølse för.»

1059. Fra *Humble* sogn på Langeland fortælles der om en kone, der havde født et yndigt drengebarn. Men en dag, medens moderen var ude, kom der en troldkvinde, som tog barnet og lagde sit eget i steden. Da konen kom hjem og opdagede skiftingen, blev hun höjst ulykkelig, græd og klagede sin nød for naboerne. En klog kone gav hende det råd, at hun skulde lægge ild i bagerovnen, og når det brændte godt, da sætte en levende pattegris derind at stege og lade skiftingen se der på. Hun fulgte rådet; men da skiftingen så ind i ovnen, udbrød han, som aldrig för havde mælet et ord: «Nu er jeg nisinds- og firsinds- og tredsindstyve år; jeg husker, der groede rönnebær, hvor Humble kirke står, men aldrig så jeg pølse för med öjne, ben og hår!» Konen blev nu vred, tog ham og vilde kaste ham ind i ovnen, sigende: «Er du sådant troldtöj, skal du også steges levende,» men i det samme kom troldkvinden med det rigtige barn, gav det til moderen og sagde: «Der har du dit eget barn, aldrig har jeg tænkt så ondt mod dit barn, som du vilde gjøre ved mit,» hvorpå hun forsvandt med troldbarnet. J. M. Gram.

1060. En kone bar frygt for, at det ikke var hendes eget barn, hun ammede, men at det var forbyttet af ellefolk. Hun henvendte sig derfor til en klog kone, som rådede hende, at hun skulde se at få en spæd gris og lægge i vuggen til barnet, samt derpå gå ind i et sideværelse at lytte. Hun gjorde også dette, og så snart hun kom i værelset, hørte hun barnet sige: «Nu har jeg levet i så mange kongers tid, men aldrig har jeg fået sådan pølse.» Så kunde hun da høre, at det ikke var hendes eget. Hun henvendte sig igjen til den kloge kone, som så rådte hende, at hun skulde rent afklæde barnet og gå ud på møddingen med det og tage et ris og uden afladelse piske det; dets skrigen skulde hun ikke bryde sig om, jo stærkere det

skreg, des bedre var det. Dette gjorde hun også, men det varede ikke længe, för ellekonen kom med det naturlige barn, kastede det til moderen og sagde: «Jeg har aldrig været så hård imod dit, som du har været imod mit,» og derpå forsvandt hun tillige med det unaturlige barn; men det blev aldrig således som andre börn, fordi det havde fået af ellekonens mælk. Lars Dybdahl, Hundborg.

1061. Et par folk havde en bytting. Det var en grov omfjotting til at æde, og han så desforuden så grim ud, at de måtte lave et kammer til ham, for at han ikke skulde kyse folk . . . . . «Du skal få pølse til nadver!» . . . . . «Pølse med hår på.» Skar i den. «Pølse med ben i!» . . . . . Moderen fik sin egen dreng, men han havde været så længe ved de underjordiske, at han var bleven forstyrret i hovedet og aldrig blev fuldklog mere. A. N.

1062. I *Torsted* i Ty vesten for æ by ligger en stor höj med en kløft i. Der lå en gård lige östen for, og de mænd, der boede der, de blev al tid tåbelige. En gang fik folkene deres barn forbyttet og fik en ussel én i steden, der vokste ingen ting og snakkede ikke. Når moderen var framme, så kunde hun høre, den mumlede, men hun forstod ikke, hvad det var. Så fik hun et godt råd. Hun lavede en gris til, og satte den på bordet for den og sagde: «Værs'god, sikke den pølse, du skal ha'!» Så gik hun ud i kjøkkenet igjen og hørte nu barnet sige: «Nu har a levet i tredive år, og aldrig har a set sådan en pølse, den har både öjne og øre og næse og mund og frit (det var nemlig en hungris), nej, nu har a aldrig set mage til pølse.» Så kunde hun nok mærke, det var et höjmandsbarn.
Johanne Kirstine Nielsdatter, Fabjærg.

1063. I *Nyrup, Stenmagle* sogn, levede en fattig ugift indsidder, som de kaldte byttingen. Det var en underlig lille pirris at se til, dog var han meget for at snakke og fortalte da stundom, at han kunde huske, der havde været skove, hvor der nu ingen var. Ligeledes kunde han huske, at der havde været slet mark mange steder, hvor der nu var skove. A. N.

1064. «Pølse med hår, pølse med lår, pølse med öjne! nu har jeg levet i så mange år, den skov er hugget om og groet op igjen, og den stald er brudt ned og bygget op igjen, men aldrig har jeg set sådan en pølse, pølse med hår.» o. s. v. Lærer Hansen.

1065. «Pølse, har du tryne, pølse, har du födder? nu

har jeg levet i atten hundrede år og diet otte mødre ihjel, og du er den niende moder, men en sådan pølse har jeg aldrig set.» — «Ja, er du så gammel, er du ikke mit barn.»
Nik. Christensen.

1066. Ved *Vivild* i Sønderhald herred boede for mange år siden et par folk, og en gang da manden kjørte hjem fra en mølletur, kom han forbi *Langhöj*, og ud af höjen kom en lille bjærgmand løbende, som i en fart sprang op i vognen. Da manden kom hjem, stod bjærgmanden af vognen og gik ind i stuen og satte sig ved kakkelovnen. Han sagde ikke et ord, og ingen kunde formå ham til at tale, men han spiste og drak, når det blev ham budt. Der var da nogle naboer, som rådede konen til at brygge i en æggeskal, ti de mente, at når bjærgmanden så dette, måtte han da sige et eller andet om dette kunstige bryggekar, hvis han kunde tale. Konen fik også bryggeriet sat i gang, og da bjærgmanden så dette, udbrød han helt forundret: «Ja, lont håer a wanneret, å møj håer a sjet, men åller håer a sjet, te di hå brøged i ed æggiskal!» Dette var de første ord, han havde talt i alle de år, han havde været der, ti der var allerede gået flere år. Så traf det en gang, at manden atter havde været til mølle, og han igjen kom forbi Langhöj, da kommer der en anden bjærgmand og råber til ham og siger: «Ve do helsen Kukkeluris å sejj ham, Dawfeldt æ dø.» Da manden kom hjem, går han ind i kjøkkenet og siger til sin kone, akkurat som bjærgmanden havde sagt til ham. Dette hørte imidlertid han, der stod bag kakkelovnen, og han råbte: «Hwa, æ Dawfeldt dø, så mo a nok strææv å astej!» og dermed forsvandt han til stor glæde for manden og konen i gården.
E. T. K.

1067. En klog kone gav hende det råd, at hun skulde tage så mange æggeskaller, som hun kunde få fat på, og kaste dem op under grubekjedelen, når hun bryggede öl. Hun skulde derefter sætte barnet foran ilstedet, så det kunde se de mange æggeskaller i ilden. Derpå skulde hun gå ud i bryggerset og stille sig på lur for at høre, om barnet vilde tale. Da hun havde sat barnet og skjult sig, begyndte det at sige: «Nej, nu har jeg levet så længe, at jeg har set *Rold skov* blive plantet og omhugget trende gange, men aldrig har jeg set nogen brygge öl ved æggeskaller.» Konen sprang nu ind og råbte: «Så er du ej mit eget barn, men en fæl gammel trold, som jeg nu har slæbt på i tre samfulde år.» Derpå greb hun en ovnrage og gav sig til at slå løs på trolden. Det hjalp, ti nu kom

hendes eget barn faldende ned gjennem skorstenen, men med en brækket arm, og den fæle trold forsvandt straks.
Marie Buhl.

1068. «No ær æ så gammel som ti skov' omhuggen å opgroi, men aller har æ se en fruu i et æggeskal bruu.» o. s. v. Den kloge kone vilde have puttet skiftingen i den glohede ovn, men konen i sengen bad for det. Så kom bjærgkonen: «Her har du noget til svøb til dit barn,» sagde hun og gik. Men svøbet bestod af et væv af purt guld, besat med ædle stene.
A. L.

1069. Der var også én her i byen, der havde et barn, der blev forbyt. De mærkede, at der var noget sært ved det, og så klagede moderen sig til nabokonen. Hun rådede hende til at brygge i to æggeskaller, det ene som bryggekar, og det andet til at sætte under neden. Så skulde hun strø tappen og sige til barnet: «Kan du nu være vakker, imens a går ud efter køerne.» Dernæst skulde hun lægge sig udenfor bryggersvinduet og høre, hvordan det vilde gå til videre hen. Hun fulgte rådet, og da hun var kommen ud, rejste barnet sig op og gik ud i kjøkkenet og sagde ved sig selv: «Nu er a så gammel, som a er, og nu har a set *Rold skov* tre gange ophugget og opgroet, men nu har a aldrig set sådant bryggeri.» Så kom konen ind igjen og bankede barnet dygtig igjennem. «Er du så gammel, som du er,» siger hun, som hun kunde bande, «så er du ikke mit barn, så skal du have smør.» Så kom bjærgkonen og sagde: «Der har du dit o. s. v.»
Ane Noer, Vilsted.

1070. Et andet sted var et barn, der hverken vilde lykkes eller trives. Det havde så meget stort et hoved. Så stilte de an en dag, som om de vilde brygge i en æggeskal med en pølsepind. Da sagde barnet: «Så gammel som a endnu er, for a har set *Rold skov* syv gange opgroet og syv gange ophugget, så har a endda aldrig set nogen, der har brygget på sådant et kar». Dertil svarede konen: «Ja, når du er så gammel, så er du gammel nok, så er det ikke værd, du skal leve længere; nu skal du her ind i ilden,» og så tog hun ved ham og lod, som hun vilde stoppe ham ind under den varme kjedel. Da kom bjærgkonen: «Her har du dit eget barn, dit skarn, a har ikke været ved din, som du har været imod min.» Så kylte hun det og tog hendes eget og løb med. Men man skal passe at snappe sit barn, lige i det hun kyller det, ellers vil bjærgmanden slå én fordærvet. Lars Nielsen, Vinkel.

1071. Der var en kone, som var kommen i tanker om, at det barn, hun havde, måtte være en skifting. Hun klagede sig over det til en nabokone, og denne gav hende de bedste råd, hun vidste, til at komme efter sandheden og få rådet bod på det. I følge disse råd tog konen barnet med ud i kjøkkenet, hvor hun slog et æg i stykker, dannede to kar af skallen, prak et lille hul i det ene som til et tapkar, og gav sig til at brygge i dem. Ungen sad og så på dette her, og så giver den sig til at skoggerle og siger: «Nej, så gammel, som jeg er, så har jeg aldrig set sådant et syn för.» — «Hvor gammel er du, din hvalp?» sagde konen. Ja, han var da så og så gammel. Så tog konen og satte ham på gulvet henne ved dören og gav sig til at feje og lod, som hun vilde feje ham ud tillige med snavset, men da kom hans moder løbende med konens rette barn og sagde, at her havde hun hendes igjen, sådan havde hun aldrig gjort ved den. Så tog hun skiftingen og gik med, og glad var konen, at hun fik sit eget barn igjen.

K. M. Rasmussen.

1072. Der fortælles fra *Hanstholm*, som ligger to mil nord for Tisted, at der en gang boede en kone, som fødte et lille barn. Hun havde barnet i flere år, men det blev aldrig större end som et svøbelsebarn. Hun troede så, at barnet var forbyttet af troldfolk, og rådførte sig med en klog kone, som gav hende det råd, at hun skulde foretage sig en bestilling, som aldrig var set för, og det skulde hun lade barnet sidde og se på. Gav det så nogen lyd eller et tegn fra sig, så hun bestemt kunde vide, at det var et troldebarn, skulde hun give det en ordentlig kindhest, og så skulde hendes eget barn nok komme. Konen blev meget glad ved rådet og løb hjem, satte barnet på kjøkkenbordet og gav sig i færd med at brygge i æggeskaller. Hun tog nemlig den ene æggeskal og gjorde et lille hul i, og der satte hun en lille pind. Den anden gjorde hun også et lille hul i, og i den kom hun så malt og vand og satte den i den anden æggeskal, for at vandet skulde rende deri. Da nu barnet havde siddet og set på det en tid, udbrød det ganske forfærdet: «Nu har jeg levet så længe, at jeg har set *Rold skov* opbrændt tre gange, og *Hanstholm kirke* flyttet tre gange, men aldrig har jeg dog set mage til dette her.» Konen blev glad over denne tale og løb hen og gav puslingen en så eftertrykkelig kindhest, at den trimlede ned af bordet, men lige med ét stod der en lille kjælling ved konen med et barn ved hånden, som heller ikke var större end puslingen, ti det var heller ikke vokset. Pus-

lingen forsvandt straks, og konen løb meget fornöjet ind med hendes barn. Han voksede nu stærkt til og fik snart en til sin alder passende höjde. Mette Skrædder, Sundby.

1073. En kone havde en skifting. Så blev der rådet hende, at hun skulde tage to æggeskaller og hænge den ene over den anden og stikke en pind gjennem den øverste ..... Så skulde hun feje barnet ud med fejeskarnet og smide det ud på møddingen, og så stå et sted, hvor barnet ikke kunde se det ..... Det sagde: «Vidt har a wat, og møj har a set, men aldrig har a set nogen, der har brygget i en æggeskal .....» Så kom ellekonen, der boede under hylden i stuehuset, med det rigtige barn og sagde: «Der har du dit barn, a har ikke været mod dit, som du har været mod mit.» Dorthea Kristensdatter, Houm.

1074. Der var et par byttinger i *Longelse* sogn. Jeg har kjendt dem. De havde skjæg og langt tyndt hår. De sagde kun enkelte lyd.

En kone havde en bytting. Den sad en dag inde på gulvet, mens konen gik ud i kjøkkenet. Da hørte hun det snakke inde i stuen. Hun så ind gjennem en rude i dören, og da løb en kattekilling inde på gulvet rundt om troldebarnet, og det sagde: «Nej, nu er jeg nisindstyve år, men aldrig har jeg set en pølse, der kunde krybe.» Det blev den ved at gjentage. Hun gik da ind og vilde have barnet til at snakke, nu vidste hun jo, det kunde, men det var som sædvanlig. Så vilde hun springe hen efter et ris for at tvinge det, men da kom bjærgkonen og smed det rigtige barn på møddingen og greb sit. Jordemoderen måtte så gå til bekjendelse om, at hun havde fæstet svøbet på barnet med en knappenål i steden for en stoppenål, og hun havde nær blevet straffet for det. Lærer Engbergs kone.

1075. Et sted havde de et dværgebarn, og så sögte de præsten om råd. Han sagde, at hun skulde feje det ud over dörtræet. Præsten kom med en øgpude om halsen i steden for krave, og så er det barnet siger: «Nu har a set *Rold skov* opgroet og nedhugget syv gange, men aldrig har a set en sådan præst.» Da det nu blev fejet ud, sagde konen: «Ja, når du kan huske så langt tilbage, så er du min sæl ikke mit barn,» og så fejede hun. Så kom bjærgkonen i det samme og sagde: «Sådan har a ikke været ved dit barn, som du ved mit,» og efter at hun havde brækket konens eget barns ene lår, smed hun det hen til hende. Niels Kristiansen, Vole.

61. Byttinger til dåb.

1076. Nede imellem *Biskv* og *Holmager* lå der tre store höje, som nu er slöjfede, de kaldtes *Troldkirke*. Så kom en mand fra *Holmgård* kjørende og skulde have barn i kirke, og da er der én henne i höjen, der råber: «Hvor skal du hen i dag, Wati?» Da siger barnet: Den skulde hen til den sladderidinngdanng, der står, og blive til et bedre barn. Da manden hører det, så vender han og kjører hjem igjen, så vilde han ikke have barnet til kirke.

Jens Korregård, Havbro.

1077. Et par folk havde fået et barn, men de syntes så underlig om det, og nogle mente, det var en forbytting. Det mente de så, skjöndt de havde ikke mærket noget til det. Så blev der rådet dem, at de snart skulde lade det døbe, og da de skulde kjøre til kirke med det, og de kom forbi en bakke, var der én, der råbte: «Kylikop! hvor sulls du rullen?» Så svarede barnet: «Ik sulls su das hellige vasser og su en besser knækt bleiben.» Da folkene hørte det, vilde de ikke have barnet længere og smed det ud af vognen. Så kom trolden med deres barn og tog sit eget i steden. Niels Pedersens kone, Vejlby.

62. Staldens flytning.

1078. I *Haldrup*, *Vær* sogn ved Horsens, ligger to gårde sammen yderst i vest. Tæt ved disse gårde gravede man i ældre tider sand i en banke, hvor indgangen til en nissefamilies bolig var. I reglen var nisserne venlig sindede og kom til sine tider endog op i gården for at låne brød og lignende. En gang var det dog galt fat i den ene gårds stald. I en vis bås døde den ene hest efter den anden. Til sidst kom nissen op og bad manden endelig at lade et øg have sin plads i den omtalte bås. Han havde nemlig sin seng neden under, og det var ham ikke muligt at ligge tört i sengen, når hesten stod i båsen, ti vandet fra den dryppede lige ned til ham. Dette blev straks taget til følge og hjalp.

En gang kom nissen og hentede konen i den ene gård, hun måtte endelig følge med ned til hans kone, der var i barnsnød. Konen fulgte også med og gjorde nissefamilien den tjeneste, hun kunde. Da hun vilde gå, gav

nissen hende en klokke (underskjört), fordi hun havde været så hjælpsom af sig. Han pålagde hende strængt, at hun ikke måtte bruge det, når hun gik i kirke eller i det hele taget ved höjtidelige lejligheder. Der gik nu nogle år. En søndag vilde konen i Vær kirke. Hun vilde gjærne have klokken på, men mindedes nissernes forbud. Hun tröstede sig dog med, at det nu var så længe siden, så nissen formodentlig havde glemt det. Nok er det, hun trækker klokken på og går. Længere end til höjen *Stenovn* gik det dog ikke godt. Her nåede nissen hende og var vred som en Tysker. Uden skånsel trak han klokken af hende og gik sin vej. Martin Nielsen, Jælling.

1079. En mand havde stort uheld med sine kreaturer, der døde så tit nogle for ham, især i en vis bås. Det kunde han ikke forstå, men så en aften, hans kone var ude at malke, faldt hun ned i et stort hul. Da hun kom lidt til sig selv igjen, stod hun i en pæn stue, og en lille tyk mand stod tæt ved hende. Så fortalte han hende hele redeligheden om, hvordan det kunde være, at der døde så mange køer for dem. «Når jeg sidder ved mit bord, og der løber sådant noget grimt kovand ned til mig, se så behøver jeg jo blot at tage min kniv og pege op efter koen, så er hun død. Derfor skal I lytte efter mit råd: flyt nødset hen i et andet hus, og så skal sådant uheld aldrig mere ramme jer.» Det gjorde de også, og fra den dag af døde der ikke flere. Sören Hansen.

1080. I en gård, som var bygget på en bakke, havde de meget uheld med deres kreaturer, hestene blev så magre, at de næppe kunde rejse sig, køerne kunde ikke malke, og folkene var nær gået til grunde. En dag kom så en kone, som de kaldte kloge Maren, og for hende klagede konen da sin nød. «Ja,» sagde Maren, «jeg er også kommen for at sige dig, hvad I skal. Ser du, her neden under boer også folk, og hver gang de sidder til bords og spiser, dryp- per det bestandig ned i deres fad, og det er urinen af eders heste og køer, og derfor har manden lovet, at I ikke skal få held af noget her, men når I vil flytte et lille stykke herfra, så skal alt lykkes for eder igjen.» — «Å, Herre Gud! hvor skal vi få penge at flytte for?» — «Det skal I ikke spörge om, for de kommer af sig selv, når blot I vil flytte.» Som sagt, så gjort, gården blev flyttet, og manden havde penge nok, og alt gik godt for dem i efter- tiden. Rasmus Kristensen, Vester-Skjerninge.

1081. Ja, a troer nu ikke, at det er godt med den-

her graven i höjene. Vi skal ikke komme dem for nær. Min oldemoder havde en gang nær kommen galt ved det med de folk. De havde jo stedet, som a boer i. Så en gang blev der en ko syg, og der var ikke noget at gjøre ved hende. Så kom der sådan en bitte kone ind til min oldemo'r og sagde, om de ikke vilde flytte den ko, for ajlen rendte ned på deres bord. Ja, det var da ikke godt, for den var syg, sagde min oldemo'r. De gjorde det dog, og koen kom sig. En tid efter var denher bitte kone i barnsnød, og min oldemo'r måtte hjælpe hende. Hun gav hende så derfor sådan en pæn kjole, men der måtte ikke komme klokkeklang over den. Hun fik den så også godt nok hjem, og den lå på kistebunden i mange år. Men så skulde hun partu til bryllup, og så manglede hun en kjole og tog denher troldkjole på. Det gik så også godt nok, til de kom ind i våbenhuset, da faldt hver en klædetråd af hende midt i brudeskaren, så hun var helt ilde stillet.
Fortalt af en gammel mand i Homå hede, ved M. Balle.

1082. For nogle år siden, ilav min kones plejemoder blev opfødt i *Borup mølle, Låstrup* sogn, var det så ringe med bygning, at der så næsten ikke var noget. Så tog mølleren sig for at grave et hul ind i en bakke, og da kommer der en bjærgmand til ham og spörger om, hvad han vil have det til. Ja, han vilde have det til at sætte hans køer i. «Det skal du ikke, for så render ajlen ned på mit bord, og det vil a ikke have, så får du ingen held af dem.» Så lod han det være. Det er a vis på er sandhed, for det var ikke folk, der foer med noget överløs.
Svingelbjærg.

1083. I den tid, svinene havde lov at gå, hvor hen de lystede, var de løben op på en höj at søge føde. Da lød der en stemme: «Tag jere svin fra höjen, de pisser jo ned på vort bord, hvis ikke, skal I få en ulykke.» Siden turde de ikke lade svinene gå på höjen. Det var vist på *Ishöj* i *Kalvslunde*. Chr. N.

1084. En dværg kommer til en mand en juleaften og vil have ham til at flytte sin fåresti o. s. v. Gjör det. Kommer nytårsaften igjen og giver ham en sølvkande for hans föjelighed. Nik. Christensen.

1085. På en gård i *Skelde* blev beboernes, særlig börnenes töj, hver nat skåret i små stykker. Folkene var meget fortvivlede derover og sögte råd derfor hos en gammel kone. Hun sagde da, at årsagen dertil var, at når

de bagte brød og så slog vand på kullene, løb vandet ned til nogle små nisser, som havde deres bolig under det sted. Folkene slog nu vand på kullene et andet sted, og efter den tid havde de fred for nisserne. Marie Johansen.

1086. En mand plöjede i nærheden af *Hönsholm* i *Jetsmark* over en höj med forslidte jærn og magre heste. En nisse kom op og bad ham om at vælte den sidste fure tilbage, der faldt så meget jord i hans middagsgryde. Manden gjorde det. Om eftermiddagen havde han ny jærn i ploven, og hestene trak udmærket. Der gik nu lang tid, så gik der bræk på ploven igjen. Manden sendte jærnene til smeden, men det hjalp lige meget, og hestene forringede sig. Da lagde han ploven ved höjen på samme sted, og da han kom tilbage, var alt i stand, og hestene trivedes nu igjen. Nik. Christensen.

1887. En mand plöjede ved en höj. Da kom en lille mand med en rød hue ud af den og bad ham meget venlig om at vælte den sidste fure tilbage igjen, da der ellers faldt jord ned i hans middagsgryde. Manden föjede ham straks, og fra den dag lykkedes alt for ham, hans heste blev fede, der kom nyt jærn i ploven af sig selv, og han blev fra en fattig til en rig mand. Nik. Chr.

1088. I gården, hvor mine forældre boede, havde de uheld på mange ting. Men så sagde dværgen til dem, at de måtte ikke lade deres kalve stå der, for de piste ned til dem, og så brækkede de halsen på dem, derfor mistede de dem. Ane Noer, Vilsted.

1089. Niels Höj i *Tødsø* havde sin stald vest for kirken, men ellefolkene boede under stalden, og de bad ham om at flytte den bort, da deres rolighed ellers blev forstyrret. Han gjorde det, men kort efter flyttede de over Sallingsund, for dingdangen var dem for nær. Nik. Chr.

1090. En mand havde hugget nogle træer på *Killemoshöj* i *Ryslinge*. Så var det en aften, der kommer en mand ind til ham og siger: «Du skal give mig noget, for du har slået alt mit porcellæn itu.» — «Ja, jeg har ikke noget at give dig for det.» — «Jo, det kan ikke hjælpe, hvad du siger, du skal betale det.» — «Ja,» sagde manden, «når jeg skal, så er jeg jo nødsaget til det, du må gå ud og tage hunden.» Så gik han straks hen og tog hunden og slog ham til væggen i gården. Om morgenen, folkene stod op, lå hunden og var død, og blodet sad på væggen. Sødinge skole.

1091. Da en forpagter i *Fovlum* præstegård kom og skulde tiltræde sin plads, skulde han jo have sine kreaturer derind. Så sagde folk ham, at der var en bås, hvor ingen kreaturer kunde være om natten. Men det vilde han ikke høre noget om og befalede sine folk: «Bind nu den plag i båsen.» Om morgenen efter var den løs og gik nede i grævningen. Han kommanderede, at de skulde binde den der igjen. Næste morgen hængte den tværs over spiltovet med hver halvdel i sin bås. «Bind den der igjen!» råbte han. Morgenen efter stod den ude i kålgården, der var uden for stalden, og den var endda bunden ved grimeskaftet inde i båsen. Det sad ud af et lille hul som et musehul, og der var blød muld runden om plagen, men der var intet spor af mennesker hen til den. Lars Jensen, Vinkel.

1092. I höstens tid løb nogle börn og legede på en höj på *Skjensved mark*. Så sagde en af drengene: «Kom, lad os pisse ned igjennem dette hul på troldkonens bord.» Det gjorde han, men i det samme faldt han hovedkulds ned af höjen og tabte vid og sands. Ingen læger kunde helbrede ham, men så gik hans fader med ham til en klog kone, og hun kunde. Chr N.

1093. En stor höj, *Navrbjærg,* der ligger på *Skjensved mark,* har i gamle dage været beboet af underjordiske, og visse aftener såes et lys at skinne op af et hul i toppen på höjen. I dette hul havde en dreng i kådhed hældt vand, og straks kom en krumböjet kjærling op af höjen og slog drengen med en kjæp, så han tabte mælet, men der var i den tid en præst i *Snoldelev,* som var så klog, at han gav ham mælet igjen. Gårdmand J. Larsen, Jersie, v. Kristoffer Jensen.

1094. En stor del af de kjæmpehöje, der ligger om *Snoldelev,* lod præsten udgrave, men så længe solen står på himlen, råder mennesket, når den synker, kommer troldtöjets tid, og derfor må man aldrig grave i en höj længere, end til solen går ned. Det vidste præsten også meget godt, men han var så ivrig på det, og derfor forså han sig en gang, da han lod en höj, der ligger ved vejen, som går mellem Snoldelev-Hastrup og Snoldelev udgrave, ti han lod folkene, som netop nåede en stensætning, da solen gik ned, blive ved at grave. Pludselig fik han en usynlig øretæve, så han næsten hèlt tabte mælet, og han var aldrig mand for at skaffe sig selv mælet igjen og måtte holde kapellan fra den dag og lige til sin dødsdag.

Men han kunde godt hjælpe andre til at få mælet. En

dreng var ofte ude ved en höj, som hedder *Navrbjærg* og ligger ved vejen mellem *Jersie* og *Lille-Skjensved*, med heste sent om aftenen. Da han en aften havde töjret hestene og skulde til at hjem ad, gik han først op på höjen og pissede i et hul på dens top, idet han samtidig sagde: «Nu pisser jeg i din nadvergryde, trold!» Han fik også en på tæven og tabte derved helt mælet. Men hans fader kjendte nok den, der kunde kurere ham, og han spændte for og kjørte straks hen til provsten, som modtog ham med de ord: «Ja, jeg véd nok, hvad du kommer for, og er det, som jeg mener, så kan du gjærne vende om og kjøre hjem, ti så skal drengen nok have fået sit mæle, inden du kommer helt hjem.» Da han kom hjem, kunde drengen tale. Nik. Christensen.

63. Bjærgkvinders forløsning.

1095. Peder Tissing i *Rakkeby* fik en gang nogle kartofler hos Lavst Hylledig, og da de kom til kjælderen, som var ude i laden, sad der en stor skruptusse nede på kartoflerne, som Lavst tog meget forsigtig på skovlen og satte op på halmen i laden: «Tag dette fæle bæst væk,» sagde Peder, «jeg er ikke meget for det.» — »Nej, det er synd,» sagde Lavst og satte skruptussen forsigtig ned på kartoflerne, så snart han var færdig med opmålingen, og det var alle enige om, at det var nissen.

Jens Kr. Kristensen, Rakkeby.

1096. En gang gik en kone i sit kjøkken og byggede. Da kom der en stor skruptusse og vilde gå over dörtærskelen, men kunde ikke komme over. Så tog konen en bredtörv og lagde ved dörtærskelen, for at den des bedre kunde komme ind. Derpå sagde konen: «Du er vel törstig, din stakkel!» og tog en øse med ölurt og lod tussen drikke. «Du er så tyk, du skal vel snart gjøre barsel, men jeg må så helst blive din jordemoder» o. s. v.

Bornholm. (Sml. nr. 541 m. fl.) G. J.

1097. Der var en bakke i *Jennum*, hvor der boede en bjærgmand, og han var gift med en kvinde af kristenfolk, som han havde taget ind i bjærget som barn. Så kom hun i barnsnød, og skulde have en kristen kvinde til at hjælpe sig. Så lå der et hus ved siden af bjærget, og der kommer bjærgmanden ind ad deres kjøkkendör og ind ad deres kjedelgrue og spurgte efter, om konen vilde følge

med til hans kone, for hun skulde have en bitte. Hun turde ikke vel i førstningen, men så fulgte hun da med, for han sagde, der var ikke noget i vejen. Da de kom til kjedelgruen, kunde hun ikke se andet end bjærgmanden lige for ved sig, og så kom de ned i en pæn stue, og der var konen. Hun fik nu barnet, og så fulgte manden hende op igjen. Konen havde givet hende en *ry*es kjowwl (ɔ: skjört af ry, kjole hedder kjo*w*l) og sagt, at hun måtte gå så meget i den, hun vilde, den falmede ikke af det; men hun måtte ikke gå til kirke i den. Så sad hun en faste-onsdag og vævede, da det ringede til kirke, og hun fik lyst til at gå derhen. Så tykte hun, at hun kunde godt gå i det skjört underneden. Hun havde en kyse og så en kåbe, som de brugte dem i gamle dage med lådden kant i halsen og næsten som et slag. Den slog hun så om sig og gik. Men da hun kom op på kirkegulvet, så faldt skjörtet neden af hende, og da hun vilde vende sig om og se efter det, så var der kun et målldskød (ɔ: muldskud). Hun måtte altså sidde i kirken i hendes indreklæder, og det var jo ikke pænt, for kåben var stakket og nåede kun et lille stykke ned. (Sml. 484 m. fl.) Niels Kristian Vejmand, Støvring.

1098. På Anders Sörensens mark i *Viksnæs* ligger *Syvstykkehöjen*. En jordemoder ventede en aften bud fra en kone, som hun skulde betjene, og da kom der én og bankede på. «Er det dig, Per Skomager?» sagde hun inden for. «Ja,» blev der svaret, og så gik hun ud, men da var det trolden fra Syvstykkehöjen. Han tog hende på sin ryg og bar hende ud til en karet, og kjørte hende lige ind i höjen. Der lå et kristen-fruentimmer i barnsnød, som hun forløste, og så blev hun kjørt hjem igjen og blev rigt belönnet for sin tjeneste. H. Boisen.

1099. En kone var nede og forløse en bjærgkone. Hun vilde ikke vel spise der nede, og så sagde bjærgkonen: «Hvordan kan det være? når du får af dit eget mad, kan du vel spise det.» — «Hvordan kan I få af vor mad?» siger hun. «Jo, det kan vi sagtens, for når I ikke gjör kors for det, så kan vi tage det, uden at I kan se det, det svinder ikke for jeres öjne, men det er meget mere udröj.» I det samme dryppede der noget ned på bordet. «Det er noget, der kommer ned fra en ko,» sagde barselkonen, «når I vil flytte den bås, skal I få lov til at beholde den ko, der står, og a vil endda erstatte jer for det.» Da hun så gik op fra bjærgmandens, så hun hendes pige stå og ælte dej, te sveden drap af hende. Næste dag kla-

gede pigen sig for, hun havde sådan værk i hendes arme. «Det er ikke sært,» sagde konen, «så travlt du har haft i nat.» — «Hvad siger du? a har ligget i min seng.» — «Nej, du glemte at læse dit Fadervor i aftes, og når du gjör det, så kan bjærgmanden bruge dig, det fortalte han mig i nat.» Ane Margrete Sörensdatter, Skjörring.

1100. I *Bjærggård* i *Randlev* var der en pige, som al tid var så sövnig af sig, og det kom af, at bjærgfolkene tog hende ned i jorden til dem for at male for dem. ' De havde deres gang op i folkenes nøds. En gang, da bjærgmandens kone skulde føde, var konen i gården der nede at hjælpe hende, da så hun pigen. Så sögte de råd hos en klog mand, og siden fik pigen ro til at ligge i hendes seng. Ane Hansdatter (Lamme-Ane), Torrild.

1101. I *Spydhöj*, sønden for *Rödding*, der nu er slöjfet ud, var en gang en nissefamilie. Höjen lå tæt ved en gård, og nisserne havde da deres værelse helt ind under gården. Manden dér tykte hver tag, at der var noget vrøvl og nogen banken ved den höj, men han kunde ikke blive rigtig klog på det. Så træffer det sådan, at han havde vel lidt plads til hans höveder i nødset, og så sætter han en bås til, sådan at der kunde være plads til en ko mere. Men aldrig så mange køer han satte i den bås, de døde ind ad en kant. Så lod han det jo være omsider at sætte den der, det skulde han jo nødes til. Nogle få dage efter, at den sidste ko var død, kom der en bitte nis rendende om til konen, der stod ved bagdören og toede klæder. Konen vender sig lidt om, da hun mærker ham, og bliver jo noget bange, for hun havde ikke set sådan én för. Han forlanger nu af konen, om hun ikke kunde lægge hendes vask til side lidt og følge med ham hjem, for han restede (savnede) hende så hårdt, og hun skulde ikke være bange, han vilde ingen fortræd gjøre hende. Hun slår så hendes klædertoen til side og følger med denher bitte mand. De kommer ind ad en dör, der var halvt underjordisk, og så ind ad en stue. Der var ikke noget i den, heller ikke i den anden, men i den tredje var et sovekammer. «Ja, det var ikke sært, han trængte til mig,» siger konen til sig selv, «for hans kone er jo i barnsnød, og de er ene to om det.» Så blev hun forløst, og det gik nu godt hver krumme. Nis siger så, om de ikke havde mistet køer dér i den bås. Jo, de havde mistet tre. Det var ikke noget under, for når den piste, så løb vandet ned i deres sovekammer i deres seng, og det vilde de jo ikke

have, så det måtte gå galt. Konen takkede hende jo for hjælpen, og så fik hun så meget af guldsager og ringe, som hun kunde bære og slæbe hjem, og siden lod de være med at sætte køer i den bås. Jens Povlsen, Rödding.

1102. *Dalsgård* i *Stadil* ved Ringkjøbing har i gamle dage ligget opad en höj, hvor der boede bjærgfolk. De havde i Dalsgård tre køer, men den tredje kunde de aldrig få til at leve; enten lå den om morgenen med halsen vreden om, eller den havde mistet livet på anden måde. En nat, da manden og konen lå og sov, blev de vågne ved, at en bjærgpusling stod uden for deres seng og kaldte på konen, han bad hende om endelig at følge med til hans kone, som var i barnsnød. Konen stod op og fulgte ham, og hun hjalp også bjærgmandskonen. Da hun vilde gå igjen, vilde bjærgmanden give hende nogle penge for hendes ulejlighed. «Nej,» sagde konen, «det kan være det samme, men kan du ikke sige mig, hvordan det kan være, at vi aldrig kan få den tredje ko til at leve. «Jo,» sagde bjærgmanden, «det kommer af, at den kobås er lige over vor stue, og når vi sidder og spiser, løber der ajle ned i vor mad, det er vi kjede af, derfor slår vi den ihjel, men vil I flytte kobåsen, så skal vi nok give jer penge at bygge et nyt hus for.» De byggede så kostalden et andet sted, og siden den tid kunde den tredje ko lige så godt leve som de andre to. Maren Bonde, Vedersø.

1103. Ude i et hus mellem nogle bakker i *Vestjylland* boede en mand og en kone. Nu hændte det, at konen kom i barnsnød, og hun kunde ikke blive forløst. I denne vånde kom en af höjfolkene til manden og tilbød at hjælpe hende. «Hvordan kan du hjælpe, da der slet ingen kan hjælpe af dem, der er kyndige på det?» — «Det har sin grund i,» sagde den fremmede, «te der er sket bytte, din kone er min datter, og inden en af höjfolkene kommer hende til hjælp, kan hun ikke blive forløst. Det hændes os også,» vedblev den fremmede, «te min kone kan ikke blive forløst, inden en af eders folk kommer til hende, da hun er af eders folk.» Da manden hørte den forklaring, lod han den fremmede gå ind, og kort efter var barnet født, og alt i god stand. Marie Sandal.

1104. En kone stod og vaskede op, og da kom der en lille bitte mand ind og bad om, at hun vilde komme og forløse hans kone, han kunde ikke selv hjælpe hende. Det gjorde hun, og så blev der siden snak imellem kvind-

folkene. De mistede en ko hver juleaften, og det var, for det koen pissede ned på deres bord. Men bjærgmanden kunde ikke få sig hævnet på det uden hver juleaften. E. T. K.

1105. Dér var en gang en pige, som tjente hos jordemoderen i *Vallø*, og hun gik al tid og klagede over, at hun havde sådan værk i sine arme, som om hun var helt forslæbt af arbejde, og hun havde det dog så farlig godt på det sted, så hun kunde aldrig begribe, hvor det kunde være. Så en gang blev jordemoderen hentet ud, men da hun kom forbi en höj, kom der én ud, som tog hende af vognen fra manden, der havde hentet hende, og bar hende ned igjennem höjen i en stor hule, og der måtte hun hjælpe en kone. Da hun var færdig dermed, så hun en pige stå og male malt på en stor håndkværn, og det var akkurat, som om det kunde være hendes egen pige, og hun havde en pels på, helt som den, jordemoderen havde givet sin pige. Hun snakkede lidt med hende, og pigen sagde, at hun var så træt og havde meget malt endnu at male, inden hun blev færdig. Imens listede jordemoderen sig til at skjære et stykke af pigens pels. Om morgenen lå hun og sov i sin seng, men hun kom straks og klagede for jordemoderen over, at nogen havde skåret et stykke af hendes pels. Jordemoderen hentede nu det stykke, som hun om natten havde skåret af, og det passede aldeles. Så fortalte hun da pigen, at det intet under var, at hun om dagen havde værk i sine arme, når hun om natten måtte stå og male malt på troldens håndkværn, og så fortalte hun, hvordan hun havde set hende der nede og skåret stykket af hendes pels. Hun gav nu pigen det råd, at hun hver aften, når hun kom i seng, inden hun lagde sig til at sove, skulde bede Fadervor og slå kors for sig, og det hjalp. Louise Sadolin.

1106. For omtrent fyrretyve år siden boede der i et hus i *Ellitshöj skov* en kone, der hed Sofie Elisabet. En aften, da hun sad og malkede sine køer, kom der en lille bjærgmand til hende og bad hende om at følge med sig hjem og hjælpe hans kone, der var i barnsnød. Konen, der just var færdig med at malke, fulgte straks med ind i bakken, hvor bjærgmanden boede. «Gud være lovet, at du kommer!» sagde bjærgmandens kone. «Jeg er født af kristne forældre, men blev som barn forbyttet af bjærgfolket; men nu kan kun en kristen kvinde hjælpe mig i den nød, hvori jeg er stedet. Du må ingen mad nyde af, hvad min mand byder dig, ti det er ikke sundt for dig,

men hvad han byder dig til belönning, kan du godt modtage.» Da konen var forløst, dækkede manden bord med en skinnende hvid dug og satte de kosteligste retter frem på bordet og bad konen om at spise og skjænkede vin for hende i en sølvstob, ti den lille mand vidste jo aldrig det gode, han vilde gjøre hende. Konen sagde, at hun intet kunde nyde af noget som helst. Derpå forærede han hende en meget smuk sølvstob med låg. Men da bjærgmandens kone ikke kunde give bryst, var der først tale om, at konen skulde gå derned et par gange om dagen og give barnet die, men så var de bange for, at det ikke kunde hjælpe, da barnet nok ikke kunde trives på den måde. Endelig blev de enige om, at bjærgmanden en gang om dagen skulde hente mælk hos hende til barnet. Endvidere spurgte bjærgmandens kone, om hun kunde tjene hende med at spinde noget for hende, da vilde hun godtgjøre det. Nu fulgte bjærgmanden konen hjem, og om aftenen, da hun sad og malkede, kom han med en sølvsstob og hentede mælk i, og således kom han hver aften. En dag gav konen ham et bundt hör med, som hans kone skulde spinde, og nogen tid efter kom han med garnet, der var overmåde smukt, så konen måtte sande, at så smuk en spinding havde hun aldrig set. Konen lod garnet væve i lærred, som hun undertiden viste frem til folk, der besögte hende, ti så smukt lærred som det blev ikke set der på egnen. **Eft. en gl. mand i S.-Kongerslev. Lovise Hansen.**

1107. I *Jennum* ved Randers var der en höj, hvor de sagde, at der boede bjærgfolk. Så en dag, imens en kone sad i væverstolen, kom der en lille mand ind til hende og bad da så mindelig om, at hun vilde følge med ned til hans kone . . . . o. s. v. Da konen skulde føres tilbage, gav bjærgmanden hende et blåt ryes skjört, som hun kunde bruge så ofte, hun vilde, og det skulde endda al tid være lige pænt, men hun måtte aldrig tage det på i kirke. Til sidst sagde bjærgmandskonen, at hun måtte vogte sig for at se tilbage, når hun blev ført op. Undervejs vidste hun så heller ikke, hvor de var, inden hun stod ved gruen igjen i hendes eget hus. Skjörtet brugte hun til hverdag, og det vedblev at se ud som nyt og var lige pænt; og om søndagen tog hun al tid en anden dragt på. Men så en fasteonsdag, da hun sad i væverstolen, hørte hun kirkeklokken ringe . . . . **Marie Sandal.**

1108. I *Jebjærg* skulde bjærgkonen have et barn. Manden kom ridende ind i en gård og sagde, om konen

vilde da ikke følge med hjem, sådan og sådan var det, og der var ingen andre til det. Ja, hun vilde ikke vel, men fulgte dog med. Så gjorde hun jo kone og barn i stand, og så gav han hende en skjæppe sølvpenge for hendes ulejlighed.

Da manden i gården en gang skulde have barsel, tykte han ikke, han kunde andet end byde bjærgmanden med, da han betalte hans kone så vel. Bjærgmanden spurgte om, hvad barsel var. Ja, så fortalte han det, og de skulde have spil. Hvad det da var? Å, det var noget ligesom lyssen og torden. Nej, det kunde han ikke tåle i hans hoved, og så kom han ikke. Da bar de suppe og steg ud til ham ved höjen, og så gav han dem faddergave, der igjen var en skjæppe sølvpenge. N. Nielsen, Årslev.

1109. En gammel fostermoder i *Anderup* var nede at forløse en bjærgmandskone. Han bad hende tage en saks med. Nik. Christensen.

1110. Holsknægtens kone skulde gjøre barsel. De gik ned igjennem staldens gulv. Holskonen fik barnet. Hun så to kristne piger stå i deres bare særk og male malt. Den ene var hendes egen pige. Hun fæstede en öjeløs stoppenål i pigens særk. Ærø. C. M. L.

64. Bjærgkvinders forløsning.
Bjærgmanden vil tage med tilbage.

1111. En gang, da en kone fra *Onsbjærg* gik på vejen til *Tanderup*, kom hun forbi den store bakke på Onsbjærg mark, som kaldes *Dyret*, og der på vejen hoppede en stor, tyk skruptusse. Idet konen gik forbi denne, siger hun, uden at tænke videre der over: «Må jeg ikke komme med, når du skal barsle?» Nogle aftener efter, da folkene i den gård i Onsbjærg, hvor konen hørte hjemme, var gået til ro, kom der en lille mand ridende til porten og bankede på, og karlen rejste sig og gik ud for at høre, hvem det var. Der holdt da en lille mand og forlangte at få konen i tale. Manden kom nu ud og sagde, om en pige ikke kunde gjøre det af, men det vilde han ikke tillade. Konen måtte så ud, og han forlangte da, at hun skulde følge med ud til Dyret, for hans kone var ved at barsle, og hun havde jo selv forlangt at komme med.

Konen måtte da op bag ved ham på hesten og ride der ud. Der lå bjærgmandens kone i barnsnød, og den fremmede kone hjalp til så godt, hun kunde. Da det var godt overstået, skulde konen have spise og drikke, inden hun skulde hjem igjen. Hun syntes ikke videre om at spise noget ved bjærgfolkene, men bjærgmandskonen sagde, at hun ikke skulde være bange for at spise af maden, hun havde ikke noget at frygte, da hun havde været så god at hjælpe hende. «Spis kun,» sagde hun, «det er lige så godt af dit som af nogne andres.» — «Nej, af mit er det da ikke,» sagde konen, «for jeg har jo da ikke haft noget med her ud; havde jeg vidst, der var sådan noget ved det, skulde jeg nok have taget noget med.» Da konen skulde hjem igjen, sagde bjærgmandskonen til bjærgmanden, at han skulde tage en skjæppe kul og give hende, fordi hun havde hjulpet hende. Det gjorde han også, og han skulde nu ride hende tilbage til hendes hjem. Da hun tog afsked med bjærgmandskonen, sagde denne til hende, at når de nu kom tilbage til gården, måtte hun passe at lade sig glide af hesten, för bjærgmanden drejede den omkring, for ellers måtte hun følge med til Dyret igjen, og så kom hun aldrig hjem mere. Konen passede også sit snit at lade sig glide af hesten, för han vendte den ved porten. Bjærgmanden takkede hende nu mange gange og gav hende kullene; dem agtede hun ikke videre på, men kastede dem inde på gulvet. Næste morgen, da de kom op og så dem, var det en skjæppe guldpenge. Mikkel Sörensen, Alstrup.

1112. I *Tjörnehoved* i *Allerslev* boede en gårdkone, som hed Mærte, og hun plejede at hjælpe barselkoner. En dag, hun gik nede i sin have og gravede, var hun nær ved at have hugget en stor, tyk skruptusse, der kom frem lige for hendes fod, helt fordærvet med spaden, men så böjede hun sig og tog tussen bort med sin hånd, idet hun sagde: «Skade vil jeg ikke gjøre dig, og kunde jeg hjælpe dig, vilde jeg gjærne.» Så slap den fri. Nogen tid efter hen ad aften kom en mand ind til hende og sagde, om hun vilde følge ham og hjælpe hans kone, som hun havde lovet. Hun gjorde sig færdig og fulgte med ham til *Lishöj* på Allerslev mark. Her gik han ned i höjen med hende, og de kom først igjennem en stue, hvor der stod en pige og malede gryn, og Mærte syntes nok, det var naboens pige. Så kom hun til barselkvinden, men turde ikke gå helt hen til sengen, da der hang en møllesten i en silketråd der over, og hun syntes jo, det så farligt ud. Men konen i sengen sagde: «Kom kun nærmere, så nær,

som denne sten var ved at falde ned over dig, så nær var jeg ved at miste mit liv under din spade i haven.» Nu blev konen forløst, og Mærte sagde til manden: «Vi må have noget mere halm i sengen.» Han gik da ud for at skaffe det, og da sagde konen: «Når han nu spörger, hvad du vil have for din ulejlighed, skal du forlange den bog, som ligger henne på bordet.» Det lovede hun, og så kom manden med to strå og nok et og sagde: «Jeg kunde ikke få mere på Mærtes lo, alt andet var der gjort hid og did i.» Så måtte de lade dem nöje med de to strå og nok et. Da sengen var gjort til rette, bød Mærte farvel, og manden fulgte hende ud igjennem det forreste værelse, hvor hun igjen så pigen stå og male på kværnen, men Mærte tog sin kniv og skar et stykke ud af hendes skjört. Så fyldte han forklædet med kul, som hun siden kastede i en grøft. Fandt en firetyve-skilling i en fold af forklædet. Gik tilbage, men fandt intet. Næste dag kom nabokonen og beklagede sig meget over, at hendes pige hver morgen var så træt i hendes arme, så hun knap kunde tage fat på noget arbejde. Mærte bad hende lade pigen komme ind, tog så kluden, hun havde skåret af i Lishöj, og holdt til hullet bag i skjörtet, og det passede godt. Men ingen havde för set, at der var hul. «Nu vil jeg give dig det gode råd, at du hver aften, för du lægger dig, beder dit Fadervor, så skal du ikke mere om natten blive brugt til at male gryn på andres kværne.» Efter den tid var hun ikke træt i armene.

Franziska Carlsen.

1113. Der boede en gammel pige her nede i *Andrup*, der hed An Ovster (Ovesdatter), hun lod sig bruge som jordemoder. Så havde hun en gang om sommeren været nede hos Lillekræns-mand hans kone, og der var hun kommen om ved de to höje, som hans agre lå imellem. Der bliver hun en ualmindelig stor tusse vaer, en af dem de kalder padder, med hvide striber på ryggen. Så var der sådan noget spil ved hende, og hun siger: «A skal også nok komme og hjælpe dig, når du kommer i barselnød.» Hun tænkte ikke på, at det skulde få noget at betyde. Så en tid efter hører hun en vogn komme kjørende, og den holder for huset. Hun stræbte at komme af sengen og kunde ikke forstå, hvem det var, der sådan hentede hende, for hun vidste ikke af, at der var nogen koner så nær ved det. Hun lopper (åbner) dören, og der kommer en ussel bitte mand ind med så lange skjæg, te han var færdig ved at træde på dem. Han forretter hans ærende og beder, om hun vilde ikke følge med ham hjem. «Du kjører nok

fejl, bitte mand,» siger hun, «du er ikke af mine folk.» — «Jo,» siger han, «du skal følge med, om du vil vel fare, du har lovet min kone det for fjorten dage siden.» Så fulgte hun med ham, for hun turde ikke andet. Han kjørte, og hun tykte, det varte længe, og slemt mørkt var det. Så kommer hun ind i en lang gang, og der var en ussel bitte tyk kone, der lå i sengen, og sölle fattig lejlighed var det, og hun havde ikke andet end halm at ligge i. An Ovster havde godt nok held med at hjælpe konen, og hun fik en bitte kjön dreng. «Det er vist meget fattigt med jer,» siger hun, da manden var ude. «Nej, vi er hejsen ikke så fattige. Der står en krukke i vinduet, dyp din finger i den og smør dit højre öje i det.» Den gang hun havde gjort det, forandrede det sig der nede, så hun var i den skjönneste sal og havde ikke været inde på nogen herregård, hvor der var så skjönt. Så rækker konen ned i en gryde under sengen og giver hende en hel håndfuld guldskillinger og siger: «Når manden kommer nu til at kjøre med dig, og hesten går som i bløde, skal du springe af vognen, ellers kommer du ikke fra ham, og så er du hjemme.» Lidt efter kommer manden og spörger, om de er færdige, og da de siger ja, vil han kjøre. Det varer længe, og hun falder i dums, men så vågner hun ved, at hesten slæber i blævver til midt side, og så springer hun værgeløst af og er nu ved hendes husende.

Så om hösten derefter kommer bjærgfolkene til Lillekræns-mand at hjælpe dem. Om aftenen brugte de at slæbe kornet til rade ved höjen ved måneskin. Da ser konen den lille mand springe æfor ved hende og tage af negene, han tager hvert tiende neg. Så tykker hun, det bliver for galt, og siger det til manden: «Det må du ikke sådan, det er at stjæle.» Han bliver så forundret på det og siger til hende: «Kan du se mig?» Ja, det kunde hun da. «Luk det venstre öje. Kan du nu se mig?» sagde han, den gang hun havde gjort det. «Ja.» Så kunde han forstå, det var det höjre, og så stak han det ud. Så var hun enöjet fra den tid af, og nu kunde hun ikke se ham tiere.

Niels Ebbesen, Andrup.

1114. I en höj i *Torsted*, kaldet *Torshöj*, boede en bjærgmand, der tilranede sig en gårdmandsdatter, som boede ved siden af. Hun var borte i to år, og ingen vidste, hvor hun var. De troede rigtignok ikke bjærgmanden for vel; men de kunde alligevel ikke være sikker derpå, för end det en gang hændelsesvis kom for dagen. Datteren blev frugtsommelig ved bjærgmanden. Da tiden

kom, at hun skulde føde, kunde hun ikke blive forløst, för en kristen jordemoder kom til hende. Bjærgmanden satte sig på en hest og red til *Dallerup* jordemoder. Hun turde ikke nægte ham det, satte sig derfor bag ved ham på hesten, og kom straks ind i höjen uden at vide, hvorledes. Konerne gjenkjendte straks hinanden, men til ingen nytte for konen i bjærget, da hun ikke kunde komme derfra. Der hun nu var bleven forløst, siger hun så stille til jordemoderen: «Så snart han nu kommer hjem med dig, så skal du i en hast lade dig skride bag af hesten, ellers kommer du med tilbage igjen òg så kommer du aldrig mere her fra.» Hun gjorde, som pigen havde sagt hende, og i det hun var kommen af hesten, siger bjærgmanden: «Den har ikke slået dig på munden, der lærte dig det,» kastede derpå en stor mængde guld til hende og red bort.

Lars Dybdahl.

1115. Dværgen i *Rojenhöj* var bleven gift med et rigtigt fruentimmer, og så skulde hun jo til at gjøre barsel. Han skulde have en kristen jordemoder til hende og henvendte sig også til hende om det. Hun vægrede sig jo ved at følge med en sådan karl. Men han lovede hende både med hånd og mund, at han skulde følge hende både ned og op. Så tog hun jo også med ham på de vilkår. Den gang hun så kom ned til konen, forbød denne hende at tage nogen ting af, hvad han gav hende, for det, hun gav hende, det var af hendes eget, men det, han gav hende, det var noget andet noget. Hun skulde nok blive båren op, men så skulde hun passe på at tage fat, idet hun lige kom oven for, ellers tog han hende med ned igjen. Han var gået ned under en håndkværn. Da de nu kom op, tog hun fat, der i det mølleværk, og da han nu fornam, at han ikke kunde få hende igjen, så sagde han: «Den har ikke slaget dig på munden, der har sagt dig det.»

Strandby.

1116. En kone i *Dronninglund* havde en datter, som blev borte, mens hun var barn. En nat, som konen lå i hendes seng, kom der én til hendes vindue og sagde, at hun skulde stå op, for det var ham, der havde hendes datter, og hun var i barnsnød. «Min datter hun er jo bleven borte for mange år siden, o. s. v.» — «Nu er hun min kone og skal have en kristen kone til at o. s. v.» Op at kjøre i en grumme stads vogn .... «Dine öjne er forblændede. Hvad du holder for guld og sølv, er i grunden kun snavs og urenlighed, og vognen var kun et hestehoved,

som min mand havde spændt et par katte for.» Kjøre til en tornbusk, gribe fat i den . . . Nik. Christensen.

1117. Der var ellefolk i *Hovstrup* i *Tårs*. De havde deres handel nede under folkenes kølle, og der var en gang ned til dem. Konen dér var jordemoder, og så en aften, det var mørkt, kom der én til hende og sagde: «Kom med mig, kom med mig?» — «Hvor skal a komme hen?» — «Ned til min kone,» siger han, «hun skal gjøre barsel.» — «Ja, hvor er hun?» Det sagde han ikke, men greb hende i skjörterne, og så kom hun ned ad en trappe eller et hul, og der lå en kone og var i barselnød. Om hun kunde hjælpe? Ja, det kunde hun vel og gjorde det også. Så siger barselkonen til hende: «Når du nu går op igjen, får du betaling, for det du har været her, men pas på, du holder dig til side, for han vil hugge et sølvfad i enden af dig, og det skal du passe på, han slår dig ikke fordærvet med, og så skal du skynde dig at tage det.» Bjærgmanden bød hende noget til føden der nede, men hun turde ikke tage det. «Jo, det tör du godt,» sagde barselkonen, for det er noget af jert eget.» Så tog hun det også, og hun fik sølvfadet med sig. Det var en kristen kone, bjærgmanden havde taget, og det skulde være Sören Hovstrups moder, der var jordemoder, som det passerede for. Kristen Jensen Krog, Jetsmark.

1118. En dag kom der en bjærgmand ind til en kone og bad hende om at følge med ham . . . . Konen vægrede sig ved det og undskyldte sig så godt, hun kunde. Bjærgmanden vedblev at nøde hende, «ti,» sagde han, «min kone er født af kristelige forældre, men blev af bjærgfolket forbyttet og bjærgtagen, den gang hun var spæd, og derfor kan kun en kristen kvinde forløse hende. Og når du tager en gren med dig af den malurtbusk, som vokser uden for din dör, så kan du være tryg.» Konen gjorde, som bjærgmanden havde sagt; hun kom ganske rigtig med ham ned i höjen, som lå et lille stykke vej der fra. Men da bjærgmandens kone var bleven forløst, hviskede hnn til den anden kone: «Nu vil min mand nok kjøre dig hjem, og det kan heller ikke skade. Først vil I da komme til en gård, der ligner dit hjem; men der må du ikke stige af, for det er en bakke, hvori der boer bjærgfolk, og så bliver du bjærgtagen. Endelig vil I komme til en sivbusk, der skal du stige af og tage den i favn, for det er dit hjem. Endelig vil min mand give dig et forklæde fuldt af hövlspåner, som du godt kan tage imod,

for det vil siden vise sig, at det er guld. Af mad må du intet nyde.» Nu kom bjærgmanden og dækkede bordet med kostelige retter, men konen undskyldte sig med, at hun intet kunde nyde. Derpå kom han med en mængde hövlspåner, som han bad hende modtage som belönning. Konen tog mod spånerne, som hun gjemte i sit forklæde. Nu kom bjærgmanden ind og sagde, at vognen holdt forspændt udenfor, da han agtede at kjøre hende hjem. Konen satte sig op at kjøre, og nu varede det heller ikke længe, inden de kom til en kjön bondegård. «Er denne dit hjem?» spurgte bjærgmanden. «Nej,» sagde konen. Lidt efter kom de til en sivbusk, som stod ved vejen, der sprang konen af og tog busken i favn, som da straks forvandledes til en bondegård. «Den har ikke slået dig på munden, der har lært dig det råd,» sagde bjærgmanden. Derpå vendte han om og kjørte hjem. Men sin kone pryglede han så ubarmhjærtig, fordi hun havde givet konen det råd, at folk kunde høre, hun skreg og bad om hjælp. De hövlspåner, som konen havde modtaget af bjærgmanden, viste sig at være guld.

Den gamle kone, der fortalte mig sagnet, sagde, at hun som barn vogtede kvæget imellem hine bakker, og at hun tit har hørt, at bjærgfolket har lukket kister i lås i bakkerne. Hændtes det stundom, at hun lagde sig på en af dem for at hvile sig, da kunde hun være sikker på, at bjærgfolket på én eller anden måde foruroligede hende. Lovise Hansen.

1119. Der kom én om natten til vinduet i en gård i *Brovst* og spurgte, om konen vilde ikke hjælpe hans kone, hun var i barnnød. Det vilde hun ikke svar gjærne. Ja, dersom hun vilde, måtte hun få alt det sølv og guld, hun kunde bære hjem. Så fulgte hun også med ham. Hun var nu en klog kone, og så havde hun hørt, at når man gik op igjen, skulde man spænde sit forklæde bag på sig, og det skulde være løseligt. Dværgekonen blev forløst, aldrig så såre hun var kommen, og dværgen gav hende alt det sølv og guld, hun kunde bære. Nu skulde hun til at hjem igjen. Men så såre hun kom på den ovre trappe, så kom han og vilde snappe i hende. Men da han tog i forklædet, slap det, og han faldt ned, men hun sprang i vejret med hendes sølv og guld og løb hjem. Havde han trukket hende derned, havde hun aldrig kommet levende derfra. Höjen lå tæt udenfor deres sted; når de gik hen at flytte, var de ved höjen. Kristen Nielsen, Mosehuse.

1120. I gården *Bomholt* ved *Laven* boede nogle bjærgfolk lige under nødset. En aften kom der bud . . .

Så fulgte hun da med bjærgmanden, men för hun gik, hviskede hendes mand hende i øret: «Bjærgmanden hjælper dig nok op igjen, men så skal du passe på, at han ikke atter trækker dig ned. Når du kommer op, skal du gribe i en nødsbæsning (ɔ: skillerum mellem kobåse) og holde dig fast.» Konen kom så med til bjærgmandens, og det blev godt overstået. Så siger hun, det gjör konen i Bomholt: «Hvordan kan det være, at der aldrig kan stå nogen ko i den ene af vore kobåse, så snart vi sætter én der, så døer den.» . . . . Så skulde konen til at op igjen, og bjærgmanden hjalp hende. Men hun huskede godt på, hvad hendes mand havde sagt, og det første hun kom oven for jorden, greb hun godt fast i en bæsning. Det var nu heldigt nok, for bjærgmanden vilde også have rykket hende ned igjen, men nu fik han ingen held af det. S. P. Jensen, Vole.

1121. Et sted i *Labing* var der en bås ude i deres kostald, hvor koen aldrig kunde være bunden. Der kom en mand ind til konen og bad hende om at følge med til hans kone. Så fulgte hun med ham ud i kostalden, og han åbnede der et hul og gik ned. Hun forløste konen og fik derfor et forklæde fuldt af penge. Ry.

1122. Lige östen for *Vilsted skole*, fortalte min fader, at der havde været en höj, og der var dwarre i. Den sank lige ned, og så blev der et hul, der kaldes Swarris hul. Höjen kaldtes også *Swarris höj*. Konen i gården hjalp også til ved, da konen i höjen gjorde barsel. Hun vilde så gjærne have hende til at hjælpe sig. Bjærgmanden bar hende ind i höjen. Da de var færdige, sagde konen: «Nu skal du passe på, at lige så rå (snart) du kommer ind i din egen forgang, skal du gribe i klinkfaldet, ellers tager han dig med igjen.» Så tog hun også ved. Da sagde han: «Den har ikke slået o. s. v.» Dermed gik han og var vred. Kristen Nielsen, Vilsted.

1123. Jordemoderen forløser en bjærgkone. Vejen gik ned igjennem brønden, ad en smuk stige, og end skjöndt der ellers var vand i brønden, var der dog nu intet at mærke. Da troldkonen var forløst, hviskede hun til jordemoderen: «Tag, hvad min mand giver dig, og husk på at gå baglænds ind ad dören, og endelig vil jeg sige dig, at der groer en hyld udenfor stuehuset, og så længe den er dér, bliver ingen velskabte börn født i huset.» Derefter kom trolden med en foræring: et helt forklæde fuldt af noget, der lignede hammerskjæl fra en smedje. Jordemoderen tog det,

takkede og ilede op af brønden, men kastede det snavs, hun havde fået, fra sig der. Hurtig sögte hun ind, men ved dören huskede hun troldkonens ord, og da hun var lige i dören, slog han efter hende, men ramte hende ikke. Derimod ramte han bag hende, og der blev en dyb fure i dörtærskelen. o. s. v. Sødinge skole.

65. Bjærgkvinders forløsning.
Hövlspåner til belönning.

1124. I *Funder* ved Silkeborg boede en gang en jordemoder, hvis navn var Gjertrud Ruds. En gang kom der bud til hende fra en mand, der hed Anders Borring, om hun vilde forløse hans kone. Jordemoderen gik straks, men på vejen mödte hun en stor skruptusse, der sagde, hun var en bjærgmandskone, og tillige bad hende, om hun vilde forløse hende, når tiden kom, hvilket jordemoderen lovede. Nogen tid efter kom en bjærgmand til jordemoderen og bad hende, om hun vilde følge med og hjælpe hans kone, som hun havde lovet. Hun fulgte med manden, og han førte hende ind i en bakke, hvor hun forløste hans kone. Da hun var færdig og skulde til at gå, gav bjærgmanden hende en pose fuld af hövlspåner. Jordemoderen vilde ikke rigtig have dem, men bjærgmandskonen bad hende om at tage dem, hun skulde nok få sin ulejlighed betalt, sagde hun. Jordemoderen tog så posen, men da hun kom hjem og åbnede for den, var hövlspånerne blevne til blanke sølvpenge.
Fortalt af fisker Lars Pedersen, Langemark. J. Jörgensen.

1125. En kone var en gang ude at hente vand ved brønden og fik der öje på en stor skruptusse. Hun greb en sten og vilde dræbe den, men betænkte sig i det samme, kastede stenen og lod tussen være i fred. En tid efter kom en lille blå mand ind i kjøkkenet. . . . . Barselfærd. Derefter førte han hende til en stue, hvorover der hang en stor kampesten i en sytråd. Konen skreg og bad manden om at frelse hende. «Lige så bange som du nu er, lige så bange var min kone, den gang du vilde slå hende med stenen ude ved brønden.» Gav hende hövlspåner o. s. v. Nik. Christensen.

1126. I de store klitbakker langs Vesterhavet har der også i gamle dage boet bjærgfolk lige så vel som i

höjene inde i landet. Disse puslinger er kun 6, 7 kvarter höje med store klodsede hoveder, brede ansigter og store runde næser, rödt hår og dertil al tid en rød bunden uldhue på hovedet. Disse mandslinger sögte at komme i slægt og svogerskab med folkene i *Råbjærg*, men uagtet de havde stort forråd af guld og sølv, og beboerne er kjendte fremfor nogne andre i Jylland for at have agt for penge, var der dog ingen, som godvillig vilde give sig i svogerskab med dem. Derfor bortførte de tit en pige eller et barn. Sådan var det i *Kandestederne*, at en pige blev borte en aften, hun var ude i frammerset at rede natteren, uden at det var muligt enten at høre eller spörge til hende. Omtrent et års tid efter, da moderen stod ved skorstenen ligeledes for at rede natter, da faldt en stor sten ud af skorstenen eller arnestedet, og der kom en trold op af hullet. Han bad hende om at følge med sig, da hans kone var i barnsnød. I sin angst turde hun ikke skrige, men fulgte med. Da var det hendes egen datter, der var bleven svanger ved bjærgmanden, og en kristen kone i de omstændigheder kan ikke blive forløst, uden at der første gang er en kristen kone til stede. Da bjærgmanden var gået ud, sagde datteren, at hun havde det meget godt, men at hun dog længtes efter sine slægtninge. «Når I nu skal hjem, vil han give jer noget for jer ulejlighed, men så skal I ikke tage, hvad der synes jer penge, ti det er kun blade, men tag flintesten og hövlspåner.» Da han så kom med en skuffe fuld af guld- og sølvpenge, som han bød hende tage af, så mange som hun vilde, sagde hun: «Nej, de er for pæne til mig, må jeg ikke hellere tage nogle flintesten af den anden skuffe?» — «Jeg tror, I er gal, hvad vil I med flintestenene,» sagde trolden. «Ja, jeg döjer tit med at slå ild om morgenen, derfor vil jeg tage dem og hövlspånerne.» — «Ja, tag dem så, men den har ikke slaget jer på munden, som har lært jer det.» Nu bragte svigersönnen hende op i hendes kjøkken igjen, og hendes mand og börn blev meget forundrede ved at se hende, da de længe forgjæves havde sögt efter hende, for hun havde været borte i over otte dage. I hånden holdt hun de to glimrende mönter, som nu kun var to törvestykker. Forklædet var der imod fuldt af gamle kroner og dukater. Efter at have fortalt manden det hele, sagde han: «Ja, slemt er det, at Karen er borte, men di råd war int så tosset, å rejsen int så gal endda.» Og han havde ret, ti han og hans familie blev de rigeste folk i sognet, og det er deres efterkommere den dag i dag er.

L. Chr. Pedersen.

Anden steds fortælles, at slige törv havde den egenskab at kunne lyse i mørke, og så rå nogen ønskede at finde et eller andet, hentede de bare et stykke, og straks lyste det for dem, så de kunde finde, hvad de sögte.

1127. Her nede i *Vesterland* var en kristen kone, som bjærgmanden havde fået hold i. Så skulde hun gjøre barsel, og der skulde et kristent kvindfolk til hende. Dem, der boede oven på, vidste ikke af, at der var sådan nogle underneden dem. Da nu bjærgmanden kommer og forlanger konen til at følge med, spörger hun om, hvor de boede. Ja, det var deres næste nabo. De skulde om ved deres ovn i en krog, hvor der stod et par kalve, og så med et vidste hun ingen ting af at sige, inden de stod nede i en stue, og hun kunde slet ikke gjøre rede for, hvordan hun var kommen der ned. Så gjorde konen også straks barsel, og den anden kone trak barnet i klæder og satte det ned på gulvet, for det kunde gå med det samme. Så er der noget, der drypper ned på deres bord: «Hvad er det?» siger hun. «Det er jeres kalve, der pisser ned på vort bord, og hvis I vil tage dem derfra, så skal I få meget mere kalvtillæg, end I har haft för.» Nu førte bjærgmanden hende hjem. Hun vidste ikke, hvordan hun kom op, men med det samme stod hun oppe ved deres kalve. Så skulde hun jo have noget for hendes ulejlighed. Da hun så sig for, lå der nogle hövlspåner under deres bord, og det blev til guld. Så flyttede de deres kalve og fik siden bedre held til dem. Niels Simonsen, Vejrum.

1128. Når bjærgfolkene ved bytning har fået fat i en lille pige fra menneskeverdenen, og hun en gang bliver en bjærgmands kone, kan hun ikke føde sine börn, uden der kommer en kristen kone og forløser hende. Således kom en pusling ridende til *Vejvad* i *Vinding* ved Holstebro og vilde have konen der med sig til hans kvinde. Gårdkonen var ikke meget for denne tur, men bjærgmanden sagde, at hun behøvede ikke at frygte, når hun blot satte sig anderledes på hesten end han. Det gjorde hun da, og nu var de, för hun ret vidste af det, nede hos bjærgmanden. Hun forløste konen, og derover blev manden så glad, at han gav hende en håndfuld spåner, som hun skulde gjemme, hun kunde jo tænde ilden ved dem næste morgen, mente han. Konen forstod ham ikke, men gjemte dog spånerne, og da bjærgmanden havde trukket hesten frem, sat sig og nu også bød hende at stige op, gjorde hun dette, men hun glemte ikke at sætte sig baglænds, da bjærgmanden havde sat sig rigtig på hesten, og för hun ret vidste af

det, var hun igjen hjemme. Da hun næste morgen så til spånerne, var de blevne til vægtige guldklumper. M. Møller.

1129. En pige fra *Hennetved* var en morgen meget tidlig ude at malke. Da kom der nogle trolde og bad hende om lidt mælk. Hun gav dem straks noget, men derved fik de magt over hende og tog hende med ind i bakken, hvor hun måtte blive al tid. Denne pige var frugtsommelig, og da tiden kom, var troldene i stor forlegenhed, ti ingen af dem kunde forløse hende. Mens de var i sådan nød, kom en mand fra Hennetved ridende forbi, og da kom en del trolde meget hastig løbende ud og råbte efter ham: «En kristen kone til at forløse en kristen pige.» Da manden kom til byen, traf han min moders mormoder, og da han ingen vidste, han bedre kunde få til at hjælpe her, talte han til hende om at gå ud i bakken og forløse den stakkels pige. Hun svarede, at hun var bange for, at hun ikke skulde komme tilbage igjen. Jo, sagde manden, når hun hverken spiste eller drak hos dem. Hun tog sig det da på og gik der ud. Troldene kom hoppende og springende så glade og førte hende ind i bakken, og hun forløste nu pigen. Der efter kom den ene trold efter den anden og satte så mange slags dejlig mad og drikke for hende, det ene villere end det andet, men hun sagde bestandig nej tak og vilde hjem. Til sidst kom en lille grön trold med noget i sit forklæde, der lignede hövlspåner. Det tog hun, da de ellers var så flinke, og så førte de hende ud. Smed hövlspåner på vejen o. s. v.
Sødinge skole.

1130. I *Kragelund* i *Bække* var en höj, hvor der boede en bjærgmand, og hans kone kom i barnsnød. Det kunde han ikke selv rede, og så gik han ned efter Niels Skrædders kone, der boede tæt ved höjen. Da han kom ind til hende, var hun ved at to op, og så bad han hende jo mindelig om at følge med der op. Hav hun så kom der, var der sådan en lille snæver indgang, de gik ind i. Bjærgmandskonen skreg og hjamrede jo grov, og så giver hun sig til at hjælpe hende, og der blev jo en dreng ud af det. Hav de var færdige, og konen var kommen i seng, så vilde Niels Skrædders kone til at gå hjem. Hun klagede sig for, te nu var hendes ild vist gået ud, og hendes tovand var bleven koldt, så hun kunde ikke få optoet og heller ikke få davren kogt i ordentlig tid. Så vilde bjærgmanden give hende nogle spån, hun skulde tænde ilden med, og hun fik et helt forklæde fuldt. Men så vilde hun

ikke bære så mange, og så smed hun en del af dem ude på marken. Hav hun så kom ind i hendes eget hus, var det først, hun opdagede, te det var guld, han havde givet hende. Nu vilde hun jo ud at tæje dem, hun havde smidt, men da var de ikke til at finde, dem havde bjærgmanden selv taget igjen, og hun beholdt kun selv dether lille korn, hun havde. Hver dag siden kom bjærgmanden med en lille potte og fik noget komælk, når hun malkede, til den lille dreng, der var født. Den dreng blev så stor, at han lignede slet ikke de andre bjærgfolk, og Niels Skrædders familie kom sådan til fremme, endda de för havde siddet og kunde næsten ikke komme ud af det. Den kone hed Mette Katrine, hun var moder til fjorten börn ved én mand, men den bjærgmandsdreng kunde gå helt over dem alle sammen. Ane Marie Pedersdatter, Egholt.

1131. Bjærgmanden fra *Gavlbjærg* hans kone var en gang i barnsnød, og så vilde han over til en kone i *Debel* og forlange hende til at komme og hjælpe. Der var en lille å imellem. Hun turde ikke vove at sige nej og fulgte med. Nu havde han lovet at skaffe hende lige så godt hen som hjem. Da hun var færdig, vilde han give hende en foræring. «Her har du noget, for det du har været her ovre i aften,» siger han. Så fik hun nogle hövlspåner i hendes forklæde, og da hun kommer hjem, smider hun dem i skorstenen. En tre spån blev dog hængende ved forklædet, og næste morgen var de blevne til guldkjæder. Kaj Burchardt Nielsen, Harte.

1132. Min plejemoder fortalte også en anden bjærgmandshistorie. Der kom en aften en bjærgmand til en kone og bej hende så meget om at følge med og hjælpe hans kone i barnsnød. Hun gjör det, og lav det var overstået, siger bjærgmanden: «Hold nu dit forklæde op!» Hun fik det da fyldt af hövlspåner, men smider dem udenfor. Om morgenen efter hængte der en spån ved forklædet, og det var det bare guld. Så gik hun ud igjen for at søge, men da var de andre væk. N. J. Termansen.

1133. En bjærgmandskone skulde have en lille .... Så fik hun nogle hövlspåner, men smed dem. Der hængte én ved forklædet. Hun havde smurt hendes ene öje, men krukken faldt fra hende og gik i stykker, og så fik hun ikke det andet smurt. Konen træffede bjærgmanden til Varde marked og snakkede til ham. Så spörger han om, hvordan hun kunde se ham. .... Så slog han det ene öje ud på hende. Thomas Jörgensen, Lindballe.

1134. Der er en gård i *Vorbasse*, der hedder *Skøddebjærg*, og under den boede en bjærgmand. Han kom en dag op til min oldefaders broderkone og sagde, om hun vilde ikke komme ned til ham i hans bopæl, hans kone var i barnsnød. . . . . Hun fik nogle hövlspåner for sin ulejlighed, men dem smed hun ude på marken. Da hun kom ind, hængte der en guldtrævl ved hendes forklæde, o. s. v. Marie Jonsen, Egholt.

66. Bjærgkvinders forløsning.
Kul, sten, jord o. s. v. til belönning.

1135. Der var én, de kaldte Ma Bomholtes, hun var enke og ejede gården *Bomholt*. Nu var der skånneri — eller bjærgfolk var det vel — neden under deres nøds. Så en nat, te alle folkene var til dands eller sjov, da kommer bjærgmanden ind til hende og siger, at hun endelig måtte følge med ned til hans kone, der var i barnenød. Hun kunde ikke gjøre barsel, uden at der var en kristen kone ved hende, for hun var selv taget ned i höjen som barn. Så følger Maren også med. De gik ned i en studebås under jorden. Konen der nede blev forløst. Hun snakkede med hende om, hvordan det kunde være, at det höved, de havde i den bås, det kunde aldrig stå sig, det støvtede, når det havde stået der noget. Ja, det kunde hun sige hende god besked på, for studen han piste ned på deres bord, men de skulde sætte et kohöved der, det kunde stå sig. Hun siger også til hende: «Ja, nu vil han narre dig, nærenstid du skal til at op. Han vil give dig et glas vin, men det må du ikke drikke, du skal lade, ligesom du drikker det, men slå det over din ovsel, for drikker du det, kommer du aldrig op.» Det paste nu godt nok, hvad bjærgkonen sagde. Da Maren skulde te'n, fik hun det glas vin, og det slog hun bag over sig. Så vilde han også give hende noget, der så helt simpelt ud og lignede kul. Bjærgkonen havde sagt, at hun lige godt skulde passe nöje på det og lukke det under lås og lukke, når hun kom hjem. Hun holdt nu hendes forklæde op, og han slog kullene deri. Da hun var kommen op, kom hun dem i en skuffe i hendes dragkiste og slog lås for, og nu måtte hun ikke se til dem i tre dage. Da de tre dage var omme, vilde hun jo se til sin skat, og da var skuffen næsten fuld

af guld- og sølvpenge. Siden har de al tid stået dem svært godt i Bomholt. De satte også et kohöved i den slemme bås, og siden den tid var der aldrig noget i vejen med den. (Sml. nr. 1120.) Jens Bærtelsen, Vole.

1136. Da konen i *Bomholt* kylte stål i det kul, bjærgmanden gav hende, blev det til penge.
Jens Rasmussen Bak, Tulstrup.

1137. Tæt öst for *Höje* by i *Lunde* sogn, findes en stor grusbanke, som man kalder *Gammelhöj*. Her boede en gang en bjærgmand, og han hentede en kone i nabolaget ind i Gammelhöj for at svøbe börn. Da konen var færdig dermed og skulde hjem, gav bjærgmanden hende et forklædefuldt kul. Konen mente ikke, det var umagen værd at bære dem hjem, og kastede dem derfor fra sig udenfor. Men da hun kom hjem, så hun til sin forundring og ærgrelse, at det var guld, bjærgmanden havde givet hende for ulejligheden, ti der hang endnu en del guldstøv i forklædet. P. Jensen, Kværndrup.

1138. Pungen var fyldt med kul, hun smed den derfor ved gjærdet, og der blev den liggende, men siden den tid har der i denne gård nok aldrig været synderlig penge.
En anden gang fik han konen fra en anden gård i *Mesinge* med sig. Hun gjemte pungen, og fra den dag tiltog velstanden synlig i gården, og lige til vore dage skal beboerne altid have penge nok. A. C. P.

1139. En kone var i marken at rive hø sammen. Da så hun en meget stor skruptusse, som var så tyk, at den næppe kunde gå. Hun siger da: «Å, Gud hjælpe dig, din stakkel! når du trænger, kan du sende bud til mig, så skal jeg nok komme.» Nogen tid der efter var det en nat, at der blev banket på hendes dör; hun stod da op for at se, hvad det var. Da stod der en lille mand ved dören og siger: «God morgen, go' kone, jeg skal hilse dig fra min kone, om du vil holde, hvad du har lovet hende i hømarken, for nu trænger hun til din hjælp.» Konen skyndte sig da at få nogle klæder på og gik så med manden hen i en skov, og ind i en höj, og der lå bjærgmandens kone i barnenød. Hun hjalp hende da på det bedste, og da hun var færdig, gav manden hende nogle stykker kul i lommen som betaling for hendes gode tjeneste. Da nu konen kom hjem, sagde hun til sin mand: «Her skal du se, fa'r, hvordan bjærgfolk betaler,» og tog da op af lommen, hvad bjærgmanden havde givet hende,

men ser da med forundring, at det var guldpenge i steden for kul. **Rasmus Kristensen, Vester-Skjerninge.**

1140. I *Svejstrup-Östergård* havde gårdbonisserne slået bolig under deres nøds, og de mistede stadig et höved i en vis bås. Så en dag i höstens tid, da konen gik alene hjemme, da kommer gårdbonis ind til hende og bad hende så meget mindelig om at følge med og forløse hans kone, der var i barnnød. Han viste hende et bitte hul, som han smuttede ned i, og hun kunde kravle igjennem, og da så hun, at deres seng var lige under denher bås. Hun forløser også konen, og det gik lykkeligt over. Så kommer manden, og han siger: «Ja, du skulde have lidt for din ulejlighed.» Så fejede han gulvskarnet sammen og kom i hendes forklæde, og da hun så kommer op igjen på jorden, så smed hun jo dether gulvskarn. I det samme det faldt, så kunde hun godt se, det skinnede ligesom guld, men det forsvandt med det samme igjen. Så om natten, da hun lå i hendes seng, tykte hun, gårdbonis kom og sagde til hende: «Ja, du foragtede mine gaver i går, alligevel *de* var bedre, end de synede til, men nærenstid du rejser dig, så gå ud til den blakkede stud, for munden af den ligger noget, som ikke så let skal forsvinde. Den ene del skal du have for din ulejlighed, den anden del vilde a så gjærne, om du vilde give kirken for mit barns skyld. Da hun så kommer der ud om morgenen, lå to sølvkander for munden af studen, og de fik den ene, og kirken i *Dover* fik sig en alterkande. Det er sandt, han sagde hende også, da hun var der nede, hvad skade det kunde gjøre med det kreatur. Han viste hende, at der var et fugtigt sted på loftet, og det dryppede ned i deres sengeleje. Siden satte de ingen kreaturer i den bås. **Peder Johansen, Mos sø.**

1141. Der var en karl, som havde handlet så godt med skind og tow (uld), at han havde samlet sig mange penge, for dem kjöbte han sig en gård og fik sig så en kone. På gården var der to gamle tjenestefolk, en karl og en pige, som havde for skik til enhver höjtid at slå kors på dörene, så gjorde troldtöjet ikke kreaturerne noget. Men den ny mand sagde, te det var noget pjat, som ikke havde noget at betyde, og forbud dem disse heksekunster, som han kaldte dem, men så fire dage i træk mistede han en ko, og nu fortrød han sit overmod, men for sildig. Så hændte det en dag, at der kom bud fra bjærgmanden oppe i höjen, om konen ikke vilde komme op og hjælpe hans kone i barselnød. Det gjorde konen

så, og da hun gik, gav bjærgmandskonen hende noget i hendes forklæde; hun syntes, det var jord, men da hun kom hjem, så hun, det var ene guld. Bjærgmanden vilde også give dem noget, fordi gårdkonen hjalp hans i barnenød, og han kom en dag ned til gården med en tønde öl og sagde til dem, at den tønde kunde de tappe af, så længe de vilde, når de bare ikke så i den, for så kom der ikke mere öl. Det gik længe godt, det var noget dejligt öl, og manden og konen kunde dog ikke forstå, hvorledes tønden således kunde vedblive at give öl. Så en dag blev konen så nysgjærrig, at hun gik hen og tog spundset af og så i den, hun kunde ikke se andet end noget spindelvæv og spån, men da hun vilde tappe af tønden, kom der ikke en dråbe, nu var den herlighed ovre. En dag spurgte manden bjærgmanden, om han ikke kunde give ham et råd til at blive fri for at få gårdens kreaturer ødelagt. «Når du flytter gården et lille stykke i nord, så skal det nok blive bedre.» Og, som sagt, så gjorde han, og siden levede de i lykke og rigdom. Gården blev siden kaldt *Lykkegård*. **Niels Lynderup, Brejning.**

1142. Der kom en aften en ellemand ridende efter konen i det østerste hus i *Atrup*. Bjærgkonen skulde gjøre barsel. Da hun var færdig med hendes forretning, gav han hende noget i hendes forklæde, og hun vidste ikke andet, end at det var skråbskaller, de brugtes til at skrabe skover af gryder med i forrige tider, a har set dem tit, og den gang havde de jo ene lergryder. Så snart hun kom uden for hendes hjem, og han holdt med hesten, var hun færdig til at skride af, ellers havde han taget hende med igjen. **Niels Hansen Væver, Torslev.**

1143. «Vandet fra jert kalvehus drypper ned i hovederne på mine börn, og så skråler de, indtil jeg har klemt kalven ihjel.» .... Det lignede grå sten, hun havde i forklædet. Blev vred og kastede det ind i höusereden. «Der kan det ligge, det møg.» **D. J.**

1144. I *Søndergård* i *Dragstrup* blev konen hentet af en bjærgmand, der boede i *Trælborg*, en höj, der ligger sønder fra kirken, for at forløse hans kone, som var indtagen i bakken af bjærgmanden og kunde ikke blive forløst, uden der kom en anden kristen kone og forløste hende. Hun fik noget hjem i sit forklæde, der blev til penge. Den bjærgmand var smed. **Peder Skriver.**

1145. Om *Smedehöj* på *Furland* fortælles også, at

bjærgmanden i den en gang havde stjålet en pige, og hun blev frugtsommelig der nede og kunde ikke blive forløst. o. s. v. Jens Smed, Sabro.

67. Ild på höje.

1144. År ud og år ind kunde vi hver nat se et lys brænde oppe på bakken efter *Venning* til. Sådan var det for os at se, og de der ovre sagde, at de kunde se det lige sådan ovre ved os. Kristen Andersen, Vore.

1145. Det hus, hvor den gamle Anders Andersen boer, står imellem i lys lue, det er dværgene i *Korters-bakke,* der gjör det, og de vender tilbage med lyset til höjen, hvor ved der fremkommer en lysstrime. Nik. Christensen.

1146. En kone i *Lødderup* siger, at hun har set ilden stå ud af en höj, som om det havde været stærk ildløs, men da hun kom helt hen til höjen, var der slet intet at se. Nik. Christensen.

1147. På *Tejlshöj* brænder undertiden lys. Kristen Rask så det en aften, da han kom fra *Fræer* og gik hjem, så det nær havde ført ham vild. Kl. Gj.

1148. Der ligger en stor toppet höj her nord på, der kaldes *Hvisdalshöj*. Der boede en bjærgmand i. Mads Sønderby i *Borris* har fortalt, at han har set et lys stå og brænde på den höj. Kristen Nielsen Hulmose, Hoven.

1149. I nærheden af *Hunseby* ligger *Troldstuen,* en höj, hvor over der brænder lys, og för skal den hver juleaften have rejst sig på gloende stötter. F. L. Grundtvig.

1150. I *Munke-Bjærgby* ligger en stor banke, *Brændtebjærg,* hvor der brænder lys om natten, og hvor både kjørende og ridende og gående, da der går en vej over bakken, tager fejl af vejen og tosser omkring hele natten. Den står undertiden på røde pæle. Flere har set nogle börn på den på usædvanlig tid, og de har haft røde, skinnende klæder.

Den har formodentlig sit navn af, at man har brugt den til at brænde bavn på. Her brændes endnu bavn hver st.-Hansaften. A. N.

1151. En aften fulgte en pige, som tjente på *Enges-*

tofte ved Maribo, en anden pige hjem, og så skulde de over en mark i nærheden, hvor det ikke er rigtig fat. De så som et lys og endnu et hoppe hen ad vejen og forsvinde på en bakke. Da de kom derhen, så de en stor ild der oppe; den anden pige var bange. Da gårdens pige kom hjem, gik hun i seng uden at tale, først næste morgen fortalte hun det, og det var rigtig gjort. F. L. Grundtvig.

1152. *Roshöj*, lige her östen for *Ullits* by, er en lille bitte höj, som der er plöjet over. Der stod i mange år lys og brand på den, men ingen véd, hvorfor. Ullits.

1153. Det var en aften, Mads Jensen og hans folk de var ved at kjøre korn hjem — det var boget (boghvede), tror a — da så de, der lå noget på *Palleshöj*, sådan kaldes den norderste af de höje her vest for *Gadbjærg*, det var ligesom et lille bål ild eller nogle gløder, der lå og brændte. Det var nu, mens de læssede. Så var der ingen, der turde gå hen til det, men da gav den gamle sig til at bande og sagde: «Fanden skal flytte og före dig derfra!» Så blev det henne. Peder Mikkelsen, Gadbjærg.

1154. Anders Baks farfader og farmoder og en karl kom en aften kjørende fra Ålborg og så et blus på *Sortehöj* og en hel del småpuslinger, der løb fra ilden ned på agrene og tilbage igjen. Mandfolkene vilde have haft konen til at holde hestene, medens de undersögte, hvad det var, men dertil var hun ikke til at bevæge. Kl. Gj.

1155. Marie Vendelbo blev ræd for en stor mand, hun kom om ved en aften henne i *Stovby* i *Nörre-Salling*. Han var i en udderkjole så lang, te én kunde ikke se andet af hans krop end kjolen. Hendes broder, der fulgte med hende, sagde: «Guds aften,» men den anden svarede ikke. Den gang hun var kommen hjem, som hun tjente, så hun, te en höj ved *Vedhöjgård* stod i én klinkbrand. De tykte, det var helt gloende i höjen, og det var jo de små røde puslinger, der havde ild på. Den höj er imellem gården og *Skjærris's skov*. Dorte L., Rödding.

1156. På *Kraghöjen* ved *Slotte* brænder der ofte vættelys som tegn på, at der er en skat deri. Nik. Chr.

1157. I *Saltum* findes en lille by, *Drustrup*, og ved den er der en höj, hvor over der ofte brænder lys, for der er en skat gjemt. Nik. Christensen.

1158. Der er en höj på vor ejendom, der kaldes

Hestehöj, og der har også dumret der inde, men ingen har set bjærgfolk der. Der imod har de set et lys, der har stået og brændt på den, og når de kom i nærheden, blev det henne. A har også selv set det lys og gået efter det. Det er ikke uden tre uger siden, vor sön kom hjem og sagde, at nu var der lys igjen. Morten Nielsen, Bjærgegrav.

1159. På vor mark er en höj, vi kalder *Hestbjærgbakken*. Den stod der al tid et lys på, vi kunde se det i vore vinduer hjemme, men når vi gik efter det, så forsvandt det. Vi har også gravet i höjen, men har aldrig endnu fundet noget. Jens Krist. Raj, Gassum.

68. Ild på höje. Skattegravning.

1160. På *Bjælkehöjen* ved *Nörhalne* brænder lys, og der skal være en skat i den. Man mener, at to mænd for nogle år siden fandt noget af skatten, men der må være mere endnu, da lyset vedbliver at skinne på den. Nik. Christensen.

1161. På *Tågeby mark*, *Mern* sogn, findes en smuk höj, bevokset med store bøge, som tjener til sømærke. En mand har der set lys brænde og gravede i stilhed efter skatten og fandt den vistnok, ti för var han fattig, men kom sig nu dag for dag og blev velhavende. Andre folk har også set et hul i höjen, som om der kunde have stået en gryde eller kjedel. Bang.

1162. På unge Rasmus Pedersens mark i *Bal* fandtes for et par år siden en lille höj, hvorpå der brændte lys om natten. Manden antog da, at der var en skat begravet i den, og begyndte at grave, samt førte jorden bort til de side steder på sin mark. Han fandt nok en krukke med broncesager, men ikke andet, og han må vel sagtens have gjort en fejl i at grave om dagen. Bang.

1163. Mens a var en knægt, sagde de, der brændte et lys på *Stagehöj* på præstegårdens eller på *Havrballe* mark. Der gravedes en kiste op fuld af penge. Ja, der var ingen, der fik det at vide. Det lys brændte af og til på sine tider, og det så ud som en stage, der brændte i sin helhed. Én, der hed Per Iversen, havde mange gamle penge, og han havde vel fået dem der fra höjen. Jens Bæk og Mikkel Hansen, Lille-Tåning.

1164. På en höj nord for *Skotrup* og vest for *Börglum kloster* brændte lys hver aften. En morgen havde der været kastet deri, og siden den tid brændte der aldrig lys. Det skal have været Kristen Hejlesens fader, som grov der og fandt en skat; höjen var på hans ejendom. För var han ussel og arm, men nu blev han den rigeste mand på Börglum gods og fik 16,000 rigsdaler byttet ved bankforandringen. Nik. Christensen.

1165. Allerede tidligere havde adskillige set lys brænde ved *Kalægums höje,* og sidst havde en mand i afvigte vinter set det, men da han straks sagde det til de omstående, gik og lyset öjeblikkelig ud. Nu hændte det sig en aften sildig ved sengetid, at en kat var kommen ind i stuen, og da manden tillige med sin pige var i færd med at jage samme ud, så han hen imod höjen og så et lys så stort som bunden af en skjæppe stod lidt syd for höjen og brændte så klart, at det kastede skjær på siden af höjen. Manden tav med, hvad han så, da han var bange for, at lyset skulde gå ud, men det var vel egentlig, fordi han var bange for, at skatten skulde synke, i følge folketroen, at denne må hæves stiltiende frem, hvis det skal lykkes. Da de nu kom ind, siger pigen: «Jeg syntes, der stod et lys ved höjen,» men manden tav stille. Nu måtte sagen undersøges; først ryddede de en lille tornebusk, som stod mellem stenene, men der fandtes kun en metalknap. Så gravede de da ved stenen, som lå ned i jorden, kun synlig ved en kant, som ragede frem over overfladen. Da stenen lettedes, kom runerne straks til syne, og der var da skatten, som den gamle vætte havde tændt sit lys over. N. J. Termansen, Gammelby.

Om denne runesten og måden, hvorpå den fandtes, vil komme sagn i en følgende afdeling.

1166. På *Holbæk mark* er en stor höj, *Brashöj,* hvor der bestandig var lys om aftenen. De grov efter det, men fandt ikke noget. Jens Gårdsted, Ørum.

1167. A har gravet i en höj her östen for byen, hvor der også stod lys. Secher på *Sandgården* havde en gammel præst ved sig, som hed *Mehl,* og så snart a var gået der fra om aftenen, kom han og grov. Lige sådan om morgenen, men fandt heller ikke noget. Vi kunde se lyset her inde i byen, men siden har vi ikke set det. Jens Gårdsted, Ørsted,

1168. Nede på Foldingbro mark var der tre höje, den midterste var den höjeste, og de kaldtes *Foldingbro-*

höje. Der viste sig om aftenen hen i December för jul tre lys på den midterste og ét på hver af de andre. Først var de hvide, og så blev de mere røde, og så drejede de rundt flere gange alle sammen. Dernæst gik de op ad lidt efter lidt, men når folk kom i nærheden, sank de lige ned. Der mentes, at det var bjærgfolk, der var i de höje, og der blev tit gravet i dem. De fandt kun en blik-lysestage, en profit, gammeldags potteskår o. s. v.

Bodil Marie Enevoldsen, Avning.

1169. Tre forskjellige mænd har prøvet på at grave *Sølhöj* ud; den ligger mellem *Halling skov* og *Bramstrup.* Men de er alle tre komne syge hjem og er døde af det.

1170. Norden for *Vole* ligger en stor höj, *Troldhöj,* hvor der er en stor kobberkjedel fuld af sølvpenge. Man har gravet efter den o. s. v. S. J.

69. Skattegravning.

De gravende må ej snakke.

1171. I den östlige del af *Tim* sogn ligger et hus, der kaldes *Bjærghuset.* Det har fået navn af nogle bakker, som ligger der omkring, og hvori folk i gamle dage troede, at der boede bjærgmænd. For mange år tilbage i tiden blev mændene i *Nordestgårde* og måske nogle flere mænd fra omegnen enige om, at de en nat vilde søge efter bjærgmandens skatte i bemældte bakker. Mændene gav sig da til at grave i en af dem, men det skulde være stiltiendes. Omsider traf de på en kjedel, og en mand greb fat i den og sagde: «Nu har jeg fat i hanken!» Da forsvandt den i jorden, og mændene måtte gå hjem med uforrettet sag. Værtshusholder Jens Nielsen, Ringkjøbing.

1172. I en höj, som ligger nord for Århus-landevej på *Hårup mark,* er der tit set lys brænde, og efter sagnet er en skat begravet der, og flere har prøvet at hæve skatten en st.-Hansnat, men al tid uden held. Således var der en gang fire unge mænd, der gravede efter skatten og nåede også lykkelig til en mægtig stor kobberkjedel med to hanke i. Så tog de en stang og stak den igjennem hankene og tog så to fat i hver ende af stangen og løftede for at løfte kjedelen op. Nu havde de samme mænd netop den dag været på jagt sammen, og havde skudt en

goldhind (sådan kaldes en hind, der ikke har haft lam denne sommer), og den ene af dem, som ret var en træring, ytrede da ganske tört: «Da er den tung, og havde vi goldhinden oven på, kunde vi ikke have løftet den.» Men det skulde han ikke have sagt; ti en sådan kjedel skal løftes stiltiende, og derfor sank den, og ihvor meget de end gravede, kunde de ikke finde den mere denne gang.

En anden gang var der nogle andre, som også prøvede at få fat i skatten og havde også fået fat i kjedelen, men i det samme kom en vældig stor kok løbende forbi höjen, og lige i det den kom forbi folkene, lod den en vældig stor vind gå. Mændene kunde ikke lade være at le, og én af dem sagde: «Da var det en ordentlig én af så lille et dyr.» I det samme sank skatten og var ikke til at finde mere den aften. **Hans P. Hansen, Skjellerup-Nygårde.**

1173. Om Gjebjærg *(Gedebjærg)* i *Volstrup* sogn fortælles, at der skal ligge en skat begravet i en kobberkiste, som nogle mænd fra *Øksenhede* en gang gravede efter. De gravede i flere dage og fik kisten så höjt, at de havde fat i det ene håndtag. Da udbrød den ene af mændene: «Nu får vi den!» Så gik håndtaget af kisten, og den sank dobbelt så dybt, som den havde været för. Nede fra dybet lød der en röst, som sagde:

«De Gjebjærre mænd graver efter guld,
men endnu sidder kisten i Gjebjærre muld.»

Jens N. Bloch, Kjöbenhavn.

1174. En höjs udgravning skal ske fra sydöst, hvis det skal lykkes. To karle fra *Kastoft* var en gang i færd med at udgrave en kjæmpehöj, og da de havde omkastet en del muld, stödte spaden mod en stor sten, og hvor de end prak, fornam de denne. Herover udtalte de deres forundring til hinanden, mens de lod arbejdet hvile, og gottede sig ved håbet om en fangst. Men da de nu begyndte igjen, var stenen og hele stadsen sunken og ikke mere til at finde. Men havde de straks kastet et stykke hærdet stål på stenen, da kunde den ikke have sunken, ti det havde naturligvis sin grund i, at de talede, det er jo strængelig forbudt under sligt arbejde. Grunden til, at de kastede i höjen, var, at de flere aftener havde set et lys på stedet, og der er alle tider gjemt en skat, hvor det er tilfældet.

Jeppe Jensen, Åkjær.

1175. Ude i *Grinderslev boel* der stod en kjedel fuld af penge. Der var to karle i Grinderslev, der kastede efter den kjedel, og de kom godt nok til den. Så siger den ene:

«Men hvordanner skal vi løfte den?» Så sank den, da de snakkede. De havde set et lys stå og brænde der, og så gik de efter det.

Æ Boel er en hede i Grinderslev, hvorpå der nu findes en hel del småsteder. Kristen Mortensen, Vejsmark.

1176. I *Alsbjærg* bakker er der en top, der hedder *Stinnekold*. Der var to mænd, der havde hørt, at der skulde stå en ørk, og den vilde de kaste efter. Så kom de også til den, og den gang de fik den til den øverste kant af jorden, sagde den ene: «Nu skal du sku bie!» Men så beholdt han kun håndfanget af ørken.

Kristen Kjeldsen, Ullerup.

1177. Der er en bakke lige oven for *Vejrumbro*, der kaldes *Kongens bakke*. Så var der to, der lagde over med hinanden at ville kaste i den; men de måtte jo ikke snakke. Den gang de havde kastet lidt, stödte den ene på en gjenstand der nede. Så siger den første: «Nu er a ved den.» Da han så vilde til at sætte sit redskab ind på den igjen, var der intet, og så kom de i træde, og der blev sådant uvenskab imellem dem. Den ene skyldte den anden for, at det var hans skyld, at skatten var forsvunden. Hullet, de kastede, er der endnu ved siden af en stor sten.

Kristen Smed, Viborg mark.

1178. «Det var i *Vindblæs*, at bjærgmanden lånte et par stude at kjøre sit flyttegods hen med, og der lå en skjæppe penge i båsen forved hver af dem om morgenen, da manden kom ud i nødset og fandt dem døde. Der, hvor bjærgmanden havde kjørt, blev der en lavning, så det var ikke så sært, at studene styrtede, når de var så hårdt læssede. Men det véd konen nok bedre besked om, end jeg.» — «Nej, det kjender jeg ikke noget til, men ovre på den store *Siem-Møgelhöj* der så de, der brændte lys, og så gik der nogle efter at grave skatten op; men de første blev forstyrrede i det, og fandt ingen ting. Men så var der nogle andre, der vilde prøve, og de kom også til en stor jærnbunden kiste; de fik fat i den og hev den i land, og de havde den ene ende oppe på grönjorden, så hjavrede én, der stod bag ved, til at sige: «Vi skal nok få mon med den!» Men så var det, som der var nogen, der tog den fra dem og kjørte den ned af höjen og ned i Siem sø; og dér ned ad er også en lavning.»

(Sml. nr. 1183.) Karen Marie Rasmussen.

1179. En mand i *Åby* var ved at kaste i en höj, han havde på hans mark og vilde have væk. Så kom han til en kobberkjedel, og den var fuld af penge. Men da

han skulde til at røre ved dem, var det det bare skidt og møg, for det han havde været uforsigtig nok til at snakke. Den tro havde han da. Han fik sig lavet en kaffekjedel af den kobberkjedel. Jens Kristensen, Ersted.

1180. En gang skal de *Elling* mænd have set et lys brænde oppe på *Møgelhöj* ved den mølle, der er der endnu. Så gravede de også ned og fik fat i en kiste. Men så snakkede de . . . Vinding höjskole.

1181. Der boede bjærgfolk i *Kildebjærg* i *Tømmerup* sogn, og de kunde ikke tåle at høre den store kirkeklokke ringe i Tømmerup kirketårn. De gik derfor en dag op i tårnet og bar klokken ned i höjen. Det vilde sognefolkene imidlertid ikke finde sig i, og da de fik at vide, at de vel kunde grave den op igjen, når de bare kunde tie stille under arbejdet, begyndte de straks derpå. Da de nu havde gravet en stund, traf de også på klokken og fik den så höjt op, at de kunde slå reb om den og spænde seks heste for, men da sagde til al ulykke én af folkene: «Nu har vi den!» og så sank klokken endnu dybere end för, og kun ved at kappe rebet, der var slået om den, frelstes hestene. F. L. Grundtvig.

1182. I *Funder Nörhede* ligger *Bjærghöj*. Medens Kristen Pedersen var lille og passede sin faders kreaturer, sad han offe oppe på höjen og spillede kort sammen med nogle andre börn. De havde flere gange hørt nogle inde i höjen rumstere med en kiste, hvis låg de gjentagne gange hørte blive slået i. En dag sad de som sædvanlig oppe på höjen med deres tidsfordriv i al fortrolighed, da nogle pludselig gav sig til at rasle i höjen, som med penge, og til slutning hørte de et kistelåg blive slået hårdt i med stort rabalder. De skyndte sig forskrækket ned af höjen og løb hjem, hvor de fik et par mænd med op at grave i den. Omsider kom de til en stor kiste, som de ved at støde til med spaden kunde høre var fuld af klingende sager. Den ene råbte fuld af glæde: «No mo vi dø å piin ha boj atte brænndvin, få de ka æ kiist die sku betåål.» Den anden syntes imidlertid, at det var bedre at drikke brændevinen hjemme. De forlod også höjen for at gå hjem og få en ordentlig stiver oven på glæden, men da de så igjen kom tilbage til höjen for at hente skatten, var kisten forsvunden. Lærer Christen Hördum, Funder.

70. Skattegravning. Byen brænder.

1183. Det har givet hvert skunger og rabalder i *Møgelhöj* her på min ejendom, så det er ligesom a kunde gå op på kirkeloftet og lade en otte-alens fjæl falde ned på det, men hvad det er, véd a ikke, a tror nu, der er bjærgfolk i den, så kan de andre tro, hvad de vil. En gang lige ved solnedgang, a sad ved den vestre side af höjen, så a et bitte kvindfolk komme gående lige hen til siden af höjen og gå om östen for. Lige som hun var mig af öjesyn, rejste a mig for at se, hvor hun vilde blive af, men væk var hun og ikke til at opdage hverken ved höjen eller uden for den, og hun kunde nu ikke blive henne for mig på den plads, dersom hun ikke var gået ind i höjen, a måtte da have kunnet se, hvor hun blev af ellers. Min svoger, som nu er død og henne, fortalte, te han så bjærgfolkene dér en aften. Der er jo en kløft ind i den fra den nordvestre side, og der lå de og legte, og de havde grå luer på. A sagde til ham, han skulde have taget en af deher luer, for der kunde have været spil ved at have haft den i sin lomme ved visse lejligheder; den kan jo gjøre én usynlig, og så kunde én jo have gået ind, hvor én vilde. De kunde da ikke have ragt så stor en prygl over ende, om også han vilde have taget den med magt. A har nu aldrig set bjærgfolkene, ellers skulde a nok have fået en lue.

For resten har de fortalt, te mændene i *Siem* en gang var komne i tanker om at grave höjen ud, og de begyndte at arbejde, da de var bleven forsamlede sådan i mørkningen. Men så kom manden i vor gård til at se ned på marken efter hans hjordepige, der var ved at gjenne fårene hjem, og det så livagtig ud, som der var ild i hendes skjörter. Han løb da op af hullet, og de andre mænd så efter ham. Da kom det dem alle sammen for, som hele byen stod i lys lue. Nu løb de jo efter det, men da de kom ned til byen, var der aldeles ingen ting i vejen. Så gik de tilbage for at begynde igjen, men da var höjen rejst på pæle og stod og brændte. Så turde de ikke komme til den, og så blev der ikke mere ud af det arbejde. For resten er der nogle, der vil have til, at bjærgmanden siden skal have slæbt sin pengekiste ud af höjen og gjemt den nede i Siem sø. Ole Mågård, Siem.

1184. På gården *Tårup* i *Farsø* boede en mand, som var bekjendt for sin rigdom og gjerrighed. Et stykke fra

gården ligger *Skattehöj*, hvorpå der om aftenen brænder lys, og der vilde han til at grave efter skatte. Hans folk prøvede derpå, men så Tårup i lys lue, og skyndte sig da derfra. Han befalede folkene at prøve for anden gang, men lige nær. Dagen efter fandtes han død i sin seng til straf, fordi han havde forstyrret höjens beboere, og endnu ses hans gjenfærd om natten at grave på höjen. N. Reedtz.

1185. Om en höj, som ligger östen i *Rindom* sogn, fortælles: For mange år siden var der tre mænd, som fik lyst til at grave i den, og en nat udførte de deres forsæt. De var så heldige at træffe på en stor jærngryde, men i det samme så de deres tre gårde stå i brand og måtte straks løbe hjem, men da de kom i nærheden, så de, at der ingen ildebrand var, og nu kunde de forstå, at nissen havde narret dem. Men de lovede hinanden, at næste nat skulde de ikke sådan lade dem kyse. De kom altså igjen, men ligesom de vilde til at tage låget af gryden, så de et hølæs kjøre rundt om höjen, forspændt med to kokke. I det de så på dette underlige syn, gav den ene kok stjærten et sådant spark, at den splintrede. Nu skulde mændene til at have set efter gryden, men væk var den, og væk blev den, og nu kunde de forstå, at nissen havde narret dem alligevel. Niels Lynderup.

1186. På en mark i *Skallebjærg, Hårby* sogn, er der en höj, som kaldes *Kokhöj*, og da der i den skulde ligge en skat begravet, var der en gang nogle, som vilde finde den. De grov så længe, til de stödte på en kiste, på hvis ene ende der stod en kok. Som de nu havde fået fat på kisten og vilde til at trække den op, kom de til at se op efter *Höjrup* by, der ligger ikke så langt derfra, og da så det ud, som om hele byen stod i lys lue. Ved den lejlighed kom de til at tale sammen, og straks slap kisten ud af hænderne på dem og sank dybere og dybere, og ingen har set den siden. Jens Esbensen.

1187. Jeg har ingen steder på et lige stort jordsmon set så mange kjæmpehöje, som der for tredsindstyve år siden fandtes i den sydlige side af min fødebyes mark, *Trabjærg* i *Borbjærg* sogn. Rækken af disse går i sydvestlig retning fra *Sevel* sogneskjæl hen imod *Mejrup* kirke, og enkelte af dem havde særskilte navne som Storehöj, Kløvnhöj, Salshöj o. s. v. *Storehöj* lå på *Tinkedal mark*, og nu står en vejrmølle netop, hvor höjen såes, og dens sted kjendes ikke mere. Således er det næsten også gået

alle de andre höje, ploven har snart jævnet dem. Om *Salshöj*, der ligger ved Sevel sogneskjæl, lidt syd for byen *Djeld*, fortælles, at mændene der havde flere aftener i rad set et lys brænde på höjen, og de sluttede deraf, at der måtte være en skat skjult i denne. Det gjaldt nu om at få skatten bjærget, og derfor gik fire af de modigste mænd af byen ved midnatstid derop, og grov også stiltiende så længe, at de kom til en stor kobberkjedel, men da så én af mændene hele byen stå i lys lue, og han gav et skrig af sig, men så sank kjedelen, og alle fire mænd rendte efter hjemmet. (Se også nr. 1191.) Lærer Severin Veiersøe.

1188. I nærheden af *Funder* by ligger *Troldhöj*. En dag ved aftenstid, da en hyrdedreng vogtede nogle kreaturer i nærheden, så han et lys brænde på höjen, og da han løb derhen, blev lyset borte, men han hørte ligesom én ryste med en kjedel penge inde i höjen. Han løb da ind til byen og fik et par mænd med sig hen til höjen, i hvilken de straks begyndte at grave. Omsider kom de til en kobberkjedel med en hank i, og den ene mand greb straks fat i hanken for at trække kjedelen op; men i det samme vendte den anden sig om og råbte, i det han så hele byen brænde: «Jémen Gud, Peje, æ bøj sto i lys loww!» I det samme skred kjedelen ned og forsvandt, men manden beholdt hanken i hånden. Christen Hördum.

1189. Der er en stor höj sydöst for *Frørup*, som er bleven set at stå på fire gloende pæle. En mand var en gang ved at grave en skat ud af den, men fik da pludselig sin gård at se stå i lys lue. Han stræbte da blot at komme hjem, men der var alt ved det gamle. Han lovede for, at han aldrig skulde begynde at grave efter skatte tiere. V. Bennike.

1190. På *Mejlby mark* ligger ved den östre side af Randers-Hadsundsvejen nogle höje, som kaldes *Trehöje* eller *Halmhöje*. En sommeraften, da ungdommen i Mejlby gik på gaden, kom de til at se op efter Trehöje, og så da et lys der oppe. De gik efter lyset, for de havde hørt, at når man kunde få held til at kaste en kniv ind i det, så kunde man finde en skat under det. Dette lykkedes også for dem, og de kom til at grave og fik skattekisten gravet ud, men idet de så vilde til at løfte den op og føre den bort, syntes de, at hele Mejlby stod i lys lue. De slap da kisten og skyndte sig ned til byen, men da de kom der, var der ingen ting ved det. De kunde da forstå, at

den kiste skulde de ikke have, og siden er der aldrig bleven gravet efter den. K. M. Rasmussen.

1191. På *Sadelshöj* har der alle tider stået lys ved nattetider, og over den er der al tid en blålig tåge. Så besluttede beboerne af *Djeld* by, *Sevel* sogn, i forening at udgrave den, og de havde allerede fundet en stor kobberkjedel, da de så hele deres by stå i lys lue, og hvor hårdelig det end var dem forbudt at tale, kunde de dog i et så afgjørende öjeblik ikke tie stille. Men næppe var det første ord udtalt, förend kjedelen sank, og de måtte vanke hjem med tomme lommer og fandt nu ikke mindste spor af ilden, de havde set. I höjen boede en bjærgmand, der ejede dens skatte, og af ham havde man fået at vide, at skatten kunde erhverves ved seks røde tyre, der skulde være opfødt på *Søndergård* i Djeld. De fem fik man, men den sjette kunde man ikke opnå, og på dette strandede foretagendet. Jeppe Jensen, Åkjær.

1192. Nord for *Fjande* nede ved fjorden ligger der tre gårde, som kaldes *Nör-Fjande*. Lige oven for gårdene mod syd ligger der en langagtig, rund höj tæt ved vejen og ganske alene. Det er vist nok en kjæmpehöj. Den kaldes *Skindbjærg*, og der fortælles det samme sagn om den, som om *Stjernehöj* i *Ulvborg hede*. Det var en gang, at Nör-Fjande-mændene blev enige om at gå op på Skindbjærg og grave skatte op, som folk sagde fandtes der. Det var naturligvis om natten, det skulde gjøres, og ganske rigtig, da de havde gravet en stund, stödte de på en stor kobberkjedel. De begyndte nu at hive den op og havde den allerede ved randen, da de kom til at se op og så alle tre Nör-Fjande-gårdene brænde. I forskrækkelsen slap de kjedelen, som så sank dybere og dybere ned i jorden, og løb hjem ad, alt hvad de kunde. Men da de kom hjem, var der ingen ild at se, det var bjærgmandens kogleri, der havde narret dem, men kjedelen har ingen senere kunnet få fat på. Kr. L. Vestergård.

1193. Norden for *Bøvl* i *Sønder-Omme* ligger der oppe på en bakke en höj lige ved vejen, der går nord på, og i den höj findes en guldvogn. Det passer godt nok, for man har set den. De Bøvl mænd vilde en gang have den gravet ud og kom så vidt, at de skulde til at trække den op, men så kommer de til at se ned over byen, og da står den i lys lue. De løb, og vognen sidder der endnu.
Jebjærg höjskole.

1194. Der var en skat i *Rollishöj* imellem Skjellerup

og Skjellerup-Nygårde. Den grov de *Skjellerup* mænd efter en gang, og de skulde tage den tiende. Så kom de også til en kiste, og de tager fat. Da kom de til at se ned efter byen, og så stod den i lys lue. Idet samme springer der en rød kok hen på kistelåget. Så gjör de kors for dem og siger: «Jösse kås!» Da slap kisten fra dem.
Jens Bærtelsen, Vole.

1195. På mine bedsteforældres mark i *Tyregod* ligger en höj, hvor de hørte, det boldrede nede i, ligesom de slog kister i låse. Tæt sønden for er *Egeskov höj*, hvor en mand og hans karl havde begyndt at kaste i, men da de bedst var i færd med arbejdet, siger karlen: «Å, Herre Jösses, æ gård brænder!» Så blev de jo rædde for det og rendte, men det var ikke mere end det samme. Iver Larsen, Egtved.

1196. På *Mollerup mark* lidt sønden for byen ligger *Prinshöj*, der er en stor gravhöj. I gamle dage stod der et lys og brændte i siden af höjen. Da man nu så det, tænkte man, at der måtte være kostbare sager gjemt. Et par mænd blev da enige om at hjælpe hinanden med at søge. En bestemt nat i ugen, mens månen var i næ, blev udvalgt til arbejdet, og endelig var man kommen så vidt, at man kom til en kjedel, der var dygtig tung. Men som de var i færd med at trække den op, blev det så lyst, og det så ud, som Mollerup stod i lys lue, hvorved de blev så forskrækkede, at de skreg: «Mollerup brænder!» Nu var det hele med det samme forbi, og kjedelen sank ned, mens mændene fik travlt med at komme hjem til deres brændende huse. Men glade blev de, da de så, at der alligevel ikke var ildløs. Kjedelen er ikke senere funden og må være der endnu. Mads Skriver.

1197. Der er en höj på *Kragelund mark*, og flere har set et lys der. Så var der fire gårde i *Ravnholt*, og mændene i dem vilde derud og kaste en nat, for i gamle dage snakkede de jo om, at hvor der var lys, der var en skat. Så kastede de et sæt, men da blev de vaer, at Ravnholt by stod i lys lue, og så rendte de derfra. De var der ude en gang siden, men da var der kun to mænd. Så blev der så mange hugorme om dem. De slog ihjel af dem, men jo flere blev der, og til sidst blev der så mange, at de løb runden om dem. Så blev mændene bange og løb hjem. Niels Jonsen, Bække.

1198. I *Volshöj* i *Velling* er en stor skat. En bjærgmand ejede den. Folk fra *Kovstrup* vilde grave den ud.

Så traf de på en stor jærnkiste, og fik fat på den. Men da så de Kovstrup brænde. De blev så smidt ud af höjen.
Vinding höjskole.

1199. Nogle mænd fra *Vole* havde hørt, at der var en skat begravet i *Troldhöj* nord for *Gjern.* Der var én med, som hed Mads Væver. De grov over én dag og kom et godt stykke ned. Så gav det sig til at lyne og tordne, og det blev en forfærdelig skylregn, ja, det var et formeligt skybrud. Da så de Thomas Møllers gård i lys lue. De løb nu efter det, men da de kom over til den anden side af åen, var der hverken regn eller ild. Den ene mands kone havde været nede ved Thomas Møllers at vaske, og hun havde intet mærket. Hårup.

1200. De havde set lys på *Havers höj* her i sognet öst for kirken. Bymændene blev enige om at grave efter en skat, og de kastede og fandt en kjedel. Så brændte byen . . . . Jens Ravnkilde, Haverslev.

1201. Her i *Dalby* levede en gårdmand ved navn Peder Andersen, som de gamle endnu meget godt kan huske. I hans ungkarls-dage traf det sig, at her kom en fremmed mand til byes, som forstod den sjældne kunst at kunne oplede guld- og sølvpenge, hvor man så end gjemte dem, og opsøge skatte, som lå skjult i jordens skjød. Da manden havde set sig lidt omkring her, kom han snart til vished om, at der måtte være en skat i *Låddenhöj* på Dalby mark. For at få skatten lejede han fire af bykarlene til at grave efter den ved nattetid. En af disse var Peder Andersen. För end de gik til arbejdet, måtte de tage kristen jord på dem af den grav, som sidst var opkastet, for at intet ondt skulde komme dem i vejen. Første nat de grov, traf de ingen ting på, men da de næste nat havde arbejdet til midnat, stödte de på et stort jærnbeslået skrin. Som de nu var ved at gjøre skrinet løs, skulde Peder Andersen op af hullet i sit eget ærende, men da ser han, at Dalby står i lys lue. Forskrækket herover kalder han på sine kammerater og forglemte rent, at ingen af dem måtte sige et ord under arbejdet. Da forsvandt skatten straks, og den kloge mand, som hele tiden havde opholdt sig nær ved, blev meget vred her over. Han viste dem et andet sted, hvor skrinet nu var flyttet hen og sænket meget dybere i jorden. Lange i ansigterne vendte de i den sildige nat tilbage og gik ind på kirkegården for at ryste kristenjorden af deres vestelommer på den grav, hvor de havde taget den. Kuns Peder Andersen vilde ej følge denne anvisning

af den kloge mand, han hældte sin jord af på gaden. «Det skulde du ikke have gjort, Peder Andersen,» sagde manden, men Peder lo og gik hjem i sin seng. I hans kraftige mandsalder druknede titnævnte Peder Andersen i sin egen brønd. Nogle vil mene, at hans bratte død var en følge af hans ringeagt for den kristne jord. A. C. Poulsen.

1202. Der var et skrækkeligt spektakel ved de to höje i *Bække*, der ikke må slettes ud. Der var et par svin, som slæbte med en stor kjæde, men folk kunde aldrig få dem at se, for når de kom i nærheden, var spøgeriet væk. Börn turde aldrig komme der i nærheden. Der stod også to lys og hvippede op og ned imod hverandre, te gnisterne kunde flyve fra dem, og vi kunde stå hjemme og se det. Ja, det var jo skrækkeligt. Lidt norden for var en anden höj. Der boede én, de kaldte Glardres (ɔ: Andreas), han havde gravet sig ned i höjen. Hverenste aften kom der en skrækkelig stor skruptusse og lagde sig inde på gulvet og kradsede hele tiden. Så blev han ræd for at være der og flyttede med hele familien. Endelig kom folk i tanker om, at der måtte vist være penge i den höj, og vilde have den gravet ud. Hver aften hørte de en kiste, der slog i, og der måtte vist være penge i den kiste. Som de nu stod og gravede og tykte, de kunde som støde spaden imod nogle fjæl, kom der én rendende derhen og sagde: «Huha, der er ild i Bække by, hele byen brænder.» Personen kjendte ingen af dem, men de så op og tykte også, det lyste op i skyen fra Bække af. Så smider de skovle og spader, og hvad de havde, og rendte for at hjælpe ved ildebranden. Men ilav de så kom et lille sæt ned på vejen, kunde de se, det var slet ikke sandt, der var ingen ild i gårdene at se. De vil så stræbe at vende tilbage og grave videre; men da de kommer hen til höjen, var det hele vrödt efter, og det var slet ikke at se, hvor de havde gravet. Så måtte de gå hjem den dag. Men den mand, der ejede höjen, vilde prøve endnu en gang, han tog så blot hans kone og en sön med, og så giver de dem til at grave en anden aften. Som de var lige ved at komme til kisten igjen, kommer der én rendende og siger, at der var ild i mandens gård. Det vilde de ikke se efter, og de blev ved at grave. Så fik de også fat på kisten, men som nu fader og sön bar den hjem, fulgte der en bjærgmand bag efter dem. Da de kom til dören, og faderen var inde, men sönnen endnu ude, og de havde kisten halvt inde, sagde faderen til bjærgmanden: «Gå du nu bare din vej, for dether får du aldrig mere af.» Så slap kisten

midt over, og det, der var inden for, det beholdt manden, og det, der var uden for, det tog bjærgmanden. Sönnen faldt om og besvimede, ilav bjærgmanden slæbte af med den halve kiste, han havde haft ved. Det, de beholdt, gjorde lige godt så meget, at manden fik hans gård opbygget. Siden hørte de aldrig skrald af kister i den höj.

Ane Marie Pedersdatter, Egholt.

1203. På marken nord for *Jandrup* ligger to höje, hvori der har været bjærgmænd. Den ene kaldes *Lerpøtshöj*, fordi den ligger i et stykke fællesjord, hvor der er lerpytter. Den anden kaldes *Påhöj*. To mænd gravede en gang efter skatte i Lerpøtshöj. Jandrup by i lys lue. Så sprang der to vildsvin ud af höjen. Menende, at vildsvinene også var værd at tage med, og at de al tid bag efter kunde hente kjedelen, gav de sig til at løbe efter svinene, som tog ned ad engene til. Forfølgelsen varede til *Mejls bæk*. Da var den ene mand i så stærkt löb, at han sprang over den brede bæk, men her forsvandt svinene. De vendte nu tilbage til höjen, men da var kjedelen borte, og der var ikke det ringeste brændt af Jandrup by.

En aften, gamle David kom sent hjem fra sine heste på marken, vilde bjærgmændene forvilde ham. De lod så mange lys flagre om ham, så det var forskrækkeligt. David lod sig dog ikke forknytte. «I skal ikke forvilde mig!» og han blev tröstig ved at gå og kom lykkelig hjem. Anden dags morgenen, da han meget tidlig igjen var oppe ved hestene, så han en bjærgmand gå over marken fra Lerpøtshöj til Påhöj med en spand på armen.

En pige, der vogtede køerne, havde en gang lagt sig til at sove på kanten af Påhöj. Da hun vågnede, lå hun imellem så mange skarnbasser, så det var græsseligt. Hun blev bange og løb hen for at fortælle det til nogle andre börn, men da de kom tilbage til höjen for at se efter skarnbasserne, var de alle sammen borte. Det var nok bjærgmanden, der havde sine penge ude til törring i solskinnet. På det nordvestlige hjörne af samme höj har folk også for ikke ret mange år siden set et lys stå, og en kone har tit, når hun har siddet ved höjen, hørt et kistelåg slå i der nede. H. M. I.

1204. Her vesten for byen i *Tolshöj* sagde de, at der lå drager på en skat. Så bliver mændene enige om en dag at skulle op og kaste der. Ligesom de står og kaster og arbejder, så stod byen i lys lue og braand. Så måtte de til at af sted og knyede ind til byen. Men da var der

ingen ting. Så drog de af sted igjen og sagde til hinanden, at hvad de enten hørte eller så, så måtte de tie stille. De kastede så, alt hvad de kunde. Da kommer der en sort höne, der går og pikker og skraber ved dem. De lod hönen gå og kastede videre. Så lader hun en forfærdelig én gå. «Det var missel da en en stor én,» siger en af mændene. Allerførst det var sagt, braand byen igjen, og så måtte de atter af sted. Så besluttede bjærgmanden at flytte, og han rejste om aftenen som en gloende stang og flöj over i *Gjedsted kjær* i en höj, de kalder *Malenshöj*, og der boer han vel sagtens endnu. Anders Kr. Smed, Vesterbølle.

1205. Nogle mænd vilde grave skatten op af *Dagbjærg Dojs*. Da de kom nær til den, stod hele byen i lys lue. Så smed de redskaberne for at redde, men da de kom hjem, var alt i orden. Næste aften skulde de så til at arbejde igjen. Da kom der en karét med seks heste for og holdt uden for höjen og spurgte om vej, jeg husker ikke, hvorhen. De spurgte flere gange, men mændene holdt sig tappert og svarede ikke. Derefter kom en lille ekvipage, der var forspændt med seks mus. Den holdt uden for, og de råbte, om folkene ikke havde set nogen komme kjørende forbi med seks heste for. «Vi agter os samme vej, tror I ikke nok, vi kan nå dem.» Så kunde én af folkene ikke bare sig, men sagde: «Nå, I tror, I kan nå dem, nej, det er I fri for.» Så sank skatten.

J. P. Åbo, Engesvang.

71. Koglerier ved skattegravning.

Kokken.

1206. I *Hueshöj* i *Iglsø*, *Fly* sogn, boede der en gang bjærgfolk, som foruden denne höj ejede to andre i sognet, og dem boede de skiftevis i. En gang, da nogle karle gav sig til at grave i Hueshöj og just havde fundet en stor kobberkjedel, kom en sort höne frem og klukkede, og da de vendte sig om, så de, at Iglsø stod i brand. Nu lod de kjedel være kjedel og løb, alt hvad de kunde, ned til byen, men det kunde de have spart, for da de kom hjem, fandt de alt ved det gamle, og da de kom tilbage til höjen, var kjedlen ikke mere at opdage. J. J.

1207. I *Mejlby* i *Stadil* ligger *Bavneböj*. Det var et almindeligt sagn, at i den boede en bjærgmand, der

ejede mange penge. Den mand, der ejede jorderne, som höjen lå på, fik sin nabomand til at hjælpe sig med at udgrave höjen, og det skulde ske st.-Hans nat og stiltiende. Det gik ret godt med gravningen, kun undrede de sig over, at der hele tiden gik en kok uden om höjen. Endelig kom de så vidt, at de fik tag i kisten med pengene i, men da kom den ene af mændene til at se ned til deres gårde, og så syntes han, at de begge brændte. Han gav et skrig af sig, og med det samme sank skatten dybt ned i jorden igjen, og der ligger den endnu. Men gårdenes brand var kun öjenforblændelse. Maren Bonde.

1208. I *Jeksen dale* var der en gammel skat. Der brændte lys om natten over den. Så kom de til at grave efter den og kom til en kiste. Bjærgmanden skabte sig til en kok, og de kom til at se ned efter byen. «Å Jösses, nu står byen i lys lue!» råbte de. A. J. Gothenborg, Holmstol.

1209. Lidt vesten for *Egtved kirke* ligger en höj, som kaldes *Følhöj*. I den har en ungkarl i de sidste år fundet forskjellige oldsager under ret mærkelige omstændigheder. Höjen ligger lige op til hans hjem. For mer end tredive år siden var hans fader ved at bygge et lille udhus; han gravede da noget ind i höjen for at få grus og sand. Men just som han en aften tæt ved tusmörket var ilag dermed, kom der pludselig en sort kok frem og strøg sig op ad hans ben og gav en lyd fra sig, som når den klodrer for höns. Manden blev så underlig til mode og holdt helt op at grave der. Men se, da har han just været lige ved at finde noget. I mange år lå höjen nu urørt hen, alligevel var det tit i folkenes tanker, at der vist lå gjemt en skat der inde, tit hørte de underlige skrald der inde fra, som når man smækker et kistelåg i. Og den gamle bedstemoder sagde tit til den lille dreng: «Ja, lille Hans, du skal vist nok have din lykke fra Følhöj.» Da han blev voksen, tænkte han tit på at grave i höjen, men den var uhyre stor, og han måtte stadig slide hårdt i andet arbejde. Men tre helligaftener i træk drömte han, at han fandt guld der inde, og den sidste nat så han tydelig, hvor guldet lå. Han skyndte sig da ud og gav sig til at hakke og grave i den frosne jord, og inden en halv time var gået, fandt han to guld-spiralringe. Senere hen har han fundet et smukt bronce-sværd og en urne, som han alt sammen har sendt ind til det oldnordiske museum. Karoline Brummer.

1210. På en höj tæt ved *Vole by* havde nogle mænd

somme tider om aftenen set et lys brænde. Mændene tænkte da, at der måtte nok være en skat, og så gik de en aften op til höjen og gav sig til at grave. Da de havde gravet en tid, kom der en stor rød kok og hoppede rundt om höjen på ét ben. Så sagde den ene af mændene: «Nej, sikke da en kok, der hopper.» De blev endnu ved at grave længe, men fandt intet, og det kom vel af, at den ene havde snakket. S. P. Jensen, Vole.

1211. Der skal være en skat i *Troldhöj*, som ligger i *Skivholme skov*. To mænd fra *Fajstrup* — den ene hed Kvak-Mads — vilde grave efter den. Så kom de til en kjedel, og nu siger Kvak-Mads: «Se så, nu skal den F. ta' mæ hålld.» I det samme kom der en stor kok op af höjen og slog manden på låret, så det blev brækket, og han blev lam alle hans dage, men kjedelen fik de ikke mere af.

Der er mange gange set et lys på midten af höjen, og det har trækket omkring i kanten af søen, dernæst hen over marken og så ned i Bjørnkjær sønden for Lading. Der er det bleven henne. Jens Peter Smed, Lading.

1212. Der er en höj ovre på *Firgårdes mark* eller måske på *Seem mark*; det er en meget stor höj, og den er kjørt sammen. Den er der også bjærgfolk i. Så lå de jo og grov efter en skat, men det kunde bjærgfolkene ikke lide. De kommer så til en stor kiste og fik den løftet lidt op, men så stod der en stor rød kok på den. Da giver den ene af folkene sig til at snakke om dether og siger: «Da var det dog en vældig kok.» Med det samme sut kisten fra dem og ned i höjen igjen, og så havde de ikke noget for deres arbejde. Bjærgmanden lagde hans penge ud på höjen om sommeren for at törre dem, det var som kul at se på. Det var folk bleven opmærksomme på, og derfor vilde de til at grave pengene ud.
Niels Pedersen, Hårby.

1213. Der var en skat i *Kloonhöj*. Mange var gået efter det og vilde finde den, men de gik vild til hobe. Alle *Vole* mænd gik en aften ud efter skatten, men de vilde gå langs byskjellet for ikke at gå vild, og så havde de en lygte med. Så kom de til at grave og kom endelig til en kjedel. Da kom der en rød kok hoppende om dem og gav vinde fra sig. Så gik lygten ud, og kjedelen blev så tung og slap tre alen længere ned. N. Kristiansen, Vole.

1214. Her norden for *Bække* er en höj, den ligger mellem Bække by og *Klebakkehöj*. Der var de da også

ved at kaste efter penge. Så kom de til en stor kiste, og de blev jo grumme glade. Men så kom der en kok op, der gik og fj...... hele tiden. Den ene af mændene sagde så: «Fy da for Fanden, hvor det lugter.» Niels Jonsen, Bække.

1215. Der var en höj her ovre på Niels Lavrsens mark i *Hårup*. Den havde de set lys brænde på. Så kom de til at grave efter en kjedel og fik også hold i den. Men allerbedst, som de står og løfter på den, så stod hele byen i rød lue. Så slap de og lod kjedel være kjedel og rendte efter byen til. Der gik nu en tid længere hen, da kom de til at få hold på kjedelen igjen, men så sprang der en kok ud af höjen, og han gav en forskrækkelig stor vind. Den ene af dem siger: Det var den sværeste sk.., han havde hørt nogen sinde især af en kok. Nu var det atter forbi. Så kommer de tredje gang i lag med kjedelen og fik en stang gjennem begge ørerne på den og fik den på ryggen. Så siger den bagerste: «Dersom vi havde nu haft goolhinden oven æpå, så kunde vi, som han kunde sige, ikke have båret det.» Dermed sut kjedelen, og siden er der ingen opdagelse bleven på den. Men der er et stort hul midt i höjen. Sören Hansen, Hårud.

Goldhinden er en smal hind, der ingen kalv har haft.

1216. På en höj tæt ved Gravballe, *Svostrup*, har der om natten brændt et lys til tegn på, at her var nedgravet en skat. Mange gravede efter den, men uden nytte. To karle fra *Gravballe* var en aften der ude at grave. De var tavse, skjöndt der viste sig mange mærkelige ting. Først kom en gammel kjælling og talte dem til, så stod hele Gravballe by i lys lue. Endelig fik de öje på ørerne af en kjedel med guld og penge. Da kom der en stor rød kok forbi, som slog en vældig fj.... Leende udbrød den ene: «Nu har jeg aldrig i mine levedage hørt en kokkemand slå sådan en sk...» Så forsvandt skatten.

Noget galt og aparte har der nu været ved den höj. Min moders søster fortalte en gang, hvordan hun i hendes ungdom sad der og vogtede kvier og havde noget håndarbejde, som blev borte, men atter fandtes helt forkrøllet. A. H. Poulsen.

1217. Imellem byerne *Kalvrød* og *Torpe, Bregninge* sogn, ligger en höj, som nok i gamle dage undertiden om natten stod på fire gloende pæle. Der blev sagt, at der lå gjemt en skat i den, og endvidere sagdes, at denne skat kun kunde hæves af dem, der kunde få udgravet den uden at mæle et ord. En gang var fire mænd i Torpe

blevne enige om at forsøge at hæve skatten. De begyndte at grave en torsdag aften, da det var rigtig til gavns mørkt, og alle vilde de til det yderste holde tand for tunge. Et par timer forløb uden nogen mærkelighed, men så lige med ét kom en stor ildrød hane farende ud af höjen, og den løb, galende af fuld hals, tre gange omkring denne. De Torpe-mænd ændsede den knap. Noget efter åbnede höjen sig igjen, og ud foer en karét med fire gloende heste for, gnisterne røg dem ud af næsen, idet de galopperede tre gange om höjen. Skattegraverne lod også den forestilling skjötte sig selv. Men så kort derpå kom rigtig nok det værste, nemlig tre store, forfærdelig ildrøde törv, ud af höjen foer de med vældige knald og tog vejen ad Torpe by til. I det samme så én af mændene op, og det rædselsfulde syn, han da så, aftvang ham udråbet: «Å, nu brænder byen!» men lige-da hørtes et smæld inde i höjen, som om et svært kistelåg faldt i, dog skattegraverne lagde næppe mærke dertil; de løb, alt hvad remmer og töj kunde holde, ind mod den brændende by, men da de var halvvejen, så de, at den fejlede ingen ting. De gik da tilbage igjen og grov videre, og lidt efter nåede de en kiste, men pengene var borte. Kr. Larsen, Finderup.

1218. Der var en gang et par mænd, som havde hørt en pengekiste klingre i en höj. De gravede da i den for at finde skatten og ganske rigtig, de fandt også kisten. Arbejdet skulde ske stiltiende, men idet de kom til kisten og vilde tage fat på den, så de til deres forbavselse en skikkelse som en kok, der red på en stor, sort hund. Den ene af mændene udbrød da: «Nej, se endda der!» Det gav nu et smæk, og der med var kisten med skatten forsvunden. Fr. Knudsen, Agerskov.

72. Koglerier ved skattegravning.
Karét, hølæs m. m.

1219. I den bakke, hvorpå *Vestborg* fyrtårn nu er bygget, og hvor der er ruiner og volde af *Visborg slot*, skal der være en stor skat nedgravet. En gang havde nogle bønder fra *Kolby* været så heldige at finde skatten og skulde lige til at tage fat i hanken af den kjedel, hvori den lå, da der i det samme kom en karét kjørende, forspændt med seks hovedløse haner. Da kareten kom lige

ud for skattegraverne, gav kusken et knald med pisken, og straks flöj alle fjerene af hanerne. «Det var da Fanden til knald,» sagde én af skattegraverne, og dermed sank skatten ned i jorden igjen, og kareten forsvandt for deres öjne.

Frederik Poulsen.

1220. Fire karle begav sig efter sengetid en aften ud til en höj, kaldet *Salshöj* på Svends hede, *Sevel* sogn, hvor de flere gange havde set ild over, og da også forhen gravet i den, men uden at finde noget. Tavse, som det var dem påbudt at være, arbejdede de da i den sorte gravhöj, indtil deres opmærksomhed hendroges på sære ting, som lod sig se rundt om höjen. Dog havde endnu ingen talt, og så vidt var alt godt. Da kom der ud af höjen seks ravnsorte kokke trækkende en karét efter sig, og de begyndte at kjøre i galop rundt om höjen, og under farten slog en af kokkene så hårdt mod vognstangen, at denne trods sin overordentlige tykkelse, knak midt over som et rør. Det bragte en af skattegraverne til at udbryde: «Det var minsæl godt slået af en kok.» Men så var også skatten forloren, og kogleriet havde fuldført sit hverv. Karlene måtte da denne gang som de andre drage tomhændede hjem.

Jeppe Jensen, Åkjær.

1221. Min første plejefader hans fader var römt fra *Ty* og rejste så ned til Sønderjylland og tjente der en tid, og senere bosatte han sig i *Vejen*. Han fortalte, at i hans hjemstavn var der en höj, som de havde fået at vide om, at der skulde stå en kjedel med penge i den, og de gravede også efter dem, og nåede også at komme så tæt til dem, at de kunde fornemme æ bred af kjedelen. Men så kom der en karét kjørende med seks heste for. Det brød de dem ikke om, de grov løs. Så kom der en lille fyr ridende bag efter på en lam kok, og han spurgte, om de havde ikke set sådan en befordring. De svarte ikke. Han spugte et par gange igjen, men de svarte ikke. Imidlertid så siger han: «Ja, a skal nok hååł 'en.» Så var der én, der ikke kunde dy sig og siger: «Ja, du kan da hal' Fanden!» Så sank kjedelen.

N. J. Termansen.

1222. Der er alle tider en blå tåge om *Dagbjærg Dojs*, hvordan det så forholder sig. De grov en gang efter en skat, og så kom der først en karét med fire heste for, dernæst kom der fire mus for en kasteskovl, og han, der kjørte, råbte: «Hejj, hejj, Dååbjærg står i én klinkend bråend.» De så efter det, og det var også sådan for deres

öjne. «Da skal vi så missel til at hjem,» råbte der én, og så var det hele forbi. Anders Jörgensen, Søby.

1223. Ved udgravningen af *Kjæmpegraven* i *Alstrup* så de første gang en karét kjøre nede på vejen med fire heste for. Så gik de ned og så efter det, men da var der ingen ting. Anden gang kom der så mange haner, at de ikke kunde være der for dem. Tredje gang så de, at *Ullits* by brændte, og så løb de efter det. Strandby.

1224. I en höj ved *Markskjælbæk*, mellem *Fol* og *Harreby*, grov en gang nogle mænd efter en skat. Mens de arbejdede, så de Harreby i brand. De agtede dog ikke derpå, men fortsatte gravningen. Da kom der en karm kjørende, forspændt med fire mus. Også dertil tav folkene ganske stille. Der efter kom én ridende på en stumphalet kok og spurgte: «Har I ikke set Grönjung komme forbi?» Da ingen svarede, sagde han: «Ja, lad hende kuns fare, jeg skal hende snart hale.» Da kunde en af folkene ikke tie længere og sagde: «Du kan hale Fanden!» Hermed sank skatten ti alen dybere, da sådan gravning skal ske stiltiende. N. A. Jensen.

1225. En mil nord for Haderslev i Sønderjylland ligger der en skov, som kaldes *Kvejsel*. I den ligger der en höj, som er omgivet med en voldgrav. På höjen har der for mange år siden stået et slot. Sagnet fortæller, at i höjen ligger en kiste penge begravet. Der var en gang to karle, som gravede efter dem, men under arbejdet måtte de ikke tale. Da de var komne til kisten, kom der én kjørende med et par sorte heste for, og han talte til dem, men de svarede ikke. Noget efter, da de næsten havde pengene oppe, kom der én ridende på en halt hane, og han spurgte, om de ikke havde set en mand med et par sorte heste for. De svarede ikke. Han red da af sted, i det han sagde: «Ich wol hem wath holen.» — «Ja, du kan Djævelen,» sagde den ene, og så sank kisten.
Jes P. Smidt.

1226. En student grov en gang i en höj og havde givet sine medhjælpere tilstrækkelig underretning om, hvordan de havde at forholde sig. Da de havde gravet en stund, kom en karét kjørende med seks gasser for. Da man endelig opdagede øret af en kjedel, viste sig en mandsling ridende på en lam kok. Han spurgte, om de ikke havde set et kjøretöj som det først nævnte. Ingen svarede. Men da han atter satte sin ganger i trav og råbte: «Ja,

ich musz den nok holen!» kunde en karl ikke dy sig længere, men udbrød: «Ja, du kan hole Fanden.» Da sank skatten. N. J. Termansen.

1227. Der er to höje i *Åby*, den ene var der et kammer med ben i, og den anden var der midler i. Benene havde folkene i et hus lige ved höjen lagt ind i en ovn, men der blev sådant spektakel om natten, at de kunde ikke sove for det. Konen lå og hørte på den her domineren, og næste dag fik de benene ud af ovnen og i höjen igjen. Angående den anden höj havde en mand i Ålborg givet dem underretning derom og sagt, at de ikke skulde agte på de mange syner, de vilde få at se, hvad enten det var en kok for en karét, der kjørte omkring höjen, eller en slævvere kalv, der lå på pengene. De ramte også på en jærn-handting der nede, som to karle kunde ikke rykke op, men om morgenen stod den løs deri, og så kastede de ikke videre. Peder Brogård, Jetsmark.

1228. De var ved at grave efter penge i *Dagbjærg Dås*. Bjærgmanden fik en höne og en kok spændt for en bitte vogn, og så kjørte han runden om folkene, for han vilde have dem til at sige: Se! Men de holdt stand. De sagde siden, at der var sådan stank ved kjøretöjet. Så fik han det til at se ud, som *Dagbjærg* brændte. Da råbte den ene: «Nej se, nu brænder Dagbjærg!» Så slap det ene øre af kjedelen, og nu var det forbi med deres skattegravning. Søby, Fjends herred.

1229. . . . . Da de havde fået fat i kisten, kom der én kjørende med seks mus for en lille vogn. Noget efter kom der én ridende på en hane og spurgte dem, om de ikke havde set én kjøre forbi med seks mus for. De svarede ham ikke. «Schals mann inhalen,» sagde han. — «Å, du kan indhale Fanden,» sagde de, men straks sank kisten ned, og de kunde ikke holde den. Niels Johannessen.

1230. Her nede ved *Dybvad* i *Lundby* sogn er nogle bakker, de kalder *Guldbakkerne*. Der var de ved at grave efter penge. Så kommer der et læs hø kjørende med fire kokke for, og så kom der én på halvandet ben og stod og så på dem. Han sagde:

at det måtte de hellere lade fare
og tage Krastrup i vare.

Da de skulde til at se dem for, stod *Krastrup* i lys lue. Så løb de den gang. Siden efter igjen begyndte de samme personer atter at grave, og da kommer det lige sådan

gjennem Dybvad. Da løb studene i bøllested omkring hjorden på Krastrup ejendom. For at redde ham render de igjen, og det var lige nær, de var atter narrede. Så kommer de tredje gang og vil nu ikke lade dem narre. Da får de fat i kisten med pengene. Men så kommer den samme, der havde været ved dem den første gang, og han står og ser på, hvordan de slider for at få kisten op. Så siger han: «Kan a ikke hjælpe jer?» — «Kan du ikke Fanen kan du,» svarede de, og så sut kisten lige ned, og de fik ingen ting. Just Vinter, Løgsted.

Løse stude (og køer) går i bøllested, når de i raseri stimler sammen i kreds om noget usædvanligt, der har opirret dem. Det er da farligt at komme dem nær.

1231. Der er en höj nede ved *Brårup*, de kalder *Guldbakked.* Der var nogle ved at grave i den . . . . . Først så de *Krastrup* i lys lue. Dernæst kom fire mus kjørende med en guldkarét. Ane Noer, Vilsted.

1232. Ved skattegravning i en bakke på *Lyngå markskjel* kom en lille trold ridende på en kok, der trak et uhyre stort læs hø. De gravende så vel til siden, men vedblev dog deres arbejde, indtil hanen ved siden af dem lod en dygtig fj... gå løs, hvor over en af selskabet brast i höj latter og udbrød: «Det var dog en Fandens kok!» R. H. K.

1233. I *Pimphöj* i *Gudum* ved Lemvig ligger der en skat begravet. En gang prøvede to mænd på at grave den op om natten. De fandt den også, men da de skulde til at hive den op, så de et læs hø komme kjørende forbi höjen, forspændt med seks kokke, og den ene slog bag ud og slog stjærten på vognen i stykker. Det var for meget for de gode mænd at tie til, og den ene råbte: «Det var da et helvedes spark af en kok!» og med det samme sank skatten. Maren Bonde.

1234. Lidt syd for *Vium* ligger *Bredhöj.* Folk havde flere gange set lys på den, og det var derfor sandsynligt, at en skat var skjult der. Et par mænd prøvede på at hæve den, hvilket naturligvis skulde gå stiltiende af. Da de havde arbejdet en tid, kom en lille person kjørende med seks mus for et skovlblad og spurgte om vej til Vium. Men uagtet deres undren over det besynderlige kjøretöj holdt de sig dog tappert uden at svare eller tale med hinanden. De arbejdede raskt videre, og da en tid var gået, stödte de med spaderne mod en klangfuld gjenstand, som rimeligvis var skatten. I det samme kom en anden

person ridende på en rød kok. Han gjorde også holdt og spurgte flere gange om det förnævnte kjøretöj, dog uden at få svar. Til sidst red han sin vej med de ord: «Jeg kan ham vel halen.» Nu kunde den ene af mændene, en Tysker, ikke holde sig længere, men udbrød: «Å, du kans das Teufel!» Men med disse ord sank skatten og var for stedse tabt. Kristen Pedersen, Hals.

1235. Syd for *Nygård* i *Bur* sogn ligger en lille höj, som beboerne blev enige om at udgrave for at finde den skat, der lå gjemt i den. De samledes fra hele sognet. Da de havde gravet en tid, kom der en lille mand kjørende med et forfærdelig stort hølæs forspændt med to haner. Da han kom forbi höjen, slog den ene af hanerne bag ud, så stumperne af hammelstokken flöj mændene op om ørene, hvorfor én af dem udbrød: «De war hæjsen en fåle sla å en kok å vææer,» men aldrig så snart havde han udtalt det, för höjen lå lige så pæn, som den gang de begyndte at grave i den. Nu var de jo lige nær ved det igjen, hvorfor de andre gav manden en lille overhaling for hans snaksomheds skyld, og de lovede hinanden, at nu skulde de ikke sige et eneste ord, inden skatten var funden. De begyndte på ny og grov af alle livsens kræfter, men da de kom ned midt i höjen igjen, ser de, at alle gårde i Öst-Bur stod i lys lue. Nu fik de andet at tænkte på end grave efter skatte, enhver løb for at redde lidt af sit indbo fra luerne, og de, som ikke havde hjemme i Öst-Bur, løb med de andre for at hjælpe dem. Men til deres forfærdelse opdagede de, at der ikke var det mindste ild for meget i deres gårde. Da de så kom til höjen igjen, lå den helt uskadt, så de ikke kunde se, der var flyttet en eneste spadefuld jord af den. Nu havde ingen af dem lyst til at begynde tredje gang. Kristian Vium, Askov höjskole.

1236. I *Holstebro-egnen* boede en mand, der med et par karles hjælp søgte at udgrave en på sin mark liggende höj, da han var overbevist om, at der gjemtes en skat i denne. För de begyndte, gav de hinanden løfte om tavshed. Da de havde gravet noget, så de to sorte haner komme trækkende med et stort læs hø, og bag efter disse kom en mand jagende i en guldkarét, og han styrede ned ad det neden for liggende kjær, hvor han kjørte i döj (dynd) og blev siddende. Men arbejderne blev uden at anfægtes af dette ved at grave, og efter en del besvær stödte de på en gryde, som, da de så bedre efter, var bredfuld af penge. Nu fik to af karlene hver i et øre af gryden, og den ene

udbrød da i sin glæde: «Ta no gåt ve, så kommer 'en Fannene mæ nok!» men den kom netop ikke, men sank så langt ned i jorden, at det var umuligt at få den igjen, og slukørede gik de hjem. Jeppe Jensen, Åkjær.

73. Koglerier ved skattegravning.
Mus, tusser o. s. v.

1237. Knap en fjerdingvej syd for *Hasle* på Bornholm findes nogle engstrækninger, *Si-enge* (de side enge), og i dem ligger en dam, som kaldes *Floddam*. Over isen på denne dam skal der hver Fruer-nat (Marie bebud.) løbe et gloende hjul, og ved midnatstid samme nat skal man dér kunne finde en gryde penge. Men det er ikke så lige en sag at få fat i dem, ti for det første dandser underjordsfolkene omkring gryden, og for det andet må den, som vil finde dem, ikke sige et muk, fra det öjeblik han går hjemme fra, og indtil han kommer hjem igjen. Underjordsfolkene kan han skaffe bort blot ved at kaste stål ned i gryden, men at lade være med at tale er ikke så nemt. En Fruer-nat gik to mænd til Floddam for at hente den omtalte gryde penge. De fandt meget rigtig gryden; den var gloende og stod opstillet på tre stene, og underjordsfolkene dandsede rundt om den. Mændene nærmede sig og kastede en saks ned i den, og i samme öjeblik var alle underjordsfolkene forsvundne. Glade tog nu mændene den store gryde, som, så længe saksen lå i den, slet ikke var tung, og begav sig på hjemvejen. De havde ikke gået ret langt, för de mödte en ælling, som kom hinkende på ét ben. Den hoppede hen imellem dem og gjorde alt, hvad den kunde, for at standse dem, men mændene gik ufortrødent videre. Derpå kom et læs brændekjørende med to heste for, som hver havde tre ben. Da læsset kom hen på siden af dem, væltede det lige op i gryden. Dette, fandt de vel, var lidt ærgerligt, men de sagde dog ikke noget. Til sidst kom en hvid hoppe løbende, som også kun havde tre ben, og den løb lige hen til dem og gjødede op i gryden. Dette, syntes den ene mand, var dog for galt, og han udbrød: «Vil du gå væk, din mær!» Hoppen forsvandt — og gryden ligeså. Men manden mistede sin forstand fra det öjeblik af.

Vilhelm Herold, Jelling seminarium.

1238. A var en gang ved at grave efter skatte i den höj, der er oppe på min mark. För a gav mig til at kaste,

havde a set et lys i den søndre side af den i en lyngbusk, og a var lige så tæt ved den, som a nu er ved vinduesposten. Da a fortalte min moder det, sagde hun: «Du må ikke kaste i den, mens a er levende, for a har hørt, te det skulde være slemt.» Det lovede a hende så. En tur efter at hun var død, kom min nabo en dag og spurgte om, hvorfor a kastede ikke i den höj. Han havde flere gange kjørt forbi og hørt kistelåg falde ned inde i den. Der går nemlig en vej snært forbi den. Så gav både mig og min svoger os også til at kaste, han læssede, og a kjørte. Da vi havde kjørt nogle læs, sagde han: «Nu er a ved kisten, men a kan ikke få den, for baghjulet står lige midt på den.» Han omfølte jorden med spaden og stödte på en fjælkasse, det var tydelig at høre. «Nu kan du prøve det,» sagde han. A tog ved spaden, og det var, ligesom a stödte imod bladet af et bord, kun det halve af spaden var nede. «Da vil a nu kjøre hestene lidt til fremme,» siger a, «så kan vi snart tage den.» Vi begyndte så atter at skyvle løs. Men så skjænte (blev sky) hestene, og jorden stod bag ud af vognen, og vi måtte rende i hosesokker efter hestene for at fange dem igjen. Der blev vi snydt. Da vi nu havde fået hestene grebet, så kom vi atter til at kaste, men så kunde vi putte spaden ned så langt vi vilde uden at mærke noget. Der var et firkantet hul med løs jord, hvor den havde siddet, men rundt omkring var fast ler. Vi fik altså ikke noget af skatten. Vi har heller intet lys set der siden, og för så vi det mange gange. Tågelund, Egtved s.

1239. I bakken *Dyret* på *Onsbjærg mark* skal der være en stor skat nedgravet. En gang vilde to mænd fra Onsbjærg prøve på at opgrave skatten, men da de havde gravet noget, hørte de ligesom et fårs brægen og et skrald som af et kistelåg, der bliver slået hårdt i. De skyndte sig at løbe hjem, og siden den tid har ingen prøvet på at opgrave skatten. Samsø. Mikkel Sörensen.

1240. I *Nimtoft* er nogle höje, som kaldes *Søhöjene*. Mølleren i sognet vilde ud at grave i en af dem, for han troede, der var en skat, og han begyndte på arbejdet, men så kom der en hund til ham, som viste tænder, ihvordan han vendte sig, og han kunde ikke gjenne den væk. Han lod sig dog ikke anfægte af det og blev lige godt ved at grave. Da skred jorden sammen om ham fra alle kanter, og i det samme syntes han at høre kirkeklokkerne rundt

omkring give sig til at ringe. Så nødtes han til at bjærge sig op og skynde sig at komme hjem.
Ane Katrine Nielsdatter, Fjellerup.

1241. I *Nörre-Bøvl* var en höj, og der vilde de til at kaste efter en kjedel penge, som skulde være i den. Lav de kom så nær, at de fik fat i hanken, så kom der en kok ud af höjen, og der sad en nisse på den. Det foer nu rundt om höjen, og nissen sagde:

«Hyp, hyp, howw!
nu står Nörre-Bøvl i lys loww.»

Så rendte folkene hjem ad. Men byen brændte jo ikke alligevel, og da de kom igjen, kunde de ikke finde kjedelen og har ikke kunnet finde den siden.
Skovrider Mads Holdt, Påbøl.

1242. Ved skattegravning i *Vester-Vedsted* kom der, da de vilde have kjedelen op, en bjærgmand ridende på en sort vædder. Den ene af mændene, der just havde en sort vædder stående i töjr ved banken, råbte, at han vilde beholde sin vædder, o. s. v. J. L. K.

1243. Der ligger to höje ude på *Børsmose hede: Store-* og *Lille-Jens-höj*. En gang kom æ Børsmosemænd ud at grave i Store-Jens-höj, og der var pålagt dem ikke at snakke og ikke se tilbage. De gravede og gravede, og endelig kommer der én til at se tilbage. Da kommer der der én ridende på en ronvædder eller ged, eller hvad det var, det kan a ikke ret sandse. Han fik ikke de andre til at se om. De grov lidt igjen, da kommer der en anden til at se tilbage, og så kommer en bitte mand ridende på en kok. Men de andre så endnu ikke tilbage. De blev ved at grave og kom så vidt, at de kunde støde på en kjedel. Da så atter én tilbage, og da så det ud, som hele Børsmose by brændte. Så var det jo på tiden, de kom hjem ad, og han kunde da heller ikke dy sig, men råbte det til de andre. Da var det endda så vidt, at de så bredden af kobberkjedelen, men nu rendte de hjem ad for at ville redde. Men da de kom til byen, var der ingen ting ved det. De løb så ud til höjen igjen, og ilav de kom til den, var både kjedelen og al ting forsvunden, og så kunde de gå hjem med en lang næse. Simon Bojsen, Billum.

1244. Der vår en gang nogle folk, der vilde grave en skat op af en höj; det var st.-Hans dag. De fik også gravet, så de fik fat på en kiste, men da kom der nogle rotter med öjne så store som kruslåg. Den ene sagde til

den anden om rotterne: «Se den der!» men straks sank kisten ned fra dem, og de fik den ikke. Niels Johannessen.

1245. I *Molsgårds* östre höj ved *Em* stod der en gang en skive (bordplade) af guld. Per Jörgensens fader, Jörgen Kristensen, vilde søge efter den i hans ungdom, for en firsindstyve år siden. Han gravede den hele nat, men da der på én gang vrimlede med tusser, holdt de op. Men havde de kommet noget hår eller egstål stiltiende der ned, skulde det nok have forandret sig, siger Per Jörgensen. A H. Schade.

1246. Kristen Jakobsen kastede en gang i en höj, der ligger på *Mejlby* ejendom, tillige med et søskendebarn. Som de havde kastet noget, kaldte konen dem hjem til onden, men da de kom hjem, var den endnu ikke færdig. Da de endelig havde fået måltid, sov de til klokken 4, 5. Efter at have gravet noget igjen sagde søskendebarnet, at han havde hørt, hvorledes de havde rørt om i höjen som med en stålstang i en grubekjedel, så at den stod i én klang. Kristen spurgte om, til hvilken side det var. Karlen svarede: «Til den vestre side.» Kristen Jakobsen hørte nu, at der var én, der kom skump-rendende omkring höjen, og det begyndte fra den nörre side, som Kristen stod lige for, indvendig i den. Han spurgte nu karlen ad, til hvilken side det begyndte. Karlen svarede: «Til den vestre.» De blev nu tvetydige (uenige) til de to sider. Da Kristen derpå havde taget et par spadefulde, blev han så sær og kunde ikke kaste mere. Han satte sig da ned, og den guse drev hen. Så kastede han nogle spadefulde igjen, men nu blev han ligedan. Da gik de bort fra höjen, og ingen har kastet i den siden. Nik. Christensen.

1247. I *Flos skov* er en höj, som kaldes *Nollehöj*, og der har en gang boet bjærgfolk. Sagnet gik, at i den höj lå gjemt en stor skat. En gang var der så nogle mænd, som vilde grave efter den, og anføreren for dem var en Svensker, som var skovfoged og boede i skovfogedhuset. Ingen måtte tale et ord. De kom først til en bred sten og under den til en stor jærnbunden kiste, som de også fik løftet op. Troldene gjorde imidlertid så mange koblementer (spilopper) og dandsede både på hænder og födder, og nogle havde seks hoveder. Men det hjalp alt sammen ikke til at få dem til at snakke. Endelig kom der kjørende en guldkarét omkring höjen med seks kokke for i fuldt firspring. Til sidst slog en af kokkene en stor

vind, og Svenskeren sagde da: «Nu har jeg, som han kunde bande, aldrig hørt sådan en sk.. af en kok!» Der med forsvandt kisten ned i höjen. P. K. S. Overgård.

1248. To karle var blevne ens om at grave i en höj, og så skulde de dele, hvad de fandt. Det skulde jo være tiende, og de havde en dreng med dem. Så kom de også til en kjedel og fik den op og skulde til gang med den, og drengen bar jo med. Så tykte de, der var noget ligesom en mus, der rendte runden om på æ kjedelsbred og sagde: «Gi sink, gi sink!» Men de blev ved at gå, indtil de kom hjem til dören. Der var sådant et höjt dörtræ, og der gav de hvile, for de kunde ikke vel løfte den over. Men så tager drengen ordet og siger: «Nu kan du gi sink i mi r..!» for nu tykte han, de havde den under æ tagskjæg, og så var det ingen sag. Men i det samme skiltes kjedelen midt ad, og det, der var inden for dören, det beholdt de, men det, der var uden for, det tog bjærgmanden. Johanne Marie Thomasdatter, Tirstrup.

1249. Vest for gården *Dal* på *Gammelby mark* i *Ringive* sogn ligger nogle sandbanker, som almindelig kaldes *Grydepottesande*; der skulde der nok i gammel tid have boet en bjærgmand. I Gammelby, hvor der den gang lå flere gårde samlede, mens de nu er udflyttede, kunde man tit se lys brænde over de banker, så der måtte bjærgmanden jo have sin skat. Bymændene blev da enige om at grave og begyndte. Med ét sprang der en hare op af et hul og løb af sted, alt hvad den kunde. Lidt efter kom en lille mand med en rød hue på hovedet og i en stumpet grå kofte op af hullet og råbte efter haren: «Ich musz dich wohl erlangen.» I det samme siger én af mændene: «Ja, det ser du også ud til!» men så var det hele jo forbi. Da de skulde se til, var det, som alle Gammelby gårde stod i lys lue, og de skyndte sig hjemad. Men da de kom hjem, var der slet ingen ildebrand, og skatten fandt de aldrig. Sognepræst J. Richter, Ringive.

1250. I *Skads* sogn ligger en höj, som kaldes *Tushöj* efter en konge ved navn Tusse, som siges at ligge begravet der. For mange år siden gav nogle beboere sig til at grave den ud. De gravede et stort hul ned i midten, men da de kom så langt ned, at de stod jævne med jorden uden om höjen, blev de pludselig betagne af stor skræk; ti de syntes, jorden gyngede under dem; de kravlede da så langt op, at de kunde få fodfæste, og da de så tilbage,

var hullet bundløs. De kunde se ned i afgrunden, hvor de så noget forfærdeligt, som de dog ikke vidste, hvad var. De kravlede helt op af hullet, og straks skød jorden sammen fra alle sider på én gang, og hullet var lukket; men endnu den dag i dag er der en meget stor fordybning i höjen.

J. J. Grunddahl.

1251. På Bornholm er mange steder skatte og penge nedgravede i urolige tider. Der brænder matte lys Frue nat, og når man den nat går ud, kan man da finde slige sager. Man skal gå ud, för solen går ned, og skal ikke komme tilbage för efter solopgang. Man må ej mæle et ord, al den tid fra man går ud af sin dör, til man går ind igjen. To mænd går ud for at lede efter skatte. De har forsynet sig med fødevarer og går helt tavse. Efter solens nedgang mödte de straks en stor ligskare, der kom forbi dem, og de kjendte folkene, da de var fra egnen, men de kjendte ikke liget. De gik tavse videre. Da det ret var blevet mørkt, så de et lys henne på en höj, og der gik de hen og gav sig til at grave, da kommer der en gasse forbi, der har en stor pommersk bjælke bunden til det ene ben, og den gik og snakkede hele tiden med sig selv og sagde: «Jeg skal til England i aften, jeg, jeg skal til England i aften.» De så på den, men sagde ikke noget og grov videre. Da de kom et stykke ned, traf de på låget af en stor kobberkjedel. I det samme kom der en skade trækkende med et stort læs torn og kom lige hen til hullet og væltede læsset over på dem. De sprang til side, men sagde ingen ting. Så forsvandt både skade og tornlæs, og de grov videre. Som de lige skal til at løfte kjedelen op, kommer et par røde kvier løbende hen til dem, løfter halerne i vejret og giver sig til at pisse på dem. «Fy for Fanden!» siger den ene. I det samme forsvinder kjedelen, og hullet lukkes. De stod ene i den mørke nat og kunde nu gå hjem.

Höjskoleforstander J. West, Voldby.

1252. På *Blendstrup mark* ligger lige tæt ved hinanden tre höje, der bærer navnet *Trinder höje*. På den ene af disse höje var der flere gange bleven set lys brænde. Nu var der to mænd dér i byen ved navn Sören Graver og Sören Folsing, der besluttede at grave i den ved nattetid, da de formodede, at der vel nok måtte ligge en skjult skat begravet der. De blev derfor enige om ikke at sige noget, så længe de gravede. Da de kom lidt ned, stödte de spaderne imod en jærnkiste. Nu tog de for alvor fat på arbejdet. Men ud af höjen mylrede der så mange små-

folk, der gav sig til at dandse om disse her to mænd, så de rent glemte at grave og stirrede på de dandsende. Nu hørte de tydelig, at jærnkisten blev flyttet i höjen, mens de gloede på de dandsende småfolk. De prøvede atter på at grave, men kisten var forsvunden. De gik derpå hjem med uforrettet sag, ærgerlige over, at de ikke havde passet deres arbejde i steden for at se på höjfolket. Næste dags aften brændte der lys på en anden af Trinder höjene, og nu begav mændene sig atter på vandring derhen, for den gang skulde höjfolket ikke få magt med at forstyrre dem. De gravede og stödte atter mod kisten. Nu gjaldt det om at få den ud jo för, jo hellere. Men i det samme kom der en mand kjørende ud af höjen med et par kokke for en vogn, og den ene af kokkene teede sig så ubændig, at den slog bag ud og knuste det ene svingeltræ. Nu kunde mændene ikke bare sig for at le; men i det samme lukkedes höjen. Og da den ene af mændene kom til at se ned til byen, syntes han, at den stod i lys lue. Begge skyndte sig af sted til hjemmet, og det viste sig da, at det hele havde været blændværk, som höjfolket havde fremkoglet for at frelse deres skat. Siden den tid vovede ingen at grave i Trinder‿höje.

Morten Nielsen, Sønder-Kongerslev, ved Lovise Hansen.

1253. Da der flere gange var set lys på *kong Magnus höj* på *Kongerslev hede*, besluttede tre mænd en aften at følges ad med hver sin spade for måske om muligt at finde en skjult skat i höjen, men nu var de enige om, at ingen af dem måtte sige et ord, så længe de gravede; ti den slags ting skal al tid forrettes under dyb tavshed. De tog nu fat på arbejdet, men i det samme kom der en mand ridende på en hvid hest og hilsede: God-aften. Mændene så godt rytteren, men de hilsede ham ikke. Lidt efter kommer der én kjørende i en sort karét med fire sorte heste for; kusken på bukken hilsede også god-aften, men intet svar. Endelig kom der en mand ridende på en hvid gasse og hilsede ligeledes god-aften. Dette fandt Sören Let, en af arbejderne, var en löjerlig rytter, og udbrød: «Do sie sku åsse ud te å ka no di ajer! en rytter po en gasse! ho, ho, ho!» Da blev der med det samme sådan en tåge, at de hverken kunde se ud eller ind, og da de fik i sinde at prøve på at finde vejen til Kongerslev, så det ud, som hele byen stod i lys lue; men det viste sig, da de var komne dér, at det hele var blændværk. Da byfolkene dagen efter spurgte dem, om de fandt skatten i höjen, sagde de to, at det var Sören Let, der ikke kunde

holde styr på sin mund: «Han ku jo ha past, de han skul, i stejen for å gi sæ å med majen po gassen,» sagde de. Sören Let sagde siden, når folk lod ham det høre, at de ikke kunde grave længere for vand, men det var der naturligvis ingen, der troede. Lovise Hansen.

74. Hunde o. s. v. på skatten.

1254. Da de grov i *Mavehöj*, kom de til en kasse, hvorpå der lå en hund. Den vilde de jage væk, men de kunde ikke. Så kom de til at se op, og da brændte byen. En mand, der nylig er død, Kræn Enevoldsen, var med til det. Mette Marie Vig, Ölgod.

1255. Nogle andre höjgravere havde været heldigere, ti da de havde gravet en tid, kom de til en stor kjedel fuld af penge, men på låget lå en stor sort, langhåret hund, som en af karlene løftede af og lagde på et udbredt klæde, og da de havde tömt kjedelen, lagde de ham dér igjen. Men hunden sagde til ham, som havde flyttet den:

«Du tog mig så södt og lå̊ mig så blödt,
ellers skulde du have fået en sögn nat.»

Jeppe Jensen, Åkjær.

1256. Ved en anden lejlighed, lykkedes det dem også at få pengene. Der var kommen en gammel student, som vidste, at der stod en skat et sted, og de gravede ned og kom også til kjedelen. Da lå der en flåd kalv på den oven på pengene. Det vidste studenten råd til, han trak hans frakke af og lagde ved siden af og tog så denher kalv så sindig, som han kunde, og lagde den oven på hans frakke. Den sagde så: «Håj du *et lå* mæ så blödt, så skuld' du *et* ha fåt mi pænng å rænnd mæ.» Ellers véd jeg aldrig, det har lykkedes at få fat i nedgravede skatte, for folkene har aldrig kunnet holde deres mund.
Ty. N. J. Termansen, Gammelby.

1257. En karl så en gang en ild brænde ude på marken; han mente nok, den brændte over en skat. Næste dag gravede han på stedet og kom ved aftenstid ned til en hule, hvor der lå en stor sort hund på en kasse. Han tog sin tröje af, bredte den ud på jorden og lagde hunden derpå, hvorpå han åbnede kassen; den var fuld af skarnbasser. Han fyldte dog sine lommer, men næste dag var skarnbasserne blevne til guldpenge. Ålborg-egnen. E. F. Madsen.

1258. En dag grov jeg efter oldsager i en stor höj lidt nord for *Fannerup* i Nörre-herred. Så kom den gamle smed hen til mig og fortalte, at hans oldefader også havde gravet i den. Noget nede stödte han på en stor tønde, og på den lå en stor sort hund. Han drog nu hans tröje af og lagde hunden derpå, og tog nu så mange af pengene, som han behøvede til at bygge sin gård op for. Endelig lagde han hunden hen på tønden igjen. Den sagde så: «Havde du ikke taget mig så södt og lagt mig så blödt, så havde du ikke fået det, du fik.»

Fortalt af löjtnant Jensen ved M. Balle.

1259. En gammel mand grov efter en skat og kom også ned til den. Da lå der en stor sort, lådden hund på pengene. Manden var i en gammel grå kjole, og den trak han af og lagde hunden på, mens han tog pengene. Så tog han hund og kjole og lagde nok så pænt i bunden af graven. Da sagde hunden: «Havde du ikke taget mig så net og lagt mig så let, så havde du fået med mig at bestille. Kristen Nielsen, Mosehuse.

1260. Denher gamle Per Kaldal, han drömte, te han skulde gå op til *Lodhöj* pa hans egen mark, for der var så og så mange penge i den höj. Han gik også derop, for han var ikke bange og var en gammel klog mand, og det var jo om natten. Den gang han kommer derop, da lå der en stor lådden hund på höjen. Så trak han af hans tröje og tog hunden og lagde på den, og så siger hunden: «Ja, var det ikke for det, du tog mig så södt og lagde mig så blödt, så skulde du have fået en ulykke.» Han gav sig nu til at kaste, men fandt ingen penge, og höjen er bleven kastet ud siden, men der fandtes ikke andet end nogle oldsager. Kristen Jensen, Fovlum.

1261. Der gik en mand her ovre i *Lunden* i *Björnsholm* sogn og ledte om hans øg om morgenen. Så går han nu der og stoger om dem, og da kommer han omkring en hund, der ligger oven i en kobberkjedél, og så vidste han aldrig, hvordan han skulde bære sig ad med det, for han kunde se, der var penge i kjedelen, hunden lå på. Uden videre trækker han af hans tröje og lægger den ved siden af, tager hunden kjönt i armene og lægger den på tröjen, tager pengene af kjedelen og lægger hnnden hen igjen. Så sagde den: «Havde du ikke taget . . . . . ., så skulde de ikke have gået dig til gode.» Så kunde han ikke komme nogen vegne med de mange penge, og han vilde da lægge dem i udkanten af Lunden og gå hjem efter en

pose. Men der bliver stakkelen narret. Han hænger tömmen, han vilde trække øget i, op i et træ oven over, og så går han og er så glad, han tykte jo, han havde vundet hele Björnsholm og mere. Den gang han kommer nu tilbage med posen under armen, så skulde han jo til at se efter tömmen, men da var der en tömme i hvert træ. Han gik og pløgede af og så under hvert træ, men den gang han havde nu gået og kikket og pluunt en lidt, så giver hun et skatorn i Lunden som et bøsseskud, ja, meget værre. Så kunde han finde tömmen, men pengene var væk, og han havde ikke haft noget for al hans ulejlighed. Havde han nu endda taget dem, han kunde bære, da han var ved dem. **Jens Kr. Kristensen, Risgårde.**

1262. I *Bindslev* sogn i Vendsyssel er der en lille höj, som kaldes *Terkilds höj*. Der fortælles, at der var en gang en dreng, der vogtede kreaturer omkring höjen, og han så et lys brænde over den. Da han så det, mente han, at der måtte være skjult penge i höjen. Han gav sig derfor en dag til at grave efter dem og kom efter kort tids forløb til en stor sort hund, som lå på en kjedel, der var fyldt med penge. Da drengen så hunden, tog han sin frakke af og bredte den ud på jorden, tog derefter forsigtig hunden og lagde den på frakken. Da han havde lagt hunden, sagde den: «Dersom det ikke var, fordi du tog mig så södt og lagde mig så blödt, så skulde du have fået andet at gjøre end tage mine penge.» Der næst tog drengen pengene op. Under arbejdet drejede han hovedet til den ene side for at se efter sine kreaturer, men da han vilde dreje det tilbage, kunde han ikke, så fra den dag af var hans hoved al tid drejet til den ene side. Drengen hed Terkild, og derfor kaldes höjen: Terkilds höj.
Fortalt af Joh. Jakobsen ved Kr. Östergård.

1263. Der var et sted på gården *Dakes* mark, hvor der tit såes lys brænde om natten. En bæls, der tjente i Dake, tog sig en gang for at gå efter lyset, men sådant skal ske med ufravendte öjne, ellers bliver lyset borte. Der må derfor ingen dale eller andre fordybninger være imellem, så man skal tabe lyset af sigte. Men alt det vidste Thomas godt. Han gik efter og kom til lyset, tog så sin lommekniv op og hug den i jorden og gik så hjem. Anden dagen opsögte han, forsynet med en spade, stedet. Kniven sad i jorden, og på dette sted begyndte han at grave, han stödte snart på en flad sten, og da han havde væltet den op, så han en uhyre stor skruptusse, der sad på en grydefuld penge. Heller ikke her var Thomas råd-

løs, han trak sin skindtröje af, tog sine lufvanter på hænderne og tog nu tussen og satte den på tröjen, medens han fyldte sine strömper og sin bundne uldhue med sølvpengene. Gryden satte han igjen i hullet, lagde tre af pengene, samt sin kniv og sit fyrtöj deri, hvorpå han meget varsomt satte tussen ned på hendes plads, ja, gav hende endog sine vanter at varme sig ved. Da han nu vilde lægge stenen over, sagde tussen meget forståeligt: «Ja, Thomas! var det ikke for, at du tog mig så södt og satte mig så blödt, skulde du snart have dødt, men nu nænner jeg det ikke; lykk' med pengene!» Og pengene blev der lykke ved. Thomas havde nu penge, fik en rig pige til kone og døde som en rig mand, og det blev hans börn efter ham. L. C. P.

1264. Sønden for *Djeld* er en stor höj, *Salshöj*, den ligger på den jævne hede östen vejen, der går til Holstebro. Der har de så tit set et lys, og mangen én var ræd for det. Så kommer en karl der forbi en aften, han var bleven lidt forvildet, og så vilde han se, hvad det var. Det blev ved at brænde, den gang han kom til det, og så for at finde stedet om anden dagen satte han hans kjæp der. Da han kom tilbage, var der et lille hul dér som et musehul ned i jorden, og så blev de flere folk til at kaste efter det og se, hvad det skulde betyde. Da de kommer, lad mig sige, en tre alen ned, fandt de en kjedel, og der lå en hund oven på den. Så tager de hunden og lægger op på brinken på deres kjoler, og så føler de i kjedelen, hvad der er. Da var den fuld af penge, og så tog de dem, de vilde have, for de kunde ikke bære dem hveren. Der næst tog de hunden og lagde ned igjen. Så sagde den: «Ja, havde I ikke taget mig så sødelig og lagt mig så blødelig, så skulde I have fået noget andet at vide.» De pakkede hullet til, som de kunde, og så rejste de.

Jörgen Villadsen, Ramsing.

1265. Vesten for *Hårup* by lige ved Århus-Silkeborg landevejen ligger en gård, som kaldes *Hårupgård*. Den har ligget inde i byen og er for en menneskealder siden flyttet der ud, hvor den nu ligger. Lige vesten for gården ligger eller rettere lå en höj, som kaldtes *Egehöj*. En dag, da en kone fra gården kom ud til Egehöj, så hun en lille rød dreng ligge på höjen med et skrin. Hun gik da hen og tog drengen op i sine arme, kjælede for ham, klappede ham og løste derpå sit forklæde af og lagde ham forsigtig derpå, tog dernæst skrinet og vilde gå hjem. Da råbte drengen efter hende: «Havde du ikke . . . . .» Hun gik så hjem med pengene, men skjöndt de nu havde

rigdom nok, havde de dog ikke rigtig nogen glæde af den, ti de var stadig bange for at miste den. De kom så siden til en gård i *Mollerup*, som da lå i byen, men senere er flyttet ud på marken, og som nu kaldes *Krogen*.

Lærer Hans P. Hansen, Skjellerup Nygårde.

1266. En and sad en gang på nogle penge ude i *Li Sande*, sådan kaldes en sandbrink nede östen for *Ligård*. Da kom der en mand derom og så det. Han trak hans kjole af og lagde ved siden af, og så tog han hans luffer på og tog ved anden med og satte den så over på hans kjole, snappede i en fart pengene og gik. Så siger anden: «Havde du ikke taget mig så let og sat mig så blödt, så havde du fået en ulykke.» De sagde al tid i gamle dage, at når de tog ved sådant guld med æ bare hænder, så brændte de dem og kunde ikke slippe det igjen. De skulde al tid sætte noget klæder imellem.

Kristen Ebbesen, Egtved.

1267. En tömmermand gik en gang fra sit arbejde og hjem efter. I det han nu kom over en stor mark, så han et lys brænde med blå lue. Nu vidste han nok, at når man så et sådant lys, måtte der ligge en skat skjult neden under; men hvis det brænder med rød lue, skal det ikke være værd at gå derhen. Nok i det, han gik altså hen til stedet, men ligesom han kom dertil, var lyset borte, og der var ingen ting at se. Han gav sig nu til at grave et hul, hvor han mente at have set lyset. Da han var nået et spadeslag ned, kom der en höne til syne, som lå på noget. Han lettede den forsigtig op og så da, at der lå en dynge penge. Dem tog han en god del af i sine lommer, satte atter hönen forsigtig ned på pengene og gravede den til med jord igjen. Så sagde hönen: «Dersom det ikke var for det o. s. v.» Karl Timmermann.

1268. Nogle folk gravede *Stangehöj* igjennem og nåede ned til bjærgkongen, der havde skabt sig om til en kalv. En af folkene tog ham i hans kappe og bar ham bort. Da de nåede hen til *Snekkehöj*, der var tæt bevokset med buske, sagde han: «Må jeg ikke på Stanghöj blive, skal I mig ikke af Snekkehöj drive!» hvorpå han forsvandt deri, og denne höj var for bevokset, til at de kunde tænke på at komme efter ham. Vestjylland. A. Moltke.

1269. Over *Ulvhöj* i *Rakkeby* har der forhen brændt lys, men nu brænder det over *Våjensbjærg* vesten for *Årup* i Ty. To ukonfirmerede börn vilde en gang udgrave Ulv-

höj, men da stod der pludselig en mand ved deres side, som sagde:

«Kan a ett i Ulhyw blyww,
så ska a ud i Wåjnsbjærre flyww,
å ingen ska mæ dæfra dryww!»

Han boer endnu i den sidste höj. A. H. Schade.

75. Flyttet af bjærgfolk.

1270. Det var en aften, vi var ude at lede om vore kalve, pigen og mig, og da vi nu står tæt ved *Egehöj* og ser efter dem, giver det et rabalder inde i höjen, som om den helt skulde styrte sammen. En karl, der tjente her i gården, han lagde sig til at sove der på höjen, og da han vågnede, lå han nede i en dal, der er inde i vores skov, den kaldes *Wåstidal*. Der er funden en urne og nogle broncesager i Egehöj. Rebekka Stovstrup, Hårup.

1271. En hyrdedreng lagde sig ovenpå *Vashöj* i *Vorning* og faldt der i søvn, og da han vågnede, var han båren hen ad Vasagerne til *Vasmose* östen for höjen og lagt ved et mosehul.

Der står et lys på *Blegshöj* lige sønden for. Det skiltes ad i tre dele. Den ene del blev stående stille på höjen, den anden gik ud til *Arbejdsbakke*, hvor den forsvandt, og den tredje gik imod öst et stykke hen ad brinken og forsvandt der. Höjen er gravet ud, og der er fundet potter og et glas i den. Mollerup.

1272. Östen for *Søby* var en lille flad höj med en stor sten i. Den øverste sten kaldes *æ Dværgesten*, og den var synt, men de andre var gravede ned i jorden. Mølleren fik Dværgestenen til mølleværk. Min morbroders fader lagde sig til hvile der ved höjen, og da han vågnede, lå han nede ved mølledammen. Han mente jo, det var bjærgfolkene, der havde flyttet ham.

Min farbroder vilde en dag ride ud af gården med hestene, og så blev han sat af og stödte hans næse, og der gik kraft i den. Det skyldte han også bjærgfolkene for. Han tykte, han så en lille sort hund, som hestene blev forskrækkede for. Gården ligger kun et bøsseskud fra höjen. Søby, Fjends herred.

1273. Anders Bak fortalte efter sin fader, at en mand

lå og faldt i søvn på en höj, og da han vågnede, lå han lige på kanten af et moseland ved et dybt vand. Kl. Gj.

1274. Peder Mortensen tjente Lars Ostenfeld i *Kvorning* for dreng, og så skulde han ligge ved hestene om natten i *Volsdal* for at flytte dem. Så lå han jo og sov der, men om morgenen var han bleven flyttet og lå ovre i *Fortmose* med födderne ud i vandet og sov. Det var, mente han, et spøgelse, der havde båret ham der over.
Johan Jensen, Mollerup.

1275. Der har været dvarre i *Kalhöj* nord og vest for byen. Der har også været i *Röjenhöj* vest for byen. Det er den störste höj, der er her til byen. En hjordepige, der lagde sig til at sove på agrene, hun lå et stykke neden for, da hun vågnede. Svingelbjærg.

1276. I *Mollerup* dal er et stykke jord, der kaldes Skywwblået *(Skivebladet)*, og der gik en lille pige ved nogle kreaturer, og hun lagde sig også der og faldt i søvn netop på Skywwblået. Men da hun vågnede, lå hun langt borte på marken. Den samme pige har set et par små drenge med røde luer på her ovre på *Kirketoftet* i *Kvorning*. Kvorning.

1277. Sören Kjelddal var en aften til bal i *Stensbjærggård*, og der fik han en god rus. Efter at have ravet længe omkring faldt han på en bakke, hvor han slap i søvn. Om morgenen var han dog ikke på bakken, men i en ny svinegård, som Kristen Jakobsen havde bygget. Her havde bjærgmanden lagt ham, for at han ikke skulde fryse fordærvet. Om aftenen havde han taget sin lue og kjole af, og om morgenen, da han gik hen til bakken, fandt han det der, men i luen fandt han halvtredsindtyve rigsdaler. Nik. Chr.

1278. Jens Degn fortalte, at han en nat var bleven vild, og så havde lagt sig ved en höj. Da han vågnede om natten, lå han i en mægtig pæn seng, og der var lys, og der stod mælk og grød på bordet. Han stod op og søb af det og lagde sig igjen. Om morgenen lå han ved höjen i samme stilling som om aftenen. Sören Nielsen, Troestrup.

1279. Vest for *Gjellinggård* i *Nörskov, Lindeballe* sogn, ligger *Gjellinghöj*, hvori der i gamle dage har boet bjærgfolk. En 84årig kone, Kirsten Nörskov, fortæller, at hun tillige med sin mand, Mads Kristian, og en tjenestepige for tredsindstyve år siden en sildig höstaftenstund kjørte ud i marken efter et læs korn. Og som de nu kjørte

om ved Gjellinghöj, sagde Kirsten, i det hun råbte hen til höjen: «Nu har I bjærgfolk boet her på vor mark i så mange år, og nu kunde I gjærne give os så mange penge, at vi kunde bygge vor gamle gård om, for det trænger den til.» Med det samme blev de tillige med vognen løftede höjt op i luften, og at det var bjærgmanden, der løftede dem til vejrs, har Kirsten aldrig tvivlet om.

En mand ved navn Hans Havstrup har en aften for fyrretyve år siden set Gjellinghöj oprejst på fire gloende pæle.

C. H. Møller.

76. Bjærgfolk vil gjenne væk fra höjene.

1280. En arbejdsmand, der arbejdede på en gård i *Værslev*, traf en aften en trold, der gik og puslede oven på en kæmpehöj på *Karby mark*. Han gik med en plejl i hånden. Manden kom mellem trolden og månen, og da sagde trolden: «Lys nu op! og hvis du er her endnu, når jeg kommer tilbage og har været i Sverig og Norge, så skal du aldrig komme på grön jord igjen.» Manden kom hjem i en fart.

Jörg. Hansen.

1281. Sören Bødkers kone i *Kvorning* gik en søndag morgen för dag ud til en udflyttergård på *Årup mark*. Så da han kom i' nærheden af *Kvorninggravs höj*, kom der en lille bitte mand ud fra höjen og drev hende tilbage. Så forsvandt han i höjen igjen; men da hun så forsögte efter at gå frem ad og besörge sit ærende, så kom den lille mand igjen ud fra höjen og drev hende tilbage på ny. Så gik hun hjem.

Jens Jensen, Mollerup.

1282. En gammel mand fortæller følgende: Det var i min barndomstid, da jeg tjente som hyrdedreng i en gård i *Odby* på Tyholm, og jeg skulde vogte kreaturerne om sommeren, så sagde manden til mig en dag: «Den höj, der ligger her sønden for gården, den skal du aldrig sætte et kreatur på, ti der boer en gammel nisse eller bjærgmand i.» — «Nej, det skal jeg da nok lade være,» svarede jeg. Men det varede ikke længe, inden jeg kom til at tænke på, at det dog kunde være morsomt at prøve, om der ikke kunde stå et dyr på den höj, for jeg syntes, den var så dejlig grön, og så satte jeg et par får derpå en aften, men om morgenen var hælen rykket op, og fårene gik og græs-

sede et stykke neden for höjen. Nå, tænkte jeg, det kan jo være, at fårene er blevet bange for et eller andet, og så selv sprungne løse. Næste aften satte jeg to store hæle for fårene og trak dem op på höjen igjen, og så bankede jeg dem godt i jorden lidt fra hverandre, og da töjret var dårligt, så vidste jeg, at det vilde gå i stykker, för hælene gik op. Om morgenen var fårene atter løse og gik og græssede et stykke neden for höjen med begge hæle rykkede op. Så kunde jeg nok forstå, at det var virkelig nis, der havde rykket dem op. Jeg prøvede endnu det samme et par aftener mere, men det gjentog sig. Så var det en Dag i höst, da de kjørte hjem med et læs korn, at de kom forbi höjen, og det så nær, at de to hjul gik lidt op på kanten af den. Pigen, som sad oppe på læsset, råbte: «Vi vælter, vi vælter!» og nu blev karlen straks opmærksom på, at vognen kun gik på to hjul. I en hast drejede han hestene til den anden side, så vognen snart kom på ret kjøl igjen. Og siden den tid undgik man al tid höjen, ti man vidste, at nis ikke var at spøge med. K. Kr. Jensen.

1283. *Brakbjærg* er jo en kjön stor bakke, og det har sket mig tit, når a har ligget der, te a har tykt, der er kommen én rendende ned imod mig, og når a så lettede mig op, så a ingen ting. Det var akkurat, som den kom trædende ned ad bakken. Så var a også en gang der nede ved de samme bakker, og da så a en stor karl, for mig at tykke, komme op af en anden bakke ved siden af, og han havde en stor lang stav i hånden. A sad og så på det, og så gjorde a kors for mig, og så blev det henne. A var kun et barn den gang, men a kan se det endnu, når a kommer til at tænke på det.

Jens Begs enke, Sundstrup.

1284. Der ligger en stendysse (et gammelt gravkammer) tæt ved siden af vejen fra *Dalbyovre* til *Törslev,* dens overligger vender sig hver gang, den kan lugte nysbagt brød. Der er også noget pusleri på færde ved den i mørke. Den gamle Niels Juls fader i Dalbyovre var en aften i höstens tid gået ud for at flytte øgene, som stod der i nærheden. Så syntes han, at han vilde blive der ude lidt for at give dem et flyt til, inden han gik hjem; de havde været for vognen det meste af dagen og kunde nok trænge til det. Så krøb han ind i dyssen for at blive der så længe, da der var plads nok til, at han kunde ligge der. Men han havde ikke været der uden et par minutter, så blev der sådan en handel, at han ikke kunde være der;

han syntes, de dandsedé runden om ham, så han måtte se at kravle ud igjen og komme af vejen som snarest.

Karen Marie Rasmussen.

1285. A tjente i en gård der nede i *Alken*, og manden var hestehandler. Så kulde der komme en mand ude fra Vesterland, der handlede med stude, og være hos os om natten. Ved sengetid sagde manden: «Ja, nu kan I godt gå i jer seng, piger, for han kommer ikke i aften.» Han kom lige godt og drev hans stude ud i engen omentrent ved midnatstide. Folkene vilde ligge der ude ved dem, og de lagde dem på kanten af *Dakbjærg*, men kunde ikke være der. Manden kom og kaldte os op. «Hvad kommer du efter på denher tid og jager os op for?» sagde min husbond. Ja, sådan og sådan var det, de kunde ikke være ved bjærget, og det var, ligesom det dundrede underneden dem og slog kister i.

Når vi fortalte opholdsmanden det, sagde han: «A har medi set dem dandse oven opå bakket med lange røde slöjfer i hovederne, de var lange og smalle og så pæne, te det var forfærdeligt. Det har a set mange gange.»

Vi havde en gammel hjorde, der vilde stille et hus op af lyng og sådan noget, når det var ondt vejr. Men det, han byggede om dagen, det lå om morgenen, for han havde sat huset på höjen. Så sagde husbond til ham: «Prøv at bygge det neden for.» Der kunde det stå.

Jörgen Rasmussen Bak, Tulstrup.

1286. Det var ovre i min egn, det meste bjærgfolk var. Der var nogle höje på *Bislev mark*, de kaldte *Rishöje*, og på *Lundbæk mark* var *Nedrehöje*. De to hold bjærgfolk gik sammen om natten. Så var der nogle drenge, der lå med deres øg, for den tid gik de og stjal græs med dem. Dem kommer bjærgfolkene til, og de råbte og sagde: «I ligger på vor' palladser!» Så flyttede de dem jo, for de kunde forstå, at de lå på deres vej eller gang.

Ane Marie Madsdatter, Brovst.

1287. En gammel mand i *Uldbjærg*, der hed Jörgen Skov, lå ved en höj og hørte, at de råbte, de skulde tage den store skålske og gjenne hunden af lyren med. Da han hørte det, vilde han ikke være der længere, han mente jo, det var ham, de mente med hunden. J. Begs enke, Sundstrup.

1288. I *Trandum* i *Sevel* gik hjorderne op på en höj og kunde sidde der og høre bjærgmanden nede i höjen sige: «Hvor er æ rage, te a kan få den og komme ud og gjenne kragerne af höjen med?» De så en efter-

middag, te han flyttede fra én höj til en anden i en lang stang ligesom en glød stang jærn. Bjærgfolkene havde deres bleer liggende ude på den höj, men når nogen nærmede sig, så samlede de deres bleer ind igjen. Den stang har min moder set, hun var hjorde der. Det var den gang, de grov den höj ud, te bjærgmanden flyttede.

Ane Malene Jespersdatter, Lille-Londebjærg.

1289. På *Hindsholm*, en halvanden milsvej nord for Kjerteminde, ligger byerne *Martofte* og *Stubberup*. Tæt ved vejen, der fører mellem disse byer, ligger en stor bakke, som kaldes *Martofte bakke*, i hvilken der boede bjærgfolk, og disse havde en gang stjålet en pige der fra egnen, som hed Marie. En gang skulde nogle piger fra Martofte til Stubberup og lege jul, og da de så kom forbi bakken, så de denne stå på fire gloende pæle, og underneden dandsede bjærgfolkene. Pigerne blev stående og så på dandsen, og iblandt bjærgfolkene så de også den Marie, der var bleven stjålen. Pludselig råbte en bjærgmand inde i bakken: «Marie, tag mig mine røde hoser; jeg skal med de Martofte piger til Stubberup og lege jul!» Da pigerne hørte dette, skyndte de sig af sted, og de så, hvorledes bjærgmanden kom løbende bag efter og snart vilde have nået dem. Endelig nåede de den gård, hvor de skulde lege, men da var bjærgmanden også lige i hælene; dog nåede de at få porten smækket i, inden han nåede dem. (Saml. nr. 541 m. fl.) Jörg. Jörgensen, Langemark.

1290. Der var bjærgfolk i *Kraghöj* på *Hjerm* hede. Tit og mange gange er de blevne sete, dandsende omkring höjen med deres røde toppede luer på. De vilde aldrig tillade, at heste blev töjrede ved höjen; var det sket, kunde man være sikker på, at de løb løse omkring om morgenen. Så blev der gravet i höjen, og der var jo da et kammer i den, og midt i kammeret stod en lerpotte. Da man vilde tage denne op, gik hanken af, så lod man potten stå til næste dag, men da var den henne, og det undrede folk sig meget over. Man fandt samtidig en stor ring, som kunde den have været brugt til at sætte om enden af en vognstjært. Man tog den ud til en gjörtler i Holstebro, som erklærede, at den var af tombak. M. Møller.

77. «Kniven er hvas.»

1291. En gang a sad på den bakke, der hedder *Brak-*

bjærg, hørte a sådan mullersnak der inde. Ligesom de nu mullersnakkede der, sagde a: «De smeder godt i *Låstrup* smedje, for a kan høre, det banker.» Så råbte det lige så höjt: «Tag mig hammeren!» Så listede a af, a tykte, jorden gik rundt med mig. Den höj ligger en fjerdingvej syd her for *Sundstrup* tæt ved fjorden.

Jens Begs enke, Sundstrup.

1292. Jævne *Glue sø* ligger to höje, *Glue höj* og *Tue höj*. I hver af dem boede forhen troldfolk. Glue höj er bevokset med kratskov. Nu var det en gang, at den gamle Jens Henriksen i *Sødinge* gik op på Glue höj at hugge nogle skinnekjæppe, for han var soldsætter. Men så snart han havde begyndt at hugge, kom trolden ud af Glue höj og råbte hen efter Tue höj: «Broder i Tue! lån mig din store gryde til at syde soldsætteren i!» Da slængte Jens Henriksen skinnekjæppene og løb hjem, alt hvad han kunde.

En skinnekjæp er en hesselkjæp, hvoraf man flækker tynde skinner til at danne soldets bund af. L. F.

1293. Bjærgmændene i *Hohöj*, *Kraghöj* og *Bröddenhöj* er brödre. Bjærgmanden i Hohöj sagde en gang til broderen i Kraghöj: «Broer, broer i Kraghöj! kan du hilse din broder, ham i Bröddenhöj, om han vil låue mig sin kjedel til at syde kræmmeren i *Siem* med.» Men ham i Hohöj beholdt kjedelen. (Sml. nr. 1296.) H. A. B.

1294. På *Årup mark* vest for præstegården er der en höj, og når de plöjede forbi den höj, kunde hestene somme tider standse lige med ét. Da lugtede de nybagt brød, for bjærgmanden var just ved at bage. Der var en grön slunk midt i höjen, og dér lå en dag en hyrdedreng og hørte én råbe inde i höjen: «Tag pinden fra, lad Maren dunk'.» Da drengen hørte det, turde han ikke være der længere og rendte hjem. Lærer Andersen, Husby.

1295. Det var en dag, jeg vogtede hjorden i *Ballerum kjær*, *Stenild* sogn ved Hobro. Op ad dagen, som jeg havde spist min meldmad, tog jeg mig en lille lur på *Hesselhöjen*. Da jeg havde slumret lidt, vågnede jeg og hørte en murren og snakken der inde, hvoraf jeg dog ikke kunde forstå andet end disse ord: «Slib knivene, to fadene, luk lyren op og lad Ane Marie dumpe.» A blev så forfippet, at a rendte, alt hvad a kunde, hen til hövderne og lovede ved mig selv, at a aldrig mere skulde lægge mig på Hesselhöj. C. Jensen.

1296. Der er en höj ved *Mariager*, der kaldes *Ho-*

höj, den havde en gang en karl gået op og lagt sig på, og så var han falden i søvn. Han vågnede da igjen, men lige i det han vågnede, hørte han en stemme nede under sig i höjen, der sagde: «Vandet er varmt, og kniven er sleben, og grisen skal stikkes, som på Hohöj ligger.» Det kan nok være, karlen skyndte sig at komme derfra. Der har også tit været nogen, som havde lagt sig på eller ved höjen, der har hørt bjærgmanden der nede slå hans kiste i lås. Karen Marie Rasmussen.

1297. Min bedstefader gik en aften ved midnatstid hjem ad, da hørte han, vist i *Malling bjærge*, én råbe: «Mette, har du vandet varmt, og kniven hvas?» Det kan nok være, min bedstefader kom hjem i en fart.
Lærer Frederiksen, Homå hede.

1298. Anders Baks mormoder passede fårene og lå en gang på *Lofteshöj* ved en del mindre fårehyrder, piger og drenge. Da hørte de inde i höjen en röst: «Hvor skal blodet i?» og svaret: «Det skal i de store skåler.» Da løb börnene bort og kom aldrig til höjen siden.

Fattig-Sine har fortalt, at hun har set *Lofteshöj* stå på gloende pæle. Hun så nogne små nogne dandse der under og kunde høre musikken. Hun har fortalt det samme om *Galgebakkerne* ved *Blendstrup*. Fræer. Kl. Gjerding.

78. Bjærgfolk gjör fortræd på mennesker.

1299. I *Smededal* neden for Smededalsbakke, östen for vejen fra *Gulev* til *Bjerringbro*, havde en slægtning af mig i flere dåge arbejdet på at få tildannet to sten til en håndkværn. Da han næste dag vilde hente dem, var de fuldstændig knuste. De troede om bjærgfolkene, at de havde gjort stenene fortræd. Hans Jörgen Povlsen, Gulev.

1300. En karl, der tjente i *Kovsted* præstegård, kjørte en dag til Randers med to jomfruer ad den gamle landevej. Da han havde kjørt noget, syntes han, at han kom forbi to höje, hvor han dog vidste, at der ingen höje var, og der var noget, som hindrede ham i at komme frem. Han måtte da vende om til Kovsted igjen og kjøre til Randers ad den ny landevej. Nik. Christensen.

1301. Når mændene i *Ubberup* var samlede, gik små-

folkene omkring imellem dem og rykkede dem i håret og ørene, hvilket gjærne endte med et indbyrdes slagsmål mellem mændene, da de fleste ikke kunde se de skyldige.
F. L. Grundtvig.

1302. En mand, der har boet i mange år ved *Løve mose*, var en eftermiddag kommen ud for at binde korn. Medens han var i færd med det første neg, hørte han sådan en underlig röst, der hverken lignede et dyrs eller et menneskes mål, den lød, ligesom den kom op af jorden, og gjentog det samme tre gange, men var ikke til at forstå. Manden vendte hjem og fik ikke bundet mere korn den eftermiddag. En anden gang så han på samme sted, at der pludselig stod en lille mand for ham i en lang hvid tröje. Han sagde ikke et ord, men stirrede og gloede på fortælleren, så at han blev bange og skyndte sig hjem. A. N.

1303. En fornuftig og agtet gårdmand i *Röjle* havde en gang mödt troldfolket. Det var en nat i krigsåret 1848, at han var i ægt med en gammel oberst. Da de nærmede sig de berygtede *Dandsehöje* på *Bubbegårds mark* mellem Odense og Middelfart, satte obersten sig hen på det forreste sæde ved kusken. Det var bælmørkt, og bonden mærkede, at obersten trak sin sabel, som han svingede foran dem, idet han sagde: «Væk, væk!» Lidt ængstet spurgte bonden, hvad der var i vejen, men officeren sagde blot: «Væk, væk!» Endnu mere hjærteklemt end för piskede manden på sine heste, som han syntes slet ikke kom af stedet. Først da de var kommen forbi höjene, stak officeren sin sabel i skeden. Han spurgte nu kusken, om han intet havde set, men da denne benægtede det, fortalte han, at en hel skare underjordiske havde omringet vognen og fulgt dem et langt stykke vej. De spændte hestene fra og trak vognen, og nogle tog hjulene af, mens andre smurte dem. Dernæst kom én, som vilde i vognen til dem, men han kunde ikke for stålet, der blev svunget imod ham, og det var godt, ti ellers havde han væltet vognen. Bonden syntes nok, at hestene var så urolige, men havde ellers intet ondt mærket. P. K. M.

1304. Niels Bødker kom en aften til en stor höj oppe på *Kragelund hede*, der kaldes *Kjælderhöj*. Så blev han så vildt, te han kunde slet ikke gjøre andet end gå rundt om den. Han prøvede at lægge sig oppe ved kanten af den, og da var det, ligesom det smældrede med döre og vinduer der nede, og som nogle får småknystede inde i höjen. Så rejste han sig op med de ord: «De siger, her

er bjærgmænd og trolde og skidt, og det er da sandhed, her er rigtig nok skidt.» Så kunde han gå hjem ad og finde vejen.

Der gik som en vej gjennem höjen, og en mandag kom en karl kjørende der ad med et læs hø. Ligesom han er i höjen, så står studene stille. Da han havde holdt der lidt, kom to piger og snakkede til ham. Så siger han: «Så holder vi her!» og da kunde han kjøre derfra. Siden fik höjen det navn: *Så holder vi her!*

Ane Marie Pedersdatter, Egholt.

1305. En mand fra *True* vilde en aften gå hjem fra Århus. Han var kjørende et stykke af vejen med en mand og vilde så gå tvært over bakkerne ved *Brabrand*. Det var langt hen på aftenen. Da han nu kom der op, kom en lille mand til ham med en rød lue på og fulgtes med ham. Manden havde et stykke vadmel med, som han havde fået fra farveren. Ved de nu gik og snakkede hen ad vejen, gik den lille mand og plukkede imellem i vadmelet. Det blev nu ikke til mere, men da de kom op af bakkerne, blev den lille mand væk lige med det samme, den anden vidste slet ikke, hvor han var bleven af eller gået hen. Den gang han kom hjem, var det langt ud på natten, og hans kone havde sådan ventet efter ham. Han kunde slet ikke selv forstå, hvordan tiden sådan var gået for ham, eller hvordan det var blevet så sildig. Men om morgenen, da konen vilde til at måle vadmelet, manglede der noget af det, og de kunde da forstå, at det var bjærgmanden, der havde gået og plukket det fra ham, og han havde halet tiden ud, så det var derfor, han havde gået så længe. Konen sagde også, at manden havde været helt apartig den aften, og mente, at han var bleven helt fortumlet. Hun har siden selv fortalt det. Mads Hansens enke, Størregård.

1306. Ad Roskilde til ligger *Merløsegården*. På dens marker er der en banke, hvor det i forrige tider ikke gik rigtig til. Hver aften ved solnedgang sad der en hvid glente på banken. Intet kreatur blev töjret der, ti ellers kunde man være vis på, at det kom til skade eller i det mindste blev rykket løs. Når banken skulde plöjes eller harves, knnde man være vis på, at disse redskaber gik i stykker. Hjemme i stalden blev der undertiden sådant et spektakel, at karlene troede, hestene slog hverandre fordærvet, men når de så sprang op af sengen for at se efter, var der intet hverken at se eller høre. A. N.

1307. Der var nogle höje i *Bislev*, de kaldtes *Selt-*

höje, der var også ellefolk. En mand, der boede noget derfra, havde sået ærter. Så vilde deher ellefolk så gjærne spise ærter, og han sukkede da hans huud efter dem. Da blev der sådan en syggen i gården, både hans heste døde, og hans höveder døde, og om det så var hans höns. Det er ingen lögn, det var ikke svar langt fra mit hjem.

Ane Marie Madsdatter, Brovst.

1308. Ved byen *Tuesbøl* i *Brørup* sogn ligger der öst foı kirken en mærkelig samling af temmelig store kjæmpehöje. Min plejemoder, som var født i en gård lige ved siden af Tuesbøl, fortalte, at der i gammel tid var passeret følgende: Der var legestue i Tuesbøl, og så finder de på for löjer at klæde noget ud som et eller andet underligt dyr. Det skulde gå på fire ben og blev trukket af to og ført af to andre, som gik bag efter. Det optog gik rundt i byen, og endelig kom det hen imod kjæmpehöjen. Men hvad skete så? De ser, der kommer et optog ud af en höj, aldeles lige sådan, og det, der kommer ud, det tager den fyr med sig, som var udklædt, og drog af med ham ind i höjen, og de så ham aldrig mere.

N. J. Termansen, Gammelby.

1309. Stor-Trued fra *Åhus* rejste en gang til *Elkøping* for at hente et ligklæde. Han fik det, men da han kjørte hjem ad, fik troldene öje på ham og satte efter ham. Trued kjørte, alt hvad remmer og töj kunde holde, men troldene var lige i hælene på ham. Han nåede Åhus, men ikke hjem til sin gård. Derimod reddede han sig op i kirketårnet. Han stak hovedet ud af lugen, og da han så troldene stå neden for, rakte han ligklædet ud og viste troldene det. Da råbte én af dem: «Släpp sladden, Jäppe, ellar hoppar ja!» Det gjorde Trued naturligvis ikke; så troldene måtte drage hjem med uforrettet sag, såfremt den ene da ikke står der og hopper neden for kirketårnet den dag i dag.

Rigtigere Køpinge. Der findes nemlig ingen by Elkøping, derimod et Køpinge vest for Åhus. Optegnet i Legeved. J. Johnson.

1310. Af *Kulbakken* tog man grus for at kjøre på vejen. En aften gik en mand der forbi. Han gik hen for at forrette et vist ærende, og imens kom han til at sige som så: «Ded e rart, hvor så ajle uijnejorsfolkene vil flytte hen, når di eijn gong rent får enna på dæijna hvijen.» Pludselig blev han omringet af en stor mængde mandfolk med store blå næser. Han slog om sig med sin stok, og i denne stilling nåede han med nød og næppe sit hjem, for de fulgte ham helt til porten.

Fra Bornholm ved G. J.

1311. I *Brande* sogn ved *Brand-ures höje* er en höj, som man kalder *Kjæmpehöjen,* fordi den er större end de andre höje. Fra denne höj udgår nu og da om natten tre gloende pile så lange og så tykke som en vognstjært, og de slår da ned i en anden höj, der kaldes *Sinkbæk höj* og ligger omtrent en halv mil fra Kjæmpehöjen. I begge de höje boer der troldfolk, der om natten veksler breve og penge. Trolden i Sinkbæk höj er den anden skat skyldig, og han skal foruden andet give ham i Kjæmpehöjen et ungt menneske hvert halvtredsindstyvende år. Man kan nu nok forstå, at det ikke er rådeligt at komme imellem de to höje om natten. Sådan var der en gang nogle folk, som havde gået langt om dagen og derfor var blevne trætte. Som de er imellem höjene, kommer en vogn imod dem, og de sætter dem op, men aldrig så snart er de komne op, förend det går i luften med dem, og da de kom til dem selv, var de midt i en stor mose. De fik nu rigtig nok öje på et lys, men jo længere de gik efter det, desto galere blev det, og det varede vel aldrig så længe, för de så en urimelig stor fåreflok og nogle gårde, men da de gik efter dem, kom de dem ikke nærmere, og det var først, da solen stod op, at de kom på rette vej. H. G. Stampe.

1312. De wa jæ*n* ga*ng* om hesten, lisem a gik å*l*erbæjst på wå mark, så blö*w* a lise sæwwne å lise tr*æ*et, te a måt legg mæ ligg n*i*er på stæ*j*ed, huer a stådd. Men a tu mæ æjjt i ajt få, te de wa på en hö*w*, dæ wa bjærefå*l*k *i*, å a fån*å*em lise bestæ*m*t, som han siie mæ h*æ*r, te di tu fat på-*m*æ i mi jænn sii mæ en koel hoen, å da a så wåwwnt, haad a ed reerels å ku hwæken g*o* hæle st*o*, å han ka da nåk teengk, te a så æjjt duud siin te å bestell nåwed. De wa håte mie onelet, te a ku komm mæ ijæn, å te dede de æjjt gik mæ som jæ*n* o wå præjjst, da han blöw fågj*o*er å hægsen på Båwwnshå*l*m. Han båwed i *Aggri* å hid Wåle Hannsen. Han wa ino o*ng*k*å*el å had æjjt wåt præjst dær i tre*j* *o*er, da Båwwnshå*l*m-kuenen wil ha ham låket te å giwt sæ mæ hene dååder. Mæn han låwwt lånten å wil træk sæ tebååg. Mæn hwa blöw eenen p*o* ed. Han had æjjt hans b*o*g mæ sæ, å dæfår blöw hægsen ham få stærk, å de feest han wa kåmen hjæ*m*, dråwwned han sæ i Aggri s*e*. Å de ær æjjt længer sien, en da di skræ*w* 1602, de skied.

Teksten særlig efter J. C. Lehrmanns bog: «Florentius Bergström eller Bjærgmanden på Mols.» E. T. K.

1313. I *Mjellerup* tæt ved Løgstør gik de under-

jordiske til en mand, og han blev syg og lå på hans seng i tolv år, og de kostede meget på ham. Så sögte de både hid og did om råd. Endelig hørte de tale om en mand i Vendsyssel, der var klog på sligt, og ham fik de bud efter. Det var i höstens tid, den kloge mand kom til ham, og han kunde på timen se, hvad han fejlede. Han sagde så, at han skulde i jorden, og der skulde både ploves og såes og harves tre slags sæd over ham, og graven skulde kastes på et trebundet skjel, for han havde fornærmet de underjordiske. De måtte lægge et tæt lag af store træer over graven, så at øghövderne kunde gå over den. Da de nu fik det hele stilt an og fik ham ned i graven, var han der en nat, og så såre de havde fået sået og harvet over ham, kom han op igjen. Den kloge mand havde sagt, at manden vilde blive helt ustyrlig, inden han kom sig. Han vidste ikke, hvornår det skete, men han mente, at det vilde nok ske, inden otte dage havde ende. Konen vilde nu gjærne, at den kloge mand skulde have blevet der, indtil de otte dage var omme, men det vilde han ikke; han blev der blot i den tid, de havde ham i graven, og så tog han hjem. Den syge mand blev ustyrlig på tredje dag efter, at han var kommen op, og de holdt ham i tre timer, og han vilde gjøre dem ondt og gjøre det værste, han kunde. Så fik han hans helsen igjen, og han levede i mange år, men hans hukommelse var noget svækket. Han vidste dog godt, at de underjordiske havde boet under hans ovn og hans kakkelovn. Kristen Jensen, Grynderup.

1314. Omtrent midt i *Kongsted* sogn, to mil nord for Præstø, ligger der en stor banke i en skov, som hedder *Mørkebjærg*. Der har boet en trold. Han var slem ved bønderne fra *Hyllede* og *Ledstrup*, når de kom for sent af skoven om aftenen. Der var så en gang en karl i Hyllede, som var noget rask på det. Han mente, at han nok skulde magte trolden, så han ikke skulde gjøre ham noget. Han kjørte da til skovs en eftermiddag og blev først færdig til at kjøre hjem, da det blev mørkt. Husbonden syntes, det varede noget længe, för han kom hjem, og begyndte at blive bange for, at trolden havde fået fat i ham. Da det led ud på natten, og trolden endnu ikke var kommen, sendte han bud efter den kloge Stine, som boede ude på marken, for at høre hendes råd; nu var det da åbenbart, at det var trolden, der var på spil. Hun mente ikke, at det kunde gå an at gå ud og se efter karlen, för det blev dag, og der var da heller ingen, som havde lyst til at gå til skoven om natten. Da de om morgenen kom

derud, fandt de vognen væltet og karlen liggende i en ynkelig tilstand et stykke hen ad mod banken. Han var så medtaget, at han ikke kunde fortælle, hvordan han var kommen af sted, eller hvad han havde set, og han vovede aldrig siden den tid at komme i skoven, når det var mørkt. Trolden var tit på spil med at vælte læssene, når de kjørte forbi med brænde, men han har ikke været så hård ved nogre andre, som ved denne karl, der aldrig siden fik sin førlighed igjen, men blev stiv på det ene ben og den ene arm alle sine dage. Når folk færdedes omkring ved banken, kunde de undertiden høre trolden tumle med sine pengekasser der nede.

Fortalt mig af den gamle kone, Karen Andreas, som for en halv snes år siden boede i Hyllested.

Hans Kristian Jörgensen, Stavnstrup.

1315. I byen *Tofte* i *Als* sogn, der ligger östen for *Lille-Vildmose,* kjørte mændene en dag grus på den vej, som går gjennem byen. Men just som nogle af arbejderne står og læsser på vognene, får de öje på en indgang i den bakke, hvoraf gruset blev taget. Ved nöjere eftersyn viste det sig, at indgangen var meget pænt brolagt med kjönne kampesten, og det så ud, som om det kunde være indgangen til en menneskelig bolig. Men nogle dage efter, da en af mændene der fra byen om aftenen kommer gående gjennem fredskoven, syntes han at mærke, at der var nogen, der fulgtes med ham. Skjöndt han ingen kunde se, forekom det ham hele tiden, som om han hørte nogen træde i græsset og puste omkring ham. Men samme aften, da pigerne skulde til sengs og var komne godt og vel under dynen, mærker de noget komme listende hen til sengen, og lige med ét lå det centnertungt på den ene af pigerne, der gav sig til at skrige af alle kræfter og kaldte på manden og konen, som lå i sovekammeret ved siden af. Da de indfandt sig med lyset i hånden, gav det et dump på gulvet, og væk var det. Dette natlige besøg gjentog sig så ofte, at pigerne var nær ved at gå fra sands og samling, især den ene, som den natlige gjæst havde fattet særlig interesse for. Ægtefolkene besluttede derfor at bytte seng med pigerne for at se, om det ikke kunde hjælpe. Manden lovede den fremmede, at hvis han beærede ham og hans kone med hans besøg, da skulde han få en alt andet end pæn modtagelse. Til dem kom han ikke, men derimod i sovekammeret, hvor pigerne lå. At bytte seng hjalp jo altså ikke noget, nu måtte der tænkes på andre midler. De havde nemlig lagt mærke til, at så snart

mandens navn blev nævnet, da skyndte spøgeriet sig væk i störste hast, og derfor vilde manden stå vagt og passe på, når det kom. Men den ulejlighed kunde han spare sig, ti så længe han var der, fik pigerne lov at sove i ro og mag, men så snart han var borte, kom puslingen. Den af pigerne, der var bleven gjenstand for hans interesse, blev så forstyrret, at hun måtte forlade sin tjeneste og var syg, vel mest af forskrækkelse. Lægen i fabrikken, som hun sögte råd hos, troede, at hun havde begået en misgjærning, ti den slags fine folk kan nu ikke få i deres hoved, at sligt kan være til. Nu havde de altså kun én pige, og denne fordristede sig ikke rigtig til at sove i sengen, siden hun nu var alene, derfor redte hun lidt op under kakkelovnen og lagde sig der. Men næppe havde hun lagt sig, för hun hørte pudsemageren komme, først hen til sengen, og siden hen til kakkelovnen, hvor hun lå, men da den så, at hun var alene, udstödte den nogle klagende hyl og forsvandt. Nu vilde pigen siden den tid sove i sengen, men da det var lige så galt med hende, som med den anden pige; hun hverken vilde eller turde sove der. Det blev derfor aftale mellem pigen og ægtefolkene, at dören til sovekammeret skulde stå åben, for at hun kunde gjøre anskrig, hvis det gaves nødig. Næppe havde hun lagt sig, og manden og konen var gåede til ro, för hun råber: «Det kommer! det kommer!» Manden ilede ind, og væk var det. Han bad sin kone om at blive stående hos pigen, medens han gik ud at fodre hestene, men så snart manden var gået, kunde både konen og pigen tydelig høre noget komme listende over gulvet, og med ét var det i sengen hos pigen. Nu råbte konen på sin mand af alle kræfter, men så snart puslingen hørte mandens navn, sprang den ud af sengen og var væk, inden manden kom. Der hengik imidlertid et halvt års tid, puslingen kom og gik uden at volde videre ulæmpe. Pigen var nu en gang bleven som halvt fortrolig med ham, og brød sig ikke videre om hans löjer. Kun én gang hævnede han sig på hende. Det var nemlig en aften, da han kom nok så beskeden og lagde sig på födderne af sengen, men var så uheldig at komme til at ligge på hendes ben, hvorfor hun gav ham et ordenligt tærsk og bad ham flytte sig, hvad han også gjorde. Men aftenen efter, da pigen som sædvanlig vilde gå i seng, syntes hun at mærke en ækel lugt i sengen, og da hun lagde sit hoved på puden, fik hun vished i sagen, ti han havde nemlig oversmurt den med noget meget ildelugtende. Imidlertid kom der en anden

pige til at tjene der i steden for den, der var bleven syg, og det traf sig nu sådan, at det var en søster til den pige, der var der. Så var det lige så galt, som det för havde været. Den arme pige var så forskræmt, at hun foretrak at sove ude i laden i høet i steden for i sengen. Manden sögte råd hos alle de kloge mænd, der var at få spörring på, både fjærn og nær; men ingen af deres råd var tilstrækkelige. Én af dem lærte dem følgende råd. De skulde tage en bakkelsekniv og fastgjøre den i sengekanten, således at eggen vendte ud ad, for at puslingen, når han kom for at gå i sengen, da kunde skjære sig på kniven. Han kom også som sædvanlig, men flygtede straks med et ynkeligt hyl, han havde skåret sig, og der sad blod både på kniven og sengekanten. Han blev så borte i nogle dage, men kom atter igjen. Det undrede dem alle, at ingen endnu havde set den besynderlige gjæst, ja, nogle ytrede endog, at det hele måske kun var fabel og opspind. Én af disse tvivlere var degnen, hvorfor manden en aften, da han var der i besøg, fik ham til at lægge sig i pigernes seng, så vilde de alle sammen gå ind i sovekammeret og slukke lyset. Degnen lagde sig modig i sengen, han kunde jo de ti bud og havde desuden lært meget mere end en anden én, og han var des årsag ikke ræd for mørkets magter. Da han havde ligget lidt, kom der ganske rigtig én listende sig op i sengen til ham og gjemte sig under dynen. Nu glemte degnen at læse; han viklede i en håndevending sengklæderne omkring gjenstanden og bandte en dröj ed på, at nu var nis fangen, da han kunde føle, hvor den gjorde anstrængelser for at komme bort. Næppe var lyset blevet tændt, för nis forsvandt mellem hænderne på degnen, der nok havde haft lyst til at se, hvorledes sådan en skabning så ud. Nissen vedblev imidlertid at bo der i mange år og delte hele tiden seng med pigerne, undtagen når de foretrak at sove i foderloen. Men de kom i tidens længde helt godt ud af det med hverandre. Den ene af pigerne tjente på gården i seks år og var i al den tid sammen med nissen. Den indgang, som arbejdsmændene havde fundet den dag, de kjørte grus på vejen, førte selvfølgelig ind til nissernes bolig; men nu var den bleven ødelagt, hvorfor nissen beluttede at tage bopæl hos en af bymændene. Hos denne mand boede han så i mange år til stor besvær, især for pigerne, men hvor han siden blev af, véd man ikke. Men folk her fra byen nærer endnu frygt for at gå igjennem *Fredskoven* om aftenen, ti da er de bange for at møde nissen, der måske

kunde få i sinde at følge med dem hjem og for kortere eller længere tid beære dem med sit besøg. Lovise Hansen.

79. Bjærgfolks slagsmål.

1316. En vejfarende mand mödtes en gang med en bjærgmand tæt ved *Lindet skov*. Bjærgmanden var i en forlegenhed, som den anden hjalp ham ud af. Til gjengjæld derfor forærede han ham et meget prægtigt uhr. Da manden en tid derefter kom der forbi igjen, havde bjærgmanden lagt alt sit løse gods ud at sole. Nu blev manden nysgjærrig efter at se alt, hvad der var, men det kunde bjærgmanden ikke lide, og for at straffe hans nyfigenhed lod han uhret gå i stå. Manden søgte alle de uhrmagere, der var både i Tönder og Ribe og Haderslev, men ingen kunde stande det. Så gik han hen til bjærgmanden og bankede på og forklare ham, hvilken forlegenhed han nu var kommen i med uhret. Han gav ham det råd, at han skulde tage sin lommekniv og mærke hver pind, der var i hele skoven, så kom uhret nok til at gå. Nissen, Ramten.

1317. Ved *Hårlev* i nærheden af Kjøge blev en karl vidne til et slagsmål mellem to trolde. Den ene spurgte karlen: «Skal jeg give ham nogle flere (prygl)?» — «Ja, gjör det,» sagde karlen. Derover blev den anden trold rasende og satte efter karlen. Men den første råbte til ham: «Rid ud af det bolde og ind på det knolde!» Karlen red da over plöjemarken, hvor trolden ikke kunde følge ham, da han ikke kunde springe over knoldene, men måtte gå uden om hver enkelt af dem. V. Bennike.

1318. Da Hans Peter var vægter og skulde råbe af vagt en nat, sidste gang klokken fire, kom der en bitte mand til ham og bad ham om at følge med op gjennem *Lundsgårds skov* ved Kjerteminde. «Nej,» svarede vægteren, «jeg vil ikke gå bort, för jeg er færdig.» — «Ja, så følger jeg med dig så længe,» svarede manden. Således skete det; og da nu vægteren var færdig, sagde han: «Ja, jeg kan ikke følge med dig, förend jeg har været inde med min morgenstjærne,» hvorpå han gik ind, medens manden ventede uden for. «Ja, jeg kommer ikke hjem endnu,» sagde vægteren til sin kone, for der står en lille grå mand ude, som har bedt mig o. s. v.» — «Hvem er det?» råbte konen, sprang hen til vinduet og kigede

ud: «Nej, ham må du rigtig nok ikke følge,» råbte hun, og dermed flöj hun ud i forstuen og slog dören hårdt i. I det samme hørtes et ynkeligt skrig, og det var, som om hele gården stod i lys lue. Denne begivenhed har Hans Pedersen selv fortalt skomager Clausen, da han var barn.

K. F. Wiborg.

Bjærgmanden har naturligvis villet have vægteren til at hjælpe sig i et forestående slagsmål. Sammenlign forøvrigt hermed de tilsvarende historier i en følgende afdeling betitlet: Nissernes slagsmål. (Se også 1329 og 1337 her efter.)

1319. Der var en bjærgmand i *Hasle höj*, og der var én i *Borum-Æcæshöj*. Han i Hasle höj havde en kølle, de kaldte en stridskølle, og skaftet på den var kilet med bøg. Så kom de i træde, og ham med køllen vilde slå den anden ihjel. Han kylte den også efter höjen, men den faldt i en mose nordöst for Borum. Det var lige i kanten af mosen ved *Vind skov*, og idet den faldt, gav det sådant et stød, at kilerne sprang af, og så sprang der syv bøge op fra dem. Der er ikke flere bøge i den skov end de syv. Der var alligevel sådan kraft fra stridskøllen, at den straks sprang op igjen, og så blev den ved at flyve videre. Endelig slog den det hul, som kaldes *Lading sø*, og der ligger køllen endnu, det gjælder blot om, at den kan findes. **Hans Nielsen Smed, Skjörring.**

Er egentlig et kjæmpesagn. Se videre herom under «kjæmper» i en følgende afdeling.

80. Bjærgfolk gjör kreaturer fortræd.

1320. En 2, 3 drenge var nede i skoven at passe køerne. Da så den ene en lille rød dreng komme og give et slag på en ko, så den blev hofteskreden og lam af det. Folkene havde tro til, at drengene selv havde gjort det, men det skulde være mærkeligt, da mandens egen sön var med. Ry.

1321. En mand, som drev forbi *Plumgårds höj* i *Vadum* med en ko, tog et ris af denne höj og slog koen med, men så døde den på stedet. **Nik. Christensen.**

1322. På östsiden af *Nordby hede* i en lille banke, som kaldes *Skodshöj*, bor der en bjærgtrold, og det er hans skyld, at intet kvæg vil blive liggende på höjen om natten, men al tid går ind ad heden ved solnedgang.

Frederik Poulsen.

1323. I en gård i *Malle*, Ty, er der i stalden en bås, hvor der aldrig kan stå rödt kvæg bundet om juleaften. I en anden gård høres ofte en hest gå i stalden, slæbende med et jærngrimeskaft, men der er dog ingen. J. C. Overgård.

1324. I tidligere tider, da Onsbjærg og Besser sogne udgjorde ét pastorat, lå præstegården i *Österby*. I århundredets begyndelse, da vi havde krig med England, lå der soldater flere steder på Samsø, også i Österby og Langøre. Præsten for Onsbjærg og Besser tog en gang imellem ud til *Langøre*, og han havde da en mand til at kjøre for sig, der tillige skulde lede sangen ved gudstjenesten. En gang efter en sådan tur var de komne sent hjem, og da det var om sommeren, skulde karlen have hestene sat ud på marken. Da han kommer derud, lå alle køerne ganske rolige og tyggede dröv med undtagelse af én, i hvis töjrslag han så en lille dreng stående med töjret i hånden og slå dette op og ned, medens koen løb rundt, alt hvad den kunde. Karlen råber da til drengen: «Vil du la' være, ellers skal Dæwlen regjere dig.» Da dette ikke nyttede noget, skyndte karlen sig at få hestene töjrede og løb sin vej, og karlen bag efter langs op ad et dige. Men enten karlen løb stærk eller langsomt, var drengen lige langt fra ham, og til sidst så han, at drengens hår flagrede ned ad nakken på ham ligesom manken på en hest. Han blev da klog på, at dette ikke var rigtig fat, hvorfor han vendte tilbage igjen; men da han atter kom ned til køerne, lå de alle sammen ligesom för og tyggede dröv med undtagelse af den ene, der nu igjen løb rundt i töjrslaget, og drengen stod atter med töjret i hånden. Havde karlen ikke været overbevist om, at det var galt fat för, blev han det nu, og han skyndte sig ind til byen, hvor han traf på nogle soldater, til hvem han sagde, at hvis de havde lyst til at se Fanden, kunde de blot følge med uden for byen, så kunde de få ham at se, og han fortalte dem da, hvorledes det var gået ham. Soldaterne fulgte med ud til køerne, men da de kom der, lå de alle nok så rolige og tyggede dröv, og drengen fandt man ikke spor af. Redaktør Sörensen, Österby, ved Lærer Olsen.

1325. En gammel arbejdsmand, der boede i *Grejs*, var, mens han som ung var der hjemme i Vesteregnen, med sin fader ude at hente korn i höstens tid. Det var om aftenen, for i den tid måtte de gå på hovarbejde om dagen og havde da ikke anden tid. Drengen forkede, og faderen læssede. Men da han nu vilde kjøre frem, vilde

hestene ikke gå. Han bød da sönnen slå dem med forkstagen, og da det ikke hjalp, sagde han, at sönnen skulde gå om og slå kors foran vognstangen. Det hjalp ikke endnu, men så stod faderen af vognen, gik hen til den fjærmer hest og så ud mellem ørene af den, samt bød sönnen gjøre lige så ved den nærmere. Da så de tydelig en bjærgknægt stå og piske hestene i hovedet med en pisk. Fadereu slog da kors foran vognstangen, og så kunde de kjøre. Men han havde også allerførst slået kors for sig sig selv, inden han så mellem ørene på hestene. Den knægt var fra en höj i nærheden, som af og til hævede sig på guldsöjler, og hvor mange havde set bjærgfolkene dandse ved nattetider. Lærer Hovgård, Tåning.

1326. Karlen i en gård på *Bislev mark* stod en st.-Hansaften og så et kvindfolk stå og pille ved mannen på en af hestene. Han begyndte at skjælde ud, hvad det var for en kjælling, der stod og pilrede ved hans rideøg, der havde hun intet at bestille. Men anden dags morgen, da han kom til at se til hans hoppe, da var hele mannen fuld af mareflættinger. Det led han ikke. En tid efter om aftenen, han kom forbi höjen ude på marken, kom der én og tog ham om begge kjæver og løftede ham fra jorden og satte ham igjen, men hvad det var, vidste han ikke, han så ingen ting. Jens mark, Vokslev.

1327. Der er bjærgfolk i *Koldbakken*. Niels Møllers kan aldrig have deres heste til at stå bundne der ude om natten; de har prøvet det mange gange, men de rykker dem al tid løse og kommer hjem. Det er ved den side af bakken, der vender her hen imod *Tvede;* der er en dam, og der om ved er det, det er galt. Bjærgfolkene gjör sådan en allarm med at slå deres kister i lås, og det er de smæld, det giver, som hestene bliver bange for.
Karen Marie Rasmussen.

1328. I *Toftgård* kunde de ingen lænkehund have for de underjordiske fra *Sandalsbjærg*. De havde deres tråd netop på det strög, hvor den hund stod. Hvad der stod, tumlede de jo med, for den vej skulde være fri.
Lavst Kristensen, Jetsmark.

81. Ridt med bjærgmanden.

1329. En *Furbo* var ovre ved kongen at forebringe

ham en sag; men han kunde ikke straks få ham i tale, og så blev det ved at hale tiden ud, og det blev juleaften, så han kunde ikke komme hjem at få hans juleaftensnadver. Da traf han på Kongens-nytorv en bitte mand, der siger: «Går du her, tu du er en Furbo?» Ja, han var. Nu havde han ligget her ovre en otte dages tid, og han havde lovet at komme hjem til juleaften, men det kunde nu ikke lade sig gjøre. Ja, han kunde følges med ham, så skulde han nok komme hjem, «for a er din nabo.» — «Min nabo!» — «Ja, og a er ridende, vi skal nok komme hjem til nætterdags. Nu om fem minutter kommer min hest.» De satte dem så begge op, og hesten sætter op i luften og rejser oven over byen. Da de havde redet en kort tid, siger Furboen: «Hvad er det, der skrasler ved hestens födder?» — «Ja, vi er komne lige vel nederlig, det var spidsen af Viborg domkirke.» Så kom de til Fur, og det töjj jo ikke længe. «Nu er du kommen heldig hjem. Men i morgen klokken tolv da skal a til at slås med en dværgemand, der bor i den höj oppe ved *Vedhöjgård*, og a er ræd, a kan ikke klare mig. Du kan jo gjøre mig en tjeneste, dersom du vil. Ser du, te a kan ikke klare mig, vil du så ikke have et bøgehjul og trille ind imellem os, så skal a nok vinde sejr over ham?» Ja, han skulde nok komme til tiden og nok have hjulet i beredskab. Han kommer også derhen, og de kommer til at slås, deher to dværge. Manden stod jo og så på det, og da han ser, at den anden er ham overlegen, så triller han hjulet ned imellem dem, og da vandt hans egen dværg slaget og tarsk den anden så forfærdelig. Nu blev den mand så ustyrtelig rig. Rigdommen flød sådan ind på ham, og de fik alle sammen noget af det der ovre, og de fleste har velstand endnu.

Senere hen vilde bjærgmanden flytte, og han bliver akkorderet med færgemanden om det. Da dværgen tog hans lue af og satte på en af færgekarlene, stod odden al fuld af folk.

Kristen Mortensen, Vejsmark.

1330. En mand fra Salling gik en dag i Kjöbenhavn og var mismodig over, at han nu ikke kunde komme hjem til juleaften, ti det var netop lille-juledagsaftens eftermiddag. Da kom der en mand til ham og gav sig i tale med ham, og han fortalte da denne, hvor bedrøvet han var over ikke at kunne komme hjem til sin familie. Manden var en bjærgmand fra Jylland og mente, at det skulde have gode veje, ti vilde han love bjærgmanden en tjeneste, da skulde han være hjemme om et par timer. De satte

sig da på et par vakre heste, og i skumringen red de ud af byen. Men de fulgte ikke jorden, men flöj i luften, og da de havde redet en stund, stumlede den hest, manden red på. «Prrr, prrr!» sagde han, «der var min hest nær falden.» — «Ja,» svarede bjærgmanden, «det var Viborg domkirkes tårn, den slog skankerne imod.» Så vidste manden, at nu var han snart hjemme, og da de kom der, sagde bjærgmanden: «Ja, nu har jeg hjulpet dig hjem, så det endnu er god tid at spise julenadver, men om nogle nætter kommer jeg og kalder på dig, og da vil du nok med dine folk være mig og mine behjælpelig med at komme over sundet til *Fur*, ti her på fastlandet bliver det os alt for utåleligt, da Kristendommen bliver for stærk, og kirkeklokkerne fornærmer os?» Dermed skiltes de; men nogle nætter efter kom bjærgmanden og kaldte på den anden, og han rejste da tillige med sine karle ned til færgestedet, hvor han ikke så andre end bjærgmanden. Men denne gav hurtig signal til at sejle, og tung var ladningen, ti rælingen gik i vandet, og manden troede, at de var sunkne til havsens bund. Bjærgmanden bad ham dog være ubekymret. Da de var komne til landet, spurgte bjærgmanden ham, hvad han troede, han havde haft om bord. «Ja, det vidste manden ikke, dog kunde han skjönne, at det var tunge varer.» Da satte bjærgmanden sin tophue på hans hoved, og nu så han, at stranden mylrede af småpuslinger, og det undrede ham ikke, at skibet gik så dybt i søen, ti det syntes ham umuligt, at slig en masse kunde rummes på ét skib. Jeppe Jensen, Åkjær.

1331. På Tyholm ved *Ottesund* ligger en gård, kaldet *Sundgården*. Gårdens ejer var en gang för juletider en rejse i Kjöbenhavn, men var ikke nået at komme hjem til juleaften, hvorfor han i juleaftenskvælden gik og vankede på Kjöbenhavns gader og var mod i hu. Da mödte han en lille mand, der sagde til ham, at hvis han vilde færge over sundet for ham nytårsnat, så skulde han besörge ham til hans hjem i Sundgården, inden hans kone satte det sidste fad suppe på bordet. Manden tog mod tilbudet på nævnte betingelser og gik med den lille mand uden for byen, hvor en hest stod opstaldet, som de begge steg op på. Hesten sprængte af sted, ganske lydløst, men et öjeblik efter hørte manden et lille skrink, der lignede et lille hammerslag på et stykke jærn. «Hvad kunde det være?» spurgte Sundgårds-manden den lille mand. «Å,» svarede han, «jeg red vel lavt, det var Viborg domkirkes spir, hestens sko törnede imod.» Kort efter holdt de i

Sundgården, og konen kom og satte det sidste fad suppe på bordet, just som hendes mand havde taget sin plads ved bordenden. Nytårsaften omtrent ved almindelig sengetid mældte den lille mand sig og ønskede nu færgemandens hjælp efter aftale. Han sejlede da den lille mand over sundet. Der var kun ham alene, men dog stak færgen meget dybt i vandet. Den lille mand fulgte med tilbage igjen for atter at færges over, og således gik det flere gange til hen imod morgenstunden. Da han så var tilfreds og ikke vilde benytte færgemandens tjeneste længere, takkede han venlig og sagde så, om han havde lyst til at se, hvad det var, han nu havde sejlet over i nat. Jo, det havde han da nok lyst til. Den lille mand tog da sin hat af og satte den på færgemandens hoved og sagde til ham: «Se nu der op ad landevejen.» Men hvad så han? Med landevejen fra sundet og så langt op i *Humlum bakker*, som færgemanden kunde se, vandrede tætte skarer af bjærgmænd. «Ja,» sagde den lille mand, «den kristne tro bliver for stærk, overtroen for svag, nu kan vi ikke længere finde os tilfredse her, vi drager nu til Tyrkiet. Når en gang overtroen får råderum i Danmark, så vender vi tibage her til igjen, hvor vi har levet så mange lykkelige år.» Dermed tog den lille mand sin hat og skiltes i venlighed fra færgemanden.
Kr. Søndberg, Lomborg.

1332. Færgemanden ved *Ottesund* var en gang i Kjöbenhavn, og det var lige för jul. Han havde bestemt at komme hjem til juleaften, men var bleven forsinket og kunde ikke komme fra Kjöbenhavn för på lille-juledag. Da han nu ikke vilde rejse selve juleaften, besluttede han at blive, til de höjhellige dage var forbi. Han var dog lige godt meget kjed af det, da det al tid ansees for noget slemt ikke at være i sit hjem juleaften. Som han nu der gik i sine egne tanker, kom en lille mandsling hen til ham og spurgte, hvad han fattedes. Han fortalte da, at han var færgemanden fra Ottesund og var bedrøvet over, at han ikke kunde tilbringe julen hos sin familie. Mandslingen spurgte da, om han vilde gå ind på at stille færgebåden med to rorkarle til hans rådighed en vis nat, for så vilde han føre ham hjem endnu den samme aften. Manden gik med glæde ind på den akkord, og nu bad den lille ham at følge med sig. De kom da til en stald, hvor der stod en lille sort hest, og han bød nu manden stige op på hesten og surrede ham så godt fast med et stykke reb, trak hesten ud og stod også selv op. Nu tog hesten det i tre spring til Ottesund, det første spring til vest-

siden af Sjælland, det andet til vestsiden af Fyen, og så endelig det sidste spring til mandens hjem. Men det var det störste spring. Da hesten havde været fra jorden en lille tid, hørte færgemanden, der sad bagest, at det ene bagben stödte imod. Han spurgte da, hvad det var, de kom imod. «Viborg domkirke,» svarede den lille, og snart var de i mandens hjem. Nogle dage efter, det var netop nytårsaften, kom nissen igjen og sagde, om han så vilde lade færgebåden gå den aften. Manden var kjed af det, da det netop var nytårsaften, men den lille mindede ham om, at han jo også havde redet ham hjem selve juleaften. Manden tog så en karl med sig, og de gjorde båden i stand. Nissen ventede nu lidt, bød så manden at ro, og han blev da ved at ro den hele nat. De kunde ingen ting se, men nok mærke, at de havde fuld last, når de roede over til den anden side af sundet. Da det endelig blev morgen, erklærede nissen, at nu var de færdige. Han spurgte så manden, om han ikke gjærne vilde se, hvad han havde fragtet over. Jo, det vilde manden da gjærne. Nissen smurte så hans öjne i en salve. Manden så da, at hele Ty, så langt han kunde se, var aldeles oversået med små nisser. Siden er nok også folkene nord for Limfjorden blevne dem for kloge, da de siges nu at være flyttede til Norge.

J. Kr. Jensen.

1333. En færgemand ved *Sund* i æ Nörreland var i Kjöbenhavn for at føre en proces, og alle hans penge gik til, så han havde ikke noget at komme hjem for. Så kom han til at ride med en lille mand, men måtte ikke tale et ord. Det gav et klink, da de rørte ved Århus domkirke. Til gjengjæld skulde han færge over for ham en nat, og da han var færdig, fik han en lille kikkert at se i o. s. v.

Smed Ebbe Alexandersen, Torstrup.

1334. En nytårsaften var færgemanden ved *Ottesund* i Holstebro, og da han så rejste hjem, var det så stærk en blæst, at han ikke turde ro over fjorden til Ty, og det var han nu inderlig kjed af, da han gjærne vilde hjem om aftenen, men i det samme kom en lille mand hen til ham og spurgte ham, hvad han stod der efter så silde. Manden fortalte ham så, at han gjærne vilde hjem den aften, men han turde ikke ro ene, fordi det var så stærk blæst. «Ja,» sagde den lille mand, «da kan jeg gjærne ro dig over i aften, men så skal du ro for mig en anden aften, når jeg trænger til det.» Jo, det skulde færgemanden da nok. Derpå stak de båden i søen, og den lille mand greb årerne

og roede hurtig af sted. Da de var komne over til den anden side, sagde færgemanden farvel og tak til den lille, som han kunde forstå var en bjærgmand, der pludselig forsvandt for hans öjne. Næste nytårsaften blev der banket på færgemandens dör, og den lille mand sagde til ham: «I aften vil jeg gjærne have dig til at ro en tur for mig,» og så måtte han jo med ham. Den aften var det stille og smukt vejr. Og nu roede færgemanden og den lille mand over fjorden den ene gang efter den anden hele natten. Som det så ud til, havde de ikke det mindste i båden, og dog gik den så dybt hver gang, og det var så strængt at ro, at man skulde tro, den var fuldt lastet, men når de roede tilbage igjen, var der kun den tomme båd. Hen ad morgenstunden sagde bjærgmanden til ham: «Vil du nu ikke gjærne se, hvad du har roet med i nat?» — «Jo.» — «Ja, lad os så bytte hat lidt.» Da færgemanden fik hans hat på, kunde han se en forfærdelig masse nisser stå på strandbredden. Det var dem, han havde færget over om natten, ti den gang var det, at nisserne flyttede fra Ty, og siden den tid har man nok ikke mærket noget til dem der ovre. Karl Kristian Jensen, Nörre-Byskov ved Lemvig.

1335. I *Odby* på Tyholm boede en mand ved navn Niels Kristensen, og på hans mark var der en höj, der hed *Kjæmpehöj*, den var dog ikke så stor, ti den ragede kun et par alen over jorden, men folk havde dog så tit hørt, når man om aftenen var kommen forbi höjen, det banke og smedde der inde i en forfærdelig tid, og man var da også vis på, at der boede bjærgfolk i höjen, og at det var smedefolk. Så hændte det en gang, at Niels var i Kjöbenhavn, men da han skulde hjem, var skibet sejlet fra ham, og så gik han ud i byen, sörgmodig over, at han ikke kunde komme hjem til juleaften. På lillejuledag, da han gik ude på gaden, mödte han en lille mand, sådan hen i mørkningen, og han sagde: «God dag, Niels,» «God dag,» svarede Niels forundret. «Ja, du kjender mig vist ikke,» sagde den lille, «men jeg boer da på din mark. Men hvad er det?» tilföjede han, «jeg synes, du ser så sörgmodig ud, hvad er der i vejen med dig?» — «Jo, for skibet, jeg skulde med, er sejlet fra mig, og nu kan jeg ikke komme hjem til juleaften.» — «Å pyt, ikke andet, vi skal jo samme vej, og min hest kan nok bære to.» Niels kom altså op bag på hesten, og bjærgmanden sagde, at han skulde holde godt fast i ham. Og så syntes Niels, at hesten vandt sig lige op i vejret en stund, og derpå foer den igjennem luften, så det hvinede om ørene på dem.

Men han kunde ingen ting se, ti det var helt mørkt. Da de havde redet en god stund, gav det en ranglende lyd under dem. Så spurgte Niels, hvad det var. «Å, vi kom lige vel lavt,» svarede bjærgmanden, «det var bare spidsen af Viborg domkirke, hestens sko stödte imod.» Så red de i tavshed en stund, men ved midnatstide kom de ned på jorden i Odby lige ved Niels Kristensens gård, og så sagde han bjærgmanden farvel og tak, og hver gik til sit.

K. Kr. Jensen.

1336. En soldat, der var i tjeneste i Kjöbenhavn, blev permitteret, og så går han fra byen en eftermiddag og går lidt ud på Sjælland. Der møder han en ridende, og han spörger ham om, hvor han var fra. Ja, han var fra *Mors* i Nörrejylland. Så måtte han godt sidde op bag ved ham, og nu susede det og skred sådan temmelig rask, men ikke et ord havde de sammen nogen af dem. Omsider gav det et skrink ved den ene side. «Hvad kan det være?» siger karlen. «Å, det betød ikke noget, vi var komne vel nederlig, det var Viborg domkirkes tårn, vi stödte imod.» Det blev han meget forskrækket ved at høre, han tykte, det var noget galt noget. Det skred nu lige rask, og så kom de ned ved Hvalpsund. Om han vilde nu være så god at sætte sig af, for de kunde ikke følges ad længere. Så spörger han om, hvad han blev skyldig. «Ingen ting,» svarede den anden, «nu må du have farvel og tak.» Nu skulde han til at se efter, hvem det var, han havde rejst med. Det var en stakket, dygtig før karl og spids til hovedet, han havde en lue eller spids hat på. Så red han om imellem bakkerne, og der blev han henne.

Jens Povlsen, Rödding.

1337. Juleaften, det år da den danske armé lå for Vismar, kom en mand ind i den sydligste gård i *Flovlev*, *Hvidbjærg* sogn, og spurgte konen, om hun ikke kunde ønske at tale med sin mand, der som soldat lå i den danske hær. Naturligvis havde konen stor lyst til det, men hun indså det umulige deri. Den fremmede mand var hende ellers ukjendt, men han lovede at forsøge det, og han sagde, at han var ellers hendes nabo, Varshöjmanden, og boede i en stor höj, *Varshöj*, sydvest for gården. Han red så og fik fat i manden. Mod Ribe domkirke. Red med ham tilbage, da det var nær dag, og det gik så roligt, at ikke en hund gjøede deraf. Flere år efter kom manden en aftenstund og spurgte, om han kjendte ham. Nej . . . . . . Nu var han kommen i strid med Skalshöj-

manden, der boede norden for *Odby* i *Skalshöj*, og der kunde han hjælpe ham. Han skulde møde ved Varshöj næste nat til en bestemt tid og medtage sin sabel. To gloende hjul, ét med elleve eger og ét med tolv. På det sted i hjulet, hvor egeren manglede, skulde gårdmanden passe at hugge med sin sabel, og når han havde udført det, kunde han rolig gå igjen. Han mödte. Hjulene flöj imod hinanden, så ild og gnister flöj vidt omkring. Nu passede han sit snit og hug i hjulet på det betegnede sted. Næste morgen, da han vågnede, stod der en skjæppe penge på hans bord. H. A. B.

1338. En skipper fra *Mariager* traf til at lægge ind i en havn i Norge, og der lå han da også en juleaften, og så var han jo gået i land og var gået ind i et værtshus. Der beklagede han sig over, at han sådan skulde blive liggende, og han sagde til konen: «Det er så kjedsomt at være ude sådan en aften, jeg vilde rigtig nok give meget til, at jeg kunde spise nadver hjemme hos min kone.» — «Ja», siger hun, «det var vel ikke så umulig en ting, du kan bare give mig en specie, og så kan du gå om bord, så får vi se, hvad vi kan gjøre.» Nå, han giver hende specien og går om bord. Men aldrig så snart han var vel og godt på skibet, för dette tager en fart hjem efter, alt hvad det kan pile af sted. Inden en halv time var han hjemme i Mariager havn. Så kunde han spise julenadver med sin kone alligevel. P. Uhrbrand.

82. Bjærgfolk flytter.

1339. *Boelhöjene*, lidt nordöst for *Tolne* kirke, nåer en höjde af to hundrede fod over havet, og herfra kan man tælle 23 kirker, af hvilke de, der ligger yderst i synskredsen, er Börglumkloster med kirke, Skagens kirke og, når vejret er meget klart, Byrum kirke på Læsø. Bjærgfolkene, der som bekjendt ser bedre om natten end mennesker ved den klareste dag, holdt meget af disse höje for den gode udsigts skyld, og da de störste ligger tæt ved hinanden, er der blevet holdt mange bryllupper i dem. Den ene var da kjøkken og spisestue, den anden dandsesal. Mange folk, der rejste ad landevejen lidt vesten for, især postkarlene, har set höjene løftede i luften og stå på fire store røde pæle. Men siden krigen med Engelskmanden begyndte, blev der oprettet en stadig bavn på höjene, og så kunde troldene

ikke have ro længere, men måtte flytte, nogle siger til Amerika. Det første år, denne vagt blev oprettet (1808), kunde de to vagthavende karle tit høre, hvorledes de havde travlt med flytningen nede i höjene. En stor, uforståelig brummen og mumlen hørtes der nede, og kister lukkedes op og i, og siden har man aldrig hørt noget til troldfolket der. L. C. P.

1340. Dværgene i *Sandalsbjærg* er flyttede over til *Amerika*. Der bliver de i hundrede år, så kommer de tilbage igjen. Nik. Christensen.

1341. For nogle år siden kjørte nogle gårdmænd fra *Sølsted* til Tønder med korn i den tidlige morgenstund. Lidt henne så de alle en skare småbitte folk komme til vogns fra en fjærntliggende höj. Det syntes at være flyttegods, de førte med sig. Vogne og heste var i forhold til folkene. A. L.

1342. Nu findes der ikke mere troldtöj i Sjælland, det er udvandret til *Bornholm*, og det er dem, der har forsvaret øen mod fjenden og gjör det endnu. Chr. N.

1343. I *Ringive* sogn på *Store-Karlskov mark*, vest for gården, ligger en höj ved navn *Langerhöj*, og der har i umindelig tid boet en bjærgmand. Gamle folk har kunnet høre hans klokke slå der inde i höjen. Det var en almindelig tro, at så længe bjærgmanden boede på Karlskov mark, vilde der være velstand i gårde, men flyttede han, vilde han tage den med sig til sit ny opholdssted. For omtrent fyrretyve år siden boede der en gammel kone i *Elkjær*, hun hed Hanne Kåbøl, og da hun en tidlig morgenstund kom til at se over efter Store-Karlskov, blev hun vaer, at bjærgmanden fra Langerhöj flyttede med sit pik og pak hen til *Storebjærg* på Lille-Karlskov mark. Siden den tid er formuen i Lille-Karlskov øget betydelig, og samtidig har den formindsket sig kjendelig i Store-Karlskov. C. H. Møller.

1344. I gamle dage var egnen her beboet af små sorte, som vore stammefædre havde en hård kamp at bestå med, för de fik dem fordrevne. Endelig måtte de små römme, men truede så med, at de vilde sende hævnere, som skulde blive meget vanskeligere at få bugt med. Og ganske rigtig, da de vel var borte, mylrede det med rotter og mus, og dem har man ikke kunnet slippe. K. Toxværd.

1345. Mølleren i *Kjærs mølle*, der tillige var kro-

mand, havde ellefolk i hans kjælder. Han havde en avlskarl, der sagde ham det, men han vilde ikke tro det. Jo, der var noget, ihvad det var. Så gik han hen og råbte ned i kjælderen, at han vilde ikke have dem der. Da blev der sådant ros der nede. Manden siger nu til karlen, at han skal gå ned og se efter. Da havde de taget tappen af alle hans tønder og ankere. Derefter gik de af dem selv hen over marken til en höj, og der blev de.

Madam Lange, Egtved.

1346. En skipper kom for land i *Spanien*, og han og hans folk gik i land for at skjære spanskrør. Der traf de en mand, som gav sig i snak med dem og spurgte dem om, hvor de var fra. Ja, de var da fra Randers-egnen, og deres skib var sejlet ud fra *Randers*. Ja, så var han godt kjendt med deres landsmænd, for han havde boet i mange år i *Langå bakker* der sønden for vejen, som går til Ulstrup. Så kunde de nok forstå, hvad han var for en karl.

Niels Povlsen, Lerbjærg.

83. Bjærgfolk flytter.
Dingdanger o. s. v.

1347. Da *Kundby* kirke, der kaldes den synlige kirke i modsætning til *Butterups* usynlige (kullede), blev opført på den derværende store banke, måtte trolden, som för beboede denne, være sig om en anden lejlighed. Undervejs mödte han en mand, som han gav et brev, denne først måtte åbne, når han kom til Kundby. Men overvunden af sin nysgjærrighed lukkede han brevet op længe för, og indholdet strömmede ud over ti mænds jorder, deraf *Tisø* (ɔ: Tissø).

F. Dyrl.

1348. *St. Nikolajbjærget* i *Sebberkloster* skal fjorden en gang ganske have omskyllet. Nogle siger, at der har stået en røverborg, men de fleste, at der har været en kirke. Da denne kirke med megen umage og bekostning var bleven færdig, og klokkerne begyndte at lyde, blev de underjordiske så vrede, at de gik til klosteret, som den gang beboedes af nonner, og sagde, at enten skulde kirken nedrives, eller også vilde de flytte, ti de sagde, at den dingdang ingen ro lod dem have. En af nonnerne, som var meget rig, lod da kirken flytte til det sted, hvor den nu står.

Nik. Christensen.

1349. En gang skulde jeg sejle fra *Kalundborg* til *Norge* med korn. Da vi havde ladet, fik vi god vind, vi lettede derfor og sejlede frisk væk det lange kryds omkring *Gisseløren* (en lang landtunge ved Kalundborg), men inden vi havde rigtig klaret den, så jeg mig omkring på dækket og så en person, som ikke hørte med til mit mandskab. Han kom nu hen til mig og sagde, at det var bedst, jeg kastede anker og rebede sejl, for det blev et forskrækkeligt stormvejr. På mit spörgsmål, hvor han var kommen fra, fortalte han følgende: «Jeg boer her neden under på havbunden, för boede jeg i *Teglbjærg* på *Rørby* præstemark, men der kunde jeg ikke nære mig, fordi *Årby* og Rørby tyre (kirkeklokker) brummede nveranden stund. Her, hvor jeg boer, har jeg da ro for dem, men det var besværligt for mig at få flyttet, jeg måtte lade et guldbord blive i Teglbjærg, fordi det var så svært at føre nogne steder.» Herpå sprang fyren over bord, men jeg blev snart enig med mig selv om, at det var bedst at gjøre, hvad han havde sagt. Aldrig så snart var vi blevne færdige, förend det blev en forrygende storm, men vi holdt den jo godt ud, for vi var belavede derpå. A. N.

1350. Mads Höj boede ved *Grimebanken*, på hvis skrænt *Udby* kirke ligger. Han var en god ven af troldene, og de kom og lånte brød hos ham. Men da klokkeringningen blev for stærk, gik den gamle trold til sidst ind til Mads Höj og sagde ham farvel, men fortalte tillige, at han ikke kunde få sin guldkrybbe med, som han havde i banken, fordi kirkemuren var kommen til at stå tværs over den. F. L. Grundtvig.

1351. Da troldene rejste, udslyngede de den trusel mod *Udby kirke*, at tårnet skulde aldrig blive rigtig færdigt, og det stadfæster sig også, ti der er nogle sten, der falder ned af tårnet, hvor tit de end bliver sat op. F. L. Gr.

1352. Troldene kunde ikke nære sig for kirkeklokkerne og den sorte hund med den hvide ring.
Fortalt af en gammel kone i Bråby. F. L. Gr.

1353. Nissernes udvandring. «Der er kirker her og kirker der og kirker alle vegne.» H. A. B.

1354. Der boede en trold i *Pigshöj* ved *Torøhus*. Han var ellers bekjendt af mange. En gang mödte en skipper ham i åben sø, hvor trolden kom sejlende i en støvle. Han fortalte da sømanden, at nu var folk blevne

så kloge på *Fyen*, at de slog kors for al ting, så troldene kunde intet få at leve af. Han agtede sig derfor til *Norge*, hvor han ikke troede, folk var så oplyste. Kr. Eriksen.

1355. Bedstemoderen til den nuværende kone i *Fruerlund, Øland*, vidste godt, at dværgene havde deres tilhold under huset. En nat vendte hun sig om i sengen og slog kors for sig. Det kunde dværgene ikke tåle, og nu mærkede hun, de fik travlt med at flytte bort. Om morgenen, da hun kom op, syntes hun endda, det var synd for de stakkels dværge, at hun således havde drevet dem bort.

Peder Skomager gik en aften forbi en bakke tæt sønden for Fruerlund, og da så han, at en dværg løb omkring bakken og sagde: «Hi, hi, hi!» Nik. Christensen.

1356. Oppe ved *Klanhöje* på *Flensted mark* var der også bjærgmænd. De flyttede over ad *Ry skov*, da de ikke kunde være der længere. Det var, da der blev kirker her, de kunde ikke være for de dingdanger. Peder Hansen.

1357. En karl fra *Andrup, Stepping* sogn, var dragon i Randers. Hans hest var altid i så god stand og var flyttet hver morgen og stod i det bedste græs. Kammeraterne var næsten vrede på ham for det og mente, at han flyttede den om natten. Omsider vilde han have det undersögt og traf da en lille mand ude på marken. «Hvad har du at gjøre ved min hest?» — «Det er dog den ringeste tjeneste, jeg kan gjøre dig, du var al tid så god, mens vi boede i höjen ved Andrup, og gik ikke og spyttede på bjærget som de andre drenge. For deres skyld var det, vi måtte flytte derfra, og nu boer vi her ved Randers. Det eneste gode, jeg kan gjøre dig, er at passe din hest.» Min oldemoder har fortalt, at de bjærgfolk havde deres töj ude på gjærdet for at törres. N. C.

1358. Der var en gang en skipper fra *Svendborg*, der sejlede til *Norge*. På en af sine rejser der over traf han en dag en lille lav mand med en bred hat på, som kom til ham og spurgte, hvorfra han var. «Fra Svendborg.» — «Nå, fra Svendborg, der har jeg för boet.» — «Hvordan er det, du er kommen her over?» spurgte skipperen. «Jo,» svarede den lille mand, «jeg boede i en lille höj der nede, og havde det rigtig godt, og havde sådan en god omgang med fire kjöbmænd inde i byen, vil du hilse! men så kom Morten Luther, og så ringede det, men det kunde jeg ikke tåle at høre, og så rejste jeg her over, og her boer jeg nu i en höj her straks ved.» De skiltes da, men den gang

skipperen kom hjem og skulde til at lede efter kjöbmændene, kunde han ikke finde dem, ej heller nogen, der hed sådan. Så sögte han præsten, og de ledte i kirkebogen og fandt, at det var tre hundrede år, siden disse kjöbmænd havde levet. Sødinge skole.

1359. Til manden i *Pinen* kom der en aften en bitte mand og bad ham om at lade sin båd gå over til *Humlum land* st.-Hansnat. De kunde ikke være der i landet længere for den bimmbamm og klokkeklanng. Lærer Knude.

1360. Der var en karl, der var født i *Östervelling,* og han var tagen ind til Randers i hans unge dage og havde så givet sig til søs og sejlet i mangfoldige år. Endelig blev han kaptejn for et skib. Så blev han en gang fordreven ved en storm og kom på helt ukjendte grænser. De kunde se land og kom også til det, og så kastede de anker. Men de kunde ikke se andet end krat og pur. Så tog kaptejnen en mand med sig og gik til land i en båd, og han gik op i krattet, men den anden sejlede straks tilbage til skibet. Da han havde gået lidt der inde, kom der én af deher bitte mænd til ham med en rød lue på, og de kom til at «sprokke» sammen. Så spørger nissen eller bjærgmanden ham, hvor han var fra. Fra Östervelling. «Gud bevares, det er jo min hjemegn, der har jeg boet i flere hundrede år.» — «Hvorfor er du da flyttet herover?» siger kaptejnen. Jo, for de to dingdanger i Östervelling og Vestervelling og det kristne kladder det blev dem for stærkt, derfor var den hele troldfamilie flyttet til denher risø. Han vilde ikke gjøre ham nogen onde, men han skulde alligevel skynde sig at sejle ud til hans skib, for der vilde komme mange flere nu snart, og så blev det galt, derfor var det bedst, han kom af sted. Der var en bitte knold imellem begge sognene, og der havde han boet i, og for det han kjendte hans hjemegn, vilde han lade ham rejse i fred. Han skyndte sig også der fra, og manden kom efter ham, men så blev der også sådan snodren og todren der nede ved stranden af de mange småfolk. Kaptejnen sejlede med hans skib fra øen, og de var også heldige med deres hjemfart til Randers. Kristen Meldgård, Tapdrup.

1361. I den bakke, hvor *Gammel-Brattingsborg* har stået, lidt syd for *Tranebjærg,* skal forhen have boet bjærgfolk, som gik omkring og stjal folks smukke börn af vuggerne og lagde deres egne grimme unger i steden. Da Tranebjærg kirke blev bygget lige ved siden af, kunde de ikke være der længere for den kryssen og korsen og den

store dingdangdang. De flygtede til *Jylland*, og en mand fra *Koldby* måtte sejle dem over. **Mikkel Sörensen, Alstrup.**

1362. Under *Söllemarkgård*, en borg, hvoraf der endnu er murlevninger tilbage, har der i gamle dage boet bjærgfolk. Men da *Tranebjærg kirke* blev bygget lige ved siden af borgen, kunde de ikke være der længere for deres kryssen og korsen og deres store dingdang. Tranebjærg kirke har to klokker, hvoraf den ene vist nok er én af de störste, der findes i nogen landsbykirke. **J. Jörgensen.**

84. Bjærgfolks overfart.

1363. I *Ravndal*, en sænkning mellem bakkerne vest for *Gudenå*, har der för været en mængde bjærgfolk. En pige, der en morgen tidlig kom fra legestue, så, hvordan de i store skarer strömmede ned mod åen, og siden har man ikke set dem der. Der fortælles, at da de rejste fra egnen, blev de færgede over Gudenå af en mand fra *Svostrup*. **A. H. Povlsen.**

1364. Den gang de havde fået en kirke ovre på *Furland*, kunde deher troldfolk ikke tåle at høre den klokkeklang, og de skulde til at flytte derfra, så nødig som de vilde. Nu var der ikke uden ét sted, hvor de satte over, det var efter *Selde*. En ussel bitte mand med så mange lange skjæg og en stor rød spids lue på hovedet, og som så forfærdelig gammel ud, han kom til færgemanden og vilde have ham til at sætte over den hele nat, og han gav en forfærdelig hoben penge for det. Færgemanden skulde ikke bryde sig om, at han ingen ting så, men blot blive ved at ro frem og tilbage. Han gik ind på det og roede hele natten. Da han var ovre den sidste gang, og det var ved at blive dag, stod den gamle mand for ham igjen i båden og siger, om han vidste nu, hvad han havde roet med i nat. Nej. Så flyede han ham luen og sagde, at han skulde se op ad Selde. Da var der en stor mylder af deher bitte røde asener op ad Selde præstegård, og så langt han kunde se, over en halv mil, ja, det var et mageløst mylder. Den gamle mand gav ham så meget sølv og guld, som båden næsten kunde bære, og så rejste han hjem med det. **Jebjærg höjskole.**

1365. Da bjærgfolkene måtte forlade landet — nogle siger, at det var st.-Tøger, der blev dem for klog, andre,

at de ikke kunde döje den kirkeklokkeklang — var det nødvendigt, at de havde én til at tale deres sag, når de kom til *Ottesund.* Dertil havde de formået manden i det vestligste hus i *Lyngs* sogn. Han kom altså en aften efter solsæt til *Sundgården* og forlangte at blive ført over med færgen hele natten. Folkene syntes jo nok, at mindre kunde gjøre det, men han fik sin vilje. Så roede og roede de den hele nat, de vidste ikke, hvad de roede med, og de vidste ikke, hvor de var. Endelig blev det dag, og da var de ved nordre side. Husmanden sagde så til dem — for ham havde de stadig haft i færgen —: «Har I nu lyst til at vide, hvad I har roet med i nat?» Ja, det vilde de da gjærne. «Kom så her og se under min hat,» sagde han. Det gjorde de, og da var der en forfærdelig vrimmel af småpuslinger på og under *Nörbak* i *Humlum.* For sin ulejlighed havde husmanden fået en guldhestesko, og somme vil påstå, at den skal være der endnu. Joh. Nielsen.

1366. Dværgenes flytning fra *Ty.* Manden så en uhyre skare af dværge, som nåede fra *Branden* og lige til *Nörre-bakke,* som ligger en fjerdingvej fra *Pinen* i *Humlum* sogn. C. M. Carstensen.

1367. Der kommer en bitte mand ind til færgemanden ved *Velsund* sådan i mørkningen, om han ikke kunde få ham til at færge over for sig. Ja, hvad det var med? Det kunde han få at se, når de var færdige. Den bitte mand var med på hans overfart, og ham kunde han se, men ikke andet. Han skulde sige stop, når han ikke vilde have mere på færgen, for han vidste jo bedst, hvad den kunde bære. Så blev de ved hele natten, og færgen sank så dybt hver gang, som den kunde. Til sidst spurgte den bitte mand om, hvad han nu blev skyldig. Ja, det vidste han næsten ikke, det måtte han selv om. Så fik han også mere, end han egentlig vilde have haft. Til sidst sagde den bitte mand: «Du vilde vel gjærne se, hvad du har fragtet over i nat?» Ja, det vilde han ret gjærne, for han havde hverken set, der kom noget i færgen eller af den. Så tager den bitte mand en hat op af hans lomme og flyr færgemanden, den vilde han forære ham. «Når du tager den på dit hoved, så kan du se, hvad du har færget over med, og så kan du se alt, hvad andre mennesker kan ikke se.» Så tager han hatten på og ser op efter Tylands side, der er jo store bakker på den side af Velsund, og så vrylede det op ad bakkerne med folk, lige så tæt som bier, sådan bitte mennesker, og de kravlede op ad bakkerne, ja, der var i

millionvis. Så siger den bitte mand: «Ja, nu er vi der, alle de bjærgmænd, der var på Mors, og vi kunde ikke være der længere for Guds ord og dingdang. Nu må vi ud og vandre andre steder hen.» Færgemanden beholdt hatten og kunde for fremtiden ej alene se bjærgfolkene, men og de höjtidsaftener, hvad bryllupper og dødsfald der skulde ske i årets løb. Mads Filtenborg, Stevnstrup.

1368. En gang bestemte bjærgfolkene over hele landet at ville rejse; rejsen skulde gå for sig om natten, ti denne var for dem, hvad dagen er for os. Den störste part kom over ved *Velsund.* Om aftenen, för de rejste, kom én af dem til færgemandén og bad, om hans færge og både måtte gå frem og tilbage hele natten. Han skulde ikke bryde sig om andet, end når det stödte fra land, så skulde der roes, og han skulde nok blive belönnet. Han fik også sin betaling, for han var en fattig mand, men fra den tid af blev han en hovedrig mand. Som færgemanden fik ordre til, således gik det også; han så alligevel intet, men næste dag, der solen begyndte at stå op, kunde man se en uhyre skare ligesom en tyk sky, der drev langs med landevejen på den anden side af sundet. Lars Dybdahl.

1369. Det blev til sidst troldpakket alt for utåleligt på det jyske fastland, og de besluttede da at udvandre alle sammen og bosætte sig på øen *Fur* nord for Salling, hvor de mente, de kunde være i sikkerhed. De strömmede alle til *Sallingsund,* men her måtte de standse, ti over vandet kunde de ikke komme uden færge. Til den ende fik de da en færgemand til at sætte sig over sundet, men de sprang alle sammen i båden på én gang, så han troede, at båden havde sunket, men de kom dog lykkelig over på den anden bred, og da så færgemanden, hvor det mylrede af ganske bitte små puslinger med røde luer på, og al den vrimmel havde han haft på båden på én gang. De har siden den tid bestandig opholdt sig under *Rødstenen* på Fur. I selve klippen findes et hul stort nok til, at et almindeligt menneske kan gå der igjennem. Denne hule besluttede nogle drenge en gang at undersøge. Der blev trukket lod om, hvem der først skulde prøve det, og den, loddet traf, fik et stykke reb om livet o. s. v. Siden den tid, har ingen vovet at gå ned i bjærgmandens skorsten, som den kaldes. (Sml. nr. 885 m. fl.) Jeppe Jensen, Åkjær.

1370. En bjærgmand henvendte sig til en skipper for at leje skib et sted hen, jeg husker ikke hvor, og blev enig med denne om betalingen og om tiden for afrejsen.

Ved den fastsatte tid havde skipperen skibet parat, og så mödte bjærgmanden og gik om bord, og dermed var han færdig til afrejse. Skipperen syntes noget sært om, at manden var ene og ikke havde gods at fragte skibet med; «men,» tænkte han, «det kommer jo ikke mig ved, at manden vil rejse så kostbart.» Skibet afsejlede. Imidlertid opdager skipperen, at skibet stikker lige så dybt i vandet, som om det var fuld ladet, i hvilken anledning han fritter ud hos bjærgmanden om, hvordan det kan være. Som svar knapper denne sin frakke op og beder skipperen se inden for. Det vrimlede inde på bjærgmanden af en overordentlig stor mængde bitte små bjærgmænd, så det viste sig, at der var rejsende nok til at fragte skib med. Alle de små bjærgmænd må have holdt den almindelige vægt, siden skibet gik så dybt. Siden den udvandring har der ingen bjærgmænd været her i landet. Povl Andersen, Gjettrup.

1371. Morten Kusk havde også tjent i *Österby*, hvorved han havde sluttet bekjendtskab med de i *Bishöj* boende bjærgfolk. Han fortalte således: Fra *Torup* redes hestene om efterårs-aftener undertiden over i *Lunden* ved Österby for at stå der om natten, da man just havde sparet græsset der med det formål. En sildig efterårsaften kommer en karl ridende med dem. Ved leddet, der fører ind til Lunden, står en lille gammel mand, som sagde til ham, at hvis han vilde lade dette led stå åbent i tre på hinanden følgende nætter, vilde manden give ham en ny femskaftet nattröje. Karlen lovede det og lod leddet stå åbent den aften og den næste aften, men den tredje aften tænkte han: «Å, det har vel ingen ting at betyde, jeg får nok ingen nattröje,» og så lukkede han leddet. Da han kom derhen den næste morgen, hang der ganske rigtig en ny femskaftet nattröje på leddet; men det ene ærme manglede, og det var umulig her på landet at opdrive mage til det töj, hvoraf tröjen var lavet.

Österby og Lunden ligger i Besser sogn. Bishöj på Bisgård mark i Onsbjærg sogn. Bisgård er en forkortelse af Bispegård.
Lærer N. P. Olsen.

1372. Da *Ejerslev* kirke på *Mors* blev bygget, vilde bjærgfolkene ikke være der længere, og det traf sig derfor lige i mørkningen, som færgemanden ved *Sallingsund* lagde til land efter en fart over til Salling-siden, at hans båd begyndte at synke, og færgemanden blev bange for, at han skulde synke med. Men da bjærgfolkene så hans angest, satte én sin hat på hans hoved, hvor ved de blev synlige for ham, og de bad ham da sætte dem over til

Sallingland, hvilket han ikke turde andet end gjøre, dog fik han også sit arbejde godt betalt. Undervejs spurgte færgemanden, hvorfor de nu flyttede fra Mors med alle deres sager, og dertil svarede de, at nu blev der så mange af disse ringhalsede hunde (præster). J. Kr. Kristensen, Rakkeby.

1373. Det var i den tid, som landet var besat af deher bjærgfolk, da kommer der én til færgemanden ved *Sallingsund* og forlangede af ham at ro den hele nat fra *Mors* til *Pine*. Det gjorde han også, hans karle roede så uafladelig. Den gang han havde fået ham betalt for det, så tager han hans hat og sætter på den andens hoved, og da var bakkerne skyvlende fulde med ene små nogne, der var ligesom små börn. De römmede landet og ud ad de hedenske lande, da kirkeklokkerne kom i gang, og Kristendommen blev dem for hård. E. T. K.

1374. Der er kommen dværge fra Gjöl, og en mand, der hed Niels Himmerig, har hentet dem over fra *Gjöl* til *Nörhalne*. Han manglede aldrig penge, så længe han levede. Nik. Christensen.

1375. Höjene ved *Ry* var propfulde af bjærgfolk, men da Ry kirke fik en klokke, kunde de ikke blive der længere, men drog nordpå til *Alling å*, som de ikke selv kunde hjælpe sig over, hvorfor de råbte til færgemanden: «Ferri öwer, ferri öwer!» De havde nok dermed at bestille i flere dage, og endskjöndt de ingen kunde se i bådene, vidste de godt, at bjærgfolkene var der. For deres ulejlighed fik de flere håndfulde guldpenge, som de fandt i bådene. Th. Jensen.

1376. Da troldene udvandrede fra *Sjælland*, lejede de en skipper fra *Korsør* til at sejle med dem, men det havde nær gået ham galt, for da de kom noget ud, blev passagererne til mus, og der blev så mange, at skibet lige på et hængende hår var gået under. Dog nåede han til sidst til *Norge* og fik sin rejse godt betalt. Chr. R.

1377. Da bjærgfolkene vilde herfra, flyttede de til *Tyrkiet*, og en færgemand færgede dem over. Skibet gik så dybt, at vandet gik til overbredden, og bjærgmanden fulgte med hver gang frem og tilbage. Da de skød skibet ud fra land, sagde han til færgemanden, at han måtte ikke løfte hans ben så höjt, og da han trådte til, gav det et skrål. Da havde han trådt på en bjærgmand, men han så ingen. Jens Jensen Skov, Sejling.

1378. Det var nede i *Vesterland*, der var et sted, hvor de sejlede over, og det sund var da heller ikke dybere, end den ske, a her holder, er höj. Der boede en rig og en fattig mand. Så kommer der én til den rige mand om natten og vil have ham til at sejle over, men han vil ikke. Da går han til den fattige mand. Jo, han vilde. Så siger den fremmede: «Ja, a er af samme slags folk som du, men a har nu været ved bjærgfolkene så længe, te a kan ikke komme fra dem igjen og bliver ved at rejse med dem. For nu skal de rejse, og du skal sejle dem over. Når du tykkes ikke, du kan sejle flere, så vinker du af, og du kommer til at sejle flere gange. Der tales vi ikke sammen nede, men din betaling ligger i skibet sidste gang.» Så sejlede de, og da han var færdig, lå der som noget ååt (orte) eller noget halm i bunden af skibet. Det tog han hjem og lagde i hans kistelade, og om morgenen var det ene pure sølvpenge. Så blev han helt velholdende og blev den rige mand. Ane Marie Kristensdatter, Ørum.

1379. Der var dværgfolk oppe i *Rødstenen* på *Fur*, og de vilde ikke være der, den gang den proces blev med rotterne, og de kom væk, for Lindormen var også deres skytsherre. Så er der en gård, der ligger på vestsiden af Fur og kaldes *Lundgård*, der kommer en dværgmand til ejeren om aftenen og taler til ham, om han vilde ikke sætte dem over til *Mors*, der havde de familie ovre. Han var noget bange for dem, men dværgmanden lovede, at han nok skulde fornöje ham for det. Det er jo søfolk der på Fur, så det var let at få en båd. Da manden kom ned til den bestemte tid, kunde han ingen se, men da han skød båden fra land, var der sådan mylren, at den havde nær sut. Han roede lige til landen, og da de skulde nu til at af båden, blev der atter sådan molleren af dem. Han kunde ikke se noget, men blot høre. Da han så skulde hjem igjen, havde de sat et stort sølvkrus i båden, og det skal være i gården endnu. De vil ikke, at det skal derfra, det er gået fra skifte til skifte. P. Jensen Smed, Strandby.

85. Bjærgfolks flytning.
De døde stude.

1380. Der boede en bjærgmand på *Skovby mark* i *Brindmandshöj*. Da folk blev så slemme efter ham og

vilde gjøre kunster med ham, så blev han kjed af at være der og lånte et par stude af en af Skovby mænd til at flytte med. Om morgenen lå begge stude døde, men der lå så mange sølvpenge i båsen, at de kunde ikke se studene for ene penge. Deraf blev de Skovby mænd så rige og er det endnu. Thomas Søgård, Katrup.

1381. Min bedstemoder fortalte om en dværg, de kaldte Jakob, han boede i *Jakobs bakke,* der ligger her lige sydvest for *Udby.* Men så kunde han ikke være der, for det ringlede og klingrede i Udby, og så flyttede han til *Trindelbjærg bakke,* der ligger nede i skoven et stykke fra Jakobs bakke. Han lånte en stud ved Mads Udby at flytte hans sager hen med, og så lå den død i båsen om morgenen, men der lå også en del penge for munden af den. De bagte i Jakobs bakke og lagde deres rage oven på jorden, så folk fik den at se, men den blev også henne igjen. Udby, Rugsø herred.

1382. Bjærgmanden i *Sale* skulde flytte og kom til en mand at låne heste og vogn. Han giver ham også lov til at tage det. Så fortæller han konen det om aftenen, og hun var ræd for, at bjærgmanden skulde kjøre dem ihjel, som også han gjorde. De lå begge to døde i båsene om morgenen, men krybben var fuld med penge. Det var de mange dingdanger, han kunde ikke være der for.
Sören Hansen, Hårup.

1383. I *Stovbak* boede en gang en bjærgmand, og han skulde flytte med hele sin familie, ti han kunde ikke bo der for de mange dingdanger. Han gik da ned til Anders Kusk for at låne et par stude, men denne syntes ikke godt om at sige ja, og at sige nej turde han heller ikke. Bjærgmanden fik dem da, men om morgenen lå de og var døde, og foran hver lå der en skjæppe penge til at betale dem med. Johan Jensen, Mollerup.

1384. Lige i den vestre kant af *Lundby,* ikke langt fra kirken, var der en gang en höj, nu er den kjørt ud, og der var dværge i den. Det var i den tid, alle gårdene lå i byen, nu er jo en del af dem flyttet ud. Så kom én af dværgene fra höjen ned til den gamle Peder Mortensen, hans gård lå også den gang i byen, og spurgte, om han ikke kunde låne hans stude til at kjøre flyttegods med, for de vilde flytte. «Vi er,» sagde dværgen, «blevne kjede af den dingdang og kirkesang.» Ja, det kunde de da godt, de kunde tage dem, når de vilde. Så om morgenen, da

Peder kom op, vilde han ud for at se til studene; da lå de i båsen og var døde, men folkene blev nok ellers godt betalte, for der lå mange penge i båsen for dem, og siden den tid har der aldrig manglet midler i den gård.

Om samme Peder Mortensens rigdom fortælles også: Nede på den stenkiste, der går over den vandrende, som løber igjennem Lundby, stod der jævnlig om natten et lys og brændte. Når den gamle Peder Mortensens så sent om aftenen skulde have deres øg redet ned i *Viderup kjær*, var det nok alt det, de kunde få dem over stenkisten. Så var det en aften, Peder Mortensen havde selv været nede med øgene, og da han kom tilbage, stod lyset der også og brændte. Han gik da hjem og hentede en spade, og grov også en hel slump penge op. De havde al tid siddet og knirket ved den gård, men Peder Mortensen blev hjulpet på benene ved den slump penge, han der fandt, og siden den tid har der aldrig manglet midler i gården. Han vilde nok ellers ikke være ved, at han havde fundet pengene, men der var folk i byen, der havde set, han gravede efter dem. Sært var det, at de ikke gik hen til ham imens.

Første stykke er fortalt af Peder Bukholt i Lundby og andet af Kirsten Pedersen, Rybjærg, ved Niels Sörensen, Løgstør.

1385. Imellem *Tjære* og *Mejsballe* i *Skarsø* sogn ligger to höje på Mejsballe mark: *Kløfthöj* og *Rævehöj*. Her boede en meget rig trold med sin familie, men de Mejsballe mænds næser kløede efter hans penge, og de besluttede des årsag at udgrave höjen for at frarøve bjærgmanden hans skat. Trolden fik det dog betimelig at vide og besluttede at flygte fra Kløfthöj til Rævehöj. Han henvendte sig da til en mand i Mejsballe med begjæring om at erholde et par stude til låns. Bonden så rigtig nok ikke gjærne sine stude brugte af trolden, men turde dog ikke afslå hans begjæring. Bjærgmanden modtog da studene og flyttede sit gods til Rævehöj, og inden morgen var de allerede i bondens stald igjen, hvor trolden, inden han tog afsked, drejede halsen om på dem begge, men efterlod en stor slump penge som god betaling. R. H. K.

1386. Der er en höj nede ved *Vibberstoft* her i *Villerslev*, som hedder *Wolshöj*, og der skal have været en nisse, men han blev forjaget, og så tog han bolig nede ved en gård, hvor der lå en lille höj, som kaldes *Stjenkow*. Det var den östligste gård i Vibberstoft by. Da han skulde jages derfra, sagde han:

«Ja, mo æ ett i Wolshyw blyww,
så skal di mæ ett a Stjænnkåw dryww.»
Lærer P. C. Sörensen, Villerslev.

1387. Over *Uulhyw* i *Rakkeby* på Mors har der fordum brændt lys, men endnu brænder ét over *Wågnbjærg* syd for *Årup* i Ty. Den første höj vilde to ukonfirmerede börn en gang grave ud, men da stod der pludselig en mand ved deres side og sagde, da börnene ikke vilde eller turde tale:

«Ka a ett i Uulhyw blyww,
så ska a ind i Wågnbjærre flyww,
å ingen ska mæ dææerfrå dryww.»

Han boer endnu i Vågnbjærg, og derfor er lyset tændt over denne höj. I Uulhyw vil man for en 20, 30 år siden have hørt en smed smede og hamre. A. H. Schade.

1388. I *Hellehöj* på den anden side af *Ladegård* over efter *Møldrup* har der været bjærgfolk. Der blev de fordrevne fra, og ilav bjærgmanden flöj derfra, skal han have sagt:

«Mo a ett i Hællehöw blyww,
skal du mæ aldrig a Knækkeshöw dryww.»

Den *Knækkeshöj* er ikke så farlig langt derfra. Dørup.

1389. Der var nogle, der kastede efter bjærgmanden i *Hellehöj*, og så måtte han flygte. Så sagde han:

«Må a ikke i Hællehöw blyww,
så skal I la, mæ så låndt nedkååst,
te I skal mæ aldrig af Snekkeshöw dryww.»

Snekkeshöj er lige vesten for *Vorvadsbro*, og sønden for vejen fra *Ladegård* efter *Sønder-Vissing*. Dørup.

1390. «Vil I mæ no a Iilbjærre driww,
så skal I mæ aldrig a Søbårre sø driww.»

I den sø er der en sten, som er större end et hus, og under den siger de, at skatten skal være. T. Kr. Kr.

1391. For mange år siden boede der en bjærgmand i *Dover* sogn, men der var så mange hunde der i sognet, og de havde intet godt öje til ham, så når han kom ud om aftenen, vidste han sig aldrig sikker for dem. Det blev han da til sidst kjed af, og så en nat, da alle var gået i seng, gik han hen i en husmands stald og lånte hans to stude, spændte dem for vognen og kjørte så med sine guldkister op i den del af *Stjær* bakker, som kaldes *Rommel ås*, og bosatte sig der. Så kjørte han tilbage, spændte studene fra og satte dem i stalden igjen, gik derpå hen til sovekammeret, pikkede på vinduet og råbte ind til manden:

«No er a kommen inden for Rommel-ås munnd,
no er a ett ræj får di Dåwer sowns hunnd.»

Dermed gik han sin vej, men da bonden om morgenen kom ud at se til studene, lå de døde i båsen begge to. Men der lå en skjæppespose fuld af guldpenge i krybben for dem. K. P. Dalin.

1392. I *Dover* sogn var der en bjærgmand, men han kunde ikke blive ved at være der, for de var så slemme til at grave i höjene og forstyrre ham i hans værk. Så lånte han et par stude af en mand at kjøre sine sager væk med, og så kjørte han til *Rammel-ås* i *Stjær* sogn. Så sagde han:

«Nu er a på Rammel-ås mund',
nu frygter a itt for de Dover hund'.»

Folk har set ham ligge og rode i hans penge, siden han er kommen der, han har haft dem ude at vejre. De stude, han lånte, lå om morgenen og var støvt, men der lå en skjæppe penge for munden af hver af dem. For den mand föjede al ting sig så godt siden, at han blev en rig mand.

En dag havde bjærgmanden været ved at bage. Så gjorde en karl, der plöjede, hans skydsel og rage i stand. Drengen, der kjørte ploven, sagde: «Det er ikke værd at gjøre det i stand.» Lidt efter lå der en sigtet kage. Drengen vilde ikke smage af det, men karlen sagde, at det så godt ud, og han tog noget af det. Siden havde han held med sig i al ting, men drengen gik det så usselt for, te han måtte til at tage til bettelstaven. Niels Pedersen. Stjær.

1393. Der var en höj her på marken, der kaldtes *Rebshöj*, den er næsten slöjfet nu. Der boede en bjærgmand, og han flyttede hen i *Rammelos bakker* ved *Stjaar mark;* det er nogle svære lyngbakker, der ikke er plöjede. Da han flyttede, lånte han et par stude af en mand i *Svejstrup* at kjøre det væk med, han hed Rask Jörgensen i *Svejstrup Östergård.* De havde gravet efter ham, derfor vilde han ikke være der. Da han leverede studene tilbage, kaldte han ind ad vinduerne og råbte:

te nu var han inde i Rammelos mund',
nu sk.. han å ald' de Dover sogns hund'.

De fandt dem døde i båsene om morgenen, men så stod der en gryde penge for munden af dem. Smede-Rasmus, Dover.

1394. Der var en bjærgmand på *Svejstrup mark.* De var ved at grave efter hans penge, og så kom de endelig til en sort gryde. Da bandte de den Slemme gale i,

at nu skulde den holde; men så slap den alligevel fra dem og ned i höjen igjen. Så flyttede han. Om natten havde han taget et par stude på marken og brugt dem til at kjøre sine sager hen i *Rammelos* på *Stjær mark*. Om morgenen var studene sat hen på marken igjen, hvor han havde taget dem, og så stod der en gryde med penge for hver stud. Bjærgmanden sagde:

Nu var han kommen i Rammelos mund',
nu brød han sig ikke om de Dover sogns hund'.

Ane Marie Jensdatter, Hårby.

1395. Der er en höj, de kalder *Rebshöj*, på *Firgårde mark*, den har stået på fire pæle, og så drillede de bjærgmanden og var ved at kaste hans kiste op. Han blev så fornærmet, at han vilde flytte. Så var der en mand i Östergård i *Svejstrup*, han var studekjørende, og der gik bjærgmanden ind og tog hans stude og kjørte med om natten. Så flyttede han ind ad *Jegsen dale* og sagde:

No wa han fløt end å Jægsen dåls monnd,
no sk.. han i di Dåwe sowns hunnd.

Om morgenen, da manden kom ud, da lå studene og var døde i båsen, og så lå der en skjæppe penge for munden af hver stud.

Ole Povlsen, Jævngyde.

1396. Bjærgmanden kommer om natten ind til manden i *Svejstrup Östergård* og forlanger at låne hans stude at flytte hans sager med, han kunde ikke være tjent med at bo der, da de var for slemme ved ham. Studene fik han også lovning på, og så flyttede han over på en forfærdelig stor forhöjning på *Stjær mark*, der kaldes *Rammelos bakke*. Om morgenen var studene komne hjem igjen, og der stod en kjedel penge for munden på hver. Siden den tid har der været velstand i den gård, og det skal hidrøre fra, at bjærgmanden den gang betalte så godt.

Niels Pedersen, Hårby.

1397. Der ligger en höj lidt fra *Svejstrup* på *Dover mark*, der kunde bjærgfolkene heller ikke være.

De kunde ikke være her for de Dover sogns hunnd,
og så flytt' de ad J e g s e n d å l s munnd.

De tog et par stude fra en mand henne i Svejstrup og kjørte deres töj derfra med, og så kvælld de den ene stud, så den dut aldrig siden. Der fortælles, at de skulde have betalt manden, for det den ene stud blev øde.

Peder Hansen, Skjellerup-Nygårde.

1398. Der skal have været bjærgfolk i *Alken*. Så kunde de ikke være der og vilde til at flytte. Bjærg-

manden gik til en mand i *Östergård* og spurgte, om han ikke kunde låne hans stude og flytte hen i de *Stjær dale* med, der var sådan bedre skjærm. Manden lovede, at han kunde tage studene, når han vilde. Det skulde jo alt sammen ske om natten. Han tog dem så og flyttede med dem og satte dem igjen i båsen. Men så var den ene død om morgenen, og der lå lige så mange penge i båsen, som studen var værd godt og vel. Peder Jensen Skrædder, N.-Vissing.

1399. Der er en höj her på *Svejstrup mark,* der hedder *Bavnhöj.* Der havde de nu hørt bjærgmanden slå hans kiste i låse. Så kommer fire husmænd fra Svejstrup der ud at grave. De fik også kisten at se og fik den op, men så kom der en kok rendende og lod hver vind gå så stor. Så sagde en af mændene: «Pilli, pillipok! sikken sk.. slog den kok.» Så var det forbi. Om aftenen kom bjærgmanden ind til Just i *Östergård* og vilde låne hans stude. «A flytter hen i *Jegsen dale,*» sagde han. Ja, han vilde nok lade ham få dem, når han vilde først komme ud at tage imod dem om morgenen. Men om morgenen lå studene og var støvt, og en gryde fuld af sølvpenge stod for munden af dem. Derfor er det, at Östergård blev så velhavende.

«Nu er a inden for Rammelos mund',
nu sk...r a i all' de Dover sogns hund'.»

Jakob Jörgensen, Firgårde.

86. Æventyrlige sagn om bjærgfolk.

1400. Der var en bjærgmand i *Busbjærg,* som opholdt sig i *Hagenstrup mølle* om natten, og det var folkene ikke tilfreds med. De turde ikke være der om natten og gik op til *Amstrup* og lå der. Men hvad passerer så? En aften kom nogle björnetrækkere med en björn og vantedes kvarter, og så havde folk vist dem der til. Ja, de kunde godt være der, men der var bjærgfolk, og sådan og sådan. Da vilde de godt tage til takke med lejligheden, og dersom de måtte få en seng og komme i, så brød de dem ikke om noget. Folkene gik så op til Amstrup, men björnetrækkerne gik ind og lagde björnen i kakkelovnskrogen og redte ham der et leje, tog låsen fra hans mund og gik i seng. Den gang de havde ligget, til klokken var halv tolv, så blev der da sådant et mørke for vinduerne, te de kunde ingen ting se. Dören sprang op, og hvad

der kom ind, det vidste de ikke, men björnen begyndte at knurre, og den kommer op, og der bliver tummel på gulvet. Omsider knager dören, og det kommer ud på broen med hverandt, men nu kan det nok være, der blev kommers, og karlene turde snart ikke røre sig, langt mindre gå op og føle efter, om björnen var inde eller ude. Endelig bliver der stille, og de får björnen listet ind igjen, men han var så opirret, at han var ikke god at komme af sted med. Til sidst fik de ham dog stillet tilfreds med et stykke kjöd, og så går de i seng og sover godt til dag. Så om morgenen kommer folkene, og de ser først, hvad der er på broen. Det var, ligesom de havde væltet en balle tjære, og der lå sådan en mængde hår. Så troede de jo, te de fremmede folk var af med livet, og der var ingen döre låsede, så bjærgmanden havde været inde også, kunde de skjönne. Men da de kommer ind, ligger karlene i god behold i sengen, og björnen begynder at knurre. Han fik jo snart låsen for hans mund, og så vilde møllerfolkene da have at vide, hvordan det var gået til, og karlene fortæller det kort sagt. Nu tænkte de, at det kunde give en forandring, og der kunde blive fred i huset. Så akkorderer de med dem om at blive der endnu en nat for betaling, og folkene vilde også blive hjemme. Der kom nogle folk fra Amstrup også derned, og de vilde blive ved dem, for når den ene kunde være der, så kunde den anden også, tykte de. Så skulde de jo have noget at forslå tiden med, for at holde dem vågne, og de giver dem da til at spille kort med björnetrækkerne. Så klokken bliver elleve og går ad tolv til, da bliver det mørkt for vinduerne igjen, og der kommer en röst: «Kræsten!» Han tej stille. «Kræsten! sover du?» Så svarede mølleren: «Nej!» og til de andre i stuen helt stille: «Hvys, hvys, hvys!» Da kommer rösten igjen: «Har du den store fommelååj endnu?» — «Han sover!» siger mølleren (og til de andre: «Hvys, hvys!»), «I må ikke vække ham, for han har lagt unger i dag, og hvis han bliver vækket, så bliver han meget værre, end han var sidste nat.» Så siger bjærgmanden: «Ja, nu har a været nabo til dig i så mange år og så mange år, og vi er al tid komne godt ud af det med hinanden, men siden du nu har fået den store fommelååj, så kan a ikke være ved dig længere, nu flytter a over i *Ålum bakker*. Siden har de haft fred for den bjærgmand og har ikke fornummet det mindste til ham.

Peder Andersen Bjerregård, Brandstrup.

1401. En mand, som rejste omkring med en björn,

han lod dandse for folk, kom en gang til et sted, hvor han gjærne vilde blive natten over. «Det kan du godt,» sagde manden, «men her går spøgeri om natten, så ingen tör være her.» — «Da tör jeg nok være her,» sagde manden med björnen. Kort sagt, han blev, og alle folk på stedet drog bort, da det begyndte at blive mørkt. Han lukkede nu yderdören, men lod alle indvendige döre stå åbne, så björnen kunde gå frit omkring i huset, selv lagde han sig i sengen og slap i søvn; men langt ud på natten vågnede han ved, at der var tummel ude i kjøkkenet. Han listede sig op og kigede derud; da så han ved måneskinnet en mængde småfolk, som havde travlt med at koge og stege i skorstenen. Lidt efter, da det begyndte at dufte så dejligt, så han björnen komme frem af en krog og række poten op i skorstenen for at tage et stykke steg; men da var der én af de småfolk, som slog den over foden, hvorover björnen blev vred, greb den lille mand og rev ham i tusende stykker. Herover blev alle de andre småfolk så rædde, at de løb deres vej. Manden og björnen spiste nu de lækre sager, og han samlede alle de fade og tallerkener, gafler og knive sammen, som småfolkene var løbne fra, og de var alle af sølv. Han gjemte det hele, lagde sig igjen til at sove, og ingen forstyrrede ham mere. Dagen efter kom folkene igjen, og manden fortalte dem, hvorledes det var gået, hentede sølvtöjet, gav dem det og sagde: «Nu tænker jeg nok, at spøgeriet har ende.» De gav ham noget af sølvtöjet, og han rejste videre. En dags tid efter plöjede stedets mand på sin mark ved siden af en höj. Da kom en lille mand ud af höjen og spurgte: «Har I endnu den lille kirer (kytter-hund)?» «Ja,» svarede manden, «og den har fået syv unger!» — «Da skuld' Fanden bittes med den!» sagde den lille mand og skyndte sig bort. Siden den dag mærkede man aldrig noget til de småfolk. **Martin Pedersen, Ejstrup, ved T. Kristensen, Rönslunde.**

1402. I *Klemmensker* sogn er en gård, som hedder *Björnegården*. Her kom mange troldfolk hver juleaften. Björnen og dens hvalpe . . . . G. J.

1403. Der var en herremand i *Sverig*, der et år udsendte tre af sine karle på selve juleaften. Den ene skulde drage hen til en mølle og forjage nogle trolde, som kom der og holdt måltid netop den aften, og derefter dandsede de. Når de så havde dandst, tændte det ild i deres haler, og så brændte møllen af. På den måde havde de brændt møllen af i flere år i træk. Den karl fik en björn med

sig, og da nu dandsen begyndte, sukkede han björnen efter troldene, og så løb de. Altså blev møllen skånet. Året efter kom de rigtig nok igjen og spurgte mølleren, om Kisæ var hjemme. Han svarede ja, «og han har syv unger, der er værre end han selv.» Så rejste de, og kom aldrig mere.

Den anden karl blev sendt hen til en stor sten, og den var løft op og stod på fire guldpiller. Den skal der være et hul oven i så dybt, at det er på en mands höjde. Der skulde han ride til og få troldens guldbæger. De dandsede også og kom og flyede ham bægeret, han skulde drikke af. Men han slog drikken bag over sig og red. Det åd hans kappe op og skoldede hårene af hesten der bag over. Så red han tværtover en svær del plovland, og troldene løb langs med furerne og kunde ikke tage ham. Da han kom i nærheden af gården og kirken, var han ræd, han kunde ikke stå sig, og smed da bægeret over på kirkegården, men red selv ind i gården. De var så nær efter ham, at da han var kommen i porten og slog den i, snap de en stor sten og slog porten i stykker med, men de kunde alligevel ikke få hold i ham. Bægeret blev skjænket til kirken, som endnu bærer navnet *Troldeborg*.

Den tredje karl blev sendt hen på kirkegården. Hvert år på juleaften var der én, der gik igjen der, og nu skulde karlen tage hans liglagen, de stående han var af graven. Det skete også, og karlen klöv op i tårnet med det og satte sig i glamhullet. Da gjengangeren nu kom og vilde i graven igjen, manglede han jo lagenet. Så får han karlen at se der oppe i tårnet, og han begynder at hoppe for at ville hoppe op og tage det. Første gang kom han ikke uden midt på tårnet, anden gang hoppede han næsten derop, og så truede han karlen med, at hvis han kom tredje gang, skulde han nok tage både ham og lagenet. Så blev karlen bange og skar et stykke af det og lod falde ned til ham igjen. Han tog det og rejste i hans grav og kom ikke siden derfra. Så kom karlen hjem til husbonden og viste ham, hvad han endnu havde i behold af lagenet. Örre.

1404. En gårdmand i *Lakkendrup* på Fyen havde en smuk datter, der var hans eneste barn, og hende så mange mildt til. En dag kom der samtidig to friere, Lars og Hans. Lars var en rig mands sön, og ham syntes faderen bedst om, men Maren syntes bedst om Hans, der var dygtigst af de to. Så sagde faderen til hende: «Jeg vil ikke tvinge dig, men nu vil jeg forelægge dem begge et arbejde,» og den, der så udførte det bedst, skulde være hendes mand. Det var hun til freds med. Så kaldte han

dem for sig og sagde, hvad bestemmelse, der var tagen. «Der er to store bakker på min jord, og ved siden af to dybe dale. Den af jer, der først kan blive færdig med at flytte sin bakke ned i dalen, han har tjent Maren, og I må godt tage, hvad hjælp I vil til arbejdet.» Da Maren hørte dette, blev hun lige godt noget modfalden, ti hun mente, at den rige mands sön sagtens kunde få hjælp til arbejdet, og så fik hun ikke den, hun holdt af. Lars havde en stor del af byens folk til at hjælpe sig, og det gik rask frem ad, medens Hans gik alene. Som han gik ved sin bakke, opdagede han en åbning, og dér kom en lille mand ud af. Han sagde: «God dag, Hans! kom ind og drik et glas med os.» Han fulgte straks med og kom til sin store forundring ind i en stue, hvor der var mange små folk forsamlede, og det gik let med dands og musik. Alle hilste på ham og ønskede ham til lykke. «Vi vil hjælpe dig at vinde Maren, når du vil love, ikke at forurolige os mere end nødvendigt og så i fremtiden lade os bo i fred.» Det lovede han, og dagen blev bestemt, da arbejdet skulde gå for sig. Da Hans mödte, var alle de små folk i fuldt arbejde. De løftede bakken op på deres skuldre og bar den ned i dalen, og dermed var den sag i orden. Hans gik hen og mældte sig, at nu var han færdig, og alle skulde ud at se på, hvordan det var gjort, og hvorvidt Lars var med sit. Han var kun halvt færdig, og alle de Lakkendrup karle og drenge grov endda, som de var gale. Da de hørte, at Hans var færdig og skulde have Maren, løb de alle ad byen til, og dalen blev aldrig fyldt. Rasmus Kristensen, Vester-Skjerninge.

1405. Under *Bålsbjærg* udi sydvest ligger en liden by, som hedder *Råby*, uden tvivl så kaldet, fordi der i fordums tid har været en temmelig god jagt der omkring Bålsbjærg med rådyr, harer, ræve og andre smådyr. Sydvest derfor ligger en liden höj, som kaldes *Stumpekuld*. Derudi haver været et spøgelse, som hed Stumpepilt. Så haver det sig en gang begivet og tildraget, at en gedehyrde ved navn Gubbe eller Ubbe Findsön haver drevet sin gedehjord op over Stumpekuld, der som pilten havde sit hjem og værelse. Da gik han ud halv fortörnet og sagde til Gubbe: «Kommer du mere igjen at gjøre mig uro og fortræd med dine bjælder og skjelder, da skal jeg kramme dig så små, som jeg gjör med denne sten.». Så tog han en flintesten op af jorden og smulrede hannem imellem sine fingre så små som sand, at gnisterne flöj af hannem. Der Gubbe eller Ubbe Findsön det så, tog han

frimodeligen en trind, nygjort ost af sin lædersæk, kryste vallen af hannem, at den flød imellem hans fingre ned på jorden, og sagde til pilten: «Da skal jeg kryste dig så tynd som dette vand, jeg kryster af denne sten.» Da sagde pilten: «Så ville vi slås med hverandre.» Gubbe svarede: «Det samme tykker jeg, da må vi ret blive vrede på hverandre.» Pilten siger: «Hvorledes?» Gubbe svarer: «Gak du hen på den höj, jeg vil blive her, så ville vi bande hverandre først, ti af bande kommer vrede, og af vrede slagsmål.» Pilten sagde: «Dette må vel så være, dog vil jeg bande dig først.» Gubbe svarede: «Så bande nu, det værste du kan.» Pilten siger: «Du skal få en krognæbbet trold.» Gubbe spænder en stiv bue, lægger en skarp spade kuld (kølv?) derpå, skyder til pilten og siger: «Da skal du få en fluende Fanden,» sætter så pilen i hans liv op til fjerene. Da greb pilten hasteligen til og vilde tage pilen af livet på sig, men jo mere han rukte derpå at uddrage hannem, jo större ve og pinagtighed havde han deraf. Da sagde han til Gubbe: «Hvad er det, du sende til mig?» Gubbe svarede: «Dette er en bande!» Pilten siger: «Hvorfor haver hun fjere?» — «Fordi hun skal fly snart frem.» Pilten spör ydermere ad og siger: «Hvi sidder hun så hart og fast udi livet?» Gubbe svarede: «Fordi hun skal bide på og blive rodfæst.» Pilten spör endnu fremdeles og siger: «Haver du mange flere slige onde bander?» Gubbe skød atter en anden pil til hannem og sagde: «Ja, der haver du endnu én.» Pilten siger: «Est du ikke endnu vred?» Gubbe svarer: «Nej, fordi jeg haver endnu ikke bandet dig nok.» Da sagde pilten: «Jeg kan såre ilde fordrage dine bander, meget værre dine hug, jeg vil sætte en anden udi min sted at slås med dig, når du bliver vred.» Dermed blev ende på disse fine herrers trætte og uenighed. Siden haver jeg intet hørt eller spurgt om dem uden aleneste, at Stumpepilt haver endnu at bestille om nattetide på Råby og Råbelöv mark med folk at forvilde. Filkested. Villands herred.

Suhm siger meget naivt hertil: Denne historie er trykt i Kjöbenhavn både i forrige og dette århundrede (!!) Præsteindberetning til Ole Worm.

1406. I en gård havde de så megen ulempe af en trold, og folkene kunde ikke bjærge sig for ham. Der var en væg, som al tid faldt ned, for der kom han ind af, og hvor tit de murede den op, så faldt den alligevel natten efter. Så kom han ind i værelserne og rumsterede, og enden på det blev, at folkene flyttede derfra hver aften

og gik hen til naboen og lå om natten, konen vilde nu for al ting ikke ligge der tiere. Så en dag lidt för aften kommer en tiggerdreng dertil og spörger, om han kan ikke være der. «Nej, du kan ikke, vi kan ikke være her selv.» — «Hvordan det?» siger han, «hvad er der i vejen?» Ja, så fortalte de ham det. «Da tör a godt være her, når a først kan få det, a kan spise, så skal a nok få den fyr vist her fra.» — «Ja, kan du det, skal du endda få ti daler for din ulejlighed.» Konen sörgede nu for hans forplejning, og så gik både hun og manden hen til naboens. Da drengen har spist, går han og leder omkring i værelserne og finder nogle stövler. Der skjærer han skaftet af den ene og syer for den nedre ende af det skaft, og så stopper han det ind under hans klæder, så det kommer helt op under hans hage, får dernæst fat i et stort mundklæde og binder det om halsen. Endelig giver han sig til at koge ærter og får sig lavet en god portion mad, går så ud og hveder hans kniv rigtig godt og sætter sig så hen i rigtig god ro. Dagskjæret var for længe siden gået af himlen, og endelig kommer trolden. «Hvad bestiller du her?» siger han til drengen, da han får öje på ham. «A spiser ærter, vil du have nogle med?» Jo, og de spiste rask en tid. Hveranden skefuld puttede drengen i stövleskaftet. «Nu er a snart mæt,» siger trolden. «Da kan a spise mange endnu,» siger drengen. Da de havde fået et par rigtig tykke liv begge to, siger drengen: «A tror, a har spist for mange, ærterne trønder i livet på mig, de var nok ikke kogt godt nok. Véd du ingen råd for det?» Nej, han vidste ikke. «Ja, da har en gammel mand en gang sagt til mig, te én kunde godt skjære hul på sin mave, og a troer, a vil prøve på det, for det er da hæslig, som de ærter trykker.» Han river kniven af lommen og skjærer hul på stövleskaftet, så ærterne vælter ud: «Å, hvor det linnd, den rare mand, der gav mig det råd.» Så begynder trolden også at klage sig, det klemte også i hans mave. «A kan godt give dig en ritte,» siger drengen. «Nej, a vil selv.» — «Men snit nu godt til.» Han lægger også kraft på, og tarmene og det hele væltede ud. «Å, a troer ikke, a lever,» siger trolden, «din skarns dreng, du har narret mig!» Et öjeblik efter var trolden død, og drengen lagde ham tilbage på gulvet, til manden og konen kom. Da render drengen ud og råber: «A narrede ham lige godt pænt, nu skal I se, han ligger der inde.» Så fik drengen hans ti daler og en god davre, og så rejste han af. Siden kunde folkene godt være i deres gård om natten. Filip Mikkelsen, Rind v. Viborg.

1407. En mand og en trold var naboer. Manden kom til at mangle noget rug, da han skulde til at så, og så gik han hjem og satte sig for bordenden og klagede sig. «Hvad er der i vejen med dig?» siger konen. Han fortalte så, at han manglede sæderug. «Ja, dette kan du få ude hos trolden,» siger konen. Han går så derud og siger til ham, om han vilde ikke låne ham noget rug at så i hans jord. Det var trolden villig til, men han vilde dele halvt med ham om afgrøden. Det var manden godt tilfreds med, og næste sommer blev der det bedste korn, nogen kunde se. De mejede så hver sin del af det. Da det var nu bestilt, siger trolden: «Den af os to, som kan spænde de mærkeligste skabninger for höstvognen, den skal have hele rugen.» Det var da noget ærgerligt noget, tænkte manden, og han gik hjem og klagede sig til konen. «Det skal du så mænd ikke være kjed af,» siger hun, «for mig og vor pige vi er begge store og stærke, og nu skal vi trække af alle vore klæder og smøre kroppen ind i tjære og derefter vælte os i noget fyld, så skal du spænde os for vognen, og a skal love dig for, at trolden aldrig har set sådan nogle dyr.» Det blev nu sådan, og da de kom ud i marken, kommer trolden med en mus og en rotte for hans vogn. «Sådan to dyr har a set tit,» siger manden, «men dem a har, har du nok ikke set.» Trolden måtte sige, det var sandt nok, og manden fik hele rugen. Men så siger trolden: «Den, der kommer nu først til at smage af det nye rug, dens bag skal komme til at snakke lige så stærkt som munden.» Det var noget galt noget, tænkte manden. Han sætter sig atter for bordenden og klager sig. «Hvad er der nu i vejen igjen?» siger konen. Så fortæller manden, hvad trolden har sagt. «Å, ikke andet, gå du nu ud og træsk, så skal a komme og tage noget, vi kan male på kværnen, og når det er gjort, så skal a koge nogne grød og gå ud og give trolden.» Konen kom jo så og tog af det nye rug, malede det og kogte grød, og da de er færdige, kommer hun en stor klat smör i dem og bærer dem ud til trolden i en potte. Så siger hun: «Her kommer a nu med nogne grød til dig.» — «Tak skal du have,» siger trolden, og han begynder straks at hugge i sig. Da han har ædt lidt, siger han: «Det er nogne gode grød, du har kogt.» — «Det er nogne gode grød, du har kogt,» siger så hans r... «Det er noget godt smör, a har at dyppe dem i.» R..en siger det samme. Så mærkede han jo, det var galt fat, og konen stræbte at gå hjem, og siden så de ikke noget til ham. **Peder Havmand, Öster-Alling.**

1408. Imellem *Nibe* og *Løgstør* boede en bondemand, der var i med en bjærgmand, som boede oppe i en höj. Bonden var fattig, og bjærgmanden rig. Bonden havde mange börn — det var nu det tolvte, der lige var födt — men bjærgmanden havde ingen. Som nu bonden går en dag og plöjer og har en lille dreng på seks år til at gjenne på hestene, så siger han imellem stunder, som han nu plöjer: «Er det ikke skammeligt, er det ikke skammeligt.» Det gjentages nu flere gange, og endelig tager drengen ordet: «Hvad er det, der er skammeligt, fader?» — «Hvad kan det hjælpe at sige det, din hvalp!» — «Det kunde endda træffe,» siger drengen. «Ja, du véd da, vi skal til at have din bitte bro'r i kirke.» — «Hvad gjör det?» siger drengen, «der er da ikke så langt til kirken, det kan ikke tøde så meget.» — «Nej, det er ikke det, din tossede knægt, men du véd, vi må have bjærgmanden med.» — Jamen, det kan du jo også godt.» — «Nej, gu kan a ej, for han æder os af huse.» — «Du kan jo lade mig gå over at byde ham.» — «Hvad kan det hjælpe? han kommer dog alligevel, og gå hen og gjøre ham vred det tör a missel it.» — «A skal nok byde ham,» siger drengen, «så han skal hverken blive vred eller komme.» — «Ja, a véd nok, du er hans kjæledægge, men det kan lige godt ikke gjøre det ud, og a vilde nødig, han skulde blive vred på os.» — Nej, det skal a nok passe.» Så fik han lov til at gå, køeld kjæppen og vilde vende sig fra ploven, men i det samme kom han i tanker om, at han skulde da vide, hvad tid barselet skulde være. «Ja, det må helst blive på søndag, hvis det kan lade sig gjøre.» Så går drengen. Da han træffer trolden, siger han: «En lykkelig dag i dag!» — de må jo ikke sige goddag til sådanne folk. «Hvad kommer du efter, min bitte dreng?» — «A skulde gå herover og hilse fra min fader og min moder, om I ikke vilde komme over til os på søndag til barsel.» Jo, det vilde han da så gjærne. «Da Gud ske lov og tak,» siger drengen, «for min fader han længes så hårdt efter jer.» — «Gjör han det, da skal a nok komme.» — «I skal tro,» siger drengen igjen, «vi skal have et rigtigt barsel.» — «Nå, skal I det.» — «Ja, der kommer både præst og degn.» — «Præst og degn! ja, det er nu af de folk, a kan ikke så godt lide, dem kan a ikke vel være i selskab med.» — «Å, det skal I ikke kere jer om, I kan være inde i sovekammeret ved min moder, og I skal få alt det vin, I vil have.» Det vidste knægten nu, han var glad ved. «Så skal a også nok komme,» siger bjærgmanden. «I kan tro, det bliver

stort til vores på søndag, for der kommer også Vorherre og sant Peder.» — «Nej, det er det værste, dem kan a slet ikke have med at gjøre, de er så hellige, og dem kan der ingen skjule sig for.» — «Å,» siger drengen, «de er slet ikke så slemme, de er for resten de bedste, der vandrer her på jorden.» — «Hvordan véd du det?» siger bjærgmanden. «Jo, det véd a, for det siger min moder; så snart vi døer, så fører de os til Himmerig.» — «Hvor er det?» siger han igjen. «Det er under de hvælvinger, du ser der oppe, der er Himmerig, og der boer Vorherre, der er evig glæde.» — «Det har a aldrig set noget til,» siger bjærgmanden, «a har boet her i flere hundrede år, og a tykkes, a boer meget höjere end både din fader og din moder.» — «Du skulde alligevel prøve at gå i kompagni med dem; når vi holder os ved dem, så går al ting godt for os.» — «Å, a har sølv og guld nok, a trænger ikke til deres hjælp.» — «Ja, vi skal da også have trommespil,» siger drengen. «Nej, skal I have trommespil! så kommer a ikke,» som han kunde lægge til, «for det sidste, a var der ovre på den kant, da slog de den ene trommestikke efter mig og slog mit ene ben i stykker.» — «Ja, da kan min fader ikke vel undvære jer,» siger drengen igjen, «for der er ingen, der giver nogen faddergave andre end jer.» — «Faddergave! ja, hvad plejer de at give?» — «Å, det er forskjelligt, det er, ligesom de har råd til. Nogle giver en skjæppe sølvpenge, og nogle giver en skjæppe guldpenge, og nogle giver to og tre, ligesom de har råd til.» Nu havde de snakket så længe, at det var blevet mørk aften. «Ja, a vilde gjærne give noget også,» siger han, «hvis du kan bære dem hjem.» Jo, det mente han nok. «Følg så med mig,» og de kom da ind i et kammer, hvor der var fuldt af guldmønter. «Her er nu en sæk, og så kan du øse i med denher skovl, til a siger stop.» Drengen øser så i, til den bliver fuld. «Nu kan du binde for dem.» — «Jamen den sæk kan a ikke bære.» — «A skal nok bære dem hjem til jer dör.» Sådan fik drengen dem hjem, og da bjærgmanden var gået igjen, fik han faderen ud, og de tömte sækken af. Så gjorde de et stort barsel, og de kjørte et helt læs fødevarer ned til trolden af det bedste, de kunde lave, og han blev nok så glad. Så sagde trolden en dag til manden: «Du er fattig, nu vil vi være halvt om at dyrke marken.» Ja, det var godt nok. «Så vil vi sætte kartofler,» siger manden, «og a skal nok give dem gjødning, når du vil skaffe kartoflerne.» Dem havde han jo ondt ved at skaffe, da han var så

fattig. Så vilde bjærgmanden det år have toppene, for de blev så store og groede så godt til. Men der blev han narret. Næste år såede de vinterhvede, og bjærgmanden skaffede kornet, men bonden gjødningen, og han gjødede godt. Nu vilde bjærgmanden have roden, og det kom de heller ikke noget imellem om. «Vi kommer til at have en hel del svin at have i skoven,» siger bonden. Ja nok. Bjærgmanden lod ham kjøbe nogle magre polte, te halen hængte lige ned på, og tænkte: «Nu skal a rigtig pudse ham.» De gik nu i skoven, men da der hen på vinteren kom sne, skulde de til at have dem hjem, og så skulde de jo have dem byttet. Bjærgmanden vilde have dem, halen hængte lige ned på, og det var kun to, der blev hans part, et par rigtige vantrivninger. I den mellemtid havde trolden lagt sig en del börn til, og nu var han bleven helt fattig, men bonden var bleven rig. Så siger han en dag til ham: «Det er galt med de mange börn, nu vil vi ikke have flere». — «Ja, det er jo ikke så godt at blive fri for», mente bonden, «når det er Guds vilje.» — «Da véd a et råd for det,» siger trolden. «Hvad er det?» — «Vi gilder hinanden.» — «Det véd a ikke, om a vil gå ind på,» siger bonden, «for så bliver a et skumpelskud hjemme.» Bjærgmanden vilde så først gjøres ved, og han led jo en svær smærte, men kom da over det. Da kom turen til bonden. Han gik og var ikke ret godt tilpas over at tænke på det, og det lagde konen mærke til. Hun vilde have at vide, hvad der var ved det, og så fortalte han det. «Å, ikke andet,» siger hun, «lad mig komme i dine klæder, så går a i steden for dig.» Så går hun ud til bjærgmanden om aftenen. «Ja, vi skulde vel til at at have dig gjort i stand,» sagde trolden. «Det behøves ikke, for a er færdig med det,» svarte hun. Da han nu mærkede, hvordan hun havde det, sagde han: «Du er meget mere ilde behandlet, end a er, bare såret endda kunde læges.» Så kunde hun gå hjem med det.

Rasmus Peter Mortensen, Mejlby.

1409. En bondemand gik en dag ude på sin mark og såede frø af en lille pose. Så havde han en hjordedreng, der gik og passede hans kreaturer. Da han nu har afsået, vilde han hen og se til drengen; men hele tiden, både lav han såede, og lav han kom hen til drengen, var han så harmet og gik og græd. «Hvad er der ved det med jer, husbond?» siger drengen, det var sådan et stykke munter klør. Ja, han vilde jo ikke sige det, men måtte omsider til det, for drengen æskede ham. Det var, te manden

havde en bjærgmand på hans mark, han vidste nok af ham at sige, og nu skulde de have barn i kirke på søndag, så skulde han have ham böjen, om det skulde være godt nok, for hejsen kunde han have held til at miste et kreatur eller to; men det gale var, at hvis han bød ham, vilde hans naboer og slægtninge være misfornöjede med det, dem turde han heller ikke gjøre imod. «Husbond, a skal nok gå hen og byde ham, sådan te han skal ikke komme.» — «Jamen du skal byde ham hæderligt alligevel.» Se, det var der en kunst ved. «Ja, det skal a nok, men a vil have den bitte pose med, du har sået frø af.» Så går han og træffer bjærgmanden. «A skulde hilse fra min husbond, te I skulde komme til barsel den og den dag og det og det klokkeslæt.» Ja, bjærgmanden takkede jo, det var til måde. «Men sig mig en gang, jeg skal vel af med faddergave?» — «Ja, det er jo skik og brug.» — «Da er jeg selv kjed af at gå og slæbe på det.» — «Da kan a godt tage det med, her har a en bitte pose ved mig.» Bjærgmanden havde en buttel, der stod med sølvpenge i, og han støder så en hel del af dem i posen. «Sig mig nu, om der er nogle, der giver mere?» — «Ja, de fleste giver mere,» sagde drengen. «Da vil jeg ikke give mindst,» og han kylte nok en slant i. Om der nu nogen gav mere? Ja, der kunde vel være nogne. Bjærgmanden skulde af med nogle flere penge, det var jo ærendet af det, og han kyler så halv ond de sidste penge ned, der var i buttelen. Så takkede drengen og var allerede henne i dören for at gå, og han havde nu mere, end han vel kunde bære. «Men sig mig en gang, hvem andre der kommer med til gildet.» — «Ja, der kommer dem, og der kommer dem, og Jomfru Marie og Vorherre Krist er også bøden.» — «Nå ja, de andre bryder jeg mig ikke om, men deher sidste de kommer vel sildig og går tidlig, så jeg kan vel sagt sidde i en krog, det stående de er der; jo, sig så, jeg skal nok komme. Men det er sandt, det er jo somme steder skik, te de har spil og dands til deres barselgilde, hvad musik skal I have?» — «Vi skal have trommespil.» — «Trommespil! nej, hold lidt, nej, så kommer jeg ikke, for i fjor en sommerhed dag var jeg ude på marken, og da kom der en tambur efter mig og slog mit ene lår i stykker med trommestikken. Siden den tid har jeg været lam.» Så kom drengen hjem med den besked, at han kom ikke, men faddergaven havde han, og det var manden godt fornöjet med.

Jens Dalum, Fly.

1410. I *Varde-egnen* boede i en höj en bjærgmand,

som manden, på hvis ejendom han boede, bar respekt for. Da han skulde have sit ældste barn döbt, var han meget rådvild, om han skulde byde trolden til barsel eller ej. Han tænkte: «Byder jeg ham, så vil jo intet menneske betræde mit hus, mens han er der, byder jeg ham ikke, er der fare for, at han skal tage det fortrydelig op og hævne sig på en eller anden nedrig måde.» I denne knibe gik manden ude på marken og tænkte over, hvorledes han bedst skulde ligne det. Da kom hans hyrdedreng, en uforsagt fyr, til ham og spurgte ham, hvad der var i vejen. Manden fortalte ham det. «Å, ikke andet,» udbrød drengen, «vil du låne mig en pose, skal jeg nok byde ham således, at han ikke skal komme. Nå, drengen beder bjærgmanden, om han ikke vil komme hen og stå fadder til hans naboes barn. Jo, det vilde han gjærne, men så plejede folk vel at give en faddergave. Ja vel. Bjærgmanden styrtede da en del sølvpenge i drengens pose, og på spörgsmålet, om nogle gav mere, svarede drengen: «De fleste giver mere.» Bjærgmanden styrtede derpå nok en del penge i, og på hans spörgsmål svarede drengen: «Ja, en del giver mindre.» Bjærgmanden vilde på ingen måde være den ringeste og fyldte posen med sølvpenge. Drengen spurgte trolden, om han så vilde komme. «Jo, men hvilke gjæster skal der indbydes?» — «Å, st. Peder, jomfru Marie o. s. v.» Ja, det var rigtig nok ikke af troldens venner, «men man kan vel sidde i en krog,» tænkte han. «Hvilken musik skal I have?» spurgte han derpå. «Trommemusik!» svarede drengen. «Trommemusik! nej, hils så, at jeg ikke kan komme, ti det er jeg en hader af; i går slog tordenen ned og knuste mit lår.» Jeppe Jensen, Åkjær.

1411. . . . . . «Ja, naboer og slægtninge véd jeg jo nok kommer der, men dem kjender jeg de fleste af, der kommer vel også nogen af de store.» — «Ja, det tror jeg nok, der kommer da for det første en provst og to præster.» — «Fy for skam, de karle er just ikke mine venner, for de tænker mest på at spise og drikke og taler vel ikke til mig i sådant et lag. Hvem flere kommer der så?» — «Så kommer mutter Marie,» siger drengen. «Nå ja, det er jo ikke så rart, men hun holder sig vel mest til fruentimmerne; hvem flere?» — «Ja, så er der jo Vorherre og st. Peder, de kommmer også.» — «Hillemænd!» råbte bjærgmanden, «så tör jeg nok ikke komme; dog, sådanne fornemme folk bier sjælden ret længe, men sig mig, I skal vel have dands og musik?» — «Ja, naturligvis, vi skal både have trommer og triangler.» — «Av,

av! I skal have trommemusik . . . . . . krevl på mit ene ben og bange for at få det andet lår i stykker også.» A. C. P.

1412. . . . . Drengen går ud til bjærgmanden: «God dag.» — «Ja, tak.» — «Hvad godt i dag, lille karl?» Så forretter han det . . . . Ja, han var så ræd for Tordenfåer og mutter Marie . . . . Alle folk vilde nu gjærne have den dreng at tjene, men han sagde, te det kunde ikke nytte, for så kjendte bjærgmanden ham ikke, når han kom hen på en fremmed mark. Det kunde der være noget i, og så blev han gående ved den mand, og blev så gjæv med ham, te han fik gården efter ham. Margrete Jensdatter, Mejlby.

1413. Henne ved *Sale* der var en bjærgmand. Så skulde en mand tæt ved have barn i kirke og bød også bjærgmanden. Han spurgte, om Vorherre og sant Peder skulde med. «Ja, så kommer a ikke, for a var ude den anden dag, og da smed han en trommestik fra sig og slog mit ene ben i stykker. Men a skal nok give dig faddergave alligevel,» og så gav han en hel pose fuld af penge.
Sören Hansen, Hårup.

1414. Drengen beder bjærgmand til fadder. Havde taget en posefuld sten med og sagde, at Vorherre havde givet ham den fuld af penge. Gav ham en halv töndesæk fuld. Nik. Christensen.

1415. På en bondes mark lå en höj, hvori der boede en bjærgmand. Bonden skulde have et barn i kirke . . . . Hans datter gik så til höjen og blev indladt af bjærgmanden. Hun bad ham komme den bestemte dag for at stå fadder til barnet. Han spurgte hende, om der blev trommespil. Ja, det mente hun nok. «Så tör jeg ikke komme.» . . . . . . Jens Nielsen, Ringkjøbing.

1416. En mand havde en troldhöj på hans mark, og den vilde han gjærne have af vejen, for troldene i den var ham til besvær, men han vidste ikke ret, hvordan han skulde bære sig ad med det. Så skulde der være barsel hos ham, og han var kjed af at få trolden med for skams skyld, men turde heller ikke lade det være. Hans karl kunde kjende ham råd. Får en tøndesæk på nakken og vil byde ham. Banker på höjen. Trolden ud. «På søndag skal vi have barsel, og du . . . .» — «Ja tak.» — «A kan godt tage faddergaven med mig hjem i dag.» Kommer ind i höjen. Der stod en hel kiste fuld. Øser i én gang og anden gang. Nu var der retten nok. Hjælper ham ud. «Nu skal I passe på at komme i tide, for der

er store gjæster: Herremanden og hans frue og jomfru Marie.» — «Det er skikkelige folk.» — «Vi skal have trommemusik . . . .» «Den anden dag tordnede det. De tog to sten og slog i hælene på mig og slog mit ene ben i stykker.» . . . . Mariane Jakobsen, Hammerum.

1417. I de to höje, der er ved *Amstrup huse*, var der to bjærgmænd. En dag, da en mand fra Amstrup, var ude at plove, kom der en bjærgmamd til ham og klagede sig over, at hans nabo vilde al tid være over ham. «Han har en skjæppe penge flere, end a har, og derfor vil han al tid være villere end mig, når vi kommer sammen i gilder. Vil du ikke hjælpe mig at få den skjæppe penge fra ham, så vi kan blive lige rige? og du må godt få dem, men så skal du tage en topskjæppe, for så er a da lidt rigere.» Det vilde manden jo godt, og så skulde bjærgmanden til at undervise ham om, hvordan det skulde gå til. «A vil fly dig noget at smøre dine öjne i, så kan du se ham. Han er gode venner med din kone og kommer tit hjem til dine, og de har for meget sammen, men det kan du nu selv få at se. Når du nu kommer hjem, så er han der, og så skal du liste dig til at få ham gildet, så har du spillet vundet, og vil nemt komme til at få pengene.» Så prøver han også til med det. Da han kommer hjem, sidder konen i kakkelovnskrogen, og bjærgmanden på hendes knæ. Manden skotter noget til det, men han siger ikke noget. Så siger bjærgmanden: «A troer, han kan se mig, ja, a frygter for det.» — «Nej, det troer a ikke,» siger konen. «Men a vil løbe op og pisse i ölpotten, dersom han kan se det, så drikker han ikke af den.» Han kommer op og skal have det forrettet, men da kan a tro, manden er gesvindt, han har kniven ved hånden og skjærer småtöjet af ham til hobe. Så render bjærgmanden med det, han nu havde fået. Dagen efter kom han igjen og vil akkordere med manden om, at han vil lade ham få det igjen, han der havde skåret af ham. Manden vidste ikke, hvad nytte han kunde have af det. «Jo, når du blot vil stikke det til igjen, så skal det nok gro sammen.» Ja, det vilde han nok, «men så vil a jo have en topskjæppe penge for det.» Ja, han tykte, det kunde blive ved den strögne skjæppe, det var mere rele. Men manden vilde have den topskjæppe, der var ikke noget at se efter, og han må nødes til at sige ja til det. Så kommer han med pengene, og manden har straks hånden i lommen for at tage det frem. «Stræb, stræb at stikke det til,» siger bjærgmanden, «for der kommer min nabo, cg han må jo

ikke se, hvad vi er ved.» Da han skulde nu være så snar, får han det vendt fejl, så klundten kom ud ad, og så rendte han sådan med det. Siden kunde de være i sikkerhed for hans besøg til konen. Niels Kragelund, Arnborg.

1418. Der var en bjærgmand i *Vendsyssel*, han havde en broder, der boede her oppe ved *Lemvigs-egnen*. De tager jo sammen en gang imellem at besøge hverandre, og så skal de jo over *Ottesund*. Ham fra Lemvigs-egnen han vilde en dag over til broderen, men netop som han kommer til sundet og vil over, er der en bondemand, som også har en broder i Vendsyssel, han vil over at besøge, og så kom de over af én gang, men bjærgmanden havde gjort sig usynlig, så ingen gav agt på, te han var med. Da de var komne over og skulde til at tage hver sin vej, sætter bjærgmanden hans hat på mandens hoved, og så kan han se ham. Dernæst tager han en krukke med salve op og flyer ham, den skulde han smøre hans öjne med, så kunde han for eftertiden se alle bjærgfolkene. Endelig siger han ham, te den salve havde også den egenskab, at den kunde læge sår. Bondemanden takker, og efter at de har fulgtes ad en lang tid, rejser de hver sin vej. Manden kommer endelig til broderen. Da havde han ligget syg en tid, men nu kan bonden jo se, hvad der er i vejen. Her var også en bjærgmand, netop broderen til ham, han havde fulgtes med, som var gode venner med broderkonen, og det var ham, der plagede hans broder. Bjærgmanden tykte, te denher fremmede mand så så nöje efter ham, og det kunde han ikke forstå, han troede jo, han var usynlig. Så siger han til konen: «Tror du, han kan se mig?» Ja, det vidste hun jo ikke, men det skulde hun nemt opdage. «Nu skal han jo have noget at spise til middag, og når a sætter det på bordet, så skal du gå op og gjøre dit behov over det. Dersom han kan se det, så tager han jo intet af det, men dersom han ikke kan se dig, så spiser han.» I den tid hun laver middagsmad, snakker manden med hans broder, og han fortæller, at han troer, han er forgjort af bjærgfolkene. Broderen tröster ham og mener, han skal nok komme sig, når han vil have tålmodighed. Ja, han vil jo gjærne vide noget om, hvad der er at gjøre, men det lader broderen, han kan ikke sige. Da de har endt samtalen, er middagsmaden færdig, konen havde lavet en æggekage og dækket et pænt bord. Så kommer den fremmede mand og sætter sig, og bjærgmanden er og på hans plads, han vidste jo, hvad han skulde bestille. Når mennesket er i den stilling, er der noget, der hænger

ned, og det griber broderen straks om og skjærer det hele af. Så render bjærgmanden, det bedste han kan. Han vil hen til broderen, som er hos ham i besøg, for at få noget af hans krukke at smøre sig med, men da er det jo galt, han havde givet krukken bort til en mand, der vilde hen at besøge hans broder i Vendsyssel. Nok er det, det viser sig, te den mand, der har skåret, er netop den samme, der har krukken. Så må han tilbage til ham og beder ham om at hjælpe ham at blive lægt. Det var han just ikke tilböjelig til, og han gjör ham en hel del bebrejdelser, for det han sådan havde plaget hans broder og været gode venner med hans broderkone. Men da han lover så svært godt for fremtiden, smører han ham endelig. Men for at bjærgmanden ikke skulde fristes til at komme tiere i det ærende, så vender han sagerne baglænds, idet han sætter dem til og smører ham. Det groer godt nok sammen, men så jo lidt sært ud. Manden rejser snart hjem igjen, for nu var hans broder kommen sig og levede så svært godt med konen, og det varede heller ikke længe, inden bjærgmanden forlod Vendsyssel og rejste ned sønder på ad Tyskland med de andre trolde. Nes.

1419. Der var en mand, der plöjede med fire skårne heste på hans mark hver dag. Så var der en höj, og hver gang, han kom der, så siger manden til drengen, der kjørte for ham: «Gjen på æ gildinger, dreng!» Så kommer bjærgmanden ud, da han hører det nogle gange, og siger: «Er det de stærkeste, gildingerne?» — «Ja,» siger han manden. «Vil du så ikke gilde mig?» siger han bjærgmanden. «Jo, læg dig så ned.» Så gildede han ham. Da det var nu gjort, siger manden til ham: «Hvorfor vilde du gildes?» — «Jo, for a er uens med min nabo, og a kan ikke godt få magten over ham.» Anden dagen, han kommer der op igjen at plove, da kommer bjærgmanden atter ud til ham og siger: «Nu skal du have mange tak, nu kan a retten få magten over min nabo, nu i aften kan du komme op til mig, så skal a gilde dig.» Det bliver manden jo så meget forsagt over, og han siger det til hans kone. «Det skal have gode veje med det,» siger hun, «a kan trække i dine bukser og tage din gamle hat og din kjole på, så vil a gå derop.» Hun rejser da af ved aftenstid. Så siger bjærgmanden: «Nå, kommer du nu?» — «Ja.» — «Læg dig så ned, så skal a snart gilde dig.» Den gang hun havde nu lagt sig ned, og han skal til det, så siger han: «Nej, det her ser galt ud, du er jo hulgildet; dig kan a slet ikke have med at bestille.» Så gik hun hjem igjen, og de

var glade ved det både manden og konen, te det gik så godt. Så tænkte bjærgmanden ved sig selv: «Har han nu narret dig så godt, hvordan skal du så bære dig ad med at narre ham?» Så kom han ud til ham om dagen efter og siger: «Nu skal du jo have noget i jorden, kan vi ikke sætte kartofler til halvs?» — «Ja-a, det kan vi gjærne,» siger manden. Så sætter de kartofler. Da höstens dag kommer, siger bjærgmanden: «Hvordan skal vi nu skifte dem?» — «Ja, det skal du jo råde noget for,» siger manden til ham. «Ja, så vil a have det, der er oven jorden,» siger bjærgmanden. «For den gang kan du også få det,» siger manden. Han tog toppen lige så snært af i jorden, som han kunde, det gjorde bjærgmanden, og manden grov kartoflerne op. Kort efter siger han igjen til ham: «Hvad skal vi nu have sået i år?» — «Ja, det véd a snart ikke,» siger manden. «Ja, lad os så få sået rug.» Höstens dag kommer, så kommer bjærgmanden og siger: «Hvordan skal vi bytte det i år?» — «Ja, det skal du jo råde noget for.» — «Ja, i fjor blev a narret, da fik a kuns toppen, nu vil a have roden, så kan du tage det, der er oven jorden, og så vil a have det neden jorden.» Manden höstede nu rugen og tog det hjem, men bjærgmanden fik stubberne. Så siger han til ham: «Hvad skal vi nu have sået til næste år?» — «Havre!» siger manden. Nå, da höstens dag kommer, siger bjærgmanden: «Nu har du narret mig i to år, nu vil a ikke narres det tredje, nu har a både fået oven jorden og neden jorden, og a er narret hver gang.» — «Hvordan skal vi så skifte det?» — «Ja, hvem der kan komme med den skjönneste befordring, den skal have det alt sammen i år.» — «Ja, lad gå da!» siger manden. Da havren var höstet, så møder bjærgmanden med en træsko, der var to mus for. Manden kommer med hans kone og hans pige al stövsnøgne for en lille barnevogn. Så siger bjærgmanden: «Ja, nu har du narret mig i to år, og i år er a også narret, for sådan et par dyr har a aldrig set, så fede, som de er, og så godt, som du har rögtet dem, der er ikke et hår på dem nogne steder,» siger bjærgmanden. «Ja, nu vil a sige dig farvel, a er narret hver gang, nu vil vi ikke så til halvs mere.» Bjærgmanden kjørte hjem til höjen, og manden kjørte hans havre hjem. Siden véd a ikke, de har haft noget sammen, de to. Erik Jensen, Feldborg.

1420. En fattig bonde, der ikke vidste, hvordan han skulde komme ud af at svare enhver sit, gik i kompagniskab med trolden om at drive gården. Trolden skulde give ham to hundrede daler i forskud, og så skulde de siden

dele udbyttet. Det første år såede de hele lodden til med byg, som voksede godt; trolden vilde have den del, der voksede under jorden, og det fik han, han var selv med at höste og var en rask höstkarl. Da de plöjede stubben, skulde trolden pille röddeme op som sin del; men han indså snart, at han havde gjort en dårlig akkord, og lod rödderne ligge. «Næste år vil jeg have, hvad der groer over jorden,» sagde han, og det blev de også enige om. Nu såede de gulerödder; trolden fik toppen, og bonden roden, så trolden blev atter skuffet. Det tredje år skulde han igjen have, hvad der voksede under jorden, og det blev de atter enige om. Nu såede de hör, hvoraf bonden fik stængelen, og den anden roden. Det fjerde år vilde trolden have, hvad der voksede over jorden. De lagde da kartofler, og han gik og glædede sig over den dejlige top, de kjönne blomster og de mange kartoffelæbler — for det var, inden kartoffelsygdommen kom ind i landet. Han fik jo en hel hob top, men han så nok, at bonden fik den bedste del; toppen lå og brændte sammen, og æblerne rådnede, men bonden kunde fodre sit kvæg med kartoflerne hele vinteren. Nu gik trolden og brummede over dette her, og påstod, at bonden havde narret ham. «Du har jo fået ganske efter dit eget forlangende,» sagde bonden, og det kunde han ikke nægte. Imidlertid var trolden bleven kjed af jordbedriften og vilde prøve noget andet. Det femte år fik bonden altså lov at dyrke sin jord, som han selv vilde, og nu skulde de i fællesskab have svin på olden. De kjöbte da hundrede magre grise i fællesskab, der alle hængte med halerne på et par stykker nær, og så tænkte trolden, at de med de hængende haler var de skrappeste, og forlangte, at han til efteråret vilde have alle dem, der havde disse lader. Det blev de også enige om, men manden vidste nok, hvad han vidste, om den ting. Da nu efteråret kom, var grisene blevne store fedesvin med krølle på halerne på én nær. Bonden drev sine ind i svinehuset. «Det er altså mine så nær som den ene sölle pjes der,» sagde han og gav den syge gris et lille rap over ryggen med en kvist. Det satte humør i den, så den også satte krølle på halen og løb ind til de andre. Trolden blev så snydevred over også at være bleven narret den gang, at han hævede kammeratskabet, og det syntes bonden godt om, ti nu kunde han ene klare sig i fremtiden. Chr. Weiss.

1421. En mand og en trold blev enige om at kjøbe et stykke jord i samling, men trolden måtte betale det, og manden skulde passe lodden. Det første år blev det be-

stemt, at der skulde fedes svin. Manden satte et svin derind, som havde krølle på halen, og trolden satte ni og halvfems derind, som alle havde slette haler. Men trolden kunde ikke tælle, han huskede derfor kun på, at alle de svin med krøllede haler tilhørte manden, de øvrige var hans. Da der så var gået et halvt års tid, skulde svinene deles. Men da var de blevne så fede, at de havde krøller på halen alle sammen, og manden fik derfor hele første års udbytte. Det andet år blev der lagt kartofler o. s. v. Rod og top. Tredje år blev der sået korn, og så omvendt. Blev vred og gav manden begge dele. Chr. R.

1422. Bonden og bjærgmanden satte svin til halvs med hinanden på skoven. Da disse var fedede, og delingen skulde gå for sig, spurgte bonden den anden, om han havde mærket sine. Trolden havde forsömt det og spurgte om bondens mærke. «A slog en krølle på halen af mine,» svarte han og fik nu alle de fede. Men bjærgmanden måtte lade sig nöje med en gammel mager so, hvis hale hang lige ned. H. Br.

1423. En bjærgmand og en bondemand boede i skjel sammen, så lejede de et stykke jord og havde det til fælles. Det første år blev de enige om at så rug i det. Men da de nu skulde til at höste, siger bjærgmanden: «Hvik vil du helst have, enten rod eller top?» — «Ja, det må du selv om,» siger bonden. Jo, han vilde da helst have roden, for det var det meste. Så blev det sådan. Bonden bjærgede kornet hjem og tærskede det, hvorpå han tog kjærnen og gav bjærgmanden halmen. Det andet år satte de kartofler. «I år vil a have toppen,» siger bjærgmanden, den gang de var modne. Ja, det kunde han da også gjærne få. Så tog de dem op, og bonden tog alle kartoflerne til sin part. Nu kunde bjærgmanden godt mærke, at han var bleven narret to gange. Så det tredje år da såede de havre i stykket. Da tiden kom, det blev höstet, så vilde de begge to have toppen, for nu var bjærgmanden bleven så klog. De kunde ikke komme til rette om det på anden måde, end at han siger: «Ja, så kan vi mødes en dag og rives om det.» Det siger bonden ja til, og dagen bliver bestemt, da de skal mødes og rives med hinanden. Så går bonden og kommer i tanker om, te bjærgmandens negle de var for skarpe, han var bange for at blive reven ihjel, og det bliver han lidt urolig over. Så siger konen til ham: Hvad han gik og sörgede over? Det, tykte han, kunde ikke hjælpe at sige hende, men

hun mente, hun var lige så klog som han, hun havde hjulpet ham så mange gange, og det kunde vel være, hun kunde også give ham et godt råd i det mindste. Ja, så siger han det da: I morgen så skulde han og bjærgmanden rives om deres havre, og han var ræd, te den andens negle var for skarpe, så han skulde blive reven ihjel. «Det skal du slet ikke bryde dig om,» siger konen, «det skal a nok afgjøre med bjærgmanden. Når du ser, han kommer, kan du gå op og lægge dig på loftet.» Så anden dagen, da de ser bjærgmanden komme gående, render manden og derop og lægger sig al stille. Så kommer han ind og siger: «God dag!» Konen beder ham sidde ned. Han sidder lidt, så siger han: «Er jer mand ikke hjemme?» — «Nej, han er ikke,» siger hun, «men a tænker, han skal snart komme,» og dermed går hun hen og kiger ud ad vinduet, ligesom for at se efter ham. Så spörger han om, hvor han er henne. «Han er så mænd henne ved smeden.» — «Hvad mon han er der efter?» siger han. «Han er så mænd henne at få sine negle hvæssede.» siger konen. Så spörger han, om hun troer, de bliver skarpe. «Ja, det er a vis på,» siger hun, «de var skarpe i forvejen,» for hun og hendes mand havde levet sammen i atten år, og ingen vidste, de havde skiftet et ondt ord, «og nu i nat kom han til at rive mig i søvne.» Om det var meget? «Ja, det var ikke så lidt,» siger hun, og så tager hun klæderne op og viser ham det. «Ja, så kan du hilse din mand og sige ham, at jeg vil ikke rives med ham, han må godt beholde toppen.»

Hans Kr. Pedersen.

1424. Der var en mand, der fæstede sig en stor plet øde hede, og han får jo et stort stykke brækket op og standet, men mangler til at så i det, og han var for fattig til at kjøbe noget sædekorn. Som han så går og er halv sörgmodig over det, for jorden var nu så godt standet, kommer der en lille mørk mand til ham en aften, han går og grubelerer, og spörger ham om, hvad han var så sörgmodig over. «Ja, hvad kan det nytte, a siger dig det, du er vel ikke mere velgjørende end andre.» Ja, det kunde han ikke vide, han havde da noget imellem hænder, «og du kunde jo da sige mig, hvad det er.» Ja, det, han manglede hårdest, det var da noget at så i hans jord. Det kunde den lille mand godt hjælpe ham med, han vilde lægge halv sæd til imod at få den halve afgrøde, men manden skulde besörge arbejdet udført. Det var han tilfreds med, og så vilde han have kartofler i det først, og det blev vedtaget, at de skulde trække lod om, hvem der

skulde have det, der var oven jorden. Så trækker den lille mand det korteste strå. Tiden går, til kartoflerne kommer til at stå i blomster, og de ser frodige ud. Så vilde den lille mand helst have toppen, og manden får da kartoflerne, den gang de blev modne. Det kunde den lille mand nu se, at det års avl ikke var lykkedes for ham, og så skulde det prøves med en anden sæd. Manden vilde have rug næst efter, og det blev bestemt, at det år skulde der ingen lodtrækning være, den lille mand vilde nu have det, der blev i jorden. Tiden kom, da rugen var moden, og så höster manden det og henter det hjem, den anden kunde tage hans, når han tykte til. Der blev jo vel lidt til ham, og han så nok, te nu var han snydt to år i træk, hvorfor han spekulerede på at få oprejsning. Nu havde husmanden jo haft en god avl, og så ønskede han at få bedre bygning, men havde ikke råd til det endnu. Så tilbyder den lille mand ham, han vil sætte ham en bygning helt i stand, imod at han skal tilhøre ham, når det blev færdigt, inden kokken galede. Det går han ind på. Så kom der jo folk af alle professioner om aftenen, og hver tog rask fat på sit arbejde. Manden gik oppe og så til, og han begyndte at gryve (grue) for den fart, det gik i. Da det er næsten færdigt, og kokken galer ikke, var han ved at komme i tanker om, det var en skidt husbonde, han vilde komme til at tjene. Nu vilde han gjærne have arbejdet standset og får da konen ud ad hönsehuset, hvor hun giver sig til at gale dygtig. Så begynder kokken også. Han galer én gang, anden gang og tredje gang, så var tiden udløben, og arbejdet var da så nær færdigt som at få en dör og to luger hængt. Dem kunde de aldrig siden holde lukkede. Så flyttede folkene ind i deres nye gård, de boede der med god lykke og havde siden evne til at drive deres ejendom. Jens Pedersen.

1425. Der boede en dværg i *Salgjerhöj*. Han sammen med hans sönner plöjede op ad bakken. Men det var for strængt, tykte han. «Jo,» sagde de, «lad os plöje derop.» Deraf fik gården, som ligger på skrænten af höjen, navnet *Plejdrup*. Lærer Dissing, Erslev.

1426. Ole havde kun en helmisko, der levede af lyngen i klitten om sommeren, og til en forandring lyng med kålblade om vinteren. Den kunde næppe bære sig selv, mindre trække ploven. Da fik han dværgmanden i *Salgjerhyw* til at hjælpe sig o. s. v. Dagen för kampen fik Oles ko kalv, og da manden var gaet for at få en

håndsrækning, slagtede konen kalven, hængte hjærtet og lungerne, så blodigt som det var, med en snor om halsen og hægtede skindpelsen derover. . . . . . Da Salgjer kom ind i stuen, syntes Helle så svag, at hun knap kunde hænge sammen. «Det var ilde, at jeg skulde gjøre jer ulejlighed, koen har nu kjælvet, men ungen er død, og når Ole kommer hjem, så river han mig rent ud, så ilter er han bleven i de sidste dage . . . . .» — «Sig til din mand, at jeg i morgen rejser til *Malhöj* til min broder.» Næste dag var dværgen med sin hele yngel forsvunden. Ole blev en holden mand og byggede sig en gård, hvor hytten för stod. Den kaldte de *Plöjdrup*, «for,» sagde konen, «du råbte til trolden: plöj der op, vi trækker nok, og denne plöjning har lagt grunden til vor velstand.»

Dette sagn findes i en mere udførlig form i min bog «Jyske folkeminder» IX under «Prøver af jyske landskabsmål».

P. Henriksen.

1427. Der var en mand, som havde et stykke eng til halvt med en bjærgmand. Men alle de karle, han havde, de kom af med deres liv den dag, de slog den eng, for det bjærgmanden gik foraf og gik for stærkt. Den gang det blev bekjendt, så kunde manden ikke vel få nogle karle, der var ingen for at komme dertil at tjene alene for den eng sin skyld. Så lovede han en grumme stor lön ud, og så var der én, som tog sig det på, han tykte, han vilde prøve det. Den gang det lakkede hen ad høslætten, gik han og tænkte på nogle dage för, at det var endda slemt, dersom han skulde af med hans liv, ligesom de andre karle, manden havde haft, han måtte se at finde på en udvej, og nu var det snart ved tiden. Så boede der en hekskjælling et stykke derfra, hende gik han til og snakkede med om det en dag. Så sagde hun til ham, at den morgen, de skulde ned i engen og slå, da skulde han komme om til hende, så skulde hun nok hjælpe ham til rette ved det og fly ham en høle. Nå, han gik også om til hende den morgen, og hun flyede ham en høle og sagde til ham, at han måtte aldrig stryge den og aldrig se den i eggen, den skulde nok holde sig skarp alligevel; og så skulde han tage et hjul af vognen, de kjørte ned i engen på, og lægge midt i engen, og så tage høleen og gå rundenom hjulet og sige til bjærgmanden, han skulde komme bag efter. Det gjorde han også. Den gang de kommer på engen, tager han hjulet af vognen og lægger midt i stykket, tager hans høle, og stiller sig an for at begynde. «Nu skal du komme bag efter,» siger han til bjærgmanden,

«du har gået foran de andre år, i år da vil a gå foran.» Og så begyndte de at slå sådan, at bjærgmanden begyndte knapan at puste, for karlens høle bed så udmærket, han havde aldrig slået med sådan en høle. Så siger bjærgmanden: «Holdt, lad os fytte en gang!» for bjærgfolkene de kan ikke snakke rigtig, de siger fytte for stryge. Karlen sagde: «Nej, i dag slår vi, i morgen fytter vi!» Nu blev de sådan ved at slå runden om hjulet, og inden de fik ende på stykket, styrtede bjærgmanden. Karlen havde da frelst hans liv. Så ilav han kjørte hjem, kom han om ved en milepæl, der stod ved siden af vejen, det var sådan en stor sten. Han tykte, han havde slået med hans høle den hele dag, og den var lige skarp, han vilde prøve, om han kunde hugge den sten over med den. Og den hug han af, te den spurrede langt hen. Så vilde han endda se til høleen, om det blev ikke kjendt på den, men da han fik den set i eggen, var det ikke andet end et helmisben, han stod med i hånden. Sådan gik det med den slåen, og siden den tid beholdt manden engen alene, men så kunde han også godt beholde hans karle.

Hans Kristian Pedersen, Brigshus.

1428. Et sted var der en stor eng, som bjærgmanden havde forpagtet af mændene, og de havde forpligtet sig til at sende ham en mand til at slå hvert år. Hele engen skulde slåes én dag, og når den dag kom, gik bjærgmanden ud midt i engen og begyndte, og den anden skulde så gå uden om. På den måde kvælld han dem alle sammen. Nu stod der atter en mand for tur, og hans karl havde en sykone i byen — som de fleste har — hende fortæller han det til. Hun havde sagt, da han stedede sig til ham: «Du skal ikke lade dig forskrække, men kom om til mig, før du tager derned, og få en hjölli ved mig.» Da der nu kom bud fra bjærgmanden, at den og den dag . . . . gik han om til hende, og hun havde lavet ham en træhjölli og sagde: «Når nu bjærgmanden siger: Lad os fikke, skal du svare: Lad os nu slå i dag og fikke i morgen.» Så gik han i engen med hans hjölli, og det gik godt. Bjærgmanden vilde fikke, og til sidst blev han så overvunden og så ærgerlig, at han løb op på en höj og sprang i ene flintesten.

Thomas Søndergård, Katrup.

1429. En gårdmand havde en eng, som blev slået en gang hver sommer; og hver gang den skulde slåes, kom nissen og hjalp gårdmandens karl dermed. Men nissen var nu karlen helt overlegen i kræfter, og han gik så rask, at karlen havde ondt ved at følge med, så at, når

de var færdige med at slå engen, duede karlen ikke rigtig til arbejde mere, sådan havde nissen kjørt med ham, og gårdmanden var nødt til at skifte karle hver sommer. En gang får manden som sædvanlig en ny karl. Dagen för han skulde til at slå, går han hen til en klog mand og klager sig til ham, om han ikke kunde sige ham et godt råd mod nissen, for ellers gik det jo ham, som det var gået alle de andre karle, at han blev split ad. «Jo,» siger da den kloge mand, «jeg skal fly dig en høle, som du kan höste alt det det skal være med uden at blive træt, men så skal du også love mig to ting, og det er, at du hverken må stryge den eller se i biddet af den.» Ja, det troede karlen da nok han kunde lade være. Han takker for leen og går hjem, og om anden dagen mødte nissen, som han plejede, og han og karlen gav sig straks i færd med slåningen. Mage til høle havde karlen aldrig haft, ti den var så hvas, at han havde ikke det mindste arbejde ved at bruge den. Da de så havde slået et godt stød, råber nissen: «Fep en gang!» — «Nej,» siger karlen, «slå i dag og fep i morgen!» for det kneb jo for nissen at følge med. Det varede ikke ret længe, inden de var færdige med engen, og så gik de jo begge hver til sit. Karlen fulgte en markvej, og den gik igjennem et dige. For at værne digets ender var her oprejst to store sten, og som karlen nu går her med leen under armen, tager bladet af den — sådan for vanvare — om én af de her store sten og skjærer den midt over. Så vilde karlen lige se til bladet, og til hans store forundring ser han, at det var et sideben af Djævelen. Siden den dag kom nissen ikke tiere for at hjælpe at slå hø. J. J. K., S. ved J. K. Krabbe.

1430. På en gård i *Binderup, Dalbynedre* sogn, havde de en gang i flere år en dværg til höstmand, som al tid gik så voldsomt på, at han ødelagde alle deres karle, for de kunde umulig holde ud med ham. Men så en sommer havde de fået en karl, der besluttede at prøve på ved list at stå sig med den Slemme. Da de skulde ud at höste, forsynede han sig i al stilhed med en del løse sideben, som han stak ind under sin vest; og da de havde höstet lidt, udbrød han: «Fy-y, hvor det er varmt! lad os rive et sideben ud,» stak så hånden ind under vesten, fik fat i ét og slængte det fra sig. Dværgen skulde jo gjøre lige så, men han var nødt til at tage et af sine egne, det troede han jo også, at karlen gjorde. Hver gang i dagens løb, karlen fik det for varmt, rev han et sideben ud, dværgen

lige så, men medens karlen stod sig brav, blev udfaldet, at dværgen styrtede. Karen Marie Rasmussen, Linde.

1431. På *Havmosegård*, der skal have ligget i den sydlige del af *Tvilum* sogn, tjente en gang en pige, der af sin gjerrige madmoder blev sat til at spinde en vis hob garn hver aften. Madmoderen forlangte nu så meget af pigen, at denne måtte spinde næsten hele natten og snart aldrig fik søvn i öjnene. En aften snart ved midnatstid sad pigen og spandt og græd tillige, for hun var både søvnig og træt, og havde dog næsten ikke mere end halvdelen spundet af det, hun skulde. Som hun nu sad der, gik dören op, og en lille før mand trådte ind. «Hvad græder du for, min pige?» spurgte manden. Så fortalte hun om den megen spinden, som hun ikke kunde overkomme. «Du skal ikke græde,» sagde han, «jeg vil komme hver aften og spinde for dig, når du så vil love at følge med mig hjem og blive min kone.» Pigen var i stor forlegenhed og gik så ind på det, den fremmede forlangte. Fra den aften af kunde pigen gå meget tidlig til sengs, og endda blev der mere spundet, end den gjerrige kone forlangte. Men endelig var alt, både uld og hör, opspundet, og så siger den lille mand til pigen: «Ja, nu om tre dage kommer jeg, så skal du med mig hjem og være min kone.» Pigen var nu igjen meget sorgfuld, hun græd og bad om at blive fri for, hvad hun ubetænkt havde lovet. Bjærgmanden lovede da endelig, at hvis hun kunde gjætte hans navn, til han kom igjen, så forlangte han ikke anden betaling. Pigen vedblev at sörge, for hun vidste ikke, hvordan hun skulde gjætte bjærgmandens navn, det var ikke så let. På samme gård tjente en dreng, der den aften var ude at flytte fårene, og da han på hjemvejen kom forbi en stor höj, hørte han én synge inde i höjen:

«Jeg hasped, og jeg spandt
hos en jomfru, som jeg vandt,
Trillevip det er mit navn.»

Da drengen kom hjem, fortalte han til pigen, hvad han havde hørt, og hun blev ikke lidt glad, for nu vidste hun jo, hvad bjærgmanden hed. Tre dage efter kom han og spurgte hende først, om hun kunde gjætte hans navn. «Du hedder vel Povl,» mente pigen. «Nej.» — «Ja, så hedder du vel Per.» — «Nej.» — «Ja, så hedder du Trillevip.» Her over blev bjærgmanden noget lang i ansigtet og gik sin vej. Fortalt af en gl. kone i Vole: S. P. Jensen.

1432. Der var en mand, der havde en höj på sin

mark. Så en dag, han var ude at plöje på den ager, der lå næst ind til höjen, og han havde en dreng til at kjøre ploven for sig, som var meget næsvis, da kunde de høre, at bjærgmanden var ved at kjærne smör der nede. Så er det, drengen råber: «Når I får kjærnet, giv os så en kjaanbryggi (ɔ: meldmad med nyskjærnet, usaltet smör på)!» Da de kommer så igjen, stod der to tallerkener udenfor höjen, den ene var hvælvet over den anden, og da de så til det, var der to meldmader. De så jo kjönne nok ud. Så siger drengen: «A æder dem!» — «Nej, det må du ikke,» siger hans fader. «Så giver a hunden dem.» Hunden tog også et stykke, som han brød af, og da den fik det ædt, så rendte den ad höjen til. Det var manden jo gal over, havde de nu selv ædt af meldmaderne, skulde de jo have hørt bjærgmanden til, og så gik han og tænkte på, hvordan han skulde få sig hævnet på ham, men han vidste snart ikke, hvorledes det bedst skulde ske. Så kommer han om ved höjen en aften, han er ret fuld, og så giver han sig til at bande og skjælde hæslig over bjærgmanden: at nu havde han været der i så mange år og ingen husleje givet, og dersom han betalte nu ikke, så skulde han splitte höjen ad og alt det, bjærgmanden havde, også. Da han sådan havde skjældet og smældet, gik han hjem og i hans seng. Men bjærgmanden han blev forskrækket for denher trusel, og den gang manden havde så ligget og sovet et bitte korn, kommer bjærgmanden til vinduerne og taler til ham: han skulde komme og bytte hans gode med ham; han vilde give ham det halve af det, han havde, men så skulde han lade ham sidde i fred. Manden bliver jo så angst, for det han havde sådan skjældt bjærgmanden ud og bandt over ham, at han turde aldrig svare et ord. Men så slumpede konen endda til at sige: «Han er så mænd syg, tag du' din part og lad os ligge, vi betroer dig godt nok til at bytte det!» Så om morgenen, den gang de kom ud, da lå der en stor dynge penge uden dören, og bjærgmanden havde byttet dem så ligelig, at der var en rigsbankskilling, som de hver kunde få det halve af, og den havde han brækket over og lagt den ene halvdel ovenpå dyngen. Så havde manden penge nok, og siden den tid var han og bjærgmanden aldrig uvenner.

Maren Pedersdatter.

Tidligere er ved E. T. Kristensen udgivet følgende elleve samlinger af «Jyske folkeminder»:

Jyske folkeviser og toner. 1871. Gyldendalske boghandel. 5 ℳ
Gamle jyske folkeviser. 1876. Gyldendalske boghandel. 6 ℳ
Jyske folkesagn. 1876. Gyldendalske boghandels forlag. 4 ℳ
Sagn fra Jylland. 1880 Karl Schønbergs forlag. 4 ℳ
Æventyr fra Jylland. 1881. Karl Schønbergs boghandel. 4 ℳ
Sagn og overtro fra Jylland. 1883. Karl Schønbergs bogh. 4 ℳ
Æventyr fra Jylland. Anden samling. 1884. Samme bogh. 4 ℳ
Sagn og overtro fra Jylland. Anden samlings første afdeling. 1886. V. Pontoppidan. 4 ℳ
Sagn og overtro fra Jylland. Anden samlings anden afdeling. 1888. V. Pontoppidan. 4 ℳ
100 gamle jyske folkeviser. 1889. Gyldendalske boghandel. 4 ℳ
Gamle viser i folkemunde. 1891. Gyldendalske boghandel. 4 ℳ

Desuden:

Vindt mølle. Viborg. 1887. 40 Ø.
Nogle efterretninger om herregården Lerchenfeldts ældre historie. 1890. Gyldendalske boghandel. 1 ℳ 20 Ø.
Danske ordsprog og mundheld, skjæmtsprog m. v. 1890. Gyldendalske boghandel. 7 ℳ
Mikkel Skrædders historier. 1890. Gyldendalske boghandel. 65 Ø.
Øen Anholt i sagn og sæd. 1891. Gyldendalske bogh. 1 ℳ 50 Ø.
Det danske almueliv. 1ste—3dje afdeling. 1891—1892. Gyldendalske boghandel. 1 ℳ 25 Ø., 2 ℳ, 1 ℳ 75 Ø.
Øen Holmsland og dens klit. 1891. Gyldendalske boghandel. 75 Ø.
Molbo- og Aggerbohistorier. Viborg. 1892.
Kuriøse overhøringer i skole og kirke. 1892. Jysk forlagsforretning. 1 ℳ

Dernæst for folkemindesamfundet:

Skattegraveren. Et tidsskrift. 1884—1889. 6 årgange.
Danske folkeæventyr. 1ste—3dje hæfte. Viborg. 1884—1888. 1 ℳ hvert.
Efterslæt til tidsskriftet «Skattegraveren». 1890. Gyldendalske boghandel. 3 ℳ

I fællig med Lærer E. Sauter:

Dansk billed-ABC og
Ny billed-ABC 1879. N. C. Roms forlag. 40 Ø.

med pastor M. A. S. Lund:

St. St. Blichers liv og gjærning. 1882. Karl Schønbergs forlag. 1 ℳ 25 Ø.

og med Börge Janssen:

Mosekonen brygger. Æventyr m. illustr. 1891. J. H. Schubothes forlag. 3 ℳ

